ՈՒՐԲԱԹ
ՄԱՅԻՍ 2
VENDREDI
2 MAI
1997

LE NUMERO : 5,00 F.

ՀԱՅՐԱՏԻ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՀԱՐԸ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL.: 01.47.70.86.60 FAX : 01.48.00.06.70
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 1·100 Ֆ· — Վեցամսեայ : 560 Ֆ·
Արտասահման : Տար· 1·400 Ֆ· (ամէնօրեայ առաքում)
1·250 Ֆ· (շաբաթաթերթ առաքում) — Հատը : 5,00 Ֆ·

72ե ԱՆՆԵԷ — Ն° 19.105 — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — 72ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 19·105

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ԸՆՏՐԱՊԱՅՔԱՐ

ՁԱԽ ԵՒ ԱՋ ԾՐԱԳՐԵՐ ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՆԵՆ

Ապրիլ 29–ին, Ընկերվարականները եւ Համայնավարները հանդիպում մը ունեցան ընտրական համաձայնութեան մը նպատակով։ Սակայն մէկ պատուիրա–կութիւն 11 հոգիէ բաղկացած էր եւ եթէ նախկին կոմիտէն նոյն տեսակէտն ունենար ինչ մը հարցերու շուրջ, կը չեշտեն որ վառվարական հասարակաց ծրագիրը մը չ՚, ինչպէս եղած էր անցեալին։ Համա–ձայնութեան կէտերն են. — Աշխատա–ւարձի յաւելում, չաբաթական 35 ժամ աշխատանք առանց աշխատավարձի նը–ւազումի, 700 հազար աշխատանքի ստեղ–ծում, հանրային սպասարկութեանց պաշտպանութիւն եւ վերանորոգում։ Եւ–րոպայի շուրջ, երկու կուսակցութեանց տարակարծութիւնները ծանօթ են։ Մի–ջին դասակարգը մը պէտք է տալ Եւրոպայի Մաաստրիխ–թի դաշնագրէն անդին։ 1992–ին, համայ–նավարները դէմ արտայայտուեցան հան–րաքուէին, առեն։ Երկու կուսակցութիւն–ներն ալ համոզուած են որ Եւրոպան քա–ղաքակրթութեան մտահղացում մը պէտք է հա–ստատ։ — Քաղաքական ժողովրդավարու–թիւն, տնտեսական զարգացում, ընկերա–կան զօրակցութիւն, մշակութային դաշա–նակցութիւն։

Այդ մասնաւոր նորութիւն մը չի ներ–կայացներ եւ իր ծրագիրը ընդհ. գիծերու մէջ 1993–ի ծրագրէն տարբեր չէ։ Ի՞նչ կ՚առաջարկէ։ — Արդիւնաւէտ պետութիւն մը, հանրային ծախքերու կայունացում, արտարատութեան ընթացքի բարելա–ւում, արդեւք վարելու երկու պաշտօնէ աւելի, որոնց մէկը՝ գործածդիր, 15–ի իջեցնել նախարարներու թիւը, պայքար անգրագիտութեան դէմ, չարունակել տուրքերու եւ ընկերային տուրքերու նը–ւազումը (այս վերջինը՝ ցած աշխատա–վարձերու համար), օրէնք մը պատրաս–տել հանրային առողջապահութեան վե–րաբերեալ, 1999 Յունուար 1–ին՝ անցք դիակ դրամանիշի։

Հակառակ պարզուած մխանականու–թեան երեւոյթին, աջի գանազան հոսանք–ներն ու դէմքերը չատ ալ համաձայն չեն իրենց մէջեւ։ Օրինակ՝ Ռ. Պատ յօդուա–ծով մը (Լը Փրոկրէ ատ Լիոն) կ՚ըսէ թէ ձախի յաղթանակի մը պարագային, Շի–րաք պէտք է քաշուի։ Պատ միշտ դէմ ե–ղած է համակեցութեան, որ սակայն նա–խատեսուած է Սահմանադրութեամբ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՆԳԱՐԱՑի պինուորականները կը ըս–պասեն փՔՔ–ի պինակիցներուն։ Զօրա–վար մը ըսած է որ անոնք որոնք կ՚օգնեն փՔՔ–ին պէտք չէ անտեսեն Թրքական ուժի գործածութիւնը իրենց դէմ։ Ակ–նարկութիւնը Իրանի է։ Միւս կողմէ սպայակոյտը մամուլի ատուլիսի մը ըն–թացքին յայտնած է որ նեղքին սպառնա–լիքը աւելի մեծ է քան արտաքինը։

ԳՈՐԾԱԶՈՒՐկերոի թիւը 0·2%–ի նը–ւազում մը արձանագրած է Մարտին (նուազ՝ 4800) թէեւ այս հաստատումը խնդրոյ առարկայ է։

ՏԱՂՍՏԱՆի հոգմաստին վրայ բախում մը պատահած է Ռուսերու եւ Չէչէններու միջեւ Ապրիլ 28–ին դիշերը եւ կ՚ըսուի թէ զոհեր կան։ Առջի օրուան ոճրավոր–ձէն (Պրատիդորսկի կայարանը) եւ այս բախումներէն ետք կրեմլինի եւ Չէչէ–նիոյ յարաբերութիւնները վատթարացած են։

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ 14 պետու–թիւնները (բացի Ցունաստանէն) որոնք Թեհրանէն ետ կանչած էին իրենց դես–պանները Գերմանիոյ դատարանին վճի–ռէն ետք, որոշեցին ետ դրկել, ինչ որ կը փաստէ Աբեւմուտքի երկդիմի դիրքը։

ԹՈՒՐՔԻԱ համաձայնութիւն մը ստո–րագրած է Ռուսաստանի հետ կրկնապատ–կելու համար Ռուսաստանէն ատանալիք կազին վաղամուղին տարողութիւնը, 25 տարուան վրայ 13·5 միլիառ արժողու–թեամբ։ Թուրքիա կ՚ուզէ իր ուժանիւթի դիմաւոր աղբիւրը ընել կազը։

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Ապրիլ 29)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆՆ ԱԼ ՎԱՒԵՐԱՑՈՒՑ
ՌՈՒՍ — ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՄԱՁԱՅՆԱԳԻՐԸ

Մոսկուայի Դումայէն ետք, Հայաստա–նի Ազգային Ժողովն ալ վաւերացուցած է ռուս — հայկական պինուորական հա–մաձայնագիրը, որ թոյլ կուտայ ռուսա–կան պինուորական խարիսխներու հաս–տատումը Հայաստան։

***

ՏՆՏԵՍՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐԻ
Ա· ՏԵՂԱԿԱԼԸ
ՊԱՇՏՕՆԷՆ ՀԵՌԱՑՈՒԱԾ

Վարչապետ Ռոպէր Քոչարեանի որո–չումով Տնտեսութեան նախարարի Ա· տե–ղակալի պաշտօնէն հեռացուած է Վար–դան Մովսէսեան։ Ան նախագահական հր–ամանագրով նշանակուած էր վերջերս ստեղծուած Հայաստանի Ինեռգետիկայի յանձնաժողովի նախագահ եւ ըստ հրա–մանագրին, վերոյիշեալ յանձնաժողովի անդամները չէն կրնար վարել այլ պաշ–տօն կամ կատարել վճարովի աշխատանք կամ ըլլալ ներկայացուցչական մարմին–ներու անդամ։

***

ԾԱՆՐԱՒԱՐՁՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅԵՐԸ ԴՈՒՐՍ ԿԸ ՁԳՈՒԻՆ
ՄՐՑԱՇԱՐՔԵՐԷՆ

Ծանրաբարձութեան միջազգային Դաշ–նակցութիւնը որոշած է Հայաստանի մաս–նակցութիւնը առկախել միջազգային մրցաշարքերու, մինչեւ Օգոստոս 5 թը–ւականը։ Այս որոշումին պատճառը այն է որ ծանրաբարձութեան հայաստանցի կարգ մը մարզիկներ տոփինգ–ի քննու–թիւններէն «մեղաւոր» դուրս եկած են եւ այդ պատճառաւ սահմանուած տուգան–քին ալ միայն մէկ մասը վճարուած է Ծանրաբարձութեան Հայաստանի Դաշ–նակցութեան կողմէ։ Դեռ կը մնայ 16 հազար տոլարի պարտք մը։

***

ԼՂՀ–Ի ԱԶԳ· ԺՈՂՈՎԸ
ՎԱՒԵՐԱՑՈՒՑԱԾ Է
ԸՆԿԵՐ. — ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ
ՋԱՐԳԱՑՄԱՆ ԾՐԱԳԻՐԸ
ԵՒ ՊԻՏՃԷՆ

Ապրիլ 29–ին տեղի ունեցած ԼՂՀ–ի Ազգային Ժողովի նիստին նախագահած է Աբթիւը Թովմասեան. Ներկայ եղած են Հանրապետութեան նախագահի պաշտօ–նակատար Լէոնար Պետրոսեան եւ կառա–վարութեան անդամներ։ Խորհրդարանը քննարկելէ ետք վաւերացուցած է ԼՂՀ ընկերա — տնտեսական զարգացման ծրա–գիրը, ինչպէս նաեւ 1997–ի պետական պիւտճէն։

***

ԲԱՐԵՍԻՐԱԿԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿԸ
ԵՒ
ԱՐՑԱԽԻ ՀԱՐՑԸ

Ըստ նախապէս լոյս տեսած տեղեկագրի մը, «Հելսինքիի Նախաձեռնութիւն — 92»ի արցախեան Կոմիտէն յայտարարած է թէ, Բարեսիրական Օվըն Սոսաիրթի Հիմնար–կին Հայաստանի գրասենեակին մերժու–մը՝ նկատի առնելով Հոգալու Կոմիտէի ներկա–յացուցիչներուն մասնակցութիւնը հա–մագումարին՝ քաղաքական որոշում մըն է որ ոչ մէկ կապ ունի այդ հիմնարկի նպատակներուն եւ սկզբունքներուն հետ։

Այս գծով, հիմնարկին երեւանեան դը–րասենեակը յայտարարութեամբ մը բա–ցատրած է թէ՝ ան դիրքորոշում չունի Արցախի քաղաքական կարգավիճակին մասին, Նոյն առեն ան կը միտի Հայաս–տանի մէջ բանալու ոչ — չհաղիւտական հաստատութիւն մը, որուն տնօրէնու–թեան պիտի վիճակուի անոր որդեգրելիք դիծին ճշդորոշումը։

***

ՍՐԲԱԳՐՈՒԱՆ ՕՐԷՆՔՆԵՐ

Զորեքշաբթի, Ազգային Ժողովը քննարկած է «Խորհրդարանական կանո–նադրութիւններու սրբագրման» օրէնքը։ Ան վաւերացուած է 81 ձայնով· դէմ քո–էարկողներու թիւն է 32, իսկ ձեռնա–պահներունը՝ 26։

Օրէնքը խմբագրողներն են Դաւիթ Շահ–նազարեան, Արման Զաքարեան եւ Հան–րապետական խմբակցման անդամներ՝ Պետրոս Մակէեան ու Յովհաննէս Թումա–ճեան։ Սրբագրութիւնները երեսուիսան–ներուն առիթը կուտայ իրաքանչիւր նիստին երեք վայրկեան տեւողութեամբ ելոյթ ունենալու։ Կ՚արգիլեն օրէնքնե–րու դռնփակ քուէարկութիւնը լինչպէս եւ երեսփոխաններու ձերբակալութիւնը կամ հետապնդումը՝ առանց որ այս դոր–ծողութիւնները համակարգուած ըլլան խորհրդարանական դեկավարութեան հետ։

Օրէնքը յատկապէս երեսփոխաններուն կաբելի կը դարձնէ խմբակցութիւն փոխ–լը, լինչպէս եւ կը դծէ սահմանները՝ խմբ–ակցութիւններու կազմութեան։ Գլխաւոր ընդդիմադիրները առարկած են թէ ան ե–րեսփոխաններուն ազատ լիազօրութիւններ կը չնորհէ եւ խմբակցութիւններուն մէջ ա–նոնց թիւը 15–էն կ՚իջեցնէ 10–ի։

ՊՈԼԻՍ

ՆԱԽԱԳԱՀ Լ. ՏԷՐ-ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ ԱՅՑԵԼՈՒԹԵԱՆ ԱՅԼ ՄԱՆՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Մեր նախորդ երկու թիւերով անդրա–դարձած էինք Լ· Տէր — Պետրոսեանի Պոլիս այցելութեան եւ այդ առընչու–թեամբ իր տեսակցութիւններուն։ Ստորեւ այլ մանրամասնութիւններ զոր կը քա–ղենք «Մարմարա»ի Ապրիլ 29–ի թիւէն·–

***

Վեհաժողովի բացումէն առաջ տեղի ունեցան մասնակի հանդիպումներ։ Այս–տեղ մամուլի ամբողջ ուշադրութիւնը կեդրոնացած էր Կովկասեան երկու հա–կամարտ երկիրներու Հայաստանի եւ Ա–ղըրբէյճանի նախագահներ՝ Լեւոն Տէր — Պետրոսեանի եւ Հայտար Ալիեւի վրայ։ Թուրքիոյ նախագահ Տէմիրէլի իջնդ–րանքով Լեւոն Տէր — Պետրոսեան եւ Ալիեւ ժամը 15·30–ին հանդիպում մը ունեցան իրարու հետ։ Նախագահ Տէմիրէլ երկու նախագահները հրաւիրեց ճեռնուեւու։

Ցետոյ ժողովը չարունակուեցաւ դռնփակ կերպով։ Քանի մը վայրկեան վերջ նա–խագահ Տէմիրէլ բաժնուեցաւ սրահէն, դլուխ դլխի ձգելով երկու նախագահնե–րը։ Նախագահ Լեւոն Տէր — Պետրոսեան առանձին տեսակցութիւն մըն ալ ունեցաւ նախագահ Տէմիրէլի հետ։ Բոլոր այս տե–սակցութիւններուն մասին հիւր նախա–գահները որեւէ բացատրութիւն չտուին։ Ալիեւ բնաւ չպատասխանեց լրագրողնե–րու հարցումներուն, իսկ Լեւոն Տէր — Պետրոսեան աւելի վերջ յայտնեց թէ օգ–տակար տեսակցութիւն մը եղած էր եւ թէ զարարաղեան հարցի առընթեր տե–սակցութեան նիւթ դարձան նաեւ տնտե–սական հարցեր։

Լիւթֆիւ Քըրտար համազումարի սրա–հին մէջ, նիստի բացումէն առաջ, իրա–րու հետ հետաքրքրական երբեակ մը

(Շար·ը կարդալ Դ· էջ)

«ՀԱՅԿ. ԹԱՊՈՒՆ» ՀԱՍՈՐԻՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿԻՉԸ ԴԱՐՁԵԱԼ ԴԱՏԱՊԱՐՏՈՒԱԾ

Տոքթոր Իվ Թերնոնի «Հայկական Թա–պուն» դիրքին Թրքերէն Թարգմանութեան հրատարակիչը Այչէ Նուր Զարաքօլու, նչեալ հրատարակութեան մէջ «ցեղաս–պանութիւն կայ» բառերուն տեղ տուած ըլլալու ամբաստանութեամբ, 1994–ին, պետական ապահովութեան դատարանին կողմէ որպէս դիրքին հեղինակը դատա–պարտուած էր 2 տարի բանտարկութեան եւ 250 միլիոն լիրա տուգանքի։ Վճռաբեկ առեանին կողմէ այս որոշումին չեղեալ նը–կատուելէն ետք դատարանը կրկին դատ բացած է եւ Ապրիլ 28–ի նիստին, «Պելիկ» հրատարակչատան դլխաւոր պատասխա–նատուն՝ Զարաքօլու այս անդամ ալ ան–ջատողականութեան քարոզչութեան ամ–բաստանութեամբ վեց ամիս բանտարկու–թեան եւ 101 միլիոն լիրա տուգանքի դա–տապարտուած է։ Դատին ընթացքին անոր վերջին խօսքերը եղած են.— «Մարդկային իրաւանց պաշտպան մըն եմ, ցեղասպանութիւններու դէմ եմ, այսօր նոր ցեղասպանութիւններ կանխարգիլելու համար հարկ է անցեալի իրողութիւննե–րու շուրջ վիճիլ, եւ պէտք չէ վախնալ պատմութիւնը վիճարկումի նիւթ ընելէ»։

ՓՈՒԹՊՈԼ

ՓԱՐԻԶԵԱՆ ՇՐՋԱՆԻ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԽՈՒՄԲԵՐ

Կիրակի, Ապրիլ 27–ին, ՀՄՄ — Ֆրանս իր դլխաւոր մրցակիցը՝ Սիւսիէն 1 — 2 պարտուած է այս վերջինոյ դաշտին վը–րայ եւ միշտ կը մնայ Բ· դիրքին վրայ։ Յաջորդ մրցումը Մայիս 4–ին, Գուտա–սիէնի դէմ, Շուազիի մէջ։

ՀՄԸՄ–Ֆրանս ալ իր դաշտին վրայ 4 — 0 պարտուելեան մատնած է Ռընոն։ Ներկայիս 5–րդ է։ Պահեստիները ալ 5–0 չահելով պահպանած են դասաւոր–ման մէջ իրենց 2–րդ դիրքը։ ՀՄԸՄ–ի երկու խումբերը Մայիս 4–ին կը խաղան Թիւնիզիէնի դէմ, Գուրնէօվի մէջ։

ՄԱՅԻՍ ՄԷԿ–ի աշխատաւոի տօնին առ–թիւ, «Յառաջ» ինչպէս տեղական բոլոր օրաթերթերը լոյս չի տեսներ Հինգշաբթի օր։ Մեր յաջորդ թիւը՝ Շաբաթ, Մա–յիս 3։

ԸՍՈՒԵԼԻՔՆԵՐԸ ԸՍՈՂ ԿԱՅ, ԻՍԿ ԼՍՈՂ...

Շրջանի մը երթ մեծ մասով արտաքին ազդակներու ազդեցութեամբ որոշ մտահոգութիւններով կը սպասենք Ղարաբաղի հարցին լուծումի հոլովոյթին յետագայ փուլերուն, յաճախ հարկաւոր ուշադրութիւնը դարձնելու կը մոռնանք Հայաստանի պարզած պատկերին։ Կը մոռնանք նաեւ թէ այս վերջինին կայուն ընթացքէն, վարած ճիշդ քաղաքականութենէն, պետական կառոյցին օրէ օր ամրացումէն կախում ունի շատ բան։ Այս մոռացումի եւ բեւոյթին մէջ հասանաբար կայ ենթադրատակից մեր սովորամոլութիւնն ալ որ միշտ մեզմէ դուրս տեղեր փնտռելու կը մղէ մեր ղժուարութիւններուն, ղժբախտութեան պատասխանատուութիւնը։ Եթէ Հայաստանի կացութիւնը իր կարգին լուրջ մտահոգութիւններու տեղի տալու վիճակի մը մէջ չգտնուէր, պատճառ կ'ունենայի՞նք ներկայի նոյն մտավախութիւններով սպասելու Ղարաբաղեան բանակցութիւններու, սակարկութիւններու յառաջիկայ փուլերուն. կամ կարելի՞ է սրտի ամենայն հանգստութեամբ ի յառաջադունէ ամէն բան — յատկապէս ժրնտականները — բացատրել արտաքին դործօններով եւ զանոնք մեր հասոզութեան դաշտէն արդէն շատ հեռու համարել։

Հայաստան տնտեսական լուրջ հարցեր ունի. արդիւնաբերութեան, անդործութեան, տարապայման բարձր գիներու անլոյծ հարցերուն դիմաց արմատական միջոցները կ'ուշանան։ Առաջին շրջանի ուժանիւթի տադնապը կարեւոր չափով հարթուած ըլլալով հանդերձ, լաւատեսութեան մղող շատ ազդակ չկայ. ատոր փոխարէն կը չեզատուի ժողովուրդին մէջ երջանիկ վոքը բացատրութեան մը բացառիկ առանձնաշնորհեալի վիճակը եւ մնացածին առօրեայ տքնանքը։ Կայ արտաքին բնադաւառին առընչուածն ալ. իշխանութեան դիրքերէն մէկը մտածե՞ց արդեօք չափել շատ հաւանական հետեւանքները այն ամօթալի տեսերիզին որ անշուշտ շրջանը ըրաւ նաեւ արտասահմանեան դեսպանատուներու, գրասենեակներու, եւայլն։ Տեսերիզ որուն մէջ երկրին գըլխաւոր պատասխանատուներէն «պատկառելի» խումբ մը չուայտութեան, ինքնագոհութեան, քաղաքական խակութեան զղուելի պատկեր մը կը պարզէր, խնջոյքի սեղանի մը գլուխը ուտել — խմելով, ժողովուրդին հասցէին ամէն արհամարհանք թափելով ու հայհոյելով աշխարհի մեծերուն. ի վերայ ամենայնի տեսագրել տալով այդ փոլորը, կ'երեւի որպէս Ի. դարու վերջաւորութեան Հայոց «մեծամեծ»ներու աւանդը գալիք սերունդներուն...։ Եւ ըսել որ գանուեցան դէմքեր որոնք երբ մամուլը արձագանդեց այս բոլորին, ճակատաբաց յայտարարեցին թէ ոչինչ ունին քաշուելիք ու կրնան կրկնել նոյն արտայայտութիւնները։ Ի՞նչպէս կը սպասուէր որ վարուին արդեօք աշխարհի այդ մեծերը տեղեկանալէ ետք քաղաքական այդ իւրայատուկ վաստանիութիւն, երբ Հայաստան սա կամ նա ծրագրին համար երթար իրենց դուռը բախէր վարկ կամ օժանդակութիւն խնդրելու։ Կարելի՞ է անշուշտ արդարացնել փորձել, ըսելով որ անձնական կեանքը, նոյնիսկ քաղաքական մարդուն, անձեռնմխելի է, եւայլն եւ թէ տեսերիզին հրապարակումը հակառակորդներու չարութեան հետեւանք է։ Այդ պարագային ալ պէտք է պատասխան տնել հարցումին թէ Գլինթընի մայրը ի՞նչ զործ ունէր հայ պետական մարդուն օդիի դատին մէջ։ Պատասխանը զոր դտնելու հարկին տակ գտնուեցան հարկաւ Հայաստանի դեսպան կամ ներկայացուցիչները։

Այս բոլորը կրկին յիշելու պատճառ եղաւ երեսփոխան Դաւիթ Շահնազարեանի հետ Հ. Պ.-ի հարցազրոյցը «Հայք»ի Ապրիլ 3-ի թիւին մէջ։ Հարցազրոյցը ուղղուն ու անոր հրատարակութեան վայրը յատուկ իմաստ կը ներկայացնեն, ըսուածները արժեւորելու դործին համար։ Անոնց երկուքին ալ, թէ՛ Դ. Շահնազարեանի, թէ «Հայք»ի, կարելի չէ ընդդիմադիրի պիտակը փակցնել։ Այս երեսփոխանը առաջին օրէն դործակից մը եղած է ներկայի իշխանութիւնը դլխաւորողներուն եւ դործօն դէմք մը ՀՀՇ-ի ղեկավարութեան մէջ, ստանձնած ըլլալով պատասխանատու դանազան պաշտօնները, ինչպէս՝ ՀՀՇ-ի վարչութեան նախագահութիւն, նախագահի խորհրդական, Ազգային Ապահովութեան վարչութեան պետ, եւայլն։ Իսկ թերթին համար լայնօրէն բաւարար է յիշել թէ ան ՀՀՇ-ի պաշտօնաթերթն է։

Դ. Շահնազարեան առաջին խօսքերով իսկ մութ դիծերով կը ներկայացնէ երկրին իրավիճակը, «դասական ճգնաժամային» կոչելով զայն։ Անոր քաղաքականն մասին սկիզբ կը նկատէ սեպտեմբերեան պատահարները։ Տարբեր չէ տնտեսական կացութիւնն ալ որուն յայտարար նշանը դրամին արժեզրկումն է։ Մի քանի տարուան մէջ դրամին աւելի արժել։ Այս պայմաններուն մէջ Դ. Շահնազարեան «ծիծաղելի» կ'որակէ ընդունած պիւտճէն, աւելցնելով որ ճգնաժամին հիմնական պատճառը «ստուերային տնտեսութեան անընդունելի չափերն են»։ Անոնք են նաեւ որ արտաքին աշխարհին առջեւ վարկաբեկած են Հայաստանը, այն աստիճան որ ինչպէս կ'ըսէ ինք, օրինակ Հայաստանի Արտաքին գործերու նախարարը հրաւիրելէ ետք, Միացեալ — Նահանգներու նոյն նախարարը չէ ընդունած զինք։ Երեսփոխանը միամտութիւն կը կոչէ այս անբարեացակամութիւնը Ազգրբէջանի լոպիական աշխատանքով բացատրելու ձեւը։ Ապա իրավիճակի արժեւորումը կ'աւարտէ աւելցնելով բարոյական ճգնաժամն ալ։

Յաջորդ հարցումը բնական է որ կը վերաբերի ելքի ճամբաներուն. կո՞ն անոնք։ Պէտք է սկսիլ ներքին կացութեան արթագրութենէն, կ'ըսէ Դ. Շահնազարեան։ Պէտք է կանդնեցնել ստուերային տնտեսութեան հսկայական չափերը։ Ճիշդ է որ, ինչպէս կ'ըսէ, աշխարհի բոլոր երկիրներուն մէջ ալ կայ այս եւ կառավարութեան երեւոյթը. բայց երբ ան որոշ սահմանէ մը անդին կ'անցնի, կը դադրի զուտ տնտեսական բնոյթ ունենալէ եւ կը վերածուի քաղաքական դործօնի, լուրջ վտանգ ներկայացնելով պետութեան ապահովութեան։ Իր «ամենամեղմ գնահատականներով, մեր ամբողջ տնտեսութեան մօտ 60%-ը ստուերային է»։ Դ. Շահնազարեանի այս սահմանումները անուղղակի կերպով կը բնորոշեն նաեւ վարչապետ Ռ. Քոչարեանի կապուած յոյսերուն, անոր գործունէութեան դաշտին լայն ծաւալը։

Ի՞նչ է ստուերային տնտեսութիւնը, ի՞նչպէս ան կը վերածուի քաղաքական դործօնի։ Պատասխանելով այս մասին հարցումին, երեսփոխանը կը բացատրէ թէ ատով կը բնորոշուի չուկայական յարաբերութիւններու ձախողումը երբ ամէն ձեռներէց հաւասար պայմաններու չէ տիրացած։ «Կան մի բանի կլաններ որոնք հսկում են ձեռներէցութեան բոլոր ոլորտները։ Եւ ստեղծւում են այնպիսի պայմաններ որ այդ կլանների ներկայացուցիչներն արդէն արտօնեալ իրաւունքներ են ստանում»։

Երկրորդը հարկային դաշտի վերջին մէկ ու կէս տարուան ընթացքին փոքրանալու երեւոյթն է։ Պատասխանատու իշխանութիւնը փոխանակ հարկ վճարողներու դաշտը ընդլայնելու եւ աւելի մեղմ հարկային քաղաքականութիւն մը վարելու, կ'ընէ հակառակը։ Դաշտը միշտ կը կրճատէ, աւելցնելով ճնշումը։ Նոյնն է մաքսային կացութիւնը։ Քայլերու ալ չի ձեռնարկուիր տնտեսութեան պարզացումին զարկ տալու համար։ Ձկայ արդիւնաբերութեան մարզին երկար ժամանակի համար ցած տոկոսով վարկ տրամադրելու մօտեցումը։ Տրուած վարկերը կ'երթան առեւտուրի բնագաւառին, ինչ որ դարման չի կրնար ըլլալ տնտեսութիւնը առողջացնելու համար ու ճգնաժամը կը չեշտուի, եաեւէն բերելով ենթադրելի հետեւանքները։ Սըբագրութեան համար անպայման պէտք է «պետական շինարարութեան» ճիշդ ձեւին վերադառնալ. այսինքն՝ մինչեւ 1994-ի ընթացքին որուն չնորհիւ Հայաստան, եաին ձգած էր թէ՛ Վրաստանը, թէ՛ Ազրբէջանը։ Առիկա կարելի եղած էր թէ՛ օրէնսդրական իմաստով, թէ՛ պետական կառոյցներու ճկունութեամբ։ Անցքի շրջաններու կառոյցները յատկապէս պէտք է ունենան ճկունութեան յատկանիշը. մինչդեռ այսօր տեսնուածը հակառակն է։ Այդ կառոյցները կը պատշաճեցուին անձերու ու առիկա մնայուն դործելաձեւ դարձած է։

Դ. Շահնազարեան խիստ դատումներ ունի կառավարութեան հասցէին ալ. համոզուած չէ որ անոր անդամներու մեծ մասին համար «պետական շահը առաջնահերթ է»։ Օրինակ մը տալու համար կ'ըսէ թէ Դեկտեմբերին ու Յունուարին Փինանսներու եւ Տնտեսութեան նախարարները պիւտճէի երեք իրերամերժ տարբերակ ներկայացուցած են։ Հարց կու տայ թէ կարելի՞ է սկզբունքի մասին խօսիլ նման պայմաններով։

Կացութիւնը բարելաւելու կարելիութիւնները կան, այսուհանդերձ, Դ. Շահնազարեանի կարծիքով. կը բաւէ օդտուիլ պիտնալ մարդկութեան հազարաւոր անդամներու փորձառութենէն։ Յաւելեալ, քաղաքական միտքէ զուրկ չէ քաղաքական մարզը. հարցը հոն է որ «կառավարութեան բոլոր որոշումները էնթրիկային են» եւ ոչ այդ մտքին արդասիք։ Շեղումները սկսած են 1994-ին. 1995-ին խորացած են, իսկ 1996-ին արդէն որոշ փաստի վերածուած։ Այսօր

ԲԻԼԶԱՆԴԻՈՆԻ ՏԱՐԻՆ

Միջազգային կարնէորպոյն ցուցահանդէսներէն մին, այս օրերուն տեղի կ'ունենայ Նիւ-Եորքի Մէթրոփոլիթըն Թանդարանը։ Խորագիրն է՝ «Բիւզանդիոնի հարստութիւնը»։ Ասիկա, իր տարողութեամբ, կ'առընչուի այն մեկուն որ նոյն քաղաքը տեղի ունեցած էր, 1977-ին, «Ոսկեկանութեան ժամանակաշրջան»ը խորագիրին տակ, որ ներկայացուցած էր Բիւզանդիոնի դեղարուեստը, կայսրութեան առաջին դարերուն։ Ընթացիկը կը վերաբերի ա-նոր յաջորդող շրջանին (843 — 1261), որ կ'երկարի պատկերաշինդամի հոսանքէն մինչեւ Ռաչակրութիւն։ Կատմակերպիչ խումբին համար, այս չորս դարերը կը մարմնաւորեն Բիւզանդիոնի երկրորդ ոսկեայ ժամանակաշրջանը, որմէ անմիջապէս ետք է որ սկիզբ կ'առնէ կայսրութեան անկումը։

Սակայն, դարուս ցուցահանդէսը նըկատած այս իրադարձութիւնը կը թուի, մշակութայինին եւ դեղարուեստականին կողքին, ըլլալ նաեւ պատմական խորհրդանիշ մը։ Այսպէս, իր տիրակալութեամբ, հակառութիւններով եւ ճառագայթումով, Բիւզանդիոնը կարծէք հեռաւոր այն հայելին է՝ որուն մէջ ներկայի Ամերիկան իր պատկերը կը տեսնէ (սակայն, փառքի հայելին նոյն տեն հայելին չէ՞ յետագայ անխուսափելի անկումին), մինչ Նիւ — Եորք քաղաքը, իր կարգ մը կողմերով, կը յիշեցնէ հին Կոստանդնուպոլիսը, Միջնադարէն եկող վկայութիւններէն մին, Բիւզանդիոնի մայրաքաղաքը կը նկարադրէ որպէս վայր մը ուր, վեցերորդ դարու կէսերուն, մէկ միլիոն բնակիչ կ'ապրի եւ որուն թաղերէն կ'անցնին երիտասարդներու խումբեր, «կ'ապոյտներ» կոչուող, որոնք իրենց մազերը չեն կարեր եւ ոչ ալ մօրուքն ու պեխը ածիլեր՝ որպէս նորաձեւութիւն։ Աստնք գրեթէ բոլորը դինքեր կը կրեն, գրդռութիւն հրահրող։ Կը շրջադային խումբերով եւ կը զործեն դիշերային ոճիրներ։ Նաեւ կը յարձակին անցորդներու վրայ, զանոնք կը կողոպտեն եւ երբեմն կը սպաննեն։

Նիւ — Եորքի նմանութիւնը Կոստանդնուպոլսոյ, ընկերային նման երեւոյթներով չի սահմանուիր միայն, այլ նաեւ՝ իր կառոյցով։ Անցեալէն այլ վկայութիւն մը, Իգնատիոս Սմոլենսքցիի կողմէ, կը յայտնէ թէ Բիւզանդիոնի մայրաքաղաքը «բարերու անտառ մըն է», նման Նիւ — Եորքի, զոր Ժան Գոդէօ, 1936-ին, կը նկարագրէ որպէս «բարերու պարտէզ մը»։ Իսկ հին քաղաքին պալատներուն սրածայր գագաթները, լոյս ցոլացնող նիւթերով ծեփուած, Իգնատիոս Սմոլենսքցիի աչքին կը թուին որպէս «հսկայ տապակներ», մինչ Փօլ Մորան, 1930-ական տարիներուն, Նիւ — Եորքի երկնաքերներուն գծով կը դրէ թէ «Այս շէնքերուն հոգին յաղդութիւնն է։ Ասոնք արդիական տապանակներն են»։

Այս հանդիսութիւնները յաւելեալ խորհուրդ մը կուտան այս ցուցահանդէսով եւ՝ չնայած չէ խնայուած կարելի եղած չափով զայն ամբողջական դարձնել։ Նկատի առնուած են բիւզանդական քաղաքակրթութեան այլազան երեսակները, նաեւ բառեալ արքունի կեանքը։ Ցուցադրուած են աւելի քան 300 կտորներ, որոնք կու-դան 24 երկիրներէ եւ 120 թանգարաններէ եւ հաւաքածոներէ։ Զանոնք ի մի բերելու համար, մասնագէտները աշխարհը շրջած են, ձեռք ձգելու դործեր՝ որոնք լաւագոյնս ներկայացնեն այս անհետացած կայսրութեան այլազան կողմերը, անոր կրօնքը, պաղափարախօսութիւնը, բանեցուցած ազդեցութիւնը՝ դինք շրջապատող երկիրներուն եւ ժողովուրդներուն վրայ, ինչպէս եւ անոր պատմութիւնը՝ ծայրագոյն փառքէն մինչեւ անկում եւ անհետացում։

Այսպէս, կարելի եղած է համոզել մինչեւ իսկ Աթոս Լերան վանականները, որպէսզի ասոնք թոյլ տան որ գործերը իրենց անմատչելի վանքէն դուրս ելլեն ցուցադրուելու Նիւ — Եորք, որոնք առաջին անդամ ըլլալով հիացումի առարկան պիտի դառնան նաեւ իսկական սեռին, որոնց մուտքը վանքէն ներս, միշտ արդիլուած կը մնայ։

Բիւզանդական կայսրութեան քաղաքական եւ ընկերային բարդ եւ հարուստ երեսակները, ինչպէս եւ ցուցահանդէսին համար ձեռք բերուած գործերուն վաւերագրական արժէքը, պատճառ եղած են որ ան երեք մասերու բաժնուի։ Առաջինը կը կոչուի «Կրօնք եւ աշխարհիկ մշակոյթ», որուն բարձրագոյն գործերը կը նկատուին Սինայի Սրբուհի կաոսրիճի վանքէն ու Սելանիկի Թանգարանէն բերուածները։ Երկրորդ բաժինը խորագրուած է «Բիւզանդիոնի ազդեցութիւնը դինքը շրջապատող երկիրներուն վրայ»։ Այստեղ, գլուխ գործոցները կուգան Ռուսիայէն, Սուրբիայէն, Պուլկարիայէն, Սուրբայէն, Իտալիայէն (Վենետիկի Մխիթարեան միաբանութիւնը փոխ տուած է քանի մը կարեւորագոյն ձեռագիրներ)։ Երրորդ մասը յատկացուած է նուազ ծանօթ, բայց ոչ նուազ կարեւոր երեւոյթի մը, որ է՝ քաղաքական, կրօնական, ընկերային եւ մշակութային փոխանակութիւններուն։ Այսպէս, Բիւզանդիոնի կապը Արեւելքին եւ Լատին Ամեմուտքին հետ, ներկայացուցած է անսովոր գործերու ընդմէջէն, որոնց կարգին կան երկայ «բազաբական իմաստով պեկնօնուած հասարակութիւն եւ կայուն խորհրդարան։ Յանկալի է որ լիներ հակառակը, ինչպէս բոլոր բնական երկրներում» կ'ըսէ Մահտոզ երեսփոխանը։ Ցեսոյ վերջին հաշուումով մը կ'աւելցնէ թէ բարեխառնութիւն կը նկատէ որ Հայաստանի ընտրողներուն 92%-ը թեր քուէարկած է ժողովրդավարական պետութեան եւ ազատ չուկայական յարաբերութիւններուն։ Նկատի ունի Լ. Տէր-Պետրոսեանն եւ Վ. Մանուկեանի քուէարկողները եւ Վ. Մանուկեանի քուէարկողները նաեւ միասին, քանի որ երկուքն ալ այդ հիմնական գիծը իւրացուցած դէմքեր են։ Իսկ նման միաւորութիւն մը շատ բան ներու ձեռնտու հիմ է Հայաստանի նման երկրի մը համար։

Հարցազրոյցին ըսուածներէն անկասկած Դ. Շահնազարեանի նման մէկուն կողմէ ըսուելու պարագան ալ յատկանշական է։ Այն առումով որ մինչեւ ի վեր իշխանութիւնները քննադատող արարքը զանցած են ընդդիմութեան, կամ այդպէս նկատուած չէ՞ շրջանակները ու իր մէջ առած իշխանութեան մօտիկ դէմքեր ալ, որոնց կարեւորներէն է Դ. Շահնազարեան։ Կը մնայ դիտնալ թէ քննադատութիւններու թիւրախ անձնաւորութիւններ, խմբաւորումներ երբ վերջապէս պիտի բարեհաճին եթէ ոչ ըսուածին, գոնէ ըսողին հանդամանքները նկատի առնել։

ԱՐՓԻ ԹՈՒՐՈՑԵԱՆ

ձեռագիրները, Պոլսոյ Թովմասեան Թան-
գարանին տրամադրուած, մեռաքսեայ
գրքեր՝ Օսէրէն (Ֆրանսա) եւ՝ Աբու-խա-
կրանայէն (Գերմանիա) նշխարատուփ
մը:

Սակայն այս ցուցահանդէսը թերեւս
տեղի չունենար նման փայլքով, եթէ Պէր-
լինի պատը ինկած չըլլար, ինչ որ կրնար
խանգարել կամ ղժուարացնել հակառակ
դասակոյտներուն մէջ գործող մասնագէտ-
ներուն կապը: Այսպէս, արուեստի ան-
գնահատելի գործեր ուղարկուած են Պուլ-
կարիայէն, Հունգարիայէն, Լեհաստա-
նէն, Հայաստանէն, Վրաստանէն եւ յատ-
կապէս Ռուսաստանէն, (Լըմբինժաի եւ
Պուշկին թանգարաններէն): Այս ձեւով,
բացառիկ առիթ մը կը ներկայանայ, որով
հրարու կը միանան Նիւ — Եորքէն, Պալ-
թիմօրէն, Քլիվլէնտէն, Աթլէնքէն, Փա-
րիզէն, Ս. Պեռերսբուրգէն, Նովկորոտէն,
Սոֆիայէն եւ այլ տեղերէ տրամադրուած
գործեր եւ կը կազմեն հիանալի ամբող-
ջութիւն մը:

Նիւ — Եորքի այս վերաւոր ցուցահան-
դէսէն անկախ, կայ այլ իրազարձութիւն
մը, բիւզանդիոնը այժմէականացնող: Ա-
ռաջին անգամ ըլլալով լոյս պիտի տեսնէ
բիւզանդական ամբողջ դրականութեան
նուիրուած պատմութիւնը, պատրաստը-
ած Ափքսանտրը Փէթրովիչ Քաժտանի
կողմէ: Այս ձեւով, մեծ պարապ մը պիտի
լեցուի քանի, բիւզանդագէտ հակայական
գրականութիւնը դեռ մեզի անծանօթ կը
մնայ: Դպրոցներուն մէջ չի դասաւան-
դուիր եւ ոչ ալ համալսարաններու: Անով
կը գրգռին միայն սակաւաթիւ եւ կղզիա-
ցած բանասէրներ: Ասոնք առանց բառա-
րանի կը գործեն եւ մատենագիտական
այնպիսի միջոցներով՝ որոնք Լուտովի-
կոս ԺԴ.-ի օրերէն կուգան երբ, Գոլգէթ,
պիղծը կը դնէ բիւզանդացի պատմաբան-
ներու գործերուն հրատարակութեան,
բիւզանդիոնի ուսումնասիրութեան մէջո-
ղով փառաբանելով արքայական բացար-
ձակապետութիւնը:

Ներկայի ձեռնարկուած հրատարակու-
թեամբ, կարելի պիտի ըլլայ բացուիլ,
գրականութեան մը, որուն տարողութիւնն
ու կարեւորութիւնը պիտի հաւասարի,
օրինակ, չինականին եւ հնդկականին,
որոնք երկուսակէ դարերով անծանօթ
մնացած էին Աթէմուտքին: Հետեւեալ
մէջերումը ցոյց կուտայ թէ բիւզանդիո-
նի մէջ գրական ինչպիսի ըմբռնում կար
անցեալ հազարամեակի վերջերուն, Ֆո-
ցիոյի կողմէ բանաձեւուած. «Ոճին կո-
րիզը պարզութիւնն է: Ոճը միշտ պէտք է
կապ ունենայ փոդոցի խօսակցութեան
հետ: Գրող մը պէտք է ժամանակակից
թզուն ցոլացնէ. իրեն սպառնացող գլխա-
ւոր վտանգներն են վաղեմապաշտութիւնը
եւ փորձառականութիւնը: Գրութիւնը
պէտք է ցոլացնէ, հայելիի նման, գայն
գրծարկողին անձը: Գրութեան առանց-
նաշնորհեալ նիւթը տարփանքն է: Ցետոյ
գալով բաղաձականութիւնը: Երբեմ վր-
նաս մը չէ գայն արիւնով ներկելը: Գր-
ղող մը գրիչը զենք մըն է»: Շատեր
պիտի նկատեն թէ այս բանաձեւումը ապ-
ցուցիչ կերպով կը կանխէ անոնք որոնք

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

ԲԱՑՈՒՄ «ՏԷՄԻՐԵԱՆ» ԳՐԱԴԱՐԱՆԻ

Ուրբաթ, Ապրիլ 25–ին, Կապոյտ Ծաչի Շրջ. Վարչութիւնը, Հայ Մշակոյթի Տան յանձնախումբը մտերիմ ընդունելութիւն մը կազմակերպած էին Տէմիրեան գրադարանի բացման առթիւ նոյն անունը կրող սրահին մէջ: Տարիներէ ի վեր, իր ամուսնոյն՝ Տիգրան Տէմիրեանի (Տէմիրճիպաշեան) մահէն ետք, Տիկին Զարուհի Տէմիրեան իր նուիրատուութիւնով կապոյտ Ծաչի եւ Մշակոյթի Տան մեծ նպաստ մը կը բերէ գաղութի կեանքին: Այս անգամ ալ, ներկաները կրցան դիտել ապակեփեղկ դարանները, ուր կան արդէն բաւական գիրքեր եւ որոնք իրագործուած են Տիկին Տէմիրեանի նոր նուիրատուութեամբ:

Ցանուն Կապոյտ Ծաչի Շրջ. Վարչութեան առենապետուհին՝ Տիկին Հելէն Մերճանեան քանի մը խօսքով ներկայացուց Տիկին Զ. Տէմիրեանի որու յարատեւ ջանքերուն եւ յամառութեան պատճառաւ էր որ այսօր կեանքի կը կոչուէր այս գրադարանը, այն յոյսով որ, օր մը, Մատենադարանի վերածուի: Տիկին Տէմիրեան ուզեց ըսել որ ինք է որ չնորհակալութիւն պէտք է յայտնէ, որ Կապոյտ Ծաչը իրագործելով իր երազը առիթ տուաւ որ իր ողջութեան ականատես ըլլայ անոր ծնունդին: Քանի մը խօսքեր արտասանեցին նաեւ Տիկին Ալիս Հաքիմեան, յանուն Մշակոյթի Տան եւ Պ. Հրայր Հրաչեան որպէս մասնադէտ այդ ճիւղին (տոֆիւմանթպալիսթ) որ նաեւ Պ. Ինճէյեանի կողքին իր ձեռնհասօժանդակութիւնը պիտի բերէ դրադարանի դասաւորման եւ զարգացման:

Գնահատելի նուիրատուութիւն մը, գնահատելի ծրագրի մը համար: Կը մնայ, ոչ թէ յոռետեսութեամբ, այլ պարզապէս՝ իրատեսութեամբ, մաղթել որ այս դրադարանը միայն դիտելու չծառայէ, այլ՝ ընթերցողներու հաւաքավայրի մը վերածուի:

Ա. Մ.

ՋՐԹՕՇԻՔ

Կու կու Լի Կո՛ղ...

Անցեալ չաբաթ հարցախոյզ մը պատրաստեցի եւ ներկայացուցի մեր երկրորդական վարժարաններու աշակերտութեան:

– Ի՞նչի մասին էին հարցումները:

– Հայկական մշակոյթի, արուեստի եւ պատմութեան երախտաւորներուն մասին:

– Իսկ ի՞նչ էր արդիւնքը:

– Սահմռկեցուցիչ:

– Ի՞նչու, այդքան յուսահատակա՞ն էր:

– Ինչ մըն ալ ասելի:

– Օրինակներ կրնա՞ս տալ:

– Մէկուն հարցուցի ի՞նչ դիտես Կոմիտասի մասին, եւ չես երեւակայեր թէ ի՞նչ պատասխանեց:

– Շատ հետաքրքիր եմ լսելու:

– Կոմիտասը ո՞վ է, հա՞յ է, ըսաւ:

– Իսկ դուն ի՞նչ պատասխանեցիր:

– Դէ եկ, վարդապետ մի խելագարիր:

– Գոնէ բացատրութիւն տայիր:

– Ուրեմն վարդապե՞տ է ըսաւ, ո՞ր եկեղեցիէն է հարցուց: Մենք Թրատ կը բնակինք ըսաւ, հոն անանկ մէկը չկայ, միւսները չեմ ճանչնար:

– Ուրիշ ի՞նչ հարցուցիր:

– Սխալմամբ մէկուն հարցուցի, թէ լսա՞ծ է Այվազովսքիի մասին:

– Եւ ի՞նչ պատասխանեց:

– Այս տարի սֆիի չկրցանք ելլել ըսաւ, յետոյ ըսաւ թէ այդ ափորէն չատ զաղափար չունի, ֆութպոլի մասին եթէ կ'ուզես կրնամ պատասխանել, Ռոնալտօ, Շիրըր, Քանթոնա, ուզածդ հարցուր:

– Այդ ալ բան մըն է:

– Ցաջորդ զոհը Մարտիրոս Սարեանն էր:

– Անոր ո՞վ կարծեցին:

– Մեր դասարանը Լուսին Սարեանը կայ ըսաւ, բայց անոր պապային անունը Հայրապետ է, Մարտիրոս չէ, պաթրիաճի է ըսաւ:

– Աւաղ փառաց յանցաւորաց:

– Ցաջորդին հարցումը դիւրացուցի: Ըսի, լսո՞ծ ես Սպարտակի, Գայեանէի, դործեր: Սակայն, հատորին երկրորդ մասին մէջ, հարեւանցի կերպով անդրադարձ կայ հայկական եւ վրացական արուեստներուն, բիւզանդականին դրոշմը կրող:

Կազմեց՝
ՍՍՐՈՒՆԻ

(*) A. Cutter / J.-M. Spieser : «BYZANCE MEDIEVALE (700-1204)», *Gallimard*, Col. l'Univers des formes.

20–րդ դարու դրականութիւնը մեծ մասով պայմանաւորեցին...:

Այս գոյդ ձեռնարկներէն զատ, վերջերս Ֆրանսա նաեւ լոյս տեսաւ ծաւալուն հատոր մը բիւզանդիոնի նուիրուած, (*) որ կը ներկայացնէ կայսրութեան հինգ դարերու (700–էն 1204) քաղաքակրթութիւնը, անոր բանեցուցած եւ՝ ստացած ազդեցութիւնները, ինչպէս եւ սերտ կապերը իսլամական աշխարհին հետ: Վերարտադրուած են կարեւոր թիւով նոր

սուրերու պարի հեղինակ Արամ Խաչատուրեանի մասին:

– Ցուսամ թէ դիտցար:

– Խաչատուրեան Սպարտակ, Մոսկուայի ֆութպոլիստ կարծեց, բայց սուրերու պարին մասին մխիթարական պատասխան մը տուաւ, որ հետաքրքրէն մերկ աղջիկ մը տեսած է որ այդ պարը պարած է:

– Կրցա՞ր համբերել այս բոլորին:

– Նկարագրեցի Խաչատուր Աբովեանի «Վէրք Հայաստանին», եւ հարցուց թէ ո՞ր հիւանդանոցը կ'աշխատի:

– Շարքը տակաւին երկա՞ր է:

– Հասանք Սիլվա Կապուտիկեանին: Ուրախութենէս չափ ու սահման չկար: Ճանչցաւ եւ ըսաւ թէ անցեալ տարի հոս եկած էր: Բանաստեղծուհի է ըսաւ եւ իր գերթուածներէն մէկն ալ արտասանեց՝ Կ'ուտես որդիս, ուր որ ըլլաս...

– Եւ դուն կերա՞ր:

– Մարսեցի ալ: Ցաջորդը Վահրամ Փափազեանն էր:

– Թատրոնի մասին հաւանաբար ասելի տեղեակ են:

– Այս մէկը քաղաքագէտ էր, Հայաստանի նախկին Արտաքին գործոց նախարարը կարծեց: Հարցուց թէ Թրքական օդանաւով եկողը չէ՞ր, է՞րբ դերասան դարձաւ:

– Ուրիշ ո՞վ կայ ցանկին վրայ:

– Վիքթոր Համբարձումեանը:

– Վստահաբար դիտցաչ անոր ով ըլլալը:

– Բաւական յուշելէն ետք կռահեցին դիտնական ըլլալը, բայց կարծեցին որ 5–րդ դարուն ապրած է:

– Այդ դարաշրջանէն մէկուն մասին հարցնէիր:

– Այդ սխալն ալ գործեցի: Խորենացիին մասին հարցուցի:

– Գիտցա՞ն:

– Անշուշտ, եւ մանրամասնութեամբ ըսին թէ ո՞ր խումբերէն խաղցած է եւ որո՞ւ դէմ քանի կոլ նշանակած է:

– Սարսափելի է: Գոնէ մի քանի երգիչներու մասին հարցնէիր:

– Այդ ալ ըրի:

– Եւ ի՞նչ էր արդիւնքը:

– Գոհար Գասպարեանի կամ Լուսինէ Զաքարեանի մասին բնաւ չէին լսած, իսկ երկու մատոնաներուն բոլոր սիրահարներուն անուններն ալ դիտէին:

– Տղոց պարագայի՞ն:

– Ձախ Ցարութը եւ Փօլը լաւ կը ճանչնային:

– Ի՞նչ կ'եզրակացնես այս բոլորէն:

– Նոր սերունդը հրաշալի ճամբու վրայ կը գտնուի:

– Իսկ ի՞նչպէս պէտք է դարմանել այդ ախտը:

– Հեռատեսիլներով եւ համակարգիչներով:

– Ուրիշ հարցում չհարցուցի՞ր:

– Շիտակը վախցայ: Վերջին հարցումը Ապրիլ 24–ի մասին էր, բայց սրտի կաթած չունենալու համար զանց առի:

ԲԲՈՒԿ
Պէյրութ

ՏԱՆԵՐԿՈՒ ՏԱՐՒ ՊՈԼՍԷՆ ԴՈՒՐՍ

1896 - 1909

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

Այս անօրինութիւնը դժգոհութեամբ ընդունուեցաւ, մանաւանդ Բերայի մէջ: Իրիկուան դէմ մինչեւ Թիւնէլին հրապարակը գացինք մէկ քանի բարեկամներ:

Մեծ փողոցը տխուր երեւոյթ մը ունէր, խանութներէն չատը փակ մնացած էին եւ Սելանիկեան պահակները կը չրջին ամէն կողմ: Դեսպանատուներու գռներուն առջեւ իրբեւ պահակ կեցած էին զինուորական վարժարանի ուսանողները, հրացանը ուսերնուն, զուարթ ու յաղթական դէմքերով:

Օրերէ ի վեր առաջին անգամը ըլլալով՝ չարաթ գիշեր Պոլսեցիները հանդիստ քուն մը վայելեցին,

Իրիկունը ալ թնդանօթի եւ հրացէնի ձայներ լռած էին ու ամէն բան խաղաղած կը թուէր:

Հիմա որ մեր մուրատին հասած էինք՝ կը մնար պիտնալ թէ միւս ակնկալութիւնն ալ պիտի կատարուէ՞ր: Այսինքն Ապտիւլ Համիտ գահընկէց պիտի ըլլա՞ր յաղթական բանակին ձեռքով եւ ե՞րբ:

Գիտէինք որ Եըլտըզ անձնատուր չէր եղած մինչեւ իրիկուն եւ թէ պաշարուած կը մնար, գիտէինք նաեւ որ ազատարար բանակը տակաւին զինու զօրութեան չէր դիմած զայն նուաճելու համար:

Հետեւեալ առտու, կիրակի, նոյն հանդարտութիւնը ամբողջ Բերայի մէջ:

Այսօր սակայն Բերայի մեծ փողոցը լեցուած է հետաքրքիրներու երկսեռ բազմութեամբ մը որոնց մեծամասնութիւնը ղէպի Թաքսիմ կը դիմէ:

Թաքսիմի մօտերը արդարեւ տեսարանը հետաքրքրական է, նախորդ օրուան կըռիւին հետքերը տակաւին թարմ են ամէն կողմ:

Կը դիտենք խանութներու երկաթէ փեղկերը, որոնք մասղէրի հրացաբաններու գնդակներէն ծակ ծակ եղած են, ինչպէս նաեւ Թաքսիմի հրապարակը գտնուած չէնքերուն ապակիները: Նորատունկեան Գաբրիէլ էֆէնտիի քնակարանն ալ անվնաս չէ մնացած, պատերուն, դրան պատուհաններուն վրայ կ'երեւան գնդակնետրու թողած հետքերը:

Թաքսիմի զօրանոցը ա՛լ աւելի եղկելի վիճակ մը ունի: Թնդանօթի հարուածներէն քար ու քանդ ըրած են անոր ճակատին գանազան մասերը:

Բայց բոլոր այդ աւերները հեռուէն միայն կրնանք նչմարել, որովհետեւ մարգարանին առջեւ ճամբան փակուած է:

– Ինչո՞ւ համար, կը հարցնենք պահակ կեցող զինուորին:

– Որովհետեւ մէկ վայրկեանէն միւսը կրնայ հրացանաձգութիւնը սկսիլ:

– Ի՞նչ, դեռ անձնատուր չեն եղած մէջը գտնուղները:

– Ո՛չ ամէնքը, տակաւին կը կարծուի որ մէջը հարիւրի չափ զինուոր պահուած են՝ որոնք չեն ուզեր իրենց հրացանները յանձնել,

Ուրեմն ինչո՞ւ յարձակումը չէք շարունակեր:

– Զօրանոցը բոլորովին չքանդելու համար:

– Եւ եթէ չարունակե՞ն դիմադրել...:

– Պիտի թողունք մինչեւ որ անօթութիւնը զիրենք ստիպէ անձնատուր ըլլալու:

– Եւ ժողովուրդը չպիտի՞ կրնայ անցուդարձ ընել մինչեւ այն ատեն:

– Ժողովուրդը կրնայ մարզարանին միւս կողմէն չրջան ընելով երթալ Բանկալթի:

Շատեր, որոնց մին ալ ես էի, օգուտ կը քաղեն պահակին բացածներէն եւ մարգարանի ետեւի կողմէն կ'երթան Սուրբ Ցակոբ:

Ամբողջ Բանկալթիի երկայնքը, Հայոց դերեզմանատան դիմաց գտնուած տուներուն ապակիներն ալ չախչախուած են գնդակներէն,

Տուներու բնակիչները հիմա իրենց դուռներուն առջեւ կեցած կը պատմեն նախորդ օրուան անցուդարձերը:

– Դիպուածով մեռածներ կամ վիրաւորուածներ կա՞ն ձեր մէջ, կը հարցնենք:

– Բնա՛ւ, եւ ո՛չ մէկուն գիմքը արիւնեցաւ, կը պատասխանեն, միայն թէ բաւական վախ կրեցինք:

– Բայց ի՞նչպէս կ'ըլլայ, քանի որ սեմհականները զինեալ եղեր են:

– Նախապէս Սելանիկեան զինուորները իմաց տուին մեզի որ մեր տուներուն եւ տեւի կողմը երթանք ապաստանինք եւ տեղերնիս անշարժ մնանք, մինչեւ որ կըռիւը վերջանայ:

– Ուրեմն կռիւին հանդիսատես չեղա՞ք:

– Ո՛չ, միայն թնդանօթի ու հրացանի ձայները լսեցինք:

Ցետոյ գացինք այցելելու Թաւ Գըշլան որ չատ ասելի վնասուած էր քան Թաքսիմի զօրանոցը, մանաւանդ այն երեսը որ դէպի Հարպիէ վարժարանը կը նայի:

Սելանիկեան բանակը անարգել մտնելով զինուորական վարժարանը, որուն աշակերտները զրկաբաց ընդունած էին զիրենք, հոնկէ անխոնդ ամբակոծած էր Թաւ Գըշլան՝ մինչեւ որ մէջը գտնուողները անձնատուր եղեր էին:

Բայց կ'ըսուէր որ տակաւին հո՛ն ալ ըմբոստ զինուորներ կը գտնուէին՝ որոնք զօրանոցին նկուղներուն մէջ պահուըտած էին:

(Շար. 133)

(Շար. Ա. Էջէն)

կազմեցին Վրաստանի նախագահ Շեվարնաձէ, Հայաստանի նախագահ Լեւոն Տէր-Պետրոսեան եւ Ադրբեջանի նախագահ Հայդար Ալիեւ, որոնք իրարու հետ տեսակցեցան լրագրողներու ներկայութեան: Աւելի վերջ անոնց միացաւ նախագահ Տէմիրէլ, որ զիրենք հրաւիրեց ճաշի մեծ դահլիճ:

ՏԷՄԻՐԷԼԻ ԽՕՍՔԸ

Սեւ Ծովեան Տնտեսական Համագործակցութեան Գործարարական Խորհուրդի նիստը այս կերպով դարձաւ փոքրիկ վեհաժողով մը: Առաջին ճառախօսութիւնը ըրաւ Թուրքիոյ նախագահ Տէմիրէլ, որ իր երախտագիտութիւնը յայտնեց համադումարին մասնակից վեց պետութիւններու նախագահներու ներկայութեան համար: Ան յիշեցուց, որ ՍԾՏՀ-ն հիմնուեցաւ հինգ տարի առաջ: Հիմա չահեկան է, որ Գործարարական Խորհուրդի այս մեծ համագումարն ալ դարձեալ կը կայանայ Իսթանպուլի մէջ, ըսաւ Տէմիրէլ եւ յայտնեց թէ այս համագործակցութիւնը այլեւս երազ մը չէ, այլ իրականութիւն: Նախագահ Տէմիրէլ չնորհաւորեց այն երկիրները, որոնք Սեւ Ծովեան համագործակցութեան տեսիլքը իւրացուցին եւ բաժնեկցին: Այս հողատարածքին վրայ կան երկիրներ, որոնք անցեալի քաղաքական կարգավիճակներու պատճառաւ իրարմէ հեռու մնացած էին, մինչեւ իսկ իրարու թշնամացած էին: Այդ երկիրները այժմ կ'ուզեն անցեալի մէջ թաղել այդ թշնամութիւնները, ըսաւ Տէմիրէլ:

Տէմիրէլ յիշեցնելով համագործակցութեան հեռապատկերները եւ հողատարածքի վրայ անպայման ազատ առեւտուրի գոտիները հաստատելու հրամայականը, դիտել տուաւ, որ այս երկիրները, մարդկային ուժի կողքին ունին նաեւ բնական աղբիւրներու հարստութիւն եւ այս երկիրները հակամէտ են արագօրէն զարգացող երկիրներու չրջապտին մէջ մտնելու: Անդրադառնալով բոլոր այդ կարելիութիւններուն, Տէմիրէլ յայտնեց թէ պատմական առիթ մը ստեղծուած է հողատարածքի երկիրները պէտք է օգտուին պատմական այս առիթէն:

ԼԵՒՈՆ ՏԷՐ – ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ ԵԼՈՅԹԸ

Երկրորդ ճառախօսութիւնը եկաւ Լեւոն Տէր – Պետրոսեանէն: Յայտարարուած էր, որ Հայաստանի նախագահը պիտի խօսէր հայերէն լեզուով: Սակայն համընթաց թարգմանութեան դժուարութեան պատճառաւ, վերջին վայրկեանին խընդրուեցաւ, որ Հայաստանի նախագահը խօսի ռուսերէնով:

Նախագահ Լեւոն Տէր – Պետրոսեան չընորհակալութիւն յայտնեց նախագահ Ս. Տէմիրէլին եւ կազմակերպիչներուն այս հրաւէրին համար: Ցիշեցնելով, որ հինգ տարի առաջ համագործակցութեան առաջին քայլերը առնուեցան, ան ըսաւ որ այժմ գործընթացը կը չարունակուի: Առեւտուրը այն դէխաւոր ազդակն է, որ երկիրները իրարու կը մօտեցնէ: Հարցեր, ինչպիսին են հաղորդակցութիւն, լուրերու փոխանակում, փոխադրութիւն, ուժանիւթ եւայլն, կարեւոր հարցեր են, որոնք երկիրներու միջեւ կապեր կը հաստատեն, եւ այս բոլորը օրակարգի պիտի բերուին:

Նախագահ Լեւոն Տէր – Պետրոսեան ընդգծեց անդամակցող երկիրներու իրարու հետ ամրողջացման անհրաժեշտութիւնը: Դիտել տուաւ, որ այստեղ կան երկիրներ, որոնք անտեսական տարբեր մակարդակներ կը ներկայացնեն, այդ հարցերուն կը մօտենան տարբեր տեսանկիւններէ եւ տարբեր լուծումներ կը փնտռեն իրենց հարցերուն համար: Սակայն պէտք է քայլեր առնուին, զանոնք իրարու մօտեցնելու համար: Այս նպատակով պէտք է գործածուի քաղաքական ուժեղ կամք: Սեւ Ծովեան համագործակցութիւնը կըրնայ հողատարածքի վրայ ստեղծել կայունութիւն եւ անդորրութիւն: Հայաստան երբեք չէ խուսափած լուծումներու նրկատմամբ պատրաստակամութիւն ցոյց տալէ: Երեք տարի առաջ հրաժարար յայտարարուեցաւ Ադրբեջանի հետ եւ ատիկա կը պահուի: Հայաստան միշտ պատրաստ է զարաբաղեան հարցի համար խաղաղ լուծում մը որոնելու: Բայց պէտք է որ գտնուի կողմերու համար ընդունելի լուծում մը: «Այս կէտը յատկապէս կ'ընդգծեմ. պէտք է, որ դիմացի կողմը զիջողութիւններ ընէ եւ պէտք է գտնուի կողմերու համար ընդունելի լուծում մը», ըսաւ Լեւոն Տէր – Պետրոսեան: «Այն ատեն է, որ խաղաղութեան մէջ լուրջ գործակցութիւն մը իրականացած կ'ըլլայ: Կ'ուզեմ վստահեցնել, որ Հայաստան համագործակցութեան մէջ գործօն երկիր է եւ այդպէս պիտի մնայ: Այս համագործակցութիւնը, եթէ յաջողի, պիտի ընպաստէ որ հողատարածքին վրայ ամէն բանէ առաջ հաստատուի երկիրներու եւ ժողովուրդներու բարօրութիւնը»:

ԱԼԻԵԻԻ ԵԼՈՅԹԸ

Լեւոն Տէր – Պետրոսեանէ ետք ճառախօսեց Հայդար Ալիեւ, որ իր ուշադրութիւնը նախ սեւեռեց Ադրբեջանի տնտեսական հարցերուն եւ համագործակցութեան առընչակից նիւթերու, կասպից Ծովու քարիւղին եւ այլ հարցերու վրայ: Իր ճառախօսութեան վերջաւորութեան, Ալիեւ, որ նմանապէս ռուսերէն կը խօսէր, յանկարծ սպասուածէն աւելի խիստ լեզու գործածեց Հայաստանի հասցէին եւ ըսաւ նոյնութեամբ.

«Ծանօթ է, որ Հայաստանի Հանրապետութեան կողմէ կատարուած յարձակումը, մեծ կորուստներ պատճառած է Ադրբեջանի Հանրապետութեան: Մեր հետդատարածքին 20 տոկոսը գրաւման տակ է եւ աւելի քան 1 միլիոն Ադրբեջանցիներ գաղթական դարձան եւ կ'ապրին ծանր պայմաններու մէջ: Լիզպոնի վեհաժողովի ընթացքին 53 երկիրներ ընդունեցան այս հարցին մէջ երեք սկզբունքներ, որոնք էին՝ յարգել Հայաստանի եւ Ադրբեջանի հողային ամբողջականութիւնը, Լեռնային Ղարաբաղին լայն ինքնավարութիւն ճանչնալ Ադրբեջանի կազմին մէջ եւ ապահովել Լեռնային Ղարաբաղի ժողովուրդին կեանքի անվտանգութիւնը: Այս սկզբունքները Եւրոխորհուրդի Խորհրդարանական Համագումարին կողմէ ալ ընդունուեցան մենք կը սպասենք, որ իրականանան այս որոշումները եւ կը սնուցանենք այն յոյսը, թէ 1997-ին ընթացքին կը հաստատուի խաղաղութիւնը: Մենք կոչ կ'ուղղենք Հայաստանին, որպէսզի Լիզպոնեան վեհաժողովի սկզբունքներու հիման վրայ լուծում մը գտնուի այս հակամարտութեան»:

ԱՅԼ ԵԼՈՅԹՆԵՐ

Հայդար Ալիեւի ճառախօսութիւնը, որու ընթացքին Հայաստան ներկայացուեցաւ որպէս յարձակողական երկիր, պահ մը ցնցեց ամբողջ սրահը: Նախագահ Ս. Տէմիրէլն իսկ, որ կը հետեւէր գրաւոր պատճէնին, ճիշդ այդ մասին վրայ գլուխը վերցուց եւ նայեցաւ Ալիեւին: Բայց ճառախօսութեան վերջաւորութեան Հ. Ալիեւ ծափահարուեցաւ ջերմօրէն: Փակավարօրէն կը ծափահարէր նաեւ նախագահ Լեւոն Տէր – Պետրոսեան:

Ելոյթներ ունեցան միւս նախագահներն ալ եւ ի վերջոյ խօսեցաւ վոխ – վարչապետ Թանսու Ճիլլէր, որ արտայայտուեցաւ դրեթէ նոյն նիւթերուն չուրջ:

ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ
Ժ. ԼԻՊԱՐԻՏԵԱՆԻ ՀԵՏ

Նիստի աւարտին, «Մարմարա» հանդիպում մը ունեցած է ժիրայր Լիպարիտեանի հետ, Հայաստանի ներքին թէ արտաքին հարցերու մասին: Ան բացատրութիւններ տուած է Հայաստանի իրաւարաճութիւններուն մասին եւ որպէս հիացող մը նախագահ Լ. Տէր – Պետրոսեանի բացառիկ կարողութիւններուն, հարազատօրէն ներկայացուցած է անոր դիմագիծը, ընդգծելով որ Լ. Տէր – Պետրոսեան այն մարդոցմէն է որոնք ամէնէն տագնապալի պահերուն դժուարութիւնները կրնան յաղթահարել:

***

Ապրիլ 29, ժամը 12-ին նախագահ Լեւոն Պետրոսեան (մանրամասնութիւնները մեր յաջորդ թիւով):

ՄԱՄՈՒԼԻ ԱՐՁԱԳԱՆԳ

«Ռատիֆալ» թերթը, անդրադառնալով Ալիեւի կողմէ կատարուած պաշտօնական ճառախօսութեան ընթացքին Հայաստանի դէմ արտասանուած խօսքերուն, կը գրէ թէ Ալիեւ պազ ջուր թափեց նախապէս Լեւոն Տէր – Պետրոսեանի հետ կատարուած իրենց տեսակցութեան վրայ: Ան, Հայաստանը ամբաստանեց յարձակում գործելու յանցանքով:

Լրագրողները երբ հայ դիւանագէտներու կարծիքը հարցուցին այս մասին, անոնք, այդ խօսքերը անվայել նկատելով հանդերձ, չատ «բնական» համարեցան եւ ըսին որ Ալիեւ, ինչպէս միշտ, այս անգամ ալ քարոզչութիւն կ'ընէ: Հայ դիւանագէտները դիտել տուին, որ այդ ելոյթը չի նշանակեր որ հանդիպումը ձախողութիւն եղած է:

Թերթը կ'անդրադառնայ նաեւ Լեւոն Տէր – Պետրոսեանի խօսքերուն. «Բազմաթիւ հարցեր կան, լուծման համար անհրաժեշտ խիզախ քայլերը պէտք է առնուին: Հայաստան իր ամբողջ ուժով նեցուկ կը կանգնի լուծման»:

***

Նախագահ Լ. Տէր – Պետրոսեան հանդիպում ունեցած է նաեւ Ուկրանիոյ, Վրաստանի եւ Ռումանիոյ նախագահներուն հետ:

- ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄ -

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Մայիս 8, տօն է Համբարձման Քրիստոսի Աստուծոյ Մերոյ:

Այս օրը յատկացուած է ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՀԱՂՈՐԴՈՒԹԵԱՆ:

Այսօր Համաշխարհային երկրորդ Պատերազմի Յաղթանակի Օրն է:

Սկիզբը ժամերգութեանց ժամը 8-ին:

Նկատի ունենալով որ այս առաւօտ՝ «Յաղթանակի Օրուան» առիթով Շան – գ'Էլիզէի պողոտային վրայ պաշտօնական տողանգ կ'ըլլայ, բացառաբար Մի'այն Փարիզի Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ, պատարագը կը սկսի սովորականէն կանուխ՝ ժամը 9·30-ին:

Այսօր հոգեհանգիստ չի կատարուիր:

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Մայիս 8: Տօն է ՀԱՄԲԱՐՁՄԱՆ:

Այս առթիւ Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ առաւօտեան ժամը 10-ին, պատարագ կը մատուցուի:

Օրուան պատարագը կը մատուցանէ՝
ԻՍԱՀԱԿ ԲՀՇԾ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ

ՎԱԼԱՆՍ - Ս. ԱԶԱԿ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Մայիս 8
ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄ
Պատարագ ժամը 10-ին:

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 PARIS
SIRET: 51027317 A R. C. Paris
Commission paritaire : N° 55935

L'Association Educative et Culturelle Arménienne
Hamazkaïne
présente
L'ARMENIE EN FRANCE
avec
ROUBEN MATEVOSSIAN
HOVHANNES BADALIAN
et *OPHELIA HAMPARTZOUMIAN*
Dimanche 11 Mai à 18 heures
Théâtre des Variétés
7, Boulevard Montmartre, Paris 2e
Métro Rue Montmartre
PARKING BOURSE
Réservations :
Hamazkaïne :
Tél.: 01.48.78.76.88 / 01.42.40.22.74.
Prix des billets : 130 F / 150 F.

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE
GOUTER
La Croix Bleue des Arméniens de France, section «*Astrig*» d'Arnouville-lès-Gonesse / Gonesse / Sarcelles / Villiers-le-Bel organise un *GOUTER* à l'occasion de la première représentation de sa troupe de danse, le dimanche 11 Mai à 15 heures, dans la salle du restaurant scolaire, rue Jean-Jaurès à Arnouville. Les élèves de l'école arménienne seront également présentés. Nous fêterons *HAMPARTSOUM* ensemble.

A. A. A. S.
ASSOCIATION ARMENIENNE D'AIDE SOCIALE
FETE CHAMPETRE ANNUELLE
avec la participation de
Marten Yorgantz
le Dimanche 15 Juin à partir de 11 heures 30
dans la Maison de Retraite de
MONTMORENCY
50, avenue Charles de Gaulle, MONTMORENCY

SABERATOURS SEVAN VOYAGES
PARIS • EREVAN • PARIS
VOLS HEBDOMADAIRES
ASSISTANCE A L'AÉROPORT
ORGANISATION D'ACCUEIL ET DE TRANSFERT
RÉSERVATION D'HÔTEL
LOCATION DE VOITURE AVEC CHAUFFEUR
EXCURSIONS GUIDÉES
VOYAGES ORGANISÉS EN GROUPE
PRIX PARIS-EREVAN-PARIS À PARTIR DE 3950 F
RENSEIGNEMENTS ET RÉSERVATIONS SUR SIMPLE APPEL
SERVICE FRET PARIS • EREVAN
SABERATOURS
19, RUE ST. ROCH - 75001 PARIS
TEL 01 42 96 10 10 - FAX 01 42 96 18 77
SEVAN VOYAGES
48, COURS DE LA LIBERTÉ - 69003 LYON
TEL 04 78 60 13 66 - FAX 04 78 60 92 26
EREVAN
37, RUE HANRABEDOUTIAN - EREVAN 10
TEL 52 54 48 - FAX 56 40 30
EN COLLABORATION AVEC ARMENIAN AIRLINES
A votre service pour toutes destinations
dans le monde!

ՇԱԲԱԹ
ՄԱՅԻՍ 3
SAMEDI
3 MAI
1997

LE NUMERO : 5,00 F.

ՀԱՅՐԱՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՀԱՐԸ ՄԻԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL.: 01.47.70.86.60 FAX : 01.48.00.06.70
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 1·100 Ֆ· — Վեցամսեայ : 560 Ֆ·
Արտասահման : Տար· 1·400 Ֆ· (ամէնօրեայ առաքում)
1·250 Ֆ· (շաբաթաթերթ առաքում) — Հատը : 5,00 Ֆ·

ՀԱՅՐ. ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 19·106 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 72e ANNEE — N° 19.106

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԵԾՆ–ԲՐԻՏԱՆԻՈՑ Աշխատաւորական վերանորոգուած (Նիու–Լապուր) կուսակցութիւնը ջախջախիչ յաղթանակ մը տարաւ երեսփոխանական ընտրութիւններուն, վերջ տալով պահպանողականներու 18 տարուան իշխանութեան: Մայիս 2–ի ցերեկին Ճոն Մէյճըր իր հրապարակը կը ներկայացնէր թագուհիին, որ քիչ եաք վարչապետի պաշտօնը պիտի յանձնէր 44 տարեկան Թոնի Պլէյրի: Արդիւնքները թէեւ վերջնական չէին, բայց, արդէն իսկ Լապուրին կը տրուէր ձայներու 47%–ը (առաւել 12 կէտ յաղթամարտը 1992–ի) եւ չուրջ 409 ա– ռնու (659–ի վրայ) ինչ որ աննախընթաց մեծամասնութիւն մըն է յետ–պատերազմեան շրջանին. պահպանողականները կը գոհանան ձայներու 29%–ով եւ պատակն դեմոկրատներն ալ 18%–ով: Մէյճըր ընտրուած է, բայց իր կարգ մը նախարարները (Արտաքին եւ Պաշտպանութեան) պարտուած են: Բա– ւական հակասական կը թուի որ պարտուած կուսակցութիւն մը որ վերջին տա– րիներու իր իշխանութեան շրջանին նը– ւազեցուց գործազրկութիւնը եւ համե– մատաբար լաւ վիճակի հասցուց երկրին տնտեսութիւնը: Ժողովուրդը, հաւա– նաբար, փոփոխութիւն մը կ'ուզէը որ հիմնական փոփոխութիւն չբերէ քաղա– քականութեան մէջ, քանի Պլէր չատ ճոխ դրպիր մը չունի, արդէն ամբոխավա– րութեան խոստումներ ալ չէր ըրած ընտ– րապայքարի առեն:

ՄԱՅԻՍ ՄԷԿի աւանդական տողանցքը Քարիզի մէջ, այս տարի միասնական նը– կարագիր ունէր, եթէ նոյնիսկ երեք զլխաւոր սենեականներէն միայն մէկուն (Մէ–ժէ–Թէ) պարագլուխը ներկայ էր, Պոնոէ եւ Նոթա նախընտրած էին զա– տաւ երթալ, առաջինը՝ Պորտօ, երկրոր– դը՝ Նանթ: Ըստ կազմակերպիչներուն, 60 հազար էր մասնակցողներու թիւը եւ 23 հազար ըստ ոստիկանութեան: Տո– նանգը նաեւ հակա–Լը Փէն բնոյթ ու– նէր:

ԼԸ ՓԷՆ ալ, Մայիս 1–ին, ոգեկոչելով Ժան Մ'Ասքը, յոյժ մը կազմակերպած էր որ Շաթըլէյէն մեկնելով յանգեցաւ Օ– փերա, ուր Լը Փէն բուռն ելոյթ մը ունեցաւ, պլխաւորաբար Շիրաքի դէմ: Նպ. Ճակատի նախագահին համար, Շիրաքի որոշած կանխահաս ընտրու– թիւնները «պետական հարուած» մըն են: Ինք չի նկատեր երեսփոխանա– կան ընտրութիւններուն, բայց կը խոր– հի որ եթէ ձախը յաղթէ, Շիրաք պէտք է հրաժարի եւ ինք թեկնածու է նա– խագահութեան: Ցոյցին մասնակցած են 8000 հոգի ըստ ոստիկանութեան, եւ 20 հազար ըստ կազմակերպիչներուն:

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ Միութիւնը առկախեց իր դեսպաններուն վերադարձը Թեհրան, սպասելով որ Իրան բացատրութիւններ տայ Գերմանիոյ եւ Դանիոյ նկատմամբ իր վերաբերմունքին մասին: Արդարեւ, Ի– րան յայտարարած էր որ այդ երկու եր– կիրներուն դեսպանները «անբաղձալի» են:

ԱՆԳԱՐԱՑի Պետութեան Ապահովու– թեան Ատեանը մահապատիժ պահան– ջեց, Ապրիլ 30–ին, Սվագի չարդին 42 ամբաստանեալներուն դէմ: Այդ չարդը «ծայրայեղ մահմետականներու ապըս–

«ԸՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Մայիս 2)

ՄԱՅԻՍ 1–Ը՝
ԵՐԵՒԱՆ ԵՒ ԳԻՒՄՐԻ

Մայիս 1–ին, Երեւանի Ազատութեան հրապարակը լեցուած է կոմկուսի եւ Խորհրդային Հայաստանի դրօշակներով: Հանրահաւաքը սկսած է Խորհ. Հայաստանի վաւերդով: Հայաստանի Համայնավար կուսակցութեան (ՀԿԿ) գլխաւորութեամբ եւ Հայաստանի Ժողովրդա– հայրենասիրական կազմակերպութիւն– ներու Միութեան (ՀԺՀԿՄ) հրաւէրով տեղի ունեցած այս հանրահաւաքին «Կեց– ցէ՛ Մայիս 1–ը», «Կեցցէ՛ մեր յաղթանա– կը», «Այո՝ սոցիալիզմ»ի նման լոզունգ– ներ արձագանգած են: Ելոյթ ունեցած է կուսակցութեան պետը՝ Ս. Բաղդասեան:

***

Գիւմրիի մէջ ալ համայնավարները նչած են Մայիս 1–ի տօնը: Սաստիկ անձ– րեւին տակ տեղի ունեցած արարողու– թիւններուն մասնակցած են ոչ աւելի քան 200 – 300 հոգի:

***

ԱՆՈՒՐԵԱՆ ԳԵՏԸ
ՅՈՐԴԱՆ Է

Առատ անձրեւներու հետեւանքով իր ափերէն դուրս եկած է Ախուրեան գետը Շիրակի չրջանի աւելի քան 50 հեկտար աչնանացանքը վճասելով: Ջրատարն ալ վնասուած է եւ ջուրէ դուրս մնացած են Ղարիբջանեան, Երազգաւորս, Բայան– դուր գիւղերը: Ապրիլ 29–ին ալ հողմը մեծ վնասներ հասցուցած է Աչոցքի եւ Ամասիայի բնակելի տուներուն:

***

ՄԻՆՍԿԻ ԽՈՒՄԲԻ ՆԱԽԱԳԱՀԸ
Լ· ՏԷՐ – ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ ՄՕՏ

Ապրիլ 30–ին նախագահ Լ· Տէր – Պետ– րոսեան ընդունած է Մինսկի խումբի ռուս նախագահը՝ Եուրի Եուկալովը: Ղարաբաղեան հարցին նուիրուած այս հանդիպումին ներկայ եղած է նաեւ Ռու– սաստանի դեսպան Անդրէյ Ուսնով:

տամբութիւն» որակուած է: Ծանօթ է որ 1993–ին, մոլեռանդ ամբոխ մը կրակի տուած էր Սվագի այն պանդոկը, ուր տեղի կ'ունենար աշխարհական մասու– րականներու համագումարը: 37 հոգի մեռած էին:

Իզմիրի ֆրանսական լիսէին դէմ ռճ– րախութ մը գործուած է: Ապրիլ 30–էն Մայիս 1 լուսնակիք գիշերը հրձիգ ռումբ մը նետուած է Սէն–Ժոզէֆ լիսէին վը– րայ: Զոհ չկայ: Ոչ ոք տէր եղած է ա– րարքին:

ՏԱՃԻԿՍՏԱՆի նախագահը Ռախմոն– նով վիրաւորուած է, Ապրիլ 30–ին, իբեն դէմ գործուած մահափորձի մը ընթաց– քին:

ՖՐԱՆՍԱ – 98

ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՑԻՆ
ԲԱԺԱԿԻ
ՉՏՄԱՆ ՄՐՑՈՒՄՆԵՐ

Իններորդ խումբին մէջ, Հայաստան – Հիւսիսային Իրլանտա 0 – 0 արդիւնք մը արձանագրեցին: Խաղը տեղի ունեցաւ Երեւանի մարզադաշտին վրայ: Այժմ, Հայաստան 5–րդ դիրքի վրայ է 4 կէտով: Նոյն օրը Գերմանիա կը յաղթէր Ուկրա– նիոյ 2 – 0:

Դասաւորման գլուխն է այս վերջինը 12 կէտով, 2–րդ է Գերմանիա, կը հետեւին Փորթուկալ, Հիւսիսային – Իրլանտա, Հայաստան, Ալպանիա:

ՊՈԼԻՍ

Լ. ՏԷՐ-ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ԵԼՈՅԹԸ ՊԱՏՐԻԱՐՔԱՐԱՆ

Ինչպէս գրած էինք մեր նախորդ թի– ւով, Հայաստանի նախագահը Պոլիս գտնուած կարճ ժամանակին, Ապրիլ 29, ժամը 12–ին (Երեւան կը վերադառնար քանի մը ժամ յետոյ) այցելութիւն մը տուած էր Հայոց Պատրիարքարանին: Ստորեւ մանրամասնութիւններ քաղուած է «Մարմարա»յէն:

***

Լեւոն Տէր – Պետրոսեան ժամը 12–ին այցելեց Թուրքիոյ Հայոց Պատրիարքա– րան, ուր մեծ թիւով ազգայիններ եւ հայ ու թուրք մամլոյ ներկայացուցիչներ ի– րեն կը սպասէին հետաքրքրութեամբ: Նախագահին կ'ընկերակցէը Ժիրայր Լի– պարիտեան, մամլոյ բանբեր Լեւոն Զու– րաբեան, Ֆրանսահայ գործարար՝ Սամ– սոն Խոզարարան, թարգմաններ եւ թիկ– նապահներ: Նախագահը ճիշդ ժամը 12–ին ժամանեց Պատրիարքարան, առաջնոր– դուելով ոստիկանական ջոկատէ:

Պէդճեան Մայր Վարժարանի աշակեր– տութիւնը անօրէնուհի Տիկին Քլէմանս Զէլիքի եւ ուսուցչական կազմի հսկողու– թեան ներքեւ մայթին եղերքը չարուած էր նախագահը տեսնելու համար: Պր. Լե– ւոն Տէր – Պետրոսեան անտարբեր չմնաց աշակերտներու ներկայութեան նկատ– մամբ, կառքը կեցնել տուաւ վարժարա– նին առջեւ, իջաւ աշակերտներուն միջեւ, բարեւեց եւ համբուրեց զանոնք եւ չերմ խօսքեր ըրաւ անոնց: Ապա նախագահը եւ ընկերակիցները հետիոտն եկան մինչեւ Պատրիարքարանի Մայր դուռ, ուր ազ– գայիններ, ժողովուրդէն ներկայացու– ցիչներ, Գումգաբուի Թաղային Խորհուր– դի անդամներ եւ Քահանաներու Դասը կը դիմաւորէին Հայաստանի նախագահը:

Լեւոն Տէր – Պետրոսեան մուտք գործեց եւ անդուլհին գլուխը դիմաւորուեցաւ Պատրիարքին եւ Պատրիարքարական Փո– խանորդ Շահան Արք·ի կողմէ, որոնց հետ ողջագուրուեցաւ: Ապա ծանուհա– րութիւններու մէջ առաջնորդուեցաւ դէ– պի դահլիճ:

Բարի գալուստի խօսք արտասանեց Պատրիարքը, որ յիշեցուց, որ այս մէկը նախագահին երկրորդ այցելութիւնն է:

ՊԱՏՐԻԱՐՔԻՆ ԽՕՍՔԸ

«Ի խորոց սրտէ մեր եւ Պոլսոյ հայ հա– մայնքին կողմէ ձեզի բարի գալուստ կը մաղթեմ», ըսաւ Գարեգին Արք·, եւ ա– ւելցուց, որ Թուրքիոյ հայ համայնքը մօ– ւէն կը հետեւի բոլոր իրագարձութիւն– ներուն եւ մասնաւորաբար կը հետաքըր– քրըուի Թուրքիա – Հայաստան յարաբե–

րութիւններու զարգացումով, քանի որ յարաբերութիւններու հաստատումը մե– ծապէս պիտի նպաստէ Իսթանպուլահա– յութեան մչակութային, կրթական եւ այլազան գործունէութիւններուն: Չեմ ուզեր անդրադառնալ ներքին եւ արտա– քին դժուարութիւններուն, բայց վստահ եմ որ արտասահմանի դիտակից տարրեր խորապէս կը գնահատեն ձեր աշխատան– քը եւ վստահութեամբ կը նային ձեզի»:

ՆԱԽԱԳԱՀ ԼԵՒՈՆ ՏԷՐ – ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ ԽՕՍՔԸ

«Սիրելի հայրենակիցներ. այս անգամ աւելի չատ մարդ պայ այստեղ, քան անց– եալ անգամ: Մանաւանդ դպրոցականնե– րը, մանուկները յուզիչ պատկեր մը ներ– կայացուցին: Անոնք չատ վառվռուն, դե– դեղիկ, հայախօս, հայանուէն մանուկներ էին: Ի հարկէ Պոլիսը միչտ Հայու սրտին խօսող քաղաք է, անքակտելիօրէն կապ– ուած մեր պատմութեան հետ, մեր մչա– կոյթին հետ, մեր ժողովուրդի ճակատա– գրին հետ: Ինձ համար Պոլիսը արեւմ– տահայ մչակոյթի դասական կեդրոնն է, օճախն է, թէ՛ գեղարուեստական, մչակոյ– թի տեսակէտէ եւ թէ լեզուական մչա– կոյթի եւ մանաւանդ կրթական համա– կարգի տեսակէտէ: Այսօր ալ մենք ամ– բողջ աշխարհի մէջ ունինք հարիւրաւոր դպրոցներ: Այդ դպրոցները մեծ մասամբ կը գտնուին կուսակցական ազդեցու– թիւններու տակ: Այո՛, պէտք է երախ– տապարտ ըլլանք կուսակցութիւններուն: Անոնք զրաղած են հայապահպանման հարցերով, բայց այսուհանդերձ կարծեմ անոնց չանքերը աւելի նեմ եղած են Պոլսոյ կրթական համակարգին, Պոլսոյ դպրոցներուն, ուր բացարձակապէս կու– սակցութիւններ դեր չեն ունեցած: Պոլսոյ դպրոցները ազգային իշխանութիւններու հովանիին ներքեւ եղած են եւ լաւագոյնս կատարած են իրենց դործը: Այդպէն երկ– րորդ անգամ է որ ես կ'այցելեմ Պատ– րիարքարան: Վստահ եղէք, որ այս այ– ցելութիւնը այլեւս պիտի դառնայ կա– նոն: Եթէ Պոլիս այցելեմ ուրիչ առիթով, անպայման պիտի ըլլամ ձեր մօտ: Նոյն– իսկ եթէ Հայաստան Անդարայի մէջ ու– նենայ իր դեսպանատունը, պաչտօնական ներկայացուցչութիւնը, Պատրիարքարա– նը պէտք է ունենայ իր դերը, եւ պէտք է չարունակէ իր դերը»:

Այսօր Հայաստան ի հարկէ ունի հար– ցեր: Որովհետեւ աշխարհի մէջ չկայ եր– կիր մը, որ հարցեր չունենայ, չկայ ժո– ղովուրդ մը որ հոգեր չունենայ: Ծանր հարցեր կան, որոնք արդէն իսկ բաղդա– տելի չեն այն հարցերուն հետ, որոնք դո– յութիւն ունէին երեք – չորս տարի ա– ռաջ: Պատրիարք Սրբազանը յաճախ կ'այցելէ Հայաստան, ես վստահ եմ, որ ան կրնայ Հայաստանի ամբողջ ուժակա– նութիւնը պատկերացնել ձեզի: Եթէ վեց ամիս բացակայիք Հայաստանէն եւ վե– րադառնաք Հայաստան, կը տեսնէք կրկին մեծ փոփոխութիւն, բարելաւում, հոգ չէ թէ այդ բարելաւումը դանդաղ ըլլայ: Բայց դուրսէն դիտողին մօտ աւելի ցայ– տուն ձեւով կ'երեւայ: Մէկ քանի փաս– տեր կրնամ ըսել, դուք կրնաք համեմա– տել: Երեք – չորս տարի առաջ ժողովուր– դը ի՞նչ կը պահանջէր մեզմէ: Մենք կըր– նայինք օրական երկու ժամ էլեկտրակա– նութիւն միայն տալ, իսկ ժողովուրդը մեզմէ կը խնդրէր, որ մենք այդ էլեկտր– բականութիւնը ժամերը տեղեկացնէինք իրենց, որպէսզի իրենք դիտնային թէ ո՞ր ժամերուն էլեկտրականութիւն պիտի տրուի: Այսօր Հայաստանի ժողովուրդը

(Շար·ը կարդալ Դ· Էջ)

ՎԱՂԸ՝

«ՅԱՌԱՋ-

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ»

Վաղը լոյս կը տեսնէ «Յառաջ միտք եւ արուեստ»ի նոր (226) թիւը հետեւեալ բովանդակութեամբ. –

Էջեր «Լուսաւորեալ Խորանիներ»էն
ՍՏ· ԱԼԱՋԱՋԵԱՆ
Ա· Ալաջաջեանի խորանիներն ու ատրուշանները ԱՐՓԻ ԹՈՓՈՑԵԱՆ
Մեկնաբանութեան երկդիմութիւնը
Մ· ՆՇԱՆԵԱՆ

ՀԱՅ ՄԱՇԿՈՅԹԻՆ ԾԱՌԱՅԻ ՅՈՒԹԻՆ

Ղարաբաղեան հարցին մասին մեծերու ախորժակներուն ու չահերուն ուղղութեամբ կարգադրութիւններու լուրեր կը հասնին միջազգային առեաններէ: Բանաձեւեր, լուծումի տարբերակներ կը շաբաղրուին այնպէս մօտեցումով մը որ իբրեւ թէ Ղարաբաղ կոչուածը հայրենիք մը չէ ուր սերունդներ ապրած են ու թաղուած, այլ թաշկինակ մը զոր կարելի է ծալել, դարակ մը դնել, կամ աւելի ճիշդ՝ ճմռթկել ու թխմել գրպան մը. Թէ որո՛ւնը, որո՛ւն հոգը...: Քաղաքական այս ախորժակներուն – որոնք մերը չեն–, եւ «յարմար» նկատուած կարգադրութիւններուն – որոնք կ'ըլլան մի՛չտ հաշիւ մեզի – միջեւ վախերը, սպառումները, անճկութիւնը կ'երթան հոգին, օրինավիճակի, տարածքի, սահմաններու նիւթերուն: Իրարու կը խառնուին Ստալինի կարգադրութիւնն ու Բաքուի քարիւղը, տառնամեակներու իրաւազրկումներն ու «լայն ինքնավարութեան» Բաքուի խոստումները, շատ յաճախ մոռցնելով որ հայկական նորագոյն հանրապետութիւն մը քանի մը ամիսէն իր գոյութեան վեցերորդ տարին պիտի բոլորէ: Այդ վեց տարուան ամէնէն նշանակալի, Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետութեան մը հռչակումին չափ պատմական դէպքը Շուշիի վերագարձը եղաւ: Անկէ ի վեր, անոր նկատմամբ հետաքրքրութիւնները զրեթէ միշտ գործնական եղան, այդ վերադարձին ամրացումին ուղղուեցան. բնակիչներու, աւելի ճիշդը՝ վերադարձողներու թիւը կ'աւելնա՞ր. գործի բացարար կարելիութիւններ կայի՞ն: Քանդուած տուներու նորոգութիւնը կը շարունակուէ՞ր: Կը մոռցուէր որ Շուշին Ղարաբաղի մայրաքաղաքն էր առաւելաբար մշակութային կարեւոր կեդրոնի հանգամանքով. ու անոր ամբողջական վերադարձը հայութեան, կարելի կրնար ըլլալ միայն այդ հանգամանքին վերատիրացումով:

Այս մասին բաւական բան կ'ըսէ Նուարդ Սողոմոնեան «Լ.Ղ. Հանրապետութիւն» օրաթերթին Ապրիլ 5–ի թիւին մէջ լոյս տեսած, «Շուշի. որպէս իրական տեսիլ...» խորագրուած գրութեամբ: Քաղաքին վերածնունդին հինգերորդ տարեդարձին նախօրեակին (Մայիս 9) յարմարագոյն նշում են այդ էջին տուեալները: Հոն կը կարդանք որ քաղաքը ունի 9 ընդոներու Միութեան բաժանումը որուն նախագահն է բանաստեղծ Ռոպէր Եսայեան: Կայ Արամ Մանուկեան վարժարանը որուն տնօրէնը նոյնպէս բանաստեղծ է. Հովիկ Մուսայէլեան:

Քաղաքին վարչակազմին անդամները երբ ժողով կը գումարեն, իրենց գլխաւոր մտահոգութեան մաս կը կազմէ մշակութային

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄՆԵՐԸ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊՈՍԹԸՆ

ՆԱՀԱՆԳԱՅԻՆ ՏՈՒՆ

Մթացեալ – Նահանգներու Արեւելեան մեծ հայահոծ երկու մեծ կեդրոններէն մէկն է Պոսթընը, միւսը ըլլալով Նիւ – Եորքը: Իսկ նոյն ատին վրայ մայրաքաղաք Ուաշինկթընը կը մնայ հայկական լոպիինկի պլխաւոր կեդրոնը, ուր վերակչիռը մը վերցուցած է Ամերիկայի Հայկական Համագումարը, որ արհեստավարժ ակարդակով առաջ կը տանի հայկական չահերու հետապնդումը: Աչխոյժ է նաեւ Հայ Դատի Յանձնախումբը:

Մեսէչուսէց նահանգը ամբողջ երկրին մէջ միակն է նաեւ, որ պաչտօնապէս իր նորընտրեալ կը տրամադրէ որպէս Ապրիլեան Ոգեկոչումի հաւաքավայր: Ուրեմն ատանդական զարճած կանոնաւորութեամբ, Նահանգային Տան մէջ Ուրբաթ, Ապրիլ 25–ին տեղի ունեցաւ Մեծ Եղեռնի ոգեկոչումը, նոյն նախաճեռնարկ անճրեմ. – Վերակուտական Ուորըն Թոմըն եւ ներկայացուցիչ (երեսփոխան) Ռէյչըլ Գաբրիէլեան, որ վերջին ընտրութիւնները յաջողեցաւ վերադրաւել իր աթոռը: Նոյն ընտրութիւններուն Մեծ. Պոսթընի ըրջանէն Ներկայացուցչական Տան անդամ ընտրուեցաւ նաեւ երկրորդ հայ եւ իրաւարդ մը՝ Փիթըր Քուլիճեան: Ցուհանդէսին ներկայ էր, ինչպէս ամէն տարի, փոխ – կառավարիչ՝ Փօլ Սէլուչի: Օրուան պլխաւոր բանախօսն էր Նիքոլոյի Համալսարանի Քաղաքական Գիտութեան դասախօս Ռոնըլտ Սիւնի, որ՝ հայ երաժչտութեան ոահվիրան ներէն Գրիգոր Սիւնիի:

Դուրսը, չէնքին առջեւ, այդ օր կը ծածանէր նաեւ Հայկական Եռագոյնը ամերիկեան եւ Նահանգային դրօչներուն կողքին:

Բացումին Հոգւոց մը արտասանեց Գէյմսպրիճի Ս. Երրորդութիւն Եկեղեցւոյ հովիւ Մամբրէ Քհնյ. Գուզուեան: Պետական զոյգ մաղթերգները կատարուեցան Սուրբ Սեփանոս եւ Հայ Քոյրերու վարժարաններուն աչակերտներուն կողմէ: Դրօչակի հաւատարմութիւնը եւ երկու խօսք կատարեց Փիթըր Քուլճեան, որ պատմեց Յեղասպանութենէն վերապրող մարաչցի իր մեծ հօր եւ ու նանիի ողիսականը, մինչեւ անոնց Ամերիկա գաղթը: Այս ամերիկահայ երկրորդ թէ երրորդ սերունդի ներկայացուցիչին համար «հպարտութիւնը այսօր միայն՝ Ապրիլ 24–ի առթիւ, հայ ըլլալը չէ, այլ՝ ամէն օր եւ թէ ամէն օր պէտք է ըսել թէ Յեղասպանութիւնը կատարուած է»:

Վերակուտական Թոմըն յայտնեց թէ ինք Ուաթըրթաուն ծնած ըլլալուն համար է որ կանուխէն իրագէկ եղած է հայկական յեղասպանութեան, սակայն նոյն պարմանները չունի ամերիկացի աչակերտութիւնը: Այդ պատճառով այժմ ատոյգրութիւններ կը հաւաքուին խնդրագիրի մը համար, որպէսզի հանրային դպրոցներու ուսումնական ծրագիրին մէջ մուծուի Մեծ Եղեռնի պատմութիւնը:

Փօլ Սէլուչի Ապրիլեան Եղեռնը նկատի նախանչանը եւ ազդարարութիւնը՝ անոր հետեւող քաներորդ դարու ցեղասպանութիւններուն: Ապա ընթերցեց Կառավարիչ Ուիլիըմ Ուէլճի «Հայկական Պարբերոներու Օր» հռչակող հրովարտակը, զոր յանձնեց հայ երաժչտահանդիսներու նահապետ Համբարձում Պէրպէրեանի: Փոխ – կառավարիչը յառաջիկայ ամիս Հայաստան կը մեկնի պատուիրակութեամբ մը:

Իր ընորհակալական խօսքէն եաք բազմավաստակ յօրինողը յայտնեց թէ իր վերջին հեղինակութիւնը կը նուիրէ նահապետ Գլինթընի առ ի չնորհակալութիւն ամերիկացի ժողովուրդին: Այդ առեղծադործութիւնը – Օրաթօրիօ մը – որպէս նիւթ ունի երկրին 16–րդ նախագահ Աբրահամ Լինքընի համբաւաւոր ճառը:

Ներկայացուցիչ Ռէյչըլ Գաբրիէլեան կարդաց Նահանգային զոյգ օրէնսդիր մարմիններուն որոշումը, որով Ապրիլ 24–ը կը յայտարարուէր «Յիչատակի Օր»: Գիրը յանձնուեցաւ վերապրողի մը՝ Վէրընիկա Սարմանեանի եւ վաստարան Հայկ Տէր – Մանուէլեանի: Գաբրիէլեան անդրադառնալով «մեր պատմութեան եւ մշակոյթին ողբերգական մէկ այս երեսին», բաւ թէ «մենք կրնանք Հայաստան ծնած ըլլալ, սակայն Հայաստանը մեր մէջ ծնած է», աւելցնելով որ երբ յառաջիկային Հայաստան պիտի երթայ, «պիտի ղժայ թէ վերադարձած է իր տունը»:

Ռոնըլտ Սիւնի, «վերակառուցեց» հայկական Ցեղասպանութիւնը թուելով անոր տուն տուող Օսմանեան պատրուակները եւ գործադրութեան ձեւերը: 1915–ին երկու միլիոն Հայեր կ'ապրէին այդ հողերուն վրայ, յաջորդ տարին մնացած երկու հարիւր հազար, որ աւելի եաք ատելի եւս պիտի նուաղէր. «ու՞ր գացած էր այդ ժողովուրդը, ի՞նչ եղած էր անոր ճակատագիրը: Կարդաց Թալաաթի զրչին պատկանող վկայութիւն մը, ուր դահիճը կ'ընդունէր Հայկական տարագրութիւնը եւ նոյնիսկ գործադրուած ոճիրները, զանոնք վերագրելով անհակակշռելի տարրերու: Կարեւոր կէտը այն էր, թէ ան փաստած կ'ըլլար որ գոնէ տեղահանութիւնը պետական նախաձեռնութիւն էր: Բանախօսին համար աչխարհագրօրէն Հայութիւնը կը գտնուէր մասնաւորաբար դժուարին երկրամասի մը մէջ եւ այդ դրացիներու հետ ան պիտի ապրէր այդ պայմաններուն ներքեւ: Սակայն մէկ բան որոշ պէտք է ըլլար. «Մեր տապանքը վերջ պիտի չգտնէ մինչեւ որ ճանաչում չստանայ Հայկական ցեղասպանութիւնը»:

Գործադրուեցաւ երաժչտական յայտագիր մը: Փողհար Դանիէլ Թիկըր նուագեց օրուան մթնոլորտը չեչտող երկու մելամաղձոտ կտորներ (որոնցմէ մէկը «Կռունկ»ը), իսկ էրեբունի երգչախումբը կատարեց երեք երգեր, ղեկավարութեամբ Արթիւր Վերանեանի:

Ամէն տարի ի յարգանս ներկայ գտնուող վերապրողներուն եւ որպէս ճանաչում, կը խնդրուի որ անոնք ոտքի կանգնին; Այս տարի անոնց թիւն էր ինը հոգի: Անցեալ տարի անոնք տասնեւհինգ էին: Անոնցմէ քանի՞ հոգի այդեօք ներկայ պիտի գտնուին զալ տարի: Հապա՞ մի քանի տարի եաք...: Միակ մխիթարանքը այն է, որ անոնց թոռները այսօր կը խոստանան, նոյնիսկ անպլերէնով, չմոռնալ իրենց վտխանցուած Ապրիլեան մուրհակը:

Ինչպէս սովոր է, յայտագիրի աւարտին տեղի ունեցաւ Հոգեհանդստեան արարողութիւն Նահանգային Տան Կեդրոնական ճեմասրահին մէջ, որուն խոյացող սիւներէն մէկուն վրայ կը գտնուի հայ նահատակներուն նուիրուած յուչատախտակ մը: Շուրջ տասնեակ մը հայ եկեղեցականներ երեք յարանուանութիւններէն մասնակցեցան արարողութեան, որմէ եաք տեղի ունեցաւ հիւրասիրութիւն քովընտի սրահին մէջ:

ՔԱՅԼԱՐՇԱԽ

Օր մը առաջ, Ապրիլ 24–ին, Ուաթըրթաունի հայկական երկու եկեղեցիներուն մէջ տեղի ունեցան եկեղեցական արարողութիւններ ի յիչատակ Հայ մարտիրոսներուն: Առաջինը, առաւօտուն Սուրբ Յակոբ Եկեղեցիին մէջ, իսկ երկրորդը յետմիջօրէին՝ Ս. Սահակեանոսին մէջ, ուրկէ ժողովուրդը թափօր կազմած ուղղուեցաւ դէպի կեդրոնական հրապարակը դանուող քաղաքապետարանին բացատը: Հոն եւս օրուան բանախօսն էր Ռոնըլտ Սիւնի: Խօսք առին նաեւ հայ կազմակերպութիւններու ներկայացուցիչներ:

«ՊՈՍԹԸՆ ԿԼՈՊ» ԿԱՊԱՇԽԱՐՀԷ...

Հաւանաբար օր մը առաջ իր արձանագրած սայթաքումին համար է որ ամերիկեան մեծագոյն օրաթերթերէն «Պոսթըն Կլոպ» երկար (յարաբերաբար) խմբագրական մը նուիրած էր Հայկական Եղեռնին:

Օր մը առաջ, ճիշդ Ապրիլ 24–ի թուականով, հայութեան թունաւոր նուէր մը կարծես կատարելու համար, վերոյիչեալ օրաթերթը կը հրատարակէր իր սիւնակներուն էջին վրայ Ուաչինկթընի մօտ Աղրբեջանի դեսպան Հաֆիզ Փաչայեւի մէկ դրութիւնը Մեծ Խաղը կը չարունակէ վաանդել Աղրբեջանը, խորագրով: Խովանդակութիւնը կարելի է դուչակել: Ազերի դեսպանը իր մասնաւոր չակել: Ազերի դեսպանը իր մասնաւոր թիւրախը դարձուցած էր նաեւ «հայկական լոպպիինկի խումբերը, որոնք իրենց հակշիռին ներքեւ կը պահեն ամերիկեան

հաղաքականութիւնը Գոնկրէսին մէջ, եւ ամերիկեան վարչութիւնը կը թուի անկարող ըլլալ յաղթահարելու անոնց ազդեցութիւնը»:

Ընդվզեցուցիչ այս երեւոյթին դէմ (ո՛չ դեսպանինը, այլ թերթինը) տեղացած բողոքները բաւական բուռն պէտք է եղած ըլլան որ յաջորդ օրն իսկ, բացի խմբագրականէն, նամականիի իր բաժնին մէջ թերթը հրատարակած էր Հայու մը կարճ նամակը, ուր ան վեր առնելով այս անարդանքը եւ մատնանչելէ եաք թէ Աղրբեջանցիները կը պատկանին թրքական ցեղին, կ'եզրակացնէր. հրատարակութեան «ներգործութիւնը նոյնն է, ինչ որ պիտի ըլլար եթէ նացիամէտ խումբ հրաւիրուէր խօսելու համար Հոլոքոսթի ոգեկոչումին»:

«Հայկական Վիշտը» խորագրեալ խմբագրականը ունի մասնաւորաբար յատկանչական երկու հատուածներ: Առաջինին մէջ չատ նրբօրէն – եւ առաջին անգամ ըլլալով – կը գործածուի «ցեղասպանութիւն» թապու բառը երբ կ'ըսուի. «Բոլոր Հայերուն համար, ուր որ ալ ըլլան, սպանութիւնները, պոգրոմները եւ զանգուածային տեղահանութիւնները ոչ մէկ կազմեցին այս մասնաւոր "կամ առանձնայատուկ" հոլոքոսթը, տպաւորած են իրենց հաւաքական յիշողութեան մէջ»: Այս «հոլոքոսթ»ին ուժ կուտայ յատկանչական մէկ քերումները ամերիկեան այդ չրջանի դեսպան Հէնրի Մորկընթաուի վկայութենէն: Ահա նաեւ երկրորդ պարբերութիւնը որով կ'աւարտի խմբագրականը. –

«Հայկական վիշտին յաջորդող տարիներուն, եղաւ անհաչիւ ուրիշ (թերթերու) վերնագիրներ եւ անասելի ողբերգութիւններու նմանօրինակ պատմութիւններ – ոմանք աւելի փոքր թիւերու վերաբերեալ, ուրիշներ (մէկուկէս միլիոնէ) նոյնիսկ աւելի մեծ թիւերու: Նացիական ցեղասպանութիւնները, Սթալինի սպանութիւնները եւ զանգուածային սովամահութիւնը, Մաօ Ցէ Թունկի անողորմ հալածանքները, Գամպոչիայի ողբերգութիւնը կարմիր Խմէրներու տակ, կեդրոնական Ասիոյ վայրագութիւնները, Սալվատորէն Սըրէպրէնիֆա անծանօթ գերեզմաններէն դուրս ելլող ոսկորոտիքը, այդ բոլորը առընչուած են Անատոլուի այդ մահատրած ճամբաներուն, այդ հեռաւոր Ապրիլի»:

Գ. Ք.

***

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ

Աթէնքի «Աթիքոն» սրահին մէջ, Ապրիլ 20–ին, կազմակերպութեամբ Յունաստանի Հայ Դատի Յանձնախումբին ոգեկոչուած է Ապրիլեան 82–րդ տարելիցը, յոյն եւ հայ հոծ բազմութեան մը ներկայութեան:

Բասօք (Ընկերվարական) կուսակցութեան կողմէ, ձեռնարկը ողչունած է երեսփոխան Լէֆթէրիս Վերիվաքիս, «Նոր Հանրապետութիւն» կուսակցութեան կողմէ երեսփոխան Անաստասիոս Ներանժիս, «Սինասփիզմո» կուսակցութեան կեդր. Յանձնախումբին կողմէ Պ. Խարալամպոս եւ այլ հոսանքներու բազմաթիւ ներկայացուցիչներ: Կարդացուած են համակրանքի բազմաթիւ ուղերձներ: Ջեռնարկին բացումէն առաջ, սրահին ընդարձակ պատուանին վրայ ցուցադրուած է Հայոց պատմութիւնը: Պաչտօնական բացումը կատարուած է Համազգայինի երգչախումբին կողմէ, ապա օրուան նախագահը՝ Թադեոս Յովակիմեան (յունարէն) անդրադարձած է օրուան խորհուրդին: Հ. Յ. Դ. Երիտասարդական Միութեան անունով ուղերձ մը կարդացած է Վիքէն Փափազեան: Յաջորդաբար խօսք առած են Բասօքի, «Նոր Հանրապետութեան», «Սինասփիզմո»յի, Դեմոկրատներու, «Քաղաքական Գարուն»ի, Հելլէն – Հայկական բարեկամութեան ներկայացուցիչները, փակմանչ խօսքը արտասանած է օրուան նախագահը:

Քաղաքական ձեռնարկի աւարտին, բազմութիւնը մեծ թափօր կազմած ուղղուած է դէպի Սինտակմայի Անծանօթ Զինուորի յուչարձանը ուր ծաղկեպսակներ զետեղուած են: Թափօրը կ'առաջնորդէին Հ. Մ. Ը. Մ.–ի սկաուտները:

***

Ապրիլ 24–ին, ալ, բողոքի ցոյց մը տեղի ունեցած է Աթէնքի Թրքական դեսպանատան անառջեւ, Նէա Զմիռնիի հայկական յուչարձանին առջեւ կատարուած հոգեհանդստեան պաչտօնէն եաք:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՆ ԵՐԿՈՒ ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՈՒՂՂՈՒԱԾ ԶՈՒԻՑԵՐԱՑԻ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻՆ

1997 Մարտ 20, ժամը 16·30–ին, Զուիցերահայ Միութիւններու ներկայացուցիչներէ կազմուած յանձնախումբ մը ընդունելութիւն կը տանէ Զուիցերիոյ կառավարութեան Արտաքին Նախարար՝ Ֆլավիօ Քոթթիի մօտ, որու կը ներկայացնէ Զուիցերիոյ Հայութեան անունով շնորհակալագիրը մը առ այն, թէ հարիւր տարի առաջ, 1897, Մարտ 4–ին, զուիցերացի ժողովուրդը այդ ժամանակուան կառավարութեան ներկայացուցած է չուրջ կէս միլիոն ստորագրութիւն կրող խնդրագիր մը՝ իբրեւ բողոք Արեւմտեան Հայաստանի մէջ կատարուող հայկական կոտորածներու եւ ընդհանրապէս թրքական պետութեան որդեգրած հայահալած քաղաքականութեան դէմ:

***

Ուրբաթ, Մարտ 14–ի համար նախատեսուած հանդիպումը Արտաքին Նախարար Պ. Ֆլավիօ Քոթթիի հետ, քանի մը օրերու յապաղումէ եաք, կայացաւ Հինգչաբթի, Մարտ 20–ին, որովհետեւ Պ. Նախարարը առաքելութեամբ մը մեկնած էր երկրէն:

Զուիցերահայ համայնքի միութիւններու ներկայացուցիչներէն կազմուած յանձնախումբը, բաղկացած ութ հոգիէ՝ Արէլ Քհնյ. Օզլուգեան, Տիկին Զեմֆիլա Օհաննէսեան (Եկեղ. Խորհ.), Պ. Վահէ Կապրաչ (Զուիցերահայ Միութիւն), Պ. Թորոս Սաղըրեան (Զուիցերահայ Միութիւններու Ֆորում), Տիկին Թալին Աւագեան (ՀԲԸՄ), Պ. Ժագ Օհաննէսեան (Բժչկական Միութիւն), Պ. Վարդան Նալպանտեան (Մչակութային Միութիւն), Պ. Ռուբէն Պօյաճեան (Աչխատանքային Շրջանակ) եւ Պ. Հանց Շէլլենպէրկ:

Ընդունելութիւնը Պ. Ֆլավիօ Քոթթիի մօտ, տեւեց չուրջ քսան վայրկեան: Խօսք առաւ Պ. Վահէ Կապրաչ եւ ներկայացնելէ եաք զուիցերահայ համայնքին անունով խմբագրուած չնորհակալութեան նամակը, յիչեց նաեւ Զուիցերիոյ կառավարութեան դեռ 1915–ի ցեղասպանութիւնը պաչտօնապէս ճանչցած ըլլալու պարագան եւ Արցախի Հանրապետութեան ղօրակցելու հարցը: Ապա՝ խօսքը տրուեցաւ Արէլ Քհնյ. Օզլուգեանին, որ Գաղթեղին Ա. Հայրապետի ջերմ մաղթանքները փոխանցելէ եաք, ընթերցեց անոր չնորհակալական նամակը՝ ուղղուած Զուիցերիոյ կառավարութեան, ինչպէս նաեւ ժողովուրդին:

Չնորհակալական արտայայտութիւններով հանդէս եկաւ Պ. Նախարարը, նախ խնդրելով Արէլ Քահանայէն որ իր անկեղծ բարեւներն ու բարեմաղթութիւնները փոխանցէ Կաթողիկոսին: Ան յիչատակեց, թէ դարասկիզբին ողբերգական եղելութիւններ կատարուած են հայ ժողովուրդին դէմ. զայն յիչելը բարոյական պարտք մըն է, միաժամանակ՝ պատմական դաս մը բոլորին, որպէսզի թոյլ չտրուի նման անարդարութիւններու կրկնութիւնը ժողովուրդներու կեանքին մէջ: Անդրադառնալով ցեղասպանութիւնը ընդունելու հարցին, դիտել տուաւ, թէ Զուիցերիան պատմականօրէն դանդաղ եղած է քաղաքական որոչումներ տալու ուղղութեամբ, հակառակ անոր որ ան ունեցած է մարդասիրական օգնութիւն ցուցաբերելու արագ եւ բնորոչ աւանդութիւն մը: Ընդգծեց սակայն, թէ հայկական ցեղասպանութիւնը պաչտօնապէս ճանչնալու հարցը այս տարուան վերջաւորութեան կը ներկայացուի Զուիցերիոյ Խորհրդարանին:

ՏԵՂԵԿԱՏՈՒ

(Շար. Ա. էջէն)

24 ժամ ելեկտրականութիւն կը ստանայ: Այո, 24 ժամ ելեկտրականութիւն կը ստանայ, բայց կրկին դժգոհ է: Հիմա ալ կ'ըսեն որ ելեկտրականութեան գինը շատ բարձր է, խնդրենք գինը քիչ մը իջեցուցէք: Ես ուրախ եմ որ այդպիսի պահանջները կ'ըլլան, բայց համեմատելի չեն այդ պահանջները երեք – չորս տարի առաջուան պահանջներուն հետ: Կրնամ նաեւ ուրիշ օրինակ մը տալ: Երեք – չորս տարի առաջ մեր բոլոր պողոտաներուն վրայ, մեր գլխաւոր պողոտաներուն վրայ երթեւեկները փոշիպոլ կը խազային: Որեւէ վտանգ չկար, որովհետեւ փողոցներու մէջ ինքնաշարժ չկար պէնզինի չգոյութեան պատճառաւ: Հիմա աւելի խճողուած են գուցէ մեր փողոցները, քան Պոլսոյ փողոցները: Շատ բաներ փոխուեցան, փոխուեցան բայց տարօրինակ բան մը կայ: Իշխանութիւններու համար հիմա աւելի դժուարացած է դէկավարել ժողովուրդը քան երեք – չորս տարի առաջ: Երբ շատ նեղ դրութեան մէջ էր ժողովուրդը աւելի համբերատար էր, հակա-յողութիւն յոյց կուտար, գիտէր որ պատերազմ կայ, չրջխակումներ կան: Բայց հիմա, որ պատերազմը դադրած է, երկաթարիկ ի վեր խաղաղութիւն կը տիրէ, կը յուսանք, որ այլեւս չի կրկնուիր այդ պատերազմը: Երբ կեանքը սկսաւ բարելաւուիլ, ժողովուրդը դարձաւ աւելի անհամբեր, դարձաւ աւելի պահանջկոտ: Ես չեմ ուզեր մեղադրել զանոնք, ընդհակառակն, ես այնպէս կը նկատեմ, որ ասիկա լաւ երեւոյթ է: Ասիկա է, առաջընթացի չարժիչ ուժը: Եթէ ժողովուրդը չպահանջէ, իշխանութիւնները թոյլ կը մնան, չեն մտածեր ժողովուրդին մասին: Ժողովուրդը պէտք է անընդհատ իշխանութիւններու հետ կապ պահէ, պէտք է անընդհատ քննադատութեան նեաեր ուղղէ, որպէսզի իշխանութիւնները ամէն օր, ամէն վայրկեան զգան իրենց պատասխանատուութիւնը ժողովուրդին հանդէպ, եւ ամէն վայրկեան զգան, որ թերացումի պարագային կան մարդիկ, որոնք կրնան անմիջապէս գրաւել քու աթոռը: Ցամեն-նայնդէպս ըսեմ որ շատ դժուարութիւններ յաղթահարած ենք: Այս մասին չեմ ուզեր յոռի պատկերացում ստեղծել ձեր մասո, ոչ ալ շատ լաւատեսական, չեմ ուզեր դունազարդարել իրականութիւնը բացարձակապէս, մենք դեռ շատ ընելիքներ ունինք, մեր ժողովուրդի կենսական մակարդակը տակաւին շատ ցած է, բայց պայն կարելի չէ բաղդատել երեք – չորս տարի առաջուան մակարդակին հետ: Մինչեւ աշխատավարձքը երեք տոլար էր քանի մը տարի առաջ, հիմա 15 – 20 տոլար է: Նորէն քիչ է: Բայց եթէ բաղդատէք երեք տարի առաջուանի հետ, հինգվեց անգամ կրկնապատկուած է: Հրաչքներ չեն պատահիր, ես հրաչքի չեմ հաւատար: Թէեւ իմ ընդդիմախօսները կը խոստանան ամէն ինչ, կ'ըսեն որ աշխատավարձքը տասն անգամ պիտի բարձրացնեն եթէ իշխանութեան գլուխ գան, եւայլն, եւայլն, բայց ատիկա կարելի չէ: Ասոր փոխարէն բնաւ կասկած չունիմ որ երեք – չորս տարուան ընթացքին իրականացուածներուն նման նոր իրականացումներ պիտի արձանագրենք, եւ աւելի շուտ: Վերջին երկու տարիներու ընթացքին շատ բաներ յաջողեցանք: Զգալիօրէն յաղթահարուեցան չրջափակումները, մասնաւորաբար Վրաստանի ճանապարհներով, Սեւ Ծովեայ նաւահանգիստներով, նաեւ Իրանի հետ առեւտրական յարաբերութիւններու հաստատումով: Ի հարկէ եթէ բաց ըլլային բոլոր դռները, Հայաստան աւելի շուտ կը լուծէր կեանական ինչ ինչ հարցեր: Կ'երեւի թէ որոշ արդելքներ կան տակաւին, թէեւ կը կարծեմ որ շատ հեռու չէ այն օրը երբ դռները պիտի բացուին: Երէկ ես Նախագահ Տէմիրէլին հետ ըրոյց ունեցայ: Մեր հարցն էր համոզել որ հայ-թրքական յարաբերութիւններու բարելաւումը չկապուի ղարաբաղեան հակամարտութեան հետ: Մենք, այո՛, Ադրբեջանի հետ հարցեր ունինք, բայց անոնք չեն վերաբերիր Թուրքիոյ հետ մեր յարաբերութիւններուն: Այսօր պատերազմ չկայ, եւ ո՛չ հայկական կողմը, ո՛չ ալ Ադրբեջանը բացարձակապէս մտադիր չեն վերականգնելու պատերազմը: Մենք երաչխիք կուտանք որ Հայաստան ու Ղարաբաղ պիտի չխախտեն հրադադարը: Այո՛ մէկ: Երկրորդ՝ նաեւ բանակցութիւններու ընթացքին մենք ամէն բան պիտի ընենք որպէսզի փոնուի երկկողմանի լուծում, որով հետեւ հարցերը պէտք չէ լուծուին ի վնաս կամ յօգուտ կողմերէն մէկուն: Պէտք է ընդունուին փոխ դիջումներ, որպէսզի մնայուն խաղաղութիւն հաստատուի: Այսպէս կողմերէն մէկը ինքզինք խաբուած ու տուժած կը զգայ, եւ այն ատեն կարելի չէ երկարատեւ խաղաղութիւն հաստատել: Մենք պիտի գտնենք, թէեւ դժուար ու դանդաղ, բայց կայուն լուծում որ Թուրքիա կը սպասէ որ հարցը լուծուի որպէսզի ճամբանները բանայ: Մենք կը հաւատանք որ ընդհակառակն եթէ ճամբանները բացուին, ատիկա կը դիւրացնէ հարցին լուծումը: Ամէն պարագայի ես այս տեսակէտը փոխանցեցի, հիմա պէտք է որ Թուրքիա մտածէ:

Գալով մեր յարաբերութիւններուն, կրկին պիտի տեսնենք որ որոշ քայլեր առնուած են: Մեր կապերը, հաղորդակցութեան կարելիութիւնները, ամէն չափ աւելի ընդլայնուած են: Ներկայիս Զուիցերիոյ հետ ամէն օր 8 չուերթ կայ, Գերմանիոյ հետ 4 չուերթ կայ, Ֆրանսայի հետ 4 չուերթ կայ, Պելճիքայի հետ 2 չուերթ կայ, Հոլանտայի հետ 2 չուերթ կայ, Աւստրիոյ հետ 2 չուերթ կայ, Անգլիոյ հետ 2 չուերթ կայ, Իտալիոյ հետ 2 չուերթ կայ, Ռուսիոյ հետ 2 չուերթ կայ, Ուքրանիոյ հետ 2 չուերթ կայ, Վրաստանի հետ 2 չուերթ կայ, Իրանի հետ 2 չուերթ կայ, Սուրիոյ հետ 2 չուերթ կայ, Լիբանանի հետ 2 չուերթ կայ, Եգիպտոսի հետ 2 չուերթ կայ, Ամերիկայի հետ 2 չուերթ կայ, Կանատայի հետ 2 չուերթ կայ, Ասիոյ հետ 2 չուերթ կայ, Աւստրալիոյ հետ 2 չուերթ կայ, Նոր Զելանտայի հետ 2 չուերթ կայ, Ճաբոնիոյ հետ 2 չուերթ կայ, Հարաւային Ամերիկայի հետ 2 չուերթ կայ, Աֆրիկ

ԿԻՐԱԿԻ
ՄԱՅԻՍ 4
DIMANCHE
4 MAI
1997

LE NUMERO : 5,00 F.

ՅԱՌԱՋ

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

Թիւ 226

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL.: 01.47.70.86.60 FAX : 01.48.00.06.70
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 1·100 Ֆ· — Վեցամսեայ : 560 Ֆ·
Արտասահման : Տար· 1·400 Ֆ· (ամէնօրեայ առաքում)
1·250 Ֆ· (շաբաթական առաքում) — Հատը : 5,00 Ֆ·

72ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 19·107 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 72e ANNEE — N° 19.107

ՄԵԿՆԱԲԱՆՈՒԹԵԱՆ ԵՐԿԴԻՄՈՒԹԻՒՆԸ

TANER AKÇAM
Armenien und der Völkermord, Die Istanbuler Prozesse und die türkische Nationalbewegung

Hamburger Edition, 1996.

Նոր լոյս տեսաւ Թանէր Աքչամի գիրքը, 1919-ի Պոլսոյ դատավարութիւններուն մասին: Վերնագիրը հայերէն կը հնչէ ոսպէս՝ «Հայաստան եւ ցեղասպանութիւնը: Պոլսոյ դատավարութիւնները եւ Թրքական Ազգային Շարժումը»: Վերջին բառերը հայերէնով գլխգրեցի, այն պարզ պատճառով որ Աքթիւրքի առեղծած եւ գլխաւորած շարժումին մասին է խօսքը: Ենթախորագիրը ունի անշուշտ իր կարեւորութիւնը, զոր պիտի բացատրեմ քիչ յետոյ: Ցեղասպանութիւնը կը պարունակէն ուրեմն՝ գրքին հանգամանաւոր նկարագրութիւնը եւ գրքին արժէքին ու նշանակութեան հակիրճ քննարկումը:

Թանէր Աքչամ ասկէ առաջ հրատարակած էր թրքերէն լեզուով երկու հատորներ: Մէկը կը կոչուէր «Iskenceyi Durdurun! Insan Haklari ve Marksizm» (Պոլիս, 1991): Երկրորդը կը կոչուէր՝ «Türk Ulusal Kimligi ve Ermeni Sorunu», «Թուրքերու ազգային ինքնութիւնը եւ Հայկական հարցը» (Պոլիս, 1993): Այս 1993-ի հատորը գրախօսած էր առիթին Միհրան Տասդաղ ու իր գրախօսականը Ֆրանսերէնի թարգմանած էի ես, զայն «Revue du Monde arménien moderne et contemporain» տարեգրքին մէջ տպելու համար (լոյս տեսաւ տարեգրքին առաջին համարին մէջ, 1995): Փաստական գրախօսական մըն էր: Տապաղի համաձայն՝ հեղինակին կեցուածքը չէր տարբերեր թրքական սովորական կեցուածքներէն հայկական ցեղասպանութեան նկատմամբ, հակառակ անոր որ հոս՝ ցեղասպանութեան իրականութիւնը փաստած չէր իրրեւ այդ, ընդհակառակն: Ներկայ գերմաներէն հատորը այդ կասկածները կը ջրէ մասամբ, բայց մասամբ միայն: Վստահելի է դոնէ այն չափով, որ հեղինակը ամբողջութեամբ կ'ընդունի ցեղասպանութեան իրականութիւնը ու կը ջանայ զայն պատմական հարցերի մը մէջ դետեղել, փորձելով պատմա – քաղաքական ու հոգեբանական բացատրութիւններ գտնել: Երկդիմութիւնը, ինչպէս պիտի տեսնենք, այդ տեսակի բացատրութիւններ փնտռելու (եւ գտնելու) արարքին մէջ խոկ է: Մը– նաց որ Թուրքերը այսօր դաղրած են դէպքերուն իրականութիւնը ժխտելէ: Նոյն աւելի ուժով ձեւեր ունին յիշողութիւններէն ջնջելու համար Բնաջնջումը ջնջումը: Ուժեղագոյն ձեւն է Բնաջնջումը խմաստազրկել: Հայերը երբե՛ք չեն հաստատած, որ յիշելը իմաստաւորել չէ՛: Հակառակն է ճիշդը: Իմաստաւորելն է, որ յիշել է (եւ այն առեն, պարտադրաբար, բնականօրէն, անխուսափելիօրէն՝ յիշեցընել): Բայց ո՞վ ականջ կը դնէ այսպիսի մանրամասնութիւններու, մանուածապատ նրբերանգներու: Ընդամէնը բառախաղ մըն է, չէ՞, ըրածս:

ա) Գրքին հանգամանաւոր նկարագրութիւնը

Թանէր Աքչամին գիրքը կը բաղկանայ երկու բաժիններէ: Առաջին բաժինը (էջ 4-էն մինչեւ էջ 146) ընդհանուր ներածութիւն մըն է հայկական ցեղասպանութեան նիւթին չուրջ (պատմական պարագաները, պատճառները, ծրագրաւորումը, կազմակերպութիւնը, իրագործումը) եւ 1919-ի դատավարութիւններու մասին: Երկրորդը (էջ 147-էն մինչեւ 368) կը պարունակէ 1919-ի դատավարութիւններու պաշտօնական համարատուութիւններու կամ դէկուցումներու (Prozessprotokolle) գերմաներէն թարգմանութիւնը: Գիրքին բուն նպատակը ուրեմն սկզբնաղբիւրները (այլ բառով՝ վաւերագրերը –գերմաներէն Dokumente) ներկայացնել ու հրամցնել է գերմանախօս հասարակութեան, այդ վաւերագրերէն իւրաքանչիւրին սկիզբը զետեղելով զանոնք հասկնալի ու ընթեռնլի դարձնող պատմական ու նպատակայարմար ակնարկ մը:

Զեկուցումները լոյս տեսած էին առեն Պոլիս հրատարակուող Թրքական Պաշտօնաթերթին՝ Takvim-i Vekayi-ին մէջ: Համապատասխան թիւերը երկար առեն կորսուած կը սեպուէին, քանի որ Թուրք պետութիւնը մէջտեղէն վերցուցած էր զանոնք: Գոնէ այդպէս կը կարծուէր: Համոզուած եմ սակայն, որ հետազօտողները պէտք եղած կարեւորութիւնը չէին ընծայած երբեք այդ դատավարութիւններուն, հետեւաբար՝ զանոնք փաստող վաւերագրերուն: Վերջաւորութեան, պիտի վերադառնամ այս էական կէտին: Էական է, որովհետեւ մինչեւ այսօր Թուրքիոյ մէջ՝ մէկդի ձգուած են խնդրոյ առարկայ վաւերագրերը (ճիշդ է՝ ուրիշ չատ մը բաներու կարդին), հակառակ անոր որ իսկական հանք մըն են անոնք, քանի որ տեղւոյն վրայ կատարուած դէպքերու առաջին լայնածաւալ քննարկումը կը ներկայացնեն: Պէտք է ընդունիլ վերջապէս, որ գործուած ցեղասպանութեան որեւէ լուրջ ուսումնասիրութիւն այդ դատավարութիւններու զեկուցումներէն պիտի մեկնի որեւէ բանէ առաջ: Զանոնք պէտք է ենթարկէ բանասիրական, համադրային եւ պատմադիտական պարպաբանումի: Երեւակայեցէ՛ք, եթէ կրնաք, թէ ի՛նչ պիտի ըլլար հրէական Ողջակէզին չուրջ հետազօտութեան վիճակը, առանց Նիւրէնպէրկի դատավարութիւններուն: 1919-ի դատավարութիւններու կատարեալ անտեսումով՝ այդ էր հայ պատմագէտներու եւ քաղաքագէտներու կեցուածքը մինչեւ հիմա: Այդ վաւերագրերը մէջտեղ հանող եւ ուսումնասիրող առաջին գիտունը եղած է Գրիգոր Կերկերեան, գլխաւորաբար՝ եզզատի Դատավարութիւնը իր գիրքով(1): Այս հեղինակին անունը կը մնայ գրեթէ անծանօթ, ու իր գործը անցած է անկարի, որովհետեւ հայերէն կը գրէր, Գրիկըը առորապրութեամբ: Իրմէ եառ վահան Տատրեան վերջապէս լծուեցաւ Takvim-i Vekayi-ի համարները եւ անոնց պարունակած պայթուցիկ նիւթը մէջտեղ հանելու եւ գիտական սպառիչ ուսումնասիրութեան ենթարկելու գործին: Ամէնէն ընդարձակ աշխատանքը անոնց մասին Yale-ի իր յօդուածն է (Genocide as a Problem of National and International Law..., *The Yale Journal of International Law*, Bd 14, 1989), զոր թարգմանած եմ Ֆրանսերէնի: Տատրեանի մեծ գրքին մէջ (*The History of the Armenan Genocide. Ethnic Conflict from Balkans to Anatolia...*, Oxford, 1995), զոր նոյնպէս թարգմանած եմ Ֆրանսերէնի(2), դատավարութիւններուն մասին երկու գլուխները վերարտադրուած են Yale-ի ընդարձակ յօդուածէն, առանց որեւէ փոփոխութեան: Տատրեան ունի անշուշտ ուրիշ բազմաթիւ յօդուածներ դատավարութիւններու մասին: Ճշմարտութիւնը այն է, որ ի՛նքը հիմը դրած է անոնց լման նկատառումին եւ լուրջ ուսումնասիրութեան, ակադեմական մասշտաբով: Մինչեւ այսօր, սակայն, այդ դատավարութիւններու պաշտօնական զեկուցումները չէին թարգմանուած ու հրատարակուած, ո՛չ անգլերէնի, ո՛չ ալ ուրիշ որեւէ եւրոպական լեզուով: Ֆրանսերէնն մասնակի թարգմանութիւններ եղած էին, ասկէ քսան տարի առաջ, Կերկերեանի եզզատի նուիրուած գիրքէն մեկնելով, իվ Թերնոնի հատորին աղբիւրներ հայթայթելու նպատակով: Militant-ի կեցուածք, որ ո՛չ մէկ կապ ունէր գիտական աշխատանքի

Գրեց՝

ՄԱՐԿ. ՆՇԱՆԵԱՆ

հետ: Երկու տարի առաջ՝ նոր Ֆրանսերէն թարգմանութիւն մը կատարուեցաւ, այս անգամ ուղղակի թրքերէնէ, մօտաւորապէս 50 էջ (թարգմանիչն էր՝ Փասքալ Կիւլ), որպէս հում նիւթ պէրնար Լէւուխի դատավարութեան ներկայացուելիք: Ինչպէս յայտնի է՝ այս թարգմանութիւններն ալ ակադեմական բնոյթ չունէին եւ արդէն տպուելու համար նախատեսուած ալ չէին: Վաւերագրերը կը գործածուէին (կրնամ ըսել՝ կը շահագործուէին) իրրեւ փաստ, փոխանակ արժեւորուելու նախ՝ իրրեւ բնաւորութիւն, յետոյ՝ իրրեւ պատմութեան սկզբնաղբիւր: Հետեւանք՝ մինչեւ այսօր ցեղասպանութեան պատմութիւնը չէ գրուած (ինչպէս, ըսենք, հրէական Ողջակէզին պատմութիւնը գրուեցաւ Ռաուլ Հիլպէրկին կողմէ):

Հրապարակին վրայ չկային ուրեմն 1919-ի դատավարութիւններու թարգմանութիւնները: Ընթերցողը պիտի, որ տպուած կար (ու կայ) միմիայն հայերէն մասնակի թարգմանութիւն մը (գլխաւոր դատավարութենէն առնուած), Ա. Փափազեանի կողմէ, Երեւան(3): Դժբախտութիւնը այն է, որ այդ դատավարութիւններու զեկուցումները, որ այլեւս Domaine Public են, ոչ թէ միայն չէին թարգմանուած եւրոպական լեզուներով, այլեւ՝ չէին (ու չեն) արժանացած գիտական հրատարակութեան մը, իրենց ընագիրով նախ եւ առաջ, այսինքն՝ իրրեւ վաւերագիր ու սկզբնաղբիւր: Պատճառներէն մէկը, բնական է, օսմաններէնի չգիտութիւնն էր Հայերուն մօտ, բայց առիթ չատ աւելի անդին դացող, չատ աւելի խորունկ պատճառ մըն ալ կար անշուշտ, քանի որ ո՛չ Ֆրանսա, ո՛չ ալ Ամերիկա, լուրջ պատմագէտ մը չէ գտնուած մինչեւ հիմա (համալսարանական դիրք ունեցող պատմագէտ մը, աւարտաճառը ղեկավարող), որ իր աշակերտներէն մէկը մղած ըլլայ այդ ուղղութեամբ, մինչդեռ դատավարութիւններու պաշտօնական զեկուցումները յիսուն տարիէ ի վեր, այսինքն՝ Գրիկըրի pioneer-ի, նախակարապետի աշխատանքէն ի վեր, տրամադրելի էին: Այս դառն նկատողութիւններս պիտի չարունակեմ զեկուցումիս վերջին բաժնով, բայց պէտք չէ երբեք աւելորդ նկատել զանոնք ներկայ համապիրին մէջ, քանի որ Աքչամի գիրքին հետ ունին էական աղերս մը:

Ի հարկէ՝ Աքչամի նպատակն է այս գիրքին մէջ, ինչպէս ըսի, 1919-ի դատավարութիւններու պաշտօնական զեկուցումներուն մասնակի թարգմանութիւն մը տալ գերմաներէնով: Գրքին կորիզը կը կազմեն այդ վաւերագրերը: Ուրեմն թուրքի մը պէտք է սպասէինք որպէսզի եւրոպական լեզուով մը դատավարութիւններու առաջին հրատարակուած թարգմանութիւնը ունենայինք, թէկուզ անկատար, թէկուզ ոչ-ակադեմական մակարդակի վրայ պատրաստուած: Գիրքին 147-էն մինչեւ 368 երկարող էջերը նուիրուած են այդ վաւերագրերուն: Կը պարունակեն նախ ներածական ու բացատրական բաժին մը (էջ 147-167), հետեւեալ ենթախորագիրներով՝ «Դատավարութիւններու իրաւագիտական հիմքը», «Դատավարութիւններու ընթացքը», «Զինուրական Ատեանին իրաւասութեան հարցը», «Գործադրուած մահավճիռները», «Ատեաններու փոփոխական բազադրութիւնը», «Դատավարութիւններու ցանկ մը»: Ասկէ ետքը կու գան բուն վաւերագրերը, երկու գլխաւոր բաժիններով: Նախ՝ եզզատի եւ Տրապիզոնի դատավարութիւններուն դատավճիռները: Ճետոյ՝ գլխաւոր (Պոլսոյ) դատավարութեան զեկուցումներէն ծաղկաքաղ մը (հատուածները առնուած են Գլխաւոր Դատավարութեան առաջին շրջանէն, Ապրիլ 28-էն մինչեւ Մայիս 19, ընդամէնը՝ 7 նիստ: Ոչինչ՝ երկրորդ նստաշրջանէն): Ծաղկաքաղին վերջաւորութեան տրուած է Գլխաւոր Դատավարութեան դատավճիռը (1919 Յուլիս 5), որ երկու նըստաշրջաններու եզրափակիչ վաւերագիրն է: Ունինք հետեւաբար հոս պերմաներէն թարգմանութեամբ՝ Գլխաւոր Դատավարութեան առաջին ամբաստանադիրը (երկրորդ ամբաստանադիր մը կայ, որ կարդացուեր է երկրորդ նստաշրջանին սկիզբը բայց հոս չէ տրուած), երեք դատավճիռներ (եզզատ, Տրապիզոն, Պոլիս) եւ Պոլսոյ դատավարութենէն հատուածներ: Ամէն մէկ դատավարութեան յատկացուած էջերէն առաջ՝ հակիրճ ձեւով տրուած են անհրաժեշտ պարպաբանումները (թուականներ, պայմաններ, ամբաստանեալներու ինքնութիւնը, գլխաւոր ամբաստանութիւնները, եւ այլն):

Թարգմանութիւնները Թանէր Աքչամին չեն պատկանիր: Ինքը չատ հաւանաբար օսմանական թրքերէն չի կարդար: Թարգմանիչին անունն է՝ Հայրէթթին Այտըն: Հայրէթին վերածեցի Պոլսոյ Դատավարութեան սկիզբը գրուած պարզաբանումին վերջին տողերը, ընդհանուր գաղափար մը տալու համար ծաղկաքաղի կազմութեան տնօրինող սկզբունքներուն (էջ 190): «Հիմա որ Գլխաւոր Դատավարութիւնը հակիրճ կերպով ներկայացուցինք, պիտի տանք ընտրուած հատուածներ այն զեկուցումներէն, որոնք չահապրդռական են տարադրութիւններուն, ջարդերուն եւ անոնց գործադրումին [բացայայտումին] համար: Այս ընտրութեան առեն մէկ քով ձգած ենք այն էջերը, որոնց մէջ արծարծուած հարցը ամբաստանեալին մուտքն էր կուսակցութենէն ներս և նոյն այդ կուսակցութեան կառոյցը, գործելու կերպերը եւ պարտականութիւնները: Նոյնպէս՝ ստիպուեցանք մէկ քով ձգելու այն խնդիրներն ու հատուածները, որոնք կը վերաբերէին Իթթիհատի ու նեցած յարաբերութիւններուն ուրիշ կազմակերպութիւններու հետ, պատերազմին մէկ նետուելու որոշումին, կուսակցութեան պետերուն կողմէ գործուած հարստահարութիւններուն, եւ 1913 Յունուարի պետական հարուածին: Վերջապէս՝ ամբաստանեալ Զիյա Կէօքալփին

●▶

բոլոր յայտարարութիւնները մէկ քով ձգեցինք, քանի որ անոնք տեղահանութիւններուն հետ ո՛չ մէկ աղերս կը ներկայացնէին»(4): Անշուշտ կ'ենթադրեմ, որ ընտրութիւնները եղած են հեղինակին, այսինքն՝ Թանէր Աքչամի որոշումով եւ միջամտութեամբ: Բայց նոյնքան յստակ է, որ իր վարած երկու հատատութիւնները՝ Ընկերային Հետազոտութիւններու Համպուրկեան Ինստիտուտը եւ Համապատասխան Հրատարակչատունը (Hamburger Institut für Sozialforschung, Verlag Hamburger Edition) կը նկատէ ան քաղաքական չահեր հետապնդող պրոծակալութիւններ: Ի հարկէ՝ վաւերագրերուն յատկացուած բաժինին ամենասկիզբը կը կարդանք հետեւեալը. «Ներկայ հրատարակութեան մէջ կուտանք Դատավարութիւններու զեկուցումներէն ընտրուվի փունջ մը, քաղելով այն հատուածները որոնք ցեղասպանութեան կը վերաբերին: Պաշտօնապէս հրատարակուած զեկուցումներու քանակը այնքան մեծ է, որ չէին կրնար տպուիլ ամբողջութեամբ: Զեկուցումներու ամբողջական թարգմանութիւնը կարելի է ապսպրել Ընկերային Հետազօտութիւններու Համպուրկեան Ինստիտուտէն կամ Hamburger Edition հրատարակչատունէն» (էջ 168, ես ընդգծեցի «ապսպրել» բառը): Ո՞վ պիտի ապսպրէ: Անհա՞տ մը: Պետութի՞ւն մը: Ուրիչ հատատութի՞ւն մը:

Ունինք ուրեմն երկու հարիւր էջ վաւերագիր, թարգմանուվի, քսան էջնոց յատուկ յառաջաբանով մը: Իսկ դրքին առաջին բաժի՞նը: Ըսի արդէն իսկ, որ պատմական համատիրը կու տայ: Բաժանուած է չորս ենթամասերու: 1) Ցեղասպանութեան պատմական ծիրը (Hintergrund, այսինքն՝ background): Իր կարդին երկու ենթաբաժիններով՝ ա) Հայկական հարցը մինչեւ Երիտթուրքերը (1908) (էջ 19–26), բ) Երիտթուրքերու ժամանակաշրջանը մինչեւ Առաջին Համաշխարհային պատերազմ (էջ 27–51), 2) Հայերուն վրայ գործուած ցեղասպանութիւնը (էջ 52–75), 3) Ցեղասպանութեան պատասխանատուներուն դատական հետապնդումը (76–138), 4) Եզրափակիչ նկատողութիւններ (էջ 139–147): Մօտեցումը, ինչպէս հարկաւոր ու անխուսափելի է, կ'ենթադրեմ, նման ձեռնարկներու մէջ, զուտ պատմաքաղաքական է: Կան թերեւս քանի մը թեմաներ եւ մեկնաբանութիւններ, որոնց վրայ յատուկ չեչտ մը գրուած է Աքչամի կողմէ: Ատոնցմէ մէկն է հոգեբանական պատճառներու փնտռտուքին չատ սայթաքուն դեհինը: (Յորհեցէ՛ք պահ մը նոյն հարցը գրուած Նացիներու եւ Հրեաներու պարագային: Նացիները իրենք զիրենք վտանգուած կը զգային: Կը կարծէին որ իրենց կայսրութեան գոյութիւնը վտանգի մէջ էր Հրեաներուն ներկայութեան պատճառով: Այս է մօտաւորապէս argumentation–ի մակարդակը եւ պարունակութիւնը Աքչամի մօտ: Դժբախտաբար՝ այնքան աւելն որ Հայերը իրե՛նք չեն յօժարիր մտածել իրենց կրած Աղէտի պայմաններուն, համատիրին, նպատակութեան վրայ, իրե՛նք ալ պիտի կրկնեն –չեն դադրած կրկնելէ– նոյն անճոռնի argument–ները: Պէտք կա՞յ յիշեցնելու, թէ Պէրնար Լէուիսը, որուն դէմ Ֆրանսահայութիւնը դատ բացաւ երկու տարի առաջ, ճիշդ նոյն տեսակի argument–ներով կը մօտենար «պատճառ»ներու հարցին: Թուրքերու աչքին՝ Հայերը կը սպառնային իրենց գոյութեան, իրրեւ կայսրութիւն, իրրեւ պետութիւն, իրրեւ իշխանութիւն, երկրորդաբար՝ իրրեւ հողային տարածքի մը տէր ու տիրական): Հոս տեղը չէ՛ հանրաբար աւելի մանրամասնելու: Առաջին անդամը չէ՛, որ Աքչամ այս հոգեբանական պատճառներուն վրայ չէչտը կը դնէ: Այս իմաստով դոնէ՝ համոզուած եմ, որ Միհրան Տասդաղ չատ հեռու չէր ճշմարտութենէն, երբ կը գրէր թէ Աքչամի կեցուածքը չի տարբերիր թրքական ժխտումի (dénégation–ի) կեցուածքէն:

Պէտք է լաւ հասկնալ, թէ ի՛նչ է ժխտումը: Քանի մը տարի է, որ Թուրքերը դադրած են դէպքերու իրականութիւնը ժխտելէ: Զեն ժխտեր այսօր դէպքերու իրականութիւնը, կը ժխտեն դէպքերու նշանակութիւնը: Ինչ որ չատ աւելի մեծ հաւատք բան մըն է, եւ գրեթէ անհակառակելի: Որովհետեւ դէպք մը այն ընդհանրական նշանակութիւնն ունի միայն, զոր կու տանք անոր խմբովին: Այսինքն՝ consensus–ի, հասարակական համաձայնութեան, հարց մը կայ նշանակութեան հատատումին մէջ: Իսկ ի՞նչ նշանակութիւն ունին այդ դէպքերը, որոնց իրականութիւնը այլեւս հատատ է եւ չուրացուիր Թուրքերուն իսկ կողմէ: Ի՞նչ նշանակութիւն ունին մեզի համար, կ'ուզեմ ըսել՝ Հայերուս, բայց նաեւ Պէրնար Լէուիսի մը համար, կամ Թանէր Աքչամի մը համար (որովհետեւ ընդհանուր առմամբ համոզուած եմ, որ Հայերը եւ Պէրնար Լէուիս տարբեր բաներ չեն խորհիր Աղէտի նշանակութեան մասին): Ունին միայն ու միայն այն նշանակութիւնը, որ բախումի մը հետեւանքն էին (կը յիշե՞ք, թէ Վահագն Տատրեան conflict բառը կը գործածէ իր լայնածաւալ հատորին մէկ ծայրէն միւսը): Եւ այդ բախումը, վասն ինչի՞, յանուն ինչի՞: Անշուշտ յանուն հոգատարի մը: Յանուն պետութեան կազմաւորումին, ինչ որ նոյն բանը կը նշանակէ: Եւ այդ խակ է Աքչամի մեծ դրոյթը. Թուրքերու արդիական պետութիւնը պիտի չկազմուէր եթէ Հայերը դեռ հոն ըլլային: Պետութիւնը հիմնուած է Հայերու բնաջնջումին վրայ: Ճի՞շդ չէ ըսուածը: Անշուշտ ճիշդ է: Բայց սաստիկ վտանգաւոր, եթէ չընդունի միեւնոյն ատեն այդ դրոյթին օրինավիճակը: Եթէ պետութիւնը հիմնուեցաւ չնորհիւ Հայերու բնաջնջումին եւ եթէ պիտի չհիմնուէր առանց այդ բնաջնջումին, այն ատեն՝ բնաջնջումը արդարացի է, նոյնիսկ եթէ ցեղասպանութիւն մըն է: Քանի որ պետութիւն ըսուածը ազգերու դասակարգին չափանիշն է 20–րդ դարուն: Հասկնալի՞ է: Ինչ որ ալ ընենք ու ըսենք՝ պատմութիւնը կ'արդարացնէ իրականութիւնը: Եթէ որեւէ ազգի մը դասակարգութիւնը մեր անիծեալ դարուն՝ կը նոյնացնենք պետութեան մը դասակարգութեան հետ, այն ատեն՝ կա՛մ Հայերը պիտի ըլլային, կա՛մ Թուրքերը: Եւ ո՞վ մեր մէջ ազգին դասակարգութիւնը վերջին հաշուով չի՞ նոյնացներ պետութեան մը դասակարգութեան հետ: Կրնա՞ք ըսել ինծի: Ուրեմն խախտում մըն էր, conflict մը, կեանց ու մահու: Կա՛մ Հայերը, կա՛մ Թուրքերը: Կը հասնինք Պէրնար Լէուիսի ըսածին: Ուրեմն սխալ չէր մարդուն ըսածը(5):

Քանի որ Աքչամ երբեք չի մտներ փիլիսոփայական նկատողութիւններու մէջ, միտքէն իսկ չանցնիր որ դրոյթին օրինավիճակը սահմանել պէտք է: Ինք կը մնայ (բայց ո՞վ չի մնար) պատմաքաղաքական տուեալներու մակարդակին: Գիրքը միայն մէկ տեղ որոշ ինքնատպութիւն մը ունի: Ո՞ւր: Այն հատուածին մէջ, որ կը կոչուի «Ազգային Շարժումը եւ անոր կեցուածքը ցեղասպանութեան ու դատավարութիւններուն նկատմամբ» (էջ 122–137): Հոս կը քննուին Աթաթիւրքի երկդիմի եւ հակասական կեցուածքը (կ'ընդունի ու չընդունիր իրականութիւնը), Իթթիհատի եւ Ազգային Շարժումի խորունկ կապերը, բոլոր մակարդակներուն: Կը բացատրուի մանաւանդ, որ ցեղասպանութենէն ուղղակի հարստացողներու դասակարգ մը կար, որ դարձաւ Ազգային Շարժումին համակիր ու պաշտպան իր անտեսական վերելքն ու բարօրութիւնը պաշտպանելու համար: Ցոյց կը տրուի, բազմաթիւ օրինակներով, թէ ինչպէ՛ս ազգային ազատագրութեան հերոսները մեծ մասամբ՝ ցեղասպանութիւնը գործադրողներն էին: Այս 15 էջերը լինձի համար՝ ամէնէն հետաքրքրականներն էին դրքին մէջ, որովհետեւ յատակ էր որ հոս է Աքչամին բուն, իւրայատուկ, idiosyncratic դէմքը: Թանէր Աքչամ Թուրք ձախակողմեան մըն է (թերեւս հայ կամ քիւրտ ծագումով երեք սերունդ առաջ, Աստուա՞ծ գիտէ, բայց այնքան ատեն որ այդ ուղղութեամբ բան չէ ըսուած, կրնայ միայն ենթադրութիւն ըլլալ), որ կ'ուզէ մերկացնել Թուրքիոյ մէջ հիմնաւոր առասպելի ու հիմնական դաղափարախօսութեան դեր կատարող Պետութեան ըստեղծումի, Ազատագրական պայքարի մեծ իդէալները, որոնք մինչեւ այսօր կապուած կը մնան Աթաթիւրքի անունին, հանրապետական Թուրքիոյ մէջ:

բ) Գնահատանքի փորձ

Աքչամ գիտուն մը չէ: Իրրեւ գիտուն չէ՛ որ կը մօտենայ հարցերուն: Ակադեմական լրջութիւն չկայ իր գործերուն մէջ (աղբիւրներու փնտռտուք, դատաւորում, մեկնաբանութիւն): Այս մէկ գործը օրինակ՝ ամբողջութեամբ կոթնած է Վահագն Տատրեանի աշխատանքին վրայ: Իր ամէն ինչովը անկէ կախեալ է: Միակ տեղը ուր չի հետեւիր Տատրեանի մեծ աշխատասիրութիւններուն եւ վերլուծական սխեմային՝ հոն է ուր կը փորձէ վերլուծել նախեղեռնեան կացութիւնը: Հոն՝ «բազմացեղ» կայսրութեան մասին կը խօսի, ինչ որ հատարակ տեղիք մըն է, բոլորս ալ գիտենք: Կարծէք՝ Օսմանեան կայսրութիւնը Աւստրիա – Հունգարական կայսրութիւնը ըլլար: Մէկ խօսքով՝ անկարելի է Ազգային էութիւնը հասկնալ, եթէ չհասկցուի ատկէ առաջ թէ կայսրութիւնը տիրապետութեան մեքենայ մըն է (un appareil de domination): Ո՛չ մէկ խօսք կայ այդ մասին Աքչամի մօտ, ինչ որ քիչ մը զարմանալի է: Ո՛չ մէկ խօսք կայ նաեւ 1896–ի Ջարդերուն մասին, որոնք յատակօրէն ցեղասպանական նախատօնակ մը կը կազմէին:

Ատոնք՝ ընդհանուր քննադատութիւններ են ու կը վերաբերին ներածականի սկզբնական բաժնին: Միւս բաժինները ինչ որ են՝ այն են: Քանի էջով երբ ցեղասպանութիւն պիտի պատմուի (առաջին քայլեր, որոշում, կազմակերպութիւն, պլանաւորուած բնաջնջում), կարելի չէ անչուշտ մանրամասնութիւններու մէջ մտնել: Երկրորդ բաժինը (դատավարութիւններու բացատրութիւնն ու վերլուծումը) որքան որ կրնամ դատել (բայց ի հարկէ՝ բաւական կրնամ)՝ ամբողջութեամբ կախեալ է Տատրեանէն: Հոս է դժբախտաբար, որ ամէնէն չատ զգալի է հեղինակին հետազօտող ու դիտուն չբլալը: Տատրեանի աշխատանքին մէկ պարզացուած, ժողովրդականացած ձեւն է հոս հրամցուածը: Ինչ որ ունի իր արժանիքները իր կարգին, անկասկած: Ժամ մը ընթերցումով եւ 40 էջով կարելի է ընդհանուր դաղափար մը կազմել դատավարութիւններուն մասին: Լրագրողի աշխատանքէն քիչ մը աւելի է:

Քիչ մը աւելի է, որովհետեւ Աքչամ յատակօրէն ե՛ւ լրագրողի, ե՛ւ պատմադէտի յատկանիշներ ունի: Երկուքին միջեւ բան մըն է: Գրքին չատ մեծ ինքնատրոլութիւնը այն է, որ Աքչամ կարդացած է ինչ որ դէպքերուն կարեւոր մասնակիցները (թուրք մասնակիցները) գրած են յետագային: Եւ Աստուած պիտի թէ որքան չա՛տ բան գրուած է: Ամէն մէկ էթթիհատական, Թէչքիլաթ – ի Մահտուսայի ամէն մէկ անդամ, Աթաթիւրքի ամէն մէկ հետեւորդ, ամէն մէկ պինտուորական հրամանատար, իր յուշերը գրած է: Պատմագէտներ իրենց կարդին բազմահատոր գիրքեր նուիրած են այդ շրջանին: Ատոնց մեծ մասը բնական է, որ Աքչամը կարդացած է ու կը մէջբերէ: Նկարագրած ինքնատպութիւնս ալ միչտ առաքելութիւն մը չէ: Աքչամի մօտ կայ ի հարկէ՝ երկրորդական աղբիւրներ մէջբերելու եւ անոնց հեղինակութեան վրայ չենուելու յոռի ձգտումը: Ի վերջոյ ինչ որ կը գտնեմ հոս իրրեւ ինքնատրոլութիւն՝ ամէն պատմագէտի նորմալ կեցուածքը պիտի ըլլայ, չէ՞: Մենք հոս ստիպուած ենք զարմանալու տեսնելով պատմագէտ–լրագրող մը, որ Տատրեանի հետքերուն վրայ (Տատրեանն է, որ հեղինակէն տրամադրութեան տակ դրեր է 1919–ի եւ 20–ի La Renaissance եւ L'Orient–ի հատաքածոները)՝ կարդացեր է ինչ որ խնդրոյ առարկայ ժամանակաշրջանի դերակատարները գրած են կամ ինչ որ գրուած է իրենց մասին: Տարբեր պարտականութիւնն է պատմագէտի մը: Աքչամ, հակառակ իր լրագրողի ու քաղաքական փորձադիրի ախորժակներուն, մինչեւ հոն գացեր է, կամ գոնէ՝ կ'ուզէ այդ տպաւորութիւնը ձգել: Աւելցնեմ որ երկու տեղ առնուազն՝ անձնական արխիւէ օրինակներ կը բերուին (օրինակ՝ էջ 383, ծան. 23, ուր կ'իմանանք որ Իթթիհատի քարտուղարներէն մէկուն նամակը ձեռք անցուցած է):

Հիմա՝ թարգմանութիւններու մասին: Անշուշտ որ դանոնք չբաղդատեցի բնագիրներուն հետ: Բայց բաղդատեցի իմ տրամադրութեանս տակ դտնուող քանսերէն թարգմանութիւններուն հետ: Հարցը հետեւեալն է. թարգմանութիւնները երեք ձեռքէ անցեր են: Նախ՝ վերը նշուած Այտընի ձեռքէն: Ցետոյ՝ գերմանացրբադրողի մը ձեռքէն: Ցետոյ անշուշտ՝ Աքչամի ձեռքէն, քանի որ գիրքը լոյս կը տեսնէ իր անունով եւ իր հովանաւորութեամբ: Կը հասկնամ, որ խմբական աշխատանքը այսպիսի պարագայի մը՝ անհրաժեշտ է: Բայց բոլոր տուեալները չունեցողը ինչո՞ւ գործի կ'անցնի: Այն ատեն՝ իրաւունք չունի՞ թարգմանելու: Թերեւս: Ինչ որ յատակ է՝ այն է, որ քոնթրոլի, հսկողութեան, սովորական միջոցները կը բացակային հոս (ակադեմական աշխարհին՝ այդ հակակշիռը պիտի ընծայէր հոս՝ աշխատանքը ակադեմական ծիրի դուրս կը կատարուի): Ուրեմն՝ ո՞վ կրնայ վստահ ըլլալ թէ ճի՛շդ է թարգմանածը:

գ) Յաւելեալ նկատողութիւններ

Երրորդ գլուխ մը կը բանամ հիմա Հայերուն մօտ Աքչամի ձեռնարկին վերաբերեալ: Աքչամ Թուրք է: Տարբեր նին գրածները Թուրքի մը կողմէ արտադրուիլը մեծ առաւելութիւն մըն է դրեթէ պատմական դէպք մը, այնչէ՞: Այս argument–ին պատասխանելիս՝ երկու բան պիտի ըսեմ: Բայց պէտք է լաւ հասկցուի, քաղաքական կեցուածք մըն է այս մէկը: Կ'ուզենք փաստել, եւ փաստել փաստել: Ի՞նչ լաւ փաստ, Թուրքի մը միջամտութիւնը, որ պաշտօնական խօսք չէ, ճանաչում չէ, բայց դրեթէ:

Հիմա երկրորդ ընդհանուր նկատողութիւն մը: Ըսի վերը, որ մէկ հատ պատմագէտ չէ դտնուած որ իր պատերէն մէկն ու մէկը մղած ըլլայ օսմաններէն սորվելու եւ 1919–ի դատավարութիւններուն տէր ու տիրական կանգնելու, ակադեմական դեհնի վրայ: Թերեւս կրկնութիւն է այս մէկը, բայց ակադեմական դեհնի վրայ է միայն, հնարաւոր է «տէր կանգնիլ» վաւերագրերու չարքի մը: Այս չհամութիւնը ինչին կարօտ է բացատրութեան, այնքան դայթակղեցուցիչ կը թուի ինծի: Ցանկացած եմ, որ այդ չհամութիւնը կը բացատրուի այն պարզ երեւոյթով՝ որ իրեւ տոքթորայի թեզ այդպիսի նիւթ ընտրողը դործ պիտի չդտնէր: Վայրկեան մը խակ չեմ հաւատար այդ ըսուածին: Հայկական պատմութիւնը իրրեւ մասնագիտութիւն ընտրողները եւ հաղորդ անդամ ըլլալով՝ Հայոց ազատագրական ճախող պայքարը ուսումնասիրողները աւելի՞ դործ պիտի դտնեն: Բայց նորէն ալ կ'ընեն կոր: Ցետոյ Տատրեանի դարագլուխ կազմող Yale ուսումնասիրութենէն առաջ՝ մէկը կրնա՞ծ էր Միջազգային Իրաւագիտութեան խնդրականութեամբ մօտենալ 1919–ի դատավարութիւններուն: Ո՛չ մէկը անչուշտ: Նոյնն է պարագան ակադեմական – համալսարանական աշխատասիրութեան համար: Ռաուլ Հիլպէրկը որո՞ւն ազնութեան սպասած է, յիսունական թուականներուն արդէն իսկ՝ Հրեաներուն ցեղասպանութեան մասին անդրադարձի դիրք մը դրելով («The Destruction of the European Jews», լոյս տեսած 1960–ին): Ճիշդ է, որ ինք գործակից համալսարանը՝ Franz Neumann–ին հակերտն էր (իր ուսանողութեան տարիներու եւ դիրքը հրատարակելու համար տարած պայքարի պատմութիւնը պատմէ իր ինքնակենսագրական նշումները հատաքուղ հատորով մը, նոր թարմանուած Ֆրանսերէնի(6)):

Ինչո՞ւ այս բոլորը: Որովհետեւ, կ'խորհիմ, որ սփիւռքեան որեւէ ուսումնական հիմնարկ մը պէտք է հասկնայ վերջապէս մասնագէտներ պատրաստելու, եւ այդ պատրաստութիւնը քաղաքական չբելու անհրաժեշտութիւնը: Հայ'րը պէտք է տէր կանգնի իրենց պատմութեան: Ո՛չ թէ քաղաքական դեհնի վրայ, իհարկէ, ակադեմական եւ ուսումնական դեհնի վրայ, ինչ որ երբե՛ք չեն ըրած: Սկիզբը ըսածս էր, չէ՞: Իմաստաւորելը մեր կեանքը գոյութիւն չունի: Ցիլելով կառակը գոյութիւն չունի: Ցիլելով եւ յիշեցնելով, իմաստաւորած չենք ըլլար պատահարները: (Եւ էրիք Հոպսպաում մի նման աշխարհահռչակ պատմագէտներ պիտի չարունակեն ըսել, թէ պատահած են պատահարները, յանո՞նչ: Թերեւս ցեղասպանութիւն անունին խակ արժանի ըլլան: Բայց այդ պատահարները տեղ չունին գլխաւոր պատմութեան մէջ(7): Եւ լաւ ալ իրենք պիտի ունենան էրիք Հոպսպաումները իմաստաւորել կը նշանակէ պատրիին տեղ մը ընծայել պատմութեան մէջ): Այնքա՞ն բացայայտ բաներ են անոնք, որ չեմ ըմբռներ թէ ինչո՛ւ պէտք ունիմ կրկնելու այսպիսի ճշմարտու-

ՍՏԵՓԱՆ ԱԼԱՋԱՋԵԱՆԻ ԽՈՐԱՆՆԵՐՆ ՈՒ ԱՏՐՈՒՇԱՆՆԵՐԸ

Ամէն անունք որոնք յուսախաբ են Հայաստանի յատկապէս գրական մարզին մէջ ազատութեան չըջանին ալ անցեալի չափանիշներուն, մտայնութիւններուն ըլլան դուրգուրանքով պահպանումի բան տարածուն երեւոյթէն, ափսոսանքի չունէ մը պիտի քաշեն եթէ առիթը ունենան կարդալու Ստեփան Ալաջաջեանի յուշագրութեան գոյգ հատորները: Առաջինը՝ «Լուսաւորեալ խորաններ» (1993), երկրորդը՝ «...Եւ ատրուշաններ» (1995), երկուքն ալ լոյս տեսած են Լոս-Անճըլըս ուր ներկայիս կ'ապրի հեղինակը, որպէս հրատարակութիւն Թէքէեան Մշակութային Միութեան: Երկուքն ալ դասական ուղղագրութեամբ են (թէեւ տեղ-տեղ խմբագրիչը փորձած է իր վրէժը լուծել, յաջողելով վրիպեցնել սրբագրողին ուշադրութիւնը):

Ս. Ալաջաջեան ծանօթ անուն է Հայաստանեան արձակի բնագաւառին մէջ, իր վէպերով, վիպակներով, պատմուածքներով: Թարգմանուած է բազմաթիւ լեզուներու: Վերոյիշեալ երկու հատորները իր վաստակին կ'աւելցնեն յուշագրութեան սեռն ալ, որով ան անձնական դիտան մը կը բանայ· այդ դիւանը շուրջ 350 էջով լոյսին կը բերէ ներգաղթին, ներգաղթող երիտասարդ գրագէտին յետստալինեան տարիները, այդ չրջանի անցքերէն էջեր որոնց մասին պատմուածը մեծ մասով բերանացի է տակաւին:

Հեղինակը ծնած է Հալէպ, 1924-ին: Ներգաղթելէ առաջ ուսանող եղած է Պէյրութի ամերիկեան համալսարանին: Անմիջապէս որ առիթ տրուած է, Հայաստան փոխադրուելու իր որոշումը մեկնակէտ ունեցած է այն պարզ տրամաբանութիւնը թէ «երկրագնտի բարտէսի վրայ ուրիշ տեղ Հայաստան չկայ» («...Եւ ատրուշաններ», էջ 142):

Նոյն հատորին յառաջաբան «Երկու խօսք»ին մէջ Ս. Ալաջաջեան կ'ըսէ· «Չեմ մեղանչել ճշմարտութեան դէմ: Չեմ փոխել դէմքերի անուանները, դէպքերը չեմ յօրինել: Չէի կարող: Քանզի գիտէի որ խիղճը պատժելու իր ձեւն ունի»: Ցուցադրութիւնը իրեն համար անցեալը վերակենդանացնելու, դեղարուեստի գործ մը տալու արարքին հետ ունի դաստիարակչական արժէք ալ, ինչպէս կը դրէ նոյն «Երկու խօսք»ին մէջ:

*Առաջին հատորը մեծ մասով իր՝ ներգաղթող երիտասարդ ուսանողին պատմութիւնը կ'ընէ: Աւարտելէ ետք երեսանի համալսարանին բանասիրական բաժինը, ան կը մեկնի Մոսկուա, հետեւելու գրական երկարամեայ բարձրագոյն դասընթացքին: Ուսանողութեան այդ վերջին չրջանին գրառումները նիւթ եղած են «Լուսաւորեալ խորաններ»ուն. ուսումը, կեցութիւնը, ծանօթութիւնները, յարաբերութիւնները, կարօտը գըլխաւոր թեմաներն են հատորին: Բայց ընդհանուրին համար բուն հետաքրքրութիւն ներկայացնողը «...Եւ ատրուշաններ»ուն պարունակութիւնն է ուր կը բացուի յետստալինեան տարիներու հայաստանեան գրական աչխարհը: Ուչադրաւ է ընդհանրապէս իրեն նման ներգաղթող ներու յոյսերուն եւ պապէն ասելի պատկան տիպարներու անցեալապաշտութեան յաճախակի բախումը: Երբ ինք սբ. խաչներու սրբագրութեան ու նոր հրիպոններու հեռանկարով կ'երթայ Գրողներու Միութեան ժողովները, համադրումները: Մեծ յափշտակութեամբ կը կարդացուին էջերը ուր «մեծ»ները թօթափած՝ գրագէտի «անկրկնելի բանաստեղծ»ի ելլեն· հանդամանքը, կը յայտնուին որպէս պարզ քաղաքացի, ժողովական, իրենց քաղաքական համոզումներով, տըղիտութիւններով, կիրքերով, տկարութիւններով:

Այսօրուան համար թերեւս նոյնիսկ կրնայ զուարճալի թուիլ կարդալ թէ Զարենցի ու Գէորգ Աբովի հետ «երեք ղեկլարացիա»ն ստորագրած Ազատ Վըրտունին կրնայ երգած ըլլալ «Հէ՛յ Աղբերբէյան, սալամ քեզ, սալամ, իգիթ...»· կամ Համօ Սահեանը գրած հետեւեալ տողերը, ուղղուած կուսակցութեան.

«Մաքուր են շարբերդ յաւէտ
Եւ կուռ են, բանի որ կեանքում
Մենք բեզնով ներշնչուել գիտենք,
Եւ գիտենք բեզ համար մեռնել»:

կամ Լենինին՝

«Աշխարհում ապրել նրա պէս
. . . . . .
Նրանով մենք հազար տարով
Պատմութիւնն առաջ ենք հրել»:

(«...Եւ ատրուշաններ», էջ 35)

Կան մանրիչները, մանուածները ոսկրանք գերակատարներն են յուշագրութեան դրուագներուն· առաջիններուն տիպարն է Արտաչէս Ոսկերիչեան մը, հեղինակ՝ գրպարտութեան, ամբաստանութեան, յերիւրանքներու եւ պարսաւանքի: Գործածած է անփոփոխ բառամթերք մը· դաշնակ, փաշիստ, հակայեղափոխական, հակալենինեան, թշնամական, ռեակցիոնէր, եւն.: Մանուածներէն է օրինակ՝ ներգաղթող բանաստեղծ Դաւիթ Շահվերեանը որ ցասկոտ չեչոտով հարց կու տայ աչին ու ճախին· «ո՞վ մատնեց ինձ»:

Ստեփան Ալաջաջեան յուշերու առաջին հատորին վերջաբանի էջերը կ'աւարտէ «ցտեսութեա՛ց յուշե՛ր... եւ ողջո՛յն յուշերիս որ պիտի գրուեն» տողերով ոսկրանք կը բերեն չարունակութեան խոստումը: Բ. հատորին մէջ այդ իմաստով ոչինչ կայ: Բայց ինչպէս կը դրէ Բ. հատորին նախաբանի էջերուն մէջ Ցակոբ Պօղոսեան, «Գրող մը պէտք ունի՞ խոստում տալու երբ ստեղծագործական հրապարակի մէջ է»:

Գրեց՝

ԱՐՓԻ ՔՈՔՈՅԵԱՆ

ՍՏԵՓԱՆ ԱԼԱՋԱՋԵԱՆ

ԷՋԵՐ «ԼՈՒՍԱՒՈՐԵԱԼ ԽՈՐԱՆՆԵՐ»ԷՆ

Ֆրիդոն Խալվաչին, վրացի բանաստեղծը, որ Ա.Ճարխայի դրողների բաժանմունքի նախագահն էր, առաջարկեց այցելել Նազիմ Հիքմէթին:

Մէջս այրում էր նրան տեսնելու եւ նրա հետ զրուցելու փափաքս: Կարդացել էի Գ. Էմինի թարգմանած նրա բանաստեղծութիւնների ժողովածուն եւ մեծ տպաւորութիւն չէի ստացել, թէեւ ազատասիրութեան նուիրուած նրա մըտքերը համարում էի առաջադիմական: Ցաւ կար նրա դրչի տակ տառապող մարդու նկատմամբ եւ դա բաւական էր, որ մոռանայի նրա Թուրք լինելը եւ մըտաբերէի լոկ այն, որ նա բանաստեղծ է: Ինչ էլ լինի, մտածում էի ես, եղեռնից անցել են քառասունից աւելի տարիներ եւ այս Թուրքը, որ բանաստեղծ է ու մի ջազդայնական, ապրում է Մոսկուայում եւ քարոզում ժողովուրդների բարեկամութիւն, խաղաղութիւն, պէտք է տարբերուի այն Թուրքերից, որոնք մորթոտեցին իմ զերդաստանից չորս տասնեակ անմեղների:

Մորթոտեցին մէկ եւ կէս միլիոն Հայերի...:

Վրէժխնդրութեան զգացմունք չունեցայ եւ ոչ էլ նրան այցելելս առիթ դարձնելու, որ վէճի բռնուեմ նրա հետ:

Պերեդելկինոյի զարունը նման չէր աշնանը: Գարուն էր, եւ ամառը, զարնան կէսօրին, լինում էր իրրեւ արտակարգ ջերմութիւն, հաճելի եւ օդասուն:

Հեռու չէր Նազիմ Հիքմէթի առանձնատունը, տաչան:

Մեզ ընդունեց պատշաճ ձեւով, ետրոպացու նման:

Խօսում էր ռուսերէն, թեթեւ, բայց զգալի չեշտերով, որոնք մատնում էին նրա ոչ-ռուս լինելը, քանզի դէմքով, մազերի գոյնով, աւելի շատ նման էր Ռուսի, քան թէ Թուրքի: Մոնղոլական ոչինչ կար դիմագծերի վրայ, սեկուլեան՝ ոչ մի բան:

Որպէսզի Խալվաչին չէարչարուէր ինձ ներկայացնելիս ասելու, որ ես Հայ եմ, Հայաստանցի եմ, ես մի չիչ հայկական կոնեակ էի վերցրել ինձ հետ եւ տարել նրան: Տեսաւ, ժպտաց:

— Համեցէք, ասաց ինձ, — բանաստե՞ղծ էք, ի՞նչ էք գրում:

Իմ փոխարէն Խալվաչին խօսեց, ապա յանկարծակի հարց տուեց·

— Դուք, ընկեր Հիքմէթ, մօտիկ էք կանգնած վերին չերտերին, ասացէք խնդրեմ, այս ինչե՞ր են կատարւում:

Հիքմէթը չպատասխանեց իսկոյն: Կանգնեց, բաց արեց կոնեակի շիշը, յետոյ զնաց խոհանոցից բաժակներ բերեց ու կիսովը լեցուն չորքլաթի մի տուփ:

— Երէկ Փաղէեւի մօտ էի, գիշերը, տանը, եւ գիշերով նրան կանչեցին Կրեմլին... Առաւօտեան ուղեցի այցելել, իմանալ, բայց հիւանդ էր...:

Ու լռեց:

— Ցունիսի վերջին, պլենումն է, եւ Խրուչչովը պիտի զեկուցի «Անհատի պաշտամունքի» թերութիւնների... հետեւանքներ վերացնելու մասին:

Հիքմէթը ընդհատեց·

— Դու վրացի ես, ցաւդ հասկանում եմ, չես ուզում որ Ստալինին վարկաբեկեն... հասկանում եմ, դէ կարելի չէ՞ առանց հակաստալինականութիւն խաղալու էլ անել այն, ինչ ուզում է անել· բայց կարծես սովորութիւ է, որ առաջնորդներից նորը հնին վարկաբեկի... մարդիկ կան, որ դիակների վրայով բարձրանալ են սիրում:

Ցանդուգն էին նրա մտքերը: Մտածեցի, որ նա ստալինական է: Հապա ի՛նչ պիտի լինէր: Երիտասարդ տարիքում եկել էր Մոսկուա, սովորել, ապրել, դաստիարակուել ստալինեան ոգով, երդել էր սոցիալիզմ, քարոզել էր լենինեան դաշափարախօսութիւնը, յետոյ երբ վերադարձել էր իր երկիրը, Թուրքիա, ձերբակալել էին ու նետել բանտ:

Տասնեօթ տարի ճաչակել էր իր հայրենիքի բանտը:

Հինգ տարի առաջ, կարծեմ, 1951-ին

— Դուք ինչպե՞ս եք գնահատում Ձեր գործունեությունը:

— Ես ինձ համարում եմ ազգային գործիչ, որովհետև ամբողջ կյանքս նվիրել եմ ազգիս ծառայելուն:

ՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԱՅԻՍ 6
MARDI
6 MAI
1997

LE NUMERO : 5,00 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՀԱՐԸ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL.: 01.47.70.86.60 FAX : 01.48.00.06.70
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 1·100 Ֆ· — Վեցամսեայ : 560 Ֆ·
Արտասահման : Տար· 1·400 Ֆ· (ամէնօրեայ առաքում)
1·250 Ֆ· (շաբաթաթերթ առաքում) — Հատը : 5,00 Ֆ·

72ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 19·108 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 72e ANNEE — N° 19.108

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱՐՑԱԽ

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐՈՒՆ ՀԵՏ

ՇՎԱՐՆԱԾԷԻ ԵՐԵՒԱՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆԸ

Վրաստանի նախագահը՝ Է. Շեվարնադզէ Երեւան վերջ Մայիս 2–ին, երկօրեայ այցելութեան մը համար, պատուիրակութեան մը գլուխը որու մաս կը կազմէին Պետական նախարար՝ Ն. Լեկիշվիլի, Արտաքին նախարար Մենագարիշվիլի, Թիֆլիսի քաղաքապետը, Տնտեսութեան նախարարը, Ուժանութեի նախարարը եւ Վարչապետի կարգ մը անդամներ:

Շեվարնադզէ Զուարթնոց օդակայանը դիմաւորուեցաւ նախագահ Լ. Տէր-Պետրոսեանի կողմէ:

Ժամանումէն քիչ ետք, Վրաստանի նախագահը տեսակցութիւն մը ունեցած է նախագահ Լեւոն Տէր-Պետրոսեանի հետ: Նախապէս տեսակցութիւնը եղած էր պատուիրակութիւններու մակարդակի վրայ, ապա՝ գլուխ գլխի:

Միաժամանակ Վրաստանի Պետական նախարար Ն. Լեկիշվիլի տեսնուած է վարչապետ՝ Ռ. Քոչարեանի հետ եւ համաձայնութիւն գոյացած է ընդլայնելու կապերը ուժանութեի, հաղորդակցութեան եւ արդիւնաբերութեան մարզերու մէջ: Շեվարնադզէ եւ իր պատուիրակութիւնը այցելած են Ազգային Ժողով, ուր ելոյթ ներ ունեցած են, նաեւ հայ երեսփոխաններ:

Արտաքին նախարար՝ Ա. Արզումանեանի հետ, Շեվարնադզէ այցելած է «Պամանով» տուն թանգարանը:

Այցելութեան աւարտին, հրապարակած է միացեալ հաղորդագրութիւն մը, ուր կ'ըսուի թէ քննուած են համագործակցութեան հարցեր, վերլուծուած են երկու երկիրներու յարաբերութիւնները եւ փոխադարձ շահեր ներկայացնող հարցեր:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ՄԵՐԺԵՑ ԱԼԻԵԻ ԱՌԱՋԱՐԿԸ

Արտաքին նախարարութեան փաթեթը՝ Ալեն Փասպարեան յայտարարեց թէ Հ. Ալիեւի առաջարկը՝ Կասպից նաւթուղին Հայաստանէն անցընել, որու փոխարէն Հայաստան կը վերադարձնէ «զրաւեալ» հողամասերը, անընդունելի է: Ան աւելցուց թէ բացայայտ է որ ամէնէն նպաստաւոր ճամբան նաւթուղիին համար Հայաստանն է:

*
**

ՏԵՂԵԿԱՏՈՒԻԹԵԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ՉՆՉՈՒԱԾ

Մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին Գագիկ Շահպազեան եւ Լեւոն Բարխուդարեան յայտարարեցին թէ չնչուած է տեղեկատուութեան նախարարութիւնը եւ կը սպեղծուի լրատուութեան եւ հրատարակչութեան բաժանմունք մը: Զայնափոփուր, հեռատեսիլ եւ Արմէնփրէս կախում պիտի ունենան այս նոր բաժանմունքէն:

*
**

ՀԱՄԱՀԱՅԿԱԿԱՆ ԽԱՂԵՐՈՒ ՀԵՌԱՆԿԱՐԸ ԿՐ ՅՍՏԱԿՆԱՆԱՅ

Ապրիլ 29 – 30–ին Երեւանի մէջ տեղի ունեցած է համահայկական խաղերու նա-

(Շար·ը կարդալ Դ· էջ)

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԵԾՆ – ԲՐԻՏԱՆԻՈՑ նոր վարչապետը իր կառավարութիւնը կազմեց առանց ժամանակ կորսնցնելու: Որպէս նորութիւն կը մատնանշուի որ առաջին անգամ ըլլալով նախարար նշանակուած է ի ծնէ կոյր մը՝ Տէյվիտ Պլըքէթ: Ան կը դառնայ կրթութեան նախարար: Արտաքին նախարարն է Ռոպին Քուք: Վերջնական արդիւնքները աւելի եւս ամրապնդեցին «Նոր Աշխատաւորական» կուսակցութեան դիրքը: Ան կ'ապահովէ 419 աթոռ (659–ի վրայ), Պահպանողականները 165 աթոռով կը հասատաեն իրենց ջախջախիչ պարտութիւնը (178 աթոռ կորսնցուցած են), Ազատականը – Դեմոկրատները ալ ունին 48 աթոռ, մնացեալ աթոռները կը բաժնուին չափաւոր իռլիոնիսթներուն, ազգայնական Սկովատցիները, ազգայնական Կալլեցիները, Ըլսթէրի չափաւորական ազգայնականները, Սին Ֆէյնը եւայլն:

ՄՈՊՈՒԹՈՒ – ԳԱՊՐԻԼ. Հանդիպումը վերջապէս տեղի ունեցաւ չնորհիւ Մանթելայի յարատեւ ճնշումին եւ Ամերիկայինեռուն միջամտութեան, Փուէնթ – Նուառ նաւահանգիստին մէջ խարիսխ նետած Ութենիքա հարուա – ափրիկեան նաւուն վրայ է որ Զայիրի նախագահը եւ ապստամբներու պետը տեսակցեցան Մանթելայի հովանաւորութեան ներքեւ: Մոպութու հաւանեցաւ քաշուիլ, երբ հանրաքուէով նոր նախագահ մը ընտրուի: Հաւանական է որ 8 – 10 օրէն նոր տեսակցութիւն մըն ալ տեղի ունենայ: Մինչ այդ, Գապրիլա հրահանգած է իր զօրքերուն որ չյարուցնակեն իրենց յառաջխաղացքը: Միւս կողմէ չուրջ 100 հութու գաղթականներ խեղդամահ եղած են կոնգոխումբի մը մէջ որ գիրենք Գիղանկանի գաղթակայանը պիտի տանէր: 50–է աւելի ուրիշներ ալ վիրաւորուած են: Կ'ըսուի թէ Գապրիլայի զօրքերը որոնք կը հալածեն 85 հազար ռուանտացի Հութուներ, սպիսած են աւելի քան 3000 գաղթականները որ խոնուին 6 փակ վակոններու մէջ:

ՄՇԱԿՈՑԹի ՆԱԽԱՐԱՐԸ՝ Ֆ. Տուսթը – Պլազի բաւական ծանրօրէն վիրաւորուեցաւ Մայիս 2–ին, իր քաղաքին՝ Լուտի մէջ, երբ ընտրապայքարի չրջապտոյտ մը կ'ընէր զանազան խանութպաններու մօտ: Դաշնահարուեցաւ կնանկէն մը– տային խանդարումէ տառապող Ալպանացի մը կողմէ որ, ըստ թուրք մամուլին Ամանդ Զլիվէչի անունով ծագումով Թուրք մըն է: Նոր վէրք մը ունի ալ Թոքին կողմը: Անմիջապէս փոխադրուեցաւ նախ Լուտի, ապա Թուլուզի հիւանդանոցը ուր անմիջական խնամքներու ենթարկուեցաւ: Ինք ալ բժիշկ, անմիջապէս դիտակցած էր կացութեան: Բաւական ցնցուած է սակայն. Կիրակի օր նախընտրապետ Ա. Ժիւպէ այցելեց իրեն, հեռաձայնով ալ բազմաթիւ անձ-

ՓՈՒԹՊՈԼ

Բ. դասակարգի մրցումներուն, Վալանս, իր դաշտին վրայ յաղթեց Թրուայի 3 – 1 եւ այժմ 10–րդ դիրքի վրայ է դասաւորման մէջ 54 կէտով: Գլուխն է միշտ Թուլուզ 69 կէտով, բայց նոյնքան կէտ ունի կողքին գտնուող՝ Շաթօռու: Վերջին կը մնայ Էվիանյ:

նաւորութիւնները, նաեւ ձախէն, արտայայտած են իրենց համակրական զգացումները:

ԹՈՒՐՔԻՈՑ հեռատեսիլի ոչ – պետական Ցլաչ Թ–Վի կայանը որ հաղորդում մը սփռած էր ուր Թանսու Չիլլէրի ամուսինը կ'ամբաստանուէր կաշառակերութեամբ, փակուած է, Մայիս 3–ին, ոստիկանութեան կողմէ: Նախորդ օրը չուրջ 50 հոգի, զինուած թալանի տուած էին կայանին Պոլսոյ դրասենեակները, կրակ բանալով լրագրողներու վրայ, ապա՝ խոյս տալով:

ՎՐԱՍՏԱՆի Սոսիալ – Դեմոկրատ կուսակցութիւնը դէմ արտայատուեցաւ Վրաստան – Թուրքիա երկաթուղիի մը ծրագրին:

22 *ԿԻՒՐՏԵՐ* որոնք Հայաստանէն Գերմանիա գացած էին, քանի մը ժամ գրաւեցին Պոնի ամերիկեան դեսպանատունը: Կը բողոքէին Գերմանիոյ դէմ որ մերժած էր ապաստանի իրաւունք չնորհել իրենց եւ հրահանգած որ երկրէն հեռանան Ապրիլ 30–ին: Ի վերջոյ, առանց միջադէպի դուրս ելած են, բանակցութիւններէ եաք անձնակազմին եւ ոստիկանութեան հետ:

ՄԻԼԱՆՈՅԻ մէջ ցոյց մը տեղի ունեցած է կառավարութեան դէմ: Ըստ ոստիկանութեան 200 հազար էր ցուցարարներու թիւը (400 հազար ըստ կազմակերպիչներուն): Ցոյցը կազմակերպուած էր ազին կողմէ եւ զայն կը գլխաւորէր Սիլվիո Պէրլուսքոնի: Կը բողոքէին կեդրոն – ձախ վարչապետ՝ Փրոտիի տուրքերու քաղաքականութեան դէմ:

ԹՈՒՐՔԻՈՑ սպայակոյտի պետին կցորդ Զեվիք Պիր Երուսաղէմ հասած է ամրապնդելու համար «ռազմագիտական երկխօսութիւնը»: Որքան ալ հակասական թուի, իսլամապաշտ էրպաքանի Թուրքիան Իսրայէլի լաւագոյն բարեկամը կը նկատուի:

ՁԱՏՐԱԿ

ԳԱՍՊԱՐՈՎ – ՀԱՄԱԿԱՐԳԻՉ

1 – 1

Ո՞վ պիտի յաղթէ: Մա՞րդը թէ մեքենան: Արդարեւ, Մայիս 3–ին, Նիւ – Եորքի մէջ, Գասպարով կրկին գլուխ – գլխի է համակարգիչին հետ: 1996 Փետրուարին յաղթած էր 4 – 2, բայց այս անգամ Տիփ Պլու (համակարգիչը) աւելի կատարելագործուած է, ԻԲՄ չանք չէ խնայած աւելի զօրաւորացնելու համար մրցումը: Գասպարով աւելի մտատանջ է, ոչինչ պիտի իր մրցակիցին մասին, չի ծածկեր իր անձկութիւնը: Գասպարով խաղը սկսաւ սպիտակներով: Ծնած Բաքու, Հայ մօրմէ, 34 տարեկան է: Տիփ Պլու 1,4 թոն կը կշռէ, արագութեան իր կարելիութիւնն է՝ 200 միլիոն հարուած, երկվայրկեանի մը մէջ:

Առաջին խաղին Գասպարով յաղթեց, բայց երկրորդին Տիփ Պլու կրցաւ հաւասարեցնել եւ Մայիս 5–ին, արդիւնքը 1–1 էր:

Մրցումը կը տեւէ մինչեւ Մայիս 11: Ամրողջ Նիւ – Եորքը ուշի ուշով կը հետեւի, քաղաքապետը՝ «Ճատրակի Շաթի» հռչակած է:

ՊԷ՞ՏՔ Է ԻՐԱՆԻ ՀԵՏ ԿԱՊԸ ԽԶԵԼ

Պէրլինեան տեսան մը վճռեց թէ 1992ին գերմանական ճաչարանի մը մէջ չորս Քիւրտերու դէմ գործուած մահափորձին ու հետեւաբար անոնց սպանութեան պատասխանատուն Իրանի քաղաքական գերատեսչութիւնն էր: Այս վճիռը բացայայտօրէն կ'ամբաստանէր Իրանի իշխանութեան գլխաւոր դէմքերը՝ նախագահ Ռաֆսանճանիին ու կրօնական պետը Խամենէին, նոյնիսկ եթէ անոնց անուններբ չէր նշուած վճիռին մէջ:

Աւտոր յայտարարեց թէ Հրանի ոչ անակնկալ փոխադարձ քայլը որով ոչ միայն Գերմանիոյ, այլեւ ամբողջ Եւրոպայի Միութեան հետ խզեց իր կապերը, իր դեսպանները եաք կանչելով, Աթիկա վերջ կը դնէ նաեւ Եւրոպայի ու Իրանի երկխօսութեան: Պատահարը բնականաբար արձագանգ գտաւ միջազգային հանրային կարծիքին մօտ ու կը չարունակէ ունենալ:

Գերմանական մամուլը եւս լայն տեղ կուտայ նիւթին, երբեմն նաեւ առանց ամբողջութեամբ վաւերացնելու Գերմանիոյ կեցուածքը: Այդ մամուլին ծանօթ անուններէն Միւնիխի «Զիւտտոյչէ յայթունկ»ը այն կարծիքը ունի որ Իրանի դէմ սպառնալիքներ ու չրջափակում մեծ բանի չեն ծառայեր: Ոճրային վարչաձեւի մը վերջ տալու միակ բանը կը նկատէ ամբողջական մեկուսացումը որ ոտկայն անգործադրելի է: Կը յիշեցնէ Միացեալ – Նահանգներու պոյքոթ–ները որոնք լաւագոյն ապացոյցն են ատոր, քանի որ Թեհրանի մոլլաներու իշխանութիւնը միջազգործի գլուխ կը դանուի:

Թեզերին քաղաքական մեկնաբանը աւելի նպատակայարմար կը նկատէ փոխանակ սրմատական նման քայլերու դիմելու, Թեհրանի հետ երկխօսութիւնը պահել ու չանալ զօրակցիլ ներքին խլրտումներու: Ի վերջոյ, Իրան 65 միլիոնոց երկիր մըն է ու չրջանային կարեւոր ուժ մը որ նաեւ գլխաւոր դերակատարներէն է Միչին – Արեւելքի քաղաքական բեմին: Ճիշդ է որ ժողովուրդը դժուարութիւններ ունի, կը տառապի, բայց չարժում մը չի տեղծեր մոլլաներուն դէմ: Պէտք է սպասել որ պայմանները հասունանան: Դուրսէն կարելի է միշտ չափաւոր ճնշում մը բանեցնել նման ամրափակ վարչաձեւի մը դէմ ու երկրին ներսը անվստահութիւն սերմանել իշխանութեան հանդէպ: Աոնց հետ պէտք է զօրավիդ կանգնիլ ներքին այն ուժերուն որոնք կը փորձեն յեղափոխական այդ վարչաձեւը բարեփոխել, քաղաքակրթել: Ճիշդ է որ մեծ թիւ մը չեն կազմեր այսօր անոնք, բայց մտաւորականներու, իսլամական դպրոցներու պաշտօնէութեան եւ նոյնիսկ նախագահական ընտարչաւի մասնակից թեկնածուներուն մէջ կան դէմքեր որոնք կը տեսնեն թէ իրենց ունեցածը իսլամական միակ կարելի վարչաձեւը չէ: Իսկ յարաբերութիւններու արմատական խրդումը այդ ողջամիտ տարրին վրայ պատճառ կրնայ ըլլալ որ աւելի օգտակար դեր ստանձնէ Երկիրներուն առջեւ:

Երկխօսութեան կարելիութիւնը, վերջապէս, կարելի կ'ընէ քննադատական կեցուածք մըն ալ որ աւելի օգտակար կրնայ ըլլալ, քան քաղաքական խիստ չրջափակումը, ձերբակալութեան միջոցային հրամանագիրները: Մնայ որ ինչպէս կ'ըսէ լրագրողը, առանց օգտուն ու ազդեցութիւնն ալ մինչեւ հիմա լուրջ վնաս չեն տուած:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՄԱՄՈՒԼ

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ՈՒՂՂԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՄԻԱՆԱԿԱՆԱՑՄԱՆ ԽՆԴԻՐԸ ՆԱԽ ԵՒ ԱՌԱՋ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ Է

ԽՄԲ. – Ուղղագրութեան միասնականացմանն հարց մը կա՞յ Հայաստանի մը– տաւորական մարզին մէջ. երեւութակա– նէն դատելով կարելի՛ է դրական պատաս– խանել նման հարցումի մը: Երեւութակա– նը կը կազմեն մամուլի իրերայաջորդ այն յօդուածները որոնք գրի կ՛առնուին մեծ մասով սխալին պահպանումին նուիրեալ յետադիմականներու կողմէ որոնք այն– պէս կը թուի որ լուրջ տագնապի մատ– նուած են նոյնիսկ դասականին վերադար– ձին մասին հնչող կարծիքներու գոյութե– նէն: Այդ կարծիքները պարբերաբար կը փորձեն տրամաբանութեան, ուղղամտու– թեան, ազգային գիտակցութեան լարեր արթնցնել պնդացած ուղեղներու մէջ, առ այժմ, ի զուր: Այսուհանդերձ, հոգ չէ թէ շատ աւելի փոքրաթիւ, ողջամիտ, անձնականը ընդհանուրին գոհելու գրեթէ ընդհ. յորձանքէն դուրս կեցած գիտակ անուններու ստորագրած այդ կարծիք – յօդուածները որոնք ընդհանրապէս տեղ կը գտնեն «Ազդ»ի մէջ, առողջ տարրերու գոյութեան փաստով ուրախութիւն կը պատճառեն ամէն անգամ: Թերեւս աւե– լորդ չէ ըսել նաեւ որ անոնք իրենց քա– ժին միասնականացումը իրականութեան վերածած են արդէն, բանի որ գրած ու հրատարակուած են դասական ուղղագրու– թեամբ:

Ստորեւ նորագոյն էջ մը («Ազդ», Ապ– րիլ 11) այս ճակատէն որուն հզօրացումն ու յաղթանակը միակ մաղթանքը կրնայ ըլլալ մշակոյթի անկեղծ մտահոգութեան տէր ամէն Հայու:

***

Հայերէնի ուղղագրութեան, ուղղախո– սութեան հարցադրումները նոր չեն: Դէ– րանք եղել են միշտ:

Սակայն Հայաստանում խորհրդային իշխանութեան հաստատումով խնդրին տրուեց միակողմանի քաղաքական լու– ծում: Հաշուի չառնուեցին նախորդ տա– րիներին հայութեան գլխին եկած աղէտի հետեւանքները, պատմական Հայաստանի մի մասը որպէս կազմակերպուած հայ– կական քնօջրանի վերացումը, ազգու– քահայութեան ստուարացումը: Խորհըր– դային Միութիւնում ներդրուեց. այսպէս կոչուած «նոր» ուղղագրութիւնը արտա– սահմանի հայութիւնը անկախ արեւմտա– հայ թէ արեւելահայ լինելուց, չարունա– կեց զործածել հինը:

Սակայն, խորհրդային իշխանութեան բռնացումը լեզուի ուղղագրութեան վը– րայ, դրա բացատական հետեւանքները այսօր մեր լեզուաբաններին աւագանին փորձում է լուսաբանել եւ ոչ մի– այն այդքանը, այլեւ ներկայացնել եղե– լութիւնն այնպէս, որ ամէն ինչ կատար– ւել է պատմութեան տրամաբանութեամբ՝ գիտութեան օրէնքներով ու իրաւական բնականոն պահանջների պահպանումով:

Ակադեմիկոս Սէրգէյ Աբրահամեանը իր հարցազրոյցում («Գրական թերթ» 1996 Դեկտեմբեր 24) եւ դոցենտ Աշոտ Մա– նուկեանը («Գրական թերթ» 1997 Յուն– ուար 14) «Ջուրը պէտք է դուալա– ւի...» յօդուածում առաջնորդուելով այդ ոգով, անտեսում են ուղղագրութեան հետ կապուած պատմական իրողութիւն– ները անցեալի մեր անուանի մտաւորական– ների տեսակէտները եւ լեզուաբանի իրենց աշխատակից կրակի տակ առնում դասա– կան ուղղագրութեան կողմնակիցներին: Դիմենք փաստերին:

1921 թ. Յունուարին Մ. Աբեղեանը զե– կուցում է կարդում Հայոց լեզուի ուղղա– գրութեան մասին, այն հրատարակւում է գրքոյկով, որի առաջին էջում լուս– ժողկոմի անունից ասում է.

– Լուսաւորական նպատակների եւ կի– րարկման միջոցների տեսակէտից ուղ– ղագրութեան հարցը քաղաքական հարց է: Եւ հայ լեզուի ռէֆորմի խնդիրը Հա– յաստանի յեղափոխական իշխանութեան հերթական խնդիրներից մինը: Մեր օ– րերին այդ խնդիրը քննութեան չի դրը– ւում սկզբունքի տեսակէտից: Ռէֆորմի խնդիրը կարօտ է միայն տեխնիկական մշակման: Անհրաժեշտ է նշել խնդրի լուծման ճանապարհները, ցոյց տալ ռէ– ֆորմի գործնական եղանակները: Այդ ուղղութեամբ է, որ կը կամենայինք դեռ լսել հայ լեզուի մշակների խօսքը: (Ա.յս եւ յետագայ յղումների համար աղբիւր է ընտրուել Ս. Վ. Գիւլբուդաղեանի «Հա– յերէնի ուղղագրութեան պատմութիւն» հիմնարար աշխատութիւնը (Երեւան, 1973):

Լա՜ւ՞մ է այդ խօսքը, ի հարկէ, ոչ:

Նախ, մինչեւ 1922 թ. Մարտի 4–ը ա– ռաջարկուած ուղղագրութեան հաստա– տումը. լեզուի մշակ – մտաւորականները միահամուռ լռութիւն են պահպանում, ապա, հաստատումից յետոյ, Յովհաննէս Թումանեանը նամակ է գրում լուսժողկո– մին.

– Ես, որպէս հայ գրող եւ հայ գրող– ների Միութեան նախագահը գալիս եմ յայտնելու իմ զարմանքը եւ բողոքելու էն վարմունքի դէմ, որ ունեցել է Հայաս– տանի լուսժողկոմը էս կարեւոր խնդրում: Պ. Մ. Աբեղեանը մի առաջարկ է արել ու դրել հրապարակ: Շատ լաւ: Բայց Հա– յաստանի լուսժողկոմը որտեղից է իմա– ցել, թէ եւ Պ. Մ. Աբեղեանը եւ ինքը, լուսժողկոմն էլ նրա հետ միասին անսը– խալական են, որ առանց քննութեան են– թարկելու առաջարկը, հրամանագրում է ընդունել եւ միայն ղրանով դրել ու տպագրել: Պ. Աբեղեանի առաջարկը ըն– դունելի է, թէ չէ, դա դեռ քննելիք խըն– դիր է. երբ դա քննելիք խնդիր է, հետե– ւաբար լուսժողկոմի հրամանը անընդու– նելի է: Եւ եթէ էապէս է, ապա նրան, լուսժողկոմին մնում է ուղղել իր արած սխալը, եւ վերցնել իր կարգադրութիւ– նը, խնդիրը համարել դաց եւ դնել քըն– նութեան:

Լուսժողկոմ Պօղոս Մակինցեանը այս նամակի վրայ մակագրում է՝ «Կցել զոր– ծին» եւ հարցը համարում փակուած: Այստեղ նկատենք, որ փրոֆէսօր Ա. Մարութեանը անտեսելով բուն խնդրին վերաբերող եւ պարտաւորեցուցիչ սոյն փաստաթուղթը, իր յօդուածի համար ընտրած է ընտրում ուղղագրութեան ան– թիւ թումանեանի մի ընդհանուր նկատա– ռութիւնը, որը տուեալ դէպքում իրեն ձեռնտու է:

Իսկ Ա. Խահակեա՞նը: Մարտիրոս Սարեանին դրած նամակում նա ասում է.

– Ամէն գան լաւ է գնում Հայաստա– նում, միայն մի բան է դէշ ուղղագրու– թիւնը, աշխատէք փոխել:

«Նոր ուղղագրութիւնը» պատուար մը կը դնէ անցեալ մատենագրութեան եւ ներեանեան ապագայ սերունդին մէջ: Մեր այս քաղաքական ճգնաժամի մէջ, ուր միութիւնն այնքան ասիպտական է, ուր Հայաստանը պէտք ունի իր զաղութները բարոյապէս կապելու իրեն հետ, ոչ թէ ցրտացնելու եւ հեռացնելու. նոր ուղղա– գրութիւնը խոհեմութիւն չի կարելի հա– մարել». Միխթարեան միաբանութեան անդամ վարդան Հացունին 1924 թ. այս մտահոգութիւնների մէջ էր: Բայց մի՞թէ սրանք մերօրեայ մտահոգութիւններ չեն:

Բաւարարուենք այսքանով եւ ասենք, ի յարգանս այդ մեծերի, չարժէ նոր բա– նակռիւեր բացել ուղղագրութեան շուրջ, ժամանակն է անցնելու հայերէնի ուղղա– գրութեան միասնականացման գործնական քայլերին:

Դասական ուղղագրութեան անցնելու կոչը սոյն լեզուաբանները համարում են անհիմն ու յորդորում պետութեանը ար– դիլել մամուլում եւ այլ հրատարակու– թիւններում նրա գործածութիւնը «չիլա – փլաւ» չստեղծելու համար:

Մինչդեռ հայերէնի ուղղագրութեան միասնականացումը ունի յոյժ կարեւոր քաղաքական նշանակութիւն այս դէպ– քում ոչ թէ «Խորհրդային Միութեան ժո– ղովուրդներին մերձենալու եւ Սիւրքա– հայութիւնից, հայ պուրժուական կու– սակցութիւններից կապերը խզելու» յան– ցաւոր մտադրութեամբ, այլ ազգի միաս– նութեանը նպաստելու բնականոն պահան– ջով: Այս հարցում էլ յարգելի փրոֆ. Ա. Մարութեանը անտարակելի է համա– րում իրեն՝ պնդելով, թէ ո՞ր գրագէտ մարդուն յայտնի չէ, որ ազգի միասնու– թիւնն առանց միասնական տարածքի անհնարին է: Ի՞նչ անենք, տարածքը կորցնելով խա՞չ քաշենք միասնութեան գաղափարի վրայ, մոռանա՞նք Վահան Տէրեանի «Հոգեւոր Հայաստանում» եւ այլ գրուածքներում մեզ աւանդուած հո– գեւոր միասնութեան պատգամները: Չէ որ այդ հոգեւոր միասնութեան գլխաւոր ամենազօրեղը լեզուն է իր ուղղագրու– թեամբ հանդերձ:

– Լեզուն ժողովրդին միաւորող, պե– տութեանը եւ ժողովրդին պաշտպանող զօրքի դեր է կատարել նաեւ այդ դէպ– քերում, երբ մեր ժողովուրդը զրկուած էր պետականութիւնից: Այս խօսքերի հեղինակ Ս. Աբրահամեանը կեղծ հայ– րենասիրական է համարում «Մէկ ազգ, մէկ ուղղագրութիւն» կարգախօսը եւ դա– սական ուղղագրութեան հասցէին նե– տում. «Վաղուց մերժուած այդ ուղղա– գրութիւնը» պիտակը: Զգիտես ինչո՞ւ. յարգելի լեզուաբաններին չի յուզում՝ մէկ ազգ, մէկ լեզու եւ երկու ուղղագը– րութիւն անհեթեթ իրողութիւնը: Եթէ վերոյիշեալ կարգախօսը ճշմարիտ հայ– րենասիրական ու կենսունակ չլինէր Ղարաբաղեան չարժման հետ հրապարակ չէր նետուի: Չէ, որ Ղարաբաղեան չար– ժումը բացայայտեց ազգին իսկապէս յուզող հարցերը: Հրապարակում հնչած հարցերը պէտք է պատասխան ստանան: Ուստի, իրաւացի չէ փրոֆ. Ա. Մա– րութեանը իր պնդման մէջ, թէ հարցը հրապարակ է իջել Ղարաբաղեան չարժ– ման ալիքի վրայ եւ սկզբից եւեթ ընդու– նել սխալ ուղղութիւն:

Ուղղագրութեան միասնութեան կարե– ւորութեան ըմբռնումով է ՀՀ լեզուի մա– սին օրէնքում դրանցուած. «Հայաստա– նի Հանրապետութիւնը նպաստում է հա– յերէնի ուղղագրութեան միասնականաց– մանը»:

Հայ ժողովրդի հոգեւոր միասնութեան դաշտի, միասնական ներուժի առկայու– թիւնը կարեւոր է առաջին հերթին պե– տութեան համար լուծելու արտաքին քաղաքական առաջնահերթ խնդիրները: Միասնութեան ամենաիրականանալի եւ դիւրին քայլերից մէկը ուղղագրութեան միասնականացումն է:

Բնական է, որ քայլը պէտք է կատա– րեն Հայոց պետութիւնը, հայաստան– եան լեզուաբանները, դիտութեան ա– պարէզի մարդիկ: Մայր Հայրենիքի ա– ռաքելութիւնն է դա: Ուղղագրութեան միասնականացման հրահանգը չի կարող հնչել Սփիւռքից, քանի որ նա հաւատա– րիմ է աւանդական, ճշգրիտ եւ օրինա– կանացուած ուղղագրութեանը, որը մինչ այլոց, դեռեւս անցեալ դարի 90–ա– կան թուականներին հաստատել է ինքը Մ. Աբեղեանը իր մի ուսումնասիրու– թեան մէջ, որը փորձում են մոռացու– թեան տալ «նոր ուղղագրութեան» կողմ– նակիցները:

Ուղղագրութեան միասնականացման քաղաքական իմաստը կայանում է նա– եւ միջազգային համակարգչային ոլոր– տում ընդգրկուելու մէջ: Սոյն խնդրի վերաբերեալ պէտք է, որ իրենց խօսքն ասեն համապատասխան մասնագէտնե– րը:

Վերջապէս, հայ ժողովուրդը նշում է քրիստոնէութիւնը պետական կրօն հռչակելու 1700–ամեակը: Ստացում է, որ քրիստոնէական ամբողջ աւանդները ազ– գային ուղղագրութեամբ ժառանգած ա– ռաջին քրիստոնեայ պետութիւնն ու ժո– ղովրդի մի մասը անհաւատարիմ են այդ ուղղագրութեանը:

Իմաստուն է մեծ Շիրվանզադէն.

– Տգեղ բան կը լինի Սահակի եւ Մես– րոպի մօնը կատարելու համար ժո– վուել եւ նոյն Սահակի եւ Մեսրոպի մե– նած սքանչելի տաճարը քանդել:

Չէ՞ որ այդ տաճարը նաեւ քրիստոնէ– ութիւնն է:

Ուրեմն, այս մեծ երեւոյթը, որ պէտք է նշուի ի տես համայն աշխարհի, իրօք դեղեցիկ մի առիթ է զազգային – քրիս– տոնէական – միասնական ուղղագրու– թեան անցնելու համար:

ԲԱԳՐԱՏ ՏԷՐՏԷՐԵԱՆ
աշխարհագրական
գիտութիւնների թեկնածու

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄՆԵՐԸ

ՄԻԼԱՆՕ

Ապրիլ 24, հայկական ցեղասպանու– թեան 82–ամեակի յիշատակութեան եւ ոգեկոչման եկեղեցական եւ աշխարհային հանդիսութիւնները սկսան Միլանոյի Ս. Գառնասուն Մանկանց Եկեղեցւոյ մէջ ա– ռաւօտեան պատարագով եւ չինիչ քարո– զով: Ցետ պատարագի կատարուեցաւ հո– գեհանգստեան պաշտօն 1·5 միլիոն նա– հատակներու հոգւոյն համար: Տէր Զօրի անապատէն բերուած ափիւնները, որոնք օրհնուած էին Գարեգին Ա.ի կողմէ երբ 1996 Դեկտեմբեր 15–ին կը գտնուէր Միլանօ, դրուած էին խորանին վրայ: Սարգիս Քահանայ Սարգիսեան ազօթքով եւ օրհնութիւններով զետեղեց այդ ա– ճիւններուն մէկ մասը եկեղեցւոյ մէջ նահատակներուն յատկացուած յու – շաքարի անկիւնը, իսկ միւս մասն ալ դրուեցաւ խորանին ետեւը այցելուներուն համար:

Ապա հաւատացեալ ժողովուրդը ուղ– ղուեցաւ Ս. Ամպրօճօ հրապարակ, ուրտեղ կայ 1915–ի նահատակներու յիշատակին նուիրուած խաչքար մը: Մեծ երկիւղա– ծութեամբ զետեղուեցաւ դափնեպսակ մը եւ երգուեցաւ «Հայր Մեր»ը:

Երեկոյեան Միլանոյի Հայ Տան մէջ հայ եւ օտար բազմութիւն մը հաւաք– ուած էր ամբողջացնելու համար օրուան խորհուրդը: Ներկայ էին նաեւ լրագրող– ներ, իտալացի կուսակցական անհատներ, եւ տեղական Ռատիօ – Փոխոլառէ–էն ներկայացուցիչները, որոնք նախքան հան– դիսութիւնը հաւաքած էին մի քանի վը– կայութիւններ եւ սփռած՝ անմիջապէս, իսկ աւելի ուշ կէս գիշերէն վերջ քառա– սուն վայրկեան համառօտ ծրագրով մը պատմեցին Ապրիլ 24–ի մասին եւ մեղ Հայերուս համար անոր ունեցած կենսա– կան կարեւորութիւնը, ինչպէս նաեւ իրենց տպաւորութիւնները այդ երեկո– յէն:

Որոշուած էր այս տարի ոգեկոչման հանդիսութիւնը կատարել երգով ու ար– տասանութեամբ: Պր. Հրանդ Բամպակ– եան յիշեցուց ներկաներուն որ լոյսի ու ողբի ժամանակը անցած է, մենք պիտի յիշենք մեր նահատակները մեր մշակոյ– թով՝ դրականութեամբ ու երաժշտու– թեամբ:

Փոքրիկ երգչախումբը կատարեց բա– ցումը «Ողերգ նահատակաց»ով իսկ փա– կումը՝ «Տէր կեցո՛ զՀայս»ով, զոր մե– ներգեց Օր. Անի Մէքիքէր: Վարդուհի Բամպակեան, Զինգիա Զատիկեան, Մա– րիլու Զարմանեան, Վազգէն Սարգիսեան եւ Կարէն Միրզոյեան արտասանեցին հա– յերէն եւ իտալերէն՝ Կարապետ Սովիկ– եանէն, Դանիէլ Վարուժանէն, Վահան Թէքէեանէն, Աբրամ Սրապեանէն, Միքայէլ Նալպանտեանէն, Աւետիս Ահա– րոնեանէն, Շուարշ Միսաքեանէն (որ– ձակ էջերը), Աննա – Մարի Քիւչիւքեանէն. ճոխ էր նաեւ երաժշտական բաժինը:

Արեւիկ Ավդալբէկեան, Տաթեւիկ, Նունէ եւ Անի Հայրապետեան մեծ համոզութեամբ եւ բարձր կատարողութեամբ ամէն մէկը առանձին, ապա կազմելով տարբեր զոյգեր, երկու ձեռքով, չորս ձեռքով, երկու դաշնամուրներով նուա– գեցին հայ երաժիշտներու՝ Տիգրանեան – Զուրաչեան – Ղազարեան – Կանաչեան – Յովհաննիսեան – Խաչատրեան – Կոմի– տաս – Եկմալեան – Սպենդիարեան հատ– ուածներ:

Փակման մի քանի խօսքերով ելոյթ ու– նեցաւ Պր. Յակոբիկ Մանուկեան, իսկ տօքթոր Փիէրօ Քիւչիւկեան կարդաց իտալերէնով Հռոմի հայկական դեսպան– տան ժամանակաւոր գործավարին խօսքե– րը ուղղուած Իտալիոյ Նորհրդարանին Ապրիլ 24–ի առթիւ:

ԿԵԿԵԼ ԽԱԶԱՏՈՒՐԵԱՆ

ԿՐԸՆՈՊԼԸ

Զանազան ձեռնարկներ տեղի ունեցան որոնց գլխաւոր երկուքը կը վերաբերին դասախօսութիւններու եւ որոնց ներկայ եղան Ֆրանսայի (նախկին) երեսփոխան– ներ:

Այսպէս, Ապրիլ 21–ին, Զբօսայգիի– կութեան Տան մէջ կլոր սեղան մը տե– ղի ունեցաւ նախաձեռնութեամբ Հայ Դատի Յանձնախումբին եւ որու նախա– գահեց Պ. Ժան Ասլանեան: Կը մասնակ– ցէին Ան.Ահիտ Տէր–Մինասեան եւ Հայ Դատի Յանձնախումբի նախագահ՝ Արա Գրիգորեան: Խօսք առին նաեւ Տիկին Գաթրին Մալապր, Ֆր. Օկիւսթ (համայ– նավար), Ժան Պուռուիէ (ընկերվարա– կան), Ժոէլ Տէլէրիս (ԼՈ–ՓԷ–ԼՒՐ): Ե–

ընկերքին եղան նաեւ հարցումներ բազմաթիւ ներկաներու կողմէ։ Ներկայ էր նաեւ քաղաքապետը։

Երկու օր յետոյ, Ապրիլ 23–ին, Հայ Մշակոյթի Տան «Ժան Մառանճեան» սրահին մէջ ունկն կ'ունենար չհեկեան պատախօսութիւն մը, զոր կը կատարէր Հայոց ցեղասպանութեան լաւագոյն մասնագէտներէն՝ տոքթ. Իվ Թերնոն։ Ներկայ էին Իզմիրի նահանգէն ինը եւ թեափոխանակներ, բոլոր հոսանքներու պատկանող։ Սրահը ծայրէ ծայր լեցուած էր։ Տոքթ. Թերնոն ծանրացաւ ցեղասպանութեան ճանաչման հարցին վրայ, ներկայ քաղաքական դէմքերը արտայայտուեցան նոյն ուղղութեամբ։

Ապրիլ 24–ի առաւօտուն պատարագ եւ հոգեհանգստեան պաշտօն տեղի ունեցան Նոթր–Տամ տը լա Տէլիվրանտ եկեղեցւոյ մէջ, ձեռամբ՝ Իսահակ Քհնյ. Չէքմէճեանի։ Արարողութենէն ետք, բազմութիւնը ուղղուեցաւ Ապրիլ 24 հրապարակը, ուր ծաղկեպսակներու դեռ–զումէն ետք, խօսք առաւ Սէն–Մարթէն Քիւլ քաղաքապետը։ Ապա, Մեռեալներու յուշարձանին առջեւ խօսք առին Ազգ. Միութեան կողմէ Պ. Խ. Անտոնեան, ինչպէս նաեւ Անահիտ Մարաիրոսեան եւ Ժան Գուլումճեան։ Ներկայ քաղաքական անձնաւորութիւնները՝ Ռիւար Գաղընաւ, Տիտիէ Միկօ, Միչէլ Տէսթօ խոստումներ ըրին ինչ կը վերաբերի ցեղասպանութեան ճանաչման։

ՇԱՒԻԼ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

ՏԷՍԻՆ

Ի յիշատակ հայ ժողովուրդի համայն մաւտրականութեան որ նահատակուեաւ մեծ կոտորածի օրերուն, Տէսինի Հայ Մշակոյթի Տունը կազմակերպեց զարուեստական որակաւոր երեկոյթ մը «կեանքի կանչը» նշանաբանով։ Ան կատարեցաւ Տէսինի Թոպոկան մշակութային կեդրոնի հանդիսասրահին մէջ, Շաբաթ, Ապրիլ 19, երեկոյեան ժամը 9–ին։ Ընկերվարական կուսակցութեան խոնի ընդհ. քարտուղար Սիլվի Կիյօմ, տեղւոյն քաղաքապետը՝ Փիէր Գրետող եւ իր խորհրդականները մաս կը կազմէին հրաւիրեալներու խումբին։ Ներկայեցին առաջ յայտագրի բովանդակութիւնը, Հայ Մշակոյթի Տան տնօրէնուհին՝ Հիլտա Զոպոյեան յիշատակեց նահատակ զրողներու անունները եւ թէ ինչպիսի պայմաններու մէջ՝ «անոնց հանճարը զոհ դնաց թրքական բարբարոսութեան»։

Փարիզաբնակ հայրենի դաշնակահար Արթիւր Ահարոնեան ներկայացուց զեղեցիկ մոզայիք մը Շոփէնի, Կոմիտասի, Բաբաջանեանի ու Պաղտասարեանի ըստեղծագործութիւններէն, ցոյց տալով իր տաղանդին ընդարձակ կարելիութիւնները։

Նախատեսուած արտասանական բաժինը նորութիւն մը եղաւ հանդիսականներուն համար, թատերական իր հանդամանքով ու երգերու յաջորդականութեամբ։ Բանաստեղծական համանուագ մը՝ հիւսուած հայ ինը քերթողներու երկերով, զոր ներկայացուցին երկու արուեստագէտներ՝ Նորա Արմանի ու Ժերար Փափազեան, երկուքն ալ Փարիզէն։

Մերթ ըմբոստ ու մերթ յուզական խառնուածքով ընդելուզուած, երկու արուեստագէտները ապրումով է որ հաղորդեցին ներկաներուն հայ բանաստեղծներու պոռթկումները, որպէս վերջաբան ընտրելով Թէքէեանի «Աղօթք»ը։

Երգահանդէսը աւարտեցաւ սոփրանօ Անժէլ Կարապետեանի ելոյթով։ Երգչուհին, որ եկած էր Կրընոպլէն, մեկնաբանեց աւելի քան տասներկու կտորներ, որոնց ընկերացաւ դաշնակահար Արթիւր Ահարոնեան։ Անժէլ Կարապետեան ապրած է երկար տարիներ Ա. Միացեալ Նահանգներ։ 1968–ին եղած է դափնեկիրը Վիէննայի Բարձրագոյն Երաժշտանոցին ու աշխատակցած է մեծամեծ վարպետներու հետ. Անթոն Տերմոթա, Ֆրից Քուպա, Փեթեր Քլայն ու Էրիք Վերպա։

Ապրիլ 19–ին, «Թոպոկան»ի հանդիսականները վայելեցին ընտիր հատուածներ անոր երգացանկէն, ինչպէս Ֆրանց Շուպէրթ, Աշոտ Սաթեան, Ալան Ցովհաննէս ու յատկապէս Բարսեղ Կանաչեան եւ կոմիտաս, որոնց ղեկավարն մեկնաբանն է դարձած, այլեւս, հայ երգչուհին։

Տէսինի Հայ Մշակոյթի Տան տուած ներարուեստի սոյն ժամադրութիւնը պսակուեցաւ յաջողութեամբ ու պիտի մնայ, անմոռանալի, որպէս կեանքի կանչը մեր նահատակ զրողներուն։

ՎԱՐԴԱՆ

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ ՊԱՏԳԱՄԱՒՈՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԸ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչը դումարեց իր 44–րդ պատգամաւորական ժողովը Փարիզի 9–րդ թաղամասի քաղաքապետարանի «Ռոսսինի» սրահին մէջ, Մարտ 21–ի երեկոյեան եւ 22 – 23–ի օրերուն։ Երկու օրերու ընթացքին 37 պատգամաւորներէն կազմուած այս ժողովը քննեց օրակարգի կէտերը Ֆրանսայի, Սփիւռքի, Արցախի եւ Հայաստանի վերաբերեալ։

Ժողովը վիճարկումներու եւ կարծիքներու չօչափումներու լայն առիթ տուաւ Ֆրանսայի զանազան չրջաններէն ժամանած եւ Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի 19 մասնաճիւղները ներկայացնող պատգամաւորներուն, որոնք լուսարձակի տակ առին կազմակերպութեան գործունէութեան դլխաւոր երկու առանցքները Ֆրանսայի, Հայաստանի եւ Արցախի ուղղութեամբ։ Այս երկու առանցքները ոընդ գործունէութեան իրագործելի եւ իրագործուող դաշտ զարձած են տասնամեակներէ ի վեր Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի համար, հետեւեալ ձեւով ներկայացուեցան.–

1) Հայ մանուկի հոգեկան, մանկավարժական եւ փիլիսոփայական սնունդ չամբելու աշխատանքը մանկա–պատանեկան ամառնային թէ ձմեռնային կայաններու եւ ճամբարներու կազմակերպութեամբ Ֆրանսայի մէջ (Պէլֆոնթէյն), Հայաստան, Ցունաստան եւ Ամերիկա,

–Շաբաթօրեայ տասնեակ մը դպրոցներու ցանցով հայերէի դասաւիրակութեան, հայ լեզուի եւ մշակոյթի դասաւանդութեան բարելաւման մնայուն ճիդերով Ֆրանսայի մէջ։

Այս առթիւ, ժողովը ուրախութեամբ արձանագրեց այն իրողութիւնը թէ հակառակ պաքալօրէայի քննութիւններու պայմաններուն խստացման՝ Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի միօրեայ դպրոցներու աշակերտութեան թիւը յաւելում կրած է եւ պաքալօրէայի քննութեան մասնակցող մօտ 125 աշակերտներէն 27–ը պատրաստուած են իր դպրոցներուն մէջ։

Ժողովը նաեւ բաւարարութեամբ լսեց Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի կատարած 30·000 Ֆրանքի յատկացումը համալսարանական կրթաթոշակներուն եւ որոշեց բարելաւել այս դումարը մօտ ապագային, կառոյցներէն եւ մեծ նուիրատուութիւններէն ղոյացած դումարներով։

–Միշտ հայ մանուկին եւ պատանիին հոգեկան եւ փիլիսոփայական կարիքներուն սատարելու ծրագիրներով Հայաստանի մէջ, ինչպէս կարգ մը որբանոցներու վերանորոգման եւ կահաւորման ծրագիրներով եւ մանաւանդ զոհուած զօրականներու որբերու խնամակալութեան գործով։

2) Երկրորդ դլխաւոր առանցք.–

Հայ հանրութեան, Ֆրանսա թէ Հայաստան, ընկերային կարիքներու օժանդակութիւնով։

Այսպէս՝ Փարիզեան չրջանի «Համակարգումի կոմիտէ»ն որ կը բաղկանայ Հայ Աղքատախնամ Ընկերակցութենէն, Հ.Բ.Ը.Մ.–էն, Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչէն եւ Հայց. Առաքելական Եկեղեցիէն, բարեսիրական չորս կազմակերպութիւններու համախոհութեամբ, Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչը հաւասար ճիդերով եւ նիւթական ներդրումներով կը հոգայ զաղութին ընկերային եւ քաղաքական թերի կամ անդոյ համակարգերուն հետեւանքով անմիջական օժանդակութենէն զրկուած հայերուն կարիքները։

Յետ նիւթա–բարոյական միամեայ տեղեկագրի ընթերցումին, 44–րդ պատգամաւորական ժողովը քննեց նաեւ նոր նիւթական աղբիւրներու կարելիութիւնները առաւել եւս ընդլայնելու իր կոչումին արժանի ընկերային եւ հասարակական գործունէութեան դաշտը։ Առաջին հերթին, ժողովը քուէարկեց անդամավճարներու փոքր յաւելում կատարել։ Եկամուտի աղբիւրներու ապահովման ճիրին մէջ, ժողովը անդամ մը եւս հաստատեց Պէլֆոնթէյնի կայանը աւելի յաճախ վարձելու պարագան։

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի 44–րդ պատգամաւորական ժողովը, ինչպէս նախորդ երեք տարիներու ժողովներուն, կրկին եղրակացուց թէ հայրենիքի եւ Արցախի օժանդակութեան համահաւասար, աշխարհագրութեամբ պէտք է հետեւիլ մեր գաղութին տեղատուութեան մատնուած կառոյցներուն, սատարել և պահպանել անոնց գոյապայքարը, լրատուական միջոցներուն՝ թերթերուն, ձայնասփիւռին, դպրոցներուն, Պէլֆոնթէյնի կայանին, կարիքաւոր Ֆրանսահայ ուսանողներուն, հայերէնի ուսուցիչներուն պատրաստութեան հրամայականը, մէկ խօսքով Ֆրանսահայ համայնքի հայեցի դիմագիծի պահպանումը։

Մարտ 22–ի կէսօրը տրամադրուած էր Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի ներկայի եւ ապագայի մտահոգութիւնները յուզող սեմինարի մը։ Աշխատանքային այս կէսօրէ վերջը որ «Խորհրդածութեան օր» կոչուած էր, Հիլտա Զոպոյեան վարեց ձեռնհասութեամբ։

Մօտ 75 խաչուհիներ աշխատեցան 5 աշխատանքային խումբերու մէջ։ Վիճարկուեցան կնոջ, հայ կնոջ, բարեսիրական կամաւոր աշխատանքի, ոչ–կառավարական կազմակերպութիւններու դիմագիծ վայելելու եւ հանրօգուտ կազմակերպութեան առաւելութիւնները եւ պարտաւորութիւնները, մանաւանդ ըստիւրաքի ծանօթ վերիվայրումներու հոլովոյթի մէջ մեր նպատակակէտերը յստակացնելու եւ ըստ այնմ գործունէութեան դաշտ ճշդելու աշխատանքը։

Այս ձեռնարկը հաւանաբար կրկնուի նաեւ գաւառի այլ չրջաններուն մէջ եւ եղրափակումի յանգի յետագային։

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի երկու օրուան եւ մէկ դիւերուան այս 44–րդ պատգամաւորական ժողովը եղաւ դիտակից աշխատանքի, խոհումի եւ որոնումի առիթ, մեր ժողովուրդին հանդէպ ստանձնուած յանձնառութիւնները վերահաստատելով եւ նոր մարտահրաւէրներ դիմագրաւելու կամքով պատրաստ։

Ֆ. Կ. Հ.

ՄԱՄՈՒԼ

IL SOLE

L'eroica resistenza degli armeni

Իտալիա վերահրատարակուած է Ֆրանց Վէրֆէլի «Մուսա լերան քառասուն օրերը» վէպին իտալերէն թարգմանութիւնը (*)։ Այս առթիւ «Իլ սոլէ» թերթի Ապրիլ 20–ի թիւին մէջ լոյս տեսած է դրախօսական մը, Անտրէ Գագալենկայի կողմէստորագրուած, «Հայերու հերոսական դիմադրութիւնը» խորագիրին տակ։ Ան իր յօդուածը կը սկսի նշելով թէ «Հրեաներու ցեղասպանութիւնը եւ րոպա, կանխուեցաւ, ոչ երկար տարիներով, այլ «ցեղային մաքրագործում»ով մը, որ 20–րդ դարու չարդերուն պատմութեան սկիզբը կը հանդիսանայ, որ է՝ Հայերուն ցեղասպանութիւնը, թուրք կառավարութեան կողմէ որոշուած եւ դործադրուած, 1915–ի գարնան եւ ամառան մէջբե։ Իսկութեամբ, ցեղասպանութիւն մըն էր, որ նախակարապետը կը հանդիսանայ նացիական մաքրագործումներուն, իր կարգ մը կողմերով. առանք են՝ քաղաքական սառնասիրտ որոշումը, ժողովրդային տարածուն բայց ոչ գերիշխող աջակցութեան օգտագործումը, դործադրող կազմին ոստիկանական եւ պինուորական մեթոտիք կազմակերպում մը, պատերազմը՝ որպէս առիթ, առանց խանդարումի ի դործ դնելու ոճիրը, «քաղաքակիրթ աշխարհի աչքերուն տակ»։

Յօդուածագիրը կ'անդրադառնայ Վերֆէլին եւ ամփոփ կերպով կը ներկայացնէ վէպին նիւթը, աւելցնելով թէ ան կրկին կը կարդացուի, ոչ միայն իր վկայագրական արժէքին համար։

(*) Franz Werfel, «I quaranta giorni del Mussa Dagh», traduzione di Cristina Baseggio, *Corbaccio*, Milano 1997.

Առաջին հրատարակութիւնը անմիջապէս յաջորդած է զերմաներէն բնագիրի լոյս տեսնելուն։

ԳԱՂՈՒԹԻՆ ԳԱՂՈՒԹ

ԳԱՀԻՐէի Նուպարեան վարժարանի «Պէրքտանեան» հանդիսասրահին մէջ, Ապրիլ 4–ին դասախօսութիւն մը տուած է փրոֆ. Ռիչըրտ Ցովհաննէսեան։ Լայնօրէն անդրադարձած է Հայոց պատմութեան, անցեալ եւ ներկայ Հանրապետութիւններուն նոյնութիւններուն եւ տարբերութիւններուն, նաեւ Ղարաբաղի հարցին, Հայաստանի ներքին եւ արտաքին քաղաքականութեան ու իր խօսքը եղրակացուցած է ըսելով որ պէտք է մտահան ընել որ «աշխարհը մեզի պարտք է» զաղափարը եւ զայն փոխարինել «մենք պարտ ենք մեզի» զաղափարով, որովհետեւ ինչ որ պէտք է ընել, մենք պէտք է ընենք։ Երեկոյթին բացումը եւ փակումը կատարած է թեմին առաջնորդը՝ Զաւէն Արքեպիսկոպոս Ջինջինեան։

***

ՄՈՆԹԷԹԼԼՕ (Գալիֆորնիա) Ապրիլ 24–ին, աւելի քան 7000 հոգի համախմբուած են Նահատակաց Յուշարձանին առջեւ ոգեկոչելու համար Ապրիլեան նահատակները եւ հաստատելու իրենց յանձնառութիւնը հայ դատին։ Խօսք առած են Սօնիկ Աւետիքեան (հայերէն) եւ Վիքէն Սոննենց – Փափազեան (անգլերէն)։ Ներկայ եղած է Հայաստանի հիւպատոսը՝ Արմէն Բայբուրտեան որ յիշած է թէ, նոյն օրը, հարիւր հազարաւորներ իրենց յարգանքը կը մատուցանեն մէկուկէս միլիոն նահատակներուն, եւ Ղարաբաղի զոհերուն Միծեռնակաբերդ։ Ցոյս յայտնած է որ Լոս – Անճըլըսի հայ գաղութը Ապրիլեան յետագայ տարելիցները միասնաբար կ'ոգեկոչէ եւ եղրակացուցած՝ օր մը կը հասնինք մեր նպատակին երբ Թուրքիա ճանչնայ Հայոց ցեղասպանութիւնը։ Օրուան գլխաւոր բանախօսը եղած է Պերճ Զէյթունցեան։

***

ՊՈՒՏԱՓԵՇՏԻ Ս. Սահականոց Մայր տաճարին մէջ, հայածէս պատարագ մատուցուած է Ապրիլ 26–ին, Ապրիլեան նահատակներու յիշատակին։

***

ՔԻՆԿՍԹԸՆԻ (Գանատա) Հոլիտէյ Ինն պանդոկին մէջ, Ապրիլ 12–ին եւ 13–ին, նախաձեռնութեամբ Գանատայի ՀՕՄ–ի Շրջ. վարչութեան տեղի ունեցած է տասներկուերեք սեմինար մը, մասնակցութեամբ 158 ՀՕՄ–ականներու եկած զանազան քաղաքներէ։ Ծեծուած նիւթերն էին.– «Հայկնոջ դերը հայ կեանքին ներս», «Դրական քննադատութիւն»։ ՀՕՄ–ի Կեդրոնական վարչութեան ատենապետուհի Վանուհի Իսայեանեան խօսած է կազմակերպութեան վերջին իրագործումներու մասին, ներկայացնելով նաեւ տեսերիզ մը։ Օժիկ Գրիգորեան զեկուցում մը տուած է ՀՕՄ–ի որբերու ծրագրին մասին՝ մատնանշելով բոլոր չրջաններու որդեգրած որբերու թիւը եւ աշխատանքի ձեւը։ Արմի Սապունճեան ալ անդրադարձած է Հայ մշակոյթի պահպանման գծով Սուրիոյ Օգնութեան Խաչի որդեգրած ծրագիրներուն։

***

ՄՈՆՐԻԱԼԻ Համազգայինի գրադարանին մէջ, Ապրիլ 18–ի երեկոյեան հանդիպում ղրոյց մը տեղի ունեցած է Գրիգոր Պըլտեանի հետ, կազմակերպութեամբ Համազգայինի գրական յանձնախումբին եւ «Հորիզոն»ի գրական յաւելուածի խմբագրութեան։ Զրոյցը վարած է Վրէժ Ամմէն Արթինեան, Գրիգոր Պըլտեանի կենսագրականը ներկայացուցած է Լենա Թադեւոսեան, ապա ներկաները առիթն ունեցած են խօսելու Գրիգոր Պըլտեանի հետ իր կեանքին, գրականութեան, սփիւռքահայ եւ հայաստանեան գրականութեան եւ յարակից հարցերու մասին։

***

ՄՈՆՐԷԱԼԻ մէջ, Ապրիլ 19–ին, կազմակերպութեամբ Գանատայի Հ. Յ. Դ. Պատանեկան Միութեան վարիչ մարմնին, քայլարշաւ մը տեղի ունեցած է մասնակցութեամբ 150 պատանիներու, որ մեկնած է Հայ Կեդրոնէն մինչեւ այն վայրը ուր պիտի կառուցուի Ապրիլեան նահատակաց յուշարձանը։ Հոն խօսք առած են Շանթ Ժամհոյեան, Ռուբինա Քիւրքճեան, Արտեմ Քէշիշեան։

***

ՍՈՖԻԱՅԻ Հայկական Տան մէջ, կազմակերպութեամբ «Երեւան» Միութեան կանանց բաժնին ոգեկոչուած է Զարեհ Սոխեանի 100–ամեակը։ Բացումը կատարած է Տիկին Երանուհի Սագզեան, ապա խօսած է Տիկին Ալիս Կրընչարովա, ծանրանալով բանաստեղծին կեանքին եւ գործին վրայ։

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

ՆԻՍ. – Սարգս Կէտիկ իր սիրեցեալ կնոջ՝ Էկլանթին – Լիւսէթ Կէտիկի մահուան Բ. տարելիցին ի յիշատակ 1000 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ին:

***

ՎԱԼԱՆՍ. – Այրէ Տիկին Պայածռ Մաղաքեան իր ամուսնոյն՝ Յարութիւն Մաղաճեանի յիշատակին 100 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ին:

(Շար. Ա. Էջէն)

խաճեռնարկ խումբին հիմնադիրը ժողովը, որու մասնակցած են Հայաստանի Ողիմպիական Ազգային Կոմիտէի անդամները, ինչպէս նաև Հ.Բ.Ը.Մ.–ի, Հ.Մ.Ը.Մ.–ի, Հ.Մ.Մ.–ի, եւ ՀԱՊ–ի երկիրնեբու, Արեւելեան Եւրոպայի եւ այլ շրջանեբու հայկական համայնքներու եւ կազմակերպութիւններու ներկայացուցիչները: Ժողովին մասնակիցները որոշում ընդունած են Համահայկական խաղերու կազմակերպիչ կոմիտէ մը ստեղծելու մասին, որու նախագահ ալ ընտրած են դիւանագէտ եւ մարզական գործիչ Աչոտ Մելիք – Շահնազարեանը: Ներկաները համաձայնած են այն կարծիքին շուրջ որ այս խաղերը պէտք է դառնան համայն աշխարհի հայկական մարզական կազմակերպութիւնները համախմբող ձեռնարկ որ կը կազմակերպուի չորս տարին անգամ մը:

***

ՀԵՌԱՁԱՅՆԱՅԻՆ ՍՊԱՍԱՐԿՈՒԹԻՒՆԸ ԿՐՆԱՑ ԱՌԻԺԱՄԱՊԷՍ ՎԱՏԹԱՐԱՆԱԼ

Երեւան քաղաքի հեռաձայնային ցանցը վերակառուցելու եւ ամբողջովին արդիականացնելու աշխատանքները կրնան սպասարկութեան որոշ վատթարացումի պատճառ ըլլալ մինչեւ Մայիս 15: Միւս կողմէ սահմանուած են նոր սակագիները՝ քաժանորդագրութիւնը՝ 600 դրամ, ներքին խօսակցութիւններու վայրկեանը 20 դրամ, նոր պիծերու հաստատումը՝ 24.000 դրամ:

***

Ա Ր Ց Ա Խ

ՇԻՆԱՐԱՐՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐ

1997–ի առաջին եռամսեակին, ԼՂՀ Շինարարութեան նախարարութեան գծով Հանրապետութեան մէջ կատարուած է 83 միլիոն դրամի շինարարական աշխատանք, ինչ որ 57% նուազ է անցեալ տարուան նոյն ժամանակաշրջանին բաղդատմամբ: Այս մասին արտայայտուելով նախարարութեան ֆինանսատնտեսական վարչութեան պետ Լաւրենտ Բաղդասարեան ըսած է որ ասոր գլխաւոր պատճառը դրամական միջոցներու բացակայութիւնն է:

***

ԴՊՐՈՑԻՆ ՄԱՍՆԱՇԷՆԸՂ ԿԱՌՈՒՑՈՒԱԾ

Ակերանի շրջկեդրոնի դպրոցը պըըբեջանական արկերէն վնասուած էր: Դասերը ներկայիս տեղի կ'ունենան շրջկեդրոնի նախկին հոգեբուժարանի շէնքին մէջ: Մասնաշէնքի վերանորոգութեան ձեռնարկած է ԼՂՀ Շինարարութեան նախարարութիւնը եւ ան արդէն պատրաստ է ընդունելու իր սաները: Շէնքին նորոգութեան եւ շրջապատի բարեկարգման համար ընդամէնը ծախսուած է չորս միլիոն դրամ:

***

ՍԵՓԱԿԱՆ ՈՒԽԵՐՈՎ

Կոյրերու «կանթեղ» միութիւնը միջոցներ ձեռք առած է իր սեփական կարիքները դոհացնելու համար: Այսպէս, միութիւնը մատիր է Մարտակերտի շրջանին մէջ հողատարածք վարձու տալ ուրկէ ստանալիք հասոյթը կը դիմադրաւէ միութեան ծախքերը: Պատրաստուած են անհրաժեշտ փաստաթուղթերը եւ կ'ուսումնասիրուին մանրամասնութիւնները:

ՀՈԳԵՇԱՆԳԻՍՏ

Տիկին Ֆիլոր Սարոյեան եւ ընտանեկան պարագաները կը ծանուցանեն որ հոգեհանդստեան պաշտօն կը կատարուի, կիրակի, Մայիս 11, Ալֆորվիլի Սուրբ Պօղոս – Պետրոս Եկեղեցին իրենց ամուսնոյն եւ ազգականին՝

ՄԿՐՏԻՉ ՍԱՐՈՑԵԱՆ–Ի

մահուան քառասունքին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

TELEVISION
FRANCE 2

Jeudi 8 Mai, 9 heures
L'ASCENSION
DANS LES EGLISES D'ORIENT

A la découverte de la signification des prières et traditions de l'Ascension dans cinq églises orientales : catholique de rite byzantin, arménienne, syriaque, maronite et copte.

***

Dimanche 11 Mai, 9 h 30
«SPIRITUALITE D'ARMENIE, SPIRITUALITE DE BYZANCE»

INFORMATIONS ARTISTIQUES

JANSEM

ATELIER — NATURE MORTES
Peintures récentes

Exposition du 7 Mai au 15 Juillet

Galerie Matignon — Galerie Flora J.
18, avenue Matignon, 75008 PARIS

UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB

UGAB-Paris IDF

organise

un Café-Théâtre

par
LA TROUPE DE THEATRE
DE L'UGAB-PARIS

le Vendredi 23 Mai à 20 heures 30

au Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles — Paris 17e

P.A.F.: Adulte: 200 F. / Enfant: 150 F.

Réservations : UGAB-PARIS
Tél. : 01. 42. 27. 12. 26
(au plus tard le mardi 20 mai)

UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB

ՊՈԼՍԱՀԱՅ
ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ
Մ Ա Ր Ս Է Յ Լ

ՄԻՋՎԱՐԺԱՐԱՆԱՅԻՆ ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄՐՑՈՒՄ

3 Ո Ւ Ն Ի Ս 1

Տեղեկութեան համար դիմել՝ Անի Յովսէփեանի

04 – 42 – 08 – 24 – 57

ԱՂՔԱՏԱԹՈՆԱՄԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

Յունիս 15–ին

Մոնմորանսիի Հանդստեան Տունը

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

1 Semaine en Arménie

La CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE
(Région Marseille)
organise un voyage en

ARMENIE

du 22 au 29 Mai

comprenant les prestations suivantes :

— Transport aérien: Paris/Erevan/Paris
— Transfert en car:
Aéroport/Hôtel/Aéroport
— Hébergement à l'hôtel **«Armenia»;** (tout confort)
— Petit déjeûners et dîners
— Excursions avec visites guidées :
Erevan, Khor Virab, Etchmiadzine, Garni, Guéghart, Dilidjan, Lac Sevan.
Repas au bord du Lac.

Prix par personne : 5 210 F

Visa & voyage Marseille/Paris/Marseille en plus.

Possibilité de prolongation d'une semaine.

Pour tous renseignements & inscriptions téléphoner au numéros suivants :
04.91.77.87.31 — **04.91.93.30.08.**
ou auprès des membres de l'association.
Date limite d'inscription: le 15 Mai.

***

GOUTER

La Croix Bleue des Arméniens de France, section «*Astrig*» d'Arnouville-lès-Gonesse / Gonesse / Sarcelles / Villiers-le-Bel organise un *GOUTER*, à l'occasion de la première représentation de sa troupe de danse, le dimanche 11 Mai à 15 heures, dans la salle du restaurant scolaire, rue Jean-Jaurès à Arnouville. Les élèves de l'école arménienne seront également présentés. Nous fêterons *HAMPARTSOUM* ensemble.

***

CAMP ITINERANT EN ARDECHE
du 8 au 29 juillet

Nombreuses activités sportives et découvertes de la région destinées aux adolescents nés en 1981 et 1982.

Prix : 3 600 F. + voyage.

Date limite d'inscription : 15 juin.

Places limitées.

Inscriptions :
C.B.A.F. : 17, rue Bleue, 75009 Paris
Tél. : 01. 48. 24. 46. 57.

***

Grande Kermesse annuelle

au profit de l'école arménienne de la Croix Bleue et de la Maison de la Culture de Décines, Jeudi 8 Mai à partir de 14 h au Centre aéré de Décines, en cas de mauvais temps à la Salle des fêtes de Décines. *De nombreux stands de jeux pour grands et petits, un buffet, une buvette, tous ce qu'il faut pour un bon après-midi.*

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑ ԽԱՉԻ Փարիզի Ա. Թադէոսեան մասնաճիւղի անդամական ընդհանուր ժողովը, Շաբաթ, Մայիս 10, ժամը 16–ին Մշակոյթի Տունը

17, rue Bleue, Paris 9e
M° Cadet

- ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄ -

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Մայիս 8, ուր է հաւքարձմանը Քրիստոսի Աստուծոյ Մերոյ:

Այս օրը յատկացուած է ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՀԱՂՈՐԴՈՒԹԵԱՆ:

Այսօր Համաշխարհային երկրորդ պատերազմի Յաղթանակի Օրն է:

Սկիզբ ժամերգութեանց ժամը 8–ին:

Նկատի ունենալով որ այս առաւօտ «Յաղթանակի Օրուան» առիթով Շան-զ'Էլիզէի պողոտային վրայ պաշտօնական տողանցք կ'ըլլայ, բացառաբար Մի'այն Փարիզի Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ, պատարագը կը սկսի սովորականէն կանուխ՝ ժամը 9.30–ին:

Այսօր հոգեհանգիստ չի կատարուիր:

Ս. ՄԱՐԻԱՄ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ԻՍԻ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, *Մայիս 8, ժամը 10–ին:*

Այս օրը յատկացուած է դպրոցի աշակերտութեան եւ մանուկներու հաղորդութեան:

Այսօր հոգեհանգիստ չի կատարուիր:

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Մայիս 8: Տօն է ՀԱՄԲԱՐՁՄԱՆ:

Այս առթիւ Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ առաւօտեան ժամը 10–ին պատարագ կը մատուցուի:

Օրուան պատարագը կը մատուցանէ՝ ԻՍԱՀԱԿ Ք.ՀՆԾ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ

ՎԱԼԱՆՍ - Ս. ՍԱՀԱԿ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Մայիս 8
ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄ
Պատարագ ժամը 10–ին:

ՄՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ ՄԱՐՍԷՑԼ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Մայիս 8
Առաւօտեան ժամը 10–ին կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՋԱՏԻԿ Վ.ՐԴ. ԱԻԵՏԻՔԵԱՆ

L'Association Educative et Culturelle Arménienne
Hamazkaïne
présente

L'ARMENIE EN FRANCE

avec
ROUBEN MATEVOSSIAN
HOVHANNES BADALIAN
et *OPHELIA HAMPARTZOUMIAN*

Dimanche 11 Mai à 18 heures

Théâtre des Variétés
7, Boulevard Montmartre, Paris 2e
Métro Rue Montmartre
PARKING BOURSE

Réservations :
Hamazkaïne :
Tél.: 01.48.78.76.88 / 01.42.40.22.74.

Prix des billets : 130 F / 150 F.

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Արնուվիլ – Սարսէլ - Վիլիէ լը Պէլ – Կոնէս Աստղիկ մանաւանդ կ'իւղը շնորհակալութեամբ առացած ճիւղը շնորհակալութեամբ առացած է 300 Ֆր. Տիկին Գալուստեանէ Տիկին Թաւուհի եպգնեանի մահուան առթիւ, 300 Ֆրանք Տէր եւ Տիկին Յովէփ Մինճեանի Գրիգոր Փափազեանի (Ալֆորվիլ) մահուան առթիւ:

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 PARIS
SIRET: 51027317 A R. C. Paris
Commission paritaire : N° 55935

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻԱՔԵԱՆ (1925-1957)

ՋՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԱՅԻՍ 7
MERCREDI
7 MAI
1997

LE NUMERO : 5,00 F.

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL.: 01.47.70.86.60 FAX : 01.48.00.06.70
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 1·100 Ֆ· — Վեցամսեայ : 560 Ֆ·
Արտասահման : Տար· 1·400 Ֆ· (ամէնօրեայ առաքում) 1·250 Ֆ· (շաբաթաւկան առաքում) — Հատը : 5,00 Ֆ·

72ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 19·109 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 72e ANNEE — N° 19.109

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱԼԻԵԻ ԱՆԳԱՐԱ ԳՆԱՑ

Ադրբեջանի նախագահը, Մայիս 5–ին, Անգարա ժամանած է բաւական բազմանդամ պատուիրակութեան մը հետ: Օդակայանը պետական արարողութեամբ պինդը դիմաւորած է նախագահ Տէմիրէլ: Ամիջապէս յետոյ երկու նախագահները տեսակցութիւն մը ունեցած են եւ առաջարկած ուղ դանագան փաստաթուղթեր, որոնցմէ ամէնէն կարեւորը նկատած է Ալիեւ ռազմաքաղաքական համագործակցութեան խորացման վերաբերողը: Կ'ըսած է թէ, այս վաստաթուղթով Թուրքիա այլեւս «ռազմական երաշխիք» պիտի կուտայ Ադրբեջանի զարաբաղեան հարցին կապակցութեամբ. մինչ նախապէս ան զօրավիդ էր միայն դիւանագիտական առումով: Այս մասին Տէմիրէլ պիտի յայտարարած է որ Արցախի կընճռին մէջ Ադրբեջանի կողքին են, եւ ա– յցուցած՝ «Թուրք ժողովուրդը լեռնային Ղարաբաղի հարցին պատճառաւ ազգի ժողովուրդին զգացած ցաւը սրբագնց կը բաժնէ եւ կը մաղթէ որ կնճիռը լուծուի ազգի իր եղբայրներուն փափաքին համապատասխան ձեւով»:

Բացի վերոյիշեալ այս կարեւոր փաստաթուղթէն, ստորագրուած են նաեւ համաձայնագիրներ՝ սահմանային մէկ– դէպերու եւ անհամաձայնութիւններու կարգադրութեանց, կառավարութիւններու միջեւ ծովային հարցերու, երիտասարդական եւ մարզական հարցերու մէջ գործակցութեան, օդային փոխադրութեան հարցերու, Ընկերային հարցերու նախարարութիւններուն միջեւ գործակցութեան, փոքր եւ միջին ձեռնարկութիւններու զարգացման ջնտով գործակցութեան, ուժանիւթի բնագաւառին մէջ գործակցութեան մասին:

Ընդհանուր առմամբ, Թուրք մամուլին մէջ Ալիեւի այս այցելութիւնը մեկնաբանուած է «քարիւղի դէմ անտեսական եւ ռազմական օդնութիւն» տարազով: Թէեւ չեշտուած է նաեւ որ ինչ կը վերաբերի կազմուղի անցքին, Ադրբեջանի նախագահը խուսափած է չօշափելի խոստումներ կատարելէ եւ զոհացած է ըսելով որ ատիկա կ'որոշուի միջազգային գնիսորհիումին կողմէ բայց ինք պիտի ընէ ինչ որ կարելի է, որպէսզի որոշուի նպաստաւոր ըլլայ Թուրքիոյ:

Ալիեւ, Անգարայէն կ'անցնէր Իզմիր, ապա Պոլիս, նախքան վերադառնալը Բաքու Մայիս 7–ին:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԸՆՏՐԱՊԱՁԻՔԸ կը չարունակուի եւ կը սպասուէր որ Շիրաք միջամտէ Մայիս 7–ին, որ իր ընտրութեան Բ. տարեդարձի օրն է: Նախագահը գաւառի մամուլի միջոցաւ պիտի փորձէր զարկ տալ ընտրապայքարի մը որ արտակարգ խանդավառութիւն մը չէ ստեղծած երկրին մէջ: Այս ընտրութիւններուն ամէնէն յատկանշական կէտը կը վերաբերի թեկնածուներու քանակին. արդարեւ 577 աթոռի համար 6300 թեկնածու արձանագրուած է: Մրցանիշը կը վերաբերի Թիպրիի ընտրաշրջանին, ուր Փարիզի քաղաքապետը 28 մրցակից ունի: 15 ընտրաշրջաններու մէջ ալ մեծամասնութեան կուսակցութիւնները մէկ թեկնածուով չեն ներկայանար:

ԳԱՊԻԼԱ յետոյ կ'ըսէ որ չի նախընտրեր տուաւ իր դօրքերուն որ չարունակեն յառաջանալ դէպի Քինչասա, Զայիրի մայրաքաղաքը: Մոպութուի հետ տեսակցութենէն առաջ, ապստամբներու պետը զրպար մը խոստացած էր եւ 48 ժամ առաջ կրկին նախապայման կը դնէ Մոպութուի հեռացումը իշխանութենէն:

ԱՆԳԱՐԱ. արդիլած է միջազգային համագումար մը որ տեղի պիտի ունենար Մայիս 8–ին եւ 9–ին եւ որու օրակարգն էր քրտական հարցը լուծելու խաղաղ միջոցներու որոնումը: Կազմակերպիչն էր Մարդկային Իրաւանց Միութիւնը: Իշխանութիւնները կ'ատարկեն որ այդ համագումարը կրնար «վնասել Թուրքիոյ ամբողջականութեան, զրդռել ժողովուրդը խառնակութեան մթնոլորտ մը ստեղծելով»: Տիկին Տանիէլ Միթերան պիտի մասնակցէր ժողովին, ինչպէս նաեւ չուրջ 10 երկիրներու 30 կազմակերպութիւններ:

ԲԵՌՆԱՏԱՐ ԿԱՒՐԵՐՈՒ վարորդները բողոքի նոր շարժումի մը ձեռնարկած են Ֆրանսայի ճամբաններուն վրայ: Շարժումը կը վերաբերի դիւաւորաբար հանրակառքերու վարորդներուն որոնք կը պահանջեն յանձնառութեանց կիրարկութիւն մը: Մայիս 5–ին, ասոնցմէ մէկը մեռաւ Պորտոյի չրջանը, երբ կ'ուղէր համոզել ուրիշ վարորդ մը որ չփորձէ անցնիլ, բայց ան չարունակելով ճամբան, թէեւ չատ դանդաղ, բախած է վարորդին որ տեղն ու տեղը մեռած է:

ՄԻՋԻՆ – ԱՐԵՒԵԼՔԻ եկեղեցիներու Խորհուրդը Դամասկոսի մէջ, Մայիս 3ին, դատապարտած է «խորայէլեան փորձերը միակողմանի ձեւով սահմանելու Երուսաղէմի ճակատագիրը եւ կատարուած իրողութեան առջեւ դնելու Ս. Քաղաքի քրիստոնեաներն ու մահմետականները»: Կոչ կ'ընէ աշխարհի քրիստոնեաներուն եւ մահմետականներուն որ ձայն բարձրացնեն պահանջելով իսրայէլեան գործողութիւններու դադրեցուցը Երուսաղէմի մէջ:

ԶԻՋԻՆԻՈՑ մէջ, լրագրողներու եւ ոչ – կառավարական կազմակերպութիւններու անդամներու առեւանգումները կը բազմանան, մինչ ոուս բանագնացը կ'ուզէ որ ելցին հանդիպում մը ունենայ անկախ պաչտ նախագահ՝ Ա. Մասխադովի հետ եւ ելցին, ի վերջոյ, իր հաւանութիւնը տուած է: «Մոնտ»ի Մոսկուայի թղթակիցը կ'ըսէ թէ հասնող լուրերն այ քիչ են: Խորհրդային նախկին այլախոհ մը՝ Միրոնով կ'ամբաստանէ ոուս պատասխանատուները, բայց նաեւ Մոսկուայի իտալական դեսպանատունը որ փրկագիներ վճարած են, առանց տեղեկացնելու չէչէն իշխանութիւններուն եւ այդ ձեւով զարկ տուած առեւանգումներու ճարահատութեան: Վերջին պարագաններուն բանագնացը եղած է չէչէն «դործի մարդ» մը՝ Ամրուրադակով որ հեռաձայնային ցանց մը հաստատած է Գրոզնի: Միւս կողմէ, Սալման Ռուղայեւ, անջատողական ուժերու հրամանատարներէն մէկը, Մայիս 4–ին, սառնձնած է երկու ոճրափորձեր (Հարաւային Ռուսաստան): Իշխանութիւնները ձերբակալման հրամանագիր մը հանեցին իրեն դէմ:

ՍՈՖԻԱՅԻ օդակայանը տանող կառուցին մօտ 700 կրամ կշռող ռումբ մը դրուած է առաջքն առնելով ոճրափորձի մը որ ուղղուած էր կամ Ռումանիոյ նախագահին (որ այցելութեան եկած էր) կամ Պուլկարիոյ նախագահին դէմ: կը կարծուի որ փքբ–ի պործն է: վերջերս ռումանական կառավարութիւնը խիստ միջոցներ առած էր քրտական այդ կազմակերպութեան դէմ:

ԹՈՒՐՔԻՈՑ եւ Միացեալ – Նահանգներու յարաբերութիւնները բաւական լարուած են մարտանաւերու չուրջ ծագած վէճ մը հետեւանքով: Թուրքիա կը պնդէ թէ դինը կանխիկ վճարուած ըլլալով հանդերձ անոնք դեռ չեն յանձնուած Թուրք ծովակալութեան: Անպարտ որոչած է, այսուհետեւ յատուկ արտօնագրեր պահանջել ամերիկեան բոլոր այն ընկերութիւններէն, որոնք զինուորական կառքեր կը ծախեն Թուրքիոյ: Թուրքիոյ Պաշտպանութեան նախարարին Միացեալ – Նահանգներու Պաշտպանութեան նախարարի օդնականին հետ տեսակցութիւնն ալ, որու ընթացքին արծարծուած է վերյիշեալ հարցը, բաւական լարուած մթնոլորտի մէջ անցած է:

«ԱՐՄԷՆՓրԷՍ»

(Մայիս 5 / 6)

ՊՐԻՄԱԿՈՎ, ԵՒ ՕԼՊՐԱՑԹ Ա.Լ. ՄԱՍՆԱԿՑԱԾ ԵՆ ԱՐՑԱԽԵԱՆ ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ

Ռուսաստանի եւ Միացեալ – Նահանգներու Արտաքին Նախարարները՝ Ե. Պրիմակով եւ Մ. Օլպրայթ Մոսկուայի մէջ աւարտելով երկկողմանի բանակցութիւնները, հանդիպում մը ունեցած են Մինսկի խումբի Ֆրանսացի եւ ամերիկացի համանախագահներուն՝ Ժակ Պլոյի եւ Սթրատոպ Թելպոթի, ինչպէս նաեւ ռուս Արտաքին վոխ – նախարար Բ. Բաստուվի հետ: Միտքերու փոխանակման ընթացքին մտահոգութիւն յայտնուած է ի տես զրական յառաջընթացի բացակայութեան, ինչպէս նաեւ հրադադարի չըրջանը պատահած որոչ միջադէպերու: Շեչտուած է այն տեսակէտը թէ անհրաժեշտ է հակադիր կողմերը մղել կառուցողական դիրքորոշում բռնելու:

*
**

Լ. ՓԻՇԷՐ
ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԿԱՅՑԵԼԷ

Պաշտօնական այցելութիւններու չարքով մը Կովկաս գտնուող Եւրոպայի Խորհուրդի նախագահ Լէնի Փիշէր աւարտելէ ետք իր հանդիպումները Բաքուի եւ Թիֆլիսի մէջ, Մայիս 6–ին կ'երթար Երեւան: Փիշէր իր առաջին տեսակցութիւններուն բաղմիցս չեշտած է որ չըլլանի Հանրապետութիւններուն Եւրոպայի Խորհուրդին անդամակցութեան հարցը սերտօրէն կապուած է արցախեան կնճիռին լուծման հետ: Բացուի տեսակցութենէ, Ալիեւ ըսած է թէ ինք կ'աջակցի Խորհուրդին՝ խաղաղութեան ուղղուած ջանքերուն մէջ: Իսկ Արտաքին Նախարար Հասանով գոհունակութիւն յայտնած է Խորհրդարանին վերջերս ընդունած բանաձեւին կապակցութեամբ, նչելով որ հոն խնդրին լուծման իրրեւ պայման դրուած է Ադրբեջանի հողային ամբողջականութիւնը:

*
**

ՈՂՈՂՈՒՄՆԵՐԸ
ՔԱՆԻ ՄԸ ՄԻԼԻՈՆ ԴՐԱՄԻ
ՎՆԱՍ ՀԱՍՑՈՒՑԱԾ ԵՆ

Նախ ձիւնհալէն, ապա առատ անձրեւներէն դղալապէս բարձրացած է Մարմարիկ գետի մակարդակը, որ թափելով Հրազդան, բարձրացուցած է նաեւ անոր մակարդակը: Այս պատճառով ողողուած են Քանաքեռ, Բջնի, Արզական գիւղերը եւ վնաս կրած չուրջ 200 տնտեսութիւն: Կոտայքի մէջ տեղծուած է յատուկ յանձնաժողով մը, միջոցներու ձեռնարկելու համար ջրհեղեղի հետեւանքներուն դէմ: Վնասները կը հասնին քանի մը միլիոն դրամի:

*
**

Բ. ԱՐԱՐՔՑԵԱՆ
ԵԳԻՊՏՈՍ ԳԱՑԱԾ

Եգիպտական Խորհրդարանին հրաւէրով, Մայիս 3 – 6 Գահիրէ գացած է Հայաստանի Խորհրդարանական պատուիրակութիւնը, Ազգային Ժողովի նախագահ Բ. Արարքցեանի գլխաւորութեամբ: Այդ տեսակցութիւններու կարգին, պատուիրակութիւնը կ'ընդունուէր Հանրապետութեան նախագահ Մուպարաքի կողմէ,

*
**

ԽՈՐԷՆ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ
ԳՈՀ Է ՆՈՐԵՆ ՄԱՐԶԻԿՆԵՐԷՆ

Հայաստանի Իրլանտայի դէմ խաղէն (0 – 0) եռք «Արմէնփրէս»ի թղթակիցին մէկ հարցումին պատասխանելով, Փութպոլի Հայաստանի Ազգային հաւաքականին մարզիչը իր տպաւորութիւնները հաղորդած է խումբին նորեկներուն մասին: Ան ըսած է թէ դոհ է անոնց խաղարկութենէն եւ ըսին ինչ որ կրնային ու յիշած է անոնցմէ մանաւանդ երկուքը՝ Գառնիկ Ալալեանը («Կոխլիա Սովետով», Սամարա) եւ կարապետ Միքայէլեանը («Եուքոնկ», Հարաւային Գորէա): Աւելցուցած է թէ նոյն կազմը կը պահէ Մայիս 7–ի մրցումին համար, այս անդամ Կիեւի մէջ Ուկրանիոյ դէմ:

*
**

ՅԱՆՑԱԳՈՐԾՆԵՐԸ
ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԱԾ ԵՆ

Ասանի Նարեկացի թաղամասին մօտակայ ձորին մէջ Ապրիլ 30–ի դիշերը յայտնաբերուած հրկիզուած կառքին եւ հոն գտնուած դիակին հարցը լուսաբանուած է: Ներքին եւ Ազդային Ապահովութեան նախարարութեանց պատասխանատուները «Արմէնփրէս»ին հաղորդած են թէ կատարուած հետաքննութենէն պարզուած է որ, «Հայկական խոհանոց» սրճարանին կից չինութեան մէջ ծագած վիճաբանութենէն ետք Աբտեուչա Գալստեան ատրճանակով սպաննած է Նորքի բնակիչ Սամուէլ Աչոտեանը, ապա սրճարանի աշխատաւոր Ռուբլան Սահակեանի օգնութեամբ, նոյն դիշերը, կառքը եւ դիակը հոնկէ տեղափոխած են եւ հրկիզած: Սրբագարանը կատարուած խուզարկութեան ընթացքին յայտնաբերուած են ոճիրին զէնքը, ինչպէս նաեւ սպաննուած անձէն յափշտակուած թանկագին իրեր, անոր կառքէն գտնուած կազմածներ, հրազէն, ռազմամթերք, 55 կրամ թմրեցուցիչ: Ա. Գալստեան եւ Ռ. Սահակեան ձերբակալուած են:

*
**

ԱԼԻԵԻ՝
«ԱԴՐԲԵՋԱՆ ԿՐ ՊԱՀՊԱՆԷ
ՀՐԱԴԱՐԸ»

ԻԹԱՐ – ԹԱՍ գործակալութեան տուած իր հարցազրոյցին մէջ, Ադրբեջանի նախագահը այլ նիւթերու չարքին ծանրացած է մանաւանդ Ռուսաստանի հետ յարաբերութիւններուն եւ Արցախի խնդրին վրայ: Ալիեւ անդրադառնալէ ետք Ադրբեջանը եւ Ռուսաստանը իրարու կապող պատմական խոր արմատներուն, նչած է թէ այս կապերը հակառակ որոչ դժուարութիւններու, այսօր կրկին զարդացման մէջ են: Ինչ կը վերաբերի Արցախի ընծայած է. – «Իմ երկիրս կը դնահատէ Հայաստանի հետ հրադադարը, որ ձեռք ձգուած է 1994–ին, Ռուսաստանի միջնորդութեամբ եւ զայն կը պահպանէ մինչեւ քաղաքական համաձայնադրի ստորագրումը»:

*
**

ԵԼՉԻՊԷՅ
ԸՆԴԴԻՄԱԴԻՐՆԵՐՈՒ ՂԵԿԱՎԱՐԸ

Ադրբեջանի ընդդիմադիր ժողովրդավարական համախմբումին նախագահ ընտրուած է Էլչիպէյ: Եօթը կուսակցութիւններ մաս կը կազմեն քաղաքական այս կազմաւորման:

*
**

ԳԵՐԻՆԵՐՈՒ ՓՈԽԱՆԱԿՈՒՄԸ
ՏԵՂԻ ՈՒՆԵՑԱՒ
ՅԱՊԱՂՈՒՄՈՎ

Մայիս 2–ին տեղի պէտք է ունենար Լ.Ղ.Հ–ի եւ Ադրբեջանի միջեւ ռազմական դերիներու փոխանակում, կարմիր Խաչի հովանաւորութեամբ: Սակայն այդ օդանաւը որու կը սպասուէր Ադրբեջանէն չհասաւ Զուարթնոց, որու իբր հետեւանք թռիչք չառաւ նաեւ այն օդանաւը որ պիտի փոխադրէր ազերի չորս գերիներ, որոնք բերուած էին Շուշիի բանտէն: Ամէն ինչ կարդադրուեցաւ ի վերջոյ, նոյն իրիկունը եւ փոխանակումը կատարուեցաւ յապաղումով:

«Հ. Բ. Ը. Միութեան նախագահ Գ. Կիւլպէնկեանի հրաժարականի հարցի շուրջ»

Հեղինակ՝ ԿԱՐԼԷՆ ԴԱԼԼԱՔԵԱՆ

ՀՐԱԺԱՐԱԿԱՆԸ ԿԱՊ ՈՒՆԷՐ ԿՏԱԿԻՆ ՀԵՏ

Գալուստ Կիւլպէնկեանի Բարեգործական նախագահութենէն հրաժարումին պատճառները, որոնք լաւ չեն բացատրուած, կը պահեն իրենց այժմէականութիւնը այն իմաստով որ, հաւանաբար կապ ունեցած են արամագրութիւններուն հետ իր կտակին, որմէ հայութիւնը չէ օգտուած ըստ կարելւոյն:

Այդ կապին բացատրութիւնը լ՛ուր պիտի փնտռէ սակայն ընթերցողը կարդալով Կարլէն Դալլաքեանի վերոյիշեալ աշխատասիրութիւնը, հրատարակուած՝ 1996–ին Երեւան, Հայաստանի Գիտութեան Ակադեմիայի Պատմութեան Ինստիտուտի Գիտական Խորհուրդի յանձնարարականով:

Հեղինակին նպատակակէտը տարբեր է եւ կ՛ուզենայ աւելի չափ Սովետներու հակահայ քաղաքականութեան բացատրութեան, քան թէ Գ. Կիւլպէնկեանի հրաժարման չարժառիթներուն:

Կ. Դալլաքեան հրաժարականի հարցը կը ներկայացնէ հետեւեալ կերպով:

Գ. Կիւլպէնկեան մէկուկէս տարի տեւողութեամբ Բարեգործականի նախագահութիւնը տանձնելէ վերջ, 1932 Ապրիլ 22 թուակիր հրաժարական նամակով մը կը լքէ այդ պաշտօնը, ըսելով ի մէջ այլոց.

«Սիրելի Հայրենակիցներ,

«Ինչպէս լաւ կը յիշէէ, Հ. Բ. Ը. Միութեան ներքին գործերուն մէջ չխառնուելու պատիւն ստանձնելու միակ պայմանս եղաւ թէ այն օրը երբ տեսնեմ որ օգտակար չեմ կրնար լինել կը հրաժարիմ»:

Եւ երբ պատճառ կը յիշէ Խորհրդային Հայաստանի Կոմկուսի Ա. քարտուղար Ազասի Յանջեանի կողմէ իր անձին ուղղեալ կարգ մը ամբաստանութիւններ արտայայտուած 1931 Հոկտեմբեր 14–ին խօսուած ճառի մը մէջ:

Կ. Դալլաքեան ամբողջովին Ա. Յանջեանի ամբաստանութիւններուն կը վերագրէ ուրեմն Գ. Կիւլպէնկեանի վրդովումն ու հրաժարումը հակառակ անոր որ Յանջեանի ճառէն վեց ամիս վերջ պատահած է այդ, եւ իբր լաւատեղեակ սովետական վարչակարգի կողմէ Սեփեւռքահայութեան հանդէպ կիրարկուած քաղաքականութեան, կուտայ հետեւեալ բացատրութիւնը.

Այդ օրերուն, Գ. Կիւլպէնկեան օգտագործելով իր անձնական հեղինակութիւնը եւ յարաբերութիւնները, Սուրիոյ Ֆրանսական Գերագոյն Կոմիսէր Պ. Փոնսոյի հաւանութիւնը կ՛ապահովէ, Բարեգործականի միջոցաւ Սուրիա փոխադրել տալու համար Պունաստանի մէջ հիւծող քանի մը հարիւր խեղճ հայ գաղթականներ:

Խորհրդային Հայաստանի ղեկավարները, ըստ վերէն տրուած հրահանգի, այդ ծրագիրը կը նկատեն մէկ խաղը Դաշնակցութեան, որ Ֆրանսայի աշխարհակալական քաղաքականութեան հետ համախոհուդը, իբր թէ Սուրիոյ հիւսիսային սահմաններուն վրայ Խորհրդային Միութեան դէմ յարձակողական ուժ մը հիմնել կը ձգտի: Եւ Գ. Կիւլպէնկեանի կը վերագրեն այդ հակախորհրդային ծրագրին գործակցելու մեղքը, ինչպէս նաեւ խեղճ հայ գաղթականները Միջին – Արեւելքի քարիւղի իր ձեռնարկներուն մէջ աժանագին աշխատցնելու եւ չհադորդելու յետին մտադրութիւնը:

Կ. Դալլաքեան, որ իր աշխատասիրութիւնը պատրաստած է աչքէ անցընելով հրաժարականի այդ հարցին հետ առընչութիւն ունեցող հրատարակութիւնները, երեւցած՝ որքան Սփիւռքահայ, նոյնքան ալ խորհրդային Հայաստանի մամուլին մէջ, ինչպէս նաեւ ատենագրութիւնները Բարեգործականի վարչութեան, կը բացատրէ թէ չատեր ուզած են միջամտել, Գ. Կիւլպէնկեանի հրաժարականը ետ առնել տալ կարենալու համար: Կը յիշէ, ի մէջ այլոց Տիգրան Չիլինգիրի յատկանշական մէկ նամակը, ուղղեալ Ա. Յանջեանի զոր կը կոչէ «մօրաքեղբօր», խնդրելով որ ան յետս կոչէ իր նուաստացուցիչ ամբաստանութիւնը, որպէսզի Բարեգործականը չզրկուի Գ. Կիւլպէնկեանի պէս հեղինակաւոր անձնաւորութեան մը նախագահութենէն: Բայց, ի զո՛ւր:

Կ. Դալլաքեանի աշխատասիրութիւնը ամբողջովին նուիրուած է Ա. Յանջեանի կողմէ մատնանշուած աշխարհակալական ենթադրեալ դաւերուն քննարկման, նըպատակ ունենալով ապացուցանել այն իրողութիւնը որ Մերձաւոր – Արեւելքի եւ Սեւ Ծովեան երկիրներուն մէջ հայ ըեկորներու հաստատումը սոսկում պատճառած է խորհրդային իշխանութեան, որուն քաղաքականութիւնը ձգտած է ընդհակառակն հայաթափելու այդ չրջաններըը:

Կ. Դալլաքեան ըլլալով խորհրդային կարգերու հեղինակաւոր պաշտօնատարներէն մին, այս մասին կը վկայէ իբր լաւատեղեակ: Եւ սակայն, հարկ է նկատի ունենալ թէ, այդ երկիրներէն հայաթափումը եղած է ընդհանուր երեւոյթ, եւ կարելի չէ միշտ նոյն պատճառին վերադրել Հայերու աստիճանական հեռացումը Մերձաւոր – Արեւելքէն, Պալքաններէն, եւ ներկայիս ալ՝ Հայաստանէն, երթալ հաստատուելու համար Արեւմըտեան բարդաւաճ ու ապահով ոստաններ:

Հարց է նաեւ թէ, միթէ՞ Ա. Յանջեանի ամբաստանութիւնները եղած են բուն պատճառը Գ. Կիւլպէնկեանի հրաժարման, թէ ո՛չ ան պատրուակ դործածած է այդ խնդիրը, Բարեգործականէն քաշուելու համար:

Կ. Դալլաքեան չի բացատրեր թէ ի՛նչ պատճառէ մղուած եւ ի՛նչ ծրագիրներով Բարեգործականի նախագահութիւնը ետ տանձնած էր Գ. Կիւլպէնկեանէն հեղինակութեամբ անձ մը, որ այդ չրջանին քաղիւղի միջազգային հրապարակին վրայ մեծ պետութիւններու հետ կը չափուէր հաւասարէ հաւասար, իր փառքին գագաթնակէտին վրայ կը գտնուէր, եւ ո՛չ միայն հայկական ազգային գործերու յատկացնելիք ժամանակ չունէր, այլեւ պատիւ կամ չահ ակնկալելու ալ պէտք չունէր: Հարկաւ օր մը իրագէկ մէկը պիտի բացատրէ այս պարագան եւ պարզաբանէ Բարեգործականի ճամբով Գ. Կիւլպէնկեանի իրագործել փափաքած, բայց չյաջողած նպատակները, ինչ որ չափազանց կարեւոր է:

Լսողներ եղած են թէ, եթէ ան դառնացած կամ յուսահատած հեռացած է Բարեգործականէն, պատճառը աւելի ներսէն եղած է, քան թէ՝ դուրսէն: Գ. Կիւլպէնկեան խորհրդային քաղաքականութեան անձնանօթ մէկը չէր, ըստ բաւականի գործ ունեցած էր Մոսկուայի վարիչներուն հետ, եւ ի վիճակի էր զգնահատելու Ա. Յանջեանի չափանիշով պաշտօնակատարի մը ելոյթին կչիռը, այդ ատիճան չազդուելու համար:

Այս բոլորը կը կարծուին լուսաբանութեան, որ թերեւս օր մը լոյս աշխարհ գայ: Եւ լաւ է որ գայ, որովհետեւ ցարդ չէ բացատրուած ուրիչ հարց մըն ալ, որ չատ աւելի կարեւոր է, եւ որ է Գ. Կիւլպէնկեանի կտակէն Հայոց բացակայութիւնը:

Արդարեւ, ինչպէ՞ս կ՛ըլլայ որ, հայ ժողովուրդին ցաւերուն զարման գտնելու նպատակաւ (գոնէ այդպէս լսած ենք չատերէ) Բարեգործականի նախագահութիւնը ստանձնող Կիւլպէնկեան, հայութիւնը դրեթէ բոլորովին զանց առած է իր կտակին մէջ, զայն յատկացնելով միայն համազգկային նպատակներու, բացի հայկական վարժարանի մը հիմնադրութեան եւ Ս. Էջմիածնայ Տաճարին նորոգութեան յատկացուելիք սահմանափակ դումարներէ: Եւ եթէ իր հաստատած հիմնարկը, իր մահէն վերջ իբր սկզբունք ընդունած է 5% բաժին մը հանել հայկական նպատակներու ալ, ատիկա եղած է վարչակազմ խորհուրդին մաս կազմող հայազգի անդամներուն միջամտութեան չնորհիւ, եւ ո՛չ թէ ըստ կտակի տրամադրութիւններուն:

Լիզպոնի մէջ Կիւլպէնկեան Հիմնարկը այցելող ամէն Հայ անպայման կ՛ափսոսայ – եթէ չի լար – թէ ինչո՞ւ համար այդքան հսկայական հարստութիւն մը եւ այդպիսի հոյակապ հաստատութիւն մը Հայոց չվիճակեցաւ: Հիմնարկը իր բացառիկ թանգարանով, թատրոնով, համերգասրահով, գրադարանով, նուագախումբով, երգչախումբով, պալէի խումբով եւ հազարէ աւելի պաշտօնեաներով, Փորթուկալի մայրաքաղաքին ամենակարեւոր վայրերէն մէկն է անկասկած, եւ 15 տարի առաջ երբ այդ բոլորը տեսնելու առիթը ունեցայ, տեղեկացայ թէ հիմնարկին գործունէութեան տարեկան ծախքերէն դուրս, տարեկան 50 միլիոն տոլար կը բաժնուի այլ եւ այլ ժողովուրդներու դիտական, գեղարուեստական, բարեսիրական կամ ուսումնական ձեռնարկներուն օժանդակելու համար, դումար որուն 5%–ը, այսինքն 2·5 միլիոն տոլարը, կը յատկացուի հայկական ձեռնարկներու:

Ինչո՞ւ համար ուրեմն, Հայերը կարեւոր բաժին մը չունեցան: Միթէ՞ Կիւլպէնկեանի ազգային ղգացումները տկար էին այդքան: Եւ ովքե՞ր պատճառ եղան իր զառնացումին: Կարելի չէ այդ բանը ամբողջովին վերագրել Երեւան նստած Ազասի Յանջեանի մը անտեղի ելոյթին, Յանջեանի մը որ չուշացաւ ինքն իսկ դոհերէն մին դառնալու իր ջատագոված սկզբունքներուն:

Ակնկալելի է որ Կ. Դալլաքեան իր պրպտումները առաջ տանի այդ ուղղութեամբ ալ, եւ քանի որ ինք պատմաբան է մասնագիտութեամբ, եթէ յաջողի պարզաբանել այս հարցը, կարեւոր ծառայութիւն մը մատուցած պիտի ըլլայ Հայութեան:

Չի, պատմութիւնը կրկնութիւն է: Եւ ըհկ Կիւլպէնկեանի միլիառներն են որ հետացան Հայութենէն, վազը կրնան այլոց միլիառներն ալ կորսուիլ, թաղականական – տիրացուական ըսի – ըսուներու եւ մեքենայութեանց վարպետ արհեստավարժ էնթրիկաններու վնասակար միջամտութեան պատճառաւ (*):

***

Կ. Դալլաքեան գովելի նախանձախնդրութիւնը ունեցած է արեւելահայերէնով եւ նոր ուղղագրութեամբ խմբագրած իր աշխատասիրութեան մէջ, արեւմտահայերէն մէջբերումները վերատպելու իրենց հարազատ ուղղագրութեամբ, այլ սինքն՝ մեսրոպեան: Եւ սակայն, գրաբարը չատ տատանած ըլլալ կը թուի երկու ուղղագրութիւններուն միջեւ, երբեմն իր կողմէ տեղծելով ուղղագրութեան երրորդ ձեւ մըն ալ, կարծես թէ հայութեան համար բաւարար չէր երկու տարբեր ուղղագրութիւններու վրայ երկու տարբեր ուղղագրութեամբ դրող միակ ժողովուրդը ըլլալու առաւելութիւնը...

ՏԻԳՐԱՆ ՀԱՅԵԼԵԱՆ

Ն ի ս

(*) Ատոր փոքր մէկ ցոյցը ունեցանք Նիսի մէջ, Գ. Կիւլպէնկեանի բարերարութեամբ եւ այս տողերը գրողին (դժբախտաբար) ճարտարապետութեամբ շինուած եկեղեցապատկաճ երիցատան կառուցման քննարկութեան ատեն, բայց տարբեր պատմութիւն է այդ:

ՈՐՆ ԷՇԴԸ...

Միջոցը, ըստ Ալպէռ Այնշթայնի, կոր է եւ ատհմանուած: Իսկ ուրիշներու համար, ան միշտ կ՛ընդլայնի: Կարելի պիտի ըլլա՞յ օր մը իսկական փորձարկումով հաստատել երկու վարկածներէն մէկուն շեղութիւնը...:

Լայնօրէն ընդունուած է որ, 15 միլիառ տարի առաջ, երբ տեղի ունեցած է Մեծ Պայթումը, անոր բերմամբ տիեզերքի մէջ գտնուող ամբողջ նիւթը տարածուած է՝ հասնելով ներկայի չափերուն: Սակայն մեկնաբանման հարցեր արդէն կը սրին, երբ Այնշթայն կ՛ըսէ թէ «տիեզերքը սահմանուած է եւ կոր»:

«Սահմանուած»ի կէտին արձարձումը նոր չէ: Ն.Ֆ. չորրորդ դարուն, Արդիթա անունով իմաստասէր մը ըսած է. «Եթէ, ինչպէս դուբ կ՛ընէէ, տիեզերքը սահմանուած է, կը պատկերացնեմ որ պէտք է ծայր մը ունենայ, որուն վրայ կարենամ ցատիլ: Այս ընելէն ետք ձեզի պիտի հարցընեմ. կրնա՞մ թեւս երկարել: Եւ ո՞ւր պիտի հասնի թեւս եթէ տիեզերքը սահմանուն է»: Այս հարցադրումէն 2400 տարի ետք Այնշթայն կը պատասխանէ թէ այդ թեւը, երբ անձը տիեզերքի ծայրը հասնի, կ՛անհետանայ: Եւ արդէն, տիեզերքէն անդին պարապութիւն չկայ, ինչպէս կը կարծուի բայց կայ ոչինչը. եւ թէ պարապութեան ու ոչինչին միջեւ ոսկայ է տարբերութիւնը:

Լ. ակ Գրեչինցօ կը մատնանչէ թէ խնդութեամբ, պարապութիւնը, հակառակը ոչինչին, ոչ միայն ղոյութիւն ունի այլեւ՝ կը պարփակէ չորս տարածքները, ներառեալ ժամանակը: Օրինակ, պարապ սենեակ մը բարձրութիւն ունի, լայնք եւ խորութիւն ու, նոյնիսկ երբ ներսը ոչ մէկը կայ, ան կը պարփակէ ժամանակը որ կ՛անցնի, մինչ ոչինչը ոչ տարածքներ կ՛ընդգրկէ եւ ոչ ալ ժամանակը: Պարզապէս անդոյութիւն չունի:

Սակայն սովորական մարդ մը կրնայ հարց տալ որ եթէ ինք, հրթիռով, որեւէ ուղղութեամբ, չարունակէ իր ճանապարհը եւ հասնի տիեզերքի սահմանը, հասնելէ ետք ի՞նչ պէտք է ընէ: Կա՞նգ առնէ կամ թէ չարունակէ: Ըստ Այնշթայնի, երբ անձ մը այդ սահմանին հասնի, յաւելեալ ոչինչ կրնայ ընել, որովհետեւ ինք կ՛անհետանայ, ինչպէս եւ ժամանակը: Իսկ, գիտնականին յարաբերականութեան տեսութեան համաձայն, ժամանակին տեսողութիւնը կախում ունի այն արագութենէն որմով միջոցին մէջ բան մը կը չարժի: Որքան աւելի արագ ընթանայ չարժողը, նոյնքան ժամանակը կը դանդաղի: Երբ արագութիւնը իր ծայրագոյնին հասնի, ոչ միայն ժամացոյցի սլաքները կանգ կ՛առնեն այլեւ՝ ժամացոյցն ալ կ՛անհետանայ,

Միւս կողմէ, ի՛նչ կը վերաբերի տիեզերքի կորաձեւութեան, Այնշթայն կ՛ըսէ որ եթէ անձ մը արտասովոր տեսողութեամբ օժտուած ըլլայ, ան, ուղիղ իր դիմացը նայելով, պէտք է իր իսկ ծոծրակը տեսնէ եւ որ՝ եթէ մէկը տիեզերքը ծայրէ ծայր ուղեւորութեամբ կտրէ, իր մեկնակէտին կը հասնի, որովհետեւ տիեզերքը անսահման չէ այլ՝ սահմանուած եւ սահմանուած է՝ որովհետեւ կոր է, բոլորաձեւ:

Բայց եթէ այդ սահմանը գոյութիւն ունի, մարդուն համար կարելի պիտի ըլլա՞յ անոր հասնիլ: Եթէ այո, թերեւս այն առեն է որ տիեզերքը, իր լրումին հասած ըլլալով, սկսի հետզհետէ կծկուիլ՝ վերադառնալու համար Մեծ Պայթումի սկզբնական կէտին, ո՛վ գիտէ...:

ՍԵՐՄՆԱՅԱՆ

(Քաղուած՝ «Փանորամա»էն)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱՐՀԱՄԻՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

Հայաստանի արհմիութիւններու Համադաշնակցութեան Ապրիլ 29–ին տեղի ունեցած համագումարին, վեակ քուէարկութեամբ ՀԱՄԿ–ի նախագահ ընտրուած է Մարտին Յարութիւնեան: Համագումարին ընդունուած է նաեւ արհմիութիւններու Համադաշնակցութեան գործունէութեան ծրագիրը:

***

«ՍԻՄԷՆՍ» ՊԱՏՐԱՍՏ Է ՆԵՐԴՐՈՒՄՆԵՐ ԿԱՏԱՐԵԼՈՒ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Գերմանական ծանօթ «Սիմէնս» ընկերութեան պատուիրակութիւնը ընդառաջելով Սեփականաչնորհման եւ Օտար երկրեայ ներդրումներու նախարարութեան հրաւէրին, Հայաստան գացած է: Ըստ փոխ – նախարար Գագիկ Եղիազարեանի, այս այցելութեան նպատակը կը կայանար գործակցութեան համաձայնագրի մը նախապատրաստութեան մէջ: Այս ուղղութեամբ ստորագրուած է նախնական փաստաթուղթ մը: Պատուիրակութիւնը Արդիւնաբերութեան, Հաղորդակցութեան, Փոխադրութեան, Ուժանիւթի, Առողջապահութեան նախարարութիւններու եւ արդիւնաբերական ձեռնարկութեանց չրջանակներու հետ ունեցած չփումներէն ետք յուցաբերած է մեծ հետաքրքրութիւն Հայաստանի մէջ ներդրումներ կատարելու ուղղութեամբ եւ նշած է թէ «Սիմէնս» կը պատրաստուի ներկայացուցչութիւն հաստատելու Հայաստանի մէջ:

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄՆԵՐԸ

ԼՈՍ ԱՆՃԼԼԷՍ

Հինգշաբթի, Ապրիլ 24–ի առաւօտեան, Լոս – Անճըլըսի Թրքական հիւպատոսա–րանին առջեւ բողոքի ցոյց մը կատարուած է Հ.Ե.Դ.–ի եւ Հայ Ուսանողական Միութեան կազմակերպութեամբ եւ 1500 երիտասարդներու մասնակցութեամբ:

Ժամը 10–ին, Կլենտէյլի Ս. Աստուածածնի եկեղեցւոյ մէջ պատարագ մատուցուած եւ հոգեհանգստեան պաշտօն կատարուած է Եղեռնի նահատակներու յիշատակին, մասնակցութեամբ հայ յառաջնորդարանէն հոգեւորական դասուն եւ խուռներամ բազմութեան: Պատարագած է առաջնորդ Վաչէ Արք. Յովսէփեան եւ քարոզած է առաջնորդ Մուշեղ Ծ. Վրդ. Մարտիրոսեան:

Մոնթէպելլոյի յուշարձանի համախմբումէն ետք (տես՝ «Յառաջ», Մայիս 6) երեկոյեան ժամը 6–ին, Կլենտէյլի Եուսնայթըտ Գոմիւնիթի Եկեղեցւոյ մէջ տեղի ունեցած է ոգեկոչման հանդիսութիւնը, կազմակերպութեամբ Միացեալ Մարմնի մը, որ ընդգրկած է 13 կազմակերպութիւններու ներկայացուցիչներ: Ներկայ եղած են չուրջ 1500 հոգի: Խօսք առած են իրաքանչիւր կազմակերպութեան ներկայացուցիչները, Կլենտէյլի քաղաքապետ Լէրի Զարեան եւ հիւպատոս Արմէն Բայբուրդեան: Հանդիսութիւնը վարած է Բարսեղ Գարթալեան: Գործադրուած է զեղարուեստական յայտագիր մը:

***

Ապրիլ 21–ին, Գալիֆորնիոյ նահանգային Խորհրդարանը իւրացուցած է Ապրիլ 24–ը «Գալիֆորնիոյ մէջ 1915 – 1923–ի հայկական ցեղասպանութեան Ոգեկոչման Օր» հռչակող բանաձեւ մը:

***

Կլենտէյլի Հուվըր Հայ Սքուլի սրահին մէջ, Ապրիլ 20–ին, տեղի ունեցած է Եղեռնի 82–ամեակի ոգեկոչման հանդիսութիւնը, կազմակերպութեամբ Հ.Ց.Դ. «Ահարոնեան», «Աղբալեան» եւ «Զաւարեան» կոմիտէութեանց: Բացումը կատարած է հանդիսավար Արա Խաչատուրեան: Խօսք առած են Հ.Ե.Դ.–ի կողմէ Ալեքս Սարդար եւ Երկրորդական 3 վարժարաններէ ներկայացուցիչներ: Օրուան բանախօսը՝ Եղիկ Յովհաննիսեան, հայ ժողովուրդի պատմութեան ներկայ հանգրուանը քաղաքական հանգրուան համարելով, թելադրած է չրջանցել քաղաքական հանգրուանի գործելաձեւը եւ պատասխանելով հոս հիմնական հարցերու, այն է՝ Ո՞վ է մեղաւորը, որո՞նք են մեր պահանջները, Ո՞վ է պահանջողը եւ Որո՞ւ պիտի կատարուի հատուցումը, նշած է. «1915–ի ցեղասպանութեան պատասխանատուները Երիտ. Թուրքերն են, իսկ այսօրուան կառավարութիւնը այնքանով մեղաւոր է, որ չի ճանչնար Երիտ. Թուրքերու մեղքը: Բացի Երիտ. Թուրքերէն նաեւ Պուլկարները, Գերմանացիները, Աւստրիացիները մեղաւոր համարելը քարոզչական տեսակէտէ կարեւոր նկատելով հանդերձ՝ վնասակար է քաղաքական տեսակէտէ»:

Խօսելով մեր պահանջներուն մասին, Եղիկ Յովհաննիսեան, առաջնահերթ նկատած է Արեւմտեան Հայաստանի հողերը Հայերով բնակեցնելը, չեչտելով որ «մեղի ձեռնտու է Թուրքիոյ եւրոպական համայնք մուտքը, բայց մենք ամէն դնով դէմ կը կենանք անոր· երեւոյթ մը որ քաղաքականօրէն աննպատակ է մեզի»:

Ո՞վ է պահանջողը եւ որո՞ւ պիտի կատարուի հատուցումը հարցերուն անդրադառնալով, բանախօսը ըսած է· «Պահանջողը պէտք չէ ըլլայ Հայաստանը, այլ պէտք է ստեղծուի յատուկ մարմին մը, ինչպէս ստեղծած է Իսրայէլը: Հայաստանը չէար 1915 Թուականին, հետեւաբար չի կրնար համարուիլ ժառանգորդը ցեղասպանութեան զոհերուն, հակառակ Իսրայէլին, որ պաշտպանն է, բայց տէրը չէ: Հայաստանը չի կրնար բարոյական տէրն ու պաշտպանը դառնալ ցեղասպանութեան զոհերուն, որովհետեւ Հայաստանը աղգային պետութիւն չէ· անոր համար աղգային չահերը առաջնահերթ կարող չեն եւ չի կրնար պատահիլ որ Հայաստանի պետութիւնը զոհաբերութիւններ կատարէ»:

Գործադրուած է զեղարուեստական յայտագիր մը:

ԼՐԱՏՈՒ

ԼՈՆԴՈՆ

Լոնտոնի մէջ, Ապրիլեան ոգեկոչումները սկսան Ապրիլ 19–ին, «Հայելիները» թատերդութեան բեմադրութեամբ, Ռիվըրսայտ թատերասրահին մէջ, զոր լեցուցած էին հայ եւ օտար հանդիսականները, ինչպէս նաեւ չաթաթօրեայ եւ կիրակնօրեայ վարժարաններու աշակերտութիւնը: Թատերախումբը պաշտօնապէս Ամերիկայէն հրաւիրուած էր Համազգայինի եւ Մշակութային Միութեան կողմէ: Յաջորդ օրը, Ապրիլ 20–ին, Հ.Ց.Դ. Նաւասարդեան նոր ակումբին մէջ տեղի ունեցաւ դասախօսութիւն մը՝ ցեղասպանութեան եւ հայ դրականութեան մասին, բանախօսութեամբ՝ «Հայելիներ»ու հեղինակ Հրանտ Մարգարեանի: Այս երկու ձեռնարկներն ալ հովանաւորուած էին Ապրիլեան Ոգեկոչումի Յանձնախումբին կողմէ:

Հինգշաբթի, Ապրիլ 24–ին, հոգեհանդստեան արարողութիւն կատարուեցաւ Ս. Սարգիս մատրան մէջ, նախագահութեամբ Առաջնորդ Եղիշէ Արք. Կիզիրեանի նաեւ մասնակցութեամբ Ներսէս Ա. Քհնյ. Ներսէսեանի եւ Շնորհք Քհնյ. Պաղտասարեանի: Վերջաւորութեան, հաւատացեալները մոմերով համախմբուեցան յուշարձանին առջեւ ուր ղեսպանատան կողմէ ծաղկեպսակ զետեղուեցաւ ու խօսք առաւ դրծավար տիկին Նունէ Սարգսեան: Ապա ժողովուրդէն մաս մը դնաց Թրքական ղեսպանատուն, ուր խումբ մը Հայեր արդէն բողոքի պաստառներ եւ դրօշակներ զետեղած էին մոմերով չրջապատուած:

Ուրբաթ, Ապրիլ 25–ի Իրիկունը Ս. Պետրոս եկեղեցւոյ ընդարձակ կամարներուն տակ միայն ու միայն 200–ի չափ Հայեր եկած էին, մինչ Անգլիոյ հայ գաղութին թիւը դնահատուած է 10–12 հազար: Եկեղեցւոյ նստարաններուն առջեւի կարգերուն վրայ տեղ դրաւած էին, առաջին անգամ ըլլալով, մխիթեայ դպրոցներու աշակերտները: Պատուոյ հիւրերու չարքին ներկայ էին Առաջնորդը, Հայաստանի դործավարը եւ ցեղասպանութենէն վերապրողներ: Ցուշամուծնին բացումը կատարեց կազմակերպիչ Ճանճնախումբինատենապետ՝ տոքթ. Ռոստոմ Ստեփանեան: Մէկ վայրկեան յոտնկայս լռութենէ ետք սկսաւ զեղարուեստական բաժնին դործադրութիւնը: Կատարուեցան բազմաթիւ արտասանութիւններ, խմբերդներ, մեներդներ աչակերտներուն եւ ուսուցչական կազմին կողմէ, մեծապէս գնահատուելով: Հանդիսութեան պաշտօնական բանախօսութիւնը կատարեց նախկին եւ վաստակաւոր ուսուցիչ Կարպիս Եսայեան: Ապա, վերապրողներէն 95–ամեայ Պ. Իսրայէլ Փիլիկեան մեծ յուզումով պատմեց տարագրութեան տխուր յիշատակները: Այս բառական երկար յայտադրէն ետք Առաջնորդը դոհացաւ միայն պահպանելով փակել Մեծ Եղեռնի 82–ամեակին նուիրուած այս հանդէսը: Յաջորդ առտու ալ, չուրջ 250 Հայեր փութացին Ուէսթմինսթըր Աբբայարանի բակը ուր ծաղկեպսակներ դրին անմեղ զոհերու յիշատակին բարձրացած յուշակոթողին: Կատարուեցաւ հոգեհանդստեան պաշտօն, որու, հայ հոգեւորականներու կարգին իր մասնակցութիւնը բերաւ նաեւ Ուէսթմինսթըրի աւագերէցը Քանըն Անթընի Նարվի: Ապա, ՀՄԸՄական տղոց թմբուկներու հարուածներուն ընկերակցութեամբ թափօրը ուղղուեցաւ դէպի Վիքթորիա մայր պողոտան, դրօշակներու ծածանումով եւ զանազան արձանագրութիւններ կրող պաստառներով: Երբ ցուցարարները հասան Թրքական դեսպանատան առջեւ, սկսան արձակել զանազան լոզունգներ: Այսպէս, չուրջ ժամ մը բարձախօսներու օգնութեամբ բողոքի ձայներ հասան դեսպանատուն: Ցոյցը ընթացաւ բացառիկ կարգապահութեամբ եւ Անգլիոյ հայ գաղութին պատմութեան մէջ աննախընթաց էր իր յաջողութեամբ, որու մէջ մեծ էր վաստակը յանձնախումբին Պ. Բագրատ Նազարեանի:

Վերջաւորութեան Պ. Ռոստոմ Ստեփանեան, բարձրախօսէն հակիրճ պատմականը կարդաց Հայոց ցեղասպանութեան որմէ ետք ցոյցը վերջ գտաւ «Մեր Հայրենիք» փառերգով:

ՄՈՎՍԷՍ ՋԱՓԱՐԵԱՆ

ՎԻԷՆ

Ինչպէս բոլոր գաղութներուն մէջ, Վիէնի մէջ եւս Մեծ Եղեռնին ոգեկոչումը սկսաւ կրօնական արարողութեամբ, Կիրակի, Ապրիլ 27–ին: Տեղւոյն Ս. Թէոդորոս եկեղեցին որ տասնեակ մը տարիներէ ի վեր ձեւով մը մեր համայնքին աղօթատեղին դարձած է, անգամ մը եւս կ'ընդունէր մեզ: Օրուան պատասխանատուն էր Փարիզէն ժամանած՝ Գառնիկ Քհնյ. Գոյումճեան: Սովորութեան համաձայն, երգեցողութիւնը կը կատարէր Վիէնի ղպրոց դասը:

Պատարագի աւարտին տեղի կ'ունենար աւանդական հաւաքը Ապրիլեան նահատակաց յուշարձանին առջեւ՝ «Խաթըրսէն» թաղամասը:

Այստեղ համախմբուած բազմութեան մէջ կը գտնուէր չրջանի քաղաքական ամբողջ «ընտրանին»: Ընտրապայքարի այս օրերուն անսովոր տեսարան մը կը պարզուէր տեղւոյն վրայ, քանի որ քով քովի կեցած էին՝ քաղաքապետ Լուի Մերմազ (ընկերվարական), երեսփոխան Պէռնար Սոժէ (ԻԻ–ՏԷ–ԷՖ), Փարիզի Ռոթշիլդ ծագումով պատմիչ Ալեքսանտր Տէ Ռոթշիլդ, Վիէնի Ազգային Ժողովի նախագահ Ժան Փիէռ Մուգալիս, Վիէնի Ազգային Ժողովի նախկին նախագահ Ժան Լուի Պէռնար, Վիէնի Ազգային Ժողովի անդամ Ժան Փոլ Պելմոնտօ

ԵՂԵՌՆԻ 82-ՐԴ ՏԱՐԵԼԻՑ

Դասախօսական երեկոյթ
կազմակերպութեամբ՝
ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ – ՓԱՐԻԶ–Ի
եւ
Ս. ՄԵՍՐՈՊ
ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

«Հայ ժողովուրդի հոգեւոր, մշակութային եւ նիւթական կորուստը»:

կը խօսին՝
ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՉԱՔԱՐԵԱՆ
(Լիոնէն)
ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՎՐԴ. ՊՋՏԻԿԵԱՆ
(Վենեսիկի Մխիթարեան Ուխտէն)
Տոքթոր
ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՌՒՄՈՆ ԳԷՈՐԳԵԱՆ

Հինգշաբթի, Մայիս 22, ժամը ճիշդ 20·30–ին Հայ Կաթողիկէ Սուրբ Խաչ եկեղեցին մէջ
13, rue du Perche, 75003 Paris
M° République ou Filles du Calvaire

TELEVISION
FRANCE 2

Jeudi 8 Mai, 9 heures
L'ASCENSION
DANS LES EGLISES D'ORIENT

A la découverte de la signification des prières et traditions de l'Ascension dans cinq églises orientales : catholique de rite byzantin, arménienne, syriaque, maronite et copte.

⁂

Dimanche 11 Mai, 9 h 30
«*SPIRITUALITE D'ARMENIE, SPIRITUALITE DE BYZANCE*»

L'Association Educative et Culturelle Arménienne
Hamazkaïne
présente
L'ARMENIE EN FRANCE
avec
ROUBEN MATEVOSSIAN
HOVHANNES BADALIAN
et *OPHELIA HAMPARTZOUMIAN*
Dimanche 11 Mai à 18 heures
Théâtre des Variétés
7, Boulevard Montmartre, Paris 2e
Métro Rue Montmartre
PARKING BOURSE
Réservations :
Hamazkaïne :
Tél. : 01.48.78.76.88 / 01.42.40.22.74.
Prix des billets : 130 F / 150 F.

- ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄ -

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Հինգշաբթի, Մայիս 8, տօն է Համբարձմանն Քրիստոսի Աստուծոյ Մերոյ:
Այս օրը յատկացուած է Մանուկներուն Հաղորդութեան:
Այսօր Համաշխարհային երկրորդ պատերազմի Յաղթանակի Օրն է:
Սկիզբ ժամերգութեանց ժամը 8–ին:
Նկատի ունենալով որ այս առաւօտ՝ «Յաղթանակի Օրուան» առիթով Շան – զ'Էլիզէի պողոտային վրայ պաշտօնական տողանցք կ'ըլլայ, բացառաբար Միայն փարիզի Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ, պատարագը կը սկսի տասնորականէն կանուխ՝ ժամը 9·30–ին:
Այսօր հոգեհանգիստ չի կատարուիր:

Ս. ՄԱՐԻԱՄ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ԽՍԻ

Հինգշաբթի, Մայիս 8, ժամը 10–ին:
Այս օրը յատկացուած է պարտքի աշակերտութեան եւ մանուկներու հաղորդութեան:
Այսօր հոգեհանգիստ չի կատարուիր:

Ս. ՅԱԿՈԲ – ԼԻՈՆ

Հինգշաբթի, Մայիս 8: Տօն է ՀԱՄԲԱՐՁՄԱՆ:
Այս առթիւ Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ առաւօտեան ժամը 10–ին, պատարագ կը մատուցուի:
Օրուան պատարագը կը մատուցանէ՝
ԻՍԱՀԱԿ ԿԱՆԾ. ՀԱՅՐԻՄԵԱՆ

ՎԱԼԱՆՍ - Ս. ՍԱՀԱԿ

Հինգշաբթի, Մայիս 8
ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄ
Պատարագ ժամը 10–ին:

ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ ՄԱՐՍԷԼ

Հինգշաբթի, Մայիս 8
Առաւօտեան ժամը 10–ին
կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՉԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզի Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ Եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը Սուրբ Յարութեան տօնին առթիւ շնորհակալութեամբ առացած է իւղապինի հետեւեալ նուէրները. –

Տէր եւ Տիկին Անթուան Գուլումճեան 300 Ֆր., Պր. Տիգրան Իօզմանուկեան, Տիկին Սէսիլ Հայթայեան 200–ական Ֆր., Տիկիններ՝ Հանէչէրեան եւ Գուլումճեան 150 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Գալֆայեան 500 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Երուանդ Պէրպէրեան 5000 Ֆր., Տիկին Լօր Տէրունեան 150 Ֆր., Տիկին Փարիս Արիսեան 300 Ֆր.: (Շար.)

L'ASSOCIATION MACHTOTZ
pour la Défense de la Langue Arménienne
organise un
SEJOUR LINGUISTIQUE ARMENIEN
LE CAIRE/EGYPTE, du 2 au 23 Juillet 1997
pour les jeunes de 10 à 16 ans
sous le patronage et avec le soutien de son
Eminence l'Archevèque Zavèn Tchintchinian, Prélat des Arméniens d'Egypte
Les participants seront hébergés individuellement par des familles sélectonnées, dont ils partageront la vie et avec lesquelles ils communiqueront en langue arménienne.
Des cours d'arménien seront organisés à raison de 20 heures par semaine pour *les débutants francophones* par Mme Hilda Kalfayan-Panossian, avec sa *méthode audiovisuelle* et pour les autres niveaux, par des professeurs expérimentés.
L'encadrement et l'assistance seront assurés par le Conseil d'Administration de l'Eglise et par les responsabes de l'Assocation Machtotz.
Plusieurs excursions sont prévues : les pyramides de Guizeh, le Sphinx, promenade sur le Nil, village pharaonique, etc...
Frais de participation : 4950 F par personne comprenant le transport aérien, l'hébergement en pension complète, les cours et les excursions.
Renseignements et inscriptions (avant le 15 mai)
ASSOCIATION MACHTOTZ
8, rue Lamennais, 92370 Chaville — tél. : 01 47 50 97 51

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

1 Semaine en Arménie

La CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE
(Région Marseille)
organise un voyage en

ARMENIE
du 22 au 29 Mai

comprenant les prestations suivantes :

— Transport aérien: Paris/Erevan/Paris
— Transfert en car: Aéroport/Hôtel/Aéroport
— Hébergement à l'hôtel «**Armenia**»; (tout confort)
— Petit déjeûners et dîners
— Excursions avec visites guidées : Erevan, Khor Virab, Etchmiadzine, Garni, Guéghart, Dilidjan, Lac Sevan. Repas au bord du Lac.

Prix par personne : 5 210 F
Visa & voyage Marseille/Paris/Marseille en plus.
Possibilité de prolongation d'une semaine.

Pour tous renseignements & inscriptions téléphoner au numéros suivants :
04.91.77.87.31 — **04.91.93.30.08.**
ou auprès des membres de l'association.
Date limite d'inscription: le 15 Mai.

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՒՑ ԽԱՉԻ Փարիզի Ս. Թադէոս–եան մասնաճիւղի անդամական ընդհանուր ժողովը, Շաբաթ, Մայիս 10, ժամը 16–ին Մշակոյթի Տունը
17, rue Bleue, Paris 9e
M° Cadet

GOUTER

La Croix Bleue des Arméniens de France, section «*Astrig*» d'Arnouville-lès-Gonesse / Gonesse / Sarcelles / Villiers-le-Bel organise un *GOUTER*, à l'occasion de la première représentation de sa troupe de danse, le dimanche 11 Mai à 15 heures, dans la salle du restaurant scolaire, rue Jean-Jaurès à Arnouville. Les élèves de l'école arménienne seront également présentés. Nous fêterons *HAMPARTSOUM* ensemble.

⁂

CAMP ITINERANT EN ARDECHE
du 8 au 29 juillet

Nombreuses activités sportives et découvertes de la région destinées aux adolescents nés en 1981 et 1982.

Prix : 3 600 F. + voyage.

Date limite d'inscription : 15 juin.

Places limitées.

Inscriptions :
C.B.A.F. : 17, rue Bleue, 75009 Paris
Tél. : 01. 48. 24. 46. 57.

⁂

Grande Kermesse annuelle

au profit de l'école arménienne de la Croix Bleue et de la Maison de la Culture de Décines, Jeudi 8 Mai à partir de 14h au Centre aéré de Décines, en cas de mauvais temps à la Salle des fêtes de Décines. *De nombreux stands de jeux pour grands et petits, un buffet, une buvette, tous ce qu'il faut pour un bon après-midi.*

UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB

UNION GENERALE ARMENIENNE DE BIENFAISANCE

IXème JEUX EUROPEENS DES JEUNES DE L'UGAB
GRENOBLE
DU 16 AU 19 MAI

sous le Haut Patronage de
M. MICHEL DESTOT
Député-Maire de Grenoble

et sous la Présidence du
Dr et Mme EDOUARD ATTAMIAN
Président du Conseil d'Administration de l'UGAB-FRANCE

Les jeux auront lieu les 17 et 18 MAI
au GYMNASE HOCHE (Grenoble)
avec la participation des sections de Suisse, de Londres, des Pays-Bas, de Belgique, d'Italie, d'Allemagne et de France

SOIREE DISCO DES JEUNES
le Samedi 17 Mai à partir de 21 h
dans la salle C.A.G. (Espace J. Marandjian)
15, cours de la Libération, Grenoble

GALA - BAL DE CLOTURE
ET REMISE DES COUPES
le Dimanche 18 Mai à partir de 21 h
dans la Grande Salle l'Alpexpo, Grenoble

Pour tous renseignements contacter: 04 75 56 33 74

UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB

Imprimé sur les presses du Journal «HARATCH» 83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935 SIRET : 51027317 A R.C. Paris

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՄԱՅԻՍ 8
JEUDI
8 MAI
1997

LE NUMERO : 5,00 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL.: 01.47.70.86.60 FAX : 01.48.00.06.70
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 1·100 Ֆ· — Վեցամսեայ : 560 Ֆ·
Արտասահման : Տար· 1·400 Ֆ· (ամէնօրեայ առաքում)
1·250 Ֆ· (շաբաթաւկան առաքում) — Հատը : 5,00 Ֆ·

72ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 19·110 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 72e ANNEE — N° 19.110

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱՐՑԱԽ

ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ՀՐԱՄԱՆԱԳԻՐԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆ-ՍՓԻՒՌՔ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ՊԵՏԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻՆ ՄԱՍԻՆ

Լ. ՏԷՐ — Պետրոսեան, Մայիս 5–ին ստորագրած է հետեւեալ հրամանագիրը·–

Նկատի ունենալով Հայաստանի անկախութեամբ ստեղծուած նոր իրաւրութեան պայմաններում Սփիւռքի հետ յարաբերութիւնների վերաիմաստաւորման եւ արդիւնաւէտ համագործակցութիւն ապահովող կառոյցների ձեւաւորման անհրաժեշտութիւնը, եւ ղեկավարուելով Հայաստանի Հանրապետութեան Սահմանադրութեան 55–րդ յօդուածի 6–րդ կէտով,

ՈՐՈՇՈՒՄ ԵՄ· –

1· Ստեղծել Հայաստան — Սփիւռք յարաբերութիւնների համակարգման պետական խորհուրդ հետեւեալ կազմով·

ՀՀ Վարչապետ (Խորհրդի նախագահ),
ՀՀ Արտաքին գործերի նախարար,
ՀՀ կրթութեան եւ գիտութեան նախարար,
ՀՀ Մշակոյթի, Երիտասարդութեան հարցերի եւ Սպորտի նախարար,
ՀՀ Սեփականաշնորհման եւ Օտարերկրեայ ներդրումների նախարար,
ՀՀ Ազգ· ժողովի նախագահի տեղակալ,
ՀՀ Նախագահի աշխատակազմի ղեկավար
«Հայաստան» համահայկական հիմնադրամի գործադիր տնօրէն·

2· Հայաստան — Սփիւռք յարաբերութիւնների համակարգման պետական խորհրդին՝

ա) մէկամսեայ ժամկէտում մշակել եւ հաստատել խորհրդի գործունէութեան աշխատանքային կանոնակարգը,

բ) եռամսեայ ժամկէտում Սփիւռքի մանուկներին մանակցութեամբ մշակել եւ Հայաստանի Հանրապետութեան Նախագահի հաստատմանը ներկայացնել Հայաստան — Սփիւռք յարաբերութիւնների համակարգման եւ համահայկական հաղորդակցական ցանցի ստեղծման հայեցակարգային ծրագիրը·

3· Հրամանագիրը ուժի մէջ է մտնում ստորագրման պահից·

ՀՀ Նախագահ՝
Լ· ՏԷՐ — ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Մայիս 6 / 7)

ԿԱՇԱՌԱԿԵՐՈՒԹԻՒՆԸ ԴԱՏԱՐԱՆԻՆ ԱՌՋԵՒ

Երեւանի Գերագոյն Դատարանին մէջ ներկայացուած է քաղաքապետարանի նախկին պաշտօնեաներու ստացած 30 հազար տոլար կաշառքին վերաբերող հարցին քննութիւնը: Գլխաւոր վկան՝ Զբաղ Զաքարեան, որ կաշառատուն է, ամբողջութեամբ հաստատած է նախքննական պնդումները չեչտելով որ քաղաքապետարանի մարդանքի եւ մշակոյթի բաժնի նախկին պետ, ներկայիս ամբաստանեալ Հովիկ Մինասեան իրեն ըսած է որ կաշառքը կը պահանջուի նախկին քաղաքապետին համար: Ամբաստանեալը՝ բացարձակապէս մերժած է այս վկայութիւնը: Մայիս 5–ի նիստին հարցաքննուած է երկրորդ ամբաստանեալը՝ Հ· Մինասեանի տեղակալ Անդրանիկ Բեգլարեան, որ ըսած է թէ խօսքը պէտք չէ վերաբերի 50 հազար տոլար կաշառքի այլ վարձատրութեան, որ իր գործընկերէն էր, այլ՝ նախագիծերու, վարձակալութեան պայմանագրի եւ գործատնութեան կարգ մը ծրագիրներու կազմութեան փոխարժէքը: Թէեւ ան չէ կրցած պատասխանել որոշ հարցումներու, ինչպէս օրինակ, ի՞նչու ինք անձամբ չէ գանձած գրամը եւ Զ· Զաքարեանէն խնդրած է որ զինք պահարանը գտնուող տուփի մը մէջ, եւայլն, եւայլն:

Ցաջորդ նիստը տեղի կ'ունենայ Մայիս 15–ին եւ մեղադրական ելոյթով հանդէս կուգայ պետական կողմը:

***

ԶՈՀԵՐՈՒ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Մայիս 5–ին, Երեւանի Հայֆիլհարմոնիայի մեծ սրահին մէջ, հայրենիքի պաշտպանութեան կուիներուն զոհ զացած պինուորներու յիշատակին նուիրուած ձեռնարկ մը կազմակերպուած է: Վարչապետ Ռ. Քոչարեան ու Պաշտպանութեան Նախարար Վազգէն Սարգսեան յետ մահու մարտական խաչեր եւ մետալներ յանձնած են անոնց ընտանիքներուն:

***

ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ՆԵՐԿԱՑԱՑՈՒՑԱՉ ՕՐԷՆՔԻ ՆԱԽԱԳԻԾԻՆ ԴԷՄ

Կառավարութիւնը Ազգային Ժողովին ներկայացուցած է հաշմանդամներու ընկերային պաշտպանութեան, պինուորներու եւ անոնց ընտանիքներուն ընկերային ապահովութեան եւ տեղահանուածներու վերաբերող օրէնքներուն մէջ փոփոխութիւններ կատարելու մասին օրէնքի նախագիծ, ուր մասնաւորապէս նախատեսուած է ջնջել էլեկտրականութեան սակերուն վրայ 50%–ի այն դեղչը որմէ կ'օգտուին հաշմանդամները, պինուորները եւ տեղահանուածները: Ազգային Ժողովի ընկերային, առողջապահութեան եւ բնութեան պահպանութեան Յանձնաժողովը Ուրբաթ օրուան նիստին քննարկած է այս նախագիծը եւ միաձայնութեամբ դէմ քուէարկած:

***

ԼՂՀ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԸ ՆԵՐՕՒՄ ՔՈՒԷՍԱՐԿԱԾ Է

ԼՂՀ Ազգային Ժողովի Մայիս 5–ի նիստին, առաջին ընթերցումով ընդունուած է «Ցաղթանակի օրուան, ԼՂՀ պաշտպանութեան բանակի կազմաւորման եւ Շուշիի ազատագրման հինգերորդ տարեդարձին առթիւ ընդհանուր ներում յայտարարելու մասին» որոշումը: Ներումը կը վերաբերի մինչեւ երեք տարի արգելափակման դատապարտուածներու, արդելափակման չենթարկուող պատիժներու դատապարտուած անձերու, ինչպէս նաեւ մինչեւ հինգ տարի բանտարկութեան դատապարտուած պատերազմի հաշմանդամներու, 16 տարեկանէն վար զաւկի տէր կամ յղի կիներու, պաշտպանութեան կուիներուն հարազատի մը զոհ երթալով ընտանիքին ապրուստը մինակ հոգալու սահմանուած անձերու:

ՃԱՏՐԱԿ

ԳԱՍՊԱՐՈՎ — ՀԱՄԱԿԱՐԳԻՉ 1,5 – 1,5

Ոչ Գասպարով եւ ոչ ալ համակարգիչը կրցած են առաւելութիւն ձեռք ձգել Մայիս 6–ի երրորդ խաղին եւ արդիւնքը եղած է հաւասար: Ներկայիս Գասպարով եւ համակարգիչը 1,5–ական միաւոր ունին: Կը մնան երեք մրցումներ:

Մամուլը լայն տեղ կը տրամադրէր Գասպարովի· օրինակ Լիպերասիոն ամբողջ էջ մը յատկացուցած էր այս «Ռուսին»:

ՁԻՆԱԴԱԴԱՐԻ ԵՒ ՀԱՄԲԱՐՁՄԱՆ զոյգ տօներուն առթիւ, «Ցառաջ» լոյս չի տեսներ Մայիս 8–ին (Ուրբաթ, Մայիս 9–ի թիւ): Մեր յաջորդ թիւը՝ Շաբաթ — Կիրակի, Մայիս 10 — 11:

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ԸՆՏՐԱՊԱՅՔԱՐ

ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ԱՌԱՋԻՆ ՄԻՋԱՄՏՈՒԹԻՒՆԸ

Ինչպէս կը սպասուէր, նախագահ Շիրաք առաջին միջամտութիւն մը ըրաւ, Մայիս 7–ին, դաւադի 14 օրաթերթերու միջոցաւ: Այդ թերթերը ընտրուած էին իրենց բարձր տպաքանակին պատճառով, ինչ որ դժգոհ ձգած է չատեր եւ բողոքներ ալ հասած են Էլիզէ:

Ի՞նչ կ'ըսէ նախագահը:

Գլխաւորաբար կը չեշտէ բառ մը՝ վըստահութիւնը: Պէտք է վստահիլ իրեն որպէսզի կարենայ չարունակել երկրին ի նպաստ տարած իր քաղաքականութիւնը: Կ'արդարացնէ Ազգային Ժողովը լուծելու իր որոշումը ժամանակի սահմանադրականութեամբ: Մեր երկիրը, կ'ըսէ, չէր կրնար ընտրական երկար ժամանակ մը թոյլ տալ ինքն իրեն, որովհետեւ նոր մանր ժամանակաշրջանի մը առեն ամէն ինչ դանդաղ կ'ընթանայ: Անհրաժեշտ է իրեն քաղաքական անհրաժեշտ ուժը պաշտպանելու համար Ֆրանսայի չահերը: Առանց մատնանշելու Ընկերվարական կուսակցութիւնը, կը քննադատէ եւ կը դատապարտէ 14 տարիներու անոր քաղաքականութիւնը (ի դէպ 4 տարին համակեցութեան կը պատկանի, իր եւ Պալատիւրի նախարարապետութեամբ): «Մեր երկիրը, կ'ըսէ միշտ լաւ ընտրութիւն մը չըրաւ: Հարկ եղաւ պարտքեր մարքրել: Հիմա, ժամանակը եկած է նոր հանդրուանի մը անցնելու: Պէտք ունինք ձեր նեցուկին չարունակելու համար աշխատանքը որու ձեռնարկեցինք միասնաբար, եւ որ միայն տեւողութեան ընթացքին կրնայ արդիւնք տալ»:

Նախագահին այս միջամտութիւնը նորութիւն չէ, նոյնը ըրած են արը Կօլ, Փոնիիատու, Ժիսքար եւ Միթերան: Շիրաք կրնայ կրկին ժողովուրդին դիմել: Վերջին հարցախոյզերը, որոնք միշտ չատ վստահելի ալ չեն, ձայներու առաւելութիւն մը կու տան ձախին, աջին թողլով աթոռներու փոքր առաւելութիւն մը:

***

Ժիւփէ եւ Ժոսփէն արեւմտեան շրջաններու մէջ տարին իրենց ընտրապայքարը Մայիս 6–ին: Ընկերվարական պարագլուխը 48 ժամուան չրջապտոյտ մը ըրաւ Պրըթաններ: Մ· Ռոքար կը խորհի որ ընկերվարականները սխալ ըրած են 350 հազար աշխատանք խոստանալով երիտասարդներուն (ընդհանուր՝ 700 հազարի վրայ), նախընտրելի էր աւելի ցած թիւ մը տալ: Ժապ Տըլոր կը չեչտէ աջին պատկառումներն ու հակասութիւնները (Նուվէլ Օպսէրվաթէօր):

— Ռ· Պառ կը մերժէ Լիոնի Պուրս տիւ Թրավայլը տրամադրել Ազգային ձեռնարկատիրոջ մը համար: Կ'ըսէ թէ Թոնի Պլէրի համար քըւէարկած կ'ըլլար, առանց վարանումի, եթէ անոր նման մէկը ներկայանար: Ի դէպ, չատ հետաքրքրական է Թոնի Պլէրի յաղթանակին քնոյքը Ֆրանսական ընտրապայքարի տեսակէտէն: Աջն ալ, ձախն ալ կ'իւրացնեն մարդը: Մինչ Ժոսփէն ձախի յաղթանակ մը կը տեսնէ, ան կ'առարկէ որ Պլէրի քաղաքական ծրագիրը աւելի մօտ է աջին: Խորքին մէջ, թ· Պլէր սոսկալ–դեմոկրատ վիմագիծ մը ունի, ինչ որ թոյլ կու տայ ամէն մէկ կողմի՝ իւրը նկատել:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՌՈՍՏՐՈՊՈՎԻՉ թաղաւորի պէս ընդունուած է իր ծննդավայրին՝ Բաքուի մէջ, ուր հրաւիրուած էր իր եօթանասնամեակին առթիւ: Համբաւաւոր թաւջուխակահարին նոյնքան տաղանդաւոր թաւջուխակահար հայրը Մոսկուա գաղթած է 30–ական թուականներուն, հրաժարած երաժշտական իր ասպարէզէն, բայց վճռած ապահովել վեցամեայ զաւկին ապագան: Շաբաթուան մը երկայնքին, Ալիեւ մեծ պատիւներ ըրած է Ռոստրոպովիչի: Մոնմտ յատուկ թղթակիցը կը գրէ, ի մէջ այլոց (Մայիս 7), ոգեկոչելով Բաքուն. — «Կասպից ծովէն եկող սառնաշունչ հովը քաղաքի մը վրայ վիրաւոր՝ Հայերու հետ եղբայրասպան («Ցառաջ»՝ ?) պատերազմով մը, խճողուած՝ հազարաւոր զաղթականներով» որ, այլեւս կը դառնայ՝ «բոցարձակ Ռոստրոպի քաղաքը»: Ռոստրոպովիչ կոչ ալ ըրած է ազերի եւ հայ նախագահներուն որ լուծում մը գտնեն Ղարաբաղի կնճռին եւ մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին, մինչեւ իսկ ըսած է·– «Եթէ նոր կռիւներ ծագին, հոն կ'երթամ, հակառարտ ուժերու միջեւ կը կենամ եւ կ'ըսեմ՝ նախընտրաբար զիս սպաննեցէ՛ք»:

ՊԱՊ ԸՆ–ՈՒԻՑՏԻ (Ալժէ) մէկ վարժարանին դէմ է, որ այս անգամ, ոճրավարձ մը գործուած է թակարդ կառքի մը միջոցաւ: Զորս պատանիներ 12–էն 18 տարեկան, մեռած են, 21 ուրիշներ ալ, գլխաւորաբար աշակերտներ, վիրաւորուած են, ոմանք չատ ծանրօրէն:

ԱՐԱՖԱԹ տեսնուած է Իսրայէլի նախագահին՝ Վայզմանի հետ, բայց կը չարունակէ մերժել որեւէ հանդիպում Նեթանիահուի հետ: Գաղայի գօտիի մուտքին է որ Արաֆաթ ողջունած է Իսրայէլի նախագահը եւ իրենց խօսակցութիւնը տեւած է երկու ու կէս ժամ: Աւարտին, Արաֆաթ դատապարտած է բիրտ ուժը եւ չեչտած թէ վճռած են պաշտպանել Իսրայէլացիներու ապահովութիւնը: Պաղեստինեան կողմը յուսախաբ է սակայն, նախագահը ոչինչ խոստացած է Իսրայէլացիներու նոր տեղաւորումներու դադրեցման մասին:

ԹՈՒՐԲԻՈՑ Սպայակոյտի պետ կոչուղը՝ Պիրի Իսրայէլ կատարած այցելութեան այս օրերուն, Թուրքիա, Իսրայէլ եւ Միացեալ — Նահանգները յայտարարած են թէ քանի մը չաբաթէն միասնական ռազմափորձ մը կը կատարեն արեւելեան Միջերկրականի մէջ: Այս լուրը մեծ յուզում ու վրդովում պատճառած է ընդհանրապէս արաբական աշխարհին եւ նաեւ յունական կողմին: Մինչ կազմակերպողները նախաձեռնուածը որակած են «աղղարարութիւն մը Թեհրանի եւ Դամասկոսի դէմ», Ազգական Լիկան «մենք Թուրքիան բարեկամ կը կարծէինք» ըսելով արտայայտած է իր յուսախաբութիւնը: Եգիպտոս «Թուրքիա պէտք չէ գործակից» ըսելով հակադրած է, նոյնպէս Իրաք՝ այս քայլը որակած է «անպատեհ գործակցութիւն», Սուրիա ալ այդ կարծիքն ունի որ «խաղեր կը կազմակերպուին չրջանին մէջ»: Կիպրոսի յոյն ղեկավարներն ալ չեն ծածկեր իրենց մտահոգու-

(Շար·ը կարդալ Դ· էջ)

800 ՏԱՐՈՒԱՆ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒՈՂ ԲԱՐԵԿԱՄՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

ԻՏԱԼԻԱ ԵՒ ՏԵՂԻՈՅՆ ՓՈՔՐԱԹԻՒ ՀԱՅՈՒԹԻՒՆԸ

Հ. Բ. Ը. Մ.–ի Նիւ – Եորքի կեդրոնէն հրատարակուող «AGBU News» անգլերէն եռամսեայ հանդէսին վերջին թիւին մէջ (է. տարի, Թիւ 1, Փետրուար 1997), խիստ հետաքրքրական եւ այժմէականութիւն բուրող յօդուածներու շարք մը տպագրած է կրկին ամերիկահայ շրջուն եւ արհեստավարժ լրագրող Տէյվիտ Զէնեան, այս անգամ լուսարձակի տակ առնելով հայ – իտալական դարաւոր յարաբերութիւնները ու սեւեռումի ենթարկելով իտալահայ գաղութին ներկան՝ Վենետիկէն Միլանօ, իր զրուժեանց կցելով նաեւ զեղուն լուսանկարներու տպաւորիչ շարք մը:

Սփիւռքի մերօրեայ գաղութները ընթերցողին ծանօթացնելու Տ. Զէնեանի նախաձեռնութիւններն ու ճիգերը՝ մեծապէս ողջունելի են քանի մը հիմնական պատճառներով: Նախ անոր համար որ՝ կարգ մը հայ գաղութներու այժմու հարազատ պատկերը, իր վերելքներով եւ ընկրկումներով, բաւականաչափ չարտացոլար մեր մամուլին մէջ: Երկրորդ, փոխադարձ ծանօթացումի եւ հաղորդութեան տեսակէտէ՝ նմանօրինակ յօդուածներ կամրջումի դեր կրնան կատարել աշխարհացրիւ Հայոց միջեւ, մանաւանդ եթէ նկատի առնենք որ այս թերթը լայն տարածում ունի եւ կը ցրուի շուրջ 25 երկիրներու մէջ, հո՛ն ուր Հ.Բ.Ը.Մ.–ի մասնաճիւղ մը կայ: Եւ երրորդ՝ այս յօդուածները վեր կ'առնեն Սփիւռքի այնքան կարեւոր (յաճախ արհամարհուած) դերն ու արժէքը՝ լեռնաչղթաներու ալիքին տակ կորած փոքրաւահման մեր հայրենիքին քովն ի վեր:

Հիմա, փորձենք պահ մը միանալ ամերիկահայ լրագրողին ու արագ շրջագայութեան մը ձեռնարկենք Աղրիականի ափերէն դէպի Իտալիոյ ներքին դաւառները, «Հայու բեկորներ» յայտնաբերելու անզուսպ փափաքով...:

*
**

Իր յօդուածին սկիզբն իսկ, ամերիկահայ լրագրողը դիտել կուտայ, թէ հայ – իտալական յարաբերութիւնները ունին 800 տարուան փառաւոր անցեալ մը, նկատի առած որ Վենետիկի Հանրապետութիւնը իր անդրանիկ հիւպատոսը կը կարգէր Կիլիկիոյ Հայկական Թագաւորութեան մօտ՝ 1196 թուականին:

Այդ ժամանակաշրջանին, Հայոց Լեւոն Բ. Թագաւորը վաճառականական առանձնաշնորհումներ տուած էր իտալացի առեւտրականներուն, վերջ վացուցանելով դիրենք մաքսային հարկերէ եւ ներածութեան յատուկ արտօնութիւններ շնորհելով անոնց:

Հետաքրքրական է, որ Վենետիկցի հռչակաւոր երկրախոյզը՝ Մարքօ Փոլօ, դէպի Ասիա իր երկար ճամբորդութեան կը ձեռնարկէ 1271–ին, ճամբայ ելլելով Ալեքսանդրէթի Ծոցին մերձակայ Այաս հայկական նաւահանգիստէն: Ցետագային դրի առած իր յուշերուն մէջ ան վկայած է, թէ «բոլոր համեմունքները, մետաքսէ կերպասները, ոսկին եւ այլ արժէքաւոր իրեր կը բերուէին ու կը մեկնեցուէին այդ ճաղաթը: Այնպէս որ Վենետիկէն, Ճէնովայէն ու այլ երկիրներէ վաճառականներ հո՛ն կուգային՝ ծախելու համար իրենց ապրանքները ու գնելու այն՝ ինչ որ կը պակսէր իրենց»:

Պատմական բազմաթիւ վկայութիւններ կան այն զօրաւոր եւ ծաղկուն առեւտրականութեան կապին մասին, որ հաստատուած էր ընդմէջ Կիլիկեան Հայաստանի եւ իտալական նահանգ – պետութիւններուն, որոնք 1861–ին իրար մէջ ընդհարուելով կազմաւորեցին ժամանակակից Իտալիան: Յայտնի իրողութիւն մըն է, զոր օրինակ, թէ Վենետիկի ու Ճէնովայի վրայով հայկական Այաս նաւահանգիստէն Եւրոպա կ'արտածուէր մեծ քանակով բամպակ, զորգեր, բժշկական դարմանումի համար օգտագործելի բոյսեր, մուշտակ, կաշի, կանաչ ներկ, չամիչ, չքաւոր մետաքս, ցորեն, մինչեւ իսկ ձիեր, ջորիներ եւ արջառ:

Այս առթիւ, Զէնեան կը վկայակոչէ Մխիթարեան վաստակաւոր եւ մեծանուն բանասէր Հ. Ղեւոնդ Ալիշանը (1820 – 1901), որ 1880–ական թուականներուն ցանկագրած է անունները ա՛յն հայ վաճառականներուն, որոնք առեւտրական գործառնութիւն հաստատած էին իտալական քաղաքներու հետ (1): Անոնցմէ մէկուն՝ Պարսամի նաւային բեռները ձախէր դիպուածով մը գրաւուած էին ճէնովացի ծովակալ Կրիմալտիի կողմէ, 1268–ին: Ալիշան, որ հեղինակն է «Հայ – Վենետ» խորագրեալ պատմագրական երկին, կը վկայէ թէ Կիլիկիոյ հայկական պետութեան յամառ ու յարատեւ ջանքերուն չնորհիւ, երբեք տարի յետոյ ճէնովացիք ընդունեցան իրենց «սխալը» ու հատուցանեցին հայ նաւավարին վնասները:

Կիլիկիոյ հայկական թագաւորութեան անկումէն եօք եւս (1375), հայ – իտալական յարաբերութիւնները չարունակուած են նոյն թափով: 16–րդ դարուն հայկական կազմակերպուած գաղութ մը գոյութիւն ունեցած է Վենետիկի մէջ: Այդ գաղութին մէջ հռչակ վայելող անուն մը եղած է նաւաշինարար եւ ծովային սպայ Անտոն Սուրեան, որուն մասին Վենետիկի արխիւները կը խօսին որպէս դիւտարարն ու կերտիչը ծանրաբարձ հողմաքաշ մեքենայի մը, որ կ'օգտագործուէր ընդկղմած նաւերն ու անոնց բեռները ջուրէն դուրս բերելու (2): Անտոն եւ իր որդին Ժողէֆ, եօթը տասնամեակէ աւելի նշանակալից ծառայութիւններ մատուցած են Վենետիկի նահանգին, իրենց համաքաղաքացիներուն կողքին մասնակցելով նաեւ ծովային չարք մը ճակատամարտներու՝ ընդդէմ Թրքական տոպատակիչ տորմիղներու (օրինակ՝ Լեփանթոյի ճակատամարտը, 1571 Հոկտեմբեր 7–ին):

Վենետիկի մէջ Հայոց դոյութիւնը սակայն, ինչպէս կը նշէ Զէնեան, կ'առընչուի աւելի՛ կարեւոր իրողութեան մը, որ հայկական տպագրութիւնն է: Ծանօթ է բոլորին, թէ 1512–ին Յակոբ Մեղապարտ այնտեղ տպեց հայերէն առաջին դիրքերը՝ «Ուրբաթագիրք»ն ու «Պարզատումար»ը:

Գաղութին պատմութեան մէջ կարեւոր իրադարձութիւն մը կը նկատուի նաեւ Մարքօ Մխանիի կողմէ իշխանատան մը նուիրումը Վենետիկի հայ վաճառականներուն (1253 թ.), Տուն մը, որ յետագային մատուռի փոխակերպուած է, Ս. Էջմիածնէն ժամանած հոգեւոր մնայուն հովիւի մը հսկողութեամբ:

Իտալական նահանգ – պետութիւններու հայ բնակչութեանց թիւը զգալի անկում կ'արձանագրէ 17–րդ դարու վերջերէն ընկղմուելով նաեւ իրենց ազգային նկարագիրը: Այն պէս որ, կը գրէ Զէնեան, 19–րդ դարու կէսերուն լոկ քանի մը հայ ընտանիքներ մնացած էին Վենետիկի մէջ, ու քիչերն էին՝ որոնք կապուած էին դեռ իրենց արմատներուն եւ ազգային ժառանգութեան:

Ա. աշխարհամարտի օրերուն, Հայկական ցեղասպանութեան անմիջական հետեւանքով հայ գաղթականներու համեմատաբար փոքր ալիք մը կը հասնի նաեւ Իտալիա: Անոնք հիմը կը դնեն 2000 հոգի հաշուող այժմու գաղութին, զլխաւոր կեդրոն ունենալով Միլանօն, բայց նաեւ տարածուելով մինչեւ Վենետիկ, Փատուա, Հոմ, Ֆիրինցէ, Թորինօ եւ այլ քաղաքներ: Այս մասին, ամերիկահայ լրագրողին տեղեկութիւններ հաղորդած է Միլանոյի հայ գաղութի ծանօթ դէմքերէն տոքթոր Տիգրան Ալեքսանեան, մէկը՝ որ Իտալիա հաստատուած է Բ. աշխարհամարտէն առաջ ու տարիներով դրօճոն մասնակցութիւն բերած Հ. Բ. Ը. Մ.–ի տեղւոյն մասնաճիւղին:

Զէնեան կարեւորութեամբ կը նշէ, որ իտալահայ գաղութը հինէն ի վեր հեռու մնացած է քաղաքական տարակարծութիւններէ ու չէ թոյլատրած որ կուսակցական ճակատումներ խանգարեն համայնքին անդորրութիւնը: Ատոր փոխարէն, ճիգ չէ խնայուած չէնցնելու գաղութին ազգային կառոյցները, Միլանոյի հայկական զեղակերտ եկեղեցին, կնքուած՝ Ս. Քառասուն Մանկանց անունով, վերջիններէն մին է այդ կառոյցներուն, հիմնուած՝ 1958–ին (3):

Իտալիոյ 56 միլիոն հաշուող բնակչութեան մէջ, Հայերը այսօր աննշան փոքրամասնութիւն մըն են անշուշտ, սակայն անոնք յաջողած են պզտացնել իրենց ներկայութիւնը երկրին տարբեր բնագաւառներուն մէջ, և թոց առեալ տեղական քաղաքականութենէն, որմէ հեռու մնացած են ընդմիշտ: Հայերու այս համարկումը պատճառ դարձած է որ իտալական պաշտօնական թէ ժողովրդային շրջանակներ մերձենան հայկական «խնդիրներու»: Զոր օրինակ պէտք չէ մոռնալ, որ Իտալիան առաջին երկիրներէն մին էր՝ որ օգնութեան ձեռք երկարեց երկրաշարժէն ազէտեալ Հայաստանին (1988): Իտալացի չինարարներու ձեռակերտն եղաւ Սպիտակի ջրջանի «իտալական աւան»ը, որուն կողքին, յետագային կեանքի կոչուեցան նաեւ իտալական դպրոց մը, առեւտրական դարմանատուն մը եւ բժշկական կեդրոն մը:

Հայ – իտալական կապերուն մէկ այլ խորհրդանիշն ալ հայկական այն խաչքարն է, որ դետեղուած է Միլանոյի Ս. Ամպրոճիօ (քաղաքին պաշտպան սուրբը) տաճարին անմիջական մօտակայքը, ողջակոչելու համար Եղեռնի զոհերուն յիշատակը:

Զէնեան կ'եզրափակէ ըսելով, թէ հակառակ իրենց փոքրաթիւ համրանքին, Իտալիոյ Հայերը կը չարունակեն պահպանել իրենց եկեղեցին, կը կազմակերպեն հայերէն լեզուի դասընթացքներ, կը հրատարակեն իտալերէն պատկառելի հատորներ՝ հայ մշակոյթին նուիրուած, ու դեռ վերջերս կը հոգան Հայաստանի դիւանագիտական ներկայացուցչութեան (4) նիւթական կարիքները:

(Շար. 1)

ԾԱՆՕԹԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

(1) – 16 – 18–րդ դարերուն, Պոլսէն, Անգարայէն, Կեսարիայէն, Հալէպէն, Ուրֆայէն, Զուղայէն (այժմու Նախիջեւան, Արաբսի վրայ) եւ Երզրումէն մեծ թիւով հայ վաճառականներ կայք հաստատած են Վենետիկ, որպէս սեղանաւոր կամ առեւտրական միջնորդ (commissionnaire)՝ ընդմէջ Իտալացիներու եւ արեւելեան վաճառականներու (արաբ, թուրք, պարսիկ): Անոնց փորձառութիւնը, հմտութիւնը, նախաձեռնութեան ոգին եւ պատասխանատու նկարագիրը վստահութիւնը վայելած է զոյգ կողմերուն: Այդ նոյն դարերուն, կարգ մը հայ ականաւոր վաճառականներ, իրենց ծառայութեան առ ի գնահատանք՝ մարզպետի, կոմսի կամ ասպետի ազնուական տիտղոսներով վարձատրուած են Վենետիկի Հանրապետութեան կողմէ: Անոնցմէ մին (Շէհրիմանեան), մահացած ըլլալով առանց օրինաւոր ժառանգորդի, իր ամբողջ հարստութիւնը եւ կալուածները Վենետիկ բաղտիին կտակած է՝ կրթական եւ բարեսիրական նպատակներու օգտագործելու համար: – Այս եւ բոլոր միւս ծանօթագրութիւնները՝ մեր կողմէ – Լ. Շ.:

(2) – Պետական հովանաւորութեամբ, Անտոն 30 տարի մենաշնորհը վայելած է այս աշխատանքին, «մաբրելով» Վենետիկի մերձակայ ծովային խորշերը այն բոլոր բեկեալ նաւերէն, որոնք ընկղմած ու դիզուած էին այնտեղ 500 տարիէ ի վեր:

(3) – Միլանոյի Ս. Քառասուն Մանուկ եկեղեցին օծուած է 1959 Սեպտեմբեր 7–ին, ձեռամբ Պոլսոյ արմաշական պատրիարք Գարեգին Արք. Խաչատուրեանի եւ Եւրոպայի Հայրապետական ողբացեալ պատուիրակ՝ Սերովբէ Արք. Մանուկեանի: Եկեղեցւոյ ճարտարապետը է Ամերիկայէն Զարի Սուրեան, իսկ բարերարները՝ Ցովհաննէս եւ Սարգիս Տիյարպէքիրեան եղբայրներ: Այդ օրերուն, Միլանոյի հայ գաղութը կը հաշուէր հազիւ 400 հոգի:

(4) – Իտալիոյ մօտ Հայաստանի դեսպանութիւնը կը գտնուի Հռոմ, ուր «ժամանակաւոր հաւատարմատար»ի պաշտօնին կոչուած է Գագիկ Պաղտասարեան, աւելի քան երկու տարիէ ի վեր: Ի դէպ, իր հետ հետաքրքրական հարցազրոյց մը կայ Երեւանի «Գարուն» ամսագրի Փետր. 1997–ի թիւին մէջ:

ՆՈՐ ՀՈՐԻԶՈՆՆԵՐ ՀԱՅ ՍԿԱՒՈՒՏՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Քանի մը շաբաթներէ ի վեր, Հայաստան պաշտօնապէս մտած է համաշխարհային սկաւտական ընտանիքին մէջ: Հայաստանի սկաւտական կազմակերպութիւնը ընդունուած է, արձանագրուած է միջազգային Կոմիտէին կողմէ՝ որուն կեդրոնն է Ժընեւ:

Պէտք է ըսել՝ վերամտած է:

Աւելի քան կէս դար, արդարեւ, Ցրանսայի Հայ Աւրիներու Միութիւնը, հանդուցեալ Գուրգէն Մեծատուրեանի ղեկավարութեան տակ, իր չուրջը ունենալով քանի մը կարող խմբապետներ՝ որոնց մէջ Աւետիս Տօնապետեան, որ պետն էր Լիոնի չրջանին, Հայ Աւրիներու Միութիւնը, «միշտ պատրաստ» – այդ էր իր նշանաբանը – ներկայացուց Հայաստանը միջազգային սկաւտական չարժման մէջ, պարզեց ու պատցուց մեր Եռագոյնը միջազգային հաւաքոյթներուն, ճեմպորիներուն: Հայաստան՝ մաս Խորհրդային Միութեան, անկարող էր ընել այդ:

Փայլուն, անմոռանալի չրջան մը իր չարք մը Ցրանսահայ աղջիկներու ու տղոց համար:

*
**

Ընդհանուր պետը մահացաւ անցեալ Դեկտեմբերին: Հայաստան անկախ էր: Անհրաժեշտ էր որ Հայ Աւրիներու Միութիւնը, արդէն զրեթէ անչարժացած սիտին հիւանդութենէն ի վեր, անհատնող եւ իր տեղը տար, միջազգային մակարդակի վրայ, անկախ Հայաստանի սկաւտներու կազմակերպութեան:

Այդ ուղղութեամբ էր որ աշխատեցան Միչէլ, Գուրգէնին զաւակը եւ մանուկ Աւետիս Տօնապետեան, չնորհիւ իրենց ծանօթներուն միջազգային Կոմիտէին մէջ: Հ. Մ. Ը. Մ.–ն ալ հայ սկաւտական չարժման մայր կազմակերպութիւնը ինչպէս նաեւ Երեւանի վարչութիւնը կը ձգտէին առը:

Տեղին է յիշել որ՝ համաչխարհային սկաւտական չարժման անդամակցելու թեկնածուներուն համար, անհրաժեշտ է ունենալ անկախ պետութիւն եւ ստանալ բոլոր անդամ պետութիւններուն հաւանութիւնը, գոնէ մեծամասնութեան հաւանութիւնը:

Միջազգային Կոմիտէն հարց կուտայ բոլորին զրաւոր եւ կը ճշդէ պայմանաժամ մը պատասխանելու համար: Եթէ չհայ պատասխան, այդ կը նշանակէ թէ կայ հաւանութիւն, չհայ արդիւք:

Իմացնելով մեզի վերջնական արդիւնքը, Աւետիս Տօնապետեան ճշդեց հասկընալի ուրախութեամբ մը՝ «ոչ մէկ ժխտական քուէ»:

*
**

Հայաստան, Ապրիլէն ի վեր, մաս կը կազմէ ուրեմն, պաշտօնապէս, սկաւտներու համաշխարհային ընտանիքին: Վերջին պիտի տեսնուի Եռագոյնը միջազգային բանակումներու մէջ:

Հայաստանի սկաւտական չարժման անունն է՝ «Հայաստանի Ազգային Սկաւտական Կազմակերպութիւն», կարճ՝ Հ.Ա.Ս.Կ.: Սերտ կապ ունի Հ.Մ.Ը.Մ.–ի կեդրոնական վարչութեան հետ, Պէյրութ: Ուրիշ խօսքով, Հայաստանի մէջ, Հ.Մ.Ը.Մ.–ի անունն է Հ.Ա.Ս.Կ.:

Հ. Մ. Ը. Մ.–ի կամ Հ. Ա. Ս. Կ.–ի վարիչներուն կը մնայ այլեւս տեսնել թէ ինչ պայմաններու տակ Սփիւռքի բոլոր հայ սկաւտներն ալ, եթէ փափաքին, պիտի կրնան մասնակցիլ միջազգային ճամպօրիներուն, հայրենի սկաւտներու կողքին: Այդ ուղղութեամբ լուրջ աշխատանք մը անհրաժեշտ է, կը կարծենք, հիմակուընէ:

*
**

Հայ սկաւտներուն առջեւ պիտի բացուին ուրեմն նոր հորիզոններ: Մինչ այդ, պատմութեան համար, յետագային մը անդառնալի: Պիտի փորձենք նկատի ունենալ այդ նիւթը եւ դրել հոս, երբ մեզ ժամանակը թոյլատրէ: Բայց աւելի քան դարձակ աշխատութիւն մը աւելորդ պիտի չըլլար, կը կարծենք: Այդ կը թո-

ԱՐՁԱԿԱՓԹՈՒՐ

ՄԱՄՈՒԼ

«DIAPASON», No 437, Mai 1997

ԱՐԹԻՒՐ ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ — ՀԱՑԿ ԴԱՒԹԵԱՆ

Իրենց առաջին Սէ–Տի–էն եաք, նուիրած Պրոկովիէւի Բարձրանեանի սօնաթներուն, ջութակահար Հայկ Դաւթեան եւ դաշնակահար Արթիւր Ահարոնեան հրապարակ կ'իջնեն երկրորդով մը՝ մեկնաբանելով հայկական երաժշտութեան տասը կտորներ: Ներկայացուած յօրինողներէն, արուեստի մէջ ամէնէն ծանօթն է Արամ Խաչատուրեանը, որուն «երգ – պոեմ»ը առեներն արժանացած է Տաւիտ Օյսթրախի եւ Լէոնիտ Քոգանի պատմական մեկնաբանութիւններուն: Կայ նաեւ այնքան ժողովրդականութիւն վայելող «Սուրերու պարը»ն, զոր նախապէս եաք Հայֆէց վերամշակած է ջութակ-նուագի համար: Ներկայ Սէ – Տի–ին վրայ, նոր տարբերակ մը կատարած է Ա. Ահարոնեան: Այս կտորներուն մեծ մասին խոր մելամաղձոտութիւնը եւ յուզականութիւնը, արուած է նեղպրաւոր անկեղծութեամբ որ կը փոխանցէ անոնց ժողովրդական ոգին: Երկու մեկնաբանութիւններուն ղպայունութիւնը, որոնք մանկութենէ ի վեր իրարու ընկեր են, կը հիմնուի ակնյայտ մեզոակցութեան մը վրայ, մինչ ջութակահարին ոճին բնազդային ուժգնութիւնը, իր կատարումին կատայ պաւերական չունչ մը: Մխայն ի իր հնչեղութեան չափաւ կը պակսին կորութիւնը, իր զրոյին՝ ճոխութիւնը եւ թէ իր եզանակաւորումները միշտ չէ որ կատարելապէս խնամուած են, որուն փոխարէն, դաշնակահարը ցոյց կուտայ ընդլայնող պերճախօսութիւն մը: Ներկայացուած յայտագիրը մչակութապէս ներշնչակ է, որ պիտի գոհացնէ հասարակութիւն մը՝ իսը կերպով իր արմատներուն կապուած, ինչպէս եւ իր ցաւալի պատմութեան:

ԹԱՆ – ՄԻՇԻԼ ՄՈԼԽՈՒ

«Khatchaturian, Baghdassarian, Komitas», *Haïk Davitian* (violon), *Arthur Aharonian* (piano).
Disques DOM, CD 1441.

«ԲՐՄՔՆՓՐՔՍ»

ԿՈՏԱՅՔԻ ՄԱՐԶԱՅԻՆ ԹԵՐԹԸ՝ «ԿԱՄՔ»

Լոյս տեսած է Կոտայքի մարզի «կամք» թերթին առաջին թիւը: «Կամք» անկախ պատմաթերթ մըն է, կը հրատարակուի Հրազդան, 1000 տպաքանակով: Գլխաւոր խմբագիրն է Գագիկ Վարդանեան,

***

ՋԱՒԱԽՔԻ ԲԱՐԵԿԱՐԳՄԱՆ ԾՐԱԳԻՐ ՄԸ ԿԸ ՄՇԱԿՈՒԻ

Վրաստանի նախագահ Է. Շեվարնաձէի նախաձեռնութեամբ, Վրաստանի կառավարութիւնը որոշած է «Սամցխէ – Ջաւախքի երկրամասի սոցիալ – տնտեսական կացութիւնը բարելաւելու որոշ անյետաձգելի միջոցներ» ձեռք առնել: Երկամեայ այս ծրագիրը յատուկ ուշադրութեան առարկայ կը դարձնէ նաեւ հայահոծ բնակութեան շրջաններու՝ Ախալքալաքի եւ Նինոծմինդայի շրջկերա – տնտեսական հարցերը:

ԱՌԱՋՆՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ՀԱՑՈՑ ԳԵՐՄԱՆԻՈՑ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

● Մարտ 7–ին, Քէօլնի Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, Կանանց Միջազգային Աղօթքի Օրուան առթիւ տեղի ունեցաւ արարողութիւն մը, որուն հանդիսապետեց Թեմիս Առաջնորդ Գարեգին Եպիսկ. Պեքճեան: Այս արարողութիւններուն ներկայ էր նաեւ Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի միաբան Անուշաւան Աբեղայ Ժամկոչեան, որ Գերմանիա կը գտնուէր Առաջնորդին հրաւէրով: Հրաւիրուած էին նաեւ Գալուստ Քհնյ. Թեւեան եւ Արմէն Քհնյ. Մելքոնեան, պատարագներ ու արարողութիւններ կատարելու համար:

Ձատկուան Կիրակին, Քէօլնի Առաջնորդանիստ եկեղեցին լեցուած էր բազմահարիւր հաւատացեալներով, որոնք պատարագէն յետոյ յատուկ սրահի մը մէջ կազմակերպուած զատկական խնջոյքին մասնակցեցան:

Իսկ Մեռելոցին, զանազան համայնքներու մէջ հոգեհանգստեան պաշտօններ տեղի ունեցան:

● Գերմանիոյ Թեմի Առաջնորդ Գարեգին Եպիսկ. Պեքճեան եւ Թեմական Խորհուրդի Ատենապետ Տոքթ. Սարգիս Քէհեաեան Ապրիլ 3–7 թուականներու միջեւ Ս. Էջմիածնի մէջ տեղի ունեցող «Թեմերու Խորհրդակցական Ժողով»ին մասնակցեցան իբր ներկայացուցիչներ Հայց. Առաքելական Եկեղեցւոյ Գերմանիոյ Թեմի:

● Հինգշաբթի, Ապրիլ 24–ին, կազմակերպուած էր Ապրիլեան Եղեռնի 82–ամեակի առթիւ յատուկ յայտագիր մը Գերմանիոյ Հայոց Առաջնորդութեան, Գերմանահայոց Կեդր. Խորհուրդի եւ Հայ–Գերմանական Բարեկամութեան Միութեան բաղկացուցած Ապրիլ 24–ի Մշակութային Յանձնախումբին կողմէ:

Յիշատակի օրուան դլխաւոր յայտագիրը տեղի ունեցաւ Քէօլնի կրօս Ս. Մարթին եկեղեցւոյ մէջ: Ցայտագիրը սկսաւ ժամը 18–ին նախ հոգեհանգստեան պաշտօնով, զոր կատարեց Թեմիս Առաջնորդ Գարեգին Եպիսկ. Պեքճեան, մասնակցութեամբ Քէօլնի Հայ Համայնքի Հոգեւոր Հովիւ Սերովբէ Վրդ. Իսահանեանի եւ հիւսիսային Գերմանիոյ Հայ Համայնքներու Հոգեւոր Հովիւ Ցակոբ Քհնյ. Կէօքճեանի: Ցուշամօնի արարողութեան ներկայ էին նաեւ Հայաստանի դեսպանը, քոյր եկեղեցիներու եւ նաեւ զանազան երկիրներու դեսպանական ներկայացուցիչներ:

Հոգեհանգստեան պաշտօնէն յետոյ խօսք առաւ Հայաստանի դեսպան Տոքթ. Ֆէլիքս Մամիկոնեան: Ապա բեմ հրաւիրուեցաւ Պէրլինի Աւետարանական եկեղեցիներու Ներկայացուցիչ Մանֆրէտ Քհնյ. Ռիհթէր: Այս ճառերէն յետոյ քարոզեց Գարեգին Եպիսկ., նշելով թէ հայ ժողովուրդն իր պատմութեան մէջ չարչարանքներու ենթարկուեցաւ, խաչուեցաւ եւ չնորհիւ յոյսերու իր հաւատքին եւ անսահման համբերութեան, Քրիստոսի պէս յարութիւն առաւ:

Ցուշամօնի փակումը կատարուեցաւ Մարթին եկեղեցւոյ մէջ: Ցայտագիրը սկսաւ ժամը 18–ին նախ հոգեհանգստեան պաշտօնով, զոր կատարեց Թեմիս Առաջնորդ Գարեգին Եպիսկ. Պեքճեան, մասնակցութեամբ Քէօլնի Հայ Համայնքի Հոգեւոր Հովիւ Սերովբէ Վրդ. Իսահանեանի եւ հիւսիսային Գերմանիոյ Հայ Համայնքներու Հոգեւոր Հովիւ Ցակոբ Քհնյ. Կէօքճեանի: Ցուշամօնի արարողութեան ներկայ էին նաեւ Հայաստանի դեսպանը, քոյր եկեղեցիներու եւ նաեւ զանազան երկիրներու դեսպանական ներկայացուցիչներ:

Հոգեհանգստեան պաշտօնէն յետոյ խօսք առաւ Հայաստանի դեսպան Տոքթ. Ֆէլիքս Մամիկոնեան: Ապա բեմ հրաւիրուեցաւ Պէրլինի Աւետարանական եկեղեցիներու Ներկայացուցիչ Մանֆրէտ Քհնյ. Ռիհթէր: Այս ճառերէն յետոյ քարոզեց Գարեգին Եպիսկ., նշելով թէ հայ ժողովուրդն իր պատմութեան մէջ չարչարանքներու ենթարկուեցաւ, խաչուեցաւ եւ չնորհիւ յոյսերու իր հաւատքին եւ անսահման համբերութեան, Քրիստոսի պէս յարութիւն առաւ:

Ցուշամօնի փակումը կատարուեցաւ Կոմիտասի «Տէր Ողորմեա» չարականով եւ տէրունական աղօթքով:

Ապրիլ 24–ի յիշատակի օրուան շրջանակին մէջ Ապրիլ 26–ին, Պոնի թրքական դեսպանատան առջեւ տեղի ունեցաւ քայլարշաւ մը եւս:

Այնուհետեւ, ժողովուրդին հետ տեղի ունեցաւ ասուլիս մը, ուր բանախօսելու համար հրաւիրուած էին Տոքթ. Բաֆֆի Քանդեան, Պ. Ռուբէն Սաֆրաստեան, Տոքթ. Արմէն Հախնազարեան, Տոքթ. Եդուարդ Ցովհաննիսեան ու Տոքթ. Ժիրայր Քոչարեան:

● Թուրքիոյ Հայոց Պատրիարք Գարեգին Արք. Գազանճեանի Վաղքին դիմի հայկ. եկեղեցւոյ վերաշինութեան առթիւ օժանդակութեան կոչին ընդառաջելով Գերմանիոյ Հայոց Առաջնորդութիւնը կատարած է 5000 գերմանական մարքի նուիրատուութիւն մը, որ գոյացած է Առաջնորդութեան եւ Պէրլին, Տիւզպուրկ, Քէօլն ու Նոյվիտ համայնքներու մասնակցութենէն:

ԴԻՒԱՆ ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆԻ

Քէօլն, Ապրիլ 28

Ժ.-Ժ. ՎԱՐՈՒԺԱՆ ՇԱՒԻԼԻ ՄԷՋ

Ապրիլ 25–ին, Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցիին մշակութային յանձնախումբը կ'ընդունէր ծանօթ թատերագիր եւ դրագէտ՝ Ժան – Ժաք Վարուժանը, իր վերջին գիրքին՝ «La quadrature du siècle»ի (*) հրատարակութեան առթիւ: Կոկիկ բազմութեան մը առջեւ, Հրայր Հրաչեան՝ յանուն եկեղեցւոյ հոգաբարձութեան, բոլորին բարի գալուստ մաղթեց ու տուաւ հիւրին համառօտ կենսագրականը: Ապա խօսքը փոխանցեց օրւան դիկուցավար՝ Ժիրայր Պալանցեանին որ խոհոյն ուղղեց առաջին հարցումը.

– Ձեր անունը ի՞նչ է:

– Բուն անունս Վարուժան Երկանեան է, թրքացուած «Ուզուն»եանի, դար մը առաջ: Բայց պարտադրուած այս օտար անունը երբեք չեմ ընդունած:

Այս ճեւով ներկայացնելէ վերջ, Ժ. Ժ. Վարուժան պատմեց իր մանկութիւնը, Ալֆորվիլի հայահոծ դաղութին ներս, հայաշունչ ընտանիքի մը ծոցը, ուր թատրոնը մաս կը կազմէր իր ամէնօրեայ կեանքին (հայրն էր հիմնադիրներէն Ալֆորվիլի 30–ական թուականներու ծանօթ՝ «Թենեքէ Փալասին», ուր Շէյքսփիր եւ Շանթ կը ներկայացուէր գաղթական զանգուածներուն...). Եւ այսպէս է որ թատրոնին սէրը կը դրոշմուէր երիտասարդ Վարուժանին մէջ: Այսօր, սակայն մեծ վաստակ ունեցող թատերագիրը, իր արմատները չէ մոռցած, եւ իր թատերգութիւններու կողքին, պահանջ դգացած է դրել իր հայկական ինքնութեան մասին հարիւրաւոր մտորումները, ամփոփուած չորս հատորներու մէջ.

«Si c'est rond...»
«...c'est pas carré»
«2015»

Եւ նոր լոյս տեսած՝ «La quadrature du siècle»ը: Այս գիրքերուն մէջ, Ժան – Ժաք Վարուժանը կը պարզէ իր հետաքրքիր մօտեցումը, ԻՄ. գարու չեմին կանգնած հայ մարդուն էութեան ու լինելութեան մասին: Ան, այսօրուան հանդրուանին, այն եղրակացութեան յանգած է որ հայ մարդուն համար կարեւորագոյնն է գիտնալ «ի՞նչ է». երբ ան այդ «Դուն»ին պատասխանը գտնէ, այնատեն ամէն խնդիր կը լուծէ, ամէն ինչ իրեն աւելի պարզ կ'երեւայ: Այսպէս, ամբողջ ժամ մը, ներկայ հասարակութիւնը հետաքրքրութեամբ հետեւեցաւ դրագէտին արտայայտութիւններուն: Անոնք պարզուած էին, երբեմն յուզումով (երբ օրինակ, ան կը պատմեր իր հեղինակած Պրոմեթէոս Բ. օփերայի ներկայացման դրուագները, անցեալ աշնան՝ Երեւան), յաճախ ընդվզումով (երբ, «Ո՞րն է ձեզ ամէնէն դանեցնող Հայը» հարցումին, կը պատասխանէր «անհոդ, հանդիստ, ապրայինէն հեռու ապրողը»), բայց միշտ անկեղծութեամբ: Եւ երբ, երեկոյթի վերջաւորութեան, Ժան – Ժաք Վարուժանին հարց կը տրուէր. – «Ի՞նչ կը ցանկանայիք Հայուն», պիտի ըսէր. «Ոչի՛նչ. իր հայկականութեամբ ան ամէն բան ունի երջանիկ ըլլալու համար»: Խորհելու առատ նիւթ...

Հ. Հ.

(*) *La quadrature du siècle* par Jean-Jacques Varoujean, Ed. Arak publications

ՏԱՆԵՐԿՈՒ ՏԱՐԻ ՊՈԼՍԷՆ ԴՈՒՐՍ

1896 - 1909

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

Երկարզի բոլոր պալատականները, ամենայեղին աղաներէն մինչեւ բարձրաստիճան փաշաները, թերեւս հազար հոդիի չափ, թափօր կազմած բերուեցան Կալաթա Սարայ: Իրենց առջեւէն կ'երթար Ապտիւլ Համիտի հրացանակիրներուն պետը Թահիր փաշա, մոայլ ու չարաշուք դէմքով մը: Ցետոյ, խառն ի խուռն կուպային սենեկապետները, ծառաները, ներքինիները, դռնապանները, եւայլն եւայլն, ոմանք երկար սէթրիներով, ուրիշներ չալմաթով կամ համազգեստով: Իրենց տեսքը ծիծաղաշարժ ու խղճալի էր միանդամայն:

Ամէնքն ալ ամօթահար, դլուխնին ծռած կը քալէին, ապուշցած սահմռկած կերպարանքով մը, կարծես իրենց վիճակին անդիտակից:

Ժողովուրդը զիրենք կը ծաղրէր, կը նախատէր սանձարձակ հրճուանքով մը եւ եթէ զինուորներով պաշտպանուած չըլլային՝ ապահովաբար միայն նախատուելով ալ չպիտի ազատէին:

Շատեր, պալատականները ճանչնալով, անուններն կուտային ու հեղնական խօսքեր կամ հայհոյութիւններ կ'ուղղէին անոնց:

Երկարզի երեսուն տարուան ազտոտութիւնն ու գարշանքն էր որ կը տողանցէր մեր առջեւէն:

Եւ երեւակայել որ այդ ողորմելի մարդիկն էին որոնք տարիներով՝ բարձրավիզ ու անպատիժ՝ ամբողջ կայսրութիւն մը կեղեքած էին:

Պալատականները կալաթա Սարային մէջ փակուելէ եաքը, տակաւին հարիւրաւոր հետաքրքիրներ կը սպասէին ու նոյն իսկ կ'ուզէին ներս մտնել, այն ատիճան որ ոստիկանները ստիպուեցան գրաւել հաւաքուած բազմութիւնը:

Բացի այս պալատականներէն՝ երկու շարթի օր ձերբակալուեցան ու Սէրասքէրի դուռը տարուեցան չատ մը յետաշրջականներ, որոնց թիւը 600–ը անցած էր:

Ձամբան, ամէն մէկ քայլափոխնուս կը հանդիպինք ոստիկաններու, որոնք մէկ կամ երկու մարդ բռնած կը տանէին: Երբեմն նոյն իսկ փողոցին մէջ կը կատարուէր ձերբակալումը: Սարսափը տիրած էր բոլոր յետաշրջականներուն վրայ, որոնք դեռ շարաթ մը առաջ յոխորտանքով լինքզինքնին կը գուցադրէին:

Մարտ 31–ին յաղորդ օրը մէկտեղ եւլած խաֆիէնները նորէն անյայտացած էին, բայց այս անդամ իրենցմէ չատերը օձիքը ձեռք տուած էին եւ առաջնորդուած Սէրասքէրի բանտը:

Զրոյց կը շրջէր թէ Ապտիւլ Համիտ յաղոդած էր Երլտըղին խոյս տալ եւ դերմանական դեսպանատունը ապաստանիլ: Ոմանք ալ կ'ըսէին թէ Օսմանեան մարտանաւ մը փոխադրուած է եւ ամէն մարդ վայրկեանէ վայրկեան կը սպասէր թրնդանօթի 101 աւետարեր ձայներուն:

***

Երեքշաբթի օր, արշալոյսին, ամէն մարդ ոտքի վրայ էր:

Գիտէինք թէ Ապտիւլ Համիտ գահընկէց պիտի ըլլար եւ իր յաջորդը գահը բարձրանար:

Փողոցները Սելանիկեան զինուորներով ու կամաւորներով լեցուած էին: Պոլսոյ կողմը մանաւանդ ոգեւորութիւնը չատ մեծ էր: Պահջէ Գարուէն մինչեւ Այա Սոֆիայի ու Սուլթան Պայազիտի հրապարակը լեցուած էր երկսեռ բազմութեամբ մը:

Հետզհետէ զօրագունդերը կ'անցնէին ընդհանուր խանդավառութեան մէջէն ու կը չարուէին այն ճամբաներուն երկայնքը ուրկէ կայսերական թափօրը պիտի անցնէր:

Սրատարով անձկութիւն մը համակած էր ամէնքս ալ: Թէեւ վստահ էինք թէ Ապտիւլ Համիտ գահընկէց պիտի ըլլար, այսուհանդերձ անհամբեր կը սպասէինք թնդանօթի ձայներուն, ա՛լ աւելի սպասհով ըլլալու համար:

Ցերեկէն եաքը, ժամը երկուքին մէջոցները, Սիրքէճիի կայարանին մօտերը կը գտնուէի, երբ թնդանօթը դոռաց.

– Մէ՛կ, դոչեցին հարիւրաւոր բերաններ:

Բայց տակաւին վստահութիւն չունէինք. կրնար հրդեհի թնդանօթ ըլլալ:

Թնդանօթի հարուածները կը չարունակուէին եւ մինչեւ եօթներորդ հարուածը ամբոխը անձկութեամբ համրեց:

(Շար. 135)

(Շար. Ա. Էջէն)

թիւնը եւ ըսած են որ բայատրութիւններ կը պահանջեն եթէ մանաւանդ իսրայէլեան սաւառնակները գործածեն կիպրոսի օդային տարածքը եւ աւելցուցած թէ՝ «Իսրայէլ եւ Միացեալ Նահանգները բարոյական պատասխանատուութիւն կը ըսանձնեն դիրք գրաւելով Թուրքիոյ կողքին»։

ՏԻԳԱՐՊԻՔԻՐԻ չրջանը, 48 ժամուան բախումներու ընթացքին, թրքական ուժերը 93 քիւրտեր սպաննած են։ Ապահովութեան ուժերն ալ 9 հոգի կորսնցուցած են։

ՓՈՒԹՊՈԼ

ՓԱՐԻԶԵԱՆ ՇՐՋԱՆԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԽՈՒՄԲԵՐ

Կիրակի, Մայիս 4–ին ՀՄՄ – Ֆրանս իր դաշտին վրայ 0–1 պարտուած է Գոտա–սիէնէն։ Այսուհանդերձ ան կը պահէ դասաւորման մէջ 2–րդ տեղը։ Ցաջորդ մրցումը Մայիս 11–ին դարձեալ իր դաշտին վրայ՝ Փառք տը Շուազի ՖՆԱԳ–ի դէմ։

Հ. Մ. Ը. Մ. – Ֆրանս ալ նոյն օրը, դժուար մրցում մը ունէր Գուրնէօվի մէջ Թիւնիզիենի դէմ, զոր չահած է 0 – 1։ Կը գրաւէ դասաւորման 5–րդ դիրքը։ Պահեսիներն ալ յաջողեցան 0 – 5 յաղթանակ մը տանիլ ամբապնդելով իրենց 2–րդ տեղը։ Ցաջորդ մրցումները Մայիս 11–ին՝ Փառք տը Շուազի, ԻՒ – ԷՍ – Փոլիսին դէմ։

COMMUNIQUE

INITIATION A LA DIDACTIQUE DE L'ARMENIEN
LICENCE D'ARMENIEN DE L'INALCO
INSCRIPTIONS 1997-98

1. NOUVEAU : Stages intensifs en «Didactique de l'arménien»:

Afin de répondre au besoin de formation continue d'enseignants en exercice, à partir de 1997-98, ce module de la Licence d'arménien sera assuré à l'INALCO sous forme de trois stages d'une semaine organisés **pendant les vacances scolaires (Toussaint, février et première semaine de juillet).** Les dates définitives seront fixées en fonction du calendrier scolaire des différentes régions et en fonction des inscriptions.

Certains autres modules de Licence pourront être suivis par correspondance (selon niveau en arménien).

L'inscription en Licence d'arménien est obligatoire pour suivre ces stages. Pour bénéficier d'une **inscription directe en Licence,** le candidat devra justifier d'un bon niveau en arménien et:

soit: — d'un diplôme français ou étranger reconnu équivalent au DEUG;

soit: — de cinq années d'exercice en tant qu'enseignant à temps complet (France ou étranger).

Attention: Les candidats ne justifiant pas d'un diplôme supérieur français seront soumis à un test de français début juillet. Par conséquent, pour ces candidats, **la date limite de remise des dossiers est le 31 mai 1997.** Les candidats titulaires d'un DEUG quelconque peuvent demander un dossier jusqu'à fin juillet.

Pour l'inscription directe en Licence, demander un dossier le plus rapidement possible à l'INALCO, 2, rue de Lille, 75343 Paris Cedex 07, Salle 21, ou par téléphone 01 49 26 42 27 (numéro réservé) et préciser: «demande d'intégration directe en Licence d'arménien».

2. L'inscription administrative en premier cycle d'arménien (débutants ou perfectionnement en langue et civilisation) sera ouverte à partir du début juillet et se prolongera jusqu'à courant septembre. Informations: 01 49 26 42 00.

En cas de difficulté, vous pouvez contacter Mme Donabédian, responsable de Section au 01 44 16 11 10.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

ՓԱՐԻԶ.–Տէր և Տիկին Շարթ 1000 Ֆր.։

Fête Paroissiale

LUNDI 19 MAI

Au programme :
11h30 : Culte;
A partir de 12h : Repas;
— Spécialités arméniennes —

STANDS

— Jeux pour enfants et adultes;
— Patisseries arméniennes;
— Librairie;
Etc...

Animation musicale

Eglise Evangélique Arménienne
55, ave V. Cresson - 28, ave Bourgain
92130 Issy-les-Moulineaux

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Պանեէօ – Գաշանի Հ. Իսահակեան մասնաճիւղի անդամուհիները խորապէս ապրուած Տիկին Էօժէնի Հանիչէրեանի մահէն իրենց ցաւակցութիւնները կը յայտնեն Հանիչէրեան եւ Գուլումճեան ընտանիքներուն։ Ողբացեալը ամբողջ կեանքի երկայնքին կապուած էր Կապոյտ Խաչի մշակութային եւ բարեսիրական գործունէութեան, եւ շատերու օրինակ ծառայած է իր խանդավառութեամբ եւ զոհաբերութեամբ։ Այս տխուր առթիւ, մասնաճիւղը 300–ական ֆրանք կը նուիրէ տեղւոյն Սիամանթօ դպրոցին եւ Կապոյտ Խաչի Պելֆոնթէնի օգափոխութեան կայանին։

ՀՈԳԵՇԱՆԳԻՍՏ

Տիկին Ֆիլոր Սարոյեան եւ ընտանեկան պարագաները կը ծանուցանեն որ Հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի, Կիրակի, Մայիս 11, Ալֆորվիլի Սուրբ Պօղոս – Պետրոս Եկեղեցին իրենց ամուսնոյն եւ ապրպականին՝

ՄԿՐՏԻՉ ՍԱՐՈՑԵԱՆ–Ի

մահուան քառասունքին առթիւ։

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

TELEVISION
FRANCE 2

Dimanche 11 Mai, 9 h 30
«SPIRITUALITE D'ARMENIE, SPIRITUALITE DE BYZANCE»

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

GOUTER

La Croix Bleue des Arméniens de France, section *«Astrig»* d'Arnouville-lès-Gonesse / Gonesse / Sarcelles / Villiers-le-Bel organise un *GOUTER*, à l'occasion de la première représentation de sa troupe de danse, le dimanche 11 Mai à 15 heures, dans la salle du restaurant scolaire, rue Jean-Jaurès à Arnouville. Les élèves de l'école arménienne seront également présentés. Nous fêterons *HAMPARTSOUM* ensemble.

GRANDE SOIREE DANSANTE

au profit de

L'ECOLE SAINT-MESROB D'ALFORTVILLE

sous la présidence de Monsieur *René ROUQUET*
Sénateur-Maire

DINER DANSANT

avec
ARAM ASSADRIAN et GRICHA

LE SAMEDI 24 MAI
à partir de 20 heures 30

Salle Roger DELMAS
Rue de Rome, ALFORTVILLE

— Tenue de soirée —

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տիկին Էօժէնի Հանիչէրեանի յիշատակին իր գաւակները հինգ հարիւր Ֆրանք կը նուիրեն ողբացեալին շատ սիրելի «Ցառաջ»ին։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑՑ ԽԱՉԻ Փարիզի Ա. Թաղկուեան մասնաճիւղի անդամական ընդհանուր ժողովը, Շաբաթ, Մայիս 10, ժամը 16–ին Մշակոյթի Տունը

17, rue Bleue, Paris 9e
M° Cadet

L'Association Educative et Culturelle Arménienne
Hamazkaïne
présente
L'ARMENIE EN FRANCE
avec
ROUBEN MATEVOSSIAN
HOVHANNES BADALIAN
et *OPHELIA HAMPARTZOUMIAN*
Dimanche 11 Mai à 18 heures
Théâtre des Variétés
7, Boulevard Montmartre, Paris 2e
Métro Rue Montmartre
PARKING BOURSE
Réservations :
Hamazkaïne :
Tél.: 01.48.78.76.88 / 01.42.40.22.74.
Prix des billets : 130 F / 150 F.

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզի Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը Սուրբ Յարութեան տօնին առթիւ շնորհակալութեամբ ստացած է Իւղագինի հետեւեալ նուէրները. –

Տէր եւ Տիկին Մանուէլ Հէլվաճեան 350 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ռուբէն Կիւմիւչեան՝ 150 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ճէմս Ջամիչ 200 Ֆր., Տիկին Սիւզան Յակոբեան 800 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Վահէ Տամլա 500 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ժապ Աբէլեան – Պօղոսեան 1000 Ֆր., Պր. Յովհաննէս Տոնէլեան 100 Ֆր., Տիկին Զարուհի Տէմիրեան 350 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Յակոբեան 100 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Արամ Ֆրէնկեան 400 Ֆր., Տիկին Մ. Վարդանեան – Նրանեան 200, Տիկին Եղիսաբէթ Ալէքսեան 500, Պր. Էմմանուէլ Նասիպ 100, Տիկին Մարի – Լուիզ Լը Ռուա 5000 Ֆր., Պր. Համբարձում Ջաուշեան 100 Ֆր., Տիկին Անճէլա Ֆորթիւնաթօ 300 Ֆր., Պր. Հ. Սարաֆեան 100 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Արշակ Բաղումեան 500 Ֆր., Պր. Յուլիուս եւ Սրբուհի Տիգրանեան ի յիշատակ իրենց հարազատներուն 2000 Ֆր., Պր. Զօհրապ Տէր – Մարտիրոսեան 100, Տէր եւ Տիկին Կարապետ Կէտիկեան 100, Տիկին Հերմինէ Սարաֆեան 1000 Ֆրանք, Պր. Սեւակ Պօղոսեան 300 Ֆր., Տիկին Տալիթա Պօյաճեան, Օր. Մարի Տէօլէթեան 100–ական Ֆր., Պր. Արամ Ղարդարեան 200 Ֆր., Տիկին Սրբուհի Տիւմպէկեան 100 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Վարդան Պէրպէրեան 1000 Ֆր., Տիկին Վարդուհի Սարհատեան 500 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Տարօն Սարհատեան 500 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Գարաբօղոսեան 1000 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ժոզէֆ Տէրտէրեան 200 Ֆր., Տիկին Սոֆի Գլըճեան 300 Ֆր., Տիկին Արմենուհի Քարեան 200 Ֆր., Օր. Մարի Մաթէոսեան 300 Ֆր., Տիկին Աթթիա Ջաթալեան 400 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ա. Անդրէասեան 100 Ֆր., Տիկին Նինա Աբէզեան 50 Ֆր., Պր. Միչէլ Յակոբեան 500 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Արթին Սիմոեան 100 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Կրկլուար Տէր – Ղազարեան 150 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Հերվէ Նալպանտ 100 Ֆր., Տիկին Ազնիւ Պապպալեան 300 Ֆր., Պր. Խոսրով Աճէմեան 1000 Ֆր., Պարթեզբերեան ընտանիքը 200 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Սեպուհ Զիթճեան 300 Ֆր., Տիկին Արշալոյս Ճենապեան 200 Ֆրանք,

(Շար.)

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 PARIS
SIRET: 51027317 A R. C. Paris
Commission paritaire : N° 55935

ՇԱԲԱԹ – ԿԻՐԱԿԻ
ՄԱՅԻՍ 10-11
SAMEDI - DIMANCHE
10-11 MAI
1997

LE NUMERO : 5,00 F.

ՀԱՅՐԱՍԱՆՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL.: 01.47.70.86.60 FAX : 01.48.00.06.70
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 1·100 Ֆ· — Վեցամսեայ : 560 Ֆ·
Արտասահման : Տար· 1·400 Ֆ· (ամէնօրեայ առաքում)
1·250 Ֆ· (շաբաթաւկան առաքում) – Հատը : 5,00 Ֆ·

72ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 19·111 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 72e ANNEE — N° 19.111

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ԸՆՏՐԱՊԱՅՔԱՐ

ԺՈՍՓԷՆԻ ԲԱՑ ՆԱՄԱԿԸ

«Սէրելի հայրենակիցներս» խորագրով, Ժոսփէն բաց նամակ մը յանձնեց Ֆրանսայի բովանդակ մամուլին (Մայիս 9) —ոչ թէ ընտրուելի Շիրաքի պէս— որ առեակ մը պատասխան է Շիրաքի:

Ընկերվարական պարագլուխը կը չեշտէ որ անցեալի սխալները պիտի չկրկնուին: Կը պարզէ ձախի արժէքները, յանձնառութիւնները եւ սկզբունքները որոնք խարիսխն են քաղաքակրթութեան մը ընտրութեան, զոր կ'առաջարկեն ընկերվարականները: Գլխաւորաբար պէտք է յարգել ճշմարտութիւնը, յարգել անհատը, յարգել այն ամէն ինչը որ մեզի կը նմանի, յարգել Եւրոպան, հուսկ՝ յարգել ժողովրդավարութիւնը:

Նախորդ օրն ալ Առիէժի նահանգի Փամիէ քաղաքի մկկ հանրաժողովին ընթացքին պատասխանած էր Ժիւփէի չորս հարցումներուն: Արդարեւ, Ժիւփէ հարցնէ ամբ.–ա) ի՞նչպէս պիտի ապահովէք ընկերվարական ծրագիրը առանց ղեղլպէս տուրքերը աւելցնելու, բ) որոշած էք ջնջել Փասքուա եւ Տըպրէ օրէնքները· ի՞նչպէս առաջքը պիտի առնէք գաղտնի գաղթողներու զանգուածային վերադարձին, գ) համայնավարները ըսին որ նախապէս պիտի ունենան կառավարութեան մէջ, ի՞նչպէս պիտի կարենաք խուսափիլ տագնապէ մը Եւրոպայի մէջ, դ) այն ընկերվարականներուն ինչու որոնք կ'ուզեն ազգայնացնել եւ անոնց որոնք կ'ուզեն ապասեռականացնել, ո՞րոնց պիտի հետեւիք:

Ժոսփէն, նախ իր զարմանքը կը յայտնէ, առաջին հարցումին առթիւ, որ՝ տուրքերու յաւելման Ֆրանսայի բոլոր գաւառակրգերու ախոյեանը նման հարցում մը ընէ: Ընկերվարականները, ինչ, տուրքերու յաւելում պիտի չըներ, այլ տարբեր ձեւով բաշխեն տուրքերը, աւելի պահանջելով զրամագլուխի եկամուտներէն: Ինչ կը վերաբերի գաղթողներու, Ժոսփէն կը դանէ որ Փասքուա եւ Տըպրէ օրէնքները չեն յաջողած կասեցնել գաղտնի գաղթողները, այլ գաղտնիի վերածած են անոնք որոնք նախապէս կանոնաւոր դիրքի մէջ էին: Համայնավարներու կապակցութեամբ, Ժոսփէն կը յիշեցնէ որ Պէրլինի պատը լինած է, որ Կոլ եւ Միթերան համայնավար նախարարներ ունեցած են: Իրենց համար ան կախում ունի քաղաքական ուղղութիւններու համաձայնութենէ մը: Ժոսփէն կը ճշդէ նաեւ թէ ազգայնացումներու հարց չկայ:

***

Ժիսքար տ'Էսթէնէն, որ ցարդ լուռ էր, հրապարակ իջաւ Մայիս 7–ին (հեռատեսիլէն) յայտնելու համար թէ բացարձակապէս դէմ եղած էր –եւ է– Ազգ· Ժողովի լուծումին: Ինք կը խորհի որ հարկ է յարգել ժամանակացոյցերը, համաձայն ժողովրդավարութեան ընթացքի իր ըմբռնումին: Պէտք է լսել Ժըքանացիները որոնք դժգոհ են եւ երբ նախագահը վարչապետ մը նշանակէ, պէտք է նկատի առնէ թէ ի՞նչ ըսել ուզած են Ֆրանսացիք:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Վենետիկի Սան Մարկօ հրապարակը անասելի զմայլանք մը ունեցած է Մայիս 9–ի առաւօտեան, երբ զինեալ ուժերը եկած են պարպելու Գամփանիլէն (զանգակատուն) ուր 10 Իտալացիներ ապաստանած էին պահանջելով Վենետիկի անկախութիւնը եւ «վսեմաշուքին» (սեբեճիսիմ) Հանրապետութեան վերահաստատումը: Վենետիկի Հանրապետութիւնը վերջ գտած է 1797 Մայիս 12–ին:

Իրանի նախագահական ընտրութիւններուն համար ներկայացած 238 թեկնածուներուն վրայ միայն չորսը վաւերացուեցան: Ասոնք են.– Ալի Աքպար Նաթէշ–Նուրի, Խորհրդարանի նախագահ, Մոհամէտ Խաթամի, Մշակոյթի նախկին նախարար, Մոհամէտ Ռէյհահրի, նախկին նախարար եւ Ռեզա Զաւարէյ, իրաւական խորհրդական: Սահմանադրութիւնը կը պարտադրէ որ թեկնածուները իրենց հաւատարմութիւնը յայտնեն իսլամական Հանրապետութեան եւ «բացարձակ հնազանդութիւն» արտայայտեն Հոգեւոր առաջնորդին՝ Ալի Խամանէիի:

Շնարժանկարի Գաննի փառատօնը բացուեցաւ Մայիս 7–ին: Դատակազմին կը նախագահէ Իզապել Ազանի: Ուշադրութիւն դրաւող ֆիլմն է՝ «3–րդ տարբը», որ ապագայապաշտ արտադրութիւն մըն է, որու բեմադիրն է Լիւք Պէսոն: Ֆիլմը 500 միլիոն Ֆրանքէն քիչ մը աւելի արժած է: Կը ներկայացուի նաեւ մարսէյլցի Ռոպէր Կէտիկեանի «Մարիւս և Ժանէթթ»ը:

ՏԻԿԻՆ ՏԱՆԻԷԼ ՄԻԹԵՐԱՆԻ ԿՈՉԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԴԷՄ

Տիկին Տանիէլ Միթերան չի ծածկեր իր խոր վրդովումը ի տես այն բարեացակամ վերաբերումին զոր Եւրոպա, մասնաւորաբար՝ Ֆրանսա եւ Գերմանիա ցոյց կուտան Թուրքիոյ նկատմամբ: Անգարա տեղի ունենալիք ժողովին արգիլման առթիւ է («Յառաջ», Մայիս 7) որ Տիկին Միթերան արտայայտած է եւ հարցազրոյց մըն ալ տուած «Իւմանիթէ»ի (Մայիս 8): Ինք ալ պիտի մասնակցէր քրտական հարցին նուիրուած այդ ժողովին եւ կը զարմանայ որ ոչ ոք այլեւս կը հետաքրքրուի մարդկային իրաւունց զոնաթուումով Թուրքիոյ մէջ, ոչ մեթիանները, ոչ ալ Ֆրանսայի քաղաքական դէմքերը: Կ'ուզէ դատապարտել քաղաքական պատանիանատուներու դիրքը ի տես ժողովրդավարութեան բացակայութեան եւ կ'ըսէ.–

«Կ'ուզեմ հարցնել երեսփոխանական ընտրութիւններու բոլոր թեկնածուներուն թէ, որպէս ապագայ երեսփոխան, միթէ ունի՞ն ճշմարտութիւնը ըսելու Թուրքիոյ մասին: Վերջ պիտի տա՞ն զէնքի վաճառման»:

«Իւմանիթէ» նոյն թիւով կ'անդրադառնայ նաեւ «Պոլսոյ մայրերուն» որոնք չորջ երկու տարի է ցոյց կ'ընեն:

ՃԱՏՐԱԿ

ԳԱՍՊԱՐՈՎ – ՏԻՓԸՐ ՊԼՈՒ
2 – 2

Չորեքշաբթի, Մայիս 7–ին, Գասպարով հաղիւ կրցաւ հաւասար արդիւնք մը պահել, 2 – 2: Ճատրակի ամերիկացի մեծ վարպետ մը կը դնէ որ Գասպարով չատ ջղագրգիռ է, պէտք է հանդարտի:

ՔԻՄԻԱԿԱՆ ԶԷՆՔԵՐՈՒ ԱՐԳԻԼՄԱՆ ԼԱ ՀԷՅ ԺՈՂՈՎԻՆ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

Մայիս 5–ին, Լա Հէյ մէջ բացուած է քիմիական զէնքի արգիլման կազմակերպութեան անդամ պետութիւններու ժողովի առաջին նստաշրջանը:

Պրիւսէլի հայկական դեսպանատունը յատուկ հաղորդագրութեամբ մը, կը տեղեկացնէ որ բացման խօսքը արտասանած է Հոլանտայի վարչապետը՝ Վիմ Քոք: Ներկայ էր նաեւ թագուհին՝ Պէաթրիքս:

Հայաստանի Հանրապետութեան պատուիրակութիւնը կը գլխաւորէ Արտաքին վոխ – նախարար՝ Վարդան Ոսկանեան: Մաս կը կազմեն Պելժիոյ մօտ դեսպան՝ Վիգէն Զիտէչեան, Ժընեւի ՄԱԿ–ի դրասենեակի մնայուն ներկայացուցիչ՝ Կ. Նազարեան եւ այլ աշխատակիցներ: Առաջին օրուան նիստին ելոյթ ունեցած է Վ. Ոսկանեան, որ ներկայացուցած է տարածաշրջանային ապահովութեան երաշխիքներու ստեղծման հնարաւորութիւնները եւ այդ առընչութեամբ Հայաստանի տեսակէտները: Մանաւանդ ուշադրութիւն հրաւիրուած է քիմիական զէնքի պայմանազրութեան ցարդ Ազրբեջանի կողմէ չվաւերացուելուն վրայ, ինչ որ արգար մտահոգութիւն կը պատճառէ Լ. Ղարաբաղի հակամարտութեան առկայութեան պայմաններուն մէջ:

Յանօթ է որ Հայաստան պայմանագրութիւնը ստորագրած է 1993, Մարտ 19–ին եւ վաւերացուցած 1994, Մայիս 24–ին եւ ատով անդամ դարձած վերյիշեալ կազմակերպութեան: Պայմանագրութիւնը կ'արգիլէ քիմիական զէնքի մշակումը, արտադրութիւնը, օգտագործումը:

***

Մայիս 7–ին, Հայաստանի դեսպան՝ Վիգէն Զիտէչեան իր հաւատարմագիրը յանձնած է Պելժիոյ Ալպէր Բ· թագաւորին եւ այդ առթիւ չուրջ քսան վայրկեան զրոյց ունեցած է անոր հետ: Խօսակցութեան նիւթ եղած են երկու երկիրներու յարաբերութիւնները, Ղարաբաղի հարցին ներկայ վիճակը, Պելժիոյ Հայ դատի հարցերը: Հուսկ՝ դեսպանը Ալպէր Բ·ի փոխանցած է Լ· Տէր – Պետրոսեանի ողջոյնը եւ զայն հրաւիրած է Հայաստան:

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Մայիս 8)

ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐԻՆ ԵԼՈՅԹԸ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ

Մայիս 3–ին, Պաշտպանութեան նախարար Վազգէն Սարգսեան ելոյթ ունեցած է Հայաստանի հեռատեսիլէն: Անդրադառնալէ ետք Հայաստանի մէջ ռուսական զօրակայանի մասին պայմանագրին երկու երկիրներու Մերհրդարաններուն կողմէ վաւերացման, ըսած է թէ ատիկա ռազմաքաղաքական յաղթանակ է Հայաստանի համար: Նախարարը իր ելոյթը շարունակած է ներկայացնելով պաշտպանութեան համակարգէն ներս տարուած այն աշխատանքները, որոնք կատարուած են Ապրիլի ընթացքին, յիշելով նաեւ «Պաշտպանութեան մասին» եւ «Ռազմական դրութեան մասին» օրէնքներուն ընդունումը: Ըսած է թէ մօտ օրէն Ազգ· Ժողովին կը ներկայացուի նաեւ «Զինուրական ծառայութեան մասին» օրէնքին նախագիծը, որ արդէն արժանացաւ կառավարութեան հաւանութեան:

Անդրադառնալով բանակէն ներս տար–

(Շար·ը կարդալ Դ· էջ)

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ ԷՋՄԻԱԾԻՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁԱՒ

Գարեգին Ա· Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը որ երկու չաբաթ առաջ առողջական պատճառներով Շիքակօ մեկնած էր, Հինգշաբթի, Մայիս 8–ին, Մայր Աթոռ վերադարձաւ Փարիզի ճամբով:

Քննութիւնները լաւ արդիւնք տուած են եւ Կաթողիկոսը այժմ կ'անցընէ ապաքինման շրջան մը, համապատասխան իր նամքով:

ՖՐԱՆՍԱ – 98

ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՑԻՆ ԲԱԺԱԿԻ ՋՏՄԱՆ ՄՐՑՈՒՄՆԵՐ

ՈՒԿՐԱՆԻԱ – ՀԱՅԱՍՏԱՆ
1 – 1

Մայիս 7–ին, Կիեւի մէջ, Հայաստան յաջողեցաւ 1 – 1 հաւասար արդիւնք մը ձեռք ձգել: Առաջին կիսախաղին 6–րդ վայրկեանին Ուկրանիոյ հաշույն Շեւչենկօ նշանակեց առաջին կէտը, 75–րդ վայրկեանին ալ Ա· Պետրոսեան կրցաւ հաւասարութեան կէտը նշանակել: Դասաւորմամբ գլուխն է Ուկրանիա (13 կէտ), երեն կը յաջորդեն՝ Գերմանիա (11), Փորթուկալ (9), Հիւսիսային Իրլանտա (7), Հայաստան (5), Ալպանիա (1):

ՓԱՆԻ ՄԸ ՕՐԵՆ՝

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

(1916)

Այսօր վերջ կը դնէ Ե· Օտեանի «12 տարի Պոլսէն դուրս» յուշագրութիւնը զոր մեր ընթերցողները կարգացին մեծ հետաքրքրութեամբ:

Քանի մը օրէն, կը վերահրատարակենք Շաւարշ Միսաքեանի յուշերը որոնք կը վերաբերին Պոլսոյ մէջ, 1916–ին, իր ձերբակալութեան, բանտարկութեան, կրած չարչարանքներուն, անձնասպանութեան փորձին, պատերազմական տաճանին առջեւ կատարուած դատավարութեան:

Յուշերու այս մասը զրի առնուած է եւ հրատարակուած «Յառաջ»ի մէջ, 1935–ին, յատկապէս սրբագրելու կամ լրացնելու համար Ալի Րիզայի «Յուշերը» որոնք հրատարակուեցան նոյն թուականին Պոլսոյ Թրքական «Զաման» թերթին մէջ:

Այս այն Ալի Րիզան է, տխրահռչակ ոստիկանապետը որ յաջողած էր Թաքստոցէն դուրս հանել Շաւարշ Միսաքեանը եւ ձերբակալել պուլկար մատնիչի մը մեղսակցութեամբ, դէպի Պուլկարիա չոգենաւ մտնելու ժամանակ:

Ամբողջական դարձնելու համար Շ· Միսաքեանի կենսագրութեան այս շրջանի պատմութիւնը, նախ պիտի տանք Ալի Րիզայի յուշերը, թերթօնի ձեւով:

1935–էն յետոյ, երկրորդ անգամ մը հրատարակած ենք այս յուշերը, Շաւարշ Միսաքեանի մահուան վաղորդայնին՝ 1957 Փետրուարին:

800 ՏԱՐՈՒԱՆ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒՈՂ ԲԱՐԵԿԱՄՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

ԻՏԱԼԻԱ ԵՒ ՏԵՂԻՈՅՆ ՓՈՔՐԱԹԻՒ ՀԱՅՈՒԹԻՒՆԸ

ԼԵՒՈՆ ՇԱՒՈՑԵԱՆ

Ս. ՂԱԶԱՐՈՒ ԿՂԶԻՆ

Խօսելու առթիւ Վենետիկի մասին, Տ. Զէնեան, բնականաբար, առանձինն կ'անդրադառնայ Մխիթարեան հայրերու վաստակին, Ս. Ղազարու կղզին ընորհելով որպէս «հայ մտքի անդրանիկ օրրանը»։

300 տարի առաջ, կը գրէ ան, երիտասարդ վանական մը՝ Մխիթար Սեբաստացի (1676 – 1749), կ'որոշէր Աւետարանի քարոզչութենէն տարբեր առաքելութեան մը նուիրուիլ։ Այդ օրերուն, հայկական հոգեւոր, մտաւոր եւ ազգային կեանքը կը բոլորէր խարխափումի շրջան մը։ Ցաւմբ մը կղերականներ սակայն, Մխիթարի գլխաւորութեամբ, լուրջ չանքեր ի գործ դնելով՝ ուսումնասիրել տարրեր կը մկկռեղէին ու հասարակական աշխատանքի կը լծուէին՝ հայութեան հոգեւոր, բարոյական եւ լմացական պահանջքներուն դոհացում տալու համար։

Մխիթարի երազն էր հիմնել կուսակրօն եկեղեցականներու միաբանութիւն մը, որուն հիմնական նպատակն ըլլար նուիրուիլ փիլիսոփայական, պատմական, դրական, լեզուաբանական, աստուածաբանական, հրատարակչական եւ կրթական լայնածիր աշխատանքներու, աւելի քան՝ ատենպատական հոգեւոր սահմանափակ այն դերը, որ վիճակուած էր հայ կղերին, այդ օրերուն (5)։

1701–ին Մխիթար լոյսը հեռուորդներով կը սկսէր իր առաքելութեան եւ նախ կայք կը հաստատէր Պոլիս, ուր սակայն հալածանքի կ'ենթարկուէր թէ՛ թուրք պետութեան ու թէ՛ հակառակորդ հայ կղերին կողմէ։ Ձարահատ, 1715–ին, Վենետիկ անցնելով, անոր մերձակայ Ս. Ղազար կղզին (նախապէս բորոտներու յատկացուած) վայր կ'ընտրէր իրեն՝ հոն հաստատելու համար Վատիկանի ենթակայ վանական իր միաբանութիւնը, ապահով ու խաղաղ մթնոլորտի մը մէջ։ Որպէս անջատ Ռէխտ մը, կը գրէ Զէնեան, Մխիթարեանները իրենք զիրենք նուիրած են առաւելաբար մշակութային աշխատանքի, թէեւ վերջերս իրենց վստահուած է նաեւ հովուական պաշտօններ։

Երբ Մխիթար ոտք կը դնէր Ս. Ղազար (1717, Սեպտեմբեր 8), կղզին ունէր 9000 քառակուսի մեթր տարածութիւն, հնադարեան եկեղեցիով մը ու քանի մը բնակելի սենեակներով։ Բազմաթիւ վերանորոգութիւններէ եառ, վանականները կը յաջողէին կղզին «հայկականացնել» ու զայն վերածել ուսումնական ու հետազօտական բարձրամակարդակ կեդրոնի մը, որուն գուգահեռը կարելի չէ գտնել Սփիւռքի մէջ (պէտք է նշել, որ տարիներու երկայնքին Ս. Ղազարու կղզին երկու անգամ ընդարձակուած է։ Նախ՝ 1815ին, հուսկ 1948 – 1950–ի շրջանին, հողին՝ ընդհանուր տարածքը 9000–էն բարձրացնելով 30·000 քառակուսի մեթրի)։

Մխիթար Աբրահայր, ինք եւս կարկառուն մտաւորական մը, իր եռին է ձգած չուրջ քսան հատորէ բաղկացեալ գրական ժառանգութիւն մը, որուն մէջ համբաւաւոր է յատկապէս «Բառգիրք Հայկազեան Լեզուի» երկհատոր ծաւալուն բացատրական բառարանը, լոյս տեսած՝ 1749 – 1769–ին։ Այդ թուականէն ասդին, դեռ մինչեւ այսօր, Մխիթարի այդ բառարանը կը համարուի հայ լեզուի թանկագին գանձարաններէն մին։ Կղզեցնակ վանականները կատարեցին նաեւ բազմաթիւ թարգմանութիւններ յունարէնէ, լատիներէնէ ու եւրոպական այլ լեզուներէ, հրատարակեցին հայկական հին երկեր, այնքան ձեռնհասօրէն։ Մխիթարի արբահայրութեան շրջանին է նաեւ, երբ բացուեցաւ Մխիթարեան սեփական առաջին վարժարանը, Հունգարիոյ էլիզապէթպոլ քաղաքը, 1746–ին։ Ցետագային, դպրոցներ բացուեցան նաեւ Թուրքիոյ (12 հատ), Ղրիմի, Կովկասի, Իտալիոյ, Ֆրանսայի, Պազեստինի, Եգիպտոսի, Սուրիոյ, Լիբանանի եւ Աբժանթինի մէջ, ատոնց ընդհանուր թիւը հասցնելով 29–ի։ Այդ վարժարաններէն միայն հինգը կը չարունակեն գոյատեւել ցարդ, մէջն ըլլալով Վենետիկի 160–ամեայ համբաւաւոր Մուրատ – Ռափայէլեան կրթօճախը։ Դպրոցներ, ուրկէ չրջանաւարտ եղած են մեծ թիւով հայ գրողներ, բանաստեղծներ, թատերական գործիչներ, նկարիչներ, եւայլն։

Փաստօրէն, տարիներու ընթացքին Մխիթար Սեբաստացի հիմը դրած եղաւ ոչ միայն կրօնական հաստատութեան մը, այլեւ զօրաւոր չարժումի մը՝ դրական, մշակութային, կրթական եւ վանական առանձին երեսներով։

Զէնեան կը հաստատէ, թէ Ս. Ղազարու դանձերէն համբաւաւոր է յատկապէս դրապահոցը, որ կը պարունակէ 150·000–է աւելի հայերէն թէ օտար գիրքեր, չուրջ 5000 հայկական, արաբական, պարսկական ու եթովպական ձեռագիրներու քովն ի վեր։ Ատոնց մէջ անգին աւանդ մըն է, դոր օրինակ, Եղիշէ Պատմիչէն (5–րդ դար) ձեռագիր էջ մը, ուր կը նկարագրուի 451–ի Վարդանանց ճակատամարտը...։ Հարուստ է նաեւ վանքին թանգարանը, ուր պահպանուած է Կիլիկիոյ Հայոց Լեւոն Թագաւորին մէկ սուրը, Ն.Ք. 1400 թուականէն մնացած եգիպտական հազուագիւտ մոմիա մը, ինչպէս նաեւ արուեստի բազմաթիւ կտաւներ ծովանկարիչ Այվազովսկիէն, Քոչարէն, Սարեանէն, Մախոխեանէն, Շարթէն, Գառզուէն, Ժանսեմէն, Յանճեանէն եւայլն։

Այս բոլորին կողքին, կը գրէ Թղթակիցը, Ս. Ղազար ունի նաեւ իր տագնապալի հարցերը։ Վերջին տարիներուն, Մխիթարեանները դիմադրեց անտեսական չատ լուրջ տագնապ մը՝ ի հետեւանս նիւթական ճախաւեր գործառնութեանց եւ մատակարարումներու։ Աճող պարտքերէն փրկուելու համար վաճառեցան Վենետիկի մերձակայ վանքապատկան անչարժ չարք մը կալուածներ ու այգիներ, եւ նիւթական օժանդակութիւն խնդրուեցաւ հայկական կազմակերպութիւններէ։ Փորձառու անձերէ կազմուած աշխարհականներու կամաւոր յանձնախումբ մը (CICAM) կրցաւ հարթել ըստեղծուած անելը։

Բայց հակառակ այս ծանր տագնապին, կղզեբնակ տասնեակ մը Մխիթարեաններ դեռ կը չարունակեն 300 տարուան անգնահատելի ունեցող իրենց առաքելութիւնը, հետեւելով Մեծ Հիմնադրին երազին։

(Շար. 2)

(5) – Ինչ կարեւոր հաստատում մը, իրաւամբ, որ գոյութեան raison d'être–ը եղած է Մխիթարեան գոյգ միաբանութեանց։ Մեր օրերուն, դժբախտաբար, Մխիթարեան վարդապետներէն շատեր կը սիրեն լծուիլ զուտ հոգեւոր – ծիսական կամ ժողովրդապետական պաշտօններու՝ հայ կաթողիկէ համայնքներէ ներս, անգոսնելով Մեծն Մխիթարի իսկ կողմէ թանձրացուած եզակի առաքելութեան մը սահմանները...։

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՎԵՐՋԱԼՈՑՍԻ ՑՈՑՔԵՐ

ՅԱԿՈԲ Յ. ԱՍԱՏՈՒՐԵԱՆ

Թէնըֆլայ,
Միացեալ – Նահանգներ, 1996

ՊՈՄՊԷԱՑԻ ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՀԸ

Երկրաղունակ եղակի քաղաքներէն է Պոմպէա։ Ոչ թէ իր մշակութային եւ վերարտադրական ճառագայթումին համար հին աշխարհին մէջ այլ՝ որովհետեւ ան արտասովոր վկայագրութիւն է, տակաւրակական առօրեայի մը՝ հռովմէական կայսրութեան առաջին չրջաններուն վերաբերող, յետագայ ժամանակներուն ձգուած՝ որպէս անմիջական արձանագրութիւն։ Ան կը յայտնէ Վէսուվի հրաբխային ժայթքումին, հետեւանքներուն, մարդոց գործունէութիւններուն, չարժումներուն եւ վերջին պահերու խուճապին մասին։ Ատոր առընթեր, Պոմպէան նաեւ գաղափար մը կուտայ հռովմէական մեծ եւ փոքր քաղքենիութեան գծով, որոնք երբեմն ժպիրտ չռայլանքի մը մէջ կը լողային։

Սակայն, հռովմէական չրջանին, Պոմպէան չունէր այն համբաւը որուն արժանացաւ, 18–րդ դարու իր վերայայտնաբերումէն ետք։ Նախքան հրաբուխը, քաղաքին մասին արձանագրուած սակաւաթիւ տեղեկութիւնները ցոյց կուտան որ Հռոմի աչքին ան քիչ հետաքրքրութիւն կ'արթնցնէր։ Պարզապէս, չատերու նման գաւառային քաղաք մըն էր, ընդարձակ կայսրութեան տարած-քին ցրուած։ Այս իսկ պատճառով, հին գրողները անցողակի կը յիչեն անոր գոյութիւնը։ Միակ եղելութիւնը զոր մանրամասնօրէն նկարագրած է Տակիտոս, իր «Տարեգիրքեր»ուն մէջ, կը վերաբերի բախումի մը՝ որ տեղի ունեցած է Պոմպէացիներու եւ Նոչէրայի բնակիչներուն միջեւ, մենամարտիկներու ճակատման մը ընթացքին, Պոմպէայի ամփիթատրոնին մէջ, Ն.Ք. 59–ին։ Հակառակորդ կողմերու միջեւ տեղի ունեցող այս բախումը պատճառ դարձած է մահերու եւ վիրաւորներու, որուն իրը հետեւանք քաղաքին մէջ 10 տարի արգիլուած են ներկայացումները, պատիժ մը՝ զոր Ներոն կայսրը յետոյ նուազեցուցած է։

Ք.Ե. 62–ի երկրաչարժը հիմնայատակ կը կործանէ Պոմպէան։ Անկէ ետք չատեր, լքելէ ետք վայրը, կը սպասեն որ չինարար յանձնաժողովները վերստին կառուցեն բնակարանները կամ վերանորոգեն զանոնք, նախքան իրենց վերադարձը։ Իսկ ամառները հարուստները կ'ապաստանին իրենց գիւղական առանձնատուները։ Երբ Ք.Ե. 79–ի Օգոստոս 24–ին Վէսուվի հրաբուխը կը ժայթքի, քաղաքը չինարարական մեծ դաշտ մըն է քանի, երկրաչարժին բերմամբ, տաճարները, հանրային եւ անձնական կառոյցները բոլորն ալ վնասներ կրած էին մինչ, այդ օրերուն, բնակարաններու տէրերու բացակայութիւնը թոյլատրած էր որ մարդիկ, ապօրինի կերպով, բնակութիւն հաստատեն նախագաւիթներուն եւ պարտէզներուն մէջ։

18–րդ դարուն, երբ Պոմպէան դիպուածով կը վերայայտնաբերուի, մեծ իրազարձութիւն կը դառնայ եւ զօրաւոր ազդեցութիւն կ'ունենայ նորադասական ղղրոցին վրայ, որ կը ձգտէր յունա – հռովմէական արուեստին կապկումին։ Քաղաքին համբաւը հետզհետէ կ'աճի ու հետաւոր երկիրներէ անձեր հոն կ'այցելեն, անցեալէն ներս մտած ըլլալու ղգայութեամբ մը։ Սակայն, մեր դարուն, այս տեսարժան վայրին վիճակը տարուէ տարի կը վատթարանայ։ Միլիոնաւոր զբօսաչրջիկները, վնասակար խոտեր եւ օդը՝ որմնանկարները ջնջացնող, կը հիւծեն զայն։ Այս իսկ պատճառով, Մշակութային Ստացուածքներու խորհրդի նախարարը, Վալթէր Վելթրունի, որոշած է փրկութեան ծրագիր մը իրագործել, մինչեւ 2000 թուականը ամբողջութեամբ նորոգելու համար քաղաքը (որուն մէկ մասը դեռ պէտք է վերայայտնաբերուի), դիմելով անհատական նախաձեռնողներու եւ ներդրողներու։

Պոմպէան իտալական մշակութային կեանքի առաջնորդող տեսարժան վայրերէն է, որ ամէն տարի երկու միլիոն այցելու կը ստանայ։ Պետութիւնը անոր հանդէպ ցարդ ցոյց չէ տուած այն խնամքը որուն արժանի է ան։ Մէկէն երկու միլիառ ֆրանսական ֆրանք պիտի արժէ անոր նորոգութիւնը, ինչ որ պետութիւնը առանձինն չի կրնար հոգալ, երբ մշակութային տարեկան ամբողջ պիւտճէն մօտ 1,5 միլիառ ֆրանսական ֆրանք է։ Բայց մէկ բան յստակ է. պէտք է արագ չարժիլ։ Պոմպէան կրնայ երկրորդ անգամ ըլլալով մեռնիլ եւ՝ առ յաւէտ։

ՍԵՐՄՆԱՑԱՆ

ԷՍԱԵԱՆԻ ՁԵՌՆԱՐԿԸ

Ապրիլ 27–ի կիրակին, Էսաեանի Սանուց Միութիւնը կրկին մէկտեղեր էր Էսաեանի համակիրները ու աչակերտները թատերական ցերեկոյթի ու կոկիկ թէյասեղանի մը չուրջ։ Նման ձեռնարկները առիթ կը ստեղծեն – մանաւանդ երբ հայ բարեգործականն է վայրը – որ թարմ կամներ գիւրար տեսնեն ու հանդիսին առարկան վերջն ալ յամենան խօսակցելու համար։

Ցերեկոյթին բացումը ըրաւ Տիկին Մ. Շէրիք որուն յաջորդեց Պր. Ս. Շէրիքեան կարճ բացատրականով մը խօսելու ներկայացուելիք «Առանց միջնորդի փեսացու մը գտնել» անուն խաղին առնուած պատկերներու մասին. միանդամայն լսելի թէ Ցակոր Պարոնեանի գործերուն մէջ կը տեսնենք թրքերէն բառեր։ (Ծանօթ բնական է որ Պոլսահայ գրականութիւնը ազդուած ըլլայ երկրին տիրապետող լեզուէն)։ Բ. մասը որ նոյնինքն Ս. Շէրիքի գրչէն ելած էր, կը կրէր «Ձուկի բոյթը» անունը։ Ինքն ալ հաստատեց որ Պարոնեանի չունչը կայ իր թատերախաղին մէջ ալ։

Երկու թատերախաղերու մէջտեղ կար դաշնակի ընկերութիւն մը. երկու պարմանուհիներու՝ Լոռի Ասֆար եւ Նայիրի Պատալ. ապագայ խոստացող երկու հայուհիներ, որոնք ո՛վ գիտէ թերեւս մօտիկ ապագայի մը մեր կուրծքերը հպարտութեամբ ուռեցնեն։

Լոռին՝ նուագեց Հոնկկերի Շոփէնի վալսը անուն կտորը քնքշօրէն, Նայիրին Շոփէնի Նոքթիւրնը եւ Լիսթի վալս-Էնփրոմփթիւն գիտակից մեթոտով եւ ղգացումով։

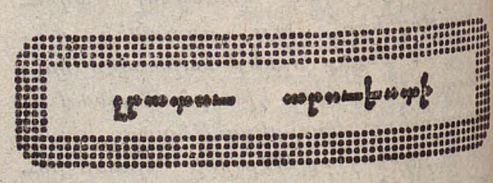
Ցակոբ Պարոնեան անցեալի երգիծագիր մըն է. բայց, իրմէ վերջ գրեթէ ոչինչ է փոխուած մեր առօրեային մէջ ուր կեղծիքը ունի իր տեղը։ Այսօրուան բարքերը, մտածումները լրիւ կը նմանին իր ապրած տարիներուն։ Դերակատարները՝ Րաֆֆի կարապետեան, Ալէն Գասպարեան, Մէրի Խաչիկեան, Քրիսթին Իսկէքլեան, Իպսիկ Իւրէքլեան, Արմէն Տէր – Բարսեղեան, Առէն Շէրիք կրցան իրենց վստահուած անձերուն դերին մէջ մտնել։

Կը չնորհաւորենք Պր. Սուրէն Շէրիքը որ իր ասպարէզին զատ կը չարունակէ թատերախաղեր գրել ու ի մի հաւաքել հայ երիտասարդները։

Հանդէսի վերջաւորութեան, միչտ կռիւի Պր. Նազարէթ Պչակիկեան, Ասեղ Իսահակեանէ եւ Եղիչէ Չարենցէ երկու դեղեցիկ քերթուածներ արտասանեց։ Դերակատարները եւ քանի մը երիտասարդներ եւս, մեղի հրամցուցին հայերէն երգերու սիրուն փունջ մը որոնց ընկերացան նաեւ հանդիսականներէն շատեր։

Սրտանց կը չնորհաւորենք այս յաջող ձեռնարկը պատրաստող Էսաեան Սանուցի անխոնջ տիկիններն, յարատեւութիւն մաղթելով իրենց։

ՍՕՆԱ ՄՈՄՃԵԱՆ

Georges Garvarentz: Musiques de films

Լոյս տեսած է Սի – Տի մը որ կ'ընդգրկէ Ժորժ Կառվարենցի 31 դրծերը (Շարժանկարի երաժշտութիւն) հետեւեալ ֆիլմերէն՝

«Paris au mois d'Août», «Un taxi pour Tobrouk», «Les Parisiennes», «La tête du client», «L'homme d'Istanbul», «Le facteur s'en va-t-en guerre», «Cherchez l'idole», «Le tatoué», «Le vicomte règle ses comptes», «Comment réussir en amour», «Les hommes de Las-Vegas»։

Հրապարակ ելած է սահմանափակ քանակութեամբ (2000)։ Ցիշատակի ամփոփ ծաղկաքաղ մը որ կ'ոգեկոչէ տարաբախտ Ժորժ (Տիրան) Կառվարենցի երաժշտական տաղանդը։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱՐՑԱԽ

ԶԱՅՆԵՐ ԳԱԻԱՌԷՆ

ՏԷՍԻՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԶԱՅՆԱՍՓԻՒՌԻՆ ՑԱՋՈՂ ՁԵՒՆԱՐԿԸ

Տէսիլի «Հայաստան» ձայնասփիւռը Ապրիլ 24–ի առթիւ, իր աւուր պատշաճի սիրումներէն զատ, կազմակերպեց հաւաքոյթ մը քաղաքին նոր հանդիսասրահին մէջ՝ որմէ լայնօրէն կ'օգտուին մեր հայրենակիցները:

Մուտքը ազատ էր, չնորհիւ քանի մը նուիրատուներու բարի օժանդակութեան:

Կազմակերպութեան պատասխանատուութիւնը ստանձնած էր Վարդան Քէշիշեան՝ վարձատու այդպիսի աշխատանքներու մէջ: Այդ էր պատճառը թերեւս որ հանդիսութիւնը սկսաւ ճիշդ յայտարարուած ժամուն՝ 18–ին, Կիրակի, Ապրիլ 27–ին:

Յայտագիրը գեղարուեստական բնոյթ ունէր: Մասամբ ալ՝ սովորականէն դուրս. կար լայն ու հաճելի մտանկագութիւն մը ոչ – հայ դերակատարներու:

Բանալով երեկոյթը, Վարդան Քէշիշեան հրաւիրեց «Ռատիօ Արմէնիա»ի վարիչներէն՝ Ասատուր Մազաքեանը բեմ:

Պր. Մազաքեան ամփոփ բառերով ներկայացուց Հայաստան ձայնասփիւռին դերը չէջանին հայ համայնքներուն մէջ: Անհրաժեշտ կապ մը Հայերու միջեւ. հաստարիմ լրատու մը՝ որուն ալիքները կ'երթան մինչեւ Վիէն եւ քիչ մըն ալ աւելի հեռու: Հրաւիրեց ներկաները օգնել «Ռատիօ Արմէնիա»ին:

***

Երեք խումբեր, աւելի քան երեք տասնեակ դերակատարներ երեւցան, մերթ ընդ մերթ, լայնատարած բեմին վրայ: Նուագ, երգ, պար, արտասանութիւններ ալ Թաթուն Մկրտիչեանի կողմէ: Արտասանեց Գէորգ Էմինէն:

Յայտագիրին առաջին մասին մէջ տեղ ունէր Ֆրանսական խումբ մը՝ «Տիվէրթիմէնթօ»՝ որուն կը մասնակցի նաեւ Հայուհի մը՝ Անտա Մխքայէլեան (Ջութակ): «Տիվէրթիմէնթօ» իր յայտագիրին մէջ ունէր «Երեւան էրէբունի»ն եւ քանի մը ուրիշ գործեր՝ հայրենի յօրինողներէ:

Ցեղոյ բեմ հրաւիրուեցաւ «Ռէվէրանս» պարախումբը: Ինը զոյգեր՝ ոչ Հայ: Եւրոպական պարեր: Պարեր հին օրերու՝ երբ երիտասարդութիւնը դիտէր գոհանալ եւ խանդավառուիլ փոլքաններու եւ մաղուրքաներու համաչափ, ժուժկալ շարժումներով, երկար ծափահարութիւններ:

Ալ աւելի խանդավառութեան արժանացաւ մեր ժողովրդական երաժշտութեան նուիրեալ «Սպիտակ» նուագախումբը: Յակոբ Պօյաճեան, դլխաւոր հիմնադիրը այս կազմին եւ իր ընկերները միշտ պատրաստ են իրենց մասնակցութիւնը բերելու համայնքին հաւաքոյթներուն: Այս անդամ խումբին մէջն էր նաեւ Հայաստանէն ժամանած եղիչէ Մանուկեան՝ վարպետ դուդուկի:

«Սպիտակ»ի երգչուհին է Սիլվա Գաբաօհաննէսեան արդէն վարժ հրապարակային ելոյթներու: Իր յայտագիրը կ'ընդլայնուի հետզհետէ՝ «Իմ Ղարաբաղ», «Գեղաչէն», «Մշոյ Սարեր» եւայլն:

Երեկոյթին վերջաւորութեան, մասնակցող բոլոր խումբերը ներկայացան բեմին վրայ, միասնաբար նուագեցին, պարեցին, ծափահարուեցան:

Գոհ էր Վարդան Քէշիշեան. այս անգամ ալ իր պատրաստած յայտագիրը կ'արժանանար գնահատանքի:

ՎԱՂԻՆԱԿ ՄԻՍԻՃԵԱՆ

ՄԱՄՈՒԼ

«MADAME FIGARO» (3 Mai)

HENRI VERNEUIL:

«Je suis un conteur oriental»

Այս խորագրին տակ, էջ մը նուիրուած է Անրի Վէրնէօյի (Ֆլոռա Մալաքեան) «Ֆիկառօ»ի չարաթական յաւելուածին մէջ, ուր ան Գրիսթիան Կոնզալէսի կը պատմէ զրելու իր հաճոյքը, վերջին վէպին՝ «Le Cheval Vartan» առթիւ:

Ցիշելէ ետք թէ ան «մեր մեծադոյն բեմադիրներէն մէկն է», կ'աւելցնէ՝ «Եւ հիմա զարմացէք որ ան կը հրատարակէ իր առաջին վէպը»: Կը նկարագրէ Լօզանի բարձրունքին վրայ գտնուող իր հսկայ տունը, որ Մալաքեանի մանկութեան յիշատակներուն կապուած է, երբ ծնողքին ու մօրաքոյրերուն հետ, խմխմանէն դիտած էր անոր չինութիւնը:

Լրագրողը կը խօսի գիրքին մասին, անոր կենդանի ոճին եւ հերոսին՝ Ազատ Պագրատեանի, արմատախիլ Հայ մը որ ապրարհի ամէնէն հարուստ մարդոցմէ մէկը կը դառնայ, կեանքին պատմութեան: Մալաքեան ինքզինք լաւ կը գտայ երբ կը գրէ, կը գրէ ինչ որ կ'ուզէ, ոչ ոք բան մը կը փոխէ: Կ'ըսէ թէ կը խորհի նաեւ չարժանկարի մասին, չաճապարեր, «մտած եմ, կ'ըսէ. կեանքիս երրորդ մասը, նոյնիսկ եթէ մահուան մասին կը մտածեմ, վաղդի պէտք է մտածել 76 տարեկանին: Բայց առանց տխրութեան, խուսափելով սարսափելի բնոյթ մը տալէ այդ մեկնումին: Արշեսաի գեղին վրայ, արկածախնդրութիւն մը ապրած եմ որ չատ ուրախութիւն բերած է ինծի, կին մը ունիմ զոր կը պաշտեմ, հոյակապ եւ բախտներ: Մեռնիլը, արկած մը չէ, օրէնք մըն է»:

ՏԱՆԵՐԿՈՒ ՏԱՐԻ ՊՈԼՍԷՆ ԴՈՒՐՍ

1896 – 1909

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

Երբ ուխերուդ հարուածը թնդաց՝ սրտընդոստ ծափահարութիւն մը լսուեցաւ ամէն կողմէ: Մինչեւ այդ վայրկեանը լուութեան մէջ սպասող ժողովուրդը յանկարծ խանդավառուեցաւ: Ծափահարութիւններու հետ կեցցէ'ներու աղաղակներ ալ բարձրացան,

Թնդանօթի հարուածները կը չարունակուէին: Մինչեւ քանի – քանըհինդ համրեցինք, ու ա՛լ անկէ ետքը հաշիւը կորսնցուցինք:

«Կեցցէ՛ Սուլթան Րէչատ», աղաղակը լսուեցաւ յանկարծ եւ իմացանք որ նոր Սուլթանը հասած էր Սիրքէճիի նաւամատոյցը:

Քիչ մը ետքը կայսերական կառքը երեւցաւ: Նոր Սուլթանը բարի ու համակրելի դէմքով, առաջին վայրկեանէն սիրտերը գրաւեց եւ ահագնադոչ «կեցցէ»ները կրկին օդը թնդացուցին, որոնց ինք կը պատասխանէր անընդհատ բարեւելով ճամբուն երկայնքը խռնուած անհամար բազմութիւնը:

Կ. Պոլսոյ ժողովուրդը կարծեմ երբեք այնքան խանդավառութեամբ իր նոր Սուլթանը չէր ողջունած:

***

Ապրիլ 28–ին, դարձեալ երեքշաբթի օր մը, կատարուեցաւ Թրակպոլութեան բարդողութիւնը նոյն ոգեւորութեամբ:

Այս անգամ բազմութիւնը չատ աւելի էր Պոլսոյ կողմը: Սիրքէճի, Այա – Սոֆիա, Պապը Ալիի պողոտան, Սուլթան Պայազիտի հրապարակը, ամէն կողմ, փողոցին մէջ, տուներու պատուհանները, տանիքներուն վրայ, ծառերուն դագաթը, հազարաւոր մարդկային գլուխներ կ'երեւային:

Թուրք կիները մանաւանդ գրաւած էին բոլոր բարձրահայեաց դիրքերը, եւ ժամերէ ի վեր նստած, կը սպասէին տեսնելու համար իրենց նոր փաթիշահը:

Սուլթան Րէչատ Թօփ Գարուի պալատէն քառաձի չքեղ կառքի մը մէջ բազմած դուրս ելաւ: Բազմութիւնը այն աստիճան խճողուած էր որ կառքը հազիւ կրնար կամաց կամաց յառաջանալ եւ բոլոր հանդիսականները կրնային մօտէն դիտել իրենց վեհապետը:

Նոյն բարեմօղն դէմքով անձն էր զոր տեսած էինք զահակալութեան օրը, միայն թէ այս անգամ աւելի տարեց կ'երեւար, որովհետեւ մօրուք թողած էր:

Ծափահարութիւնները, կեցցէները, ա՛լ աւելի մեծաչուինդ, զինքը կ'ընդունէին ամբողջ անցքին վրայ:

Ցետոյ, երբորդ անգամ ըլլալով զինքը տեսայ Օսմանեան Մորհրդարանին մէջ, Մայիս 8, Ուրբաթ օրը, ուր եկաւ հանդիսաւորապէս իր սահմանադրական երդումը ընելու եւ միեւնոյն առեն պահանջելու որ երեսփոխաններն ալ նոյն երդումը ընեն:

Հիմա ա՛լ ազատաբար բանակին զործը ամբողջովին գլուխ եկած էր, Սահմանադրութիւնը արիւնի զոհողութեամբ վերաշնուած՝ անդառնալիօրէն հաստատուած կը թուէր եւ ամէնուն համար ապագայ բեղմնաւոր գործունէութեան հեռապատկերը կը բացուէր:

Իրա՞ւ է որ Աստնայի ջարդը զոնէ հայերուս խանդավառութիւնը մարած՝ եռանդը ջախջախած էր, այսուհանդերձ կը զանայինք մեր ցաւը ծածկել եւ, եթէ կարելի էր, մոռնալ զայն նոր ակնկալութիւններու անձնատուր ըլլալով:

***

Բոլոր այս հանդիսաւոր արարողութիւններէ ետքը, կարգը եկած էր մաքրադործումին:

Պաշարման վիճակը հետզհետէ կը սաստկանար, խստութիւնները կ'աւելնային, ձերբակալութիւնները կը չարունակուէին: Բայց ո՛չ ոք դժգոհութիւն կը յայտնէր, բացի բնականաբար ենթականերէն, որովհետեւ իշխանութիւնը արդարութեամբ կը գործէր եւ իր խստութիւնները անհրաժեշտ էին:

Մայիսին մէջ, ցերեկ մը, քարափներէն անցած առենս, տեսայ որ մեծ բազմութիւն մը խռնուած էր նոր հասնող չոգենաւի մը առջեւ:

– Ի՞նչ կայ, հարցուցի հոն գտնուող հեռաքրքիրներէն մէկուն:

– Շէյխ Վահէթին չոգենաւին մէջն է, ու դուրս պիտի հանեն, պատասխանեց:

Սելանիկեան բանակին Պոլիս հասնելէն ետքը Շէյխ Վահէթի փախած էր եւ ի վերջոյ ձերբակալուած Իզմիրի կամ Պրուսայի մէջ, լամ չեմ յիշեր:

Միտքս եկաւ մեր տեսակցութիւնը Լէոն Շիչմանեանի հետ, այդ բախտախնդրին խմբագրատան մէջ: Ուզեցի զինքը տեսնել անդամ մըն ալ:

Քիչ մը վերջը, զինուորներով չրջապատուած դուրս հանեցին զինքը չոգենաւէն:

Բոլորովին այլափոխուած էր: Աղտոտ դիւզացիի մը կերպարանքը ունէր չալվարով, ոտքերը հողաթափ ու գլուխն ալ առանց փիւսկիւլի ֆէս մը: Գլխիկոր, յուսահատ դէմքով մը անցաւ մեր քովէն, մինչ ամբոխը զինքը կը նախատէր չարունակ:

Վերջին անդամ Վահէթին տեսայ առտու մը կանուխ, Սուլթան Պայազիտի հրապարակը, կախաղանին վրայ ուրիշ չորս ընկերներով...:

Այդ կախաղանները մեր մղձաւանջները եղան որոնք մէկ քանի օրեր տեւեցին:

Ցետոյ, ամէն բան հանդարտեցաւ եւ չարունակեցինք ապրիլ վերահաստատած սահմանադրութեան հովանիին տակ...:

(Շար. 136 եւ վերջ)

ԱՐՑԱԽ

ԷՋՄԻԱԾՆԻ ԳԱՆՁԵՐԸ ՄՈՍԿՈՒԱ ՊԻՏԻ ՑՈՒՑԱԴՐՈՒԻՆ

Համաճայնագիր մը ստորագրուած է Մոսկուա – Կրեմլին եւ Մայր Աթոռ Դիւանին միջեւ ըստ որուն Էջմիածնի գանձերը պիտի ցուցադրուին Մոսկուայի մէջ (Կրեմլինի Մայր տաճար) Յունիսի ընթացքին: 1700 տարուան մէջ, առաջին անդամն է որ Էջմիածնի գանձերը դուրս կ'ելլեն: Այս ցուցահանդէսը նուիրուած է Հայաստանի քրիստոնէացման 1700–ամեակին:

***

ՄԱՆԿԱԿԱՆ ՆՈՐ ԱՄՍԱԳԻՐ ՄԸ՝ «ԿՈՒԿՈՒՒՒԿ»

Երեւանի մէջ սկսած է լոյս տեսնել մանկական նոր, պատկերազարդ, բարձր որակով հանդէս մը: Ամսագրին դլխաւոր խմբագիրն է Սաթենիկ Մըկըրտչեան, հրատարակութեան նպատակն է հետաքրքրական պատմութիւններու, գունազարդ պատկերներու միջոցով երախաներուն ընդհանուր գիտելիքներ տալ Հայոց պատմութեան, դրականութեան եւ հետաքրքրական այլ նիւթերու վերաբերեալ, նպաստել մանուկին գեղագիտական դաստիարակութեան, տըրամադրութեան, դոյնի զգացողութեան զարգացման: Հոն տեղ կը գտնեն հէքեաթներ, հանելուկներ, խաչբառեր, խաղեր, փոքրիկներու ստեղծագործութիւններ եւայլն:

***

ԶԱՐԵՆՑԻՆ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

Երեւանի արխիւային գործի վարչութեան բակին մէջ Զարենցի 100–ամեակին նուիրուած ցուցահանդէս մը բացուած է: Հոն, ապակեպատ չորս ցուցատախտակներու ներքեւ «Կապոյտ երազներ, իրականութիւն եւ յեղափոխութիւն», «Նոր հասարակարգի բանաստեղծը», «Դասականն արուեստի ուղեւորը» եւ «Ընդդիմութեան առաջնորդը եւ գոհը» խորագիրներուն տակ առաջին անդամ ըլլալով ներկայացած են 100–է աւելի փաստաթուղթեր, լուսանկարներ եւ Զարենցէն գրութիւններ:

***

ԱՐՑԱԽ

ԼՈՑՍ ՏԵՍԱԾ Է ԱՐՑԱԽԻ ՏԵՂԱՆՈՒՆՆԵՐՈՒՆ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԳԻՐՔ

ԼՂՀ–ի Ազգ. Ժողովի երեսփոխան, պատմական տեղանուններու վերականգնման յանձնաժողովի անդամ Սլաւիկ Սարգսեանի գրչէն լոյս տեսած է «Արցախ. պատմաչխարհագրական ճշդրտումներ» գիրքը, ուր հեղինակը ճշդրտած է Արցախ – Ուտիքի աւելի քան 500 տեղանունները:

***

ԳԻՒՂԸ ԿԸ ՎԵՐԱԿԱՆԳՆՈՒԻ

Մարտունիի չրջանի Ջանեաթաղ գիւղի վերականգնումի աշխատանքները կը չարունակուին: Արդէն վերանորոգուած են 135 տուներ: Ընթացիկ տարուան ընթացքին չահագործման կը յանձնուին 10 տուներ եւս: Գիւղին մէջ վերջերս բացուած վայրի մշակման արտադրամասը մեծապէս կը խթանէ աշխատանքներուն:

***

ՔՐԵԱԿԱՆ ԱՐԱՐՔՆԵՐՈՒ ԹԻՒը ՆՈՒԱԶԱԾ Է

1997 տարուան առաջին եռամսեակին Մեհրիանակերտի ժողովրդական դատարանին յանձնուած 26 քրէական գործերէն աւարտած է 18–ին քննութիւնը: Դատապարտուած են 25 հոգի, որոնցմէ 13ը՝ արդելափակման, 5–ին նկատմամբ կիրարկուած է պայմանական դատապարտում, երեք հոգի ալ ենթարկուած են տուգանքի: Ժողովրդական դատարանի նախագահ Ա. Ապրեսեանի հաղորդած տեղեկութիւններուն համաձայն, անցեալ տարուան նոյն ժամանակահատուածին համեմատ քրէական նուազ 14 գործ արձանագրուած է այս տարի:

***

ՅԱՌԱՋԻԿԱՑԻՆ ՋՈՒՐԻ ՈՐԱԿԸ ԿԸ ԲԱՐՁՐԱՆԱՑ

«Ինչո՞ւ յած է Մեհրիանակերտի բնակչութեան մատակարարուող ջուրին որակը» հարցումին, զման կայանի պատասխանատուն ահա պատասխանը տուած է.

– Վերջերս աշխատանքներ կը տարուին ջրամբարներու մաքրման ուղղութեամբ, որ արդէն աւարտած է: Զման կայան մտնող ջուրը չատ աղտոտ է... Զեռնարկուած միջոցները թոյլ տուած են ջուրին որակը աստիճանաբար բարելաւել: Ներկայիս մատակարարուող ջուրին որակը կը համապատասխանէ պահանջեալ չափանիշերուն:

(Շար. Ա. էջէն)

ւոզ չինարարական աշխատանքներուն, Վ. Սարգսեան ըսած է թէ 1997 տարին բնորոշ պիտի ըլլայ բնակարանի չինութեան ծաւալով։ Կը նախատեսուի սպաներու եւ իրենց ընտանիքներուն համար հարիւրաւոր բնակարաններու կառուցում Երեւանի, Սիսիանի, Վարդենիսի, Տաւուշի, Նոյեմբերեանի, Արարատի եւ այլ շրջաններու մէջ։ Պաշտպանութեան նախարարը իր ելոյթին վերջաւորութեան, Մայիս 9–ը հռչակած է հայ ժողովուրդին ֆաշիզմի դէմ տարած պայքարին յաղթանակի օրը, ինչպէս նաեւ Շուշիի ազատագրման օր։ Շուշիի ազատագրումը համարելով «մեր պատմութեան ամենապանծալի յաղթանակներից մին», Վ. Սարգսեան յայտարարած է՝ Շուշին յաւերժապէս հայկական կը մնայ։ «Մենք յաղթել ենք, մենք վերջնականապէս յաղթելու ենք 20–րդ դարուն» եզրափակած է նախարարը աւարտելով իր ելոյթը։

*
**

ԳԱՌԶՈՒԻ 90–ԱՄԵԱԿԻ ՆՇՈՒՄԸ ԷՋՄԻԱԾՆԻ ՄԷՋ

Էջմիածնի մէջ հանդիսաւոր կերպով նշուած է Ֆրանսահայ ծանօթ նկարիչ, Ֆրանսայի Գեղարուեստից Ակադեմիայի անդամ Գառզուի 90–ամեակը, որ լրացաւ այս տարի։ Այս առթիւ Մհեր Աբեղեան յուշասրահին մէջ բացուած է արուեստագիտին ստեղծագործութիւններուն յուշահանդէսը, որ բաղկացած է գեղանկարչական, ջրանկար եւ վիմապրական քանի մը տասնեակ գործերէ։ Գառզուի կեանքին ու գործին մասին խօսած են Ազգային պատկերասրահի տնօրէն՝ Շահէն Խաչատրեան, որու ջանքերով կազմակերպուած է այս յուշահանդէսը, գեղանկարիչ Յակոբ Յակոբեան, եւ Էջմիածնի քաղաքապետ Երուանդ Ազուանեան։

*
**

ՀԱՊ–Ի ԵՐԿԻՐՆԵՐՈՒ ՄԻՋԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԱԿԱՆ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԳԱՅԱԾ Է

Մայիս 6–ին, ՀԱՊ–ի անդամ երկիրներու միջխորհրդարանական յանձնաժողովի պատուիրակութիւնը, գլխաւորութեամբ ընդհանուր քարտուղար Միխայիլ Կրոտովի, երկօրեայ այցելութեամբ Երեւան գացած է։ Պատուիրակութիւնը հանդիպումներ ունեցած է Ազգային ժողովի նախագահ Բ. Արարքցեանի եւ վարչապետ Ռ. Քոչարեանի հետ։

*
**

«ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 25» ԴԱՏԸ Կը ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻ

«Սեպտեմբեր 25» դատավարութեան, չարունակուած է ունկնդրութիւնը ամբաստանեալ կողմի պաշտպաններու ելոյթներուն։ Այսպէս, Մայիս 6–ի նիստին խօսք առած են Արգիշտի Կիւլիբեանի փաստաբանը Ռուբէն Մհակեան եւ պաշտպանները՝ Աւ. Իշխանեան ու Արմենիկա Կիւլիբեան։ Անոնք փորձած են, սահմանադրական եւ քրէական օրէնսդիրքէն յօդուածներ մէջբերով, ապացուցանել որ իրենց պաշտպանեալին 1996 Սեպտեմբեր 25–ին կատարած գործողութիւնները յանցանք չեն ներկայացներ անոր

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տէր եւ Տիկին Րաֆֆի Քէօլէհան 200 ֆրանք կը նուիրեն «Ցառաջ»ին Մկրտիչ Սարոյեանի *մահուան քառասունքին առթիւ*։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ԵՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

ՓԱՐԻԶ. – Տիկին Զարուհի Տէմիրեան 2000 ֆրանք։

*
**

ՆԻՍ. – Պ. Շապուհ Կէտիկ 300 ֆր.։

Dîner Dansant

L'ASSOCIATION
DES DAMES ARMENIENNES
DU TEBROTZASSERE
organise
un DINER DANSANT
le Samedi 31 Mai à 20 heures
au *Yan's Club*
5, avenue Reille, Paris 14e
Pour tous renseignements et réservations, veuillez téléphoner à l'école au
01. 43. 81. 01. 72.

մեղադրին մէջ նշուած յօդուածին համաձայն։ Փաստաբան Ռ. Սահակեան նշած է նաեւ թէ անցնող հօթը ամիսներու ընթացքին իրաւապահ մարմինները միայն այս գործն է որ հասցուցած են դատարան մինչ Ազգ. ժողովի 8 երեսփոխաններու նկատմամբ անկարգութիւններու կազմակերպման, հայրենիքի դաւաճանութեան, պետական դոյքը ոչնչացնելու եւ իշխանութիւնը զրաւելու փորձի ամբաստանութիւններով քրէական գործ յարուցուած է։ Ան աւելցուցած է նաեւ թէ ամբաստանեալին դէմ չօշափելի ոչ մէկ ապացոյց կայ։ Վերջաւորութեան ելոյթ ունեցած է Վռամ Հախվերդեան որ պնդած է թէ Սեպտ. 25–ի պատահարները Վանօ Սիրադեղեանի կողմէ ծրագրուած գրգռութիւն էր, որու նպատակն էր դատի քաշել անոր կողմէ պատրաստուած յուշակին մէջ արձանագրուած 250 հոգին։ Դատակազմի անդամներէն մէկուն խրնդրանքով յաջորդ նիստը՝ յետաձգուած է Մայիս 12–ին։

*
**

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀՐԷԱԿԱՆ ԱՌԱՋԻՆ ԹԵՐԹԸ

Լոյս տեսած է Հայաստանի հրէական կրօնական համայնքի ամսաթերթ՝ «Կոէլէտ»ի առաջին թիւը։ Հայաստանի մէջ հրատարակուող հրէական առաջին թերթը ըլլալու չնորհը վայելող «Կոէլէտ»ի տպաքանակը 99–ն է։

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 PARIS
SIRET: 51027317 A R. C. Paris
Commission paritaire : N° 55935

MAISON DE LA CULTURE
ARMENIENNE D'ALFORTVILLE
Ա.ԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

RENCONTRE
avec
VAROUJAN ATTARIAN
à l'occasion de la parution de son livre
«LE GENOCIDE DES ARMENIENS DEVANT L'O.N.U.»
avec la participation de
ARA KRIKORIAN
Vendredi 16 Mai à 20 heures 45
Présentation — Débat — Signatures

Dans le cadre de
«Le Journal Hayastan affiche sa différence»
EXPOSITION
de 25 DESSINS d'HUMOUR
du 16 Maj au 1er Juin

9, rue de Madrid, 94140 Alfortville
Tél.:01 43 76 55 89 - Fax:01 43 78 66 64

Fête Paroissiale
LUNDI 19 MAI
Au programme :
11h30 : Culte;
A partir de 12h : Repas;
— Spécialités arméniennes —
STANDS
— Jeux pour enfants et adultes;
— Patisseries arméniennes;
— Librairie;
Etc...
Animation musicale

Eglise Evangélique Arménienne
55, ave V. Cresson - 28, ave Bourgain
92130 Issy-les-Moulineaux

TELEVISION
FRANCE 2

Dimanche 11 Mai, 9 h 30
«SPIRITUALITE D'ARMENIE, SPIRITUALITE DE BYZANCE»

UN VOYAGE MEMORABLE A VIENNE
FESTIVAL INTERNATIONAL DE MUSIQUE
RECITAL DE PIANO
Vardan Mamikonian
MUSIKVEREINE
Le 17 Juin 1997

Un voyage qui vous fera découvrir Vienne dans le cadre du Festival International de Musique. Vous aurez par la même occasion la joie d'assister au concert de gala et Récital unique du Pianiste *Vardan Mamikonian* dans l'une des plus prestigieuses salles de concert du monde, la *Musikvereine*.

Avion + Hôtel* pour 2 nuits à partir de 2100,00 Frs.**

Les programmes de la semaine des Opéras de Vienne :
- Le Barbier de Séville, *Rossini*, le 14 juin;
- Don Pasquale, *Donizetti*, le 15 juin;
- Faust, *Gounod*, le 16 juin;
- Récital Piano, VARDAN MAMIKONIAN, le 17 juin au programme : *Bach — Ravel — Chopin — Liszt.*

Renseignements et inscriptions :
Marie, Alice et Karen
SABERATOURS
31, rue d'Argenteuil, 75001 PARIS
Tél. : 01 42 61 51 13 — Fax : 01 42 61 94 53.

UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB

UNION GENERALE ARMENIENNE DE BIENFAISANCE

IXème JEUX EUROPEENS DES JEUNES DE L'UGAB
GRENOBLE
DU 16 AU 19 MAI
sous le Haut Patronage de
M. MICHEL DESTOT
Député-Maire de Grenoble
et sous la Présidence du
Dr et Mme EDOUARD ATTAMIAN
Président du Conseil d'Administration de l'UGAB-FRANCE

Les jeux auront lieu les 17 et 18 MAI
au GYMNASE HOCHE (Grenoble)
avec la participation des sections de Suisse, de Londres, des Pays-Bas, de Belgique, d'Italie, d'Allemagne et de France

SOIREE DISCO DES JEUNES
le Samedi 17 Mai à partir de 21 h
dans la salle C.A.G. (Espace J. Marandjian)
15, cours de la Libération, Grenoble

GALA - BAL DE CLOTURE ET REMISE DES COUPES
le Dimanche 18 Mai à partir de 21 h
dans la Grande Salle l'Alpexpo, Grenoble

Pour tous renseignements contacter: 04 75 56 33 74

UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB

A. A. A. S.
ASSOCIATION ARMENIENNE
D'AIDE SOCIALE

FETE CHAMPETRE ANNUELLE

avec la participation de
Marten Vorgantz
le Dimanche 15 Juin à partir de 11 heures 30
dans la Maison de Retraite de
MONTMORENCY
50, avenue Charles de Gaulle, MONTMORENCY

ՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԱՅԻՍ 13
MARDI
13 MAI
1997

LE NUMERO : 5,00 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL.: 01.47.70.86.60 FAX : 01.48.00.06.70
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ցրագնա : Տար· 1·100 Ֆ· — վեցամսեայ : 560 Ֆ·
Արտասահման : Տար· 1·400 Ֆ· (ամէնօրեայ առաքում)
1·250 Ֆ· (շաբաթական առաքում) — Հատը : 5,00 Ֆ·

72ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 19·112 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 72e ANNEE — N° 19.112

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Մայիս 9 / 12)

ԼՂՀ ՅԱՂԹԱՆԱԿԻ ՕՐԸ

Մայիս 8–ին, ԼՂՀ Ազգային Ժողովի նիստերու դահլիճին մէջ հանդիսաւոր կերպով նշուած է Յաղթանակի եւ ԼՂՀ պաշտպանութեան բանակի օրուան, Շուշիի ազատագրման 5–րդ տարեդարձը: Ներկայ եղած են Բ. աշխարհամարտի վեթերաններ, Մորհրդարանի եւ կառավարութեան անդամներ, ԼՂՀ պետական բանակի ներկայացուցիչներ, հանրային ներկայացուցիչներ, հիւրեր: Ազգային Ժողովի նախագահ Արթիւր Թովմասեանի բացման խօսքէն ետք հնչած է ԼՂՀ–ի փառերգը: Ապա մէկ վայրկեան լռութեամբ յարգուած է նահատակներու յիշատակը: Ելոյթներ ունեցած են նաեւ բանակի փոխ – հրամանատար Գարեգին Ղազարեան, նահատակի մայր՝ Աննա փիրումեան, Արցախի թեմի առաջնորդ Գարեգին Եպիսկոպոս Մարտիրոսեան: Այնուհետեւ տեղի ունեցած է պետական պարգեւներու եւ նուէրներու արարողութիւնը:

***

Միշտ Մայիս 8–ին, Երեւանի մէջ ալ, Ամօթոխ Չինուորի յուշարձանին առջեւ կատարուած արարողութեամբ նշուած է ԼՂՀ Յաղթանակի Օրը: Ներկայ եղած են Հանրապետութեան նախագահ Լեւոն Տէր – Պետրոսեան, Ազգ· Ժողովի նախագահ Բ. Արարքցեան, Սահմանադրական Դատարանի նախագահ Գագիկ Ցարուքեանեան, քաղաքապետ Վանօ Սիրադեղեան, երեսփոխաններ, կառավարութեան անդամներ եւ այլք:

Նոյն օրը, Յաղթանակի Օրուան առնչակատարութիւններուն մասնակցելու համար Ստեփանակերտ գացած է նաեւ վարչապետ Ռ. Քոչարեան պատուիրակութեան մը ընկերակցութեամբ:

***

ԼՂՀ Յաղթանակի Օրուան առնչակատարութիւններուն առանցքը կազմած է, սակայն, Մայիս 9–ի վինուորական տողանցքն՝ Ստեփանակերտի Վերածնունդի հրապարակին վրայ: Հանրապետութեան հրամանէն ի վեր այս մէկը երկրորդն էր 1995–ի տողանցքէն ետք:

Առաւօտեան, կառավարութեան նիստերու դահլիճին մէջ, ԼՂՀ նախագահի պաշտօնակատար, վարչապետ Լէոնար Պետրոսեանի կարճ մամուլի ասուլիսէն ետք՝ տօնակատարութեանց համար ժամանած լրատուութեան օտար ներկայացուցիչներուն համար, ժամը 10–ին սկսած է տողանցքը: Վերածնունդի հրապարակը ներկայ էին ԼՂՀ պեկավարները, Հայաստանի պետական – կառավարական պատուիրակութիւնը, զինուորութեամբ՝ վարչապետ Ռոպէր Քոչարեանի:

Պաշտպանութեան նախարար զօրավար հրամանատար Սամուէլ Բաբայեանի պեկավարութեան տակ, տասնեակ հազար Ստեփանակերտցիներու բուռն ծափահարութիւններուն ընկերակցութեամբ, մինչ զարթարշեան բանակի պանպան զօրաբաժիններըը հրաժայլերով, հրթիռահրթռանիով, հակօդային պաշտպանութեան զէնքերով կը տողանցէին, թռիչքներ կը կատարէին ԼՂՀ նորաստեղծ օդուժի սաւառնակները եւ թռաններըը:

Տողանցքէն յետոյ հանդիսական զեկավարներու թափօրը ուղղուած է Ստեփանակերտի յուշահամալիրը, ուր ծաղկեպսակներ զետեղած են նահատակ զինուորներու յուշարձանին:

Ցօնական հանդիսութիւններու յաջորդ ձեռնարկը տեղի ունեցած է Շուշիի «Ցուշարձան–հրապայլ» յուշահամալիրին մօտ, ուր տեղի ունեցած է հանրահաւաք: Ծաղկեպսակներ զրուած են նահատակներու պատուանդանին: Ապա, տօնակատարութիւնը չարունակուած է Շուշիի մերձակայ զեղատեսիլ Քիարչաւ սարահարթը: Օրուան երկրորդ կէսէն մինչեւ կէս գիշեր մայրաքաղաքին կեդրոնական եւ միւս հրապարակներուն վրայ հնչած են տօնական երգեր ու նուագ: Գործադրուած են զեղարուեստական քարմաթիւ ծրագիրներ: Նոյն օրը, երեկոյեան, Լ. Պետրոսեան Անկախութեան սրահին մէջ կազմակերպած է պետական ընդունելութիւն մը:

***

ԼՈՌիի ՄԱՐԶՊԵՏԻՆ
ԿՅՈՐԴ ՀԵՌԱՑՈՒԱԾ

Վարչապետ Ռոպէր Քոչարեանի որոշումով Լոռիի մարզպետի կցորդի իր պաշտօնէն հեռացուած է Հովիկ Պոռաւ–

(Շար·ը կարդալ Դ· էջ)

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՐԱՆի հիւսիս–արեւելեան չորքանը, Աֆղանիստանի սահմանակից գօտիին մէջ, զօրաւոր երկրաշարժ մը պատահած է, Մայիս 10ին (7,1 Ռիխթէրի թաց աստիճանակարգի վրայ), որու հետեւանքով 200 դիւղեր հիմնայատակ քանդուած են, նաեւ երեք քաղաքներ: Առաջին հաշուեկշիռի մը համաձայն 2396 մեռեալ կար եւ չուրջ 7000 վիրաւոր: Իրան կոչ ըրաւ միջազգային օգնութեան: Առաջին պատասխանողը եղաւ Ֆրանսա որ Մայիս 11–ին իսկ 39 թոն ապրանք ղրկեց: Ամէնէն վնասուած զաւառը Խորասանն է ուր 40 հազար հոգի կը բնակի, վնասուած են նաեւ Պիրժանտ եւ Մաշատ քաղաքները: Ծանօթ է որ Իրան երկրաշարժային մնայուն սպառնալիքի տակ է, լինչպէս չորքանի այլ երկիրներ՝ Թուրքիա, Սուրիա, Հայաստան, Աֆղանիստան:

ՊԱՊը 36 ժամուան յաղթական այցելութիւն մը կատարեց Պէյրութ Մայիս 10–էն 11: Իր ժամանումէն ետք ողջունեցաւ հարիւր հազարաւոր Պէյրութիներու կողմէ, հակառակ ապահովութեան արտակարգ միջոցառումներու: 20 հազար դինուոր յատկապէս զօրակոչի ենթարկուած էին Պապին պաշտպանութեան համար: «Նահատակներու հրապարակ»ին (նախապէս Ծանօթ Փլաս տէ Թանոնը) վրայ է, մօտ կէս միլիոն բազմակրօն բազմութեան մը առջեւ, որ Ցովհ. Պօղոս Բ. քաջօթեայ պատարագած է, օտիի տակ: Պապը կոչ ըրած է որ վերջ արուի ներքին պատերազմներու, մինչ Սիֆէյր Պատրիարքը կ'ըսէր թէ ան եկած էր դարմանելու համար Լիբանանի վէրքերը: Արարողութեան ընթացքին չարականները երգուած են արաբերէն, ասորերէն, խալտեերէն, լատիներէն եւ յունարէն: Շաբաթ, Մայիս 10–ին ալ, Ցովհ. Պօղոս Բ. հանդիսում մը ունեցած է 15 հազար երիտասարդներուն որ վար առնեն աւելու– ընթացքին Հարիսայի բլուրին վրայ եւ այդ առթիւ Պապը կոչ ըրած է երիտասարդներուն որ վար առնուին աւելութեան պատերը եւ վազուան երկիրը կառուցանեն: Պապը Հոմ վերադարձաւ Կիրակի իրիկուն: 33 տարի է, առաջին

ՀԱՄԱԿԱՐԳԻՉԸ ՅԱՂԹԵՑ ՄԱՐԴՈՒՆ

ԳԱՍՊԱՐՈՎ ԽՈՐԱՊԼԻՍ ԱԶԴՈՒՄԱԾ Է

6–րդ եւ վերջին խաղին, կարի Գասպարով 9 հարուածէ ետք լքեց խաղը, յաղթանակը թողլով Տիփըր Պլուի 3½ / 2½ արդիւնքով:

Անցեալ տարի Գասպարով յաղթած էր, բայց անկէ ի վեր համակարգիչը աւելի կատարելագործուած էր եւ այս յաղթանակը մեծ նշանակութիւն ունի ԻվՄ·ի համար: Գասպարով, խորապէս վիրաւորուած է, թայց չատ չուզեր խոստովանիլ եւ յայտարարած է· – «Այս պարտութիւնը բան մը չի նշանակեր: Համակարգիչը ոչինչ փաստեց: Եթէ մրցումի խաղկան խաղ մը ունեցած ըլլայի, կը վստահեցնեմ որ կարգ կարգ կ'ընէի Տիփըր Պլուն»:

Ամէն պարագայի մէջ, պարտուելով հանդերձ Գասպարով 2–ուկէս միլիոն ֆրանք կը գանձէ, կրկինը պիտի գանձէր եթէ յաղթէր:

անդամն է որ Պապ մը Միլին – Արեւելք կ'այցելէր:

ԳԱՆՆի վարատօնը իր յինանսական օրով, պաշտօնապէս, Մայիս 11–ին, թէեւ Շիրաք չմնայ իրիկուան հանդիսութեան, այլ գոհացաւ միայն ներկին ճաշկերոյթով զատակարմին եւ քանի մը առանձնաշնորհեալներու հետ: Այս առթիւ, «Ֆիկարօ» կը ղրկէր (Մայիս 10) թէ Շիրաք չատ կը սիրէ ուեսթերները, կարդ մը դերասաններ եւ չատ կը գնահատէ Ալէն Թէրզեանը: Իրիկուան արարողութեան, ոգեկոչուեցան տարիներու դափնեկիրները Ժանն Մորոյի կողմէ: «Դափնիներու դափնին», այսինքն Ա. պարգեւներու պարգեւը չնորհուեցաւ չուեստացի հանրածանօթ բեմադիր՝ Ինկմար Պերկմանի, որ կը թացակայէր եւ մրցանակը յանձնուեցաւ իր ազկին: Պերկման ցարդ ոչ մէկ պարգեւի արժանացած էր:

Ալժիի մէջ, Մայիս 11–ին, կրկին ռմբահարձեր գործուած են: Զորս յաջորդական ռմբահարձերու հետեւանքով, Մայիս 11–ին, 6 հոգի մեռած է եւ 70 վիրաւոր կայ որոնց մէկ մասը չատ ծանր վիճակի մէջ են:

ԶԻԶԻՒՈՑ մէջ, երեք լրագրողներ եւս առեւանգուած են Մայիս 10–ին: Անոնք կը պատկանէին ռուսական ոչ – պետական հեռատեսիլի կայանին: Զէչէն նախագահին համաձայն Ռուսաստանի Ներքին նախարարն է որ կազմակերպած է այս առեւանգումը արդելք հանդիսանալու համար Ռուսաստանի եւ անկախապաշտ Զէչէնիոյ բանակցութիւններուն:

ՄԻԼԱՆՈՑի քաղաքապետութիւնը ային ձեռքը անցաւ Մայիս 11–ին, թաղապետական ընտրութիւններու Բ. շրջանին: Զախը կը պահէ Թօրինօն եւ Թրիէսթէն:

ՊՈԼՍՈՑ մէջ Մայիս 11, կիրակի օր բազմատասնեակ հազարաւոր յուցարարներու մասնակցութեամբ բողոքի ծաւալուն ցոյց մը տեղի ունեցած է իսլամ կրօնաւորներ պատրաստող վարժարաններն ու Գուրանի դասընթացքները փակելու նախաձեռնութիւններուն դէմ: Ճառախօսները ասպարէզ կարդացած են բանակի զօրաբարներուն որոնք քանիցս սպառնացած էին միջամտել քաղաքական կեանքին, պահպանելու համար երկրին աշխարհիկ կարգուկանոնը:

ՄԱՄՈՒԼ

ԳԱՆՆի ՓԱՌԱՏՕՆ

Sélection officielle hors compétition

ԿԷՏԻԿԵԱՆի «ՄԱՐԻԻԼՍ ԵՒ ԺԱՆԷԹ»Ը

Ռ. Կէտիկեանի այս ֆիլմը մեծ հետաքրքրութիւն ստեղծած է եւ առաջին ներկայացման իսկ սրահը յոտնկայս ծափահարած է, ինչպէս կը վկայէ Նիս–Մաթէն, Մայիս 4–ի իր թիւին մէջ: Կը դրէ թէ մրցումէ դուրս պաշտօնական դատումի այս 20–րդ տարեդարձին առթիւ բացումը փայլուն կերպով կատարուեցաւ Ռ. Կէտիկեանի «Մարիլիս եւ Ժանէթ»ի ներկայացումով: Կը խօսի ֆիլմին մասին որ Մարսէյլի էսթաք թաղամասին մէկ պատումն է: Բեմադիրը (հայ հօրմէ, մայրը գերմանուհի է) նախընտրութիւն մը ունի Մարսէյլի այդ յատկանշական թաղամասին հանդէպ, խճողուած իր բանուորներով, թռչակառուներով, վաճառատուներու պաշտօնեաներով, ամբողջ բնակչութիւն մը իր ուրախութիւններով եւ հոգերով:

Մայիս 9–ին, Իւմանիթէ ամբողջ էջ մը կը նուիրէր Կէտիկեանի եւ նոյն օրը, Լիպերասիոն՝ երկու էջ:

Դիպուկ նկատողութեամբ մը Լիպերասիոն իր յօդուածը կը սկսէր սապէս·– «Շատ յատուկ համ մը ունի Ռ. Կէտիկեանի ֆիլմին ըմբռնելնուամբ Գաննի գերհարուստ ծովափին վրայ, չքեղ եախթի մը եւ բաժակը 50 Ֆր·նոց էսպրէսոյի մը միջեւ»:

Յօդուածագիրը կը պատմէ ֆիլմին յղացման պատմութիւնը: Առանձին դրուագեամբ մը, կը ներկայացուի նաեւ Կէտիկեանի կենսագրականը, ծնած էսթաք, 1953–ին: Իւմանիթէ ալ նոյնքան զնահատանքով կ'արտայայտուի: Հետաքրքրական զանազան կայաններ ալ, չարաթաթերթի վերջին, լայն տեղ տուին ֆիլմին եւ բեմադրին:

***

«LE CANARD ENCHAINÉ»

(7 Mai)

RAYMOND BARRE,
LE MOIS DERNIER,
AVAIT SNOBÉ LA COMMEMORATION
DU GENOCIDE ARMENIEN...

Երգիծական չարաթաթերթը, որու սուր ուշադրութենէն քիչ բան կը վրիպի, կը դրէ թէ Ռեմոն Պառ, անցեալ ամիս չէր բարեհաճած մասնակցիլ Հայոց ցեղասպանութեան ոգեկոչումին (անդրադարձած էինք փարիզի եւ Լիոնի թղթակցութիւններուն մէջ): Բայց, կ'աւելցնէ Գաձաո–Անշէնէ, ան կափը կը սրբագրէ ինքզինք ընդունիլ տալով հայ համայնքին կողմէ Մայիս 16–ին Ա. շրջանէն իսկ առաջ: Աւեւն էր···:

ՓՈՒԹՊՈԼ

Բ. դասակարգի մրցումներուն Լասալ 4 – 1 յաղթեց Վալանսի իր դաշտին վրայ: Այժմ 11–րդ դիրքի վրայ է 54 կէտով· Պլուին է միշտ Թուլուզ 72 կէտով եւ վերջինը՝ Սէն–Պրիէօ 0 կէտով (փորփէ):

800 ՏԱՐՈՒԱՆ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒՈՂ ԲԱՐԵԿԱՄՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

ԻՏԱԼԻԱ ԵՒ ՏԵՂԻՈՅՆ ՓՈՔՐԱԹԻՒ ՀԱՅՈՒԹԻՒՆԸ

ԼԵՒՈՆ ՇԱՒՈՑԵԱՆ

ՄՈՒՐԱՏ – ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԸ

Զբօսաշրջիկան քաղաք մը դառնալէ շատ առաջ, Վենետիկ խարիսխ մը եղած էր արդէն հայ վաճառականներուն համար, կը գրէ ամերիկահայ լրագրողը: Այդ հարուստ վաճառականներէն երկու երեւելի անուններ՝ Սամուէլ Մուրատեան եւ Ռափայէլ Ղալամեան (ծնունդով՝ Հնդկահայեր), 1836–ին կ'որոշէին հայկական կրթօճախ մը հիմնել Վենետիկի մէջ ու զայն յանձնել Մխիթարեան Հայրերու հոգածութեան: Իրենց ծրագրին դլխաւոր յենարանը կ'ըլլար տոկոսաբեր ճոյլ ոսկիի այն պաշարը, զոր ի պահ դրած էին լոնտոնեան դրամատան մը մէջ: Բարերարներուն փափաքին ու կտակին համաձայն, նորահաստատ դպրոցին վարիչ – վարդապետները չարունակ պիտի օգտուէին դրամատան տոկոսներէն, անձեռնմխելի թողլով սակայն պահ դրուած ոսկիի քանակը: Վարժարանը ամէն տարի 45 կրթաթոշակներ ալ պիտի տրամադրէր կարիքաւոր հայ տղոց, որոնք եկած պիտի էլլային Արեւմտահայաստանի գաւառներէն: Այս առաջադրութեամբ է որ, բարերարները կը պնդին Վենետիկի դլխաւոր փողոցներէն մէկուն մէջ կառուցուած «Մխիթարիս» ընդարձակ պալատը (20·000 քառակուսի մեթր տարածութիւն, չինուած՝ 18–րդ դարու 70–ական թուականներուն) ու հոն հիմը կը դնէին Մուրատ – Ռափայէլեան համբաւաւոր գիշերօթիկ վարժարանին, որ անցեալ տարի թողորեց իր 160–ամեակը, 14 նոր չրջանաւարտներ տալով հանրութեան:

Վարժարանին այժմու աշակերտները կուգան առաւելաբար Ռուսաստանէն, Պուլկարիայէն, Լիբանանէն, Հայաստանէն կամ Զուիցերիայէն: Անոնց մեծամասնութիւնը սաներ են, որոնց կրթաթոշակները կը հոգացուին Մխիթարեան Հօղմէ: «Այս եզակի հաստատութիւնը, Վենետիկը վայր ընտրած ըլլալով իրեն՝ կարելիութիւն կուտայ մեզի եւրոպական հիմքով ու ոճով հայեցի կրթութիւն մը ջամբել ուսանողներուն», կ'ըսէ դպրոցին նոր տեսուչը՝ Հ. Սամուէլ Պաղտասարեան, ինք եւս չրջանաւարտ մը նոյն հաստատութենէն: Ան կ'աւելցնէ, թէ հայերէն լեզուի, գրականութեան, մշակոյթի եւ կրօնի կողքին, վարժարանը խստիւ կը կիրարկէ նաեւ իտալական դասացուցակ մը, չրջանաւարտները պատրաստելով համալսարանական հանդրուանին:

Վարժարանը, որ թէ՛ Իտալիոյ միապետութեան եւ թէ՛ հանրապետական կառավարութեան կողմէ ճանչցուած է իբրեւ բարձրագոյն կրթական հաստատութիւն մը, տասնամեակներ չարունակ հանդիսացած է Եւրոպայի լաւագոյն հայ կրթօճախը, ուրկէ չրջանաւարտ եղած են բազմաթիւ նշանաւոր դէմքեր, բանաստեղծ Դանիէլ Վարուժանն, զերասան Վահրամ Փափազեանի կամ նկարիչ Խոր Շահինի նման:

Մուրատ – Ռափայէլեան վարժարանը իր սկզբնական տարիներուն ունեցած է նիւթական բարդ ու ինքնաբաւ վիճակ մը, չնորհիւ բարերարներուն կողմէ Լոնտոն ի պահ դրուած ոսկիին դրամական տոկոսներուն: Բայց Համաշխարհային Բ. պատերազմէն ետք ամէն ինչ դլխիվայր պիտի չրջէր. ճոյլ ոսկին այլեւս պիտի դադրէր տոկոսաբեր ազբիւր նկատուելէ ու այդ անձեռնմխելի հիմնադրամը պիտի փոխակերպուէր անդլիական սթերլինի: Ասոր մասնաւոր հետեւանքն ալ այն պիտի ըլլար՝ որ դրամական արժէդրկումներու պատճառով եկամուտները պակսէին չափազանակաբար, դրեթէ սրբել – տանելով մայր հիմնադրամին երբեմնի մեծդի տոկոսները...: Այսօր, տասնեակ քանի մը հարիւր տոլարէն աւելի չահ չի գար հոն. կէ: Ու հակառակ տնտեսական այս դժուարութեան, վարժարանը կը չարունակէ գոյատեւել, բաժնուած՝ չորս կարգերու մէջ:

«Մուրատ – Ռափայէլեանի կրթաթոշակը տարեկան 7000 տոլար է, որ կը ներառնէ գիշերօթիկ կեցութիւնն ու ուտելիքը, կը բացատրէ Հ. Սամուէլ: Բայց մենք ուսանողներ չենք միշտ մերժեր նիւթական պատճառներով: Մեր դուռները բաց են միշտ» կ'աւելցնէ ան: Տեսուչ վարդապետը կը յիշեցնէ տասնեակ, թէ դպրոցին ծախքերը հատուստարակչելու համար ըստ կըսած են դանազան առիթներով վարձու տալ հատուտութեան զեղատեսիլ սրահները: Ու զեռ հակառակ տասը՝ տնտեսական տագնապը միշտ կը պահէ իր լրջութիւնը...:

Վարժարանին ուսումնական ծրագիրը հրապուրիչ դարձնելու համար՝ կը մշտնուի նոր յայտագիրներ մուծել դասընթացքի մը մասին, որ կրնայ չափազանց հետաքրքրել Սփիւռքը: Կ'առաջարկուին նաեւ համակարգիչի կամ առեւտրական վարչագիտութեան բաժանմունքներ, դասընթացներ տալու համար զարուս պահանջքներուն: Ծրագիրները, որոնք կրնան իրականանալ՝ եթէ աշխարհացրիւ Հայերը փոքր հետաքրքրութիւն մը ցուցաբերեն դպրոցին նկատմամբ ու վարդապետներն ալ չարունակեն իրենց առաքելութիւնը՝ նախկին խանդավառութեամբ:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ «ՊԱՀԱՊԱՆ ՀՐԵՇՏԱԿՆԵՐԸ»

Խօսքը կը վերաբերի հայ մշակոյթով խանդավառ այն խումբ մը Իտալահայերուն, որոնք 30 տարի առաջ Միլանոյի մէջ հիմը կը դնէին հայկական ճարտարապետութեան ուսումնասիրութեան եւ ծանօթացումին հետամուտ եզակի կեդրոն մը՝ Centro Studi e Documentazione della Cultura Armena: Կեդրոնի հիմնադիրներուն մէջ էին հանդուցեալ տոքթոր Օննիկ Մանուկեան, ճարտարապետ Արմէն Զարեան, Ցարութիւն Գազանճեան եւ իտալացի ծանօթ մտաւորական Ատրիանօ Ալբիակօ Նովելլօ եւայլն: Այս վերջինը, երկու լուսանկարիչներու ընկերակցութեամբ Հայաստան այցելած էր 1965–ին, առաջին առիթով մը տեսնելու համար հայկական հին եկեղեցիները: Այս ճամբորդութենէն ետք, տարիներու ընթացքին, կեդրոնը հրատարակեց 22 պատկերազարդ դեղատիպ աքանչելի հատորներ, պատմական թէ արդի Հայաստանի տարածքին դտնուղ հնադարեան եկեղեցիներու, վանքերու կամ ճարտարապետական յուշարձաններու մասին: Շարքը կը կրէր «Հայկական ճարտարապետութեան վաւերագրեր» տիտղոսը եւ ունէր երկլեզու (իտալերէն – անդլերէն) բովանդակութիւն: Այդ հատորներէն առաջինը նուիրուած էր Հաղբատի վանքին (10 – 13–րդ դար): Ցետագային, առանձին հատորներով ծանօթացուեցան Սանահինի, Գեղարդի, Աղթամարի վանքերը, Անիի կոթողները եւայլն: Պատրաստութեան ընթացքի մէջ եղող 23–րդ հատորը, որ թերեւս վերջինը պիտի ըլլայ այս արժէքաւոր չարքին, նուիրուած է Վաղարշապատ քաղաքին (այժմու Էջմիածնի չրջան), որմէ յետոյ կեդրոնը կը ծրագրէ փոխել իր գործունէութեան դաշտը ու յետայօրիկ գործնականօրէն աշխատիլ Հայաստանի պատմա – ճարտարապետական յուշարձաններու եւ կոթողներու վերանորոգութեան աշխատանքով:

1991–էն ի վեր, ուսումնասիրութիւններու եւ հետազօտութեանց այս ինքնուրոյն կեդրոնը Միլանոյէն փոխադրուած է Վենետիկ ու իր դրասենեակները հաստատած՝ Մուրատ – Ռափայէլեան վարժարանի չէնքերէն ներս: Իր տրամադրութեան տակ կայ մասնագիտական հարուստ դրադարան մը, լուսապատկերներու ճոխ հաւաքածոներ, եւ բազմաթիւ արխիւային սկզբնաղբիւրներ՝ հայկական ճարտարապետութեան, պատմութեան, դրականութեան եւ երաժշտութեան վերաբերեալ:

Այս բոլորին մասին բացատրութիւններ տալով, կեդրոնի ղեկավարներէն՝ տոքթոր Սրա Զարեան (թոռը՝ դրագէտ Կոստան Զարեանի), դիտել կուտայ թէ իրենք ձեռնամուխ կ'ըլլան յաճախ մշակութային աշխատանքներու ալ, սարքելով դասախօսութիւններ, ցուցահանդէսներ կամ երաժշտական ներկայացումներ, զրծակցաբար իտալական հիմնարկներու: Այս առընչութեամբ, որպէս թարմադոյն օրինակ, ան կը յիշատակէ Կեդրոնին մասնակցութիւնը Վենետիկի «6–րդ Միջազգային Ճարտարապետութեան Ցուցահանդէս»ին, ուր առանձին տաղաւարով ներկայացուած է հայկական ժամանակակից ճարտարապետութիւնը:

Հալէպ

(Շար. 3 եւ վերջ)

ԱՆԲԱԽՏ ՉՈՒՔՉԱՆԵՐԸ

Չուքչան Ռուսաստանի հիւսիսային թերակղզին է. Պէրինկի նեղուցով բաժնուած Ալասքայէն: Կը դանուի բնական կառուցեալ ովկիանին վրայ: 1930–ական թուականները մեծ աթոռի տարինեը եղած էն այդ չրջանին բնակչութեան համար: Այսօր լայնածաւալ այդ հողատարածքին վրայ միայն 89 հազար մարդ կ'ապրի: Կան ամբողջովին պարպուած դիւղեր որոնցմէ մէկուն գլխաւոր պատախանատուն միս մինակը մնացած է հոն, հրապարակին վրայ տակաւին կանդուն Լենինի կիսանդրիին հետ:

Լաւրենտիան նոյնիսկ փոքր օդակայան մը ունի. կարեւոր կեդրոն մըն է. հոն ալ 7 հազար բնակիչներէն 2 հազարը մնացած է: Չմեռը թէ վառելանիւթի, թէ անընդհէնի պաչարները սպառած էին: Այսուհանդերձ, աւելի դէչ պայմաններու մէջ դտնուող չրջաններ կան. կան ծայրամասերու դիւղեր ուր բնակիչները, նաեւ սահմանապահները օրը 10 ժամ առանց ելեկտրականութեան ու չեռուցումի մնացած են երբ ջերմութիւնը դերոյէն 40 աստիճան վար է եւ հովը ժամական 110 քիլոմեթր արագութեամբ կը փչէ:

Դուրսէն հոն այցելող մը բաւական ժամանակի կը կարօտի հասկնալու համար թէ ինչո՛ւ բոլոր տուներուն չուրջը մարդկային ազտեղանքի սառած չերտ մը դոյացած է: Ատիկա հետեւանք է սարսափելի ցուրտին ու կոյուղիի ցանցի մը չդոյութեան: Կեղտափոսերը անբաւարար ու հոդն ալ միչտ սառած ըլլալուն, ամէն արտանետում սառած կը մնայ մակերեսին վրայ. իսկ ամրան ամբողջ դիւղը կը լեցուի անտանելի գարչահոտութեամբ մը: Պատասխանատուները խոստացած էն մինչեւ տարեվերջ 160 դանատական պատրաստի տուներ հաստատել հոն, ամէն չարմարութիւնով. ռակայն այդ խոստումներն իսկ չեն կրնար արդիլել մարդոց դաղթին: Այս բոլորին հետ կայ տարագմանի տագնապը. միայն եղջերուի միսը ամրան ապրանք է: Մարդիկ կը դանդատին նաեւ աչխատավարձերու սուղ վճարումէն, հակառակ որ դրկանքի դօտի նկատուելով հոն այլ տեղերէ բարձր են անոնք: Շատեր ատոր մասը կը դանեն մամուխի ոսկորներու կտորներ ծախելով Ալասքայի. իրենց հողին ընդերքը լեցուն է մամուխի մնացորդներով որուն քիլոկրամը մինչեւ 200 տոլարի յաճախորդ կը դտնէ: Այդ վաճառքին համար Չուքչաները կ'օգտուին յատուկ արտօնութիւններէ որոնք իրաւունք կուտան իրենց, սահմանափակ անցնելու, երթալ տեսնելու համար Ալասքա ապրող ազդականները:

Այսօր, կրկին այժմէականացած է հին մանրավէպը որ յօրինուած էր Ալասքայի Ռուսերուն կողմէ Միացեալ – Նահանգներու ծախուած օրերուն: «Ցարը իսկապէս շատ գէշ էր» կ'ըսէ Չուքչա մը կուսակցութեան ներկայացուցիչի մը: «Այո, կը պատասխանէ համաչնավարը, շատ գէշ էր»: «Ան Ալասքան Միացեալ – Նահանգներու ծախեց» կը չարունակէ Չուքչան: «Այո՛, ծախեց, սրիկան» կ'ըսէ պաշտօնեան. «եւ ոչ իսկ մտածեց Չուխչան ալ միասին ծախել» կը չարունակէ ափսոսալ դժրախտ դիւղացին:

Շրջանը կարգաւորելու համար ամանք կը սպասէն Մոսկուայի ուչադրութեան, ուրիշներ անձնական նախաձեռնութիւններու: Մինչ այնպէս կը թուի որ կեդրոնը կը սպասէ ինքնին լուծումի մը. մաս մը բնակչութիւն կը վտխադրուի դէպի ներսի չրջաններ, մաս մըն ալ հոն կը կնքէ իր մահկանացուն, իսկ մնացածը Միացեալ – Նահանգներու ճամբան կը բռնէ հետիոտն, անցնելով Պէրինկի նեղուցին սառած մակերեսէն:

ՔԱՂՀԱՆ

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ 82–ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻԻ

ԱՄԷՆ ԲԱՆԷ ԱՌԱՋ ՀԱՐԱՋԱՏՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՍԻՒԻ. – («Յառաջ»). –

Սերունդներու փոփոխութիւնն ու յաջորդականութիւնը կեանքի բնական եւ տրամաբանական օրէնքն է:

1915–ի, Ապրիլեան սեւ օրերէն ուշառուն եւ աւելի տարիներ յետոյ, անոնք որոնք դերակատարները կամ վկաները եղան դէպքերուն, անոնք որոնք ապա գրութի առեղծեցին, կատոյցներ բարձրացուցին, սերունդ դաստիարակեցին, անոնց թիւն ու հանրային գործունէութիւնը ցամքելու եւ մարելու վրայ է: Տասնամեակներ ծառայեցին: Իրենց գործունէութիւնը միչտ յատկանչուեցաւ հարազատութեան ոգիով եւ թարմութեան չունչով, հակառակ տարիներու գումարին: Որովհետեւ ժառանգեցին եւ պահեցին հայ հողին եւ դիրին ուժը:

Առաջին հերթին ստեղծեցին Հայրենակցական Միութիւններ: Եւ այդ Հայրենակցական Միութիւններէն առաջինը եղաւ՝ Վասպուրականի Հայրենակցականը կազմուած Մարսէյլ, 1923–ին:

Հիմնադիրներէն յիչենք Պօղոս եւ Արամ Հիւսեան եղբայրները, Արմենակ Շահպազեան, Աղդին Մարտիրոսեան, Մեսրոպ Շահինեան ... յիչենք նաեւ 1928 – 1930–ական թուականներէն Խորհրդային Միութեան երկիրներէն Մարսէյլ ժամանած այլ Վանեցիներ Յարութիւն Շահեան, Յովհաննէս եւ Վարդան Պանոփեան եղբայրները, Միսաք եւ Սիմոն Աւտոյեան եղբայրները, Յովհաննէս Հայտգործեան, Երուանդ Մկրտիչեան...: Անոնցմէ ոմանք մասնակցած են 1915–ի ապրիլեան եւ մայիսեան դիմադրական պայքարներուն, տեսած են ազատագրումը Վանայ բերդին, նոյնիսկ կարճատեւ:

Այս բոլոր վանեցիները, անշեղ հաստատութեամբ, տասնամեակներ շարունակ կազմակերպեցին հերոսամարտի տոնախմբութիւնը համաժողովրդական հանդիսութեամբ, վառ պահելով հայրենի յիչատակները ու Վասպուրականի փառքը անդամներուն, անոնց ընտանիքներուն եւ ընդհանրապէս Հայերուն մօտ:

Այսօր էջը գրեթէ բոլորովին դադրած է: Միութիւնը փոխանցման չրջան մը կ'ապրի: Բացի Աւտոյեան եղբայրներէն, Միսաք եւ Սիմոն, վարչութեան կազմը վերանորոգուած է համեմատաբար երիտասարդ տարրերով, բոլորն ալ անշուշտ զաւակներ վանեցի ընտանիքներու:

Եւ վերանորոգուած ու թարմացած ոժերով Միութիւնը տօնեց, Հայ Մշակոյթի Տան «Վասպուրական» սրահին մէջ, հերոսամարտի 82–րդ տարեդարձը, Ապրիլ 26–ին:

Ճաչ, խրախճանք, նուագ, պար առաւելաբար ընտանեկան մթնոլորտի մը մէջ, կազմեցին երեկոյթին յատկապիսի վարչութեան նոր նախագահը՝ Փ. Մելոյեան, Ֆրանսերէնով, երախտապիտանի խօսք ուղղեց անոնց որոնք չորս տասնամեակներ ապրեցուցին, նկարագրեր տուին եւ պահեցին դոյութիւնը Միութեան եւ հակիրճ պատմական մը ըրաւ հերոսամարտին: Եւ երեկոյթը ընթացաւ նման սովորական պարահանդէսի մը: Բարեբախտաբար ներկայ էր «inoxydable» Սիմոն Աւտոյեանը որ հակառակ այլեւս իր «սպառած չունչ»ին երգեց «Տըլէ Եաման»էն մի քանի տուն մէկ երկուան ապրումով, խանդով եւ հարազատութեամբ: Ուրիշ ոչինչ Արիմեան Հայրիկի, Վռամեանի, Արամ Մանուկեանի լեզուով եւ ոգիով: Ցմռռանք որ ժաք Աւտոյեան բեմ հրաւիրեց Տիկին Լիլի Սարեան – Գաւէդեանն որ արտասանեց ժողովրդական քերթուած մը՝ «Ամէնէն լաւ տունը»: Տէր եւ Տիկին Գաւէդեան եւ Տէր և Տիկին Կարպիս Զրրաչեան յատկապէս Փարիզէն ժամանած էին, այս առթիւ:

Տիկնանց յանձնախումբը ջանք չէր խնայած գեղեցիկ սեղաններ սարքելու եւ հրամցնելու համադամ ճաչեր:

***

Ջահը կը փոխանցուի: Ժամանակի հրամայականն է: Ջահը կը վերցուի: Գո-

ՇԱԲԱԹԱԿԱՆ ԱԿՆԱՐԿ

ՀԱՅԿ. ԿԵԱՆՔԸ ԼՈՍ-ԱՆՃԵԼԷՍԻ ՄԷՋ

ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՄԱՀՈՒԱՆ
70–ԱՄԵԱԿԻ ՆՇՈՒՄԸ

Փաստաթուղթ Հ. Բ. Ը. Միութեան «Ալեք Մանուկեան» կեդրոնի արահին մէջ, Ապրիլ 20–ին, նշուած է զօրավար Անդրանիկի մահուան 70–ամեակը, կազմակերպութեամբ Թէքէեան Մշակութային Միութեան: Ներկայ եղած են 700 հոգի: Բացումը կատարած է հանդիսավարուհի Լօրա Գուրյումճեան: Անդրանիկի կեանքն ու գործը ներկայացուցած է Յակոբ Պօղոսեան, իսկ ակադեմական Հրաչեայ Սիմոնեան տալէ եաք հոչակաւոր զօրավարներու կարծիքները Անդրանիկի մասին, անդրադարձած է Անդրանիկի յատկանիշներուն: Գեղարուեստական յայտագրին մասնակցած են երգիչներ Յարութ Բամպուքճեան եւ Ռազմիկ Մանուկեան, թմբար Յովհաննիսեան՝ արտասանութեամբ եւ Արշակ Տիգրանեան վարժարանի աշակերտները՝ խմբական արտասանութեամբ եւ պարով:

***

«ՅԱՐՈՒԹ ՊԱՊԸ»
ԹԱՏԵՐԱԽԱՂԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄԸ

Լոս – Անճելըսի Ուիլշըր Իպէլ թատերասրահին մէջ, Ապրիլ 25–ին, տեղի ունեցած է Խորէն Արամունիի «Յարութ Պապը» թատերախաղին ներկայացումը, ռեմպրանտեան ոճով: Նիթը առնուած է հայրենիքէն արտագաղթած եւ Լոս – Անճելըս հաստատուած հայ ընտանիքի մը կեանքէն: Գլխաւոր դերերը մարմնաւորած են կարէն Զանիքեան, Մայիս Գարակէօզեան, Լալա Մնացականեան, Աննա Էլբակեան:

***

ԼԵՐԻ ԶԱՐԵԱՆ
ԿԼԵՆՏՏԷՅԼԻ ՔԱՂԱՔԱՊԵՏ

Կլենտէյլի Թաղապետական Խորհուրդի Ապրիլ 14–ի նիստի ընթացքին, չորրորդ անգամ ըլլալով քաղաքապետ ընտրուած է Լէրի Զարեան: Քաղաքին բնակչութեան թիւն է 200 հազար, որուն 50 հազարը՝ Հայ:

***

ՀԱՅ ՆՈՐ ԿԵԴՐՈՆԻ ՄԸ ԲԱՑՈՒՄԸ

Կլենտէյլի մէջ, Ապրիլ 27–ին, տեղի ունեցած է պաշտօնական բացումը նոր Հայ կեդրոնի մը: 11·500 քառակուսի ոտք տարածութեամբ կեդրոնը ունի բազմաթիւ դրասենեակներ եւ ընդարձակ սրահ մը, ուր կրնան կազմակերպուիլ կրթական եւ մշակութային ձեռնարկներ: Խօսք առած են Հ. Օ. Մ.–ի, Համազգայինի, Ս. Մ. Ը. Մ.–ի, Հ. Ե. Դ.–ի եւ Հ. Ց. Դ.–ի ներկայացուցիչները: Առաջնորդ Մուշեղ Ս. Վրդ. Մարտիրոսեան ողջոյնի խօսքով շնորհաւորած է ազգային, մշակութային, մարզական, բարեսիրական եւ երիտասարդական գործունէութեանց Տուները: Կատարուած հանգանակութենէն պարգեւած է 52 հազար տոլար: Գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը:

***

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄ
ՕՐԵՆՃ ՔԱՈՒՆԹԻԻ ՄԷՋ

Օրէնճ Քաունթիի «Ղուկասեան» սրահին մէջ, Ապրիլ 20–ին, տեղի ունեցած է Ապրիլ 24–ի ոգեկոչումը: Անցեալ աշնան Հայաստան այցելած ամերիկացի երկու լրագրողներ իրենց տպաւորութիւնները փոխանցած են Հայաստանէն եւ Հայ ժողովուրդէն: Բանախօսած է կարօ Մոմճեան: Ցուցադրուած են լուսապատկերներ եւ գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը:

***

ԳՐԻԳՈՐ ՊԸԼՏԵԱՆ՝
«ԳՐԱԿԱՆ ԱՆԿԻՒՆ»Ի ՀԻՒՐԸ

Կլենտէյլի Հանրային գրադարանի սրահին մէջ, Ապրիլ 12–ին, տեղի ունեցած է «Բաց նամակ» գրական պարբերաթերթի նախաձեռնած «Գրական անկիւն» չարքի հերթական ցերեկոյթը, որուն հիւրը եղած է բանաստեղծ եւ գրաքննադատ Գրիգոր Պըլտեան, փարիզէն: Գ. Պըլտեան, Րաֆֆի Սէթեանի ընկերակցութեամբ (անդլերէն թարգմանութեամբ) կարդացած է իր «Հակաքերթուած» եւ «Տեղափոխութիւն քանդուող քաղաքի մը համար» գիրքերէն բանաստեղծութիւններ, ապա ներկայացուցած է «Հառաւուած–ներ հօր» գիրքէն կարճ արձակները:

***

ԱՐԱ ՄԱԼԻՔԵԱՆ

Մայիս 20–ին, Սորպոնի մեծ ամփիթեատրոնին մէջ, համերգ մը կուտայ արդէն համբաւի տէր Երրեակ մը, բաղկացած Արա Մալիքեանէ (ջութակ), Անդրիկ Կօթիչէ (թաւջութակ) եւ Թաթիոն Օրարոյէ (դաշնակ): Ցայտագրին մաս կը կազմէ նաեւ Փարիզ – Սերպոնի նուագախումբը ղեկավարութեամբ Ժակ Կրէպէրի:

Արա Մալիքեան տագանդաւոր ջութակահար մըն է, արդէն տէր զանազան մըցանակներու: Ծնած է Պէյրութ, 1968–ին եւ ջութակի իր աշակերտութիւնը սկսած է նախ հօրը, ապա Ֆրանքօ Ճուլիի հետ: Յետագային կ'աշակերտէ Իչնս Էյէրմանի Հանովրի Հոխշուլէ Ֆիւր Մուզիք եւ կը ստանայ իր վկայականը 1988–ին: Առաջին մրցանակներուն կ'արժանանայ Սպանիոյ Փասլօ Սարազաթ եւ Պէրլինի Ֆելիքս Մենտէլսոն մրցումներուն: Դափնեկիր է նաեւ միջազգային բազմաթիւ մրցումներու, որոնց կարգին ձենովայի Փականինի միջազգային մրցումին:

Իբրեւ մենակատար, նուագած է Պէրլին, Թոքիօ, Պարչելոնա, Մատրիտ, Թորոնթօ, Լոս – Անճելըս եւայլն, եւայլն:

Հիմնադիր անդամն է «Մալիքեան Սրթբրինկ Քուարթէթ»ի: Դեկտեմբերին հանդերգ մը կուտայ Գարնըկկի Հոլ (Նիւ – Եորք):

Մայիս 20–ի յայտագիրն է Պէթհովէնի Triple concerto en Ut Majeur op. 56, եւ 7–րդ համանուագը:

(*) Grand Amphithéâtrè de la Sorbonne — 47, rue des Ecoles, Paris Ve, Mardi 20 Mai à 20 heures 30.

ԱՍԿԷ ԱՆԿԷ

ԱՆԴԼԻՈՑ ԹԱԳՈՒՀԻՆ
ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ԿԱՆՑՆԻ

Անգլիոյ Ռեփըպլիք չարժումին նախագահը վճռական չէ տակաւին կը հաստատ. – Պետութեան յաջորդ ղեկավարը նախագահ մը պիտի ըլլայ: Ներկայ թագուհին պատմութեան պիտի անցնի որպէս՝ Էլիզապէթ վերջինը, Շառլ իշխանն ալ Գորնուայ պիտի քաշուի»: Ճիշդ է որ իշխան Շառլ որեւէ ժողովրդականութիւն չի վայելեր: Կ'ըսուի թէ թագուհին զննել կուտայ, ներկայիս, կարգ մը մը բարեփոխումներ նորոգելու համար միապետութիւնը: Օրինակ՝ ջնջել անդրանկութեան կարգը յաջորդութեան համար, նաեւ արգելքը կաթոլիկէի հետ ամուսնանալու եւ հուսկ՝ հրաժարում անկլիքան հաւատքին զերագոյն պաշտպանի դերը արքային տալէ:

– ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ –

ՈՒԱԹԸՐԹԱՈՒՆԻ (Միացեալ – Նահանգներ) Ս. Սահակեան Եկեղեցւոյ մէջ, Ապրիլ 22–ին կատարուած է Մինաս Թէօլէօլեանի յուշարկաւորութիւնը, նախագահութեամբ Միացեալ – Նահանգներու եւ Գանատայի առաջնորդ՝ Մեսրոպ Արք. Աշճեանի: Արարողութեան ատարեն կարդացուած են Ամենայն Հայոց Գարեգին Կաթողիկոսի եւ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Արամ Կաթողիկոսի ցաւակցական պիրերը, որմէ եաք դամբանական մը խօսած է Մեսրոպ Արք.: Հանդուցեալին գործակից, ապա, վոխադրուած է «Հայրենիք»ի չէնքը, ուր խօսք առած է «Հայրենիք» շաբաթաթերթի խմբագիր՝ Վահագն Գարագաշեան: Հուսկ՝ թափօրը ուղղուած է Մաունթ Օլիվրնի գերեզմանատունը, ուր յանուն Հ. Ց. Դաշնակցութեան խօսած է կեդր. կոմիտէի ատենապետ՝ Վազգէն Արմաղեան: Թաղումէն եաք հոգեճաշ մը տեղի ունեցած է Սուրբ Սահակեան Եկեղեցւոյ սրահին մէջ, ուր Մինաս Թէօլէօլեանի յիշատակը ոգեկոչած են Արմէն Պաղտոյեան, Օննիկ Մարաչեան, Անդրանիկ Գասպարեան, Կիրօ Մանոյեան եւ ողբացեալին զաւակը՝ Խաչիկ Թէօլէօլեան:

***

ՀԱԼԷՊի մէջ, Եղեռնի 82–րդ տարելիցը ոգեկոչուած է մէկէ աւելի ձեռնարկներով: Ապրիլ 23–ի երեկոյեան, հայ երիտ յարանուանութեանց միացեալ նախաձեռնութեամբ, «Ահարոնեան» սրահին մէջ կայացած է յիշատակի հանդիսութիւն մը, որուն ներկայ եղած են աւելի քան 500 հոգի: Բացումը կատարած է Գրիգոր Տունկեան: Յաջորդաբար խօսք առած են Կաթողիկէ Հայոց Առաջնորդ Պետրոս Արք. Մրմրեթեան, հայ աւետարանականներու փոխ – համայնքապետ Վերապատուելի Աւետիս Պոյնէրեան եւ Բերիոյ Թեմի Առաջնորդ Սուրէն Արք. Գաթաթոյեան: Գլխաւոր բանախօսը եղած է Յովսէփ Ղազարեան, որ առաւելաբար չէշտը դրած է Թուրքիոյ հայայինջ քաղաքականութեան դարաւոր անցեալին վրայ: Գործադրուած է պատշաճ յայտագիր մը: Յաջորդ օր, Ապրիլ 24–ի առաւօտուն, հազարաւոր Հայեր փութացած են Հալէպի Ազգային դերեզմանատունը ուր ներկայ եղած պատարագին, զոր մատուցած է եւ քարոզած՝ Գրիգոր Վրդ. Զիֆճեան (Անթիլիասէն): Աւարտին, կատարուած է հոգեհանգստեան մասնաւոր արարողութիւն մը: Նոյն օրը երեկոյեան, Ս. Աստուածածին Եկեղեցւոյ մէջ, փակ խորանի առջեւ, տեղի ունեցած է Եղեռնի ոգեկոչման համազգային կեդրոնական ձեռնարկը, որուն ներկայ եղած են աւելի քան հազար հոգի: Հոս եւս, գլխաւոր բանախօսը եղած է Գրիգոր Վարդապետ Զիֆճեան, տալով բովանդակալից եւ խոհական պատգամ մը: Արար ժողովուրդին կոչմէ համակամութեան եւ արտակարգութեան խօսք արտասանած է լիբանանցի պատմագիր Սալէհ Զահրէտտին: Ելոյթ ունեցած է Համազգայինի «Զուարթնոց» երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Սամուէլ Վարոսեանի: Փակման խօսքը արտասանած է թեմակալ Առաջնորդ Սուրէն Արքեպիսկոպոս Գաթաթոյեան:

***

ՕՄԹԱՈՒԱՅԻ (Գանատա) Խորհրդարանի բարձունքին վրայ, Ապրիլ 24–ին տեղի ունեցած է քաղաքական հաւաքոյթ մը մասնակցութեամբ շուրջ 1500 հոգիի: Ներկայ եղած են կրօնական եւ աշխարհական բազմաթիւ անձնաւորութիւններ, ի շարս որոնց Ֆրանսայի եւ եւրոպական տեսանողներու մօտ Ղարաբաղի ներկայացուցիչ՝ Վարուժան Գրիգորեան: Հաւաքոյթը վարած է Գանատայի Հայ Դատի յանձնախումբի գործավար՝ Ասպետ Աւետիսեան: Խօսք առած են ազատական եւ բեսփոխաններ՝ Տէյվիտ Գոլոնէթ, Ուոլթըր Լասթիւքա, Ճիմ Փիթըրսըն, Սարգիս Ասատուրեան, Կառլ Փիլիթէրի, Տիկին Գոլին Պօմիէ, Պլոք Քվպէքուա կուսակցութենէն՝ Օավալտօ Նունէզ, նաեւ Եւրոխորհրդարանի պատուոյ անդամ՝ Անրի Սապլ: Հայ Դատի անունով խօսած է Ժիրայր Պաղմաճեան, Ապա, առաջնորդութեամբ Հ. Ց. Դ. պատանեկան եւ երիտասարդական Միութեանց անդամներու, բազմութիւնը ուղղուած է դէպի թրքական դեսպանատուն, ուր տեղի ունեցած է բողոքի ցոյց մը: Տեղւոյն ճայնասփիւռն ու հեռատեսիլը անդրադարձած են հաւաքոյթին եւ ցոյցին: Հայոց ցեղասպանութիւնը, նոյն օրը, ոգեկոչուած է Խորհրդարանին մէջ:

***

ՊՈԼՍՈՑ Մաչքա Մատէն Ֆաքիւլթէյ ամփիթեատրոնին մէջ, Ապրիլ 29–ին, Կեդրոնական 110–ամեակին չրջագծային մէջ, նուագահանդէս մը տուած է Շահան Արծրունի, որպէս յայտագիրը ընտրելով միայն կին յօրինողները: Ասոնք էին Սիլվա Թէրզեան, Գոհարիկ Ղազարոսեան, Գայեանէ Զերուտաբեան, Սիրվարդ Գրամմանուկեան, Քէթի Պէրպէրեան: Դաշնակահար Շահան Արծրունի վայելած է մասնակցութիւնը Ալիս Մանուկեանի (երգ), Ցոլինէ Սալմասլըի (թաւջութակ), Սիլվա Կոմիկեանի (արտասանութիւն), Մուսա Ալպուքրէքի (ջութակ): Համերգի աւարտին Ապա Էլակէօզ Կեդրոնականի 110–ամեակի յանձնախումբին անունով արծաթեայ յուշանուէրներ յանձնած է մասնակցող արուեստագէտներուն:

***

ԹՈՐՈՆԹՈՑի Հայ Կեդրոնի Ց. Մանուկեան դրադարանին մէջ, Ապրիլ 21–ին դասախօսական երեկոյթ մը տեղի ունեցած է կազմակերպութեամբ Համազգայինի Գլաճոր մասնաճիւղի դրական յանձնախումբին: Բացման խօսքը արտասանած է Այիդա Ֆրանքեան, ներկայացնելով օրուան դասախօսը՝ Սեպուհ Յովհաննէսեան, որ խօսած է նիթ ունենալով. – «Լաւի եւ վատի ըմբռնումը փիլիսոփայութեան մէջ»:

***

ՄՈՆՐԻԱԼի Հ. Բ. Ը. Մ.–ի Ալեք Մանուկեան սրահին մէջ, Ապրիլ 20–ին բացումը կատարուած է հայ նկարիչներու հաւաքական ցուցահանդէսին, կազմակերպութեամբ Հ. Բ. Ը. Մ.–ի տեղական մասնաճիւղին:

***

ՀԱՄԻԼԹՐՆի (Գանատա) Հայ Կեդրոնի մէջ, Ապրիլ 5–ին, տեղի ունեցած է Հ.Օ.Մ.–ի 87–րդ տարեդարձի տօնակատարութիւնը, կազմակերպութեամբ տեղւոյն Արեւ մասնաճիւղին: Բացման խօսքը կատարած է ատենապետուհին՝ Նաթալի Մանուկեան եւ ներկայացուցած օրուան բանախօսը՝ Սօնա Սարգիսեան: Ան ներկայացուցած է կազմակերպութեան գլխաւոր հանգրուանները: Գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը:

***

ՄՈՆՐԻԱԼի Վէնոան տ'Լինտ երաժշտանոցի Մարի Սթեֆան սրահին մէջ, Ապրիլ 20–ին, համերգ մը արուած է կազմակերպութեամբ Հայ Երաժիշտներու ընկերակցութեան: Իրենց մասնակցութիւնը բերած են հայ համալսարանական երիտասարդ երաժիշտները, որոնք նուագած են Մենուէլընի, Շուպէրթի, Պրահմսի, Գասմընի, Տիգրանեանի, Բաբաջանեանի եւ Խաչատրեանի գործերէն:

***

ԹՈՐՈՆԹՈՑի «Փաս – Միւռայ» թատրոնին մէջ, Ապրիլ 27–ին, ներկայացուած է ամերիկացի թատերագիր՝ Ռիչըրտ Գալինոսկիի «Հրէշ՝ լուսնի վրայ» գործը: Թատերգութեան բեմադրիչն էր դանատական թատրոնի եւ չարժանկարի ծանօթ դէմքերէն՝ Հրանդ Ալիանաք, խաղացողն ալ՝ Արսինէ Խանճեան: Բացման խօսքով հանդէս եկած է Հայ Դատի Ցանճնախումբի անդամներէն՝ Շահէ Մխրաքեան, իսկ ներկայացման աւարտին, թատրոնի անօրէնութեան ներկայացուցիչը իր գնահատանքը յայտնած է հեղինակին եւ թեմադիրին: Ապա, հանդէս եկած է կեդրոնին ներկայացուցիչը՝ Գրիգոր Շիթիլեան որ գնահատանքի պիրով մը պարգեւատրած է հեղինակը:

***

ՍԱՄԱԹԻՈՑ (Պոլիս) Ս. Գէորգ Եկեղեցւոյ մէջ, ապա կից սրահին, Ապրիլ 27–ին, կրօնական եւ աշխարհիկ հանդիսութիւններ տեղի ունեցած են տեղւոյն Սահակեան երգչախումբի հիմնադրութեան 59–րդ եւ Դպրաց դասի կազմութեան 294–րդ տարեդարձներուն առթիւ: Պատարագած եւ քարոզած է Շահան Արք.: Արարողութեան աւարտին տեղի ունեցած է սիրոյ սեղան մը: Կարդացուած է անօրէն խորհուրդի տեղեկագիրը: Գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը, հուսկ՝ փակման խօսքը արտասանած է Շահան Արք. Սվաճեան:

***

ԳՈՒՐՈՒՋԻՇՄԻՒի (Պոլիս) Տիվան ճաշարան – գրօսարանին արուեստի ցուցասրահին մէջ, Ապրիլ 27–ին բացուած է Հայաստանցի նկարիչ՝ Մուշեղ Ցոլհաննիհանեանի գործերու ցուցահանդէսը: Ան չրջանէ մը ի վեր արդէն Պոլիս կը գտնուէր եւ ուշադրութիւնը գրաւած է թուրք արուեստասէր չրջանակներուն:

տեսնուիլ է: Սակայն, հանգրուանէ հանգրուան կը հեռանանք հիմնականէն: Հողը չունինք մեր ոտքերուն տակ: Բայց լեզուն, խօսքը, ըղերը հայկական ունինք: Անհրաժեշտ է պահել այս գէնքը որ ոչ ժամանակը, ոչ հուրը եւ ոչ ալ սուրը կրցան անէացնել, եթէ կ'ուզենք որ ազգին ոճնակատարութիւնները չարուին նախկին լիամասն մը ունենալ,

Ամէն բանէ առաջ՝ հարազատութիւն:

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

(Շար. Ա. էջէն)

հան: Ան երեսփոխան է, նաեւ «Հանրապետութիւն» խմբակցութեան (ՀՀՇ), եւ պետական – իրաւական հարցերու Յանձնաժողովի անդամ:

***

ՆԵՐՔԻՆ ՆԱԽԿԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐԻՆ
ԿՑՈՐԴԸ
ԴԱՏԱՐԱՆԻ ԱՌՋԵՒ

Հայաստանի Գերագոյն Դատարանին մէջ իր աւարտին կը մօտենայ յատկապէս մեծ իրացումներու մեղադրանքով ամբաստանուող Ներքին նախկին նախարարի անտեսական հարցերու կցորդ Արամ Պետրոսեանի եւ իր ընկերներուն դատավարութիւնը: Մայիս 7–ին ունկնդրուած է վկայ մը եւս, թղթածրարին կցուած են փաստաբաններուն կողմէ ներկայացուած նոր վաստաթուղթեր, սակայն որեւէ ակնարկութիւն չէ եղած Ա. Պետրոսեանի նախապէս յիշատակած եւ «զգայացունց» որակած տեսերիզին մասին:

***

ՀԻՒԼԷԱԿԱՆ ՎՏԱՆԳԷ
ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻՆ
ԱՌԱՋԻՆ ՆԻՍՏԸ

Մայիս 7–ին, ՀՀ կառավարութեան ընդունելութեան Տան մէջ դումարուած է հիւլէական վտանգներէ պաշտպանութեան Խորհուրդին առաջին ժողովը: Նիստը բացած է նախագահ Լ. Տէր – Պետրոսեան, որ Խորհուրդի նախագահ Պ. Պէրկհոֆէրը (Գերմանիա) հրաւիրած է նիստը վարելու:

Ելոյթ ունեցած է Ուժանիւթի նախարար Գագիկ Մարտիրոսեան որ ներկայացուցած է երկրին հիւլէական ուժանիւթի համակարգին պարզած վիճակը. իրեն յաջորդած է հիւլէակայանի տնօրէնը՝ Սուրէն Ազատեան, որ խօսած է կայանին ապահովութեան մասին: Ապա քննարկուած են աթոմակայանին ապահովութեան մակարդակի բարձրացման, ուժանիւթի պատշաճ օգտագործման, անձնակազմի պատրաստութեան հարցերը: Այս անդրանիկ ժողովին ներկայ եղած են նաեւ վարչապետ Ռ. Քոչարեան, Կրթութեան եւ Գիտութեան նախարար Սրապիէս Պետրոսեան, Ազգային ժողովի դիտութեան, կրթութեան, մշակոյթի եւ երիտասարդութեան հարցերու յանձնաժողովի նախագահ Ռաֆայէլ Պապայեան:

***

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԵՒ ԼՂՀ–Ի
ԱՐՏԱՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐՆԵՐՈՒ
ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԸ

Մայիս 7–ին, Արտաքին նախարար Ալ. Արզումանեան եւ ԼՂՀ Արտաքին նախարար Արկադի Ղուկասեան հանդիպում մը ունեցած են Երեւանի մէջ: Անոնք խոսած են Մինսկի խումբի գործունէութեան մէջ Հայաստանի եւ ԼՂՀ–ի մօտեցումները ճշդելու հարցերուն մասին:

***

«ԷԽՈՐԱՆԿ» ԿԸ ՓԱԿՈՒԻ

Հայաստանի կեդր. Դրամատունը կատարելէ ետք անհրաժեշտ ուսումնասիրութիւնները, Մայիս 7–ին զիմած է Երեւան քաղաքի Սպանդարեանի դատարանին որպէսզի փակուի «Էխորանկ» փակ բաժնետիրական դրամատունը: Այս առթիւ նշանակուած խնամակալին տեղեկագրէն կը պարզուի որ դրամատունը կրնայ դառնալ անվճարունակ եւ զայն անմիջապէս լուծելու պարագային կարելի կ'ըլլայ հատուցանել պարտատոմսիչ վճարումներուն մեծ մասը:

***

«31–ԵՐՈՒ» ԴԱՏԸ

«Արաբօ» Լոկատին ստեղծումին, անոր անցած մարտական ճամբուն վերաբերող երկրապահներու Միութեան տեղեկագրին ընթերցումով, «31–երու» դատավարութեան, ուարտած է փաստաթուղթերու հրապարակման փուլը: Ամբաստանեալները եւ իրենց փաստաբանները փորձած են ապացուցանել որ նախաքննութեանց տեսապրութիւններուն եւ անոնց գլխաւոր արձանագրութիւններուն մէջ եղած որոշ տարբերութիւններ եւ պակասներ կան, ինչ որ իրենց թոյլ տուած է ըսել թէ ամբաստանեալներու ելոյթները նոյնութեամբ չեն արձանագրուած: Այնուհետեւ դատարանը Մայիս 7–ի նիստին վերաքարձած է հարցաքննութեանց: Հարցաքննուած է Սուրէնեանի բնակիչ Արմէն (Թեմուր) Ահմադեան, որու նկատմամբ յարուցուած քրէական գործը ժամանակին կըլլայ հատուցանել պարտատոմսիչ վճարումներուն մեծ մասը: Ան յայտնած էր թէ ոչինչ կը յիշէր, իսկ տուած պատասխաններն ալ որոշ հակասութիւններ կը մատնէին նախապէս ըսածներուն հետ: Ապա ընթերցուած են անոր նախաքննական ցուցմունքները եւ Արթիւր Ղազարեանի հետ դէմ առ դէմ խօսակցութեան արձանագրութիւնը, Բացի վազդէն Սարգսեանը ահաբեկելու Արթիւր Ղազարեանի առաջարկին եւ Սուրէնեանի սարերուն մէջ պահուըտած տղոց հետ հանդիպման ճշդրիտ վայրին վերաբերող տուեալներէն, Ահմադեանի պատասխանները կը համապատասխանէին նախաքննութեան ցուցմունքներուն:

– ՀՈԳԵԳԱԼՈՒՍՏ –

ՎԱԼԱՆՍ – Ս. ԱԱՀԱԿ

կիրակի, Մայիս 18
Տօն Հոգեգալուստի
Պատարագ ժամը 10–ին,

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

ՏԻՍԻՆ – Տիկին Մարիամ Հարբէլեան 200 ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ի իր ամուսնոյն՝ Յովհաննէս Հարբէլեանի մահուան 7–րդ տարելիցին ի յիշատակ:

ԵՂԵՌՆԻ 82-ՐԴ ՏԱՐԵԼԻՑ

Դասախօսական երեկոյթ
կազմակերպութեամբ՝
ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ – ՓԱՐԻԶ–Ի
եւ
Ս. ՄԵՍՐՈՊ
ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

«Հայ ժողովուրդի հոգեւոր, մշակութային եւ նիւթական կորուստը»:

կը խօսին՝
ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՉԱՔԱՐԵԱՆ
(Լիբանէն)
ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՎՐԴ. ՊՋՏԻԿԵԱՆ
(Վենեսուէլի Մխիթարեան Ուխտէն)
Տոքթոր
ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՌԻՄՈՆ ԳՆՈՐԳԵԱՆ

Հինգշաբթի, Մայիս 22, ժամը ճիշդ 20·30–ին Հայ Կաթողիկէ Սուրբ Խաչ Եկեղեցին մէջ
13, rue du Perche, 75003 Paris
M° République ou Filles du Calvaire

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանի խնամակալութիւնը կը կազմակերպէ պարանցիկ երեկոյթ մը, Շաբաթ, Մայիս 31, ժամը 20–էն սկսեալ, «Եան'ց Գլխոպ»ի մէջ
5, avenue Reille — Paris 14e

Տեղերը ապահովելու համար հեռաձայնել՝ 01–43–81–01–72 թիւին:

MAISON DE LA CULTURE
ARMENIENNE D'ALFORTVILLE
ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՑ ՄՇԱԿՈՑԹԻ ՏՈՒՆ

RENCONTRE

avec

VAROUJAN ATTARIAN

à l'occasion de la parution de son livre

«LE GENOCIDE DES ARMENIENS DEVANT L'O. N. U.»

avec la participation de

ARA KRIKORIAN

Vendredi 16 Mai à 20 heures 45

Présentation — Débat — Signatures

Dans le cadre de
«Le Journal Hayastan affiche sa différence»
EXPOSITION
de 25 DESSINS d'HUMOUR
du 16 Maj au 1er Juin

9, rue de Madrid, 94140 Alfortville
Tél.:01 43 76 55 89 - Fax:01 43 78 66 64

Offre d'emploi

L'ECOLE TARKMANTCHATZ d'Issy-les-Moulineaux cherche pour sa grande section de maternelle une institutrice diplômée (Licence d'enseignement), de préférence sachant parler l'arménien.

Contacter : La Direction de l'Ecole Tarkmantchatz, tous les jours sauf Mercredi et Samedi de 10h à 16h en téléphonant au :

01 - 46 - 45 - 60 - 55.

ԿԸ ՓՆՏՐՈՒԻ

Իսի–Լէ–Մուլինոյի ԹՈՐԳՄԱՆՉԱՑ վարժարանը կը փնտռէ վկայեալ մանկապարտիզպանուհի մը (Licence d'enseignement *ունեցող), որ զբաղի մանկապարտէզի Ծաղիկ դասարանի աշակերտներուն հետ՝ ֆրանսերէնով: Նախընտրելի է որ ըլլայ հայախօս:*

Դիմել դպրոցի Տնօրէնութեան, բացի Չորեքշաբթիէ եւ Շաբաթէ, ամէն օր, ժամը 10–16, հետեւեալ թիւին՝
01 – 46 – 45 – 60 – 55:
ՏՆՕՐԷՆՈՒԹԻՒՆ

UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB

UGAB-Paris IDF

organise

un Café-Théâtre

par
LA TROUPE DE THEATRE
DE L'UGAB-PARIS

le Vendredi 23 Mai à 20 heures 30

au Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles — Paris 17e

P.A.F.: Adulte: 200 F. / Enfant:150 F.

Réservations : UGAB-PARIS
Tél. : 01. 42. 27. 12. 26
(au plus tard le mardi 20 mai)

UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

VISITE de la BASILIQUE de ST-DENIS

La Croix Bleue d'Issy-les-Moulineaux organise une sortie le Samedi 31 MAI.

- Départ de l'autocar à 9h30 devant la M.C.A. — 45, rue de la Défense à Issy-les-Moulineaux, avec arrêt devant l'Eglise arménienne — 6, avenue Bourgain à 9h45.
- Visite de la Basilique Saint-Denis, où se trouve le tombeau de Léon de Lusignan, dernier roi d'Arménie.
- Un repas sera pris dans un restaurant près de la Basilique.
- L'après-midi, visite de la Maison de Retraite arménienne de Montmorency, où une animation est prévue.

Participation : 150 F.

S'inscrire au plus tard le 26 Maj auprès de
— Annick Tél. : 01. 47. 36. 18. 09;
— Marie 01. 46. 30. 81. 81;
— Philomène 01. 47. 36. 39. 64.

L'ASSOCIATION MACHTOTZ
pour la Défense de la Langue Arménienne

organise un

SEJOUR LINGUISTIQUE ARMENIEN
LE CAIRE/EGYPTE, du 2 au 23 Juillet 1997

pour les jeunes de 10 à 16 ans
sous le patronage et avec le soutien de son
Eminence l'Archevèque Zavèn Tchintchinian, Prélat des Arméniens d'Egypte

Les participants seront hébergés individuellement par des familles sélectonnées, dont ils partageront la vie et avec lesquelles ils communiqueront en langue arménienne.

Des cours d'arménien seront organisés à raison de 20 heures par semaine pour *les débutants francophones* par Mme Hilda Kalfayan-Panossian, avec sa *méthode audiovisuelle* et pour les autres niveaux, par des professeurs expérimentés.

L'encadrement et l'assistance seront assurés par le Conseil d'Administration de l'Eglise et par les responsabes de l'Assocation Machtotz.

Plusieurs excursions sont prévues : les pyramides de Guizeh, le Sphinx, promenade sur le Nil, village pharaonique, etc...

Frais de participation : 4950 F par personne comprenant le transport aérien, l'hébergement en pension complète, les cours et les excursions.

Renseignements et inscriptions (avant le 15 mai)
ASSOCIATION MACHTOTZ
8, rue Lamennais, 92370 Chaville — tél. : 01 47 50 97 51

GRANDE SOIREE DANSANTE

au profit de
L'ECOLE SAINT-MESROB D'ALFORTVILLE

sous la présidence de Monsieur *René ROUQUET*
Sénateur-Maire

DINER DANSANT

avec
ARAM ASSADRIAN et GRICHA
LE SAMEDI 24 MAI
à partir de 20 heures 30

Salle Roger DELMAS
Rue de Rome, ALFORTVILLE

— Tenue de soirée —

Imprimé sur les presses du Journal «HARATCH» 83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935 SIRET : 51027317 A R.C. Paris

ՀՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԱՅԻՍ 14
MERCREDI
14 MAI
1997

LE NUMERO : 5,00 F.

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL.: 01.47.70.86.60 FAX : 01.48.00.06.70
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 1·100 Ֆ· — Վեցամսեայ : 560 Ֆ·
Արտասահման : Տար· 1·400 Ֆ· (ամէնօդեայ առաքում)
1·250 Ֆ· (շաբաթաթերթի առաքում) — Հատը : 5,00 Ֆ·

72ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 19·113 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 72e ANNEE — N° 19.113

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՐԱՆի հիւսիս — արեւելեան չրջանի երկրաշարժի հաշուեկշիռը ծանրացաւ եւ այժմ 4000 մեռեալի մօտին կը խօսուի: Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը՝ Գարեգին Ա. ցաւակցական հեռագիր մը ղրկած է նախագահ Ռաֆսանճանիի եւ Ժամանակի:

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼԸ անդրադառնալով նպիներու կողմէ իւրացուած հրէական հարստութեան մասին պարբաստուած ամերիկեան տեղեկագրին, կ'ըսէ թէ թանգարաններու չարքին մէջ կը գտնուի Թուրքիա եւս: Աւելի քան 500 էջնոց տեղեկագրին մէջ չորս էջ յատկացուած է Թուրքիոյ որ կ'ամբաստանուի Գերմանիոյ ջրամ ծախած ըլլալու մեղքով. այդ մեռապին փոխարժէքը, կ'ըսուի թէ Գերմանիա վճարած է Հրեաներէն թալանուած ոսկիներով:

ԶԷՆԻՈՑ ԵՒ ԴՈՒՍԱՍՏԱՆի միջեւ խաղաղութեան համաձայնագիր մը ստորագրուած է Մասխադովի եւ Ելցինի կողմէ: Հոն, կողմերը յանձն կ'առնեն ոչեւէ ձեւով ուժ չգործել: Ելցին պատմական նշանակութիւն կուտայ այդ փաստաթուղթին որ չի ճանչնար, սակայն, Չէչէնիոյ անկախութիւնը: Կը չեշտուի կողմերու փափաքը կայուն, հաւասար եւ փոխադարձաբար նպաստաւոր յարաբերութիւններ ունենալու: Նախորդ համաձայնագիրը (Օգոստոս 31, Կասաւիուրթի) գոր, Ռուսաստանի հաչուոյն Լեթէդ ստորագրած էր, կը ճղէր որ մինչեւ 2001 կողմերը պէտք է լուծեն Չէչէնիոյ կանոնագրին ետու հարցը:

ԻԶՄԻՐի ամերիկեան աղջկանց վարժարանին վրայ fոfթեյլ մոլոտով մը նետուած է կիրակիին երկուշաբթի (Մայիս 11 – 12) լուսնալիք գիշերը: Ըստ ոստիկանութեան «Մեծ Արեւելքի մարտիկներու իսլամական ճակատ»ին գործն է:

ԹՈՒՐՔԻՈՑ ԵՒ ԻՍՐԱՅԷԼի մերձեցումը յորապէս կը մտահոգէ արաբական երկիրները, մանաւանդ ծովային հասարակաց ռազմափոխադրներու ծրագրէն ի վեր, Միացեալ – Նահանգներու մասնակցութեամբ: Նիքոլ Փոփ, «Մոնտ»ի մնայուն թղթակիցը Թուրքիա, այս հարցին նուիրուած իր դրութեան մէջ (Մայիս 13) կը գրէ նաեւ թէ թրքական իշխանութիւնները կանոնաւոր կերպով կ'ամբաստանեն Յունաստանը, Սուրիան, Իրանն ու Հայաստանը որ կ'օժանդակեն քիւրտ մարտիկներուն: Չինուորականները, մանաւորաբար, չատ կասկածամիտ են մոլլաներու Իրանին նկատմամբ, Սուրիան ալ Եփրատի ջուրերու բաչխումին պատճառաւ թշնամի կը նկատուի: Իսրայէլի համար Թուրքիան ռազմավարական կարեւոր մըն է եւ իսրայէլցի դիւանագէտ մը կը բացատրէ որ երկու տնտեսութիւնները միասին կը լրացնեն: Թուրքիան ծանր տարաբարուհատ ունի, Իսրայէլ ալ բարձր թեքնոլոժի մը ունի որու պէտք ունի Թուրքիա,

ԱՆԳԱՐԱ հեռոյիճի մայրաքաղաքը կը նկատուի: Անցեալ չաբթու, արդարեւ, գերման իչխանութիւնները պատասխանելով գերման կառչներու, յայտնած են թէ հեռոյիճի 60–էն 90%–ը որ կը գլուխի Եւրոպայի մէջ, ոչ միայն Անգարայէն կ'անցնի այլեւ Անգարայէն ճամբայ կ'ելլի: Անցեալ Յունուարին արդէն, գերմանական արդարադատութիւնը թմրեցուցիչի չահատակութեան 3 յանցագործներու (Թուրք մը, իտալացի մը եւ պելժիացի մը) դատին ընթացքին խնդրոյ առարկայ ըրած էր Ազատքին նախարար՝

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

ՀԱՑԱԶԳԻ Հ. ՅԱԿՈԲԵԱՆԷՆ ԴԱՍ ԱՌՆԵԼՈՒ ՀՐԱՒԱՆԳ ՄԸ ՊՈԼՍՈՑ ԹԱՂԱՊԵՏԻՆ

«Հիւրրիյէթ» օրաթերթը Մայիս 11–ի թիւին մէջ Պոլսոյ Թաղապետին ուղղուած սիւնակ մը ունի ուր կը հրահանգուի օրինակ առնել Հայերէն, Գրութիւնը որ խոբաղրուած է՝ «Պարոն Թայիփ, դայէ՛ք քիչ մը դաս առէք Հայերէն», կ'անդրադառնայ դասական Թուրք երաժչտութեան վերջերս պատրաստուած երկու ձայնագրութեան: Առաջինը կը պատկանի Պոլսոյ Թաղապետութեան որ հրապարակ հանած է Տէտէ Էֆէնտիի երաժչտութեան երեք սալեր, իսկ երկրորդը՝ Ամերիկահայ մը որ արդիւնաբեր թէքնիքով ձայնագրած է Թամպուրի ձէմիլ պէյի հնամիլ սալերը: Յօդուածագիրը ծանր քննադատութիւններով կը խօսի առաջինին մասին որ արդիւնք եղած է խնամիական կարգադրութիւններու եւ կ'ըսէ թէ Հաբոլ Յակոբեանի նախաձեռնութիւնը մեկնած է միմիայն արուեստի սէրէն: Ապա կը խնդրէ Պոլսոյ Թաղապետութեան մշակոյթի բաժնի պատասխանատուներէն. «Օրինակ առէք Յակոբեանի այս ու միւս ձայնագրութիւնները. եթէ չէք առներ, շնորհ ըրէք ու երաժշտութեամբ մի՛ զբաղիք, որովհետեւ բանիցս փաստեցիք թէ այս գործէն չէք հասկնար»...:

«ՀԱՅԱՍՏԱՆ ՊԷՏՔ Է ՊԱՇՏՊԱՆԷ ԻՐ ՇԱՀԵՐԸ»

ԿԸՍԷ Ժ· ԼԻՊԱՐԻՏԵԱՆ

Այս խորագրին տակ Ուղ Սթրիթ Ձըրնըլ Մայիս 13–ի իր թիւին մէջ նամականիի բաժնին մէջ հրատարակած է Հայաստանի Հանրապետութեան նախագահը պլխաւոր խորհրդական նամակ մը Ժ· Լիպարիտեանէ, ի պատասխան Ապրիլ 10–ի թերթին խմբագրականին: Կ'անդրադառնանք մեր յաջորդ թիւով:

ՀԱՅԿ. ՀՄԱՑԻԼ ՄԸ ՈՒԼՄԱԼՄՑԻ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

Մայիս 3–ին Ուլմալայի (Շուէյց) համալսարանին աստուածաբանութեան բաժնին մէջ տեղի ունեցած է Բիւզանդագէտներու Միութեան տարեկան հանդիպումը որուն ընթացքին կարդացուած է տասը զեկուցում: Նոյն համալսարանին արուեստի պատմութեան բաժինէն Եւա Վիտտի կովակա ներկայացուցած է «Հայկական համայիլ մը Ուլմալայի Համալսարանի գրադարանին մէջ» խորագիրով զեկուցում մը: Խնդրոյ առարկայ համայիլը գրաբար, պատկերազարդ է, կը կրէ 1681 թուականը, գրուած է Պոլսոյ մէջ: Ան այսուհետեւ համալսարանի գրադարանին ցուցասրահ – թանգարանին մէջ կը ցուցադրուի որպէս եզակի նմոյշ:

Թանասու Չիլլէրը որ աչք կը դոցէ այդ հաստատութեան վրայ: Նման մեղադրանքներ ըրած էր նաեւ Մեծն – Բրիտանիոյ Ներքին փոխ – նախարարը նոյն չրջանին: Պնդած էր որ թուրք կառավարութեան կարգ մը անդամներ եւ ոստիկանութիւնը դեր ունին թմրեցուցիչի չահատակութեան մէջ:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Մայիս 12 / 13)

ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ ԱՌԵՏՈՒՐԻ ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԵԱՆ ՀԵՏ

Մայիս 12 – 16 ժընեւի մէջ տեղի կ'ունենայ Հայաստանի Բ. Հանդիպումը Առեւտուրի Համաշխարհային Կազմակերպութեան հետ: Այդ հանդիպումին ընթացքին կազմակերպութեան անդամ երկիրները հարցումներ կ'ուղղեն Հայաստանի ընդհանուր տնտեսական քաղաքականութեան մասին որոնց կը պատասխանէ հայկական պատուիրակութիւնը: Ըստ Տնտեսութեան փոխ–նախարար Արմենակ Թարրինեանի, ՀԱՊ–ի երկիրներէն Հայաստան առեւելադոյն կարելիութիւնը ունի այդ կազմակերպութեան անդամ ըլլալու:

*
**

ՑՆՑՈՒՄՆԵՐ ՂԱՐԱԲԱՂ

Իրանի երկրաչարժի օրը, Մայիս 10–ին, ժամը 21·57–ին, ցնցումներ պատահած են նաեւ Մարտակերտէն 12 քիլոմեթր հիւսիս – արեւմուտք, 6 բալ ուժգնութեամբ (Մերքալի՝ 12):

*
**

ՀԻՒԼԷԱԿԱՑԱՆԸ ԿԸ ՓԱԿՈՒԻ ԵՐԿՈՒ ԱՄԻՍ

Այս օրերուն Երեւան գումարուած հիւլէական վտանգէ պաչտպանութեան նուիրուած ժողովին, որու կը մասնակցէին 10 երկիրներէ հիւլէական մասնագէտներ, որոչուած է Ցունիսի վերջ երկու ամիս փակել Մեծամօրի հիւլէակայանը, վերանորոգման եւ վառելանիւթը նորոգելու աչխատանքներու համար: Այս մասին, Ուժանիւթի նախարարը պատասխանելով «Արմէնփրէս»ի թղթակցին հարցումին, ըսած է թէ բնակչութեան մատակարարող ելեկտրականութեան քանակը փոփոխութիւն պիտի չկրէ:

*
**

ՀԱՄԱԶԱՑՆԱԳԻՐՆԵՐ ԳԱՆԱՏԱՑի ՀԵՏ

Պաչտօնական այցով Գանատա գտնուող Առեւտուրի, Սպասարկումներու եւ Զբոսաչրջիկութեան նախարար Գառնիկ Նաթալեան Մայիս 8–ին ստորագրած է երկու համաձայնագիրներ: Անոնցմէ առաջինը կը վերաբերի ներդրումներու պաչտպանութեան եւ խրախուսման, միւսը՝ առեւտուրի եւ առեւտրային դործունէութեան:

*
**

«ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 25» ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ՎԵՐՋԻՆ ՆԻՍՏԵՐԸ

Սեպտեմբեր 25–ի դէպքերուն առընչուող գործերու դատավարութիւնը կը հասնի իր ասպարէին: Մայիս 12–ի նիստին դատարանը անցած է ամբաստանեալներու վերջին խօսքի ունկնդրութեան: Սակայն դատական նիստերու դահլիճին մէջ չեն լսուած այդ վերջին խօսքերը· քանի որ ամբաստանեալները Արդիչոի կիվիրեան, Յարէթ Պետրոսեան ու Վահէ Բեկնազարեան հրաժարած են խօսք առնելէ եւ զոհացած միայն յիչեցնելով թէ անմեղ են, եւ ինչ որ ունէին ըսելիք ըսած են արդէն: Երկու այլ ամբաստանեալներու՝ Սէյրան Մասոյեանի ու Մկրտիչ

ԱՐԱՄ Ա. ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԸ ՅՈՎՀ.-ՊՕՂՈՍ Բ. ՊԱՊԻՆ ՀԵՏ

Կիրակի, Մայիս 11–ի յետ միջօրէին, Արամ Ա. Կաթողիկոս Մեծի Տանն Կիլիկիոյ, առանձին հանդիպումը ունեցած է Յովհաննէս Պօղոս Բ. Պապին հետ, Լիբանանի մօտ Վատիկանի դեսպանատան մէջ: Ինչպէս ծանօթ է, Յովհ. Պօղոս Բ. օր մը առաջ ժամանած էր Լիբանան եւ արժանացած պետական, կրօնական ու ժողովրդային ջերմ ընդունելութեան: Ամբամ Ա. ներկայ գտնուած էր Կիրակի առաւօտ Պապին կողմէ մատուցուած պատարագին, ինչպէս նաեւ Լիբանանի միւս համայնքներու Պատրիարքներուն հետ մասնակցած էր Պապին ի պատիւ տրուած ճաչին:

Կէսօրէ ետք, Հայրապետը պաչտօնական այցելութիւն մը տուած է Պապին, ընկերակցութեամբ Արտաւազդ Արք· Թրմոեանի, Վարդան Արք· Տէմիրճեանի, Եփրեմ Արք· Թապաղեանի, Զարեհ Արք· Ազնաւուրեանի, Սեպուհ Ծ. Վրդ· Սարգիսեանի եւ Լիբանանի Հայոց Առաջնորդ՝ Գեղամ Վրդ· Խաչերեանի: Ընդհանուր կարճ հանդիպումէ մը ետք, Պապը եւ Կաթողիկոսը ունեցած են առանձին հանդիպում մը, որու ընթացքին խորհրդակցած են Լիբանանի, Հայ Եկեղեցւոյ, Հայութեան ու Հայաստանի կապուած չարք մը հարցերու չուրջ:

Հայրապետը դարձեալ չեչտած է Հայաստանի ու Արցախի եւ Հայ ժողովուրդի իրաւունքներուն Վատիկանի զօրակցութեան անհրաժեչտութիւնը, ինչպէս նաեւ կաթողիկէ ու Հայ Եկեղեցիներուն միջեւ էքիւմենիք գործակցութեան նոր մղում տալու կենսական կարեւորութիւնը:

ՓՈՒԹՊՈԼ

ՓԱՐԻԶԵԱՆ ՇՐՋԱՆի ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԽՈՒՄԲԵՐ

Մայիս 11–ին, ՀՄՄ իր գաչտին վրայ՝ Փասք մը Շուպրի, նոր յաջողութիւն մը արձանագրեց, յաղթելով ՖՆԱԳ–ի 4 – 0: Դասաւորման մէջ կը պահպանէ 2–րդի իր դիրքը:

ՀՄԸՄ–Ֆրանս ալ բաւական դժուար խաղէ մը ետք, առաջատար Փօլիսին դէմ կրցաւ հաւասար արդիւնք մը՝ 3 – 3 արձանագրել, չնորհիւ վերջին վայրկեանին նչանակած կոլին: Միչտ 5–րդ է դասաւորման մէջ: Պահեստները աւելի դիւրին մրցում մը ունեցած են, որմէ յաղթական դուրս եկած են 6 – 0 արդիւնքով, ինչ որ իրենց թոյլ կու տայ չայտնակել յուսալ՝ ախոյեան աւարտել· ներկայիս 2–րդ են:

Մեղաւորեանի վերջին խօսքերուն ունկնդրութենէն ետք յաջորդ նիստին, դատակազմը կ'արձակէ իր վճիռը:

*
**

ԸՄԲՇԱՄԱՐՏ

ԱՐԱ ԳԷՈՐԳԵԱՆ ԵՒ ՐՈՊԱՅԻ ԱԽՈՑԵԱՆ

Ազատ ոճի ըմբիչ Արա Գէորգեան վաչտայի մէջ յաղթելով հինգ մրցակիցներու 69 քիլօկրամ դասակարգին մէջ դարձած է Եւրոպայի ախոյեան: Ան Սբարատ մարզին Քաղցրաշէնն գիւղէն է· մարզուած է Ռազմիկ Գէօլէկեանի կողմէ:

ՀԱՅ ՄԸ ՍԱՐՏԵՆԻԱՅԻ ԹԱԳԱՒՈՐՈՒԹԵԱՆ ԴԻՒԱՆԱԳԻՏԱԿԱՆ ՍՊԱՍԱՐԿՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

ՆՕԹԵՐ ԻԲՐԵԻ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹԵԱՆ ՄԸ ՆԱԽԱԲԱՆ ՏԷՈՏԱԹՕ ՓԱՓԱՋԵԱՆԻ ՄԱՍԻՆ

ՓՐՈՖ. ԿԱՊՐԻԷԼԼԱ ՈՒԼՈՒՀՈՃԵԱՆ

ԽՄԲ. – Մարտ 8 – 11, Թուրինոյի եւ Լիվոռնոյի մէջ տեղի ունեցաւ «Հայերը Իտալիոյ ճանապարհներուն երկայնքին» նիւթով միջազգային համագումար մը, որու ընթացքին փրոֆ. Կապրիէլլա Ուլուհոճեան ներկայացուց վերոյիշեալ խոյրագիրը կրող խիստ շահեկան զեկուցում մը (տես՝ «Ազատ», Ապրիլ 8)։ Նկատի առնելով նիւթին հետաքրքրական եւ բիչ ծանօթ – թերեւս նոյնիսկ անծանօթ – բովանդակութիւնը, թարգմանաբար կը ներկայացնենք զեկուցումը որ պէտք է հետաքրքրէ հայ ընթերցողը։ Թարգմանութիւնը կատարած է Վազգէն Բամպակեան։

*
**

1) ՏԷՈՏԱԹՕ ՓԱՓԱՋԵԱՆ ՖՈՆՏԸ

1995 Յունուարին առիթը ունեցայ ֆէրրարա քաղաքի Զիվիքա Պիպլիոթեկա Արիոսթէա մատենադարանին մէջ գտնելու Տէոտաթօ (Աստուածատուր) Փափազեանի անունով ձեռագիրներու կարեւոր ֆոնտ մը։ Կազմուած է մեծ թիւով թղթածրարներէ որոնք բազմաթիւ փաստաթուղթեր եւ նամակներ կը պարունակեն, կայ յատկապէս մեծ կապոց մը նամակներու՝ դասաւորուած խնամքով ըստ թուականի՝ 1845 – 1854։ Այս մասին համառօտ լուրը տրուած էր ժամանակին Ատ Լիմինա Իթալիակ ժողովածուին մէջ (1)։ Սակայն, այդ ժամանակէն ի վեր շատ բան փոխուեցաւ։ Չնորհիւ Մատենադարանի տնօրէնութեան փութկոտութեան եւ իմանալուր դրադարանապետ տոքթոր Ճանփիէրօ Նաչիի որուն խոր հետաքրքրութեան առարկայ դարձաւ մինչ այդ անդիտացուած այս ֆոնտը՝ որուն ի՞նչպէս եւ ե՞րբ ֆէրրարա հասնիլը անծանօթ է մայրօր։

Շարունակելով պրպտումները ժամանակ առ ժամանակ մատենադարանի պահեստարանին մէջ, գտնուեցան ուրիշ ծրարներ եւ նամակներու պահարաններ, այնպէս որ այսօր ֆոնտին քանակը, մէջը ըլլալով վերջերս գտնուած նոր փաստաթուղթերու հաւաքածոյ մը, եռապատկուած է սկզբնական չորրորդին բաղդատմամբ եւ կը հասնի մեծ ծաւալի մը։ Վերջերս աւելցան աւանդ վրայ աւելի քան 50 տպագրուած հին հայկական դրքեր։ Վաւերագրութիւններու այս խումբը կը բաղկանայ տասնեակ հազարաւոր թերթերէ, նամակներէ, փաստաթուղթերէ, ուսումնասիրութեան նօթագրութիւններէ, օրագրի էջերէ, դիւանագիտական եւ նոտարական փաստաթուղթերէ՝ Ֆրանսերէն, իտալերէն, հայերէն, թրքերէն, արաբերէն լեզուներով։ Ֆոնտը դասաւորման մէջ է տակաւին եւ կը նմանի գանձի իր, հանքի մը՝ որ ատակ է ամէն տեսակի եւ մարդի հետաքրքրութեանց։

Այս ընդարձակ պարունակութեան վրայ մինչեւ այսօր եղած, հասկնալիօրէն մակերեսային կերպով, ուսումնասիրութեան վերջ, կարելի է այժմ ուրուագծել Փափազեանի կենսագրութիւնը եւ միեւնոյն ժամանակ պրպտումի ուղղութիւնները ցոյց տալ որ կրնան աւելի խոստմնալից նորութիւններ ընծայել։

2) ՏԷՈՏԱԹՕ ՓԱՓԱՋԵԱՆ՝ ԿԵԱՆՔԸ

Ատուածատուր, կամ այդ ժամանակուան սովորութեամբ ատուգաբանական թարգմանութեամբ՝ Տէոտաթօ կամ Տիէոտոնէ Փափազեան ծնած է 1808–ին Կ. Պոլիս։ Որբ՝ հօր կողմէ իր ծնունդէն իսկ առաջ, կը պատկանէր հայ ծանօթ ընտանիքի մը որ ականաւոր անդամ մըն ալ տուած էր Մխիթարեան Միաբանութեան, Հայր Ինդնատիոս Փափազեան՝ իր մեծ հօրեղբայրը,

1820–ին, ճիշդ այս մեծ հօրեղբօր մօտ կը ղրկէ զինքը իր մայրը որով երիտասարդ Փափազեան Փատովայի եւ Վենետիկի մէջ կ'անցընէ իր կազմաւորման առաջին տարիները։ 1823–ի չուրջ, տակաւ առաղնութեան պատճառաւ եւ հաւանաբար ընտանիքին կարօտով լի, կը վերադառնայ ծննդավայրը։

Հոն, 1825–ին, առիթը կ'ունենայ ծանօթանալու բարձր. Դրան մօտ Սարտենիայի թագաւորութեան դեսպանատան բարձր պատասխանատուներու։ Երիտասարդը, որ անպայման ծանօթ էր Ֆրանսերէնին եւ իտալերէնին լեզուներուն, բացի հայերէնէն եւ թրքերէնէն, լաւ տպաւորութիւն թողած պէտք է ըլլայ քանի որ 1826–ին իսկ Գաուլօ Ֆելիչէի Արտաքին գործոց նախարար՝ կոմս որ լա Թուռի արտօնութեամբ կցորդ կը նշանակուի Կրոփալլօ Մարքիզին որ Կ. Պոլսոյ մէջ Սարտենիական դեսպանատան պլխաւորն էր։ Ուրեմն 1827 Յունուարին կրկին կը մեկնի դէպի Իտալիա՝ Թորինօ, ուղղակի թագաւորին քով պատարկութեան մէջ մտնելու համար։ Սակայն միայն յաջորդ տարին կը առնայ Կ. Պոլսոյ մօտ կառավարական պատվիրակութեան մէջ թագաւորին քարտուղար – Թարգմանի պաշտօնը։

Այս պաշտօնական յանձնառութեամբ 1828 Յուլիս 1–ին ձենովայէն կը մեկնի Պերոլտօ մարտանաւով որ սարտենիական նաւախումբին հետ լայն չրջան մը պիտի ընէր Միջերկրականի մէջ, հանդիպելով Թունուզ, Ալժերիա, Աղէքսանդրիա, Կիպրոս, ապա Զմիւռնիա, ուրկէ կը հասնի Կ. Պոլիս։ Քանի մեծ այս երիտասարդը ճամբորդութեան ընթացքին, որ մօտ վեց ամիս կը տեւէ, կրնայ հաւաքել Միջերկրականի երկիրներուն կեանքին պատկանող շատ մը լուրեր այնպիսի ժամանակաշրջանի մը մէջ ուր մեծ պետութիւններու նաւատորմերուն եւ ծովեզերեայ մահմեդական երկիրներուն մէջ լարուած վիճակ կար։ Այս ամէնուն վերաբերեալ կանոնաւոր լրատուութիւն կ'ընէ իր անմիջական մեծաւորին՝ կոմս որ լա Թուռին, կանոնաւոր նամակագրութեամբ մը որ կը նօթագրէ իր նաւային յուշատետրին մէջ։

Այդ վայրկեանէն սկսեալ եւ քանի տարիներու ընթացքին, Թագաւորին սպասարկութեան մէջ է ան հաւատարիմ նուիրումով եւ ոգեւոր ուշիմութեամբ, ինչպէս ցոյց կուտան արքունիքին կողմանէ իրեն եղած յետագայ ճանաչումները։ Կ. Պոլսէն վերջ, 30–ական տարիներէն սկսեալ կը գտնուի Հռոմ, մինչեւ որ 1841–ին կը առնայ այնտեղի սարտենիական դեսպանատան Ա. կարգի փոխ–քարտուղարութիւնը։ 1845–ին Գաուլօ Ալպէրթօ Թագաւորը զինքը կը նշանակէ Արտաքին Գործոց նախարարութեան մէջ դեսպանական խորհրդատու եւ 1848–ին անոր կը չնորհէ Ս. Մաուրիցիօ եւ Ս. Ղազարոս Ասպետական խաչը։

Բայց Իտալիոյ եւ Եւրոպայի մէջ քաղաքական փոփոխութիւններու այդ չրջանին, կը սկսի նաեւ Փափազեանի համար ալ ամենածանր հիասթափութիւններու եւ դառնութիւններու չրջան մը, ըլլայ անձնական թէ քաղաքական կեանքին մէջ։

Ինչ կը վերաբերի քաղաքական եղելութիւններուն, թէեւ հարկ է աւելի խոր պրպտումներ ընել Թուղթերու մեծ քանակութեան մէջ, կը թուի թէ վերջին բարձր պարբերատրութեան հետ իրեն վստահուած կամ խոստացուած ըլլար վենետկի ժամանակաւոր կառավարութեան մօտ թագաւորական դործակալի պաշտօնը, բարձր վարձատրութեամբ, պաշտօն՝ որ երբեք չիրականանար եւ նոյնիսկ տարիթ կուտայ երկար բանավէճերու նախարարութեան հետ Փափազեանի կողմանէ մեծ պահանջներու պատճառաւ։

Իսկ անձնական գետնի վրայ, հաւանական է հանրային դժուարութիւններ, տարընթեր, նոյն չրջանին ենթակայ է ծանր հիւանդութիւններու չարքի մը որ իրեն պիտի ընկերանան մինչեւ վերջ։ Նօթագրութիւնները աւելի ցանցառ կը դառնան 50–ական տարիներու երկրորդ կէսէն վերջ եւ իր մասին լուրերը հարկ է այլեւս որոնել արտաքին չրջանակներու մէջ։ Կարեւոր լուրեր կը տանք զինքը խնամող երկու բժիշկներու կողմէ։ Անոնց ախտաճանաչումն է «մենոմոլութիւն» կամ «մարքնիսական զգայախաբէութիւն» կամ աւելի նոր սահմանումով՝ ծանր հալածախտ։ Եթէ փափազեանի այս մարդկային դժբախտ երեւոյթին վրայ կ'անդրադառնանք, պատճառը այն է որ բժիշկները զինքը կը ներկայացնեն չատ դրական կերպով։ «Ծնած արեւելք, մեծցուած չղպզրդութեամբ եւ դիւրազգացութեամբ որ, առանց սխալելու հաւանականութեան, կարելի է ըսել հիւանդագին։ Զրադած է խոր ուսումնասիրութեամբ որ պէսպէսութեամբ, եթէ ոչ միայն, կ'անդրադառնային բարոյական եւ քաղաքական դիտութիւններու։ Քիչ են այն մարդիկ որոնց հետ խօսակցելով եւ գրած ըլլամ այնքան իմացական գոհունակութիւն որքան ունեցած եմ իրմէ, ներհուն՝ ոչ միայն մարդկային եղելութիւններու, սովորութիւններու եւ կազմակերպութիւններու պատմութեան, այլ խորունկ տրամաբանող մըն է (Ա. Զամպիանքի)։ Միւս բժիշկը քաղաքական բարձր հասկացողութեան վկայութիւն մը կ'աւելցնէ նախորդ բժիշկին հիւանդապին անձնաւորութեան պարագան հատուածելէ վերջ։ «արթուն իմացականութիւն, բարեկիրթ չարժուածք, հմուտ՝ արեւելեան լեզուներու» եւ 'կաւել – ցընէ «պաշտօնավարած է դիւանագիտութեան մէջ իբրեւ թարգման եւ դեսպանատան պատգամաւոր սկսեալ 1825–էն Կ. Պոլսոյ մէջ, ապա Հռոմ՝ Գաուլօ Ալպէրթօ թագաւորին արքունիքին մէջ։ Իրաւ է որ Հռոմի արքունիքին մէջ երկու դժուարին եւ կարեւոր յանձնառութիւններ կը վարէր։ Մին՝ իբրեւ պատգամաւոր դեսպան՝ կը ներկայացնէր սարտենիական կառավարութիւնը, այսինքն՝ ժամանակուան Արտաքին Գործոց նախարար՝ Լա Մառմերիթեան, որով ստիպուած էր Արքունիքի ներքին անցուդարձը տեղեկացնել նախարարին եւ սարտենիական կառավարութեան չահերը պաշտպանել ըստ լա մառմերիթեան մտածողութեան, այսինքն՝ բացարձակ, աստուածապետական, հակա–ազատական։ Միւս յանձնառութիւնը Գաուլօ Ալպէրթօ թագաւորին հանդէպ էր, առաջինին յակտնեայ դաղտնի, ազատական, յեղափոխական, իտալական, կամ եթէ աւելի կը սիրէք այս սահմանումը՝ յառաջդիմական» (Ռիպոլի, էջ 3 – 4)։

Ճիշդ այս երկդիմի դիրքին հետեւանքով, Փափազեան պիտի հանդիպէր Գաւուրի ընդդիմութեան որ կը հակառակէր դիւանագիտական ասպարէզին մէջ իր ցանկացած յառաջդիմութեան։ Գաւուրի հետ ունեցած հակառակութենէն, որուն մասին կը խօսի օրագրութեան մէջ 1853 Ապրիլ 29–ի էջին վրայ, հաւանաբար սկիզբ կ'առնէ իր հիւանդութեան ամենածանր չրջանը (Ռիպոլի, էջ 4 – 5)։ «Կ'երթամ կոմս Գաւուրի։ Նախ անհանդուրժող դիրք մը կ'առնէ ըսելով որ պէտք եմ Արտաքին գործերուն դիմել, ապա կը հանդարտի եւ դիս մտիկ կ'ընէ։ Երկու բան կը նշմարեմ. 1) կ'ըսէ թէ իմ առջին այցելութենէս վերջ խօսած է ....–ին հետ. 2) կը բողոքէ ըսելով որ ինչ կը վերաբերի իր անձին՝ ինք պիտի չընդհատանայ իմ պահանջքիս»։

Իրեն կ'առաջարկուին ուրիշ պաշտօններ բայց ինք չի հաւանիր. միշտ աւելի կը համոզուի որ իր դէմ եղած դաւադրութիւններու զոհ է։ Տառապած է անձկութեամբ մի, մանաւանդ իր մօրը մահուընէ վերջ (1861)։ Միշտ չատ կապուած կը մնայ մօրը իր կեանքի ամբողջ ընթացքին, ինչպէս յայտնի կ'ըլլայ իր թուղթերուն ընդմէջէն ուր մօրը ներկայութիւնը չարունակական է։ Կը մահանայ Թորինօ, 1868 Հոկտեմբեր 15–ին, վաթսուն տարեկանին։

3) ՏԷՈՏԱԹՕ ՓԱՓԱՋԵԱՆ ԵՒ ԻՏԱԼԻՈՅ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Յարդ ըսուածներէն յայտնի կ'ըլլայ որ Փափազեան պաշտօնավարած է Սավոյական դիւանագիտական կազմին մէջ այնպիսի չրջանի մը՝ ուր Սարտենիայի թագաւորութիւնը կը ծաւալէր եւ կը դառնար իտալական ազգային կեանքի դեկավարը եւ ինք՝ չնորհիւ իր ուշիմութեան եւ ճկունութեան, ինչպէս նաեւ իտալիա եւ արտասահման ըրած բազմաթիւ ճամբորդութիւններու տուած տուիթներուն, կ'ապրի եւ վկայ կ'ըլլայ չատ մը եղելութիւններու որոնք Իտալիան բոլորչեցին իր ազգային քաղաքական միասնութիւնը կանխող չրջանին։

Հետեւաբար, վաւերագրերու այն հսկայ թիւը որ Փափազեան հաւաքած է այս նիւթին չուրջ, չի կրնար անտես եղած ըլլալ անոնցմէ որոնք իտալական վերականգնումին (Ռիզորճիմենթօ) պատմութեամբ կը զբաղին։ Եւ իրապէս, քանի մը տրցակ թուղթերու վրայ, օրինակ՝ նամակներու չարք մը Միլանոյէն ղրկուած Հռոմ, իր մօրը, 1848–ի հինգ օրերու (Ճիճֆուէ ձիորնաթէ) պատահարներու ընթացքին, կամ՝ ձիոպէրթիի վերաբերող քանի մը էջերու վրայ, կը գտնուին մատիտով եղած նօթագրութիւններ, համարձ տարբեր եւ յետագայ գրութիւնով, որ մտածել կուտան թէ անոնք պրպտումի եւ հաւանաբար նոյնիսկ հրատարակութեան նիւթ եղած ըլլան ուեւէ պատմարանի մը կողմանէ։ Զկրցայ ցարդ տեսնել Risorgimento–ի վերաբերեալ բազմաթիւ մենագրութիւններուն մէջ ո՞չ մի կրնայ գրաղած ըլլալ Փափազեան ֆոնտի այս երեւոյթով, թերեւս ֆոնտին ֆէրրարա հասնելէն առաջ։ Ինչպէս կը տեսնուի, ճիշդ work in progress մըն է, եւ կը յուսամ որ մասնագէտներու հետաքրքրութիւնը չարժէ։

(Շար. 1)

(1) Ad Limina Italiae, n° 37. Quaderni del Dipertimento di Studi Eurasiatici — Universtà là Foscari — Venezia 1996.

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԸ

ԱԿՆԱՐԿ ՄԸ ԱՆՑԵԱԼԻՆ ՎՐԱՅ

Ինչպէս որ ըրինք մեր մարզական ակումբներուն համար, պիտի փորձենք, յառաջիկայ օրերու ընթացքին, մեր ընթերցողներուն ծանօթացնել Ֆրանսահայ կապոյտ խաչի մասնաճիւղերը, մէկ առ մէկ։

Մինչ այդ, սակայն, անտեղի չըլլար, կը կարծենք, յետզյետ ակնարկ մը, յիշել թէ այս կազմակերպութիւնը՝ որ, հայկական Սփիւռքին մէջ, զանազան առնուններու տակ, համաչխարհային բնոյթ ունի, ինչպէս ծնած է ու ճիւղաւորուած Ֆրանսա։

Կապոյտ Խաչի պատմաբանը ըլլալու յատկնութիւնը չունինք անշուշտ. պիտի դրենք ինչ որ ծանօթ է մեզի, ինչ որ տեսանք 70 տարիներ առաջ։

*
**

Քառնական թուաականները ... հայ զաղթականներու իրարու յաջորդող հոսանքները կը հասնին Ֆրանսա, ընդհանրապէս Մարսէյլ։ կը հաստատուին հեղհեղակ երկրին զանազան կողմերը, կը սկսին աշխատիլ։ մեծամասնութիւնը՝ իբրեւ բանուոր, մանէովրը։

Քանի մը ամիսներ վերջ արդէն, կը նշմարուին այլասերումի առաջին նշանները։ երախաները իրարու հետ կը խօսին ֆրանսերէն՝ որուն քիչ – չատ ընտելացած են փողոցը, տեղւոյն զպրոցը։ Զկան տակաւին հայկական զպրոցներ։

Անակնկալ երեւոյթ մը՝ մայրեր որոնք քանի մը բառեր միայն կրցած են միջոց պահել, կը փութան իրենց այդ փոքրիկներէն ֆրանսերէնը զործածել իրարու հետ իրենց զաւակներուն հետ, տանը մէջ։ Բայ է ուծացումի ճամբան...

Կան անմիջական, փիզիքապէս աղէտալի պարագաներ. հայ երիտասարդներ, ամուրի կամ ոչ, կ'ուզեն ապրիլ, «լուսի ապրիլ», դիշեր, ցերեկ, կը մոռնան թէ պէտք է անանիլ, կը մոռնան քնանալ։ Թոքախտը չի մոռնար պիրենք։ Ու թոքախտը անբուժելի է։ Անբուժելի այլ տարիներուն։

Այդ է վիճակը Ֆրանսայի հայ զաղթականներուն 1925 – 1930 չրջանին։ Ընդհանրապէս։ Անշուշտ ամէն ինչ մռայլ չէ ամէն տեղ, ամէնուն քով, բայց վարպետները տակաւ է, զործը կը տիրապետէ։ Զանազան տեղեր զործադրութեան տպռնապ ալ կայ։

Այդ պայմաններու տակ, կանացի բարեսիրական միութեան մը պէտքը ակներեւ է. միութիւն մը՝ որ կարենայ սատարել ընտանիքներու մէջ ազգային դրոշմի պահպանման, որ կարենայ քիչ – չատ օգնել ֆրանսերէն՝ որուն քիչ – չատ ընտելացած են փողոցը, տեղւոյն զպրոցը։ Զկան տակաւին հայկական զպրոցներ։

Անակնկալ երեւոյթ մը՝ մայրեր որոնք քանի մը բառեր միայն կրցած են միջոց պահել, կը փութան իրենց այդ փոքրիկներէն ֆրանսերէնը զործածել իրարու հետ իրենց զաւակներուն հետ, տանը մէջ։ Բայ է ուծացումի ճամբան...

Կան անմիջական, փիզիքապէս աղէտալի պարագաներ. հայ երիտասարդներ, ամուրի կամ ոչ, կ'ուզեն ապրիլ, «լուսի ապրիլ», դիշեր, ցերեկ, կը մոռնան թէ պէտք է անանիլ, կը մոռնան քնանալ։ Թոքախտը չի մոռնար պիրենք։ Ու թոքախտը անբուժելի է։ Անբուժելի այլ տարիներուն։

Այդ է վիճակը Ֆրանսայի հայ զաղթականներուն 1925 – 1930 չրջանին։ Ընդհանրապէս։ Անշուշտ ամէն ինչ մռայլ չէ ամէն տեղ, ամէնուն քով, բայց վարպետները տակաւ է, զործը կը տիրապետէ։ Զանազան տեղեր զործադրութեան տպռնապ ալ կայ։

Այդ պայմաններու տակ, կանացի բարեսիրական միութեան մը պէտքը ակներեւ է. միութիւն մը՝ որ կարենայ սատարել ընտանիքներու մէջ ազգային դրոշմի պահպանման, որ կարենայ քիչ – չատ օգ-

(Շար. 1)

Այս օր նոր տիպի Սերմերի Ցանման Մեքենա Ստեղծեց Ինժեներ Ֆիլիպ Ֆրեյզերը։ Մեքենան Ցանում Էր Ոչ Միայն Սերմերը, Այլև Պարարտանյութերը։ Ինչպես Հետագայում Պարզվեց, Նոր Մեքենան Ուներ Մի Շարք Թերություններ, Որոնք Հետագայում Վերացվեցին։ Ֆրեյզերի Մեքենան Ուներ Ընդամենը Երեք Ցանող Խողովակ, Որոնք Ցանում Էին Ոչ Ավելի Քան Երեք Սերմ Մեկ Վայրկյանում։ Ցանքի Խորությունը Կարելի Էր Կարգավորել Ըստ Ցանկության։ Ցանքի Ընդհանուր Լայնությունը Կազմում Էր 1,5 Մետր։ Ֆրեյզերի Մեքենան Ուներ Նաև Մի Հատուկ Սարք, Որը Ցանքի Ընթացքում Ցանքի Վրայից Հեռացնում Էր Քարերը։ Այդ Սարքը Կոչվում Էր «Քարահան»։ Ֆրեյզերի Մեքենան Ուներ Նաև Մի Հատուկ Սարք, Որը Ցանքի Ընթացքում Ցանքի Վրայից Հեռացնում Էր Քարերը։ Այդ Սարքը Կոչվում Էր «Քարահան»։

***

Ամերիկացի Ինժեներ Ֆրեյզերը Ծնվել Է 1892 Թվականին Ֆիլադելֆիայում։ Նա Ավարտել Է Ֆիլադելֆիայի Տեխնիկական Համալսարանը 1914 Թվականին։ Ֆրեյզերը Աշխատել Է Տարբեր Ֆերմերական Տնտեսություններում Որպես Գյուղատնտեսական Մեքենաների Նորոգող։ Նա Ուշադիր Ուսումնասիրել Է Ցանքի Գործընթացը Եվ Նկատել, Որ Ցանքի Ժամանակ Սերմերը Հաճախ Ընկնում Են Անհավասարաչափ, Ինչը Նվազեցնում Է Բերքատվությունը։ Ֆրեյզերը Որոշել Է Ստեղծել Մեքենա, Որը Կապահովի Սերմերի Հավասարաչափ Ցանքը։ Նա Նաև Ցանկացել Է Ցանքի Ընթացքում Միաժամանակ Պարարտանյութեր Ցանել։ Ֆրեյզերը Իր Մեքենայի Նախագիծը Ներկայացրել Է 1923 Թվականին։ Նախագիծը Հավանության Է Արժանացել, Եվ Ֆրեյզերին Հատկացվել Են Միջոցներ Նոր Մեքենայի Նախատիպի Ստեղծման Համար։ Նախատիպը Պատրաստ Է Եղել 1925 Թվականին։ Այն Փորձարկվել Է Ֆրեյզերի Ֆերմայում։ Փորձարկումները Ցույց Են Տվել, Որ Մեքենան Աշխատում Է Հաջողությամբ։ Ֆրեյզերը Արտոնագրել Է Իր Մեքենան 1926 Թվականին։ Արտոնագրի Համարը Եղել Է 1,589,754։ Ֆրեյզերի Մեքենան Արագ Տարածվել Է Ամերիկայի Ֆերմերական Տնտեսություններում։ Մինչև 1930 Թվականը Ավելի Քան 10,000 Ֆրեյզերի Մեքենա Է Աշխատել Ամերիկայի Դաշտերում։ Ֆրեյզերի Մեքենան Մեծ Ազդեցություն Է Ունեցել Ամերիկյան Գյուղատնտեսության Զարգացման Վրա։ Այն Նպաստել Է Ցանքի Արդյունավետության Բարձրացմանը Եվ Բերքատվության Աճին։ Ֆրեյզերի Մեքենան Ունեցել Է Նաև Սոցիալական Նշանակություն։ Այն Թեթևացրել Է Ֆերմերների Աշխատանքը Եվ Նպաստել Է Նրանց Կենսամակարդակի Բարձրացմանը։ Ֆրեյզերի Մեքենան Ունեցել Է Նաև Տնտեսական Նշանակություն։ Այն Նպաստել Է Ամերիկայի Տնտեսության Զարգացմանը։ Ֆրեյզերի Մեքենան Ունեցել Է Նաև Գիտական Նշանակություն։ Այն Նպաստել Է Գյուղատնտեսական Գիտության Զարգացմանը։ Ֆրեյզերի Մեքենան Ունեցել Է Նաև Մշակութային Նշանակություն։ Այն Նպաստել Է Ամերիկյան Մշակույթի Զարգացմանը։ Ֆրեյզերի Մեքենան Ունեցել Է Նաև Պատմական Նշանակություն։ Այն Նպաստել Է Ամերիկայի Պատմության Զարգացմանը։ Ֆրեյզերի Մեքենան Ունեցել Է Նաև Ազգային Նշանակություն։ Այն Նպաստել Է Ամերիկայի Ազգային Ինքնության Զարգացմանը։ Ֆրեյզերի Մեքենան Ունեցել Է Նաև Միջազգային Նշանակություն։ Այն Նպաստել Է Ամերիկայի Միջազգային Հեղինակության Բարձրացմանը։ Ֆրեյզերի Մեքենան Ունեցել Է Նաև Ապագայի Նշանակություն։ Այն Նպաստել Է Ամերիկայի Ապագայի Զարգացմանը։

***

Ֆրեյզերի Մեքենան Ուներ Նաև Մի Շարք Թերություններ, Որոնք Հետագայում Վերացվեցին։ Ֆրեյզերի Մեքենան Ուներ Ընդամենը Երեք Ցանող Խողովակ, Որոնք Ցանում Էին Ոչ Ավելի Քան Երեք Սերմ Մեկ Վայրկյանում։ Ցանքի Խորությունը Կարելի Էր Կարգավորել Ըստ Ցանկության։ Ցանքի Ընդհանուր Լայնությունը Կազմում Էր 1,5 Մետր։ Ֆրեյզերի Մեքենան Ուներ Նաև Մի Հատուկ Սարք, Որը Ցանքի Ընթացքում Ցանքի Վրայից Հեռացնում Էր Քարերը։ Այդ Սարքը Կոչվում Էր «Քարահան»։ Ֆրեյզերի Մեքենան Ուներ Նաև Մի Հատուկ Սարք, Որը Ցանքի Ընթացքում Ցանքի Վրայից Հեռացնում Էր Քարերը։ Այդ Սարքը Կոչվում Էր «Քարահան»։

***

Ամերիկացի Ինժեներ Ֆրեյզերը Ծնվել Է 1892 Թվականին Ֆիլադելֆիայում։ Նա Ավարտել Է Ֆիլադելֆիայի Տեխնիկական Համալսարանը 1914 Թվականին։ Ֆրեյզերը Աշխատել Է Տարբեր Ֆերմերական Տնտեսություններում Որպես Գյուղատնտեսական Մեքենաների Նորոգող։ Նա Ուշադիր Ուսումնասիրել Է Ցանքի Գործընթացը Եվ Նկատել, Որ Ցանքի Ժամանակ Սերմերը Հաճախ Ընկնում Են Անհավասարաչափ, Ինչը Նվազեցնում Է Բերքատվությունը։ Ֆրեյզերը Որոշել Է Ստեղծել Մեքենա, Որը Կապահովի Սերմերի Հավասարաչափ Ցանքը։ Նա Նաև Ցանկացել Է Ցանքի Ընթացքում Միաժամանակ Պարարտանյութեր Ցանել։ Ֆրեյզերը Իր Մեքենայի Նախագիծը Ներկայացրել Է 1923 Թվականին։ Նախագիծը Հավանության Է Արժանացել, Եվ Ֆրեյզերին Հատկացվել Են Միջոցներ Նոր Մեքենայի Նախատիպի Ստեղծման Համար։ Նախատիպը Պատրաստ Է Եղել 1925 Թվականին։ Այն Փորձարկվել Է Ֆրեյզերի Ֆերմայում։ Փորձարկումները Ցույց Են Տվել, Որ Մեքենան Աշխատում Է Հաջողությամբ։ Ֆրեյզերը Արտոնագրել Է Իր Մեքենան 1926 Թվականին։ Արտոնագրի Համարը Եղել Է 1,589,754։ Ֆրեյզերի Մեքենան Արագ Տարածվել Է Ամերիկայի Ֆերմերական Տնտեսություններում։ Մինչև 1930 Թվականը Ավելի Քան 10,000 Ֆրեյզերի Մեքենա Է Աշխատել Ամերիկայի Դաշտերում։ Ֆրեյզերի Մեքենան Մեծ Ազդեցություն Է Ունեցել Ամերիկյան Գյուղատնտեսության Զարգացման Վրա։ Այն Նպաստել Է Ցանքի Արդյունավետության Բարձրացմանը Եվ Բերքատվության Աճին։ Ֆրեյզերի Մեքենան Ունեցել Է Նաև Սոցիալական Նշանակություն։ Այն Թեթևացրել Է Ֆերմերների Աշխատանքը Եվ Նպաստել Է Նրանց Կենսամակարդակի Բարձրացմանը։ Ֆրեյզերի Մեքենան Ունեցել Է Նաև Տնտեսական Նշանակություն։ Այն Նպաստել Է Ամերիկայի Տնտեսության Զարգացմանը։ Ֆրեյզերի Մեքենան Ունեցել Է Նաև Գիտական Նշանակություն։ Այն Նպաստել Է Գյուղատնտեսական Գիտության Զարգացմանը։ Ֆրեյզերի Մեքենան Ունեցել Է Նաև Մշակութային Նշանակություն։ Այն Նպաստել Է Ամերիկյան Մշակույթի Զարգացմանը։ Ֆրեյզերի Մեքենան Ունեցել Է Նաև Պատմական Նշանակություն։ Այն Նպաստել Է Ամերիկայի Պատմության Զարգացմանը։ Ֆրեյզերի Մեքենան Ունեցել Է Նաև Ազգային Նշանակություն։ Այն Նպաստել Է Ամերիկայի Ազգային Ինքնության Զարգացմանը։ Ֆրեյզերի Մեքենան Ունեցել Է Նաև Միջազգային Նշանակություն։ Այն Նպաստել Է Ամերիկայի Միջազգային Հեղինակության Բարձրացմանը։ Ֆրեյզերի Մեքենան Ունեցել Է Նաև Ապագայի Նշանակություն։ Այն Նպաստել Է Ամերիկայի Ապագայի Զարգացմանը։

ՀՈՎՀԱՆՆԵՍ ՏՈՒՄԱՆՅԱՆԻ ՀՈՒՇԱՐԱՆԸ

Այսօր Լրանում Է Հանրահռչակ Բանաստեղծի Ծննդյան 150-Ամյակը

Հովհաննես Թումանյանի Հուշարանը Գտնվում Է Դսեղ Գյուղում, Որտեղ Ծնվել Է Մեծ Բանաստեղծը։ Հուշարանը Կառուցվել Է 1934 Թվականին, Երբ Լրացել Էր Թումանյանի Մահվան 15-Ամյակը։ Հուշարանի Նախագիծը Կազմել Է Ճարտարապետ Ալեքսանդր Թամանյանը։ Հուշարանը Շինարարությունը Ղեկավարել Է Ճարտարապետ Գևորգ Քոչարը։ Հուշարանը Կառուցվել Է Տեղական Քարից։ Հուշարանի Բարձրությունը Կազմում Է 12 Մետր։ Հուշարանի Վրա Տեղադրված Է Թումանյանի Կիսանդրին, Որը Քանդակել Է Ռուսաստանի Ժողովուրդների Արվեստի Վարպետ Սերգեյ Մերկուրովը։ Կիսանդրին Պատրաստված Է Սպիտակ Մարմարից։ Հուշարանի Շուրջը Տեղադրված Են Թումանյանի Ստեղծագործություններից Վերցված Քանդակներ, Որոնք Պատկերում Են Նրա Հերոսներին։ Հուշարանի Մոտ Տեղադրված Է Նաև Մի Հուշատախտակ, Որի Վրա Գրված Է Թումանյանի Հետևյալ Խոսքերը. «Ես Ուզում Եմ, Որ Իմ Ստեղծագործությունները Ծառայեն Ժողովրդի Լուսավորությանը Եվ Նրա Ազատագրությանը»։ Հուշարանի Բացումը Տեղի Է Ունեցել 1934 Թվականի Նոյեմբերի 18-Ին։ Բացման Արարողությանը Մասնակցել Են Հազարավոր Մարդիկ, Որոնք Եկել Էին Դսեղ Գյուղ Թումանյանի Հուշարանը Տեսնելու Համար։ Բացման Արարողությունը Վարել Է Թումանյանի Ընկեր Ալեքսանդր Շիրվանզադեն։ Նա Իր Խոսքում Նշել Է, Որ Թումանյանի Հուշարանը Կանգնեցվել Է Ժողովրդի Սիրո Եվ Երախտագիտության Շնորհիվ։ Շիրվանզադեից Հետո Խոսել Են Նաև Այլ Հայտնի Մարդիկ, Որոնք Ներկայացրել Են Թումանյանի Ստեղծագործությունները Եվ Նրա Դերը Հայ Գրականության Զարգացման Գործում։ Հուշարանի Բացումից Հետո Թումանյանի Հուշարանը Դարձել Է Ուխտատեղի Հազարավոր Մարդկանց Համար, Որոնք Գալիս Են Դսեղ Գյուղ Թումանյանի Հուշարանը Տեսնելու Համար։ Հուշարանի Շուրջը Տեղադրված Են Թումանյանի Ստեղծագործություններից Վերցված Քանդակներ, Որոնք Պատկերում Են Նրա Հերոսներին։ Հուշարանի Մոտ Տեղադրված Է Նաև Մի Հուշատախտակ, Որի Վրա Գրված Է Թումանյանի Հետևյալ Խոսքերը. «Ես Ուզում Եմ, Որ Իմ Ստեղծագործությունները Ծառայեն Ժողովրդի Լուսավորությանը Եվ Նրա Ազատագրությանը»։ Հուշարանի Բացումը Տեղի Է Ունեցել 1934 Թվականի Նոյեմբերի 18-Ին։ Բացման Արարողությանը Մասնակցել Են Հազարավոր Մարդիկ, Որոնք Եկել Էին Դսեղ Գյուղ Թումանյանի Հուշարանը Տեսնելու Համար։ Բացման Արարողությունը Վարել Է Թումանյանի Ընկեր Ալեքսանդր Շիրվանզադեն։ Նա Իր Խոսքում Նշել Է, Որ Թումանյանի Հուշարանը Կանգնեցվել Է Ժողովրդի Սիրո Եվ Երախտագիտության Շնորհիվ։ Շիրվանզադեից Հետո Խոսել Են Նաև Այլ Հայտնի Մարդիկ, Որոնք Ներկայացրել Են Թումանյանի Ստեղծագործությունները Եվ Նրա Դերը Հայ Գրականության Զարգացման Գործում։ Հուշարանի Բացումից Հետո Թումանյանի Հուշարանը Դարձել Է Ուխտատեղի Հազարավոր Մարդկանց Համար, Որոնք Գալիս Են Դսեղ Գյուղ Թումանյանի Հուշարանը Տեսնելու Համար։

ՀՈՎՀԱՆՆԵՍ ՏՈՒՄԱՆՅԱՆԻ ՀՈՒՇԱՐԱՆԸ

Այսօր Լրանում Է Հանրահռչակ Բանաստեղծի Ծննդյան 150-Ամյակը

Հովհաննես Թումանյանի Հուշարանը Գտնվում Է Դսեղ Գյուղում, Որտեղ Ծնվել Է Մեծ Բանաստեղծը։ Հուշարանը Կառուցվել Է 1934 Թվականին, Երբ Լրացել Էր Թումանյանի Մահվան 15-Ամյակը։ Հուշարանի Նախագիծը Կազմել Է Ճարտարապետ Ալեքսանդր Թամանյանը։ Հուշարանի Շինարարությունը Ղեկավարել Է Ճարտարապետ Գևորգ Քոչարը։ Հուշարանը Կառուցվել Է Տեղական Քարից։ Հուշարանի Բարձրությունը Կազմում Է 12 Մետր։ Հուշարանի Վրա Տեղադրված Է Թումանյանի Կիսանդրին, Որը Քանդակել Է Ռուսաստանի Ժողովուրդների Արվեստի Վարպետ Սերգեյ Մերկուրովը։ Կիսանդրին Պատրաստված Է Սպիտակ Մարմարից

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Մկրտիչ Սարոյեանի *մահուան քառասունքին առթիւ «Յառաջ»ի կը նուիրեն.— Տիկին Թիլդը Սարոյեան* 1000 *ֆր., Պր. Թորգոմ Ասատուրեան* 1000 *ֆր.; Նոյն տխուր առթիւ՝ Պր. Յարութիւն Ասատուրեան* 500 *ֆր. կը նուիրէ Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանին (ստանալ՝ «Յառաջ»էն):*

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Անկէնի Նարեկ Մշակութային Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է 500 *ֆր. Տէր եւ Տիկին Փիրայր Դատաւորեանէ Արիս Դասիքեանի մահուան քառասունքին առթիւ:*

***

Ֆրանսահայ կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի էլէն Բիւզանդ մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է՝ Գրիգոր Փափազեանի մահուան առթիւ Զէրչեան ընտանիքէն 500 *ֆր.:*

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ ՄԱՐՍԷՅԼ

12-14, rue St-Bazile, Marseille 1er

Հիմնադրութեան 21-ամեակ
(1976 – 1997)

Շաբաթ, Մայիս 24-ին,
ժամը 20·30-էն սկսեալ

ՏԱՐԵԴԱՐՁԻ ՀԱՅԿԵՐՈՅԹ

նախագահութեամբ՝
ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ
ՍԵԴՐԱԿ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆԻ

Նուագ, հայկական մթնոլորտ:

Ճաշագին՝ 150 *ֆր.:*

Սեղանները նախապէս ապահովել հեռաձայնելով քարտուղարութեան՝
04 – 91 – 50 – 15 – 09

Fête Paroissiale

LUNDI 19 MAI

Au programme :
11h30 : Culte;
A partir de 12h : Repas;
— Spécialités arméniennes —

STANDS
— Jeux pour enfants et adultes;
— Patisseries arméniennes;
— Librairie;
Etc...

Animation musicale

Eglise Evangélique Arménienne
55, ave V. Cresson - 28, ave Bourgain
92130 Issy-les-Moulineaux

– ՀՈԳԵԳԱԼՈՒՍՏ –

ՎԱԼԱՆՍ - Ս. ՍԱՀԱԿ

կիրակի, Մայիս 18
Տօն Հոգեգալուստի
Պատարագ ժամը 10-*ին,*

UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB

UGAB-Paris IDF

organise

un Café-Théâtre

par
LA TROUPE DE THEATRE
DE L'UGAB-PARIS

le Vendredi 23 Mai à 20 heures 30

au Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles — Paris 17e

P.A.F.: Adulte: 200 F. / Enfant:150 F.

Réservations : UGAB-PARIS
Tél. : 01. 42. 27. 12. 26
(au plus tard le mardi 20 mai)

UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզի Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ Եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը Սուրբ Յարութեան տօնին առթիւ շնորհակալութեամբ ստացած է Իւղապիւնի հետեւեալ նուէրները.— Տիկին Մարի Ծառուկեան 200, *Պր. Էրիք Պագըրճեան* 500 *ֆր., Պր. Սեպուհ Գարախանեան* 400 *ֆր., Տէր եւ Տիկին Սարգիս Պագըրճեան* 500 *ֆր., Տիկին Պէաթրիս Փասմանեան* 300 *ֆր., Տիկին Կիւլիւզար Հաճեան* 50 *ֆր., Տիկին Ռոզ Հուպուեան* 300 *ֆր., Տէր եւ Տիկին Շաւարշ Մարտիրոսեան* 200 *ֆր., Տէր եւ Տիկին Րաֆֆի Պագըրճեան* 1000 *ֆր., Պր. Անարէ Եփիպարտաչեան* 200 *ֆրանք, Պր. Սերժ Կարապետեան* 15 *ֆր., Օրիորդ Գոհարիկ Գէորգեան* 200 *ֆր., Տէր եւ Տիկին Կրէկուար Թուղլուեան* 50 *ֆր., Պր. Ժերար Զոգարեան* 500 *ֆր., Տէր եւ Տիկին Վահէ Պասմաճեան* 500 *ֆր., Պր. Գագիկ Յովակիմեան* 300 *ֆր., Տէր եւ Տիկին Սերժ Խորէնեան, Պր. Տիգրան Հէքիմեան* 200-*ական ֆր., Տիկին Ժապ Գասապեան* 300 *ֆր., Պր. Հանրի Պալոն* 150 *ֆր., Տիկին Ալզարեան* 200 *ֆր., Պր. Րաֆֆի Տէր – Ստեփանեան* 100 *ֆր., Պր. Տէվհճեան* 3000 *ֆր., Տէր եւ Տիկին Ժան Յակոբեան, Տէր եւ Տիկին Ժան Տէրտէրեան* 100-*ական ֆր., Պր. Յարութիւն Զուլհակեան* 500 *ֆր., Տիկին Անն Պէքար, Տէր եւ Տիկին Ժապ Գարակէօզեան* 200-*ական ֆր., Պր. Ժերար Վարժապետեան* 120 *ֆր., Տէր եւ Տիկին Կիւլպէնկեան* 200 *ֆրանք, Օր. Նատին Տէր – Յակոբեան* 100 *ֆր., Տէր եւ Տիկին Սիմոն Մահսեսեան* 300 *ֆր., Պր. Վիքէն Տէր – Ղուկասեան* 200 *ֆր., Պր. Միշէլ Գալուստեան* 300 *ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Սարաֆեան, Տէր եւ Տիկին Նորպէր Գոպասեան* 50-*ական ֆր., Գազանճեան ընտանիք* 100 *ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Վ. Օհաննէսեան, Տէր եւ Տիկին Տ. Գեղամեան* 200-*ական ֆրանք, Տիկին Մարի Ադվազեան* 250 *ֆր., Տէր եւ Տիկին Յակոբիկ Գասուգճեան* 300 *ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Սերժ Պալեան* 1000 *ֆր., Պր. Պերնար Փափազեան, Պր. Ճի Ֆրէնկեան* 200-*ական ֆր., Օր. Էլիզապէթ Գալանթարեան* 500 *ֆր., Տէր եւ Տիկին Ֆիլիփ Լասիր* 580 *ֆր., Տէր եւ Տիկին Կղեմէս Ալէքսանեան* 100 *ֆր., Պր. Նուպար Դաւիթեան* 200 *ֆր.:* (*Շար.*)

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Ֆրանսահայ կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի էլէն Բիւզանդ մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է՝ Գրիգոր Փափազեանի մահուան առթիւ Զէրչեան ընտանիքէն 500 *ֆր.:*

Offre d'emploi

L'ECOLE TARKMANTCHATZ d'Issy-les-Moulineaux cherche pour sa grande section de maternelle une institutrice diplômée (Licence d'enseignement), de préférence sachant parler l'arménien.

Contacter : La Direction de l'Ecole Tarkmantchatz, tous les jours sauf Mercredi et Samedi de 10h à 16h en téléphonant au :
01 - 46 - 45 - 60 - 55.

ԿԸ ՓՆՏՈՒԻ

Իսի-լէ-Մուլինոյի ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ վարժարանը կը փնտռէ վկայեալ մանկապարտիզպանուհի մը (Licence d'enseignement *ունեցող), որ ղբաղի մանկապարտէզի ծաղիկ դասարանի աշակերտներուն հետ՝ ֆրանսերէնով: Նախընտրելի է որ ըլլայ հայախօս:*

Դիմել դպրոցի Տնօրէնութեան, բացի Հորեքշաբթիէ եւ Շաբաթէ, ամէն օր, ժամը 10-16, *հեռաձայել թիւին՝*
01 – 46 – 45 – 60 – 55:
ՏՆՕՐԷՆՈՒԹԻՒՆ

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

VISITE de la BASILIQUE de ST-DENIS

La Croix Bleue d'Issy-les-Moulineaux organise une sortie le Samedi 31 MAI.

- Départ de l'autocar à 9h30 devant la M.C.A. — 45, rue de la Défense à Issy-les-Moulineaux, avec arrêt devant l'Eglise arménienne — 6, avenue Bourgain à 9h45.
- Visite de la Basilique Saint-Denis, où se trouve le tombeau de Léon de Lusignan, dernier roi d'Arménie.
- Un repas sera pris dans un restaurant près de la Basilique.
- L'après-midi, visite de la Maison de Retraite arménienne de Montmorency, où une animation est prévue.

Participation : 150 F.

S'inscrire au plus tard le 26 Mai auprès de
— Annick Tél. : 01. 47. 36. 18. 09;
— Marie 01. 46. 30. 81. 81;
— Philomène 01. 47. 36. 39. 64.

ԵՂԵՌՆԻ 82-ՐԴ ՏԱՐԵԼԻՑ

Դասախօսական երեկոյթ
կազմակերպութեամբ՝
ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ – ՓԱՐԻԶ-Ի
եւ
Ս. ՄԵՍՐՈՊ
ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

«Հայ ժողովուրդի հոգեւոր, մշակութային եւ ճիւթական կորուստը»:

Կը խօսին՝
ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՉԱՔԱՐԵԱՆ
(*Լիոնէն*)
ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՎՐԴ. ՊՋՏԻԿԵԱՆ
(*Վիննեւիկի Միխիթարեան Ուխտէն*)
Տոքթոր
ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՌԻՄՈՆ ԳԷՈՐԳԵԱՆ

Հինգշաբթի, Մայիս 22, *ժամը ճիշդ* 20·30-*ին Հայ Կաթողիկէ Սուրբ Խաչ Եկեղեցին մէջ*
13, rue du Perche, 75003 Paris
M° République ou Filles du Calvaire

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE D'ALFORTVILLE
ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

RENCONTRE

avec
VAROUJAN ATTARIAN
à l'occasion de la parution de son livre
«LE GENOCIDE DES ARMENIENS DEVANT L'O.N.U.»
avec la participation de
ARA KRIKORIAN
Vendredi 16 Mai à 20 heures 45
Présentation — Débat — Signatures

Dans le cadre de
«Le Journal Hayastan affiche sa différence»
EXPOSITION
de 25 DESSINS d'HUMOUR
du 16 Mai au 1er Juin

9, rue de Madrid, 94140 Alfortville
Tél.:01 43 76 55 89 - Fax:01 43 78 66 64

UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB

UNION GENERALE ARMENIENNE DE BIENFAISANCE

IXème JEUX EUROPEENS DES JEUNES DE L'UGAB

GRENOBLE

DU 16 AU 19 MAI

sous le Haut Patronage de
M. MICHEL DESTOT
Député-Maire de Grenoble

et sous la Présidence du
Dr et Mme EDOUARD ATTAMIAN
Président du Conseil d'Administration de l'UGAB-FRANCE

Les jeux auront lieu les 17 et 18 MAI
au GYMNASE HOCHE (Grenoble)
avec la participation des sections
de Suisse, de Londres, des Pays-Bas, de Belgique, d'Italie, d'Allemagne et de France

SOIREE DISCO DES JEUNES
le Samedi 17 Mai à partir de 21 h
dans la salle C.A.G. (Espace J. Marandjian)
15, cours de la Libération, Grenoble

GALA - BAL DE CLOTURE
ET REMISE DES COUPES
le Dimanche 18 Mai à partir de 21 h
dans la Grande Salle l'Alpexpo, Grenoble

Pour tous renseignements contacter: 04 75 56 33 74

UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB

GRANDE SOIREE DANSANTE

au profit de
L'ECOLE SAINT-MESROB D'ALFORTVILLE

sous la présidence de Monsieur *René ROUQUET*
Sénateur-Maire

DINER DANSANT

avec
ARAM ASSADRIAN et GRICHA
LE SAMEDI 24 MAI
à partir de 20 heures 30

Salle Roger DELMAS
Rue de Rome, ALFORTVILLE

— Tenue de soirée —

Imprimé sur les presses du Journal «HARATCH» 83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935 SIRET : 51027317 A R.C. Paris

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՄԱՅԻՍ 15
JEUDI
15 MAI
1997

LE NUMERO : 5,00 F.

ՀԱՅՐԱՆԻՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL.: 01.47.70.86.60 FAX : 01.48.00.06.70
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 1·100 Ֆ· — Վեցամսեայ : 560 Ֆ·
Արտասահման : Տար· 1·400 Ֆ· (ամէնօրեայ առաքում)
1·250 Ֆ· (շաբաթաթերթ առաքում) — Հատը : 5,00 Ֆ·

72ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 19·114
Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN
72e ANNEE — N° 19.114

ՄԱՄՈՒԼ

«WALL STREET JOURNAL»

(Մայիս 13)

Armenia Must Protect Its Interests

Ինչպէս պրած էինք մեր նախորդ թիւով, անհեռախոս մամուլի այս կարեւոր անունը՝ Ուոլ Սթրիթ Ճըրնըլ նամակներ իր բաժնին մէջ հրատարակած է նախկին Լ. Տէր – Պետրոսեանի վարչապետ Լ. Տէր – Պետրոսեանի վարչապետ Լ. Տէր – Պետրոսեանի վարչապետ

ՀԱՅ ՄԸ ՍԱՐՏԵՆԻԱՅԻ ԹԱԳԱՒՈՐՈՒԹԵԱՆ ԴԻՒԱՆԱԳԻՏԱԿԱՆ ՍՊԱՍԱՐԿՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

ՆՕԹԵՐ՝ ԻԲՐԵՒ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹԵԱՆ ՄԸ ՆԱԽԱԲԱՆ ՏԷՈՏԱԹՕ ՓԱՓԱԶԵԱՆԻ ՄԱՍԻՆ

ՓՐՈՖ. ԿԱՊՐԻԷԼԼԱ ՈՒԼՈՒՀՈՃԵԱՆ

4) ՏԷՈՏԱԹՕ ՓԱՓԱԶԵԱՆ ԵՒ ՀԱՅԵՐԸ

Իտալական աշխարհի մէջ խոր կերպով չաղախուած ըլլալը, իտալացի եւ ֆրանսացի բազմաթիւ բարեկամներու ջրջանակի հետ իր յարաբերութիւնը, ինչպէս յայտնի կ'ըլլայ իր նամակագրութիւններէն, իր կեանքի մեծագոյն մասը Իտալիա բնակած ըլլալը, եւայլն, այս բոլորը երբեք մոռցնել չտուին Փափազեանին իր Հայ ըլլալը:

Ինք չառաւիղն էր 17–րդ եւ 18–րդ դարուն արդէն ծանօթ պոլսահայ ընտանիքի մը, ինչպէս կը վկայեն իր մէկ նախնիքին ուղղուած Մխիթար Աբբահօր նամակներու օրինակները, իտալերէնի թարգմանուած եւ վաւերացուած, որոնք կը գտնուին Փոնտին մէջ: Հոն կը գտնուի նաեւ կնոջի վկայագրին օրինակը որ կը վկայէ իր պատկանելիութիւնը Կ. Պոլսոյ հայ կաթոլիկ համայնքին: Այս բոլոր վկայականները, հարկ եղած են հաւանաբար, փաստելու համար ազնուական իր ծագումը (ինք մէյա կրեց պառոն եւ մայրն ալ պառոնուհի տիտղոսը) կարենալ ընդունուելու համար Սավոյացիներու Արքունիքի սպասարկութեան մէջ: Ճիշդ այս նպատակով ալ, հաւանաբար, ձեռնարկած ըլլայ Կլիմկիոյ թագուորներէն հայկական ազնուական տիտղոսներու չնորհման վերաբերեալ հետաքննութիւններուն որոնք գանազան թղթածրարներ կը կազմեն եւ հայկական պատմութեամբ զբաղելու առաջին չարժառիթներն են:

Հայկական աշխարհին հետ ունեցած իր կապերը միայն անցեալի պատմութեան չեն վերաբերիր. ինք տեւական կապի մէջ մնացած է նաեւ իրրեւ աշակերտ եւ ապա իրրեւ թարեկամ, Մխիթարեան Հայրերուն հետ: Հայերէն գրուած քանի մը հարիւր նամակներու մէջ, որոնց քննութիւնը ամբողջական չէ տակաւին, կը յայտնուին նշանաւոր անուններ. Հ. Սուքիաս Սոմալեան, Հ. Կոմիտաս Բագրատունի, Հ. Եղուարդ Հիւրմիւզեան, Հ. Աբսէն Անդեմոսեան եւլն.: Այս նամակները արժանի են խոհեմ քննութեան, որովհետեւ անոնց ընթերցումէն յայտնի կ'ըլլան պարագաներ եւ խնդիրներ որոնք մտահոգութիւն կը պատճառէին այդ ժամանակուան հայկական միջազգային համայնքին: Օրինակի համար, 1828 – 29 տարիներուն Կ. Պոլսոյ մէջ ծագած բուռն վէճերը կաթոլիկէ եւ ոչ–կաթոլիկներու միջեւ, վանդները եւ զբաղեցութիւնները՝ իրրեւ ազգ կազմակերպուելու ձգտումներուն եւ ճիգերուն մէջ: Այս նպատակներով եւրոպական մեծ պետութիւններու նեցուկը ունենալու եւ անոնց պաշտպանութիւնը փնտռելու կարիքին մէջ: Միեւնոյն ատեն, այսպիսի ձեռնարկներու համար հարկ եղած խոհեմութիւնը եւ արտաքին նեցուկի վրայ չատ յոյս չդնելու հարկաւորութեան գիտակցութիւնը ունենալ: Ասոնք են մչտական նիւթերը որոնք կ'արծարծուին հայ իր թղթակիցներուն դրութիւններուն մէջ: Չեն պակսիր անոնց խնդակցութիւնը այս երիտասարդ պիւանտիէին ունեցած յաջողութիւններուն համար եւ մխիթարական խօսքեր՝ երբ հիասթափութեան ծանր տարիներ կ'ապրի:

Նշանակալից է որ իր վերջին տարիներու օրագրութեան մէջ տեղ գտած քիչ նօթագրութիւնները կը վերաբերին Հայերու հետ ունեցած հանդիպումներուն. «1853 Ապրիլ 25 (Երկուշաբթի) Հ. Ղեւոնդ Ալիշան կը հասնի Թորինօ. 27 (Ջորեքշաբթի) կը մեկնի դէպի Ճենովա: Հոկտեմբեր 31 (1854) –Ոկտոբր– Թորինօ կը հասնի Գերապայծառ Եղուարդ Հիւրմիւզ, Հ. Պետրոս Մինասի եւ Ցովսէփ Երեմեանի հետ, երեքն ալ կու գան փարիզէն եւ կը վերադառնան Վենետիկ: 1863, Պօղոս Շաշեան Թորինօ կը հասնի Հոկտեմբեր 27–ին եւ կը մեկնի 28–ին իր կնոջը եւ զաւկին հետ»:

Դարձեալ իր «հայութեան» առընչութեամբ նշանակալից է որ իր գրադարանին մաս կը կազմէին Ժ.Ը. դարու եւ Ժ.Թ. դարու սկզբնական տարիներուն պատկանող արժէքաւոր գիրքեր, անոնք որ գտնուեցան վերջին ջրջանին Biblioteca Ariostea–ի պրպտումներուն ժամանակ:

5) ՏԷՈՏԱԹՕ ՓԱՓԱԶԵԱՆ ՃԵՆՈՎԱՅԻ ՄԷՋ

Փափազեան Պառոնը գանազան պարագաներով կապուած է այս քաղաքին եւ անոր պատմութեան հետ: Նախ եւ առաջ անոր համար որ Սարտենիական Թագաւորութեան հողամասերուն մաս կը կազմէր եւ անոր միջերկրականեան նաւահանգիստն էր, հետեւաբար չատ մը ճամբորդութիւններու համար մեկնումի եւ ժամանումի միակ վայրը:

Բացի անկէ, անցեալ ժամանակաշրջանին Ճենովա սերտ յարաբերութիւններ ունեցած է Արեւելքի հետ, մասնաւորապէս Կիլիկիոյ եւ Ղրիմի Հայերուն հետ: Փափազեան, որ պատմական պրպտումներու համար մեծ հետաքրքրութիւն ունէր, ճիշդ անցեալի այս ուսումնասիրութեան մէջ կրցաւ չաղկապել Թագուորին իր երախտագիտութիւնը յայտնելու գործնական ձեւը եւ Սաւոյայի տիրապետութեան կալուածներուն հայկական նուիրատուութիւնները: Որով, սկսաւ հաւաքել պատմական կարեւորութիւն ունեցող վաւերաթուղթեր, Կիլիկիոյ հայ թագաւորներու հետ եղած յարաբերութիւններ, Ճենովայի վաճառականներուն տրուած առանձնաշնորհումներ, եւ ուսումնասիրել Փիէմոնթէի մէջ հաւանական հայկական ներկայութիւնները:

Այս ճամբով ծագում առաւ պատմական աշխատասիրութիւն մը որուն վաւերականութեան եւ կարեւորութեան վրայ հարկ է ընել յայտնական ճշդումներ եւ պրպտումներ, բայց որ անկասկած կարեւոր հանդրուան մը կը ներկայանայ Հայերուն եւ Իտալիոյ միջեւ եղած յարաբերութեան պատմութեան համար:

Այժմ տեսնենք թէ ասոր վերաբերեալ ի՞նչ փաստեր կան Ֆէլրարայի Փոնտին մէջ: Նախ եւ առաջ պէտք է յիշել 1856 Մեպտ. 11–ի նամակ մը ուր Վիքթոր Լանկլուա այսպէս կը գրէ Փափազեանի.– «C'est dans le but d'étudier à fond la question des relations des Arméniens avec les Etats d'Occident que M. Dulaurier et moi, avons le plus grand désir de consulter avec fruit, les travaux et les documents que vous avez publiés sur cette matière», որ կ'ենթադրէ հրատարակութեան մը գոյութիւնը, գժուար ատուպելի: Մինչեւ այսօր եղած մատենագրական պրպտումներէն երեւան չէ եկած Փափազեանի այսպիսի հրատարակութիւն մը: Կայ Հ.Լ. Զէքիեանի անուղղակի մէկ ակնարկը իր ծանօթ աշխատասիրութեան՝ «Le colonie armene in Italia»–ի մէջ, որ մեզի կը հաստատէ նման գործի մը ներկայութիւնը ձեռագիր վիճակի մէջ Թորինոյի Արքայական Մատենադարանին (Biblioteca Reale) մէջ եւ որուն մէկ օրինակը կը պահուի Ս. Ղազարի Մխիթարեան Հայրերու Մատենադարանին մէջ (2):

Փէրրարայի Փոնտին մէջ ալ կը գտնուի թղթածրար մը որ կը պարունակէ վերջնական ձեւի մէջ չարադրուած, երեւութապէս հրատարակութեան համար պատրաստուած ձեռագիր աշխատութիւն մը ճենովայի փաստաթուղթերու և Սկռոայի մատենատուփին մասին: (Հայկական այս կարեւոր մատենատուփը այն ժամանակ կը պահուէր Փիէմոնթէի Ալեսանտրիա քաղաքի մօտ Պոսկոյի վանքին (convento di Bosco) մէջ եւ այսօր կը գտնուի Ս. Պետերսբուրգի Էրմիթաժ

(2) Հ. Լ. Զէքիեան. Հայ Արուեստի նուիրուած Ա. Սիմփոզիումի Զեկուցումներու Ժողովածու, 1978, Վենետիկ:

ՄԵՐ ԹԱՂԱՒՀԻՆԵՐԸ

ՊՕՄՈՆԻ ՆԱՅԻՐԻՆ՝ 60 ՏԱՐԻՆԵՐՈՒ ԳՈՅՈՒԹԻԻՆ ՄԸ ԱՐԴԷՆ

Մարսէյլի մէջ կը գործեն կապոյտ Խաչի չորս մասնաճիւղեր. կ'աշխատին յաճախ միասնաբար: Իւրաքանչիւրը ունի սակայն իր սեփական վարչութիւնը, իր մօտիկ համակիրները:

Հսկայ քաղաքի մը մէջ ուր զանազան թաղեր ունին հայ բնակչութիւն, այս բաժանումը հասկնալի է եւ, կը կարծենք, արդիւնաւէտ: Այսպէս, կապոյտ Խաչը աւելի մօտն է ժողովուրդին՝ որուն կը ջանայ ծառայել:

Պոմոնի մասնաճիւղը մկրտուած է «Նայիրի», նախապատուհին է, առենապետուհին եթէ կը նախընտրէք, Շուչանիկ Մկրտչեան, ապարէզով վաճառական: Ժամանակ կը գտնէ նուիրուելու այս կարեւոր մասնաճիւղին, վարելու անոր գործունէութիւնը, ինչ որ սովորական երեւոյթ չէ առեւտուրով զբաղող Հայուհիներու քով: Յաճախ չէ որ, իրենց անձնական գործերէն դուրս, կը հետաքրքրուէին ու ժամանակ կուտան համայնական անցուդարձերու: Տիկին Մկրտչեան կապոյտ Խաչի մէջ մտած է չորս տարիներ առաջ:

***

Մասնաճիւղը աւելի քան կէս դարու կեանք ունի արդէն: Հիմնուած է 1937 – 1938–ի տարեշրջանը մէջ ուր, ներկայիս, կը բնակին մօտ տասնեւհինգ հազար Հայեր՝ եկած ընդհանրապէս Պոլիսէն, Մերճաւոր – Արեւելքէն եւ Հայաստանէն ալ:

Ո՞վ հիմնած է «Նայիրի» մասնաճիւղը. նախաձեռնարկներէն կը յիշուին Տիկիններ՝ Սէրբենկիւլեան, Պաղտասարեան, Շահլամեան, Զաքիկեան, Քիւրքիճեան: Կան անշուշտ ուրիշներ ալ, չատեր արդէն մահացած: Երեսունական թուականներուն, գժուար ձեռնարկ մը անշուշտ, միջոցներու տկարութեան պատճառաւ եւ նաեւ՝ քաղաքական խնդիրներու՝ որոնք կը յուզէին Փրանսահայերը:

«Նայիրի» ունի, այս տարի, 54 անդամուհիներ. անդամակցութեան տուրք տարեկան 150 Ֆրանք: Գանձումներու ոչ մէկ դժուարութիւն, կը ճշդէ Տիկին նախագահուհին:

Քաղաքին չորս մասնաճիւղերուն հոգատարութեան տակ, կայ միօրեայ ղպրոց: Մէկ ուսուցչուհի՝ վարձատրուած: 18 աշակերտներ միայն՝ որոնցմէ երկուքը կը պատրաստուին պաքալօրէայի:

Բնականաբար, Մարսէյլի Համազգայինի վարժարանը չի վրիպիր խաչուհիներու ուշադրութենէն: «Մասնաճիւղս կ'աշխատի եռանդով օգնելու Համազգային վարժարանին» կը փաստէ Տիկին Մկրտչեան:

Նայիրիի անդամուհիները, համաձայն կապոյտ Խաչի նպատակներուն, իրենց գործօն մասնակցութիւնը կը բերեն Մարսէյլի հայ կեանքին: Անցեալ տարի, միասնաբար միւս մասնաճիւղերուն հետ, «Նայիրի» կազմակերպած է «Նաւասարդ» պարահանդէսը: Անդամուհիներ կ'այցելեն հայ հիւանդներու, ծերերու, կը չանան քիչ մը լաւատեսութիւն տալ անոնց ... կ'օժանդակեն երախաներ պէյֆոնթէնի կայանը ղրկելու, Թանգարանին մէջ): Այս աշխատանքին առաջին կողքին վրայ դրուած ծրագիրը հետեւցնել կու տայ որ պատրաստուած էր հրատարակութեան համար. «Զօն – Յանկ – Նախարան – Թագաւորներու չարքը – Մենաչնորհներ – Մասնատուփ – Նօթագրութիւններ – Հայկական ղրամներ – Հայկական դրութիւններ – Տախտակներ»:

(Շար. 2)

ՀԱԼԷՊԷՆ ԵՏՔ ՆԱԵԻ ՊԷՅՐՈՒԹի ՄԷՋ՝

ՄԵԾԱՐԱՆՔԻ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻԻՆ Ի ՊԱՏԻԻ ՊՈԼՍԱՀԱՅ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾ ԶԱՀՐԱՏ

ՊԷՅՐՈՒԹ. – («Յառաջ»). –

Սուրիա – Լիբանանի հայ գաղութները Ապրիլ ամսուան առաջին կիսուն հաճոյքն ունեցան իրենց մէջ վայելելու բարերար ներկայութիւնը պոլսահայ անուանի բանաստեղծ Զահրատի (Զարեհ Եալընըզեան, ծնած՝ 1924–ին), որ երկշաբաթեայ կեցութիւն մը ունեցաւ նախ Հալէպ, ապա Պէյրութ, ուր բազմակողմանի հանդիպումներ կայացան տեղւոյն գրական – մչակութային ջրջանակներուն հետ ու կազմակերպուեցան գրական հաւաքներ՝ միշտ նախաձեռնութեամբ պինքը հիւրընկալող Ուրֆայի վերածնունդ Մշակութային Միութեան (Հալէպ) եւ լիբանանահայ Գրական Ջրջանակին (Պէյրութ):

Հալէպի պետական հայալսարանին մէջ կայացած «Հայ – արաբ բանաստեղծական փառատօն»էն (Ապրիլ 12) ու իրեն ի պատիւ սարքուած մեծարանքի հանդիսութենէն եւք (Ապրիլ 13), Զահրատ արժանացաւ նաեւ Լիբանանահայոց գինահատանքին, գրական հանդիսաւոր երեկոյթով մը, որ տեղի ունեցաւ Ապրիլի 19–ին, Պէյրութի հայ կաթոլիկէ «Աբարատեան» սրահին մէջ, աւելի քան 350 հոգիի ներկայութեան:

Լիբանանահայ Գրական Ջրջանակի անունով՝ հանդիսութեան բացման խօսքը արտասանեց Անի Քէստէնեան: Օրուան առաջին բանախօսը՝ արձակագիրը Պէպօ Սիմոնեան, խնամեալ ու զովանդակալից ելոյթով մը վեր առաւ մեծարեալ բանաստեղծին քերթողական վաստակը: Ան նախ դիտել տուաւ, թէ բանաստեղծութիւնը պայքարի ձեւ մըն է՝ ընդդէմ մարդկայնութեան, երազ խամրեցնող եւ ըեւոյթներու եւ պահը բազմացնող դաժան կեանքին. ու Զահրատի քերթութիւնը, վերոյիշեալ թեմաներու ընդդիմումով, առաջին իսկ օրէն նուաճած էր արդէն համամարդկային նկարագիր մը: Պէպօ Սիմոնեան յիշեցուց, թէ մինչ Մեծաւարը – Արեւելքի հայ բանաստեղծները սովորաբար անխախտ մնացին դասական ըմբռնումներու, Սարաֆեան կամ Թումալեան հաղիւ թէ նոր տարազաւորումի մը փորձը ըրին, անդին, Պոլսոյ մէջ, Զահրատ բոլորովին յեղաշրջեց ընկալելի բաբքերը ու հրապարակ իջաւ ընթացիկ ճաշակին խառոր համեմատող «անսաղ բովանդակութեամբ ու բանադատեալ չափերէ դուրս պոռթկացող» իւրայատուկ բանաստեղծութիւններով: Ժամանակի սահանքին հետ՝ չատ – չատեր սկսան համակրիլ զահրատեան ոճին: Ու թէեւ ուշ, բայց ի վերջոյ մարդիկ հասկցան թէ այդ քերթուածները ոչ միայն ինքնատիպ են իրենց արտաքին երեւոյթով, այլեւ ունին խորք մը, որ անպայման կը հարստացնէ արդի մարդուն ներաշխարհը:

Երկրորդ բանախօսը՝ արտասան եւ բաները ոմանց միջոցներ կը պակսին: Օգնել, օգնել միշտ ... Եւ պրօնուլ տալ: Ներկայիս կազմակերպած են, չորս մասնաճիւղերով, օգափոխութիւն – ճամբորդութիւն դէպի Հայաստան:

***

Հարց տուինք Տիկին նախագահուհիին թէ ի՛նչ միջոցներ ունին, ի՛նչ կ'ընեն ապահովելու, բազմապատկելու համար դամուհիներու թիւը եւ ապահովելու մասնաճիւղին ապագան:

Պատասխան՝ «Միշտ կը փորձենք հանդիպումներ ունենալ այլ եւ այլ ջրջանակներու հետ (Եկեղեցի, Նոր Սերունդ, Մշակոյթի Տուն եւայլն) եւ բացատրել կապ. Խաչի բուն նպատակը, անոր պէտքը նոր եւ երիտասարդ ընկերուհիներու եւ, մեր գործունէութեամբ, չանալ անոնց հետաքրքրութիւնը տալ որ մեզի միանան»:

Աչխատանք մը՝ որ խիստ կարեւոր է միութեան կենսունակութեան եւ ապագային համար:

ՎԱՂԻՆԱԿ ՄԻՍՔՃԵԱՆ

նատեղծ բժիշկ Գէորգ Թէմիզեան (Համլէտ), որուն Զահրատի տեղը՝ մի ջազային ժամանակակից քերթողութեան մէջ։ «Արտայայտչապաշտութիւնը, բաւական, լաւատես կը ընորոշէ Զահրատի արուեստը, գրուածքին տալով ներքին թէ արտաքին գեղեցիկ կառոյց մը ու արտակարգ խտութիւն մը»։ Թէմիզեան այս առթիւ ոգեկոչեց պոլսահայ վաղամեռիկ բանաստեղծ Կարպիս Ճանճիկեանը ու դիտել տուաւ թէ ան նախակապատրաստած է եղած Զահրատի, Արախունիի եւ այլոց, որոնք յաջողեցան բանաստեղծութիւնը մեզմէնցնել մեր աօրեայ կեանքին, ընկերային ինչ – ինչ հարցեր ներմուծելով այնտեղ, հեռու մնալով սակայն մաշած ու հնարայր լողունգներէ։ Այս գրողներուն համար մարդ էակը մնաց հերոս մը ու անոր կեանքը՝ հերոսամարտ մը, ուր չպակսեցաւ երբեք լաւատեսութեան յոյսը։ Այս իմաստով ալ, Զահրատ եղաւ կառարեալ նորարար մը, թէ՛ հայ եւ թէ՛ օտար գրականութեանց ընկալեալ չափանիշերով։

Երրորդ եր վերջին բանախօսը՝ մէթր Գասպար Տէրտէրեան Ջանաց պարզաբանել «Զահրատի մտածողութիւնը»։ Նշեց, որ անոր քերթողական տաղերուն մէջ առկայ են զրկերծած ու փոխարկել հայ մարզկային վանմ զազափարներ։ Ընկերային եւ բարոյական հարցերը, ըսաւ, յաճախ սեւեռումի ենթարկուած են Զահրատի կողմէ ու զգացնել տուած՝ թէ «ան կը ձաղկէ զրամատիրութեան բարոյականը»։ Մէթր Տէրտէրեան այնուհետեւ չեզելով իր թիրախէն, դժբախտաբար կատարեց կարգ մը անտեղի համեմատութիւններ, բանաստեղծին իմացական աշխարհին մէջ անպայման պարտադրել ջգրծելով գաղափարախօսական չեշտակի ազդութիւն մը ու այդ՝ բաւական մութ բաներու առաջնորդելով ունկնդիրները։ Դեռ աւելին, չարաշահելու գնով իսկ հիւր բանաստեղծին ներկայութիւնը, Տէրտէրեան չվարանեցաւ կատարել նաեւ անհարկի զեղերումներ ալ, ու ազատ ընթացք տալով իր արտայայտութիւններուն՝ օրակարգի բերաւ ներզաղութային ցաւոտ հարցեր, «դաճէ գլուխով քրմապետներ» որակելով ազդին զեկավարները…։

Զախաւեր (ու ամպագորգոռ) ելոյթ մը, արդարեւ, որ միայն խրտչումի կրնար յանգիցնել ունկնդիրներուն մօտ ու խորհիլ կուտար թէ տակաւին չեն մաշած հին երգապնակները…։

Հանդիսութեան աւարտին բեմ հրաւիրուեցաւ մեծարեալ բանաստեղծը եւ իմուով համեմուած կարճ ելոյթով մը նախ փոխանցեց իր շնորհակալութիւնները եւ ապա չեշտեց, թէ տարիներու իր պայքարը բանաստեղծական եղակի ու

ՍԷՆ ԼՈՒ – Ս. ԳԷՈՐԳ ԵԿԵՂԵՑԻ

ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԻ ՏՕՆԸ ԸՍՏ ԱԻԱՆԴՈՒԹԵԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ. – («Յառաջ»). –

Մարսէյլի արեւելեան արուարձանի հայամփոփ թաղն է՝ Սէն Լու՝ իր անմիջական շրջակայքով Լա Փոմ, Վալպարէլ, Սէնթ Մարկրիթ…։

Հոն, 1920 – 1930-ական թուականներուն առաւելաթար կիլիկեցի Հայեր, Սմտանացիներ, հաստատուած ու չէնցուցած են շրջանը։ Այդ օրերէն մինչեւ այսօր «Կրան – Փէն» փողոցին մէջ երկու սըրճարաններէն մին կը կոչուի «պառ Սիլոխ»։

Հայութեամբ եռուն այս արուարձանը, ինչպէս այլուր, սերունդներու յաջորդականութեամբ եւ «օտար»ներու հաստատումով կորսնցուցած է երէկուան իր բազմամիութենական կեանքը, իր ամէն նօրեայ մանկապարտէզը, իր ազգային եւ մշակութային ձեռնարկները եւ յատկապէս ամառնային դաշտահանդէսները… եւ սակայն շրջան մըն է ուր դեռ հայախօսութիւնը չէ ցամքած, հին բարքերը

դժուար ուղիի մը վրայ՝ ի վերջոյ յաջթանակի առաջնորդած էր զինք։

Ցիշենք, որ երեկոյթի ընթացքին գործադրուեցաւ նաեւ գեղարուեստական յայտագիր մը, ուր բացառիկ տեղ մը եկաւ ղրաւել բեմադիր Պերճ Ֆազլեան (ինք ալ նախկին պոլսահայ), վարպետօրէն արտասանելով Զահրատի «Մաղ մը Ջուր» նորագոյն հատորէն (1995) գեղեցիկ կտոր մը։

Սրահէն ելքին, բանաստեղծը առիթ ունեցաւ բազմաթիւ ընթերցողներու համար մակագրելու իր «Մէկ ֆարով երկու գարուն» քերթողական վերահրատարակեալ օրինակները (տպուած՝ Պէյրութ, 1997, Զահրատի այցելութեան առիթով, նախաձեռնութեամբ Լիբանանահայ Գրական Շրջանակի)։

ԼԵՒՈՆ ՇԱՌՈՑԵԱՆ

ԳԱՒԱՌԷՆ

չէն մոռցուած, եկեղեցւոյ հանդէպ հետաքրքրութիւնը չէ մարած, մէկ խօսքով ազգային արժանապատուութիւնը չէ կորսուած։ Փաստ, մի քանի շաբաթ առաջ երրորդ սերունդի երիտասարդներ պատրաստակամութիւն յոյց տուին, պատասխանատուութիւններ յանձն առին ընտրելով եկեղեցւոյ Թաղական Մարմնոյն անդամ եւ մանաւանդ եկան նոր աւիշ մը բերելու յանձնառութեամբ։ Փաստ, աւանդութիւններու պահպանումով։ Հայկական ծնունդի, Յունուարի 5-ի գիշերը Համազգային դպրոցի աշակերտներէն խումբ մը կը շրջի տուն – տուն «Մորհուրդ Մեծ» շարականով աւետելու ծնունդը Քրիստոսի։ Եւ աշակերտները ջերմ ընդունելութիւն կը գտնեն հայ ընտանիքներուն մօտ։ Նոյնպէս փաստ, Սուրբ Գէորգ Եկեղեցւոյ Օժանդակ Տիկնանց Միութիւնը ամէն տարի կը տօնախմբէ «Համբարձում»ի օրը հաւատարիմ հին սովորութիւններուն՝ վիճակ, երգ, բանաստեղծական կտորներու ընթերցում, ուրախութիւն եւ հիւրասիրութիւն։

Այս տարի, Մայիս 8-ին, եկեղեցւոյ կից սրահը փոքր եկաւ ընդունելու շրջանէն եւ «դուրս»էրէն փութացած կիները, օրիորդներն ու փոքրերը։

Համբարձումը, հին հայ աշխարհի մէջ, ժողովրդական տօներէն մէկը եղած է։ Հեթանոսական հին օրերէն ծանօթ եւ տարածուած տօն մը որ ունի իր յատուկ աւանդական սովորութիւնները, ծէսերը, երգերն ու մաղթանքները հիւսուած դարէ դար։ Եւ այս բուսապաշտական եւ ջրապաշտական հետքերը կապուած են քանդար առաջ Պաղեստինի լեռներէն մէկուն վրայ կատարուած դէպքի մը՝ Համբարձումը։ Ուստի, այս տօնը, վիճակի տօնը Յաչի վարդապետէն առաջ բնութեան արքունքին, բնութեան կոչունքին, երկրի բեղմնաւորումին տօնը եղած է։ Եւ ի՞նչ է առաջին խմաստը Համբարձում բառին ըստ ժողովրդական հանրապետականին. վերացում, ամբարում, դիզում, մեծացում թէ բարոյական եւ թէ առարկայական առումով։

Վիճակահանութի գովքերէն, ինքնատիպ մաղթանքի երգերէն նմոյշ մը՝

«Բալենիը երկնից ացաւ,
Մեր տունն արեւով լըցաւ,
Մեր հացը՝ Հայր Աբրահամու հացը,

ՀԱՑԱՍՏԱՆԻ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԻ ՀԱՄՈՑԹԸ ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Մայիս 4-ին, իրիկուան 18·30-ին Միւզէ Տօֆինուայի մատրան մէջ, Հայաստանի ձայն – հեռատեսիլի համոյթը ելոյթ ունեցաւ, զեկավարութեամբ Ռուբէն Մատթէոսեանի։ Երեկոյթը կազմակերպած էր Հայ Մշակոյթի Տունը, որու անօրէնը՝ Ազատ Յակոբեան ներկայացուց խումբը եւ երեք երգիչները՝ Ցովհաննէս Պատալեան, Ռուբէն Մատթէոսեան եւ Օֆելիա Համբարձումեան։ Ապա, խումբը տեղ գրաւեց բեմին վրայ եւ բացումը կատարեց պարի ժողովրդական եղանակով մը, որմէ ետք, Ցովհաննէս Պատալեան ներկայացուց հայրենաչունչ երգերու փունջ մը։ Իրեն յաջորդեց Օֆելիա Համբարձումեան որ նոյնքան խանդավառութիւն ստեղծեց իր երգերով։ Անոյշ Կիրակոսեան քանի մը եղանակներ հրամցուց քանոնի վրայ, Արմէն Սարգսեան ալ՝ չէիի։ Կարգը եկած էր Ռուբէն Մատթէոսեանի որ բոլոր երգերը ապրումով փոխանցեց ներկաներուն։ Երեկոյթը վերջ գտաւ Պատալեանի, Մատթէոսեանի եւ Համբարձումեանի «Ցաղթութեան երգ»ով եւ հանդիսականները ուրախ տրամադրութեամբ մեկնեցան։

Ձեռնարկի աւարտին արուեստագէտները հիւրասիրուեցան ճաշով մը Հայ Մշակոյթի Տան մէջ։

ՇԱՒԻ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

Մեր ջուրն է Աստուածամօր կաթը…։
Հա՛րս, հա՛ն վիճակն ի բարի,
Համբարձումն ուզածդ կատարի»։

Եւ այս աւանդութիւնները դեռ կ'ապրին ու կը խօսին շատերու սրտին մէջ։

Շարունակել պանդ եւ ճոխացնել նպատակն է Սուրբ Գէորգ Եկեղեցւոյ Օժանդակ Տիկնանց Միութեան եւ իր ժրաջան բազուկներուն՝ երէկին Եղիսաբէթ Տէտէեան, Մատիլդէ Ցովհաննէսեան, Աղնիւ Զուքուրեան, Սիրուհի Թիրէքեան եւ գործակիցներուն։

ԿԱՐՕ ՑՈՎՍԷՓԵԱՆ

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ ՑՈՒՇԵՐԸ

Ա. ՄԱՍ.- ԱԼԻ ՐԻԶԱՅԻ ՕՐԱԳԻՐԸ

ԱՄԲ. – Ալելի քան 60 տարի առաջ, պատմագէտ Գրիգոր Թերթերեան մին, «Զամանի», հրատարակեց տխրահռչակ ոստիկանապետին Ալի Րիզայի յուշերը, Ինչո՞ւ տեսայ, ինչո՞ւ անցուցի ոստիկանական կեանքիս մէջ խորագրով։ Այդ յուշերուն մէջ, 1935 Մարտ 30 թիւով, կը պատմէր նաեւ թէ ինչպէս ձերբակալեց Շ. Միսաքեանը 1916 Մարտին։

Ալի Րիզա փոխ – տնօրէնն էր թուրք ոստիկանական վերատեսչութեան քաղաքական բաժնին (Գըսմը Սիասի)։ Իր պետին՝ Րէշատի հետ, 1915 Ապրիլին ձերբակալեց բոլոր հայ մտաւորականները, որոնց վախճանը ծանօթ է ամէն Հայու։ Նոյն այս Ալի Րիզան էր, դարձեալ, որ երկար հետապնդումներէ ետք, պուլկար մատնիչի մը մեղսակցութեամբ յաջողեցաւ ձերբակալել նաեւ Շաւարշ Միսաքեանը։ Նոյն այս Ալի Րիզան էր, դարձեալ, որ անպատմելի չարչարանքներու ենթարկեց Շաւարշ Միսաքեանը՝ խոստովանութիւններ կորզելու համար բերնէն։

Ժամանակին, Շաւարշ Միսաքեան կարդալով այս յուշերը, «ընդհանուր գիծերուն մէջ նիշդ գտնելով հանդերձ», հարկ տեսաւ լրացնել։ Այդ ձեւով ալ 1935-ին, առաջին անգամ մը հրատարակեցինք թէ Ալի Րիզայի յուշերը, թէ Շաւարշ Միսաքեանի յուշերը, ձերբակալութեան եւ բանտարկութեան վերաբերեալ մասը։ Ապա, նաեւ իր մահուան վաղորդայնին 1957-ին։ Ստորեւ նախ Ալի Րիզայի օրագիրը։

*
**

Օր մը Րէշատ պէյ իր մօտ կանչեց զիս։ Իր մօտը կը գտնուէր երկարահասակ ծերունի մը։ Ինծի հետեւեալ հրամանը տուաւ.

– Այս մարդը պուլկարական հիւպատոսարանին բարեպաշտն է։ Քանի մը Հայեր իրեն դիմեր են՝ Պուլկարիա փախելու փափաքով։ Հետը խօսեցէք անդամ մը եւ ձեռք առէք անհրաժեշտ միջոցները, որո՞նք են այդ փախչիլ ուզողները, ինչո՞ւ կ'ուզեն փախչիլ։ Առանք կամ դաւառացի ամուրի Հայեր են կամ քահանաներ, թերեւս ձեր քննութիւններուն ընթրհիւ կարենաք ձեռք ձգել թաքստոց մտած քոմիթէճիները։

Րէշատ պէյին մօտ գտնուող մարդուն հետ գրասենեակս դարձինք։

ՊՈՒԼԿԱՐ ԲԱՐԱՊԱՆԻՆ
ԾԱՌԱՅՈՒԹԻՒՆԸ

Անունը հարցուցի, Վլատիմիր կը կոչուէր։ Ցետոյ սկսանք խօսակցիլ այսպէս

– Որո՞նք դիմած են քեզի, եւ ինչո՞ւ համար։

– Հինգ Հայեր, որոնք դիտէին թէ պուլկարական հիւպատոսարանին բարեպաշտն եմ, ինծի դիմեցին եւ ըսին. «Մեզի կրնա՞ս պուլկարիա փախցնել, եթէ յաջողիս՝ քեզի դրամ պիտի տանք»։ Պատասխանեցի. «Շատ լաւ, ձեզ Պուլկարիա կը փախցնեմ, սակայն պատուոյ խօսք տուէք որ մարդու բան պիտի չըսէք»։ Պատուոյ խօսք տուին։ Բայց ես անոնց տալիք դրամէն աւելի մտածեցի ձեր մասին։ Եւ ձեզի լուր տալու, Թրքական կառավարութեան ծառայութիւն մը մատուցանելու նպատակով, համաձայնութիւն յայտնեցի անոնց։ Զի՞ որ մեր կառավարութիւնները դաշնակից են եւ պատերազմի մէջ կը գտնուինք։ Ինծի պարտականութիւն համարեցայ ծառայութիւն մատուցանել կառավարութեան։ Ըսի անոնց. «Ոստիկաններուն մէջ չատ ծանօթներ ունիմ, իւրաքանչիւրէ ինծի մէկ – մէկ լուսանկար բերէք, որպէսզի անոնց պատրաստել տամ, այդ անոնք դրով կրնաք ապատօրէն Պուլկարիա երթալ։ Բերին լուսանկարները։ Հիմա ի՛նչ ձեւով որ պէտք է չարժիլ, այդ մասին ձեզի կը մնայ խորհիլ։ Ըսէք ինծի թէ ինչ պէտք է ընեմ, որպէսզի ձեր հարկ տեսած ձեւով չարժիմ։ Եթէ այս Հայերը փախչին, անշուշտ ուրիչ չատեր պիտի դիմեն։

Ես նախ քննեցի լուսանկարները։ Կասկածի արժանի դէմք մը չկար։ Այդ հինգ լուսանկարները կը թուէր թէ կը պատկանէին գործաւոր եւ հայցագործ դասակարգի մարդոց։

Անհրաժեշտ էր թակարդ մը լարել։

Որպէսզի կարելի ըլլար անոնց վստահութիւն ներշնչել թէ Վլատիմիր պիտի կրնայ ղիրենք փախցնել, պէտք էր պատրաստել հինգ անցագիր, յետոյ առանց ոեւէ մէկուն կասկածը հրաւիրելու՝ ձերբակալել։ Այդ պարագային, կարծելով թէ այս հինգը յաջողած են փախչիլ, հետզհետէ պիտի չատնան դիմողները եւ այսպէսով թաքստոց մտնողներն ալ պիտի ներկայանան ու պիտի ձերբակալուին։

ԹԱԿԱՐԴԸ ԶՈՐ ԼԱՐԵՑԻ

Վլատիմիրին հարցուցի թէ քանի՞ տարեկան են այս Հայերը։ Եւ անոնց տարիքները գրեցի լուսանկարներուն հետեւը։ Ցետոյ խնդրեցի իրմէ որ քիչ մը սպասէ գրասենեակի մէջ։ Իսկ ես լուսանկարները առնելով՝ գացի ոստիկանութեան անցագրային գիւանը։

Առի հինգ անցագիր, պուլկարական առնուով հինգ պուլկարահպատակներու համար։ Անցագիրները բերի յանձնեցի Վլատիմիրին։ Կը մնար դլխաւոր հարցը, – ո՞ւր ձերբակալել այս մարդիկը եւ ի՞նչպէս ոստիկանատուն բերել զանոնք՝ առանց տեսնուելու։ Քիչ մը մտածելէ վերջ այս հարցն ալ լուծեցի, – Վլատիմիրը հետս առած՝ Սիրքէճի գացի։

Պահ մը սրճարան մը թողուցի գալն եւ գացի տեսնուիլ Սիրքէճիի պանդոկապետներէն ինծի ծանօթ մէկուն հետ։ Ըսի այս պանդոկապետին, թէ այս գիշեր, թերեւս քանի մը գիշեր եւս մնալու պայմանով, իր պանդոկը պիտի բերուին քանի մը հիւրեր. կէս գիշերէն վերջ մեր կողմէ ղրկուած գաղտնի ոստիկաններ պիտի գան ձերբակալելու զանոնք՝ առանց ոստիկանատուն։ Պանդոկապետը համաձայնեցաւ։ Բնականաբար ինք պիտի չահէր՝ իւրաքանչիւրէն գանձելով պանդոկի վարձքը։

(Շար. 1)

ՀՈԳԵԳԱԼՈՒՍՏ

Կ. Պոլսոյ Սուրբ Խաչ Դպրեվանքի Փարիզի Սանուց Մխիթեան վարչութիւնը կը ծանուցանէ, թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Կիրակի, Մայիս 18–ին իսկ Լէ Մուլինոյի Սուրբ Մարիամ Աստուածածին եկեղեցւոյ մէջ՝ Սուրբ Խաչ Դպրեվանքի հիմնադիր, Ա. Վանահայր եւ Պատրիարք, Երջանկայիշատակ՝

ԳԱՐԵԳԻՆ ԱՐԿ. ԽԱԶԱՏՈՒՐԵԱՆ–Ի

Բ. Վանահայ եւ Պատրիարք, Երջանկայիշատակ՝

ՇՆՈՐՀ ԱՐՔ. ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆ–Ի

ինչպէս նաեւ անդարձ բաժնուած բոլոր հանգուցեալ բարերարներու, խնամակալներու, սատարողներու, համակիրներու եւ աշակերտներու հոգիներուն համար:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Սուրբն Խաչ Դպրեվանքի սան եւ այժմու Գերմանիոյ առաջնորդ՝

ԳԱՐԵԳԻՆ ԵՊԻՍԿ. ՊԵՐՃԵԱՆ

Ներկայ կ'ըլլան նաեւ Մխուռն Վրդ. Գըվրեան եւ Գրիգոր Քհնյ. Սիլահլեան:

Առ ի գիտութիւն ողբացեալ հոգեւորականներու յիշատակը յարգողներուն:

ՊՈԼՍՈՅ
ՍՈՒՐԲ ԽԱՉ ԴՊՐԵՎԱՆՔԻ
ՓԱՐԻԶԻ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

կը հրաւիրէ՝

ԶՐՈՅՑԻ ՄԸ

«ՍՓԻՒՌՔԻ ՄԷՋ ԻՆՉՊԷՍ ՀԱՅ ՊԱՀԵԼ ՄԵՐ ԵՐԱԽԱՆԵՐԸ»

Նիւթին չուրջ:

Կը մասնակցին՝
ՅԱԿՈԲ ՊԱԼԵԱՆ
ԳԵՂԱՄ ԳԵՒՈՆԵԱՆ
ԲԺԻՇԿ
ՎԻԳԷՆ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ
Ջրուցավար՝
ԳՐԻԳՈՐ ԷԼՄԱՅԵԱՆ

Ուրբաթ, Մայիս 16, ժամը 20·30–ին

Հ. Բ. Ը. Միութեան
Ալեֆ Մանուկեան սրահը
118, rue de Courcelles, Paris 17e

— Մուտքը ազատ է —

Կը հրաւիրուին բոլոր միութիւնները:

MAISON DE LA CULTURE
ARMENIENNE D'ALFORTVILLE
ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

RENCONTRE

ave

VAROUJAN ATTARIAN

à l'occasion de la parution de son livre

«LE GENOCIDE DES ARMENIENS DEVANT L'O.N.U.»

avec la participation de

ARA KRIKORIAN

Vendredi 16 Mai à 20 heures 45

Présentation — Débat — Signatures

Dans le cadre de
«Le Journal Hayastan affiche sa différence»
EXPOSITION
de 25 DESSINS d'HUMOUR
du 16 Mai au 1er Juin

9, rue de Madrid, 94140 Alfortville
Tél.: 01 43 76 55 89 - Fax: 01 43 78 66 64

– ՀՈԳԵԳԱԼՈՒՍՏ –

ՎԱԼԱՆՍ – Ս. ՍԱՀԱԿ

Կիրակի, Մայիս 18

Տօն Հոգեգալուստի

Պատարագ ժամը 10–ին,

ԵՂԵՌՆԻ 82-ՐԴ ՏԱՐԵԼԻՑ

Դասախօսական երեկոյթ

կազմակերպութեամբ՝

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ – ՓԱՐԻԶ–Ի

եւ

Ս. ՄԵՍՐՈՊ ՄՇԱԿՈՒՅԹԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

«Հայ ժողովուրդի հոգեւոր, մշակութային եւ նիւթական կորուստը»:

Կը խօսին՝

ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՉԱՔՄԱՐԵԱՆ
(Լիոնէն)

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՎՐԴ. ՊՋՏԻԿԵԱՆ
(Վէնեսիկի Մխիթարեան Ուխտէն)

Տոքթոր
ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՌԷՄՈՆ ԳԷՈՐԳԵԱՆ

Հինգշաբթի, Մայիս 22, ժամը ճիշդ 20·30–ին Հայ կաթոլիկէ Սուրբ Խաչ եկեղեցին մէջ

13, rue du Perche, 75003 Paris
M° République ou Filles du Calvaire

UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB

UGAB-Paris IDF

organise

un Café-Théâtre

par
LA TROUPE DE THEATRE
DE L'UGAB-PARIS

le Vendredi 23 Mai à 20 heures 30

au Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles — Paris 17e

P.A.F.: Adulte: 200 F. / Enfant: 150 F.

Réservations : UGAB-PARIS
Tél. : 01. 42. 27. 12. 26
(au plus tard le mardi 20 mai)

UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB

ՀԱՑ ԹԱՏԵՐԱԳԻՐՆԵՐՈՒ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐՈՒ Գ. ՇԱՐՔ

կազմակերպութեամբ՝
Համազգայինի
«ԴԻՄԱԿ» թատերախումբին
եւ
Հայ Թատրոնի Ընկերակցութեան
ղեկավար՝
ԱՐԲԻ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

ՇՈՒՇԱՆ ՊԱՐՏԻԶՊԱՆԵԱՆ–ՖԱՆՈՒՍ–Ի

ՊԱՏ

Կիրակի, Մայիս 25, ժամը 16–ին
«ՄԿՆԻԿ» կրթական աշխատանոցի սրահին մէջ

75, rue Alexandre Dumas, Paris 20e
Métro Alexandre Dumas

Մուտք՝ 30 ֆրանք:

Հեռաձայն. –
01 – 43 – 70 – 62 – 95

Dîner Dansant

L'ASSOCIATION
DES DAMES ARMENIENNES
DU TEBROTZASSERE

organise

un DINER DANSANT

le Samedi 31 Mai à 20 heures

au *Yan's Club*
5, avenue Reille, Paris 14e

Pour tous renseignements et réservations, veuillez téléphoner à l'école au

01. 43. 81. 01. 72.

Offre d'emploi

L'ECOLE TARKMANTCHATZ d'Issy-les-Moulineaux cherche pour sa grande section de maternelle une institutrice diplômée (Licence d'enseignement), de préférence sachant parler l'arménien.

Contacter : La Direction de l'Ecole Tarkmantchatz, tous les jours sauf Mercredi et Samedi de 10h à 16h en téléphonant au :

01 - 46 - 45 - 60 - 55.

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Իսի–լէ–Մուլինոյի ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՅ վարժարանը կը փնտռէ վկայեալ մանկապարտիզպանուհի մը (Licence d'enseignement *ունեցող*), *որ զբաղի մանկապարտէզի Ծաղիկ դասարանի աշակերտներուն հետ՝ ֆրանսերէնով: Նախընտրելի է որ ըլլայ հայախօս:*

Դիմել զպրոցի Տնօրէնութեան, բացի Չորեքշաբթի եւ Շաբաթ, ամէն օր, ժամը 10–16, հետեւեալ թիւին՝
01 – 46 – 45 – 60 – 55:
ՏՆՕՐԷՆՈՒԹԻՒՆ

Fête Paroissiale

LUNDI 19 MAI

Au programme :
11h30 : Culte;
A partir de 12h : Repas;
— Spécialités arméniennes —

STANDS

— Jeux pour enfants et adultes;
— Patisseries arméniennes;
— Librairie;
Etc...

Animation musicale

Eglise Evangélique Arménienne
55, ave V. Cresson - 28, ave Bourgain
92130 Issy-les-Moulineaux

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզի Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը Սուրբ Ծարութեան տօնին առթիւ շնորհակալութեամբ առացած է Իւղագինի հետեւեալ նուէրները. –

Օր. Լիւսի Թոփալեան 250 Ֆր., Տիկին Ալիս Գալանճեան 500 Ֆր., Պր. Եղիկէլ Մինասեան 250 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ներսէս Պետրոսեան, Տիկին Ի. Տէր–Սարգիսեան 200–ական Ֆր., Պր. Եսայի Ղազարեան, Տէր եւ Տիկին Սեդրակ Կանայեան, Պր. Պօղոս Ֆէսճեան 100–ական Ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Գամիլ Լանսէ 250, Տէր եւ Տիկին Պօղոսլեանեան 200 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Փեհլիվան, Պր. Արթիւր Ճիրճիրեան 500–ական Ֆր., Տիկին Վարդուհի Պաղտասարեան 100 Ֆր., Պր. Մեսրոպ Մարթայեան 200 Ֆր., Տիկին Ֆրանսուազ Հանըմեան 100 Ֆր., Պր. Աբրահամ Մելոնեան 200 Ֆր., Պր. Յովհաննէս Յովհաննէսեան, Օր. Սոնա Գասըմեան 100–ական, Պր. Ժորժ Տիրացուեան, Տէր եւ Տիկին Անդրանիկ Կարոյեան, Տէր եւ Տիկին Սերժ Երէպապանեան 200–ական Ֆրանք, Տիկին Ֆլորտա Տիմա 500 Ֆր., Տիկին Մելինէ Նահապետեան 400 Ֆր., Տիկին Մարի Իւթթան 100 Ֆր., Տիկին Սէլի Պապայեան 200 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Յակոբ Ալէքեան 100 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Աստուրեան, Տիկին Սուճուքճեան 200–ական Ֆր., Տիկին Շաքէ Օզանեան 300 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Սերժ Ալթունեան 200 Ֆր., Տիկին Եպրաքսի Զադմաճեան 100 Ֆր., Պր. Արթիւր Մարտիրոսեան 200 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ալպէր Փանոսեան 100 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ազատեան 250 Ֆր., Տիկին Սիրարփի Բէճիմէնեան 150 Ֆր., Տիկին Զադըրասան 100, Տիկին Լիւսի Շերոյեան 300 Ֆր., Տիկին Ալիս Մումճեան 500 Ֆր., Տիկին Ալիս Գալէնտէրեան 300 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Համբարձումեան 500 Ֆր., Օր. Նիքոլ Մամիկոնեան 200 Ֆր., Պր. Ժան Յովհաննէսեան 300 Ֆր. Օր. Մարի Տումանեան 200 Ֆր., Պր. Փօլ Աւետիսեան 250 Ֆր., Տիկին Էրսիլիա Չէվճինեան, Պր. Դանիէլ Զաքարեան 200–ական Ֆր.:

(Շար.)

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 PARIS
SIRET: 51027317 A R. C. Paris
Commission paritaire : N° 55935

GRANDE SOIREE DANSANTE

au profit de

L'ECOLE SAINT-MESROB D'ALFORTVILLE

sous la présidence de Monsieur *René ROUQUET*
Sénateur-Maire

DINER DANSANT

avec

ARAM ASSADRIAN et GRICHA

LE SAMEDI 24 MAI

à partir de 20 heures 30

Salle Roger DELMAS
Rue de Rome, ALFORTVILLE

— Tenue de soirée —

ՆԱՍՏ ՈՒՆԵՆԱԼ

Իսի–լէ
Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ Դպրոցի
ՏԱՐԵՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍԸ
Կիրակի, Յունիս 8, ժամը 15–ին
P.A.C.I.

ՈՒՐԲԱԹ
ՄԱՅԻՍ 16
VENDREDI
16 MAI
1997

LE NUMERO : 5,00 F.

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՁԱԿԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL.: 01.47.70.86.60 FAX : 01.48.00.06.70
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 1·100 Ֆ· — Վեցամսեայ : 560 Ֆ·
Արտասահման : Տար· 1·400 Ֆ· (ամէնօդեայ առաքում)
1·250 Ֆ· (շաբաթական առաքում) — Հատը : 5,00 Ֆ·

72ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 19·115 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 72e ANNEE — N° 19.115

«ԸՄՊԷՆՓՐԷՍ»

(Մայիս 15)

ՈՒՐԱՐՏՈՒԻ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՎԵՐԱԲԵՐՈՂ ԳԱՆՁԵՐԸ ԿԸ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻ՞Ն ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ

Ս. Պետերբուրգի էրմիթաժ թանգարանին մէջ կայ Ուրարտուի պատմութեան վերաբերող յատուկ բաժին մը, ուր կը պահուին Կարմիր Բլուրի պեղումներէն յայտնաբերուած թանկագին նմոյշներ: Մայիս 14–ին, կառավարութիւն – Ազգային ժողով հարցում – պատասխանի ժամանակ եղած է այն հարցումը թէ ի՞նչ պայմաններու մէջ անոնք հոն փոխադրուած են Հայաստանէն եւ արդեօք կը ձեռնարկուի՞ միջոցներու դանոնք եւ բերելու համար:

Մշակոյթի, երիտասարդութեան հարցերու եւ Մարզանքի նախարար Ա. Ք. Մմբատեան պատասխանելով այդ հարցումին, ըսած է թէ նշեալ նմոյշներուն Հայաստանէն դուրս ինչպիսի պայմաններու մէջ հանուած ըլլալը կը կարօտի ուսումնասիրութեան: Ան նշած է նաեւ որ, վերջերս Ս. Պետերբուրգի քաղաքապետի կողմէն հետ ունի ունեցած հանդիպումին արծարծուած է դանոնք Հայաստան վերադարձնելու հարցը: Կողմը խոստացած է քննել խնդիրը եւ կարելիութեանց սահմաններուն մէջ գտնել դոհացուցիչ լուծում մը:

⁂

ԱՐՏԱՔԻՆ ԱՌԵՒՏՈՒՐԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՀԵՏ 13,8 ՄԻԼԻՈՆ ՏՈԼԱՐ

Այսօր, Հայաստան աշխարհի 70 քաղաքներու հետ հաստատած է օդային կապեր, իսկ աւելի քան 30 երկիրներու հետ ալ՝ ցամաքային, բեռնատար կառքերու երթեւեկը մեծ ծաւալ ստացած է Ռուսաստանի, Վրաստանի, Իրանի, Յունաստանի եւ Թուրքիոյ հետ: Ըստ մաքսային վիճակագրութեան, 1996–ին Հայաստանի արտաքին առեւտուրը Թուրքիոյ հետ կը կազմէ 13,8 միլիոն տոլար: Իսկ այս ծարուան առաջին եռամսեային այդ գումարը եղած է 2,2 միլիոն տոլար, որու 1,2 միլիոնը արտածում, 1 միլիոնը ներածում:

⁂

ԿԱԶԻ ՀԱՄԱԿԱՐԳԻՆ ՎԵՐԱԿԱՆԳՆՈՒՄԸ ԿՐ ՊԱՀԱՆՋԷ 250 ՄԻԼԻՈՆ ՏՈԼԱՐ

Կառարուած հաշուարկներու համաձայն, Հանրապետութեան կազմի համարկարգին վերականգնման եւ բնակչութեան կազով մատակարարման ապահովման համար հարկ է աւելի քան 250 միլիոն տոլար:

Ըստ Ուժանդիթի նախարար Գագիկ Մարթիրոսեանի, կազի մատակարարման վերականգնումը չարունակուելիք կազի չգոյութեան, այլ՝ անհրաժեշտ գումարներու բացակայութեան: Հարցը կը վերաբերի խողովակաշարներու նորոգութեան, քանի որ անոնք շատ պէշ վիճակի մէջ են, նոյնիսկ տեղ – տեղ կարուած ու հանուած: Նախարարը աւելցուցած է նաեւ թէ նորոգութեան աշխատանքները կը տեւեն առնուազն երեք տարի:

⁂

ՋԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ԾԱՌԱՅՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

Ազգային Ժողովի եւ կառավարութեան Մայիս 14–ի հարցում – պատասխաններու նուիրուած նիստին երեսփոխան մը պաշտպանութեան նախարարին հարցուցած է թէ ի՞նչ կարելի է ըսել այն ընտանիքներուն, որոնք կը բողոքեն երկու երախայի տէր իրենց զաւակներուն դինուորագրութեան դէմ: Վազգէն Սարգսեան պատասխանած է թէ այդ երիտասարդները անոնք են, որոնք տարիներով խոյս տուած են դին. ծառայութենէ, մինչեւ որ ունեցած են երկրորդ զաւակ մը, մինչ այդ պտնուելով հետախուզութեան մէջ: Պաշտպանութեան նախարարը նշած է նաեւ թէ անոնց թիւը կը հասնի 900–ի, այնինքն դրեթէ մէկ դունդ: Ներկայիս պէտք է ընտրութիւն կատարեն, չարունակած է ան, կամ Պ'երթան բանակ, կամ ալ դասալքութեան մեղադրանքով քրէական գործ կը յարուցուի իրենց դէմ: Ըսած է նաեւ թէ անոնցմէ 60–ը արդէն համակերպած են եւ սկսած ծառայութիւնը: Այս ծանր ժամանակներուն այս հարցը կը վերաբերի երկրին ապահովութեան եւ պէտք է զայն ճիշդ հասկնալ, եզրափակած է Վ. Սարգսեան:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄՈՊՈՒԹՈՒ – ԳԱՊԻԼԱ Բ. հանդիպումը տեղի չունեցաւ, Գապիլա նախապայմաններ դնելով: Ան կ'ուզէ փոխանակ մանչ երջանի մը համար ալ իր կառավարութիւնը պարտադրել, մինչ իր զօրքերը կը չարունակեն իրենց յառաջխաղացքը դէպի Քինչասա:

ԱՆԳԱՐԱՑԻ պետութեան ապահովութեան ատեանը որոշած է երկրորդ պատմը քանալ Սվապի չարդին 98 ամբաստանեալներուն դէմ, որու ընթացքին 37 մահապատիժ պիտի պահանջուի: Այս ծայրայեղական իսլամապաշտները ողջ – ողջ այրած էին 37 աշխարհականներ մզկիթի մը մէջ, 1993–ին:

ԹՐՔԱԿԱՆ ՁՕՐԲ նոր ներխուժում մը կատարած է հիւսիսային Իրաք, քրտական ինքնավար այն չրջանը որ ՄԱԿ–ի պաշտպանութեան տակ է եւ Պաղտատի իշխանութեան ենթակայ չէ 1991–էն ի վեր: Ճարձակումը սկսած է Մայիս 14–ի վաղ առաւօտեան, քանի մը հազար դինուորներով, հրասայլերով եւ կը չարունակուէր: Գործողութեան նպատակն է, ըստ Արտաքին նախարարութեան բանբերին, քշել ՓՔՔ–ի անջատողական ըմբոստները որոնք իրաքեան Քանիմասի, Մէթինա եւ Տէրքար չրջանները կը դաւուին: Կ'ըսէ թէ սահմանափակ գործողութիւն մըն է զօրավիդ ըլլալու համար Պարզանիի (Քիւրտիստանի դեմոկրատ կուսակցութիւն) փեշմերկաներուն, որոնք յարձակման ենթած են ՓՔՔ–ի դէմ:

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ Խորհրդարանը օրէնք մը քուէարկած է որ ռուսական սեփականութիւն կը հռչակէ Կարմիր Բանակի Գերմանիա գրաւած արուեստի գանձերը: Անհրաժեշտ էր 119 ձայն ապահովել առաջքն առնելու համար նախագահական վեթոյին, օրէնքը քուէարկուած է 141 ձայնով: Քուէարկութիւնը Գերմանիոյ բարկութիւնը առթած է. ան տակաւին կը պահանջէ որ արուեստի 300 հազար գործեր վերադարձուին:

ՇԻՄՈՆ ՓԵՐԷՍ, Իսրայէլի նախկին վարչապետը աշխատաւորական իր կուսակցութեան նախագահն ալ պիտի չըլլայ: Իշխանութենէն հեռացուած՝ չուրջ տարի մը առաջուան ընտրութիւններով, իր կուսակիցներն ալ 856–ի դէմ 1403 ձայնով մերժեցին իրեն յանձնել նախագահութիւնը, համադումարին ընթացքին:

*ԻՍՐԱՑԷԼԻ աջը ամէն չանք թափած էր որպէսզի արդելք հանդիսանայ հեռատեսլեան սփռումին այն առաջին քննութեան որ կը վերաբերի Ռապինի սպանութեան, բայց չանքերը ի դերեւ ելած են, հակառակ անոր որ մինչեւ Գերադոյն Ատեանին դիմած էր: Ֆիլմը ծանր ամբաստանագիրը մըն է Իսրայէլի ներկայ դեկավարներուն դէմ: Գարփինի կատարած քննութիւնը ցոյց կու տայ որ «վարչապետին սպանութիւնը հեռատեսանք էր կանխամտածուած եւ կազմակերպուած դործունէութեան մը յատուկ սենտիքայի մը կողմէ»: Հոն կը տեսնուի թէ ի՞նչպէս խորհրդարանական աջը եւ ծայրայեղ աջը միացած են 1995–ին, սպանութեան մղող արչաւ մը տանելով, ինչ որ աննախընթաց է: Ամիսներու երկայնքին, ցոյցերը իրարու յաջորդած են՝ «մա՛հ Ռապինի», «մա՛հ Ռապինի» լոզունգներով: Հարիւր հազարաւոր թուրցկիներ, նախատական հանրագրեր ձաղկած են ան որ սեղմած է «նացի Ա. Ֆաթի»ի ձեռքը: Ռապինն ալ ներկայացուած է նացիական համազգեստով, լուսանկարը պատրաստուած է Ալմանի մէկ հին նկարով: Հեռաձայնային խօսակցութեան մը ընթացքին, Գարփինի հարց կու տայ մարդասպանին.– «Կ'ուզէ՞ք որ Նեթանիահու Ռապինի յաջորդը ըլլայ» ու ան կը պատասխանէ.–«Նայեցէք, ընտրութիւնը կը կայանար մեր երկիրը անանկութեան առաջնորդող կոյր հետեւորդի մը եւ սկիզբ պատեհապաշտի մը միջեւ, որու վրայ կրնայինք ազդել: Կը հասկնա՞ք»:

ՋԻՋԵՒՈՅ պատերազմական պետը՝ Ս. Ռադուեւ «դիւանագիտական խորամանկութիւնը» որակելով ռուս–չէչէն համաձայնագիրը, յայտարարած է որ պատերազմը պիտի չարունակէ, օդը հանելով ռուսական կայանները, յորչափ անկախութեան ճանաչումը չըլլայ առանց պայմանի:

Ռ. ՊԱՌ ԵՒ ԼԻՈՆԻ ՀԱՑ ԳԱՂՈՒԹԸ

Ծանօթ է որ Ռ. Պառ ժխտական դիրքը Լիոնի Ապրիլեան ոգեկոչումներու առիթ բաւական անախորժ մթնոլորտ մը ստեղծած էր տեղւոյն եւ ընդհանրապէս Ֆրանսահայ գաղութին մօտ: Այս նկատի ակնարկած էր «Գանատ Անշէնէզ» Մայիս 7–ի իր թիւին մէջ եւ որու արձագանգած էինք Մայիս 13–ի մեր թիւով: Երկիծաթերթը կ'ըսէր նաեւ Ռ. Պառ կը սրբագրէր իր կաֆը եւ Մայիս 16–ին կ'ընդունէր Հայ համայնքին կողմէ: Լիոնէն մեզի կը տեղեկացնեն թէ նման ընդունելութիւն չկայ Մայիս 16–ին եւ նման ձեռնարկ մը կը ձգտի աւելի հանդարտ ժամանակաչրջանի մը:

Տեղեկացանք նաեւ թէ քաղաքապետին դիրքը օրակարգի նիւթ եղած է թաղապետական ժողովի նիստին, ուր բողոքած են ծագումով Հայ եւ այլ թաղապետական խորհրդականներ: Ռ. Պառ ընդունած է դաղութի ներկայացուցիչներ եւ յայտնած թէ պատահածը թիւրիմացութեան արդիւնք էր: Հաւանական կը նկատուէր որ այս առընչութեամբ հաղորդագրութիւն մը հրապարակուէր:

11, Rue du Bois de Boulogne,
75116 Paris, Tél. : 01. 45. 00. 15. 26.

ՄԱՄՈՒԼ

«Politique Internationale»

(Printemps 97, no 75)

ENTRETIEN
AVEC LEVON TER-PETROSSIAN

Arménie : Le Pivot caucasien

Պարբերականը չահեկան զրոյց մը հրատարակած է նախագահ Լեւոն Տէր – Պետրոսեանի հետ:

Զրոյցը զոր վարած է Միշէլ Մարեան առաւելաբար հետաքրքրական է Փրանսայի եւ ընդհանրապէս օտար ընթերցողներուն համար, չօշափուած նիւթերը ու նախագահին տեսակէտները ծանօթ ըլլալով «Ցառաջ»ի ընթերցողներուն:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐՈՒՆ ՀԵՏ

ԵՐՈՒՍԱղԷՄԻ ՎԱՂՈՒԱՆ ՏԷՐԵՐԸ ՌՈՒԲՈՒՆԻՆԵՐՆ ԵՆ

Նախատեսումներու համաձայն 2020 թուականին Երուսաղէմի մէջ աշխարհահռչակ եւ աւելի պիտի ըլլայ ուղղափառ կրօնաւորներու թիւը ու աշխարհականները պիտի վերածուին փոքրամասնութեան: Այդ ուղղափառները որպէս առօրեայի լեզու հին եբրայերէնը կը գործածեն, մերժելով արդի եբրայերէնը զոր կը նկատեն ուրիշ հաւաքականութեան մը լեզուն: Բարքերը, հաւատալիքները անփոփոխ պահելու սկզբունքը մեծ տեղ ունի իրենց կենսաձեւին մէջ: Կը յիշեցնեն հրէական զատկին – պասէք- պատուբանները թէ Իսրայէլի զաւակները պիտի դանադանուին ուրիշներէ, անփոփոխ պահելով իրենց անունը, հանդերձաւորումը, լեզուն: Աքսորի դարաւոր տարիներուն երբեք չեն մոռցած այս հրահանգը: Այս մօտեցումով կը բացատրեն արդի եբրայերէնին հանդէպ իրենց մերժումը: Այդ մօտեցումով շատ բնական կը նկատեն նաեւ կէթթօներու մէջ կղզիացած իրենց կեանքը: Այլ կերպ կարելի պիտի չըլլար թիւավարել հոսանքն ի վեր ու սկզբնական ոչխարին հարազատ մնալ:

Իրենց մատնոդութիւններուն գլխաւորն է իրենց փոխանցուածին անխախտ պահպանումը. աչալուրջ կը հսկեն որպէսզի անրիծ չարունակուին բարքերն ու պատուիրանները: Այսու հանդերձ, չեն մերժեր արդիականութիւնը. կ'առնեն անկէ միայն զան որ կրնայ օգտակար ըլլալ իրենց, դիւրացնել կեանքը: Գիտակից են թէ յաջորդ սերունդը աւելի եւս ենթակայ պիտի ըլլայ արտաքին ազդեցութիւններու եւ ատիկա վախ կը պատճառէ իրենց որ կրնան վտանգուիլ դարաւոր սկզբունքները:

Աչխարհականը անոնց համար այն է որ մոլորումի մէջ է իր անգիտութեան պատճառով ու չի գիտեր թէ կրօնքը ինչ ուղղութիւն կրնայ տալ իրեն: Այնքան հիմնաւոր է իրենց հաւատքը որ չեն վարանիր ապագային բացարձակ տէրերը տեսնելու իրենք դիրենք. մինչեւ այն ատեն որ լահէ փոքրամասնութեան համար որպէս ընտրանք կը ներկայացնեն կամ համակերպում, կամ քաղաքէն մեկնում:

ՀԱՑ ՄԸ ՍԱՐՏԵՆԻԱՑԻ ԹԱԳԱՒՈՐՈՒԹԵԱՆ ԴԻՒԱՆԱԳԻՏԱԿԱՆ ՍՊԱՍԱՐԿՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

ՆՕԹԵՐ՝ ԻԲՐԵԻ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹԵԱՆ ՄԸ ՆԱԽԱԲԱՆ ՏԷՈՏԱԹՕ ՓԱՓԱԶԵԱՆԻ ՄԱՍԻՆ

ՓՐՈՖ. ԿԱՊՐԻԷԼԼԱ ՈՒԼՈՒՀՈՃԵԱՆ

Կ՚արժէ մօտէն քննել զրուխեան որոշ մասեր որոնք ցոյց կու տան հասուն մտքի մը արդասիքը, բան մը որ կը զարմացնէ եթէ, ինչպէս կ՚երեւի Թուականէն, խմբագրած է 1828-ին, 20-ամեայ երիտասարդի մը կողմէ, որ հազիւ տարիէ մը վեր կը զտնուէր Փիլմոնթէի Պետութեան մէջ: Մակագրութիւնն է՝ «Գործ՝ ճօնուած Արքային՝ Նորին Վսեմութեան քարտուղար–Թարգման Տէոտաթօ Փափազեանց Պառոնին կողմէ – Թորինօ»:

Ձօնը կը կրէ «22 Juin 1828 - Gênes» արձանագրութիւնը· գրուած է իտալերէն· «Տէ՛ր (Sire), չորս դարերէ ի վեր Հայաստանի թագը կը պատկանի Սաւոյայի արքաներուն: Որքա՛ն փառք ինծի համար, ո՛վ Տէր, ըլլալ առաջին Հայը Ձերդ Վսեմութեան կողքին, Ձեր բազմադարեան գահին ծառայողներուն մէջ: Կը խնդրեմ Ձերդ Վսեմութենէն, որ այսքան մեծ չնորհքին աւելցնէք ուրիշ մը, թոյլատրել ինծի երախտագիտութիւնս յայտնել Ձերդ Վսեմութեան նուիրելով քանի մը հայկական վաւերաթուղթերու նկարագրութեան աշխատանքը, զոր կատարեցի Փիլմոնթէ բնակութեանս ժամանակ: Եւ որո՞ն աւելի արժանիօրէն քան Ձերդ Վսեմութեան կրնայի ճօնել ուսումնասիրութիւնը ցարդ ծանօթ, ըստ տոյզ վաւերականութեամբ, Հայաստանի թագաւորներու վերաբերեալ միակ փաստաթուղթերուն, որոնք պահուած են Պետութեանդ մէջ և այժմ կը հրատարակուին Ձերդ Վսեմութեան հպատակ Հայու մը կողմէ որ ոչ մէկ բանով ինքզինքը աւելի հպարտ կը զգայ քան ծառայելով Սաւոյայի օգոստափայլ հարցատութեան:

«Տէր, Ձերդ Արքայական Վսեմութեան խոնարհ ծառայ եւ հաւատարիմ հպատակ՝ B(ar)one D. Papasianz»:

Բացի ոճէն, որ իր տարիքը, դիրքը եւ ժամանակաշրջանը նկատի առնելով չէր կրնար տարբեր ըլլալ, նախաճեռնութիւնը եւ պատմական պատրաստութիւնը մեծապէս հետաքրքրական են: Նոյն թղթածրարին մէջ, առանձին թուղթերու մէջ, պահուած են սեւագրութիւններ, որոնք ցոյց կու տան զրուած ժամանակ եղած սրբագրութիւնները, համբերութեամբ եւ բծախնդրութեամբ· «Հայոց թագաւորներէն ձենովայի Հանրապետութեան տրուած պարգեւաչնորհումները որ այժմ արքունիքի դիւաններուն մէջ կը գտնուին եւ հաւանաբար պատմական որոշ կարեւորութիւն ունեցող միակ հայկական վկայագրութիւններն են, Եւրոպայի մէջ պահուած»: (Զանազան ընդումներ): «Քանի մը ակնառու անձնաւորութիւններ օգտակար դատեցին այս վկայագրութիւններուն հրատարակութիւնը, այնպէս որ սկսայ անոնց նկարագրութիւնը, թարգմանելով, մեկնաբանելով եւ նօթագրութիւններ ընելով: Եւ տրուած ըլլալով որ Հայոց պատմութիւնը ընդհանուր կերպով քիչ ծանօթ է (ընդումներ) գործիս նախաբան մը դրի հակիրճ պատմականը ընելով Բագրատունեան, Ռուբինեան հարստութեանց, որոնց թագաւորութեան կը պատկանին այս վկայականները: Փիլմոնթէի մէջ ուրիշ առարկայ մը հայկական պատմութեան վերաբերեալ (ընդումներ) հին մատնաւուփ մըն է որ Պիոս Ե. Պապը թողած է Ալեսանդրիայի մօտ Պոսքօ վանք, Հայր Տոմինիքանոյին» եւ այլն:

Բայց, վստահաբար, Ֆէրրարայի Թղթածրարին մէջ ամենակարեւոր իրը կը յիշեցնէ Լանկլուայի նամակը· ազնիւ Թուղթի վրայ տպուած երկու տպագրութիւններ են, իւ փոլիօ, որ կը պարունակեն հայկական երկու դրութիւններ, իտալերէն վերնագրով՝ «Հայերէն բնագիր՝ Հայոց Թագաւոր Լեւոն Գ.ի ձեռնագիրներուն տուած առանձնաչնորհումին, 1288 Թուին, Հայոց Թուականով՝ 737–ին» եւ «Հայերէն բնագիր մատնատուփի արձանագրութեանց»:

Հաւանաբար, ուրիմն, ասոնք ըլլան հրատարակուած միակ գործերը ձեռագիրներու ամբողջ չարքէն, ներառեալ մատնատուփին արձանագրութիւնները, դեղեցիկ արտագրութիւնները, ինչպէս կարելի է հետեւցնել Լանկլուայի գրած մեկնաբանութիւններու եւ արձանագրութիւններու մասին նամակէն:

Կարելի է նոյնիսկ մտածել որ այս էջերը վենետիկ տպուած ըլլան, բայց դժբախտաբար այս մասին ոչ մէկ յուշումունք կայ եւ ինչ որ աւելի ցաւալի է, այդ տպագրութիւնը կատարող անձին անունը նոյնիսկ չկայ, բան մը՝ որ ըստ սովորութեան, մատենագրական գործերու հեղինակութիւնը կը բնորոշէր ժթ. դարուն, մանաւանդ Ս. Ղազարի մէջ: Ամէն պարագայի մէջ, հաստատ է որ Տէոտաթօ Փափազեան առաջինը եղաւ արժեւորելու եւ հանրութեան ներկայացնելու վկայաթուղթեր՝ որոնք աւելի վերջ յիշատակուեցան նոյնինքն Լանկլուայի կողմէ կարեւոր ուսումնասիրութիւններու մէջ (3), իսկ աւելի վերջ, Հայր Ալիշանի կողմէ (4):

Գալով կրկին ձենովային, յիշենք որ ան միայն Արեւելքի հետ վաճառականական կապեր ունեցող հասարակապետութիւնը կամ Սարաենիական թագաւորութեան միջերկրականեան նաւահանգիստը չէր ներկայացներ: Այլեւ, ձենովա Փափազեան Պառոնին համար, իր երիտասարդութենէն սկսեալ, բազմաթիւ բարեկամներու վայրն է: Անոնց հետ յաճախակի հանդիպումներ եւ նամակագրութիւն ունի: Յիշենք անոնցմէ երկու անուն. Էթիէն Ձենթուրիոնի եւ Մարչելօ Ձերութի: Առաջինին հետ յարաբերութիւնը կը չարունակուի հասուն տարիքին ալ, քանի որ 1854–ի նօթագրութիւններուն մէջ Փափազեան կը յիշէ մօրը հետ ըրած մէկ ճամբորդութիւնը, որ զիրենք կ՚առաջնորդէ Ռիվիէրայի Գոկոլեթօ գիւղը, Ձենթուրիոնիներու բնակարանը:

Երկրորդը՝ Ձերութի, որուն հետ զանազան առաքելութիւններ կատարած են միասին, արեւելեան զանազան երկիրներու մէջ, վայրկեան ասպարէզ մը կը շահինակէ դիւանագիտութեան մէջ եւ կը հասնի բարձր պաշտօններու: Կատակասէր եւ զուարճախօս, Փափազեանի փափաքած ընկերը մըն է: Կը սորվի հայերէն այբուբենը զոր կը գործածեն իրենց նամակներուն մէջ, ծածկելու համար հանրական գրաքննութենէ անցնող բառեր: Քանի մը օրինակներ իրենց ջերմ յարաբերութենէն, հակառակ այդ ժամանակաշրջանին գործածուող եւ պաշտօնական հանգամանք ստացած խօսակցութեան ձեւին: «Պրաւօ՛, պրաւիսիմօ՛, Դուք յաջողած էք յաղթել նշանաւոր «Guyular»ը եւ սանձել սարսափելի, սառն «Maistre»ը: Այլեւս բնաւ կասկած չունիմ Ձեր դիւանագիտական կարողութիւններուն եւ savoir faire–ին վրայ, նոյնիսկ ամէնէն խրթին եւ դժուար պարագաներու մէջ: Արեւելքէն մեզի հասած լուրերը կը վերաբերին մինչեւ Մարտ 11–ի ժամանակաշրջանին: Կը թուի թէ ամէն բան հասունցաւ եւ հեռու չէ ժամանակը երբ այս բոլոր խառնուած հանդոյցները պիտի քակուին: Մինչ այդ յայտնի չէ թէ ե՞րբ կը մեկնի նաւատորմը դէպի կոզինները, դիտենք միայն որ այս առընչութեամբ որոշում տալու համար հարկ է սպասել յաջորդ նամակներուն· այդ պարագային պիտի մեկնին, հաւանաբար, Commercio, Bertoldo, Aurora եւ ուրիշ փոքր նաւեր: Սակայն Դուք պաշտօնապէս տեղեկութիւն պիտի առնէք Քարտուղարութենէն, որովհետեւ հաւանաբար Դուք ալ այդ մեկնումին մաս կազմէք»: Եւ կը չարունակէ ուրիշ նամակի մը մէջ· «Եթէ ես Ձեզմէ առաջ կ. Պոլիս հասնիմ, ինչ որ հաւանական է քանի որ աւելի առաջ կը մեկնիմ, վստահ եղէք որ Ձեզ կը փոխարինեմ Ձեր սիրելի մօր, ինչպէս նաեւ Կոռիալլօ մարքիզին եւ ամբողջ ընտանիքին մօտ...ըլլալով որ բացի զանազան արդելքներէ կայ նաեւ հովը որ կրնայ քանի մը օրով ուշացնել մեկնումս, կը խնդրեմ որ ներկայս ստացած ըլլալու լուրը իմացընէք ինծի, որպէսզի աւելի զոհ մեկնիմ, եւ եթէ գաղտնի քանի մը հաղորդելիք ըլլաք ինծի, խնդրեմ հայկական տառերով գրեցէք» (նամակ Ձենովայէն Թորինօ ղրկուած, 1828 Մայիս 21–ին):

Կրնանք տակաւին երկար պրպտել Փափազեան Պառոնի Թուղթերուն մէջ եւ բացի պաշտօնական բնոյթ կրող վաւերաթուղթերէ կամ մատնաւուրագիր հայկական պատմութեան առընչուող փաստաթուղթերէ, գտնել նաեւ հաւաքածոյ մը ժամանակուան սովորութիւններուն եւ առօրեային վերաբերող Թուղթերու:

(Շար. 3 եւ վերջ)

(3) V. Langlois, Les trésors des chartes d'Arménie ou Cartulaire de la Chancellerie royale des Roupéniens, Venise, 1863.

(4) Հ. Ղ. Ալիշան, *Սիսուան*, Վենետիկ, 1885:

ՄԻՆԱՍ ԹԷՕԼԷՕԼԵԱՆ

ՎԱՀԷ ՕՇԱԿԱՆ

Մինաս Թէօլէօլեանի մահով մեր մատուռական ճակատէն կը չքանայ մարտիկ մը որ կեանքով, գործով ու գաղափարներով խորհրդանշանն էր հայ աւանդական մշակոյթի քանի մը մեծ արժէքներուն: Եւ առաջին հերթին՝ արեւմտահայերէնին, որ հարիւր տարուան աշխատանք ու պայքար վերածեր էին ստեղծումի եւ մատծումի նուրբ, ճկուն ու չքեղ գործիք մը նոյն ատեն: Լեզուն ազգային ինքնութիւն է, մշակոյթ է, ըլլալէ առաջ անձնական յատկանիշ: Եւ որովհետեւ ոչ օք, ոչ պետութիւն, ոչ ալ անհատ իրաւունքը ունի զայն ըստ կամս փոխելու՝ Մինաս խաչակիրի մը չերմեռանդութեամբ ու կամքով աշխատեցաւ այդ լեզուն ազատ ու մաքուր պահել, վէմոնիի մը կամ Նարդունիի մը նման՝ ներսէն ու դուրսէն եկող վտանգներէն: «Հայ լեզուի, եւ յատկապէս արեւմտահայերէնի ախոյեան» – ահա մակդիրը որով ինք պիտի նախընտրէր յիշուիլ ապագայ սերունդներէն, չատ հաւանաբար:

Ան որ կը հաւատայ արեւմտահայերէնի դերազանց արժէքին՝ կը հաւատայ նաեւ Սփիւռքի վաւերականութեան եւ ապագային: Եւ՝ կ՚ապրի այդ իտէալին համար: Մինասի կեանքին երկրորդ առանցքը եղաւ Սփիւռքի հայկականութեան պահպանումը որուն համար պայքար մըղեց, կուսակցական կառոյցներու եւ մասնաւորապէս Հայ Յեղափոխական Դաշնակցութեան շրջանակներուն մէջ, յանուն մարդկային, եւ յատկապէս ազգային ազատութեան եւ արժանապատուութեան՝ Հայաստանի համայնավար վարչակարգին, Թուրք կառավարութեան հակահայ քաղաքականութեան եւ Սփիւռքը խարխարող երեւոյթներուն դէմ: Բարոյախօս միտք էր հապճեպ ու կը հաւատար քարին վերջնական յաղթանակին:

Մինաս Թէօլէօլեան գրական հրապարակ իջած էր 1945–ին, Հալէպ հրատարակուած իր «Մինոլորտ» բանաստեղծական գրքոյկով որ իր ժամանակակիցներուն – Գ. Չէքիճեան, Վահէ – Վահան, Արմէն Անոյշ, Ե. Պօյաճեան, Ա. Տատըեան, Ժ. Յակոբեան եւ այլք – քաղդատմամբ՝ լաւ միջին մըն էր: Սակայն ազգային մշակոյթի ծառայութիւնը, լրագրութիւնը եւ ուսուցչութիւնը աւելի հըրապուրիչ էին իր կենսախայտ խառնուածքին համար: Եւ հոն փնտռեց իր ճշմարտութիւնը: Ու տասը տարի հետ, 1955–ին, Գահիրէ, անոր տաղանդը գտաւ իր կազապարը եւ արտադրեց այն գործը որով պիտի յիշուի ու տեւէ Մինասը մեր գրականն մշակոյթին մէջ – «Դար մը Գրականութիւն», վերահրատարակուած աւելի ուշ, 1977–ին, Պոսթընի մէջ, Սթիվըն Տէյ Փրէսի կողմէ: Շատ հաւանաբար այս երկհատորեակը պիտի ըլլայ վերջին լուրջ դիրքը որ պիտի գրուի արեւմտահայ գրականութեան մասին: Նման դիրք մը, գուտ բանասիրական համատեքստ մը արդասիքը ըլլալէ աւելի, գրականութեան ու գրագէտներու հանդէպ խոր ու հազուագիւտ համակրանքով գրուած, տաք ապրումի, սիրոյ գործ մըն է:

Գրական մշակոյթ մը գիրքերէ, թերթերէ կամ ակնթէներէ աւելի մարդոց յիշողութեան եւ սրտին մէջ ապրելով է որ կը գիմանայ ժամանակի խարտոցին ու կը վերանորոգէ ինքզինքը եւ հանրութիւնը: Պատմական ամէն շրջան, ունեցած է իր հատաքական ճիշդութեան խնամակալները, ինչպէս անցեալին եղած են Մ. Մամուրեան, Հր. Աստուր, Թէոդիկ, Ա. Արփիարեան, Ա. Ալպոյաճեան, Ա. Զոպանեան, Յ. Օշական եւ ուրիշներ: Մեր ժամանակներուն, այդ որակի մարդոց թիւը չատ մեծ չէ: Մինաս Թէօլէօլեան, իր ոգիով, – վստահով՝ ցայտուն օրինակն է այդ ընտրեալ մարդոց եւ իր մահով, այդ տեսակ հայ մտաւորականներուն թիւը աւելի եւս կը նուազի, դժբախտաբար:

Բայց ինքը պիտի չուզէր որ այս ժխտական մտածումով փակէի իր մասին սա քանի մը նօթերը: Սիրելի Մինաս, որտակից բարեկամս եւ մտքի ընկերս, պիտի ըսեմ թէ քիչ արժանիք Հայու մեր կեանքին մէջ աւելի մեծ է քան մեր գրական մշակոյթի Թանգարանին Հոկիտ պաշտօնը որ ստանձնած էիր այնքան արժանաւոր կերպով: Իմաստ ու պատկեր որ Պոմպէյ քաղաքի հանրածանօթ պատկերն օրինակով՝ պիտի յաւերժացնէ քեզ եւ քու պաշտած ժողովուրդիդ գրական մշակոյթը:

ՔԻԼԼԱՐԱ
Ապրիլ 20, 1997

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

Ի ՆՊԱՍՏ ԴԱՇՆԱԿՑԱՑԻՆ ՔԻՒՐՏԻՍՏԱՆԻ ՄԸ ԹՐՔԱԿԱՆ ՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՄԸ ՄԷՋ

Սէրաֆէտտին Էլչի, զարտուղի քիւրտ ղեկավար մը, իր կուսակցութիւնը հիմնած է: Հակադրուելով անջատողականութեան, կ՚առաջարկէ որ Թուրքիոյ Քիւրտերուն իրաւունքները ճանչցուին զանազան ընկերային, բնոյթի Սահմանադրութիւնէ մը: Ինք վստահ է թէ, այս ձեւով, Իրաքի Քիւրտերը իրենց պիտի միանան:

Իրեն հետ հարցազրոյց մը կատարած է Աւնի Իօզկիւրէլ (Պոլսոյ «Ռատիքալ»ին մէջ հրատարակուած): Լրագրողը նախ կը դրէ թէ «Ես Քիւրտ եմ» յատարարութիւնը, որ մեր օրերուն աննկատ կ՚անցնի, 1970–ական տարիներուն ան ռումբի մը տպաւորութիւնը գործած է, երբ Սէրաֆէտտին Էլչի զայն արտասանած է, այն ատեն երբ ինք Քաղաքաչինութեան նախարարն էր եւ Ժողովուրդի Հանրապետական Կուսակցութեան (Սոսիալ – Տեմոկրատ) երեսփոխանը: Այդ կէտէն, իրեն համար դժուարին շրջան մը կը սկսի: 1980–ին, քաղաքական անձնաւորութիւններուն մէջ ինք մեծապոյն թիրախը կը նկատուի պետական հարուածի հրամանատարներուն կողմէ: Նոյն ատեն, քիւրտ մարտական խմբաւորումներն ալ իրեն չեն համակրիր, որոնք զինք իրենց կուսակցութիւններէն դուրս կը ձգեն: Որովհետեւ Էլչի արդէն իսկ կ՚ըսէր որ քրտական հարցը կարելի չէ զէնքով լուծել եւ ոչ ալ երեւակայտիպ առաջարկներով: Այսօր, իր կուսակցութիւնը հիմնելէ ետք, երբ լրագրողը իրեն հարց կուտայ թէ ինչ բան զինք մղած է նման քայլ մը առնելու, Էլչի կը պատասխանէ. «Թուրքիան պետութիւն մըն է որ մեծ խաղաթուղթեր ունի: Դժբախտաբար ան չունի այն տեղը որուն արժանի է, պետականց գէշ կառոյցին պատճառով: Մեր կուսակցութիւնը իր ցպատակակէտը ըրած է այս հարցերուն լուծումը, որ է՝ Թուրքիոյ մէջ խաղաղութեան հաստատութիւնը և երկրին վարկը ապահովելը»: Էլչի կ՚աւելցնէ թէ միւս կուսակցութիւններն ալ նոյն նպատակները կը հետապնդեն անկասկած, բայց իրենք կ՚ըսեն թէ քրտական հարցը արմատն է բոլոր միւս խնդիրներուն: Այնքան ատեն որ ան չլուծուի, ո՛չ կարելի պիտի ըլլայ ժողովրդավարութիւնը առջեւ բերել: Նման դիրք մը, գուտ բանասիրական համատեքստ մը արդասիքը ըլլալէ աւելի, գրականութեան ու գրագէտներու հանդէպ խոր ու հազուագիւտ համակրանքով գրուած, տաք ապրումի, սիրոյ գործ մըն է:

Գրական մշակոյթ մը գիրքերէ, թերթերէ կամ տեսքէներէ աւելի մարդոց յիշողութեան եւ սրտին մէջ ապրելով է որ կը գիմանայ ժամանակի խարտոցին ու կը վերանորոգէ ինքզինքը եւ հանրութիւնը: Պատմական ամէն շրջան, ունեցած է իր հատաքական ճիշդութեան խնամակալները, ինչպէս անցեալին եղած են Մ. Մամուրեան, Հր. Աստուր, Թէոդիկ, Ա. Արփիարեան, Ա. Ալպոյաճեան, Ա. Զոպանեան, Յ. Օշական եւ ուրիշներ: Մեր ժամանակներուն, այդ որակի մարդոց թիւը չատ մեծ չէ: Մինաս Թէօլէօլեան, իր ոգիով, – վստահով՝ ցայտուն օրինակն է այդ ընտրեալ մարդոց եւ իր մահով, այդ տեսակ հայ մտաւորականներուն թիւը աւելի եւս կը նուազի, դժբախտաբար:

Բայց ինքը պիտի չուզէր որ այս ժխտական մտածումով փակէի իր մասին սա քանի մը նօթերը: Սիրելի Մինաս, որտակից բարեկամս եւ մտքի ընկերս, պիտի ըսեմ թէ քիչ արժանիք Հայու մեր կեանքին մէջ աւելի մեծ է քան մեր գրական մշակոյթի Թանգարանին Հոկիտ պաշտօնը որ ստանձնած էիր այնքան արժանաւոր կերպով: Իմաստ ու պատկեր որ Պոմպէյ քաղաքի հանրածանօթ պատկերն օրինակով՝ պիտի յաւերժացնէ քեզ եւ քու պաշտած ժողովուրդիդ գրական մշակոյթը:

ՔԻԼԼԱՐԱ
Ապրիլ 20, 1997

Գերմանահայ համակաւի

ՄՈՌԱՑՈՒԱԾ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՁԱՅՆԸ

Աշխարհի բոլոր ծայրերում ապրող Հայերից ամէնքը չէ, որ կարող են Ապրիլի 24–ին բազմահազար ուխտաւորների հետ ծաղիկներ տանել Ծիծեռնակաբերդ։ Բայց աշխարհի բոլոր ծայրերում ապրող Հայերի սրտերն այդ օրը միանման են տրոփում – ցաւով մէկ միլիոն ու կէս զոհերի համար եւ յարատեւելու տենչանքով։

Բազմաթիւ են հայկական համայնքներն աշխարհում։

Աւելի քան եօթանասուն տարի առաջ ստեղծուել է նաեւ Պէրլինի Հայ Տունը։ Մի կտոր Հայրենիք՝ Պէրլինի Հայերի համար։ Այստեղ նրանք ուրախանում են հայրենիքի ուրախութիւններով եւ տրիւմում նրա տխրութեամբ։ Ապրիլի 24–ը յատուկ օր է նաեւ այստեղ։

Այս տարուայ ծրագիրը պատրաստել է Պոխտամի Հայկական Ուսումնասիրութիւնների Ինստիտուտը, Միհրան Տաշպաղի ղեկավարութեամբ։ Նա գրի է առել Մեծ Եղեռնից հրաշքով փրկուածների յիշողութիւններից։ Այսօրուայ երեկոն նրանց է նուիրուած – փրկուածներին։ «Մոռացուած սերունդի» ձայնը պիտի հնչի այս երեկոյ։

Պէրլինի հայկական համայնքի վարչութեան անունից ու ներկաներին եւ համայն մարդկութեանն է դիմում Վարդգէս Սահակեանը. «Քսաներորդ դարի առաջին ցեղասպանութիւնից 80 տարի է անցել, սակայն Թուրքիան դեռ չի խոստովանում եւ չի ընդունում իր մեղքը։ Ցանցագործների ժառանգների համար մեղքի ընդունումը մի դուրս փրկութիւն կը լինէր, եթէ նրանք իրենց խղճի առաջ մաքուր են ուզում ապրել։ Սակայն աշխարհն է վկայ, թէ ինչպէս այսօր էլ մարդու իրաւունքները չահագործւում են Թուրքիայում։

Մարդկանց կողմից կազմակերպուած ոճրագործութիւններին մարդկութիւնն անհամար զոհեր է տուել։ Մենք յիշում ենք այսօր փրկուածներին, նրանց ովքեր զաժանօրէն տեղահանել են հայրենիքից, ցրուել աշխարհով մէկ եւ ետ վերադառնալու ոչ մի հնարաւորութիւն չունեն։ Չի կարելի թողնել, որ Եղեռնի զոհերը նաեւ մոռացութեան զոհեր դառնան։ Ցիշողութիւնը պէտք է օդնի, որ այլեւս նոր ազգասպանութիւններ չլինեն»։

Միկրոֆոնին է մօտենում Պոխտամի Հայկական Ուսումնասիրութիւնների Ինստիտուտի աշխատակցուհի, Հոլեբան Քըրխտին Փլաթը, զուգակը մի ժողովրդի, որի երկիրը 1915 թուին Թուրքիայի զաշնակիցն է եղել։ Տիկին Փլաթը ուսումնասիրում է ցեղասպանութիւնների, յատկապէս հայկական ջարդերի թողած ազդեցութիւնը փրկուածների հոգեկան աշխարհի վրայ։

«Եղեռնի զոհերը չիրմներ չունեն։ Դեռ չարունակւում են անհատանելի մնալ նրանց սպանութիւնների վայրերը, որտեղ կարելի լինէր մոմ վառել կամ աղօթել այդ հոգիների համար։ Այդ պատճառով Ապրիլի 24–ը ոչ միայն յիշատակի օր է, այլ նաեւ յիշատակի վայր։

Ապրիլի 24–ը ուղղուած է աշխարհի պատմութեան դրքերի դէմ, որոնք դեռ չարունակում են մոռանալ Հայերի ազգասպանութեան փաստը։ Դա էլ հէնց ուրացող մարդասպանների նպատակն է։

Ապրիլի 24–ը նաեւ պահանջներ ներկայացնելու օր է – քաղաքական եւ իրաւական պահանջներ։ Պահանջները ներկայացնելը չի կարելի դադարեցնել, մի իրագործումից է ուր մարդիկ գոհ ըլլան»։

Սակայն, ըստ լրագրողին, ոմանք կը մտածեն թէ Թուրքիա իր սահմանները կ'ընդարձակէ եթէ ան այս լուծումը որդեգրէ։ Էլէի անվարան կը հաստատէ այս վարկածը. իրեն համար, կը բաւէ որ Թուրքիա միայն թէ այդ փափաքը ունենայ քանի որ, առանց պատերազմելու, առանց գինուոր մ'իսկ ուղարկելու, ան ձեռք պիտի ձգէ Իրաքի հիւսիսին (իրաքեան Քիւրտիստան) կցումը այդ միութեան, անոր բնակիչներուն ազատ կամքով։ Այս պարագային, ըստ իրեն, Թուրքիա կարելիութիւնը պիտի ունենայ հասարակաց երդիք մը դառնալու, որուն տակ պիտի անցնին Միջին – Արեւելքի այլ ժողովուրդներ եւս։

որովհետեւ յանցագործները մինչեւ այսօր միայն դրանց առաջ է, որ իրենց պիտնախատուած են ղդում։

Դժուար է «զոհ» հասկացողութեան հետ համակերպուելը, քանի որ փրկուածները կենդանի են։ «Ցանցագործ» հասկացողութեան կողքին «զոհ» նշանակում է մեռած լինել։ Ահաւորն այն է, որ ազգասպանութիւնը չի սահմանափակւում մեռածներով – այն խեղաթիւրում է զոհածօրէն, ընդգրկելով նաեւ յաջորդ սերունդներին։

Եղեռնի թողած աւերածութիւնների ու ցաւը պէտք է ընդունել եւ յիշել։ 20–րդ դարում հետապնդումների ու բռնութիւնների զոհ դարձած ազգերից միայն Հրեաներն ու Հայերն են, որ կարողանում են իրենց յիշողութեամբ չթողնել, որ այն մոռացութեան մատնուի։

Բայց յիշել կարողանալը նշանակում է պարտաւորութիւն վերցնել, որը պէտք է պատասխանատուութեամբ կրել»։

Այսպէս է խօսում Գերմանահային, որն իրեն նոյնպէս պատասխանատու է զդում եւ պայքարում է մոռացութեան դէմ։

Շնորհակալութիւն քեզ, Քրիստին Փլաթ։ Շնորհակալութիւն բոլորին, ովքեր կիսում են մեր ցաւը եւ մեզ հետ են նաեւ մեր ուրախութեան պահին։

Ցեսոյ երաժշտութիւն է հնչում – Կոմիտաս – մէկը փրկուածների՞ց։ Նուագում են Կիմ Քաչքաչեանն ու Սամուէլ Բարսեղեանը։ Ռոլանտ Պոլտին բեմադրել է Միհրան Տաշպաղի հարցազրոյցները փրկուածների հետ։ Կարդում են Եղնիկ Մազլումեանը, Գայեանէ Ճոլաստիեանը, Էլիզ Հարամանը, Հենրիկ Իսայեանը եւ Նազելի Էօզկիւլը։ Դրանք տարեց մարդկանց յիշողութիւններ են իրենց մանկութիւնից՝ այնպէս անայլ եւ այնպէս կարճատեւ երազ։ Այն ընդհատուել է միանգամից, դաժանօրէն։ Միանգամից ծեքած արթնացել են նրանք օտար ափերում։

– Ինձ թւում է հայ լինելը մէջս ցաւի դժբախտութեան ու տխրութեան հետ է կապուած, – Լարդերից փրկուած հօրն է դիմում աղջիկը։

– Հայի ուժը յիշելու մէջ է։ Դա մեզ օգնում է ապրել, դրանով մենք պայքարում ենք մոռացութեան, սառ եւ բռնութեան դէմ։ Մեր յիշողութեան փաստը պահանջում է Հայերի ազգասպանութեան փաստի ընդունումը աշխարհի կողմից։ Մենք իրաւունք չունենք մոռանալու։ Ցաւի մասին յիշելը չի նշանակում տառապելով ապրել։ Ցաւի մասին յիշելը աշխարհի բոլոր Հայերին կապում է իրար հետ։

Դրանում համոզուած են աշխարհի բոլոր Հայերը։

ՄԱՐԳԱՐԻՏ ԹԱԴԵՒՈՍԵԱՆ

Պէրլին, Մայիս 10

ՇԱՒԱՐԹ ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

Ա. ՄԱՍ.- ԱԼԻ ՐԻԶԱՅԻ ՕՐԱԳԻՐԸ

Համաձայնութիւն դոյանալէ վերջ, մեկնեցայ եւ զացի Վլատիմիրը բերի, ծանօթացնելու համար պանդոկապետին հետ։ «Ահա, սիրելիս, այս մարդն է որ պիտի բերէ հիւրերը», ըսի անոր։ Իրա՛ր հետ ծանօթացան։ Ցետոյ՝ Վլատիմիրին հետ մեկնեցանք ղէպի ոստիկանատուն։ Այստեղ հետեւեալ հրահանգը տուի անոր.

– Հիմա քու մարդոց կ'երթաս կ'ըսես թէ «ձեզ Սիրքէճիէն չարժանաւ պիտի նստեցնեմ», ու կ'առնես պանդոկ կը տանիս։ Մենք գիշերը պանդոկէն կը վերցնենք զանոնք։

Վլատիմիրին հետ համաձայնելէ վերջ այսպէս, անցագիրները յանձնեցի եւ զրկեցի։

ՊԱՆԴՈԿԻՆ ՀԻՒՐԵՐԸ

Յաջորդ օրը Վլատիմիր ոստիկանատուն եկաւ։

Այսօր, իրիկուան դէմ, հինգ հոգին պանդոկ պիտի տանիմ ըսաւ։

Պատուիրեցի որ զանոնք պանդոկ առաջնորդելէ վերջ լուր տայ մեզի։

Արդարեւ, այդ օրը, իրիկուան դէմ, Վլատիմիր նորէն ոստիկանատուն եկաւ, ըսաւ թէ հինգ հոգին տարած է պանդոկ, եւ ինծի ցոյց տուաւ հայերէն գրուած քանի մը տոմսեր։

Հինգ հոգին պանդոկ տարի։ Իրենց ըսի որ, չարժանաւը առտուն կանուխ մեկնելու տիպրուած ըլլալով, հիմակուընէ ինծի թուղթ մը գրեն տան՝ ըսելով որ ողջ առողջ չարժանաւ նստած ու մեկնած են։ Որովհետեւ ըսի, առտուն կանուխ երբ գամ պիրենք չարժանիկաւ նստեցնելու, ամճապարանքի պահուն դժուար կ'ըլլայ գրելը։ Եւ իրիկուընէ իրենց ձեռքէն առի այս տոմսերը։ Այս տոմսերը ցոյց պիտի տամ հինգ փախստականներուն Պոլիս մնացած ընկերներուն, որպէսզի անոնք ալ մէկիկ մէկիկ առաջնորդեմ ձեր մօտ, դուք ամէն իրիկուն սպասեցէք հիւրերուս։

ՀԻՆԳ ԱՌ ՀԻՆԳ ԵԿԱՆ

Անհրաժեշտ հրահանգները տուին։ Պանդոկ ղրկուելիք պաղտնի ոստիկանները զատեցի։ Կէս ղիշերը անց, ժամը 2–ին պիտի երթայինն պանդոկ, ձերբակալելով հինգ հոգին պիտի բերէին ոստիկանատուն վերատեսչութեան չէնքը։ Բնականաբար, այդ պահուն ոչ ոք պիտի դըտնուէր փողոցներուն մէջ եւ ոչ ոք պիտի տեսնէր ձերբակալեալները։ Յարմար դատեցի պանդոկապետին յանձնարարել, որ պատուիրէ իր ծառային, թէ երբ ճամբորդներուն մասին իրմէ տեղեկութիւն խնդրուի, պատասխանէն թէ դիշերը Պուլկարիա մեկնեցան։

Այդ դիշեր, գաղտնի ոստիկանները կ'երթան պանդոկը, ուր կը գտնեն հինգ հոգին կազմ եւ պատրաստ, ձերբակալէն ծրարները իրենց ձեռքին մէջ, Վլատիմիրի գալատեան ակնդէտ։ Առանց աղմուկ հանելու, կը ձերբակալեն ու կը բերեն ոստիկանական վերատեսչութիւն, ուր կը բանտարկեն անոնց համար առաջուընէ պատրաստուած սենեակներու մէջ։

Յաջորդ օրը Վլատիմիրը չեկաւ։ Դացեր էր իր ծանօթներուն մօտ, անոնց տալու այն տոմսերը, զորս ղրած էին իր կողմէ Պուլկարիա փախցուած (՞) հինգ Հայերը։ Եւ մօտաւորապէս 20 լուսանկար եւս բերաւ։

Քննեցի այս լուսանկարներն ալ։ Մեր փնտռած մարդոց նմանող ոչ մէկը կար անոնց մէջ։ Սակայն նկատելով որ բոլոր տունք մէկ անգամէն պանդոկ տանիլը անպատեհ էր, այդ օրը որոշեցինք անցադիրները տալ Վլատիմիրին։

Այս ձեւով ամէն օր հինգ հոգի պանդոկ կը տարուէին, մենք ալ կը ձերբակալէինք եւ պիշերանց միւթեֆերրիհա կը փոխադրէինք։

ԱՆԱՏՈԼՈՒ ՁՐՐԿԵՑԻՆԻ

15 – 20 օրուան ընթացքին միւթեֆերրիհայի արդելարանը լեցուեցաւ մօտ 70 հոգիով։ Բոլոր տունք զաւառացի ամուրի Հայեր էին։ Թէեւ հարկ էր պանդոկ Անատոլու ղրկել, սակայն, այդ պարագային անոնք կրնային հաղորդակցութեան մէջ մտնել հայրենակիցներու հետ եւ պատմութիւնը երեւան հանել, այնպէս որ մենք պիտի չկարենայինք այլեւս ձերբակալել մեր փնտռած անձերը։ Այս պատճառով յետաձգեցինք։

«ՄԵՇԵՐԸ ԲԵՐ»

Վլատիմիրի բերած մարդիկը բոլորն ալ այսպէս զաւառացի ամուրիներ էին։ Երբ Բէչամ պէյ նմարեց այս պարագան, օր մը կանչեց զիս եւ այսպէս խօսեցանք իրարու հետ։

– Այն Հայերը, որոնց լուսանկարները կը հաւաքէ կը բերէ Վլատիմիր, կը պատկանին այն զաւառացի ամուրիներու դասակարգին, որոնց նմանները մենք ամէն օր զաւառ կ'աքսորենք։ Թաքստոց մտածները դժուար թէ այս ձեւով կարենանք ձեռք ձգել։ Հետեւաբար պէտք է վերջ տալ այս գործին, զուն ալ կը տեսնես որ ապարդիւն է մեր յաղնութիւնը։

– Շատ կը խղդեմ, տակաւին քանի մը օր եւս սպասենք, կը յուսամ որ պիտի յաջողինք դտնել մեր փնտռած անձերը։

– Քանի որ այդպէս կ'ըսես, լաւ, քանի մը օր ալ չարունակենք։ Վստահ եմ որ արդիւնք մը պիտի չտայ։

ԽՈՐՀՐԴԱՒՈՐ ԼՈՒՍԱՆԿԱՐԸ

Երեք օր վերջ Վլատիմիր դրաւոնեակս եկաւ, ձեռքին մէջ մէկ լուսանկար, ինծի երկարելց լուսանկարը։

(Շար. 2)

ԵՂԵՌՆԻ 82-ՐԴ ՏԱՐԵԼԻՑ

Դասախօսական երեկոյթ
կազմակերպութեամբ՝
ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ – ՓԱՐԻԶ–Լ
եւ
Ս. ՄԵՍՐՈՊ
ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

«Հայ ժողովուրդի հոգեւոր, մշա–
կութային եւ նիւթական կորուստը»։

Կը խօսին՝
ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՋԱՓԱՐԵԱՆ
(Լիոնէն)
ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՎՐԴ. ՊԱՋՏԻԿԵԱՆ
(Վենեթիկի Մխիթարեաց Ուխտէն)
Տոքթոր
ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՌԷՄՈՆ ԳԷՈՐԳԵԱՆ

Հինգշաբթի, Մայիս 22, ժամը ճիշդ
20·30–ին Հայ Կաթողիկէ Սուրբ Խաչ
Եկեղեցին մէջ
13, rue du Perche, 75003 Paris
M° République ou Filles du Calvaire

– ՀՈԳԵԳԱԼՈՒՍՏ –

ՎԱԼԱՆՍ - Ս. ԱԱՇԱԿ
Կիրակի, Մայիս 18
Տօն Հոգեգալուստի
Պատարագ ժամը 10–ին։

ՊՈԼՍՈՅ
ՍՈՒՐԲ ԽԱՉ ԴՊՐԵՎԱՆՔԻ
ՓԱՐԻԶԻ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

Կը հրաւիրէ՝

ՋՐՈՅՑԻ ՄԸ

«ՄՓԻՒՌՔԻ ՄԷՋ
ԻՆՉՊԷՍ ՀԱՅՑ ՊԱՀԵԼ
ՄԵՐ ԵՐԱՄԱՆԵՐԸ»

Նիւթին չուրջ։

Կը մասնակցին՝
ՅԱԿՈԲ ՊԱԼԵԱՆ
ԳԵՂԱՄ ԳԵՒՈՆԵԱՆ
Բժիշկ
ՎԻԳԷՆ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ
Ջրուցավար՝
ԳՐԻԳՈՐ ԷԼՄԱՅԵԱՆ

Ուրբաթ, Մայիս 16, ժամը 20·30–ին

Հ. Բ. Ը. Միութեան
Ալեֆ Մանուկեան սրահը
118, rue de Courcelles, Paris 17e

— Մուտքը ազատ է —
Կը հրաւիրուին բոլոր միութիւնները։

Fête Paroissiale

LUNDI 19 MAI

Au programme :
11h30 : Culte;
A partir de 12h : Repas;
— Spécialités arméniennes —

STANDS

— Jeux pour enfants et adultes;
— Patisseries arméniennes;
— Librairie;
Etc...

Animation musicale

Eglise Evangélique Arménienne
55, ave V. Cresson - 28, ave Bourgain
92130 Issy-les-Moulineaux

UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB

UGAB-Paris IDF

organise

un Café-Théâtre

par
LA TROUPE DE THEATRE
DE L'UGAB-PARIS

le Vendredi 23 Mai à 20 heures 30

au Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles — Paris 17e

P.A.F.: Adulte: 200 F. / Enfant: 150 F

Réservations : UGAB-PARIS
Tél. : 01. 42. 27. 12. 26
(au plus tard le mardi 20 mai)

UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB

A. A. A. S.

ASSOCIATION ARMENIENNE
D'AIDE SOCIALE

FETE CHAMPETRE ANNUELLE

avec la participation de
Marten Yorgantz
le Dimanche 15 Juin à partir de 11 heures 30

dans la Maison de Retraite de
MONTMORENCY
50, avenue Charles de Gaulle, MONTMORENCY

GRANDE SOIREE DANSANTE

au profit de
L'ECOLE SAINT-MESROB D'ALFORTVILLE

sous la présidence de Monsieur *René ROUQUET*
Sénateur-Maire

DINER DANSANT

avec
ARAM ASSADRIAN et GRICHA
LE SAMEDI 24 MAI
à partir de 20 heures 30

Salle Roger DELMAS
Rue de Rome, ALFORTVILLE

— Tenue de soirée —

ՀԱՑ ՄՇԱԿՈՑԹԻ ՏՈՒՆ ՄԱՐՍԷՅԼ

12 - 14, rue St-Bazile, Marseille 1er

Հիմնադրութեան 21–ամեակ
(1976 – 1997)

Շաբաթ, Մայիս 24–ին,
ժամը 20·30–ին սկսեալ

ՏԱՐԵԴԱՐՁԻ ՀԱՅԿԵՐՈՑԹ

Նախագահութեամբ՝
ՏՀՐ եւ Տիկին
ՍԵԴՐԱԿ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆԻ

Նուագ, հայկական մթնոլորտ։

Ճաշկերոյթ՝ 150 Ֆր.։

Սեղանները նախապէս ապահովել
հեռաձայնելով քարտուղարութեան՝
04 – 91 – 50 – 15 – 09

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Իսկ–Լ
Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ Դպրոցի
ՏԱՐԵՎԵՐՁԻ ՀԱՆԴԷՍԸ
Կիրակի, Յունիս 8, ժամը 15–ին
P.A.C.I.

MAISON DE LA CULTURE
ARMENIENNE D'ALFORTVILLE
ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՑ ՄՇԱԿՈՑԹԻ ՏՈՒՆ

RENCONTRE

ave
VAROUJAN ATTARIAN
à l'occasion de la parution de son livre
«LE GENOCIDE DES ARMENIENS DEVANT L'O.N.U.»
avec la participation de
ARA KRIKORIAN
Vendredi 16 Mai à 20 heures 45
Présentation — Débat — Signatures

Dans le cadre de
«Le Journal Hayastan affiche sa différence»
EXPOSITION
de 25 DESSINS d'HUMOUR
du 16 Mai au 1er Juin

9, rue de Madrid, 94140 Alfortville
Tél.: 01 43 76 55 89 - Fax: 01 43 78 66 64

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 PARIS
SIRET: 51027317 A R. C. Paris
Commission paritaire : N° 55935

SABERATOURS SEVAN VOYAGES

PARIS • EREVAN • PARIS
VOLS HEBDOMADAIRES

- ASSISTANCE A L'AÉROPORT
- ORGANISATION D'ACCUEIL ET DE TRANSFERT
- RÉSERVATION D'HÔTEL
- LOCATION DE VOITURE AVEC CHAUFFEUR
- EXCURSIONS GUIDÉES
- VOYAGES ORGANISÉS EN GROUPE

PRIX
PARIS-EREVAN-PARIS
À PARTIR DE
3950 F
RENSEIGNEMENTS ET RÉSERVATIONS SUR SIMPLE APPEL

SERVICE FRET PARIS • EREVAN

SABERATOURS
19, RUE ST. ROCH - 75001 PARIS
TEL 01 42 96 10 10 - FAX 01 42 96 18 77

SEVAN VOYAGES
48, COURS DE LA LIBERTÉ - 69003 LYON
TEL 04 78 60 13 66 - FAX 04 78 60 92 26

EREVAN
37, RUE HANRABEDOUTIAN - EREVAN 10
TEL 52 54 48 - FAX 56 40 30

EN COLLABORATION AVEC
ARMENIAN AIRLINES

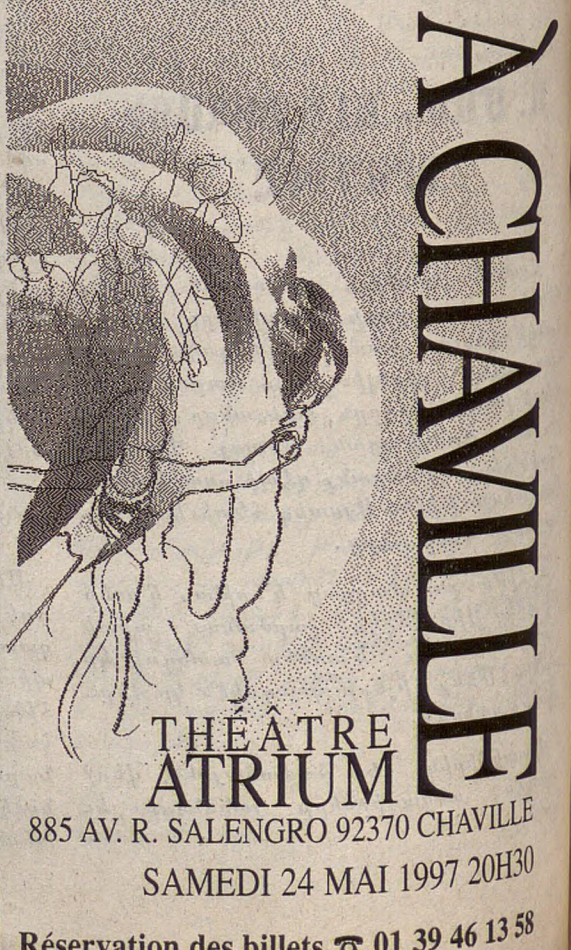
STUDIO VICKEN - PARIS 03/97

A votre service pour toutes destinations
dans le monde!

NAVASART

SPECTACLE DE DANSES ET MUSIQUES FOLKLORIQUES ARMÉNIENNES

ORGANISÉ PAR LA CROIX-BLEUE DES ARMÉNIENS DE FRANCE SECTION TER TAVTIAN DE CHAVILLE

A CHAVILLE

THÉÂTRE ATRIUM
885 AV. R. SALENGRO 92370 CHAVILLE
SAMEDI 24 MAI 1997 20H30

Réservation des billets ☎ 01 39 46 13 58

STUDIO VICKEN - PARIS 97

ՇԱԲԱԹ - ԿԻՐԱԿԻ
ՄԱՅԻՍ 17-18
SAMEDI - DIMANCHE
17-18 MAI
1997

LE NUMERO : 5,00 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL.: 01.47.70.86.60 FAX : 01.48.00.06.70
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 1·100 Ֆ· — Վեցամսեայ : 560 Ֆ·
Արտասահման : Տար· 1·400 Ֆ· (ամէնօրեայ առաքում)
1·250 Ֆ· (շաբաթաթերթի առաքում) — Հատը : 5,00 Ֆ·

72ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 19·116 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 72e ANNEE — N° 19.116

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԸՆՏՐԱՊԱՅԱՔԱՐԸ չի խանգավառեր Ֆրանսացիները եւ զլխաւոր հոսանքները՝ մեծամասնութիւնն ու ընկերվարականները աւելի ճակատումով տարուած են քան չօշափելի եւ վստահութիւն ներշնչող ծրագիրներ ներկայացնելով: Այս երեւոյթը այն համոզումը կու տայ որ ոչինչ ունին հրամցնելիք: Ժիւփէ կը ջանայ նեղը դնել Ժոսփէնը Լը Փէնի վերելքին զիրքորոշումը օգտագործելով: Լը Փէն ըսաւ որ կը նախընտրէ ձախ մեծամասնութեամբ Ազգ· Ժողով մը: Ժոսփէն պատասխանեց (Զէնիթ, Մայիս 15) որ իր կուսակցութեան դիրքը չատ յստակ է եւ ոչ մէկ թիւրիմացութիւն կայ այդ ուղղութեամբ: Ժոսփէն երիտասարդութեան հետ հանդիպում ունէր այդ իրիկուն եւ ճաղկեց անոր քաղաքականութիւնը: Ժ·-Մ· Լը Փէնի համար Շիրաքի հերոսական քաղաքականութիւնը ապրի վտանգաւոր է, ան համայնավարներու բարեկամն է՝ Փարիզէն Փէքին: Հաւանական է որ Շիրաք երկրի նախագահ մը ու նենայ, Մայիս 23-ին, հեռատեսիլէն: Հետաքրքրական է նաեւ նկատել որ մեծամասնութեան թեկնածուները քնաւ դոհ չեն երբ ժիւփէ կ'ուզէ երթալ ու իրենց զօրավիդ ըլլալ: Համոզուած են որ օգտակար չէ:

ՇԻՐԱՔ չատ ջերմ ընդունելութեան արժանացած է Փէքին եւ իր այցելութեան առաջին օրն իսկ 30 էտպիւս ծախած է Զինագիներուն: Երկրորդ օրն ալ հասարակաց յայտարարութիւն մը ստորագրած են, ուր կը հեշտուի մարդկային իրաւանց ընդհանրական բնոյթը: Ուրիշ համաձայնութիւն մըն ալ կը նախատեսէ 100 հոգինոց օդանաւի մը չինուելեան գործակցութիւնը:

ԱԺԵՐԻՈՑ մէջ, վայրապ ջարդերը կը շարունակուին: Մայիս 15-ին 30 հոգի, որոնց 17-ը՝ մանուկներ եւ եօթը՝ կիներ, մորթուած են Պլիտայի մօտ ագարակի մը մէջ: Երեսփոխանական ընտրութիւնները կ'երեւայ Երուսաղէմի ինքնավար Ռամալլահ քաղաքին մէջ, 70-ամեայ Ֆարիա Պաշթիի դիակը, ձեռքերը կապուած, դէմքը վիրակապով փաթթուած, մէկ ոտքը կոտրած եւ գանկը ջախջախուած: Ս· Քաղաքի արեւելեան գօտիի այս Ա-րարը քանիցս մասնակցած էր կալուածային գործառնութիւններու Իսրայէլացիներուն հետ: Պաղեստինցիները քնաւ չեն խղճար: «Դաւաճաններուն չենք հաղորժեր» կ'ըսէ Արդարադատութեան նախարարը՝ Ապու Մայտէն: Անցեալ շաբթու, յայտարարած էր թէ ով որ հողը վաճառէ Իսրայէլացիներուն մահապատիժ կ'ենթարկուի: Բայց, կ'ըսէ թղթակիցը, խնդրոյ առարկայ հողերը Այրլորդանանի 30%-ն (Արաֆաթի վերադարձուած) աւելին կը ներկայացնեն: Երուսաղէմ, օրինակ, իր հակակշռին տակ չէ: Անցեալ շաբթու, թալմուտական ուսանողները Զիթենեաց բլուրին վրայ, արաբական թաղամասի ծոցը, տէր դարձած են տունի մը զոր դնած էին Ցունուարին, ընկերութեան մը միջոցաւ (առսիէթ — էֆռաթ) հայ Շահէ Եպիսկ· Ա-ճէմեանէ: Ֆարիա Պաշիթի սերտ յարաբերութիւններ ունէր այս խնդրայարոյց համբաւի տէր (լրագրողը կ'ըսէ սիւլֆիւրէօզ) կրօնաւորին հետ:

Թղթակիցը կը շարունակէ.— Ա-ճէմեան Եպիսկոպոսը, 75 տարեկան, պարբերաբար կ'երեւայ Երուսաղէմի, ուրկէ հեռացաւ Հայոց Պատրիարքարանին հետ չատ լարուած յարաբերութիւններով: Ապա, կը պատմէ անոր կարգ մը արկածախնդրութիւնները, երբ Ներքին նախարար Լեվիի դատապարտումին առեն, կաշառակերութեան համար, ինք ալ երեք չարաթ բանտարկուեցաւ. կ'ակնարկէ անոր անձնական հարստութեան (ըստ ենթակային՝ ընտանեկան ժառանգութիւն): Կը դրէ թէ բարգաւաճած կ'ըլլայ նաեւ օգնելով Հրեաներու որ հողեր գնեն պրաւեալ հողամասերու մէջ, ներառեալ արեւելեան — Երուսաղէմ: Իր վերջին գործառնութենէն 30 միլիոն ֆրանք չահած կ'ըլլայ, որու 12-ը իր երկյարկանի բնակարանին համար, Զիթենեաց բլուրին վրայ:

Անդրադառնալէ եառ կրկին, Պաշիթիի զոր Երուսաղէմի մուֆթին կը մերժէ թաղել մահմետական գերեզմանատան մը մէջ, թղթակիցը կ'եզրակացնէ սա տողով.— «Ա-ճէմեան Եպիսկոպոս լաւ ըրաւ Հայաստան վերադառնալով»:

ՀՈԳԵԳԱԼՈՒՍՏԻ առթիւ, «Յառաջ» լոյս չի տեսներ երկուշաբթի օր (երեքշաբթի, Մայիս 20-ի թիւ):

ՄԱՄՈՒԼ

«LE FIGARO»

(13 Mai)

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ ՀՈՂԵՐՈՒ ՎԱՃԱՌՔԸ ԵՒ ՇԱՀԷ ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍ

Փիկարօ-ի թղթակիցը՝ Ֆիլիփ Ժելիէ կը զրէ խորհրդաւոր սպանութեան մը, հողերու վաճառքի յարակից հարցերու մասին, ուր կը յիշուի նաեւ քանկցս Շահէ Արք· Ա-ճէմեանի անունը: Խորագրով կ'ըսուի թէ Արաֆաթ կը սպառնայ իր «դաւաճաններուն» ու կ'աւելցուի՝ պաղեստինեան Իշխանութիւնը որոշած է բոլոր միջոցներով արգելք հանդիսանալ որ հողեր վաճառուին Իսրայէլացիներուն:

Վերջերս յայտնաբերուեր է հիւսիսային Երուսաղէմի ինքնավար Ռամալլահ քաղաքին մէջ, 70-ամեայ Ֆարիա Պաշթիի դիակը, ձեռքերը կապուած, դէմքը վիրակապով փաթթուած, մէկ ոտքը կոտրած եւ գանկը ջախջախուած: Ս· Քաղաքի արեւելեան գօտիի այս Ա-րարը քանիցս մասնակցած էր կալուածային գործառնութիւններու Իսրայէլացիներուն հետ: Պաղեստինցիները քնաւ չեն խղճար: «Դաւաճաններուն չենք հաղորժեր» կ'ըսէ Արդարադատութեան նախարարը՝ Ապու Մայտէն: Անցեալ շաբթու, յայտարարած էր թէ ով որ հողը վաճառէ Իսրայէլացիներուն մահապատիժ կ'ենթարկուի: Բայց, կ'ըսէ թղթակիցը, խնդրոյ առարկայ հողերը Այրլորդանանի 30%-ն (Արաֆաթի վերադարձուած) աւելին կը ներկայացնեն: Երուսաղէմ, օրինակ, իր հակակշռին տակ չէ: Անցեալ շաբթու, թալմուտական ուսանողները Զիթենեաց բլուրին վրայ, արաբական թաղամասի ծոցը, տէր դարձած են տունի մը զոր դնած էին Ցունուարին, ընկերութեան մը միջոցաւ (առսիէթ — էֆռաթ) հայ Շահէ Եպիսկ· Ա-ճէմեանէ: Ֆարիա Պաշիթի սերտ յարաբերութիւններ ունէր այս խնդրայարոյց համբաւի տէր (լրագրողը կ'ըսէ սիւլֆիւրէօզ) կրօնաւորին հետ:

Թղթակիցը կը շարունակէ.— Ա-ճէմեան Եպիսկոպոսը, 75 տարեկան, պարբերաբար կ'երեւայ Երուսաղէմի, ուրկէ հեռացաւ Հայոց Պատրիարքարանին հետ չատ լարուած յարաբերութիւններով: Ապա, կը պատմէ անոր կարգ մը արկածախնդրութիւնները, երբ Ներքին նախարար Լեվիի դատապարտումին առեն, կաշառակերութեան համար, ինք ալ երեք չարաթ բանտարկուեցաւ. կ'ակնարկէ անոր անձնական հարստութեան (ըստ ենթակային՝ ընտանեկան ժառանգութիւն): Կը դրէ թէ բարգաւաճած կ'ըլլայ նաեւ օգնելով Հրեաներու որ հողեր գնեն պրաւեալ հողամասերու մէջ, ներառեալ արեւելեան — Երուսաղէմ: Իր վերջին գործառնութենէն 30 միլիոն ֆրանք չահած կ'ըլլայ, որու 12-ը իր երկյարկանի բնակարանին համար, Զիթենեաց բլուրին վրայ:

Անդրադառնալէ եառ կրկին, Պաշիթիի զոր Երուսաղէմի մուֆթին կը մերժէ թաղել մահմետական գերեզմանատան մը մէջ, թղթակիցը կ'եզրակացնէ սա տողով.— «Ա-ճէմեան Եպիսկոպոս լաւ ըրաւ Հայաստան վերադառնալով»:

ԱՅՍ ԱՌԱՒՕՏ, ԱՅՍ ԵՐԵԿՈՅ

ԽԱՉԿԱՊ ԿԱՄՈՒՐՋՆԵՐ

Երբ գնացքը կը բանար իր բերանները, Համբարձումի արձակուրդէն վերադարձողներու ալիքներէն մէկն ալ կը լեցուէր մե՛ր կառքին մէջ:

Կիրակի առաւօտ էր, կ'երթայի սչխատանքի, En cas d'affluence, ne pas utiliser les strapontins, ակնարկուած խճողումն էր, պէտք է ե՛ս ալ ելլէի ծալթոռէս, ահա կին մը կը թելադրէր իր զաւկին պրաւել կողքիս աթոռը: Մանչուկը կը մերժէր կտրականապէս: Չէ՞ որ նկատած էր ազդին ընկերացող նկարին մէջ ծալաթոռ զոր ծածուղին վրայ քաշուած խոչոր խաչը:

Մայրը կը պնդէր, մանչուկը վերջապէս կը համակերպէր, կը նստէր անհանդիստ նստուածքով մը՝ նայուածքը ազդին:

Իսկ ո՞ւն էր անոր հայրը: Երկար փընտռել անհրաժեշտ չէր: Արդի ժամանակներ, ընտանիքի մը կա՛մ հայրը կը բացակայէր կա՛մ մայրը: Զարգացած ընկերութիւն, Je suis majeur, հազիւ տասնութ տարեկան, պինդով «Ջրուած» հատորով մը, կ'անկախանար զաւակը, արդի ժամանակներ, հիմա զործածուրկ կը դառնային ե՛ւ որդին ե՛ւ հայրը:

Դիմացը երեսփոխանական ընտրութիւններ, տակաւին երեք օր առաջ Երկրորդ Աշխարհամարտի Յաղթանակի ոճնակատարութիւն, աշխարհ ահա կը զգար կարիքը Երրորդ Աշխարհամարտի մը, կը յիշէի Ա-ինչթայնը:

— Չեմ պիտեր թէ Երրորդը ի՞նչ զէնքերով պիտի կատարուի, բայց վստահ եմ որ Չորրորդը նետով եւ աղեղով պիտի ըլլայ, — ըսած էր ան:

Օրինազանց՝ ես կը մնայի ծալաթոռիս վրայ, մանչուկը կը կանգնէր կրկին, ան կը մերժէր օրէնք ոտնահարել, ես կը հիանայի անոր դիտակցութեան վրայ, հիմա կը յիշէի Տոլստոյի մէկ պատմուածքին այն եղրակացութիւնը, թէ չափահասները պէտք է օրինակ առնէին մանուկներէն, սակայն կը մնայի նստած, կը դիտէի, աչքերուս առջեւ, տեղափոխութեան տեւողութեան իսկ մանչուկը հետզհետէ կը մեծնար, կը սկսէր հանդիպիլ այլազան զգուշացումներու, նոր արգելքներու, կը հասկնար որ ապատութեան օրինագիրքին առաջին յօդուածն իսկ ապատութիւններու սահմանափակումն էր, կը մեծնար ան, կը հանդիպէր խաչագողներու, կ'ենթարկուէր խաչակրութիւններու, կը սորվէր Տասը Պատուիրանները, ան ալ «Անկարելի կարելին» թատերախաղի Առաջին Քրնեղին պէս, այդ պատուիրաններուն հինգը կը նկատէր աւելորդ, կը նկատէր, պիտի մնա՞ր ինք օրէնք յարդող նոյն ապրածը:

Կը սուզուէր նայուածքս, կնոջական դուլպայի նոր ժամանակներու արտադրիչները յաջողած էին անկարելի սիրունութիւն ապահովել նոյնիսկ ամէնէն անշնորհ սրունքներուն, մէկ քիլոմեթրը քաղաքի մը մէջ ոչինչ էր, նոյն միջոցը գիւղի մը մէջ յոգնեցուցիչ ճանապարհ, նստած ծալաթոռիս վրայ, երեւակայութիւնս ալ կարիքը ունէր խայծի, այդ երեւակայութիւնը կրնար հրաժարիլ չատ բաներէ, սակայն բնաւ պիտի չուզէր ձեռքէ հանել սա Métropolitain անուանուած դանձարանը: Ամէն անդամ որ կը մխրճէի ձեռքս անոր մէջ, այդ ձեռքը դուրս կուգար փոքրիկ կամ մեծ կակ դանճով մը, կը նայէի ուղեւորնեբուն, կը սկսէի չարել մէկը միւսին վրայ, ունէի ապահովութիւնը որ եթէ մարդիկ նստէին իրարու ուսերուն վրայ, բարձրանային միջոցին մէջ, մարդ էակը այլեւս պիտի հասնէր հոն ուր կը դնուէր որոնուած Երրորդութիւնը, հասնէր եւ լուծէր այլեւս վերջնականապէս, իր ստջեւ ղրուած առաջին եւ վերջին հարցը: Մերձենալ Բարձրեալին: Սակայն անկարելի կ'ըլլար չարունակել՝ մարդոց ուսերը չունենալով բաւարար տոկունութիւն՝ դիմանալու հետզհետէ ծանրացող բեռին: Եթէ այդպէս էր, ստորնաքարշ՝ մարդը պիտի չարունակէր մնալ հո՛ն ուր որ էր, հետեւաբար ո՛չ օդանաւը, ո՛չ ալ հրթիռը պիտի կարենային ստանձնել այդ պարտականութիւնը: Անհեթեթ թերեւս, այստեղ դնել անփոխարինելի էր մարդը, պիտի մնար անփոխարինելի:

Նայուածքս հիմա ծանուցումի մը, ooo աւետիս, յառաջիկայ Ծնունդին Teri Hatcher ծնունդ պիտի տար նորածինի մը, հապա ի՞մս՝ կը մրմնջէի, կը նայէի, կը յիշէի ընկերուհիս մէկ դիպուկ պատասխանը:

— Այդ ինչ ազուոր կը բուբէ հայը, — երբ կը յարէի,

— Փուռէն հանէ գի՛ս ալ, ե՛ս ալ այդպէս անոյշ կը բուբեմ, — կ'ըսէր ան, ես կը լռէի, չէի կրնար փախցնել լռելու նըման պատեհութիւն:

Գնացքը կը չարունակէր կանգ առնել կայարաններու մէջ, Hôtel de Ville, Châtelet, Palais Royal, նոյն դուռը մէկուն համար ելք էր, միւսին համար մուտք, անձնական կառքս թողած էի հեռաւոր արուարձան մը, դրամատան մէջ ճոխ հաշիւ ունեցողի հոգեխառնութիւն՝ կարեւորը ունենալն էր, «կառքի տէր եմ», կարեւորն այն էր որ կրնայի զործածել զայն երբ ոտքէ, իսկ գիս քաշողը սա վոխագրակառքն էր, սա տիեզերքը իր երեք հանգամանքներով՝ բազմամարդ, աստիերկրեայ եւ անվրդով:

Կերպընկալէ անիւներ՝ կ'ընթանար փայտուին երկաթեայ իր ուղիներուն վրայէն, աչքերս փակ, ունկնդրելով ճայնապաշարիս մէջ կուտակուած անոր ճռինչները՝ կրնայի կռահել թէ ո՛ր կայանը կը գտնուէի, թէ ո՛ր երկու կայաններու միջեւ կը սահէր գնացքը, ան հիմա Գոնտորի հրապարակին տակէն է որ կ'ընթանար: Շուտով պիտի հասնէի էջքի մատոյց, Champs — Elysées — Clemenceau: Մանչուկն ալ կը չարունակէր երթը բայց մի՛չտ ոտքի: Եթէ ժամանակին զգաստացած ըլլայի, այդ մանչուկը խիս կրնար ըլլալ: Դուրս գալու միջոցին է որ կը յիշէի, թէ ինչպէս, Աւագ Ուրբաթ օր, Թագման Թափօրէն եառ, Վերը սարկաւագ Գամերին կազմած ծաղկեփունջը թեւերուս մէջ կ'իջնէի նո՛յն կայանը, յանկարծ ոտքերս կը տանէին գիս դէպի տոմսակաճախանները, նշանով մը դուրս կը կանչէի հոն գտնուող կիներէն մէկը, կը պատահէր որ խափչիկ մը ըլլար, պիտի հանկնա՞ր ան արարքիս խորքը, ծաղկեփունջը կը յանձնէի անոր:

***

Երկուշաբթի, երբ խօսակիցի մը կը յայտնէի թէ ամուրի էի ու ան՝

— Ի՜նչ բախտաւորութիւն, — կ'ըսէր, տեղաչարժ դէմքիս դիծերուն մէջ, եթէ ամուսնացած մը երանի կուտար ինծի, ուրեմն կա՛մ իրեն չնորհուած ընտանեկան քաղցր կեանքին համն է որ չէր ատներ կա՛մ ալ չէր կրնար երեւակայել միւսակութեան կեանքիս անհամութիւնը:

Նոյն դիշեր, նստած անկողնիս մէջ, քնանալէ առաջ երբ ազօթքիս վերջին խաչակնքումը կը կատարէի, անպատուղ՝ ինծի կը թուէր որ այդ խաչը ամբողջ էութեանս վրան է որ կը քաշէի:

ՄՈՎՍԷՍ ՊԱԶԱՐՃԵԱՆ

ՓԱՆՆԻ ՓԱՌԱՏՕՆԻՆ ԵՂՕՑԵԱՆԻ՝ «De Beaux Lendemains»Ը

Մայիս 15-ին, չարժանկարի Գաննի փառատօնին ներկայացուեցաւ դանատա-Տայ ծանօթ եւ գնահատուած բեմադիր՝ Աթոմ Եղոյեանի՝ «Գեղեցիկ վաղորդայնները» որ մեծ յաջողութիւն գտաւ քննադատներու մօտ: Ներկայացումէն առաջ եւ յետոյ, Մայիս 15-ի եւ 16-ի իր թերթով օրինակ, «Փիկարօ» լայն տեղ կուտար ֆիլմին, զոր խորապէս տպաւորիչ գտած էր: Ան պատմութիւնն է զպրոցական հանհանրակացքի մը որ կը սահի դանատական լերան ձիւնին մէջ եւ լիճ մը կ'իյնայ: Վարորդուհին եւ մէկ աշակերտուհի կը փրկուին: Փառատարան մը, ձրի, կը ջանայ նիւթական հատուցում մը ձեռք ձգել պատուր ծնողքներուն համար եւ այդ «հատուցում» բառին չուրջ է որ կեդրոնացած է ամբողջ պատումը:

ՄԵՆՔ ԱՍՄՍԱՑ ԾՈՒՈՒ ԴԱՒԻԹԻՆ ԹՈՌՆԵՐՆ ԵՆՔ

ՍԱՐԳԻՍ ՍԵՐՈՎԲԵԱՆ

ԽՄԲ. – Պոլսոյ «Ակօս» շաբաթաթերթին Ապրիլ 25–ի թիւէն կ'արտատպենք Սարգիս Սերովբեանի այս հարցազրոյցը որպէս իւրովի ներում Ապրիլ 24–ի շատ աւելի խորիմաստ ու պերճաբան ճառերուն։

***

Իա Տէմիրճեան հօրենական կալուածները ունի մէր բնիկ Սասունցի մըն է։ Եկուր եւ տես, որ այդիները, պտղատու ծառատունկները, 2000–է աւելի պիստակի (Սըղերզի պիստակ) ծառերը եւ երկու բեռնատար մեքենաները խաղող ու անդորը կեանք մը վարելուն չեն բաւեր եւ Իա Քեռին ի վերջոյ ստիպուեր է գալթել մեծ քաղաք՝ Իսթանպուլ, իր հարազատները քով։ Ան երկար տարիներ ստանձներ է նաեւ հարազատ իր զիւղին՝ Արզուն–ին զիւղապետի պաշտօնը։ Գիւղը տեղացիները կղմէ կը կոչուի Հերենա, իսկ նոր անունն է Աճար։

Անզրազէտ է Իա Տէմիրճի, բայց իր զարմանալիօրէն ու բերած առաջարկները արժանի են ուշադրութեան։ Այդ նկատի ունենալով, «Ակօս» տեսակցեցաւ Իա Քեռիի հետ, որուն պատմածները թարգմանաբար կը ներկայացնենք մեր ընթերցողներուն։

Հ. – Սիրելի Իսրօ (Իա) Տէմիրճի, ովքե՞ր են ձեր նախնիները։

Ի. ՏԷՄԻՐՃԻ. – Մեր Սասունցիներուն կրտսերը Հայ է ու մեր մեծ պապը Սանասարն է։ Մեր պապերը ազատ եւ ինքնիշխան, տոկուն եւ անխախտելի, դարերով արիութեամբ Սասնայ ընդարձակ հողերուն կառչած մնացեր են։ Անոնք չնչերը են այս բարերար եւ առողջ օդը, խմեր՝ պտղունն փայլքով հոսող աղբիւրները ու առուակներուն ջուրերը, ապրեր են ու վայելեր պտղառատ խնճորի, թուզի, նուշի, նուռի ծառատունկներով, խաղողի այգեստաններով, մշտադալար անտառներով եւ սէգ ու բարձրաբերձ լեռներով չրջապատուած մարդաբուխ զիւղերը։

Հ. – Քիչ մըն ալ պատմեցէք ձեր քարեհրուն եւ սովորութիւններուն մասին։

Ի. ՏԷՄԻՐՃԻ. – Մեծ ու փոքր զաւակներուն մէջ յարդարժան մարդիկ, խանդավառութեամբ, համայքով ու մեծ եռանդով ծօնախմբութեան չեմ ու դուարթ մթնոլորտ մը ստեղծած էին ու կը չրջէին հսկայ տարածութեամբ տեսարժան վայրերը։ Սքանչելի վայելք մըն էր անվախ ու անսայթաք եւ տարիներով իրենք իրենց երկիրը կառուցին։ Անոնք կը խօսէին Մայրենի լեզուով եւ իրենց սովորութիւնները իրրեւ պատիւ կը պահէին։ Մենք հետզհետէ զօրացանք, միաբանութեամբ ամէնուն չափող էինք. եւ մեզմէ չեզոքները մեզմէ կը զգային։ Մենք աճեցանք դունդ – դունդ եւ ապրին – անդին ցրուեցանք, քանի պայմանի՝ աւելի ու աւելի տարածուեցանք, օտարներուն խառնուեցանք ու վերջը նախանձի եւ անմիաբանութեան մէջ խաւարելով մեր հողերուն վրայ դերի եղանք։ Եթէ մեր վայելած օրերը, մեր զուարթ անցած փորձանքները զրելու ըլլամ՝ պիրքեր կը լեցուին։ Երանի՛ մեր լեռները, որոնք լեցուն են յուշերով եւ խոհերով, լեզու ունենան ու խօսին։ Միայն պատմութիւնը մնաց դիրքերուն մէջ, ամէն բան անցա՛ւ ու գնաց։

Հ. – Որքան որ գիտեմ, մեծ գերդաստանի մը ունիք։ Ո՞րքանը կը յիշէք առանցքէ։

Ի. ՏԷՄԻՐՃԻ. – Հիմա իմացած եւ իմ յիշածներս ձեզի պիտի ըսեմ, թէ ո՛վ մնացած է եւ ո՛ւր կ'ապրին։

1. – Խաչոյէն մնաց Անդրանիկ, Անդրանիկէն մնաց Կուլպէեան, Կուլպէեանէն մնաց Նորէն Խաչօ, Խաչոյէն մնացին Վարդօ, Յովնան եւ Գալօ, Գալոյէն Սէքվան, Սէքվանէն՝ Հուսեւտան։ Հուսեւտան Պելժիա կը բնակի։

2. – Գէւոյէն մնացին Էսաօ, Տիգրան, Նշան եւ Շերին. ասոնք Իսթանպուլի մէջ կ'ապրին։

3. – Մուրատէն մնացին Գիւրդ եւ Կաբասեւոր. ասոնք 75 տարի առաջ Հայաստան գացած են։

4. – Վարդոյէն մնացին Մելօ, Մկրօ եւ Գէւօ, Մելոյէն՝ Գալէ. անիկա 75 տարի առաջ Հայաստան գացած է, Մելոյէն մնացող կարասեւոր, կարասեւորին երախաներէն Խաչօ եւ զաւակները Իսթանպուլի մէջ կ'ապրին, նորէն Մկրոյէն մը նացող Թորէ Պելժիոյ մէջ կը բնակի, Թորէին երախաները Ամերիկա, Հոլանտա եւ մաս մըն ալ Գերմանիա կը բնակին։

5. – Գէւոյի սերունդը՝ Գէւօ 7 զաւակ ունեցաւ՝ Իսա, Սերոբ, Թումաս, Ճէմիլ, Մէյսօ, Կիւլիստան եւ Նաֆօ։

Իսայէն երկու զաւակները՝ Սահիմ եւ Սամի Ֆրանսա, Սէլիմ եւ Սէլամի Իսթանպուլ կ'ապրին։ Հակիրճ որ Իսան ես եմ եւ ցարդ կը բնակիմ Իսթանպուլի մէջ։

Նորէն Գէւոյին երախաներէն Սերոբ Երեւանի մէջ մահացած է, իսկ տղաքը Իսթանպուլի մէջ կ'ապրին։ Թումաս եւ իր երախաներն ալ Իսթանպուլի մէջ՝ միայն որդիներէն մին Ֆրանսայի մէջ կ'ապրի։

Ճէմիլ ընտանիքով Իսթանպուլի մէջ կը բնակի։ Մէյսօ Հերենա Աճար զիւղին մէջ մահացած է, իսկ ընտանիքն ու երախաները Ֆրանսայի մէջ կը բնակին։ Կիւլիստան Արզունի մէջ, իսկ Նաֆօ Իսթանպուլի մէջ մահացած են։

6. – Օվհէէն ծնող Սազօ, Սադոյէն մը նացին Պետրոս, Զաքան, Օվէ, Արուչ եւ Մուրատ։ Պետրոսէն ծնող Պետրի Իսթանպուլի մէջ կը բնակի, Զաքանին մէկ տը դան Պելժիոյ մէջ կ'ապրի. իսկ մնացած զաւակները Իսթանպուլի մէջ կը բնակին, Արուչէն ծնող Եաչար Զուիցերիա, իսկ Մուսա Իսթանպուլի մէջ կը բնակին։ Անունները տուած անձերուս տարիքը 40–էն վեր է։ Եթէ բոլորին անունները գրելու ըլլամ՝ հանդիսա 600 անձը պիտի անցնի։ Միայն ես ունիմ 11 զաւակ, 54 թոռներ։ 42 հատ ալ թոռներուս զաւակները ծոռներս կան։ Ցանկին մէջ անունները անցնող բոլոր ազգականներս ալ ինձ նման պերդաստանի տէր են։

Հ. – Ձեր պապերը ո՞ւրկէ, ո՞ր կողմերէն եկած են։

Ի. ՏԷՄԻՐՃԻ. – Մենք 240 տարի առաջ Գաւառ չրջանը Սղվան զիւղէն եկած ենք։ Հին անունը հայերէն Քաղաք, քրտերէն՝ Հազօ, այժմու անունը Քօղլուք է։ Քօղլուքի Պապիհիսար զիւղէն Ռէէնդ, Ռէէնդի հայերէն անունը Արզուն, քրտերէն անունը՝ Հերենա, իսկ Թրքերէն Աճար զիւղը եկած ենք։

Այժմ մեր զերդաստանը աշխարհի ամէն կողմը ցիրուցան եղած է, նման մեծամեծ ցեղերէ ու տպաւորիչ խաղաղութեան ծիածանին, որ կը փայլի հորիզոնին վրայ։ Անոնք ալ փայլուն օրերու տեսիլքով զոյատեւման պայքար կը մղեն աշխարհի չորս ծագերուն։

Ուրկէ՞ եկանք, ուր պրեցանք։

Հ. – Տէմիրճի մականունը ո՞ւրկէ կուգայ, դարբիններէ՞ կային ձեր ընտանիքին մէջ։

Ի. ՏԷՄԻՐՃԻ. – Մեր պապերը տաքրիւն մարդիկ էին, եղրայրական սիրով, վառ յոյսերով եւ անքակտելի հաւատքով իրարու կապուած։ Ինչպէս ըսի, Սասուն քաղաքին Սըղվան զիւղէն եկած են, Սըղվանի մէջ այն ժամանակ երկաթի հանքեր կային։ Գիտութիւնը (թէքնիք) այսօրուան պէս չէր զարգացած, անոնք ալ «Քէօրիւք» կոչուած յատուկ գործիքներով, փքոցներով քարերէն երկաթ կը հանէին։ Բազմանդամ ընտանիքներ էին, որոնք 240 տարի առաջ ստիպուեր են լքել իրենց պապենական հողերը։

Այդ ժամանակ մեր մեծ պապ Խաչօն հոնկէ զաղթելով Պապիհիսար զիւղը եփած է, ուր մինչեւ հիմա զոյատեւեց մեր սերունդը։ Իսկ վերջին սարսափի զէպքերուն այդ բազմանդամ ընտանիքները ո՞ւր պաղթեցին, ո՞ւր բնակեցան, որեւէ տեղեկութիւն չունիմ, միայն կ'ըսէին, որ ամբողջապէս չփճացան, պատսպարուած լեռնային հովիտներու եւ ձորերու մէջ թափառելեան առանց ապահով ապաստան մը գտնելու, զժուարանցելի ճամբաներով, խիտ անտառներով, քարձր ու անմատչելի լեռներու խոռոչներու մէջ իրենց ազատութեան համար քաջաբար պայքարեցան։ Պապիհիսար եկող մեր նախահայրերը այդ չրջանին մէջ երկաթի հանքեր չեզալուն պատճառաւ տաք երկաթագործութեան արհեստով զբաղեցան։ Մինչեւ այսօր իրենց արհեստը զարգնութիւն է։ Մեր մականուններուն ալ Տէմիրճի ըլլալը, մեր արհեստէն յառաջ եկած է։

Մենք բոլորս Թուրքիոյ Հանրապետութեան հայրենակիցներ ենք։ Մեզմէ շատեր Հայ ըլլալով կ'ապրին, իսկ մաս մըն ալ դաւանափոխ ըլլալով մահմետական անձնաթուղթեր առած են։

Հ. – 82 տարեկան էք եւ գունաւոր կեանք մը ապրեցաք, հետաքրքրական պատահարներ ունեցած էք պատմելիք։ Կուզէ՞ք հատ մը պատմել «Ակօս»ի ընթերցողներուն։

Ի. ՏԷՄԻՐՃԻ. – Իմ կեանքիս հետ յարաբերող դէպք մը պատմեմ։ Պաղթիլ ժամանակ, այսինքն Ա. Համաչխարհային Պատերազմի տաղնապին մէջ, մեծ վտանգ կը սպառնայ մեր ազգին։ Մեր տունը Աբդուն (Հերենա – Աճար) զիւղէն պաղթելով, Սեպաստա, այժմու անունը Թարամէչէ եղող զիւղը եկած են, ուր հերթապահ զինուորներէն առնելով Տէլիքան զիւղը կը տանին եւ ձեւով մը մեզ մահէ կ'ազատեն։ Հոն մօտ տարի մը մնալէ վերջ Խանա Աչիրէթի մեծաւոր Իզզէթ Աղան մեզ կ'առնէ, նորէն մեր զիւղը հերթապահ՝ աւերակ եւ մոխրակոյտ դարձած մեր տունները կը բերէ։

Մենք անցեալի փայլուն օրերու կարօտով վերստին չինեցինք զիւղական մեր չքնաղ խրճիթները եւ այդ աչիրէթը մինչեւ Հանրապետութեան հաստատումը մեզի հետ անայլայլ ուղեկից ընկեր եղաւ։

Մեծ հայրիկս եւ հայրս Հերենա զիւղին մէջ բնակած են։

Ես ալ մեծնալով զիւղապետ ընտրուեցայ։ Գիւղապետութիւնս աւելիով 35 տարի չարունակեցի։ 1987–ին, 43 տուն, ամէնքը միասին զիւղէն Իսթանպուլ զաղթեցին։

Աւելի մանրամասնութեան մէջ չմտած իմ յիշածիս չափ մեր անցեալը այսպէս եղած է։ Մեր պապերը մարմնով յաղթանդամ, զուարթերես ու քաղցրահայեաց, կերուխումի մէջ պարկեշտ եւ ցանկութիւններու մէջ չափաւոր, մեծխմասա եւ պերճաբան, մարդկութեան հարկաւոր բաներու մէջ պիտանի, արդարադատ ու խորութիւն չղնող, ոչ լաւերուն վրայ կը նախանձէին եւ ոչ ալ տկարները կ'արհամարհէին։ Անոնք պերճախօս ու հրապուրիչ ոճով, յարդալիր զգացումներով՝ աղքատին ու անկարին ձեռք կ'երկարէին որպէս մարդ։ Թող զիտնան ամէն անոնք, որոնք իրենք զիրենք տէր կը կարծեն մարդահամոյ այս աշխարհին, թէ մենք չենք ընկճուիր կեանքի դժուարութիւններէն։ Մենք Սասմայ Դաւիթի աղին թոռներն ենք եւ օր մը անպայման իմաստութեան քաղցր ու պայծառ չողով պիտի խորտակենք զանկ կապանքները այն օրէնքին, որ բռնութեան եւ անարդարութեան ցաւատանջով մեզ իրարմէ բաժնեց։ Այս խօսքերը իրրեւ պարտականութիւն մեծ դժուարութեամբ կ'ըսեմ։ Մենք աքսորականներ ենք անցեալէն եւ ժառանգորդները՝ ապագային։ Սակաւաթիւ ենք, բայց անկախութեան ոգիով աներկիւղ, անդրդուելի եւ անընկճելի ենք։

ՄԵՐ ԹԱՂՈՒՀԻՆԵՐԸ

ՍԷն-ՄՕՐԻՍ ՏՂ ՊԷՆՕ՝ «ԱՆԱՀԻՏ» ԿՂ ՊԱՀԷ ԱՆԽԱԽՏ ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԻՐ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔՆԵՐԸ

Սէն – Մօրիս – տը – Պէնօ Լիոնի կեդրոնէն չուրչ 15 քիլոմեթր հեռու աւան մըն է, էն նահանգին մէջ։ 3500 բնակիչ։

Շրջանին քանի մը զործարանները, երբ չկար տակաւին զործազրկութեան տագնապ, պատճառ եղան որ հայրենակիցներ հաստատուին Սէն – Մօրիս եւ անոր մօտիկները՝ Պէնօ, Միրպէլ։ Այժմ հինզ տասնեակ հայազնունդ ընտանիքներ, ցրուած, կը բնակին այդ կողմերը։

Անակնկալ է եւ ուրախալի տեսնել որ փոքր համայնքի մը մէջ կը զործէ եւ կը տեւէ Կապոյտ Խաչը։ Կը տեւէ 1972 փետրուար 13–էն ի վեր։ Այդ օրն է որ հիմնուած է Սէն – Մօրիսի մասնաճիւղը։ Անունը, ներկայիս, Անահիտ։

Այժմու նախագահն է Վեհանոյշ – ժոզեֆին Կուպաթեան, մտած է Կապոյտ Խաչի չարքերուն մէջ 1984–ին։ Նախկին աչխատասիրուհի, այժմ թոշակառու։

Կը յիշուին հիմնադիրներու անունները։ երկու կիներ, տիկիններ՝ Մարիամ Հապէլեան, Սօնա Ժելոյեան (արդէն մահացած) եւ երկու այրեր՝ Յովհաննէս Փելոյեան, կարապետ Կանպարեան։ Նշենք որ Տիկին Հաբէլեան Սէն – Մօրիսցի չէր, նախագահուհին եղած էր տարիներ Լիոնի մասնաճիւղին, կը բերէր իր աչակցութիւնն ու քաջալերութիւնը ծնունդ տալու համար «Անահիտ»ին։

Այրերու մասնակցութիւնը այս կամացի վարմակերպութեան պէտք չէ զարմացնէ. չարք մը տեղեր այրերու առաջնորդութեամբ եւ ղեղտմով է որ հիմնուած են Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղերը։ Այն տեղերը չկային տակաւին, նորատեղ մեր համայնքներուն մէջ, ձեռնարկու, ազգային զործերու մէջ մտնելու պատրաստ Հայուհիներ։ Զկային պէտք եղած թիւով։

***

«Անահիտ» իր չուրջը ունի ներկայիս 18 ընկերուհիներ որոնց մէջ կայ յարդուած տարեց մը, 96 տարեկան, միշտ հաւատարիմ Կապոյտ Խաչին։

«Անահիտ»ի զործունէութեան զլխաւոր այցելութիւն հիւանդներու, եղեռնի ոգեկոչում, կազմակերպութիւն՝ Մանուկներու Օրուան. տարին երկու – երեք պատարագներ, կը կազմակերպէ ճաշեր եւ բէնցներու համար, միջինքի եւ այլ տոներով։ Պէտք է նկատի ունենալ որ Կապոյտ Խաչը համայնքին միակ զործող կազմակերպութիւնն է։

«Անահիտ»ի ամէնէն աւելի ընդգծուելիք զործը իր միօրեայ զպրոցն է. քանի մը սերունդներ մեսրոպեան զիրերուն ընտելացած են հոն, չնորհիւ անձնուէր ուսուցչի մը, Սարգիս Տօնապետեանի ջանքերուն։ Օժանդակ ուսուցչուհի Նայիրի Գասապեան։ Դասընթացքներուն կը հետեւին ներկայիս 14 երախաներ, 5–էն 14 տարեկան։

Ուզած էինք պիտնալ թէ այրեր կո՞ն ներկայիս վարչութեան մէջ։

Տիկին Բաչանեան՝ երբեմնի տեւնապետուհի, այս տարեչրջանին փոխ – նախագահուհի, կը զրէ.

«Վարչական զործերու համար այրեր չունինք, բայց մէկ ընկեր մը վարչութեան մէջ չատ լաւ կ'ըլլար, տեղոյն վրայ աչխատելու համար պէտք ունինք»։

Կը յուսանք որ, անդամ կամ ոչ, կան Սէն – Մօրիսի մէջ քանի մը այրեր՝ որոնք չեն պլանար իրենց օժանդակութիւնը բերելու խաչուհիներուն, երբ դիմուի իրենց։

ՎԱՂԻՆԱԿ ՄԻՍԻՃԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԻ ՀԱՄՈԶԹԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Հայաստանի Ձայն – հեռատեսիլի համայնքը Ֆրանսայի իր չորրորդ յարկը կը վերջացնէր փարիզի Վաուիէթէ թատրոնին մէջ, Կիրակի, Մայիս 11–ին:

Ժամը 18–ին յայտարարուած երեկոյթը սկսաւ, վերջապէ՛ս, ժամը 18·30–ը անց ծայրէ ծայր լեցուն սրահի մը առջեւ: Բեմ եկաւ երգիչ Սուրէն որ յայտնեց թէ յանպատրաստից իրեն յանձնուած էր ներկայման քանի մը խօսք ըսել ու բացատրել մը դրի առած էր դոր դէչ – ադէկ կարգաց: Կը բացատրէր թէ հայաստանեան խումբը Ֆրանսա եկած էր չնորհիւ իր, Ազգ Միութեան եւ Հայաստանի Ներքինախրի՝ Սահեան Գէորգեանի, ու փարիզի ձեռնարկը իրագործուած էր Համազգայինի օժանդակութեամբ: Չես գիտեր ինչո՞ւ, անհրաժեշտ նկատեց նոյնը կրկնել իր (չ)պիացած ֆրանսերէնով ու ապա յանձնեց արուեստագէտներուն:

Ութ հոգիներէ բաղկացած համոյթը նախ մեզի հրամցուց ժողովրդական պարերու եղանակները, շատ յաջող կատարողութեամբ: Անհրաժեշտ է նշեմ որ ազնական գործիքներէ կազմուած այս համոյթը (անդամներու բուն թիւը 36 է) ապանոյթով եւ ներդաշնակութեամբ նուագեց ոչ միայն այդ եղանակները այլեւ ամբողջ երեկոյթին երկայնքին, միասնաբար թէ առանձին ելոյթներով, արուեստագէտները իրենց մասնակցութիւնը բերին, խորապէս տպաւորելով հանդիսականները:

Բեմ եկաւ Ցովհաննէս Պատալեան: Երիտասարդ հին ծանօթ մըն է Փարիզի Հայութեան, ուր մեծ խանդավառութիւն ստեղծած է շուրջ երեք տասնամեակ առաջ: Պարզ է տարիները անցած են, մազերը ձերմակած են, բայց եւ այնպէս երբ արուեստագէտ մը տաղանդ ունի, անոր հնարքները չեն անհետանար եւ Պատալեան կրցաւ այդ փառատօնը տալ մեզի, յաջորդաբար երգելով՝ Հայաստան, Երբ խանդում ես, Ալցայ գնացի, վասպուրականի ժողովրդական երգերու շարան, Ես իմ աղբյր Հայաստանի:

Աբգէն Գրիգորեանի դուդուկէն եաք, բեմ եկաւ Օֆէլիա Համբարձումեան: Բարեացակամ մօտեցում մը կը ստիպէ մեզի որ շատ չծանրանանք այս երգչուհիին եւ իր մեկնաբանութիւններուն վրայ: Ընենք սակայն որ – թէեւ, այդ ալ շատ յաջողած չէր – Օֆէլիա Համբարձումեան անցեալ ունեցած է եւ այդ պարագային լաւ կ'ըլլայ որ ղոհանայ այդ անցեալի յիշատակներով: Եւ ընդհանուր ձեւով վերջ տրուի չհաղորդծելէ, բոլոր մարզերու մէջ, Սփիւռքի Հայուն «հայրենակարօտ» զգացումները անոր հրամցնելով որեւէ բան, այն համոզումով որ ինչ որ Հայաստանէն կուգայ, անպայման «հայրենի տաղանդաւոր» որակումի արժանի է: Արտածումի ամէնէն տարրական սկզբունքն է որակաւոր եւ ընտիր ապրանք արտածել:

Երկարապատում դաշնակի մը հետ, յայտագրին երկրորդ բաժինը սկսաւ կրկին համոյթին նուագով, ապա Անոյշ Կիրակոսեան քանոնի մենանուագ մը հրամցուց փառատօնի տալով վարպետ մենակատարի իր արուեստին: Կարգը եկած էր Ռուբէն Մաթեւոսեանի որ յաջորդաբար ներկայացուց վեց երգեր ու եօթներորդ մըն ալ հանդիսականներու վճռաբեկին ընդառաջելով: Աւելի դերասան քան երգիչ, Ռ. Մաթեւոսեան կը յաջողի դրաւել ունկընդիրները: Արմէն Սարգսեան, չվիով եւ Ցարութիւն Կարապետեան, դափով շատ յաջող ելոյթներ ունեցան: Ապա Ցովհաննէս Պատալեան եւ Ռուբէն Մաթեւոսեան միասին երգեցին «Որտեղ գտնեմ քեզ», ու որպէս վախման երգ, Օֆէլիա Համբարձումեան, Ցովհաննէս Պատալեան եւ Ռուբէն Մաթեւոսեան մեզի հրամցուցին «Ոսկի ծիրանի» երգը, որ ներկայացուած էր Հայկական Սովետական Հանրապետութեան խմբագրութեան մէջ: 1977–ին կրկին պաշտօնի կոչուած է Էջմիածնի վանքին մէջ: 1949 թուականէն մինչեւ իր մահուան օրը, Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի Ձեռագրատան վարիչն էր: Անոր չանգերուն չնորհիւ, առաջին հանգրուանին հազար ձեռագիրներ դասաւորուած են, որոնք յանձնուած են Մատենադարան ու այնուհետեւ աւելի քան ուրիշ հազար ձեռագրեր հաւաքած է ան հատորներու մէջ, որոնք այժմ կը պտնուին Էջմիածնի վանքին մէջ:

Հանգուցեալը պրպտող միտք մըն էր: Հեղինակ է բազմաթիւ ուսումնասիրութիւններու, մանաւանդ իր կեանքի վերջին տարիներուն լոյս ընծայուած է անոր «Եղիպտահայ գաղութը 10 – 15–րդ դարերում (եղիպտահայ փօլ Քիլիճեան Ֆոնտի մեկենասութեամբ ի Պէյրութ, 1980–ին), «Եղիպտահայ գաղութը 16–18 դարերում», ի Գահիրէ 1995–ին (Հայ Ազգային Հիմնադրամի հրատարակութեամբ եւ օժանդակութեամբ Հ. Բ. Ը. Մ. Ալէք Մանուկեան մշակութային հիմնադրամին): Աչխատակցած է Հայաստանի եւ սփիւռքահայ չատ մը թերթերուն հետաքրքրական յօդուածներով:

Համբարձումեան, Ցովհաննէս Պատալեան եւ Ռուբէն Մաթեւոսեան մեզի հրամցուցին «երգ յաղթութեան» մը, որ պահ մը երկիծական բնոյթ ալ առաւ, երբ երգին բառերուն՝ «Ոտքի՛ Հայ ժողովուրդ» հետեւելով, հանդիսականներու մէկ մասն ալ ոտքի ելաւ...:

Կրկին բեմ եկաւ Սուրէն, հրաւիրելով Սահեան Գէորգեանը եւ Համազգայինի տիկիններ, չնորհակալութիւն յայտնելով:

*
**

Ամբողջ յայտագրի երկայնքին, հանդիսականները արտաքնապատ ծափահարութիւններով եւ տեղի – անտեղի (մանաւանդ՝ անտեղի) պռաւօներով ողջունեցին արուեստագէտները: Երբ նոյն ձեւով կը ծափահարուին տաղանդաւորն ու անտաղանդը, արժեմ ու չարժեմը, մեզք է տաղանդ ու արժէք ունեցողին համար, ուրուհետեւ կը պարզուի որ այդ ծափահարութիւնները ոչ մէկ իմաստ ունին, ոչինչ կը նշանակեն իրենց ճշմարիտ դնահատում:

Ա. Մ.

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՄԱՀ ՊԱՏՄԱԲԱՆ Ն. ՏԷՐ-ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆԻ

Մարտ 26–ի գիչերը, Երեւանի իր բնակարանի մէջ, իր մահկանացուն կնքած է նախկին եղիպտահայ, Հայաստան ներգաղթած 1948–ին՝ Նուպար Տէր – Միքայէլեան:

Ութսունամեայ պատմաբանը ծնած էր Գահիրէ, 1917–ին: Իր ուսումը ստացած էր Պէրպէրեան վարժարանին մէջ 1924 – 1932, ապա բարձրագոյն ուսումը՝ Գահիրէի Ամերիկեան համալսարանը 1932 – 1935: 1959 թուականին աւարտած է Երեւանի Հեռակայ Մանկավարժական Ինստիտուտի պատմութեան ֆաքիւլթէն:

1949 – 1965 ժամանակաչրջանին պաշտօնավարած է Էջմիածնի վանքին մէջ, վարելով զանազան պաշտօններ՝ դրադարանի վարիչ, գանձապահ, թարգման – քարտուղար: 1966 թուականին աչխատակցած է Գիտութիւններու Ակադեմիայի արեւելագիտութեան բաժնի գրադարանին մէջ: 1967 – 1977 տասնամեակին որպէս խմբագիր աչխատած է Հայկական Սովետական Հանրագիտարանի խմբագրութեան մէջ: 1977–ին կրկին պաշտօնի կոչուած է Էջմիածնի վանքին մէջ: 1949 թուականէն մինչեւ իր մահուան օրը, Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի Ձեռագրատան վարիչն էր: Անոր չանքերուն չնորհիւ, առաջին հանգրուանին հազար ձեռագրեր դասաւորուած են, որոնք յանձնուած են Մատենադարան ու այնուհետեւ աւելի քան ուրիշ հազար ձեռագրեր հաւաքած է ան հատորներու մէջ, որոնք այժմ կը պտնուին Էջմիածնի վանքին մէջ:

Հանգուցեալը պրպտող միտք մըն էր: Հեղինակ է բազմաթիւ ուսումնասիրութիւններու, մանաւանդ իր կեանքի վերջին տարիներուն լոյս ընծայուած է անոր «Եղիպտահայ գաղութը 10 – 15–րդ դարերում (եղիպտահայ փօլ Քիլիճեան Ֆոնտի մեկենասութեամբ ի Պէյրութ, 1980–ին), «Եղիպտահայ գաղութը 16–18 դարերում», ի Գահիրէ 1995–ին (Հայ Ազգային Հիմնադրամի հրատարակութեամբ եւ օժանդակութեամբ Հ. Բ. Ը. Մ. Ալէք Մանուկեան մշակութային հիմնադրամին): Աչխատակցած է Հայաստանի եւ սփիւռքահայ չատ մը թերթերուն հետաքրքրական յօդուածներով:

Համբարձումեան, Ցովհաննէս Պատալեան եւ Ռուբէն Մաթեւոսեան մեզի հրամցուցին «երգ յաղթութեան» մը, որ պահ մը երկիծական բնոյթ ալ առաւ, երբ երգին բառերուն՝ «Ոտքի՛ Հայ ժողովուրդ» հետեւելով, հանդիսականներու մէկ մասն ալ ոտքի ելաւ...:

Կրկին բեմ եկաւ Սուրէն, հրաւիրելով Սահեան Գէորգեանը եւ Համազգայինի տիկիններ, չնորհակալութիւն յայտնելով:

*
**

Ամբողջ յայտագրի երկայնքին, հանդիսականները արտաքնապատ ծափահարութիւններով եւ տեղի – անտեղի (մանաւանդ՝ անտեղի) պռաւօներով ողջունեցին արուեստագէտները: Երբ նոյն ձեւով կը ծափահարուին տաղանդաւորն ու անտաղանդը, արժեմ ու չարժեմը, մեզք է տաղանդ ու արժէք ունեցողին համար, ուրուհետեւ կը պարզուի որ այդ ծափահարութիւնները ոչ մէկ իմաստ ունին, ոչինչ կը նշանակեն իրենց ճշմարիտ դնահատում:

Ա. Մ.

ՄԱՐՍԷԼ ՍԷՆ ԼՈՒ – Ս. ԳԷՈՐԳ ԵԿԵՂԵՑԻ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ապրիլ 29–ին, տեղի ունեցաւ ծուխի ընդհանուր ժողով ղլխաւոր օրակարգ ունենալով նոր Թաղական Խորհուրդի ընտրութիւն:

Հրաժարեալ Թաղական Խորհուրդը ներկայացուց ընթացաւարտ չրջանի բարոյական եւ նիւթական զեկուցում մը որուն արդիւնքները ղրական պնահատուեցան ժողովականներուն կողմէ:

Ժողովը փափաք յայտնեց երիտասարդ տարրերով զօրացնել Թաղական Խորհուրդի կազմը: Միաձայնութեամբ ընտրուեցան անդամ Թաղական Խորհուրդի՝ Ալէն Եղնոյեան, Մուրատ Թիրէքեան, Գէորգ Թիրէքեան, Լտակար Կէօնճեան, Ժանօ Ցովհաննէսեան, Կարօ Ցովսկիեան, Գէորգ Պօղուքեան, Հայկազ Զուքուրեան, Մարտիրոս Սարգիսեան, Պօղոս Տէտէեան:

Նոր կազմը իր առաջին ժողովը գումարեց Մայիս 6–ին: Ընտրեց իր դիւանը եւ կատարեց աչխատանքներու բաչխում հետեւեալ ձեւով՝

● Նախագահ՝ Շահան Ա. Քհնյ. Տէտէեան, հոգեւոր հովիւ:
● Ատենապետ՝ Ժանօ Ցովհաննէսեան:
● Քարտուղարներ՝ Պօղոս Տէտէեան եւ Գէորգ Պօղուքեան:
● Գանձապահ եւ հաչուապահ՝ Կարօ Ցովսկիեան եւ Մուրատ Թիրէքեան:
● Սրահի մատակարարման յանձնախումբ՝ Գէորգ Թիրէքեան եւ Մուրատ Թիրէքեան:
● Արտաքին եւ համայնքային յարաբերութիւններու յանձնախումբ՝ Կարօ Ցովսկիեան, Գէորգ Պօղուքեան եւ Մարտիրոս Սարգիսեան:
● Ձեռնարկներու յանձնախումբ՝ Պօղոս Տէտէեան, Ալէն Եղնոյեան, Մարտիրոս Սարգիսեան, Լտակար Կէօնճեան, Գէորգ Պօղուքեան, Հայկազ Զուքուրեան:
● Թաղային Թերթիկի հրատարակութեան եւ խմբագրութեան յանձնախումբ՝ Կարօ Ցովսկիեան, Պօղոս Տէտէեան եւ Գէորգ Պօղուքեան:
● Եկեղեցւոյ խնամակալութեան յանձնախումբ՝ Հայկազ Զուքուրեան, Մուրատ Թիրէքեան, Ալէն Եղնոյեան:

Ի դիմաց՝

Նախագահ՝	Ատենապետ՝
ՇԱՀԱՆ Ա. ՔՀՆՑ. ՏԷՏԷԵԱՆ	ԺԱՆՕ ՑՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

Մարսէյլ, Մայիս 7

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

Ա. ՄԱՍ.- ԱԼԻ ՐԻԶԱՅԻ ՕՐԱԳԻՐԸ

– Այսօր միայն մէկ լուսանկար բերի, ըսաւ:

Աչքը մը նետեցի լուսանկարին վրայ: Քովէն եւ հեռուէն, շատ վարպետ ձեւով մը քաչուած ըլլալուն, կարելի չէր լաւ նչդել լուսանկարին տիրոջ ինքնութիւնը: Սակայն յայտնի էր, որ այս անձը նախորդներուն չէր նմաներ: Ըսի Վլատիմիրին:

– Ո՞վ է այս լուսանկարին տէրը:

– Ես ալ չեմ գիտեր թէ ով է: Մինչեւ հիմա, բոլոր այն լուսանկարները, զորս բերած եմ, ինծի յանձնած են իրենց տէրերը: Այս լուսանկարը օրիորդ մըն էր որ բերաւ, լուսանկարը իր եղբօրն է եւ գրեր, ես չեմեայ գինքը:

– Այդ օրիորդը ի՞նչպիսի աղջիկ է, քանի տարեկան է, հազուած-քին նայելով՝ տարո՞ւստ դաստակերդի կը պատկանի:

– Օրիորդը մօտաւորապէս 20 տարեկան է: Հագուստը մաքուր, լեզուն կիրթ, եթէ չատ հարուստ չէ, աղքատի ալ չի նմաներ:

Մէկ ԱՉՔԸ ՇԻ՛Լ Է

Հարցուցի Վլատիմիրին:

– Օրիորդը գեղի ինչո՞ւ համար բերաւ լուսանկարը, ի՞նչ ըսաւ:

– Ամէնուն պէս այս Օրիորդն ալ լսեր է որ ես պուլկարական հիւպատոսարանին բարեկամն եմ, եւ մինչեւ հիմա չատերը եմ հարիւրէ աւելի Հայեր Պուլկարիա փախցնել: Ինծի ըսաւ որ «եղբայրս ալ կ'ուզէ Պուլկարիա փախչիլ, որովհետեւ չուզեր զինուորութիւն ընել, ուրիչ պատճառ մը չկայ, եթէ եղբայրս ալ չաղթող փախցնել, գեղ գոհ կը թողում»: Ես ալ պատասխանեցի որ «չատեր փախցուցած եմ, եղբայրդ ալ կրնամ փախցնել ոսոխկանոնութեան մէջ չատ ծանօթներ ունիմ. անոնց միջոցով անցագիրը կը հանեմ, ոմանք չարժանաւով ճամբու կը դնեմ, ոմանք ալ չդենաւով, միայն թէ ինծի բերելու ես իր լուսանկարը»: Եւ այս լուսանկարը բերաւ:

– Աչխատէ որ տեսնուիս ուղղակի այս լուսանկարին տիրոջը հետ: Երբ տեսնուելու ըլլաս, առանց զգալի ընելու՝ ուչադրութիւն ըրէ գէմքին: Աչքին մէկը չի՞լ է, ականջներն ալ քիչ մը ծանր կը լսեն, այդ մարդը մեր փնտռած մարդն է: Այս գործը չատ մեծ խորամանկութեամբ հետապնդելու է, չուրես գործը: Եթէ այս մարդը ձեռք ձգենք, մինչեւ հիմա կատարուած գործերուդ մէկ ամէնն կարեւոր ծառայութիւնը կ'ըլլայ այդ:

ԿԱՐԵՒՈՐ ԱՆՁ ՄԸՆ ԷՐ...

– Հեզ մըն ալ նայեցայ լուսանկարին:

– Այնքան վարպետ կեղծիքով մը հանած էր լուսանկարը, որ ինծի չատ ծանօթ այդ անձը կարելի չեղաւ ճանչնալ լուսանկարով: Այսուհանդերձ վստահ էի որ կարեւոր անձնաւորութիւն մը կը ներկայացնէր:

Լուսանկարը առնելով գացի Բէչատ պէյին գրասենեակը եւ խնդիրը բացատրեցի իրեն: Բէչատ պէյ եւս չատ լաւ կը ճանչնար Շաւարչ Միսաքեանը, եւ սակայն զարմանալ չկրցաւ ճանչնալ լուսանկարին վրայ: Մոր ուչադրութեամբ քննեց լուսանկարը: Նկատելով որ այս անձը մինչեւ հիմա ներկայացուած լուսանկարներու տէրերուն չէր նմաներ եւ լուսանկարը տիրոջը կոդմէ չէր բերուած՝ այլ օրիորդի մը հետ ղրկուած, Բէչատ պէյի հետաքրքրութիւնը գրաւեց եւ ինծի համամիտ արտայատուեցաւ: Երկուքս ալ այն կարծիքը ունէինք, որ այս անձը մեր փնտռած կարեւոր անձնաւորութիւններէն մին էր:

Յետոյ լուսանկարը առնելով անցայ գրային դիւանը գացինք: Պուլկարահպատակ Տիմիթրի Փեթրով անուամբ անցագիր մը պատրաստեցինք, Վլատիմիրին յանձնեցինք:

Յաջորդ օրը Վլատիմիր եկաւ այսպէս ըսաւ.

– Երէկ իրիկուն օրիորդը եկաւ պատճառ: Անցագիրը յանձնեցի իրեն եւ մեկնեցաւ: Մէկ ժամ վերջ նորէն եկաւ եւ ըսաւ. «Միայն այս անցագրով կարելի չէ արտասահման մեկնիլ: Աւիկա անձնագիր է, որ կը ծառայէ Թուրքիոյ մէջ ճամբորդելու եւ Թուրքիայէն հեռանալու:

Սակայն, ասկէ զատ անհրաժեչտ է ունենալ բուն անցագիր մը (ՄՄԲ. Բնագրին մէջ, Վլատիմիրի արուած Թուղթերը սէյահաթ վարաֆաքսը կը կոչուին, այստեղ կը գործածուի ֆրանսերէնի բառը Թրքերէն ձեւով՝ փասափօրթ): Եթէ մեր ուղած անցագիրը կրնաս հանել, այն ատեն կը հաւատամ որ կրնաս յաջողցնել այս գործը: Ես տակաւին չկրցայ տեսնել այդ անձին հետ: Ցարաբերութիւնը այդ օրիորդն է որ կը կատարէ: Իրեն ըսի որ ձեր ուղած անցագիրն ալ կը հանեմ: Հիմա այդ անձը ձերբակալելու համար անհրաժեչտ է անցագիր մը ունենալ: Եթէ կրնաք պատրաստել անցագիր մը, այն ատեն կրնաք ձերբակալել այս մարդն ալ: Այսքան բարակը փնտռող, այսքան երկար մտածող մէկը, կասկած չկայ որ, կարեւոր եւ մտաւորական անձնաւորութիւն մըն է:

Անցագիր պատրաստելու հարցը քիչ մը դժուար էր: Խնդիրը պարզեցի Բէչատ պէյի, որ ինք եւս հասկցաւ թէ կարեւոր անձնաւորութիւն մըն էր ներկայացողը: Անհրաժեչտ տեսնուած մարմիններու հետ հեռախօսով տեսնուելէ վերջ, պիտ ղրկեց Սիրքէճի, մաքսատունը, ուր կը գըտնուէր անցագրի պաշտօնատունը:

ԿԵՂԾ ԱՆՑԱԳԻՐ

Հոն տեղեկագիր մը պատրաստելով՝ պուլկարահպատակ Տիմիթրի Փեթրով անուամբ անցագիր մը հանեցի, ղրասենեակս վերադարձայ, Վլատիմիրի յանձնեցի եւ ըսի. «Հիմա բոլոր ուզածները կատարուեցան, այլեւս աչխատէ որ տեսնուիս հետը»: Հրահանգները տալէ վերջ ճամբու ղրի: Յաջորդ օրը Վլատիմիր եկաւ եւ ըսաւ.

– Երբ անցագիրն ալ տուի, այլեւս վստահութիւն յայտնեցին եւ տեսնուեցայ մարդուն հետ, իրաւամբ ձեր ըսածին պէս աչքը շիլ է, ականջներն ալ չատ ծանր կը լսեն: Մինչեւ Շաբաթ օր ճամբու պատրաստութիւն պիտի տեսնէ, այդ օրը չդենաւ նստեցնելու համար սալոն պիտի առաջնորդեմ: Արդէն չաբաթ օրուընէ առաջ չդենաւ չկայ:

(Շար. 3)

(Շար. Ա. էջէն)

բուքիւնները տեղի պիտի ունենան Յունիս 5–ին:

ԹՈՒՐՔԻԱ. քարիւղի անդլիական, իտալական, ամերիկեան ընկերութիւններու հետ համաձայնութիւն պոյայուցած է Բաքուէն մինչեւ Միջերկրական թրքական ձէյհան նաւահանգիստը քարիւղատար խողովակաշար մը կառուցանելու համար: Լուրը տրուած է Ուժանիւթի Թուրք նախարարին կողմէ, Ալի–եւի Անգարա այցելութենէն ետք: Խողովակաշարը պիտի արժէ 2 – 2,4 միլիառ տոլար, պիտի անցնի Ղազախստանի տարածքէն ու տարեկան 45 միլիոն թոն քարիւղ փոխադրէ:

ԳԵՐՄԱՆԻՈՑ հրատարակիչներու Միութեան խաղաղութեան ամէնամեայ մրցանակը այս տարի տրուած է Եաչար Քէմալի: Միութեան Ֆրանքֆուրթի կեդրոնէն յայտարարուած է որ ծաղումով քիւրտ գրողը կը նկատեն «մարդկային իրաւանց փաստաբան» մը: Մրցանակը կը յանձնուի Հոկտեմբերի Գիրքի տօնավաճառին:

ԻՐԱՔԻ ՀԻՒՄԻՍԸ 30 Քիւրտ (ՓՔՔ) ըմբոստներ սպաննուած են Թրքական զօրքերու կողմէ, ըստ Անատոլու գործակալութեան:

12 եւ 13 ՏԱՐԵԿԱՆ երկու աղջնակներ անճնաոսպան եղան հետեւելով իրենց կուռքին՝ Քըրթ Գոպէնի, ամերիկացի երգիչը, անգամ Նիրվանա խումբին, որ անճնաոսպան եղած էր 1994–ին եւ երգի մը մէջ ալ ջատագոված մահը: Քըրթ Գոպէն, 27–ամեայ երգիչ մըն էր որ թմրեցուցիչի մոլի էր: Հիւսիսային Ճըրանասլի մէկ փոքրիկ քաղաքին մէջ ապրող այս աղջնակները չատ փայլուն աշակերտուհիներ էին:

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Մայիս 16)

ԱԴՐԲԵՋԱՆԱԿԱՆ ՕԴԱՆԱՒ ՄԸ ՋԱԽՋԱԽՈՒԱԾ

Մայիս 15–ին Գեանջա քաղաքին մօտերը աղրբեջանական մարզատար օդանաւ մը լինկած է, պատճառ դառնալով վեց հոգիի մահուան, 3–ը անճնակազմի անդամներ են: Արկածը պատահած է մարզական թռիչքի մը ընթացքին:

***

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՊԱՇՐԱՓԱԿՈՒՄԸ ՈՐՊԷՍ ՊԱՅՄԱՆ

Մայիս 15–ին, Ազգային ժողովի փոխնախագահ Արա Սահակեան ընդունած է Շուէյտի դեսպան՝ Սուէն Գիւրթմանը: Խորհրդարանին փոխ – նախագահը ամփոփ դիծերով ներկայացնելէ ետք Հայաստանի տնտեսական եւ քաղաքական կացութիւնը, Խորհրդարանի օրէնսդրական գործունէութիւնը, փխանութեան դիրքորոշումը չրջանի հարցերուն նկատմամբ, յատկապէս չեչոը դրած է Հայաստանի չրջափակման հարցին վրայ, ըսելու համար թէ Թուրքիոյ Եւրոպայի Միութեան անդամակցութիւնը պէտք է պայմանաւորուի Հայաստանի ապաշրջափակումով եւ բարիդրացնութեան յարաբերութիւններու հաստատումով:

***

Դեսպանը որուն նստավայրը Մոսկուա է, ընդունուած է նաեւ Արտաքին նախարար Ալ. Ազգումանեանի կողմէ: Սուէն Գիւրթման պաշտօնապէս հաղորդած է թէ Շուէյտի Խորհրդարանը վաւերացուցած է Հայաստանի եւ Եւրոպական Միութեան միջեւ ստորագրուած «գործընկերութեան եւ համագործակցութեան» մասին համաձայնագիրը, աւելցնելով թէ Շուէյտ զօրավիգ կ'ըլլայ Հայաստանի Եւրոպայի անդամակցութեան հարցին մէջ:

***

ՊԱՅԹՈՒՄ ԱԴՐԲԵՋԱՆԱԿԱՆ ՆԱԽԹԱՀՈՐԻՆ ՄԷՋ

Ադրբեջանի «Զիրագ – 1» ծովեզերեայ նաւթահորին մէջ տեղի ունեցած պայթումէն ետք զգալրած է հորին չահագործումը, եւ վերաբացումն ալ խնդրոյ առարկայ է ապահովութեան պատճառներով: Զոհեր չկան:

UGAB — UGAB — UGAB —

UGAB — PARIS
Ile-de-France

CONFERENCE

Dans le cadre de son cycle de conférences,
le Comité de Paris — Ile-de-France de l'UGAB

présente

LE LAC SEVAN :
UNE CATASTROPHE ECOLOGIQUE

avec **MAYA AKOPIAN**
Doctorante à l'Université Paris VI

le mardi 27 mai à 20 heures 30

au Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles, Paris 17e
M° Courcelles

— Entrée libre —

UGAB — UGAB — UGAB —

ՎԱՀԱՆ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՄՈՒՐԱՏ–ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ
ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ
ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՏԱՐԵԿԱՆ
ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

կիրակի, Յունիս 8

Սամուէլ Մուրատեան, Վարժարանի պարտէզներուն մէջ:

UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB

UGAB-Paris IDF

organise

un Café-Théâtre

par
LA TROUPE DE THEATRE
DE L'UGAB-PARIS

le Vendredi 23 Mai à 20 heures 30

au Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles — Paris 17e

P.A.F.: Adulte: 200 F. / Enfant: 150 F.

Réservations : UGAB-PARIS
Tél. : 01. 42. 27. 12. 26
(au plus tard le mardi 20 mai)

UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB

ՀԱՑ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ ՄԱՐՍԷՅԼ

12 - 14, rue St-Bazile, Marseille 1er

Հիմնադրութեան 21–ամեակ
(1976 – 1997)

Շաբաթ, Մայիս 24–ին, ժամը 20·30–էն սկսեալ

ՏԱՐԵԴԱՐՁԻ ՀԱՅԿԵՐՈՑԹ

նախագահութեամբ՝
ՏԷՐ եւ Տիկին
ՍԵԴՐԱԿ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆԻ

Նուագ, հայկական մթնոլորտ:

Ճաշագին՝ 150 Ֆր.:

Սեղանները նախապէս ապահովել հեռաձայնելով քարտուղարութեան՝
04 – 91 – 50 – 15 – 09

LE FONDS ARMENIEN DE FRANCE

invite cordialement la communauté de Paris à

DEUX RÉUNIONS D'INFORMATION

Pour la Rive Droite:

le mercredi 21 mai à 20 heures précises

à l'Hôtel Mercure, Salon Tertre, 3, rue Caulaincourt, 75018 Paris
Métro : Place de Clichy
Parking assuré sous l'Hôtel

Pour la Rive Gauche:

le lundi 26 mai à 20 heures précises

au Yan's Club, 5, avenue Reille, 75014 Paris
Métro : Glacière ou Cité Universitaire

Projection d'un film: «ARMÉNIE XXe SIÈCLE»

comportant des documents visuels rares des années 1915 et 1918-21 jusqu'à l'indépendance de 1991 et une synthèse des réalisations du Fonds en Arménie et au Karabagh (route Goris — Stépanakert, ponts, hôpitaux, écoles, logements, électricité, gaz, adduction d'eau, aide aux orphelins,...)

Débats présentés et animés par

BÉDROS TERZIAN
Président du Fonds Arménien de France

DINER DANSANT

L'ASSOCIATION DES DAMES ARMENIENNES
DU TEBROTZASSERE

organise

un DINER DANSANT

le Samedi 31 Mai à 20 heures

au *Yan's Club*
5, avenue Reille, Paris 14e

Pour tous renseignements et réservations, veuillez téléphoner à l'école au 01. 43. 81. 01. 72.

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանի խնամակալութիւնը կը կազմակերպէ պարանցիկ երեկոյթ մը, Շաբաթ, Մայիս 31, ժամը 20–էն սկսեալ, «Եան'ց Գլիւպ»ի մէջ 5, avenue Reille — Paris 14e

Տեղերը ապահովելու համար հեռաձայնել՝ 01–43–81–01–72 թիւին:

ՀԱՅ ԹԱՏԵՐԱԳԻՐՆԵՐՈՒ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐՈՒ Գ. ՇԱՐՔ

կազմակերպութեամբ՝
Համազգայինի
«ԴԻՄԱԿ» թատերախումբին
եւ
Հայ Թատրոնի Ընկերակցութեան

ղեկավար՝
ԱՐԲԻ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

ՇՈՒՇԱՆ ՊԱՐՏԻԶՊԱՆԵԱՆ–ՖԱՆՈՒՍ–ի

ՊԱՏԸ

կիրակի, Մայիս 25, ժամը 16–ին
«ՄԿՆԻԿ» կրթական աշխատանոցի սրահին մէջ

75, rue Alexandre Dumas, Paris 20e
Métro Alexandre Dumas

Մուտք՝ 30 Ֆրանք:

Հեռաձայն. –
01 – 43 – 70 – 62 – 95

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

La Section **Helen Puzant** d'Alfortville

organise

une SORTIE à REIMS

(Visite de la Ville, de la Cathédrale et d'une cave)

Dimanche 15 Juin

Départ et retour autocar Place Achtarak

Pour tous renseignements et inscriptions téléphoner au :

01 - 43 - 76 - 99 - 11

Date limite d'inscription : le 1er Juin.

***

— ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ —

Կապոյտ Խաչի Վիճնի Սեւան մասնաճիւղին տարեկան դաշտահանդէսը Յունիս 8, կիրակի ամբողջ օրը Ժէմանի մէջ, ձոխ պիւֆէ հայկական ճաշերով: Նուագ կը նուագէ Անի նուագախումբը: Տեղւոյն վրայ մեր աշակերտները կը ցուցադրեն իրենց գծագրութիւնները. նիւթ՝ «Հայաստանս ինծի»: Առաջնութիւն չահող երեք աշակերտները կը վարձատրուին նուէրով մը: Եկէք քաջալերելու մեզ եւ մեր զաւրոցի աշակերտները:

Անճրեւի պարագային սրահ մը ապահոված է:

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 PARIS
SIRET: 51027317 A R. C. Paris
Commission paritaire : N° 55935

ՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԱՅԻՍ 21
MERCREDI
21 MAI
1997

LE NUMERO : 5,00 F.

ՀԱՐԱՁ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL.: 01.47.70.86.60 FAX : 01.48.00.06.70
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 1·100 Ֆ· — Վեցամսեայ : 560 Ֆ·
Արտասահման : Տար· 1·400 Ֆ· (ամէնօրեայ առաքում)
1·250 Ֆ· (շաբաթական առաքում) — Հատը : 5,00 Ֆ·

72ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 19·117 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 72e ANNEE — N° 19.117

ԸՆՏՐԱՊԱՅՔԱՐ

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԹԵԿՆԱԾՈՒՆԵՐ

Վերջին չաբաթն ալ մթնոլորտը փոփոխութիւն չկրեց եւ ընտրապայքարը կը շարունակուի նոյն ձեւով, այսինքն ոչ մէկ ոգեւորութիւն, ոչ իսկ հետաքրքրութիւն: Ցուսախաբ ժողովուրդ մը, որ ոչ աչք այլեւս ոչինչ կ'ակնկալէ: Ընդհ. թեկնածութիւն մը կը սիրէ, ինչ որ կը մատնէ ժոպիէնը, ըստ որուն թեկնածութիւնը կը նպաստէ մեծամասնութեան: Նիւթեր կան որոնք չծեծուեցան իսկ թեկնածուներուն կողմէ, մինչ վէճեր կը կեդրոնանան նոյն հարցերուն վրայ՝ եթէ մեծամասնութիւնը յաղթէ փիւրէ պիտի մնա՞յ թէ ոչ, Ազգային ճակատի հանդէպ կողմերու դիրքը ի՞նչ է եւայլն, եւայլն: Երբ ընտրողները կը նկատեն թէ ասոնք են չօշափուած նիւթերը եւ բոլորն ալ հեռու են ժողովուրդին ամէնօրեայ հոգերէն, պարզ է որ ընտրողներն ալ եռանդուն հետաքրքրութիւն մը ցոյց չտան:

Փարիզեան շրջանին մէջ կան չուրջ 10 ֆրանսահայ թեկնածուներ: 18–րդ ընտրական շրջան (17–րդ թաղամասի մէկ մասը) Փոթրիսիա Ոսկանեան, Իվըլինի 4–րդ ընտրաշրջան Անիէս Քեչէեան, Հօ – սը – Սէն–ի 12–րդ ընտրաշրջան՝ Պէռթրիս Ասեոլքեան, 13–րդ ընտրաշրջան՝ Փոթրիք Տէվէճեան, Սէն – Սէն – Տընիի 11–րդ ընտրաշրջան՝ Ֆիլիփ Թահմիզեան, 13–րդ ընտրաշրջան՝ Անի Փիլիպոսեան, Վալ – սը – Մարն–ի 11–րդ ընտրաշրջան՝ Մարիկ Կալպէոն – Յովնանեան, Վալ – տ'Ոազի 7–րդ ընտրաշրջան՝ Ալպէր Մասքեան:

Այս թեկնածուներուն մասին (հոսանք եւ վայր) մանրամասնութիւններ կուտանք մեր վաղուան թիւով:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՐԱՔԵԱՆ ՔԻՒՐՏԻՍՏԱՆԻ չրջանին մէջ սաստիկ բախտումները կը չարունակուին Թրքական զինեալ ուժերու եւ ՓՔՔ–ի մարտիկներուն միջեւ: Թրքական օդուժն ալ մասնակից է անոնց: Անգարայի համաձայն մօտ հազար քիւրտ զինեալ ըսպանուած է, միւս կողմէ քրտական ազբիւրներն ալ կը յայտնեն թէ կարեւոր վնասներ պատճառած են իրենց թշնամիին, անոր 2 ուղղաթիռներն ալ վար առնելով: Քիւրտ լրատիւներ միջազգային հանրութեան ուշադրութիւնը կը ջանան գրաւել այն սպանդին դէմ զոր գործած են թուրք զինեալները կարմիր մահիկի էրզիւմի հիւանդանոցին 14 ոչ – զինուորական վիրաւորները խժդժօրէն սպաննելով: ՄԱԿ–ի ընդհանուր քարտուղարը դատապարտած է Անգարան, պահանջելով որ ան քաշէ իր ուժերը. սակայն թուրք Արտաքին նախարար Թ. Չիլլէր պատասխանած է թէ զինեալ դործողութիւնները պիտի չարունակուին մինչեւ որ ՓՔՔ–ի «անջատողական»ները մաքրագործուին: Թուրքիոյ Ուաչինկթընի նախկին դեսպան Ե. Եկէքտաղ ալ յայտնած է թէ Իրաքի տարածքին վրայ տարուած զինեալ գործողութիւններէն տեղեակ չէր պահուած վարչապետ Նէճմէթթին Էրպաքան: Կարեւոր պատերազմական ներկայ իրավիճակին մէջ թուրք մամուլը գայթով կ'արձագանգէ Գերմանիոյ Աշխատանքի նախարար Ն. Պլումի հակաթուրք արտայայտութեան. ան այս տարուան Ֆրանքֆուրթի գիրքի տօնավաճառի խաղաղութեան մրցանակին ծաղումով քիւրտ վիպագիր Եաշար Քէմալի յանձնումին առթիւ դրած է. «Թուրք զինուորները (1991–ին) Իրտական քաղաքներու շուրջ դժոխային շուներու նման, իրենց սուիններով բարձրացուցած, կարծէք կ'երթայիր պատերազմելու ձիերով խաչի բանակներուն դէմ. այնինչ այդ անզուգ ու վեհական էին»: Պլում ալ նշեցուցած է նաեւ թէ «անողոք» թուրք կառավարութիւնը չի կրնար Եւրոպայի դռները բացուած տեսնել իր առջեւ:

ՁԱՅԻՐ դարձաւ «Գոնկոյի ժողովրդավար հանրապետութիւն» Լօրան Տէզիրէ Գապիլայի որոշումով: Իր ուժերը Քինշասա մտան Մայիս 18–ին, մինչ ՄոպուԹուս թռուց հեռացած էր երկրէն նախ դէպի Թոկօ, ապա կ'ըսուէր՝ Մարոք: Գապիլա Քինշասա կը մտնէր Մայիս 20–ին, բայց, նախապէս ինքզինք հռչակած էր նորաձին Հանրապետութեան նախագահ: Առայժմ, ան կ'ողջունուի որպէս «փրկարար», բայց ապագան ցոյց պիտի տայ թէ նոր մենատէր մը չէ որ կը փոխարինէ 32 տարիներու ուրիշ մենատէր մը: Նախկին ՄոպուԹուի պաշտպանութեան նախարար եւ սպայակոյտի պետը սպանուած էր իր իսկ զինուորներուն կողմէ: Շաբաթավերջին 200–է աւելի մեռեալ կար Քինշասա, մեծ մասով զինուորներ եւ թալանողներ: Զուիցերիա «սառեցուց» ՄոպուԹուի հարստութիւնը, բայց կը Թուի որ յապաղած կարգադրութիւն մըն է, ան ժամանակ ունեցած էր այլ տեղ փոխադրելու: Հոս–հոն ունեցած չքեղ ապրանքներէն զատ, 22 միլիառ ֆրանք կը գնահատուի ՄոպուԹուի դրամատուներու հարստութիւնը:

ՇԻՐԱՔ վերադարձաւ Զինաստանէն, Մոսկուայէն անցնելով ուր տեսնուեցաւ Ելցինի հետ: Խօսակցութեան նիւթն էր՝ «Հիմնական Ուխտը» որ պիտի տորդուի Փարիզ, Մայիս 27–ին Ռուսաստանի եւ ՕԹԱՆ–ի միջեւ: Շիրաքի համար այս նոր Ուխտը պիտի ջնջէ Եալթան, զայն կը նկատէ որպէս մեծ յաղթանակ մը Ռուսաստանի եւ անձնական յաղթանակ մը Ելցինի համար:

ՄԱՄՈՒԼ

LIBERATION (20 Mai)

ՇԱՀԷ ԱՐՔ· ԿՐԿԻՆ ԽՆԴՐՈՑ ԱՌԱՐԿԱՑ

«Այսրյորդանի մէջ "Դաւաճաններու" հալածանք» խորագրին տակ, այս անգամ «Լիպերասիոն»ն է որ էջ մը նուիրած է հողերու վաճառքին Հրեաներու: Երկու պաղեստինցիներ սպաննուած են այդ պատճառով, բայց, անգամ մըն ալ Շահէ Արք· Ամէմեան, Թղթակիցը՝ Քրիսթոֆ Պոլմանըի կը գրէ թէ՝ «Մայիս 8–ին, Եշիվա մը կը փոխադրուէր Զիթենեաց լեռնային մէկ ապարանքը որ նախապէս պատկանած էր Շահէ Արֆ·ի, Հայ Արբեպիսկոպոս մը, շատ մօտ իսրայէլեան իշխանութիւններուն եւ ուրացուած իր նուիրապետութեան կողմէ: Այսօր, ան երեւան կ'ապրի, 18 միլիոն ֆրանք ստացած կ'ըլլայ ամերիկացի հրեայ միլիոնատէրէ մը՝ Մոսմովից: «Հոգին սատանային ծախած է» կ'ըսէ Ահմետ Թպի, ե· Արաֆաթի մէկ խորհրդականը»:

***

ՎԱՆԻ ԹՐՔԱԿԱՆ ԿԱՏՈՒՆ...

Այս խորագրով եւ Վանի կաթուղիկէ մը չեզո նայուածքը ցոլացնող նկարով մը, «Ժուրնալ տիւ Տիմանշ» իր յաւելուածին մէջ (Մայիս 18) կ'անդրադառնար այս կաթուղիկէ կենսագրականին, յիշելով թէ իր նախնիները կ'ապրէին հին հայկական դաւառի մը մէջ, այսօր, Թրքական: Կը ծանուցուի թէ անոնք չատ քիչ են, բայց կը ներածուին ալ, 2500–էն 4000 Ֆր·····:

ՓՈՒԹՊՈԼ

Բ. դասակարգի մրցումներու չաբթին վաղանց 3 – 1 յաղթեց Սէն – Թ'Էթիէնի եւ դասաւորման մէջ 9–րդ դիրքի վրայ է 57 կէտով: Գլուխն է Շաթուռու 75 կէտով, վերջին՝ Էպինալ 26 կէտով:

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Մայիս 19 / 20)

ԵԼՄՏԱԿԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐԸ ՊԱՇՏՕՆԷՆ ՀԵՌԱՑՈՒՄ Է

Նախագահ Լ· Տէր – Պետրոսեան Մայիս 19–ին ստորագրած մէկ հրամանագրով, Ելմտական նախարարի իր պաշտօնէն հեռացուած է Լեւոն Բարխուդարեան: Իր տեղը նշանակուած է Կեղը· Դրամատան փոխ – նախագահ, Դրամատան Խորհուրդի անդամ Արմէն Դարբինեան: Ծնած է 1965–ին Լենինական եւ ուսրատած է Մոսկուայի Լոմոնոսով համալսարանի ժողովրդական տնտեսութեան ծրագրաւորման բաժինը, եւ տնտեսական դիտութիւններու թեկնածու է:

Լեւոն Բարխուդարեան, նշանակուած է նախագահի խորհրդական:

***

ԳԼԽԱՒՈՐ ԴԱՏԱԽԱԶԸ՝ ՆՈՅՆՊԷՍ···

Նոյն թուակիր այլ հրամանագրով մըն ալ Հայաստանի գլխաւոր դատախազի իր պաշտօնէն հեռացուած է Աբրահամ Գէորգեան եւս: Զինքը կը փոխարինէ Հենրիկ Մաչատրեան: Ծնած է 1939–ին Լենինական եւ ուսրատած է Երեւանի Պետական համալսարանի իրաւաբանական ճիւղը: Գիտական բազմաթիւ գիրքերու եւ յօդուածներու հեղինակ Հենրիկ Մաչատրեան, բազմաթիւ այլ պաշտօններու կարգին 1996 Փետրուարէն ի վեր անդամ է Սահմանադրական դատարանի:

***

ՆԱԽԱԳԱՀԸ ԱՇԽԱՏԱԴԱԴ ԿԸ ՄԵԿՆԻ

Նախագահ Լ· Տէր – Պետրոսեան Մայիս 22–ին պաշտօնական այցելութեամբ կը մեկնի Աշխատադ· իրեն կ'ընկերանայ պատուիրակութիւն մը: Նախատես – ուած է երկու երկիրներու բազմաթիւ մարզերու մէջ համագործակցութեան ներառման առընչուող փաստաթուղթերու ստորագրումը, ինչպէս նաեւ 1994 – 1995 ժամանակահատուածին կազմ մտակարարման կապակցութեամբ Հայաստանի՝ Թիւրքմէնստանի նկատմամբ ունեցած պարտքերը հատուցանելու հարցին քննարկումը:

***

ԱԶԳ· ՀԱՄԱԶԱՅՆՈՒԹԵԱՆ ԴԱՇԻՆՔԻՆ ՄԱՅԻՍ 16–Ի ՀԱՆՐԱՀԱՒԱՔԸ

Ազգային համաձայնութեան դաշինքին հերթական հանրահաւաքին Հ·Յ·Դ· Հայաստանի Գերագոյն մարմնի անդամ Հրայր Կարապետեան յայտարարած է որ Յունիս 13–ը որոշուած է համահայաստանեան հանրահաւաքի օր: Մայիս 30–ի եւ Յունիս 6–ի հաւաքներով Դաշինքը պիտի փորձէ չարժուն ատեղծել ու վերջ տալ ժողովուրդին կրաւորական դիրքին, որպէսզի, ինչպէս ըսած է Հ· Կարապետեան, Յունիս 13–ին այնպիսի մթնոլորտ ատեղծուի որ օգնէ ներկայացուած քաղաքական խնդիրներու լուծումին: Երկու օր առաջ ալ Դաշինքին ներկայացուցիչները յայտնած են թէ եթէ մինչեւ Ազգ· Ժողովի աշխատանքին վերջին օրը՝ Յունիս 12 ընտրական օրէնսդիրքը չընդունուի, Դաշինքը իրեն կը վերապահէ իրաւունք Յունիս 13–էն գործողութիւններու նոր փուլի ձեռնարկելու: Նոյն՝ Մայիս 16–ի հանրահաւաքին Դաւիթ Վարդանեան (ԱԺՄ) քաղաքական պայքարի մթնոլորտի ձեւը նկատած է ժողովուրդը ոտքի հանել, այլապէս Հայաստան «այսպէս էլ հիւանդ կը մնայ, մինչեւ որեւէ արտաքին կամ ներքին ցնցում ժողովրդին նորից ոտքի կը հանի»:

***

ԱՊՕՐԻՆՈՒԹԵԱՆ ԴԱՏ

Ներքին Գործոց նախկին նախարար Վ· Սիրադեղեանի օդնական Ազամ Պետրոսեան 72 միլիոն դրամի հասնող իւրացումներու պատճառով դատարան առաջնորդուած էր. դատախազը Մայիս 16–ի ամբաստանագիրով 8 տարուան բանտարկութիւն պահանջած է իր դէմ:

ՇԱՐԱԹԱՆԿԱՐԻ ԳԱՆՆԻ ՓԱՌԱՏՕՆԸ

ԿՐԿՆԱԿ ՄՐՑԱՆԱԿՆԵՐ՝ ԱԹՈՄ ԵՂՈՅԵԱՆԻ

Ցիսնամեակի այս փառատօնը կը յատկանչուէր սկիզբէն իսկ իր Փիլմերու ըրած նկարագրով: Կը Թուէր Թէ ամէն մէկ բեմադիր մասնաւոր ջանք Թափած էր զաղափակէտին հասցնելու ըրտուԹիւնը, երբեմն հասնելով անհանդուրժելիին սահմանները ինչպէս էր, ըստ բոլոր քննադատներուն եւ Փիլմը տեսնողներուն դերմանական Փիլմին պարագան, գալով Մ· Քասովիցի «Մարդասպան(ներ)» չարժապատկերին մէկ հոգի չէ գտնուած որ դրական խօսք մը ըսէ: «Ֆիկառօ»ի համար անկարելի չէ նկատուիր որ տիւնեմայի դիւտէն է վեր այդքան պարապ Փիլմ մը դոյուԹիւն ունենայ, նոյնքան խիստ է «Լիպերասիոն», ինք՝ Քասովից կատղած է ու չզադրիր կը բացագանչէ՝ «հաճոյք պատճառելու համար Փիլմ չեմ դարձներ» ինչ որ ըսել կուտայ «Ժուրնալ տիւ – Տիմանշ»ի Թղթակցուհիին՝ «Այդ տեսակէտով արդիւնքը կը գէշ կ'անցնի իր բոլոր յոյսերը»:

Եւ խորքին մէջ այս յոյսն է որ գլխաւոր բացական եղած է այս փառատօնին, բոլոր հանդիսատեսները, մանաւանդ դատական կազմի անդամները խորապէս ընկճուած են երկու չաբաթներու երկայնքին եւ մեծ դժուարութեամբ կրցած են ընտրութեան մը յանգիլ:

Կիրակի, Մայիս 18–ի իրիկունն էր որ Ժանն Մօրօ կը վարէր մրցանակներու բաչխումը որու ցանկը կը ներկայացնէր դատական կազմի նախագահուհին՝ Իպալէ Սճանի:

Նախքան այս պաշտօնական մրցանակները, դանատահայ Աթոմ Եղոյեան արդէն իսկ ստացած էր Միջազգային քննադատութեան Մրցանակը իր «Գեղեցիկ վաղորդայններ» Փիլմին համար որու անդրադարձած էինք Մայիս 17 / 18–ի մեր թիւով:

Գանձի այս փառատօնի յիսնամեակին «Ոսկի դափնի»ն չնորհուեցաւ միաժամանակ երկու Փիլմերու. ճափոնական՝ «Օճաճուկ»ին եւ պարսիկ բեմադիր՝ Քիաբոսթամիի՝ «Կեռասի համբ»ին (ի դէպ, այս Փիլմը մեծ դժուարութեամբ Գաննս հասած է, Իրանի իշխանութիւնները երկար առեն ընդդիմացած թլլալով անոր մասնակցութեան):

Մեծ Մրցանակը չնորհուեցաւ Աթոմ Եղոյեանի որ յայտնապէս յուզուած բեմ բարձրացաւ առնալու համար իր պարգեւը:

Եգիպտացի Եուսէֆ Շահին արժանացաւ Ցիսնամեակի մրցանակին իր ստեղծագործութեանց ամբողջութեան համար: 73 տարեկան բեմադիրը ցարդ ոչ մէկ մըցանակի արժանացած էր: Կին լաւագոյն դերասանուհին նկատուեցաւ՝ Քէյթի Պըրք (անգլիական «Նիլ պայ Մաուս»ի մէջ իր դերին համար), լաւագոյն այր դերասան ալ՝ Սին Փին (Շի'զ uo Լովըլի), բեմադրութեան մրցանակին ալ արժանացաւ Հոնգքոնկցի Ուոնգ Քար – վայ «Միասին՝ երջանիկ» Փիլմին համար, եւլն·, եւլն·:

***

Ցիշենք նաեւ որ գուադհեռ մրցանակներու չաբքին Ռոպէր Կէտիկեան ժերվէ մրցանակը ստացաւ Մարիուս եւ Ժանէթի համար:

Ո՛ՒՐ ԿԸ ԴԻՄԷ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԸ

Հայաստանի քաղաքական կեանքին վերջին շրջանի ամէնէն ուշագրաւ զարգացումները կը վերաբերին խորհրդարանական մարզին: Անկախութեան հռչակումէն ի վեր հոն գրեթէ միաձայն իշխանութիւն ունէր ՀՀՇ-ի կորիզին շուրջ կազմուած խումբը որ 1995 Յուլիսի ընտրութեան նախօրեակին նոյն յորձանքին յարող այլ խմբակիցներով զարձաւ «Հանրապետութիւն» միաւորում: Քաղաքականէն աւելի պարագայական միասնութեան ամէնէն չնչահակի օրինակը տուաւ կիներու «Շամիրամ» խումբը որ յայտնուեցաւ ընտրութեան գրեթէ նախօրեակին ու առած անակնկալ քուէներու համեմատութեամբ ընդհանուր զարմանքի առարկայ եղաւ: Այլ հարց է որ անոր առացած քուէներն ու մինչեւ այսօր ցոյց տուած քաղաքական գործունէութիւնը ուղիղ համեմատութիւն չունեցան: Այնքան որ մարդ կը մղուի երբեմն հարց տալու թէ միշտ գոյութիւն ունի՞ «Շամիրամ»ը, թէ ընտրական իւրայատուկ վայրառակում էր միայն:

«Հանրապետութիւն» միաւորումին բաղկացուցիչներուն մէջ այլ հարցականներու եւս գոյութիւնը յայտնուած է Ազգային Ժողովի Ապրիլ 22-ի արտահերթ նիստով: Այդ նիստով խնդրոյ առարկայ եղած է նաեւ խորհրդարանական բաւական լուրջ իրավիճակ մը որուն գործադրումը կրնայ հիմնական փոփոխութիւններ արձանագրել երկրին քաղաքական կեանքին մէջ: Հարցը կը վերաբերի «Հանրապետութիւն» ճակատին մէջ գոյացած ճեղքերու որոնք օրինական հիմ դնելու պարագային չատ հաւանօրէն պիտի վերածուին այլակարծիք հոսանքներու, վերջ դնելով ՀՀՇ-ի միաձայն մեծամասնութեան: Այս ճեղքերը արդէն Ապրիլի վերջաւորութեան հայաստանեան մամուլի թիւերուն մէջ ներկայացուած են որպէս «պառակտում»:

Ազգային Ժողովին Ապրիլ 22-ի բացառիկ նիստին օրակարգի միակ նիւթը եղած է խորհրդարանական կանոնակարգին մէջ փոփոխութիւններ կատարելու, լրացումներ բերելու հարցը. զայն ներկայացուցած է երեսփոխան Դաւիթ Շահնազարեան որ ՀՀՇ-ի նահապետութեան, ապա Ազգային ապահովութեան վարչութեան նախագահութեան, նախագահի խորհրդականի նման պատասխանատու պաշտօններ վարած դէմք մըն է: Վերջերս նաեւ հանդէս եկած է համատարած կաշառակերութեան դէմ լուրջ միջոցներու ձեռնարկելու նախաձեռնութեամբ:

Դ. Շահնազարեան ըսած է թէ Ազգային Ժողովի երկու տարուան աշխատանքը ցոյց տուած է թէ կանոնակարգը կատարեալ չէ: Փոփոխութիւններ հարկաւոր են՝ անոնց դլխաւորը ան նկատած է երեսփոխան Վ. Դալլաքեանի նշումը թէ նախորդ օրուան քուէարկութեան արդիւնքներով, 114 երեսփոխաններէ բաղկացած խմբակցութեան որոշումը միայն 78 քուէ ստացած է: Ինչ որ կը հաստատէ Դ. Շահնազարեանի առաջիկար թէ անկախ զործելու իրաւունք պէտք է տալ երեսփոխաններու:

Դէմ արտայայտուողներու դլխաւորները եղած է ՀՀՇ-ի, «Հանրապետութիւն» միաւորման եւ նախագահին քաղաքական դիծին ամէնէն հաւատարիմ հետեւորդներէն Սամուէլ Գէորգեան: Լ. Տէր-Պետրոսեանի խորհրդական այս երեսփոխանը «անբարոյական» համարած է համանականակն գուցակով ընտրուածներու դիրք փոխելու կարելիութեան ճանաչումը: Նոդրոյ առարկայ օրինագիծն ալ նկատած է «խորհրդարանում շիլաշփոթ ստեղծելու», Ազգային Ժողովի «արհեստական տրոհման եւ ապակայունացման փորձ»:

Օրինագիծին դէմ արտայայտուած են Ազգային Ժողովի փոխ – նախագահ Արա Սահակեան, ՀՀՇ-ի նախագահ Տէր Յուսիկ Լազարեան, Ազգային Ժողովի նախագահ Բարգէն Արարքցեան եւ ուրիշներ: Ա. Սահակեան կոչ ըրած է երեսփոխաններուն որ հեռու մնան պատեհապաշտութիւնէ եւ մանաւանդ օրէնքներ, կանոններ չդրեն որոշ մարդոց ի նպաստ կամ աւելի երբեք որոշ մարդոց դէմ: Բարգէն Արարքցեան դիտել տուած է թէ եթէ եւ բեսփոխաններուն պիտի տրուի ազատ չարժելու իրաւունք, պէտք է հրաժարիլ համամասնական ընտրութեան ձեւէն:

Համայնավար կուսակցութեան անունով Լ. Յակոբեան յայտարարած է թէ իրենք թեր պիտի քուէարկեն նախագծին, ասելցնելով հանդերձ թէ եղածը առանձին խմբակցութիւններու կողմէ նախապահական պայքարի սկիզբը մըն է:

Նախագիծին ՀՀՇ-ի, նախագահական ոլորտի ամէնէն ծանօթ մէկ դէմքին կողմէ ներկայացուելու երեւոյթին չափ յատկանշական է կատարուած քուէարկութեան արդիւնքն ալ. օրինագիծը ստացած է 81 թեր, 32 դէմ քուէ. 26 երեսփոխան ձեռնպահ մնացած են: Այսուհանդերձ, քուէարկուած օրինագիծը կիրարկութեան կարենալ դրուելու համար անհրաժեշտ է որ ատորակրուի Հանրապետութեան նախագահին կողմէ:

ՀՀՇ-ի նախագահ Տէր Յ. Լազարեանի յաջորդ օրուան մամուլի ասուլիսը («Ազգ» Ապրիլ 24) դլխաւոր թեմա ունեցած է Ազգային Ժողովի նախորդ օրուան նիստը: Ակնարկելով իր դլխաւորած միաւորումին պառակտումին, ան ըսած է թէ ատիկա վախ չի պատճառեր, քանի որ նըման ամէնչ դէպքէ ետք միաւորումը կ'ամրանայ: Աւելցուցած է թէ Ազգային Ժողովի միւս կուսակցութիւններուն ձեռընտու է իրենց պառակտումը, քանի որ չատեր հետամուտ են պաշտօններու տիրանալու, մինչդեռ «ՀՀՇ-ն պաշտօն բաժանող կազմակերպութիւն չի եղել»: Ինչ կը վերաբերի նախագահին վաւերացման, որ առ այժմ չէ կատարուած ու առով կ'առկախուի փոփոխութիւններու օրինագիծին կիրարկումը, Տէր Յ. Լազարեան ըսած է որ այդ պարագային Սահմանադրական դատարան դիմելու նախաձեռնարկ կ'ըլլայ, քանի որ համոզուած է թէ Սահմանադրութեան խախտում կայ կատարուածին մէջ: Այսուհանդերձ, բաւական չատկանշական են իր արտայայտութիւնները թէ ինք ՀՀՇ-ի պառակտումին մէջ կը տառնձնէ իր պատասխանատուութեան բաժինը եւ ողբերգութիւն չի նկատեր նոյնիսկ իր հրաժարականի պարագան: Այս վերջին երկու կէտերն ալ յուելով ապրակ են անկասկած բաւական վոթորկալի դարձնելու ՀՀՇ-ի յառաջիկայ համագումարը որ նախատեսուած է Յունիսի վերջին օրերուն:

Արձանագրուած զարգացումը ուշագրաւ է յատկապէս երկու դիտանկիւնէ. առաջինը այն է որ կատարուած քուէարկութեամբ, նոյնիսկ եթէ չդայ նախագահին վաւերացումը, լրջօրէն խախտած է իշխանութեան դլխաւոր լծակին՝ խորհրդարանական հանդիսատեսութեան կուսանը: Երկրորդը խնդրոյ առարկայ կ'ընէ այդ չրջանակին մէջ ընդդիմութեան ուժը. 1995 Յուլիսի խորհրդարանական ընտրութեան յաջորդ օրէն ի վեր դաշինքը ամէն առիթով պահանջեց չեղեալ նկատել արդիւնքները ու նոր ընտրութիւն կազմակերպել, առարկելով կատարուած ապօրինութիւնները, ներկայացնելով անոնց փաստերն ալ: Բայց բոլոր ջանքերը ապարդիւն մնացին: Այսօր Ազգային Ժողովը լուրջ ցնցումի ենթակայ է ուր կարելի չէ բացառել նաեւ անոր լուծումն ու նոր ընտրութիւն մը: Ու ատիկա եղած է ոչ ընդդիմադիր երեսփոխանի մը նախաձեռնութեամբ:

Ներկայի կացութեան մէջ հետաքրքրութիւնը կեդրոնացած է նախագահ Լեւոն Տէր – Պետրոսեանի որոշումին վրայ: Պէտք է ըսել որ դժուար որոշում մըն է այս մէկը իրեն համար, քանի որ Խորհրդարանի փոթորկումէ մը անդին կ'առընչուի նաեւ իր դիրքին եւ ուժերու համեմատութեան: Ան եթէ չվաւերացնէ քուէարկութեան արդիւնքը, բացայայտ նեցուկ տուած պիտի ըլլայ «Հանրապետութիւն» միաւորումին ու Ազգային Ժողովի նախագահ Բ. Արարքցեանին, հաւանօրէն դեռին պատրաստելով ընդդիմադիրը ուժերու նոր աշխուժացումին: Ներքին ու որոշ առումներով նաեւ արտաքին ճակատին վրայ, նախագահական ընտրութիւնէն ի վեր տուժած անոր վարկը, մանաւանդ ներկայի փափուկ փուլին, բնաւ պէտք չունի նոր տատանումի մը: Իսկ արդիւնքը վաւերացնելու պարագային ինք ընթացք տուած պիտի ըլլայ իշխանութեան դլխաւոր իր լծակին ու քաղաքական դլխաւոր համախոհներուն սպառնացող հեռանկարներու:

Անկախ Հայաստանի խորհրդարանական չրջանակին ամէնէն լուրջ տագնապը ըլլալու ուժականութիւնը ունի ներկայի փուլը: Քաղաքական իմաստութիւն, ճկունութիւն լուրջ կարողութիւն անհրաժեշտ են որեւէ պարագայի մէջ երկրին համար չահով փակելու համար ներկայի լարուածութիւնը:

Հետաքրքրութեան կարեւոր բաժին մըն ալ կ'ուղղուի ընդդիմութեան. Դաշինքը փախցնելէ ետք այս կարեւոր զարգացումին մղիչը ըլլալու առիթը, պիտի կարենա՞յ ուժերու նոր չարաբերակցութեան մէջ քաղաքական որոշիչ դիրքերու տիրանալ: Ոչքան նախագահին ընթացքէն, «Հանրապետութիւն» խմբակցութիւնէն նոյնքան ալ Դաշինքի մարդոցմէ ինչ ընթացք տուած պիտի ըլլայ Հայաստանի քաղաքական յետագայ կեանքը. ան այսօր կը գտնուի կայունութեան ու մտահոգիչ ալեկոծումներու միջեւ ճամբեցիւիճ, ի՞նչ եղաւ» հարց կուտայ ապա, խօսելով հոն կատարած իր այցելութեան մասին: Եկեղեցին վերածուած է հաւաքատեղիի, իսկ երկու ոստաններու նորեկներու բնակավայր պէտքին կոյտերու: Արմաշի մետաքսագործարանը որբանոց է. վանքէն ալ միայն քանի մը պատ մնացած է: Նորեկները մեծ մասով սեւծովցի են, 20-ական թուականներէն ետք հոն հաստատուած: Ընդհանրապէս կ'անդրադառնան թէ ովքեր եղած են այդ վայրերուն նախկին բնակիչները: Անցեալին ծանօթ նկատուած տարեց մը կը պատմէ իրեն թէ անկախութեան պատերազմին (1920) Պահէստիկցիները ի՛նչ հետեւութեամբ մասնակցած են, թէ ամբիկեան բողոքական եկեղեցիին չէնքին մէջ «Հայերը զէնք մթերած էին»: «Մինչդեռ, կ'ըսէ Ռ. Տէրողլու, Պարտիզակի հայ բնակչութիւնը անկախութեան պատերազմէն հինգ տարի առաջ մեկնած էր արդէն». ու կ'աւելցնէ. «թուականի այդքան շփոթ մըն ալ պիտի ըլլար անշուշտ»:

Յօդուածին մնացեալ մասին մէջ կը պատմուին Բիւթանիոյ Ամերիկեան քոլէճին հիմնադրութեան պարագաները. կ'ըսուի թէ ամերիկեան Պորսթ մարմինը ժամանակ դպրոցներ բացած է Անատոլուի հայաչատ բոլոր վայրերուն մէջ. այդ դպրոցները եղած են նաեւ արհեստանոցներ: Բիւթանիոյ Ամերիկեան քոլէճին դոյութիւնն ալ վերջ գտած է տեղահանութեամբ:

«ԱՐՄԱՇԷՆ ՊԱՐՏԻԶԱԿ»

— • —

Այս խորագիրը կը կրէ «Ակօս»ի Ապրիլ 25-ի թիւին մէջ Ռիֆաթ Տէօղլուի առորագրութեամբ լոյս տեսած էջը ուր կ'ողեկոչուին հայկական այս երկու գիւղերը որպէս «հայկական նախկին երկու բնակավայրեր». յօդուածագիրը կ'աւելցնէ. «երբ հին կ'ընեմ, յիշողութիւններու հասողութենէն դուրս ժամանակ մը պէտք չէ ենթադրել: Մինչեւ մօտ ժամանակ մը, որուն մասին առողջ յիշողութեան տէր 90-ը անց անձեր կը պատմեն թէ ի՛նչպէս պահած են ու հովանաւորած իրենց հայ դրացիները, այսինքն՝ մինչեւ 1915-ի տեղահանութիւնը երկու ոստանները կը վերածուին հայկական այս երկու գիւղերուն: Այսօր Պարտիզակը դարձած է Պահչէնիճ, իսկ Արմաշը՝ Աճմէչէ: Երգիծանք չէ. Պահչէնիճի ամերիկեան Բողոքական եկեղեցին ալ վերածուած է հաւաքատեղիի...»:

Ապա Ռ. Տէօղլու հարց կուտայ թէ աչխարհի վրայ արդեօք քանի՞ հոգի մը-նացած է որ դիտէ թէ կար ժամանակ երբ Իզմիթ քաղաքէն քիչ մը անդին Արմաշ կոչուած դիւղաքաղաքի մը մէջ հայ համայնքին մէկնէն կարեւոր կրօնական դէմքերը կը պատրաստուէին: Կամ քանի՞ հոգի մնացած է որ տեղեակ է թէ կար ժամանակ երբ Պարտիզակի մէջ ամերիկեան քոլէճ մը կը գտնուէր: «Այսօր եթէ երկուքն ալ իրենց տեղերը մնացած ըլլային ո՞վ ի՛նչ կը կորսնցնէր: Տեղահանութեան ոխի հովերը ատելութեան փոթորիկներու սերմերը չեղա՞ն» կ'ըսէ ան, ապա կ'անդրադառնայ Նաղըմ Հիքմէթի այն տողերուն որոնք կը խօսին Իզմիթէն մեկնող չոգեկառքին մասին որ «կարօտ-ներու վերջ կուտար»: «Այդ չոգեկառքը կը նատէին Պարտիզակցիները ու Արմաշցիները ալ ու ան զիրենք ետ կը բերէր: Յետոյ, 1915 Ապրիլ 24-ին այն Արմաշցիները ու Պարտիզակցիները՝ որոնք կրցան այդ չոգեկառքը մտնել, առանց իրենց ետին իսկ նայելու, անվերադարձ անհետացան, ո՛վ գիտէ ուր»:

Ռ. Տէօղլու կը չարունակէ. «Ո՛վ գիտէ բանի՛ պարտիզակցի կամ արմաշցի 1915-ին նստած է այդ չոգեկառքը ու մեկնած, գիտնալով որ կարօտը երբեմ պիտի չկարենայ մարել: Անկարելի չէ երեւակայել որ անոնք մեկնած են թերեւս Պարտիզակի ու Արմաշի պատշաճեցնելով ու մոլտալով "Հոս Մուշն է" կանչող երգին այն տողը որ կ'ըսէ. «Մեկնողը չի վերադառնար, արդեօք ինչո՞ւ»:

1915 Ապրիլ 24-ը այդ հոդերու բոլոր բնակիչներուն համար յօդուածագիրը կը նկատէ դէպի ետ համբերու սկզբնակէտ մը որ կը կատեդնէ դէպի առաջ նետուած ամէն քայլ ու համէ, հոտէ կը դրկէ սեղունդներու պատէթ մը սուրճն անդամ:

«Արմաշցիները ու Պարտիզակցիները ճամբեցիւիճ, ի՞նչ եղաւ» հարց կուտայ ապա, խօսելով հոն կատարած իր այցելութեան մասին: Եկեղեցին վերածուած է հաւաքատեղիի, իսկ երկու ոստաններու նորեկներու բնակավայր պէտքին կոյտերու: Արմաշի մետաքսագործարանը որբանոց է. վանքէն ալ միայն քանի մը պատ մնացած է: Նորեկները մեծ մասով սեւծովցի են, 20-ական թուականներէն ետք հոն հաստատուած. Ընդհանրապէս կ'անդրադառնան թէ ովքեր եղած են այդ վայրերուն նախկին բնակիչները: Անցեալին ծանօթ նկատուած տարեց մը կը պատմէ իրեն թէ անկախութեան պատերազմին (1920) Պահչէնիկցիները ի՛նչ հետեւութեամբ մասնակցած են, թէ ամբիկեան բողոքական եկեղեցիին չէնքին մէջ «Հայերը զէնք մթերած էին»: «Մինչդեռ, կ'ըսէ Ռ. Տէօղլու, Պարտիզակի հայ բնակչութիւնը անկախութեան պատերազմէն հինգ տարի առաջ մեկնած էր արդէն». ու կ'աւելցնէ. «թուականի այդքան շփոթ մըն ալ պիտի ըլլար անշուշտ»:

Յօդուածին մնացեալ մասին մէջ կը պատմուին Բիւթանիոյ Ամերիկեան քոլէճին հիմնադրութեան պարագաները. կ'ըսուի թէ ամերիկեան Պորսթ մարմինը ժամանակ դպրոցներ բացած է Անատոլուի հայաչատ բոլոր վայրերուն մէջ. այդ դպրոցները եղած են նաեւ արհեստանոցներ: Բիւթանիոյ Ամերիկեան քոլէճին դոյութիւնն ալ վերջ գտած է տեղահանութեամբ:

ՉԷՆՔԸ ԵՒ ԹՈՒՐՔ ՔԱՂԱՔԱՑԻՆ

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

Հետզհետէ կը բազմանայ թիւը այն Թուրքերուն, որոնք չէնքեր ձեռք կը ձգեն, ապօրինի կերպով: Ոմանք, այս եւ բեւոյթին տակին, իշխանութեան վրայ դանուող իսլամական կուսակցութեան ձեռքը կը տեսնեն: «Նոեթա» թերթին մէջ լոյս տեսած է յօդուած մը, Թ. Թիւրքեր եւ Ն. Սարիսոկանի կողմէ գրուած, որ նիւթ ունի չէնքերու այս հարցը:

Ներկայիս, Թաղային կուներուն մէջ, չէնքը անհրաժեշտ դործիք մը դարձած է: Եթէ, օրինաւոր կերպով, հարիւր հոդիի վրայ միայն մէկ անձ չէնքի տիրացած է, քննութիւնները ցոյց կուտան թէ վեցի վրայ մէկ անձ ապօրինի կերպով չէնք ունի: Ըստ ընդհանուր Ապահովութեան անօրէնութեան, այս արչաւին դլխաւոր պատճառը կը նկատուի Թուրքերու աւանդական սէրը կրակով չէնքերու նկատմամբ: Իշխանութիւնները կը մատնանչեն թէ, օրինաւոր կերպով ձեռք բերուած չէնքերը մեծ մասով որոդուածներ են: Սակայն, ընդհանրապէս «ապօրինի» չէնքեր են որոնք կը

ՇԱԲԱԹԱԿԱՆ ԱԿՆԱՐԿ

ՀԱՅԿ. ԿԵԱՆՔԸ ԼՈՍ-ԱՆՃԼԼԵՍԻ ՄԷՋ

ՄԱՐԿ· ՆՇԱՆԵԱՆ
«ԳՐԱԿԱՆ ԱՆԿԻՒՆ»Ի ՀԻՒՐԸ

Կլենտէյլի հանրային գրադարանին մէջ, Ապրիլ 26–ին, «Բայ Նամակ»ի կազմակերպած «Գրական անկիւն»ի հիւրը եղած է Գոլումպիա համալսարանի հայագիտական ամպիոնի վարիչ Մարկ· Նշանեան, որ ներկայացուցած է «Ջոհաբերութեան արդիական արամաբանութիւնը» (ազէան ու վերապրողի կառոյցը) նիւթը: Դասախօսը մէջբերումներ կատարելով Յ· Օչականի «Մնացորդաց» վէպի Գ· հատորէն, խօսած է զոհաբերութեան տարբեր ձեւերու մասին, ինչպէս նաեւ Զարեհ Որբունիի «Թեկնածուն» վէպի հերոս՝ Վահագնի վրէժխնդրութեան ընդմէջէն, ներկայացուցած է վերապրողի կառոյցը:

***

ԹԱԹՈՒԼ ՄԱՆԱՍԷՐԵԱՆ
«ՏԱՐՈՒԱՆ ԼԱՒԱԳՈՅՆ ՓՐՈՖԷՍՅՕՐ»Ը

Գալիֆորնիոյ Ռիվըրսայտ համալսարանի սրահին մէջ, Ապրիլ 26–ին տեղի ունեցած հանդիսութեան մը ընթացքին, «Տարուան լաւագոյն վրոֆէսէօր»ի մրցանակը տրուած է միջազգային հեռահաղորդակցութեան դասախօս Թաթուլ Մանասէրեանին: Ոգեւորիչ խօսք արտասանած են համալսարանին նախագահն ու դասախօսներ, ինչպէս նաեւ Փասատինայի քաղաքապետ Պիլ Փափարեան: Շնորհակալութեան իր խօսքին մէջ վրոֆէսէօր Մանասէրեան նշած է, թէ իբրեւ հայ, իր նպատակն է արդիւնաւէտ համագործակցութեան կամուրջ ստեղծել Ռիվըրսայտ համալսարանի եւ Հայաստանի գիտական եւ կրթական հիմնարկներու միջեւ:

***

ՀԱՑ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ՁԵՌՆԱՐԿԸ

Պէվըրլի Հիլզ պանդոկին մէջ, Մայիս 3–ին, տեղի ունեցած է Հայ Մշակութային Հաստատութեան տարեկան ձեռնարկը, 200 հոգիի ներկայութեամբ: Հանդիսավարուհի Մինա Շիրվանեան հաստատութեան պատմականը ընելով նշած է, թէ ան կը ծառայէ Հ· Ց· Դ·–ի կողմէ առաջադրուած Հայ Դատի, հայապահպանման ու մշակութային ծրագիրներուն: Հաստատութեան առեւնտուր՝ Նշան Փիրումեան, ներկայացուցած է անցեալ տարուան գործունէութիւնը եւ յայտնած որ վերջերս ապահովուած են վճռական եւ փոխան ծաղկեպսակի նուիրատուութիւններով հաստատութեան հնհատակեան հիմնադրամներ: Հուսկ՝ յայտարարած է որ Տէր եւ Տիկին Ռիչըրտ եւ Թինա Գարոյեան 200 հազար տոլար նուիրած են Հաստատութեան: Խօսք առած են Հ· Ց· Դ· կեդրոնական կոմիտէի կողմէ Վիգէն Յովսէփեան եւ Հայ Դատի կեդրոնական վարչութեան անդամ Հէյրի Տէրտէրեան: Գնահատանքի խօսք արտասանած է ա-ռաջնորդ Մուշեղ Ծ· Վրդ· Մարտիրոսեան:

***

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄԸ
ՍԱՆ – ՖՐԱՆՍԻՍԿՈՅԻ ՄԷՋ

Սան – Ֆրանսիսքոյի «Սարոյեան» սրահին մէջ, Ապրիլ 27–ին, տեղի ունեցած է եղեռնի ոգեկոչման հանդիսութիւնը, որուն ներկայ եղած են 400 հոգի: Բացումը կատարած է Ռոքսան Մաքասճեան:

ԳՂՁՈՒԹԻՆ ԳՂՁՈՒԹ

Նիկոսիոյ մէջ (Կիպրոս) Ապրիլեան նահատակներու յիշատակը ոգեկոչուած է Ապրիլ 23–ին պանդոկի ձեռնարկներով, կազմակերպութեամբ Կիպրահայ վարչական ժողովին: Գլխաւոր հանդիսութիւնը տեղի ունեցած է Ապրիլ 23–ին, հովանաւորութեամբ Հանրապետութեան նախագահ՝ Ղլաֆկոս Կլերիտէսի: Բանախօսած է Հայաստանի լիազօր դեսպան Արման Կիրակոսեան, ներկայ եղած են նախարարներ եւ բազմաթիւ պաշտօնական անձնաւորութիւններ: Բացումը կատարած են Կաթողիկոսական փոխանորդ՝ Եպիւք Տ· Վրդ· Մանճիկեան եւ կիպրահայ համայնքի պետական ներկայացուցիչ Պետրոս Գալայճեան: Խօսք առած են Արտաքին նախարարը՝ Եանննակիս Կասուլիտիս: Ա· Կիրակոսեան ծանրացած է ցեղասպանութեան միջազգային ճանաչման գծով Սփիւռքի հայ համայնքներու տարած ակնառու աշխատանքին վրայ: Եղեռնի 82–րդ տարելիցը ոգեկոչուած է նաեւ Լառնաքայի Նարեկ վարժարանի սրահին մէջ, Ապրիլ 24–ին եւ Լիմասոլի մէջ ալ, Ապրիլ 19–ին արեան տուրնուժեան մը կատարուած է 25 հայ երիտասարդներու կողմէ: Կիպրոսի Մարդրադարանն ալ նշած է հայկական ցեղասպանութիւնը Ապրիլ 19–ի իր նիստին ընթացքին:

***

Նիկոսիոյ (Կիպրոս) Մելգոնեան Կրթական հաստատութեան սրահին մէջ, Ապրիլ 12–ին ելոյթ ունեցած է Երեւանի «Կոմիտաս» քառեակը: Ձեռնարկը կազմակերպած էր Կիպրոս – Հայաստան Բարեկամութեան Միութիւնը: Բացման խօսքը արտասանած է Պետական ներկայացուցիչ՝ Պետրոս Գալայճեան որ հրաւիրած է Միութեան փոխ – նախնապետը՝ տոքթոր Էլէնի Թէոխարուսը որ քանի մը խօսք լսէ: Ան անդրադարձած է Կիպրոսի եւ Հայ ժողովուրդներու կապերու սերտացման: Ելոյթ ունեցած է նաեւ Խորհրդարանի նախագահ՝ Սփիրոս Կիպրիանու, որ չէշտած է Հայ եւ կիպրացի ժողովուրդներու միխուռն ճակատագիրը: Ապա, բեմը յանձնուած է քառեակին բաղկացած՝ Եդուարդ Թաղեւոսեանէ (ա· ջութակ), Սուրէն Հախնազարեանէ (բ· ջութակ), Ա· Քոսէմեանէ (ջութ) եւ Ֆելիքս Սիմոնեանէ (թաւջութակ), որ մեծ տպաւորութիւն գործած է:

**

Սիտնիի (Աւստրալիա) մէջ ալ ոգեկոչուած է Ապրիլեան 82–րդ տարելիցը, Ապրիլ 24–ին, տեղւոյն Զայվուտի քաղաքապետարանի սրահը, հովանաւորութեամբ առաջնորդ՝ Ազան Արք· Պալիոզեանի: Աւստրալիոյ եւ Հայաստանի փոխերկրներէն զատ, բացման խօսքը արտասանած է Մակի Զերքէզեան: Առաջին խօսողը եղած է Պոպ Քար, Սաութ Ուէլզ նահանգի վարչապետ, իրեն յաջորդած են Վաչէ Ճանոյեան եւ Սասուն Գրիգորեան յանուն երիտասարդութեան, գաղնակցային վարչապետի ներկայացուցիչը, ընդդիմութեան պարագլուխին ներկայացուցիչը: Օրուան գլխաւոր բանախօսն էր փրոֆէսէօր Վահազն Տատրեան, որ նախ հայերէն, յետոյ անգլերէն ծանրացած է ցեղասպանութեան վրայ: Գործադրուած է գեղարուեստական թաժին մը, փակման խօսքը արտասանած է Առաջնորդը:

Բանախօսած են բանաստեղծ Ժապ Ցակորեան (հայերէն) եւ Կարօ Մոմճեան (անգլերէն): Գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը:

***

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄՆԵՐ
ԷՆՍԻՆՈՅԻ ՄԷՋ

Էնսինոյի Ֆերահեան վարժարանի սրահին մէջ, Ապրիլ 20 – 22, տեղի ունեցած են Ապրիլեան ոգեկոչման երեք հանդիսութիւնները: Առաջին ձեռնարկին բանախօսած է Հ· Ներսէս Սապայեան, երկրորդին՝ Լօժէնի Պետրոսեան, երրորդին՝ վրոֆէսէօր Լեւոն Մարաշլեան: Գեղարուեստական յայտագիրները բաղկացած են թատերական ներկայացումէ, երգերէ, արտասանութիւններէ եւ պարերէ:

ԼՐԱՏՈՒ

ՇԱԽԱՐԹ ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

Ա. ՄԱՍ.- ԱԼԻ ՐԻԶԱՅԻ ՕՐԱԳԻՐԸ

Անմիջապէս խնդիրը հաղորդեցի Րէչատ պէյի, որ չատ դոհ մնաց:

Յետոյ Վլատիմիրի հետ զրասենեակս վերադարձանք, ժամադրուեցանք չաթթ օրուան համար այն ժամուն, երբ Կալթայի սպռնը պիտի ներկայանայինմիասին: Պատուիրեցի որ, եթէ բացառիկ բան մը չպատահի, զրասենեակս չհանդիպի այլեւս, կրնայ ըլլալ որ հետաքննդ ունենք, այնպէս որ զդոյշ պէտք է ըլլաք: Վլատիմիրի վերջին անգամ եկած օրն էր երեքշաբթի: Մէկը որ Պոլսոյ մէջ թաքստոց մտած է եւ ճամբու պատրաստութիւն տեսնելու համար չորս օր կը սպասէ, անշուշտ այսքան կասկածպիտի արթնցնէր մեր մէջ:

ՁԱՄԲՈՐԴՆԵՐՈՒ ՍԱՂՈՆԻՆ ՄԷՋ

Շաբաթ օր առաւօտն կանուխ սպռնը գայ, Կալթայի ոստիկանական տեսուչ Իսմայիլ Հադդը պէյի հետ տեսակցեցայ: Երկար տեսակցութեան մը ընթացքին, իրեն պարզեցի թէ մինչեւ այժմ ձերբակալուած քոմիթէճիներէն մէկը, այսօր, կէսօրէ վերջ, չզեղնաւ նստելու համար սպռնը պիտի գայ: Արտասահման ոսկի փոխանցելը արգիլուած ըլլալով, ոսկիի խուզարկութիւն կատարելու պատրուակով, զինք պիտի առաջնորդեմ Կալթայի ոստիկանական տեսուչին գրասենեակը: Այդ պահուն պէտք է որ իջեցուին պատուհանին վարագոյրները եւ ձեռք առնուին անհրաժեշտ նախազգուշութիւնները: Այս կարգադրութեանց մասին Իսմայիլ Հադդը պէյի հետ խօսեցանք, խորհեցանք: Այդ նախազգուշութիւնները ձեռք առինք, որովհետեւ կարեւոր անձ մը ըլլալով, ողջ առողջ չզեղնաւ նստիլը եւ հեռանալը տեսնելու նպատակով՝ իր մտերիմները հաւանաբար պիտի հետեւէին մինչեւ սպռն:

ՄԵՐ ՆԱԽԱԶԳՈՒՇՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Կալթայի ոստիկանական տեսուչ Իսմայիլ Հադդը պէյի հետ անհրաժեշտ նախազգուշութիւնները ձեռք առնելէ վերջ, ոստիկանի պաշտօնական համազգեստ հագայ, գլխուս ղրղի ֆալփաֆ մը եւ գայլի սպռնին ապակեվերդիով նրբանցքը, ուրկէ կ'անցնէին ճամբորդները, արձանագրել տալու համար իրենց անցագիրները: Այստեղ սպասեցի Վլատիմիրի եւ Շաւարշ Մխաքեանի գալուստեան: Ըստ մեր որոշման, Վլատիմիրը սպռն եկած ժամանակ, անցագիրը վիզէ ընելու նպատակով պիտի գար այն կէտին, ուր կը գտնուէի ես, եւ ինծի պիտի տար սէյահաթ վարաֆասըն ու փասփորը, որպէսզի ես կատարեմ արձանագրութիւնը:

Ձեռքս գրիչ մը եւ թուղթ մը, կը սպասեմ,

ՎԼԱՏԻՄԻՐԻ ՀԵՏ ԲԱՐԵԿԱՄՈՒԹԻՒՆ

Ժամը 2·30–ին, Վլատիմիր սպռնէն ներս մտաւ Շաւարշին հետ: Ուղղակի եկաւ կանդնեցաւ իմ կիշէխս առջեւ:

– Բարե՛ւ, էֆէնտի: Մենք նորէն վառնա կ'երթանք: Այս անգամ հետս կը տանիմ քեռորդիս: Արձանագրէ նայիմ քեռորդիս անցագիրը: Այս անգամ ես ալ կ'երթամ:

– Վլատիմիր էֆէնտի, երկկ նոր հրաման մը առացանք: Մեզի կը հրահանգուի որ այսուհետեւ դեսպանատան եւ հիւպատոսարանի մարդոցմէ եւս սէյահաթ վարաֆասը պահանջենք: Թէեւ քեզ այստեղ բոլորս կը ճանչնանք, բայց եւ այնպէս դուն եւս սէյահաթ վարաֆասը պարտաւոր ես ունենալ,

– Ես ամէն ժամանակ կը ճամբորդեմ եւ ձեզմէ ոչ ոք ինձմէ սէյահաթ վարաֆասը պահանջած է ցարդ: Հիմա չզեղնաւն ալ ճամբայ պիտի ելլէ, կ'ուզէք որ հո՞ս մնամ:

– Թաղային ոստիկանական բոլոր տեսուչներն ալ կը ճանչնան քեզ: Դիմացն է կալթայի ոստիկանական տեսչութեան պաշտօնատունը: Շուտ գնա, սէյահաթ վարաֆասը մը առ եւ այնպէս եկուր: Քեզի համար հինգ վայրկեանի գործ է այս:

– Եթէ այդպէս է, քեռորդիս քիչ մը թող սպասէ այստեղ: Ես երթամ կալթայի ոստիկանական տեսչութեան պաշտօնատունէն սէյահաթ վարաֆասըն առնեմ ու գամ:

Ցետոյ Շաւարշին դարձաւ եւ ըսաւ.

– Մինչեւ հիմա ինձմէ սէյահաթ վարաֆասը չէին պահանջեր: Նոր հրամանն է, ինձմէ ալ կը պահանջեն: Կալթայի ոստիկանական տեսչութիւնը մօտիկ է, երթամ առնեմ, չուտով կը վերադառնամ:

Ու մեկնեցաւ:

«ՎՐԱԴ ՈՍԿԻ ՈՒՆԻ՞Ս»

Որոշած ըլլալով Շաւարշը ձերբակալել, եւ որպէսզի ձերբակալութեան ժամանակ Վլատիմիրը թացակայ գտնուի, առաջուընէ պատրաստուած վիլեն մըն էր այս:

Երբ Վլատիմիր դուրս ելաւ, Շաւարշին ըսի:

– Կոսպոտին Տիմիթրի թրքերէն գիտէ՞ք:

Ձեռքը ականջին տեւս դրաւ, զգուշաւոր եւ ցած ձայնով մը ըսաւ թէ ականջը ծանր կը լսէ եւ խնդրեց որ բարձր խօսուի:

Ըսի.

– Թուրքիայէն արտասահման ոսկի տանելը արգիլուած ըլլալով, ճամբորդներըը պէտք է խուզարկենք, ձեզ ալ պիտի խուզարկենք: Բայց որովհետեւ դուք Վլատիմիրին քեռորդին էք, ամօթ է ձեզ այստեղ խուզարկել: Ոստիկանական տեսուչ պէյին զրասենեակը երթանք, այնտեղ կը խուզարկենք ըստ օրինի:

Մինչեւ այդ քննութիւնը, կոսպոտին Վլատիմիրն ալ կուգայ եւ անմիջապէս չզեղնաւ կը նստի: Եթէ ձեր վրայ ոսկի ունիք, տուէք եւ թղթադրամի վերածենք:

Պատասխանեց թէ ոսկի չունի վրան: Այն ատեն պիտի առաջնորդեմ դէպի կալթայի ոստիկանական տեսչութիւնը:

(Շար· 4)

Այրի Տիկին Երանուհի Էօզմանուկեան եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն եւ ազգականին՝

ՏԻԳՐԱՆ ԷՕԶՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

(Ալագ Սարկաւագ)

մահը որ պատահեցաւ Մայիս 19–ին, Մարի Լանկլոնկ հիւանդանոցը, 74 տարեկանին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Հինգշաբթի, Մայիս 22, ժամը 9·45–ին Իսի Մ. Մարիամ Աստուածածին եկեղեցին

6, avenue Bourgain

ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի՝

Cimetière intercommunal de Clamart.

Որեւէ մահազդ ղրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայիս իրրեւ այդ նկատել։

Մայրերու Տօնին առթիւ

Թարգմանչաց Վարժարանի վարչութիւնը ձեզ կը հրաւիրէ ներկայ գտնուելու

ԿԱՐՕ

ՆԿԱՐԻՉԻՆ

(Néo-Impressionniste - Pointilliste)

UNESCO–ի *յուշահանդէսին նախաբայման («Մայրը եւ երախան բոլոր ազգերուն մէջ» բնաբանով)։*

Բացում՝ Ուրբաթ, Մայիս 23, ժամը՝ 16·30–էն 20։

Յուշահանդէսը տեղի կ'ունենայ Շաբաթ, Մայիս 24, եւ Կիրակի, Մայիս 25, ժամը 11–էն մինչեւ 20, Թարգմանչաց պարտէզին մէջ

19-27, Sentier des Epinettes
Issy-les-Moulineaux

ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ
ՀԱՅՑ· ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ
ՎԱԼԱՆՍԻ ԵՒ ՇՐՋԱԿԱՅԻՑ

ՀՐԱՒԷՐ
ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎԻ

Վալանսի Հայց· Առաքելական Եկեղեցւոյ ԸՆՏՐՈՂԱԿԱՆ ՄԱՐՄՆԻ եւ ՀՈԳԱԲԱՐՁՈՒԹԵԱՆ 1995 – 97 տարուան նստաշրջանը լրացած ըլլալով, կը հրաւիրենք ՎԱԼԱՆՍԻ եւ շրջանի հաւատացեալները ընտրելու նոր ընտրողական մարմին մը, նոր նստաշրջանի մը համար։

ԺՈՂՈՎԸ տեղի կ'ունենայ Ս· ՍԱՀԱԿ
ԵԿԵՂԵՑ�ւոյ կից սրահին մէջ
ՈՒՐԲԱԹ, ՅՈՒՆԻՍ 6, ժամը 20·30–ին
Օրակարգ· –

— Բարոյական զեկուցում,
— Նիւթական Հաշուետուութիւն,
— Ընտրութիւն նոր Ընտրողական Մարմնի։

Ան հաւատացեալները որոնք կը փափաքին ընտրողական մարմնի մաս կազմել, կրնան իրենց թեկնածութեան դիմումագիր նամակով քարտուղարութեան դիմել, կրօնական Ընկերակցութեան հասցէին, մինչեւ 1997 *Մայիս* 31 (Eglise St-Sahag— 12, rue de la Cécile, 26000 VALENCE).

ՊԱՏՄԱՆՆԵՐԸ ՀԵՏԵՒԵԱԼՆԵՐՆ ԵՆ

Ընտրական Մարմնի Թեկնածութեան·–
Ա. – Վճարած ըլլալ իւզպին մոմպինը եկեղեցւոյ,
Բ – Ամբողջացուցած ըլլալ 21 տարեկանը,
Գ – Հաստատուած ըլլալ Վալանս կամ շրջանը առնուազն հինգ տարիէ ի վեր։

Ընտրողական Մարմնի Քուէարկող անդամներուն·–
Ա. – Վճարած ըլլալ իւզպին մոմպինը եկեղեցւոյ,
Բ – Ամբողջացուցած ըլլալ 21 տարեկանը,
Գ – Հաստատուած ըլլալ Վալանս կամ շրջանը առնուազն երկու տարիէ ի վեր։

Խնամքով ձեր ներկայութեան, Եկեղեցւոյ Վարչութիւնը կը յայտնէ իր կանխայայտ շնորհակալութիւնը։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ
ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ
ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB

UGAB-Paris IDF

COMPLET

organise

un Café-Théâtre

par
LA TROUPE DE THEATRE DE L'UGAB-PARIS

le Vendredi 23 Mai à 20 heures 30

au Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles — Paris 17e

P.A.F.: Adulte: 200 F. / Enfant: 150 F.

Réservations : UGAB-PARIS
Tél. : 01. 42. 27. 12. 26
(au plus tard le mardi 20 mai)

UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB

L'UCFAF présente
pour la première fois en France
sous la direction de SYLVA MEKINIAN
l'élite de l'avenir artistique

9 Jeunes Virtuoses

de l'Arménie
du Conservatoire Spendarian d'Erévan

Mardi 27 mai à 20h30 précises

Infos-réservations :
01 - 39 - 64 - 06 - 93

Auditorium Saint-Germain
4, rue Félibien, 75006 Paris
(métro Odéon)

Billets : 80 F.
Enfants de - 12 ans et
écoles (groupe de 10) : 50 F. sur place

En vente : les FNAC, Virgin Megastore,
UCFAF : 6, Cité Wauxhall 75010 Paris
(lundi au vendredi, de 16h à 19h) :
Tél. : 01 42 08 76 49
— Parking sous l'Auditorium —

Avec le concours de la Ville de Paris.

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

La Section **Helen Puzant** d'Alfortville

organise

une

SORTIE à REIMS

(Visite de la Ville, de la Cathédrale et d'une cave)

Dimanche 15 Juin

Départ et retour autocar Place Achtarak

Pour tous renseignements
et inscriptions téléphoner au :

01 - 43 - 76 - 99 - 11

Date limite d'inscription : Le 8 Juin.

*
**

— ԳԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ —

Կապոյտ Ալէի Վիէնէ Սեւան մասնաճիւղին տարեկան գաշտահանդէսը Յունիս 8, Կիրակի ամբողջ օրը Ժէմանի մէջ, ձոխ պիւֆէ հայկական ճաշերով։ Կը նուագէ Անի նուագախումբը։ Տեղւոյն վրայ մեր աշակերտները կը ցուցադրեն իրենց գծադրութիւնները. նիւթ՝ «Հայաստանը ըստ ձեզի»։ Առաջնութիւն չհոդ երեք աշակերտները կը վարձատրուին նուէրով մը։ Եկէք քաջալերելու մեզ եւ մեր գպրոցի աշակերտները։

Անճրեւի պարապային սրահ մը ապահովուած է։

LE FONDS ARMENIEN DE FRANCE
invite cordialement la communauté de Paris à

DEUX RÉUNIONS D'INFORMATION

Pour la Rive Droite:

le mercredi 21 mai à 20 heures précises

à l'Hôtel Mercure, Salon Tertre, 3, rue Caulaincourt, 75018 Paris
Métro : Place de Clichy
Parking assuré sous l'Hôtel

Pour la Rive Gauche:

le lundi 26 mai à 20 heures précises

au Yan's Club, 5, avenue Reille, 75014 Paris
Métro : Glacière ou Cité Universitaire

Projection d'un film: «ARMÉNIE XXe SIÈCLE»

comportant des documents visuels rares des années 1915 et 1918-21 jusqu'à l'indépendance de 1991 et une synthèse des réalisations du Fonds en Arménie et au Karabagh (route Goris — Stépanakert, ponts, hôpitaux, écoles, logements, électricité, gaz, adduction d'eau, aide aux orphelins,...)

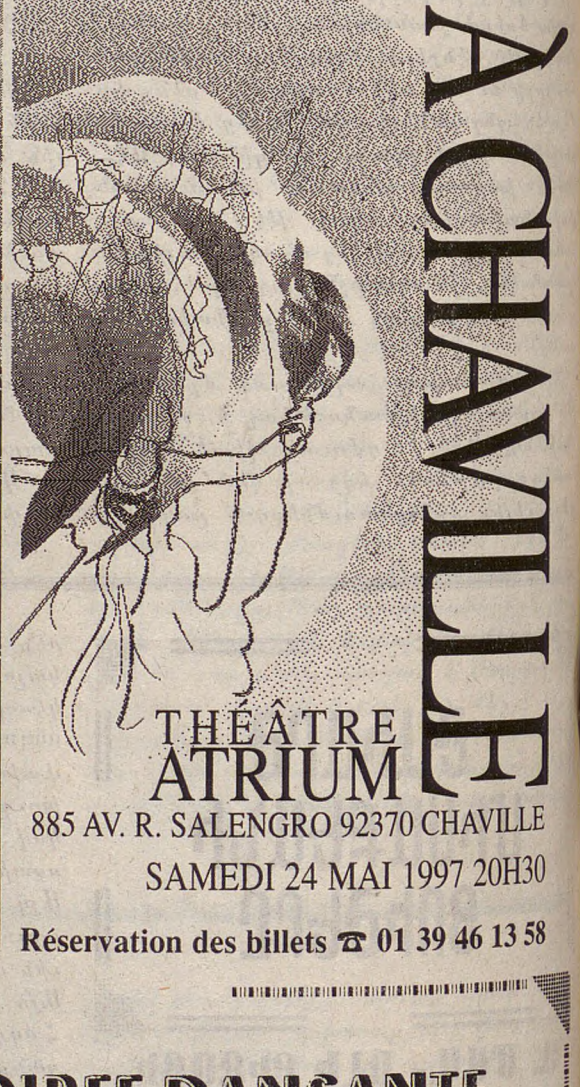
Débats présentés et animés par

BÉDROS TERZIAN
Président du Fonds Arménien de France

NAVASART

SPECTACLE DE DANSES ET MUSIQUES FOLKLORIQUES ARMÉNIENNES

ORGANISÉ PAR LA CROIX-BLEUE DES ARMÉNIENS DE FRANCE SECTION TER TAVTIAN DE CHAVILLE

CHAVILLE

THÉÂTRE ATRIUM
885 AV. R. SALENGRO 92370 CHAVILLE
SAMEDI 24 MAI 1997 20H30

Réservation des billets ☎ 01 39 46 13 58

GRANDE SOIREE DANSANTE

au profit de

L'ECOLE SAINT-MESROB D'ALFORTVILLE

sous la présidence de Monsieur *René ROUQUET*
Sénateur-Maire

DINER DANSANT

avec

ARAM ASSADRIAN et **GRICHA**

LE SAMEDI 24 MAI
à partir de 20 heures 30

Salle Roger DELMAS
Rue de Rome, ALFORTVILLE

— Tenue de soirée —

Imprimé sur les presses du Journal «HARATCH» 83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935 SIRET : 51027317 A R.C. Paris

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՄԱՅԻՍ 22
JEUDI
22 MAI
1997

LE NUMERO : 5,00 F.

ՅԱՌԱՋԱԳԻՄ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՀԱՐԸ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL.: 01.47.70.86.60 FAX : 01.48.00.06.70
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 1·100 Ֆ· — Վեցամսեայ : 560 Ֆ·
Արտասահման : Տար· 1·400 Ֆ· (ամէնօրեայ առաքում)
1·250 Ֆ· (շաբաթական առաքում) — Հատը : 5,00 Ֆ·

72ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 19·118 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 72e ANNEE — N° 19.118

ԸՆՏՐԱՊԱՅՔԱՐ

ԺՈՍՓԷՆ ՊԱՏՐԱՍՏ Է ՀԱՄԱԿԵՑՈՒԹԵԱՆ

Նախքան Քոհլի ժամանումը, Մայիս 20-ին, Շիրաք կարճ յայտարարութիւն մը ըրաւ, բացատրելու համար թէ ի՞նչ տը-րամադրութեամբ պիտի խօսէր Գերմա-նիոյ վարչապետին հետ, ինչպէս նաեւ ընդհանրապէս Եւրոպայի մասին: Միութեան մէջ, չէ՞ որ նախագահը, Ֆրանսա պիտի «մէկ ձայնով, մէկ ուժով ձայնով խօսի», ինչ որ յաճախ կոչ մըն է ընտրողներուն, ա-ռաջին հերթին առաջ, քանի որ որոշած է չարտայայտուիլ առ այժմ: Նախարա-րապետն ալ, նոյն օրը, յայտարարած էր որ համակեցութիւնը անել կացութիւն մը կը տեղծէ Եւրոպայի մէջ:

Ժոսփէն համաձայն չէ եւ Շիրաքի յայ-տարարութեան պատասխանելով ըսաւ թէ համակեցութեան պարագային ալ, Ֆրան-սա մէկ ձայնով կը խօսի Եւրոպայի մէջ, ինչպէս եղած էր նախորդ երկու համակեցութիւններու ընթացքին (1986 — 1988, 1993 — 1995):

Ընդհանուր ձեւով, մթնոլորտը մոայլ կը մնայ: Հարցախոյզերը դաղրած են, քանի արդիւնած են ընտրապայքարի վերջին չարաթը եւ որքան ալ հաւանա-կան կը նկատուի աջի յաղթանակը, ամէն բան այնքան ալ յստակ չէ: Զեռնպահնե-րու համեմատութիւնը կրնայ զգալի ըլ-լալ, փոքր հոսանքները կրնան օգտուիլ թերահաւատ եւ յուսախաբ ընտրողներէ, ալ աւելի չափաւորութիւն ստեղծելով եւ ի վերջոյ անկարելի չէ որ Շիրաք անդ-րադառնայ թէ այնքան ալ դիպուկ գործ մը չտեսաւ Ազգային Ժողովը լուծելով:

*
**

Մարթէ կուսանք վարչապետն չրջանի ֆրանսահայ թեկնածուներու ցանկը, որու ակնարկած էինք մեր նախորդ թիւով:

75 PARIS (Ville de)
18e circonscription partie du XVIIe arr.
Patricia Osganian (Solidarité, écologie, gauche alternative).
20e circonscription partie du XIXe arr.
Valérie Sandrossian (Divers écologiste)
78 YVELINES
4e circonscription Louveciennes, Marly-le-Roi, Port-Marly, Carrières-sur-Seine, Houilles, Croissy-sur-Seine, Chatou
Suppléante à Alain Pouplin
Agnès Ketcheian
92 HAUTS-DE-SEINE
12e circonscription Châtillon, Clamart, Fontenay-aux-Roses, Le Plessis-Robinson
Suppléante à Philippe Pemezec (divers droite)
Béatrice Avedikian
13e circonscription Antony, Bourg-la-Reine, Châtenay, Sceaux
Patrick Devedjian (RPR, Député sortant)
93 SEINE-SAINT-DENIS
11e circonscription Sevran, Tremblay-en-France, Villepinte
Suppléant à Fabrice Béaur (Parti communautaire national européen)
Philippe Tahmizian (Parti communautaire national européen)
13e circonscription Gournay-sur-Marne, Neuilly-Plaisance, Neuilly - sur - Marne, Noisy-le-Grand
Suppléante à Michel Champion (RPR)
Annie Pilibossian (UDF), investis par UDF-RPR
94 VAL-DE-MARNE
11e circonscription Arcueil, Cachan, Gentilly, Villejuif
Suppléante à Jean-Claude Mondot (Ville verte 94)
Maryne Galbion-Hovnanian (Ville verte 94)
95 VAL-D'OISE
7e circonscription Montmorency, Sarcelles-Sud-Ouest, Asnières - sur - Oise, Attainville, Baillet-en-France, Belloy-en-France, Bouffémont, Domont, Ecouen, Ezanville, Grolay, Maffiers, Le Mesnil-Aubry, Le Plessis-Gassot, Moiselles, Montsoult, Noisy-sur-Oise, Piscop, St-Brice-sous-Forêt, Saint-Martin-du-Tertre, Seugny, Viarmes, Villaines-sous-Bois
Albert Magarian (Centre National des Indépendants et Paysans).

«ԱՆԳԱՐԱ ԿԸ ՀԵՌԱՆԱՅ ԵՒՐՈՊԱՅԷՆ»

Այս խորագրով, «Մոնտ» խմբագրական մը հրատարակած է Մայիս 21-ի իր թի-ւին մէջ, ուր կը ծանրանայ Թրքական հակաքիւրտ գործողութիւններուն վրայ, եղրակացնելու համար թէ այդ ճամբով Թուրքիա չի կրնար լուծել քրտական հարցը: Ընդունելով հանդերձ թէ իրաւա-կան որեւէ երկիր իրաւունք ունի ինք-զինք պաշտպանելու ահաբեկչութեան դէմ, կ'աւելցնէ թէ միջազգային հաւա-քականութիւնը չի կրնար յանդիմանել գոհանալ այդ սկզբունքին ոգեկոչումով Անդարայի կողմէ արդարացնելու համար երկրին արեւելեան մասը պինուորական օրէնքի տակ պահելը եւ բանակին չարու-նակական գործողութիւններ կատարելը:

Իրաքի թրքական գործողութիւնները, կ'ըսէ, չորս տարի է գարնանային աւան-դութիւն մը դարձած են: Ամէն անգամ հսկայ ուժեր գործի կ'անցնին 25-էն 50 հազար պինուորներով, չրջանի մը մէջ ուր մամուլը մուտք չունի եւ անկախ որեւէ հաշուեկշիռ չի հրապարակուիր: Այս գործողութիւններու կրկնութիւնն իսկ կը փաստէ որ չատ արդիւնաւէտ չեն: Ամէն անգամ, նպատակն է հիմնովին քա-րուքանդ ընել ՓՔԲ-ի այն կայանները ուրկէ անոնք գործողութիւններ կը մղեն Թուրքիոյ դէմ եւ ամէն անգամ հարկ է ծայրէն սկսիլ: Թրքական բանակը կը դործէ պարզանիի ուժերուն հետ, գորս առաջին դիծերու վրայ կը ղրկէ եւ որոնց կ'օգնէ իր օդուժով եւ հրեաններով: Բայց, «Մոնտ»ի խմբագրին համար Թուրքիա սխալ կը գործէ քրտական հարցը պարզ ահաբեկչական հարցի մը վերածելով եւ միայն պինուորական լուծումներ կիրար-կելով: Այդ քրտական հարցին չնորհիւ է որ բանակը տիրապետող դեր ունի քա-ղաքական կեանքին մէջ: Իսրայէլի հետ պինուորական գործակցութիւնն ալ կը չգազրեցնէ արաբական երկիրները, մա-նաւանդ Սուրիան որ, անկասկած պիտի հակազդէ վերապինելով ՓՔԲ-ն: Այս ամ-բողջը պատճառ են որ Եւրոպա կրկին կռնակ դարձնէ Թուրքիոյ: Փաստ է որ Թուրքիան կառավարողը բանակն է եւ ոչ թէ Ն. Էրպաքանը:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԳԱՊԻԼԱ, պաչտօնապէս մուտք գործեց Քինչասա, ուր երկու Ֆրանսացիներ ըս-պանուեցան Մայիս 20-ին:

ԹՈՒՐՔԻՈՑ կառավարութեան վատա-հութեան քուէ պահանջելու ընդդիմադիր կուսակցութիւններու առաջարկը մեր-ժուած է 6 քուէի տարբերութեամբ: Ազ-գային Ժողովի վոթորկալի նիստին մաս-նակցած են 539 երեսփոխաններ. երկու հոգի ձեռնպահ մնացած է:

1300 ՔԻԻՐՏԵՐ ապաննուած են հիւսի-սային Իրաք Թրքական բանակի յարձա-կումէն ի վեր, չարաթ մը առաջ: Պաղ-տատ յայտարարած է որ իրեն կը վերա-պահէ հակազդելու իրաւունքը Թրքական բանակին դէմ որ բռնաբարած է Իրաքի հողային ամբողջականութիւնը եւ միջազ-գային իրաւունքի տարրական սկզբունք-ները:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՁԱԿԱՏ

«ՕՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Մայիս 20 / 21)

ՄԱՀ ԹԵԼՄԱՆ ՏԷՐ-ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ

Մայիս 20-ին Երեւանի մէջ սրտի ան-բաւարարութեան պատճառով յանկարծա-մահ եղած է երեսփոխան, «Հրազդանմաշ» ընկերութեան խորհուրդի նախագահ, Հայաստանի արդիւնաբերողներու եւ գոր-ծարարներու միութեան վարչութեան անդամ Թելման Տէր — Պետրոսեան: Ան երէց եղբայրն էր նախագահ Լեւոն Տէր — Պետրոսեանի:

*
**

Լ· ՏԷՐ — ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ ՎԷԹՈՆ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻ ԿԱՆՈՆԱԿԱՐԳԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԵԱՆ

Նախագահ Լ. Տէր — Պետրոսեան Մա-յիս 19-ին մասնակի վէթօ դրած է խոր-հըրդարանի կանոնակարգին մէջ փոփո-խութիւն կատարելու բանաձեւին եւ իր առարկութիւններով զայն վերադարձու-ցած է Ազգային Ժողով: Առաջին առար-կութիւնը կը վերաբերի «երեսփոխանը առանց Ազգային Ժողովի համաձայնու-թեան խուզարկել, կամ ձերբակալել կա-րելի չէ» յօդուածին: Բ. հիմնական ա-ռարկութիւնը վերաբերած է ընտրական միաւորումի մը մասնակից կուսակցու-թենէ մը ամբողջ կազմով դուրս դալու իրաւունքին: Այն դէմ գտնուած է նաեւ համամասնական ցուցակով ընտրուած երեսփոխաններու իրենց խմբակցութե-նէն ելլելու իրաւունքին, սակայն վէթօ չէ կիրարկած: Այս պարագան նախա-գահի մամուլի փոխ — քարտուղար Լ. Զուրաբեան բացատրած է Ազգային Ժո-ղովին մէջ այլակարծութեան տուած ա-նոր կարեւորութեամբ:

*
**

ԵԼՑԻՆԻ ԿՈԶԸ ՂԱՐԱԲԱՂԻ ՀԱԿԱՄԱՐՏ ԿՈՂՄԵՐՈՒՆ

Հրադադարին Գ· տարեդարձին առթիւ նախագահ Ելցին յայտարարութեամբ մը Մայիս 19-ին մասնակի վէթօ դրած է խոր-հըրդարանի կանոնակարգին մէջ փոփո-խութիւն կատարելու բանաձեւին եւ իր առարկութիւններով զայն վերադարձու-ցած է Ազգային Ժողով: Առաջին առար-կութիւնը կը վերաբերի «երեսփոխանը առանց Ազգային Ժողովի համաձայնու-թեան խուզարկել, կամ ձերբակալել կա-րելի չէ» յօդուածին: Բ. հիմնական ա-ռարկութիւնը վերաբերած է ընտրական միաւորումի մը մասնակից կուսակցու-թենէ մը ամբողջ կազմով դուրս դալու իրաւունքին: Այն դէմ գտնուած է նաեւ համամասնական ցուցակով ընտրուած երեսփոխաններու իրենց խմբակցութե-նէն ելլելու իրաւունքին, սակայն վէթօ չէ կիրարկած: Այս պարագան նախա-գահի մամուլի փոխ — քարտուղար Լ. Զուրաբեան բացատրած է Ազգային Ժո-ղովին մէջ այլակարծութեան տուած ա-նոր կարեւորութեամբ:

*
**

ԲԱՔՈՒ ԱՏՈՐԱԳՐԱԾ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՍՊԱՌԱԶԻՆՈՒՄԻ ՀԱՄԱԶԱՅՆԱԳԻՐԸ

Բաքու ստորագրած է Եւրոպայի մէջ սպառազինումը սահմանափակելու հա-մաձայնագրին նոր յաւելուածը: Որոշումը ընդունուած է Ազգային Ժողովի նիստին, քուէներու մեծամասնութեամբ, հակա-ռակ ընդդիմութեան տարակարծութեան: Ժողովրդական ճակատի փոխ — նախագահ Ա. Քէչիմով լսած է թէ եթէ երկու տարի առաջ Հայաստանի եւ Վրաստանի ռուսա-կան խարիսխները կը հակասէին Եւրո-պայի սպառազինումները սահմանափա-կելու համաձայնագրին, այսօր Ազգային Ժողովի քուէարկութեամբ կացութիւնը կը փոխուի: Ան աւելցուցած է թէ Թեր քուէարկութեամբ Ադրբեջան կորսնցուց Հայաստանի եւ Լեռնային Ղարաբաղի «անջատողականներ»ու կուտակած ապօ-րինի ապառաժինումը չրջանէն դուրս թե-ւելու կարելիութիւնը:

*
**

ՍՓԻՒՌՔ — ՀԱՅԱՍՏԱՆ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ՊԵՏԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻ Ա· ՆԻՍՏ

Մայիս 19-ին վարչապետ Ռ. Քոչար-եանի դեկավարութեան տակ դումարուած է Սփիւռք — Հայաստան Պետական Խոր-հուրդին Ա. նիստը: Ներկայ գտնուած են Արտաքին գործերու, Մշակոյթի, Գիտու-թեան ու Կրթութեան նախարարները, Հանրապետութեան նախագահի աշխատա-կազմի դեկավարը, հիմնադրամի գործա-դիր տնօրէնուհին: Նիստին քննարկուած են գործունէութեան ծրագիրը եւ աշխա-տանքի կանոնակարգ մշակելու ձեւերը: Որոշուած է այդ մշակումին մասնակից դարձնել Սփիւռքի կազմակերպութիւն-ներն ու անհատները, նաեւ պատրաստե-լով այս յարաբերութիւններուն նուիր-ուած դիտահատոր: Ռ. Քոչարեան ան-հրաժեշտ նկատած է փոխ — յարաբերու-թիւնները կանոնակարգող համակարդերու ստեղծումը:

*
**

ԱՆՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԻՒՆ ԴԱՇԻՆՔԻՆ ՄԷՋ

Քաղաքական ընդդիմադիր ուժերու խմբաւորում Ազգային Համաձայնութեան դաշինքի դլխաւոր բաղկացուցիչ ԱԺՄ-ի 8-րդ համագումարին վազդէն Մանուկ-եան յայտնած է այն տեսակէտը թէ ան-դամ կուսակցութիւններու եւ յատկապէս ԱԺՄ-ի նախագահ Պ. Հայրիկեանի Հա-յաստանի նախագահին հետ ունեցած հան-դիպումը անընդունելի է եւ տակարացում կր նչանակէ Դաշինքին համար: Պ. Հայ-րիկեան անդրադառնալով այդ արտայայ-տութեան, ըսած է թէ նման յայտարա-րութիւն ընելու ոչ ոք իրաւունք ունի: Դաշինքը իր յայտարարագրով արձարձած է հարցեր որոնցմէ ոչ ոք հրաժարած է:

*
**

ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆ ԱՐՄԱՒԻՐԻ ՄԷՋ

Մայիս 18-ի Ազգային Ժողովի Արմա-ւիրի 108-րդ ընտրատարածքին ընտրու-թեան չաղթական եղած է ՀՀՇ-էն Դա-ւիթ Մելիքեան:

*
**

ՀԻՒԾԱԽՏԻ ԴԷՊՔԵՐ ԳԻՒՄՐիի ՄԷՋ

Մահոդիէ պատկեր կը պարզէ Գիւմ-րիի մէջ հիւծախտի դէպքերու բազմա-պատկումը: Ուշադրաւ են մանկական պարագաները: Հիւծախտաւորներու թիւը որ 1994-ին եղած է 104, 1996-ին բարձ-րացած է 189-ի: Առողջապահական աշ-խատանքը հարկաւոր ձեւով տանիլ անկա-րելի է, քանի որ յատուկ առողջարանը զուրկ է տարրական պայմաններէ եւ կը դործէ առժամեայ տնակներու մէջ:

*
**

ՄԱՄՈՒԼԻ ԱԶԳԱՅԻՆ ԱԿՈՒՄԲ

Մայիս 20-ին «Արմէնփրէս»ի սրահին մէջ տեղի ունեցած է «Մամուլի ազգային ակումբ»ի հիմնադիր ժողովը: Հաստատ-ուած է կազմակերպութեան կանոնադիրը ու ընտրուած՝ դեկավար մարմիններ: Հիմնադիր ժողովը հիմնական խնդիր նը-կատած է ազգ, ժողովրդավարական ար-ժէքներու ամրակայումը, մասնագիտա-կան չահերու պաշտպանումը, ազատ խօս-քի ու մամուլի աշակերտութիւնը, արտա-սահմանի ու Սփիւռքի լրատուներու լրագրողներուն հետ գործօն կապերու ամրապնդումը, եւայլն:

Ակումբի նախագահ ընտրուած է «Ազգ» օրաթերթի ուժերէն Նարինէ Մկրտչեան:

«ԱՄԵՆԱԿԱՐԵՒՈՐ ԳՈՐԾԸ» ՄԱՇՏՈՑԻՆ ԷՐ ԻՍԿԱՊԷՍ

Համակարգիչները ու անոնց հետ հաղորդակցանքն ու էլեկտրոնիկ թերթաթատերը անբաժան ընկերակիցները դարձած են դէպի Գ. հազարամեակ ղիմող մարդուն: Օրէ օր կը լայնայ անոնց նկատելիութեան սահմանը թէ՛ գործի, թէ անձնական կեանքի մէջ: Լուրերու փոխանցում, անձնական թէ պաշտօնական, կամ գործի թղթակցութիւն, հաղորդակցութիւն, չատ լայնածիր ու բազմատեսակ տեղեկութեան տիրացում, բոլորը կը կատարուին պիտութեան ու արհեստագիտութեան հրաշալի գործակցութեան այս արդիւնքին չնորհիւ: Անոր գործածութեան տարածումին զուգահեռ, պրպտողներ ամէն օր նորանոր ծրագիրներ կը պատրաստեն յառաջիկային համար: Այս ուղղութեամբ եւս մրցակցութիւնը սուր է թէ՛ մեծ ձեռնարկութիւններու եւ թէ պետութիւններու միջեւ. առաջինները մեկնած են չահաբեր չուկաներու տիրանալու, իսկ երկրորդները՝ միջազգային մարզերու մէջ խօսքի ու հեղինակութեան առաւելագոյն բաժինը ունենալու մտահոգութենէն: Այս հեւ ի հեւ մրցումին կարեւորագոյն գործօններէն է լեզուն: ու այս մարզին մէջ անպերճը այսօր ծանօթ պատճառներով գրեթէ անպերազանցելի դիրք գրաւած է արդէն:

Այս վերջին կէտը սերտօրէն առընչուած է նաեւ լեզուներու յետագայ զարգացումին ու յատկապէս աշխարհի լեզուներու բնականիքին մէջ ունենալիք տեղին: Միջազգային բեմին վրայ տեղ գրաւելու կարելիութեան պիտի տիրանան լեզուները այն ժողովուրդներուն որոնք այսօրուընէ պիտակից են համակարգիչներու դարուն հրամայականներուն ու արդէն պանոնք կատարելու գործին լծուած:

Նիւթը ուշադրութեան ու մտահոգութեան առարկայ եղած է Ցուհ. Զաքարեանի համար («Մոլորակ», Մայիս 3) որ լեզուական մարզին նուիրուած աշխատանքներով ծանօթ անուն մըն է Հայաստանի մէջ: Ան նեղկայի չրջանը կը համեմատէ Մաշտոցի ժամանակուան հետ: Կը յիշեցնէ թէ հայկական պետականութեան յետագայ զոյութիւնը ապահովելու նպատակով էր որ Հայոց Թագաւորն ու հայրապետը հայկական տառեր ստեղծելու պատուէր տուին արքունի քարտուղար Մեսրոպին: Հաղորդակցութեան նոր ոլորտին ստեղծումին ակնարկելով, Ց. Զաքարեան արդարօրէն դիտել կուտայ թէ «ազգային լեզուների տէրերից շատ մեծ ջանքեր ու միջոցներ են պահանջում: Թերեւս աւելի մեծ ջանքեր, քան Մաշտոցի ժամանակներում»: Կուտայ նաեւ ակնյայտ դեղագիրը. «մրցակցութեան մէջ կը յաղթեն այն լեզուները որոնք ի վիճակի կը լինեն հեռահաղորդակցութեան նոր համակարգերում ոչ միայն ներկայացուել, այլեւ լիարժէք տեղեկոյթի կրողներ դառնալ»: Պարզ է ըսածը. ամէն մայդ պիտի փորձէ սորվիլ ու աշխատիլ այն լեզուով որ ամէնէն կատարեալ տեղեկատուութիւնը կուտայ իրեն: Հարցը չի վերաբերիր անշուշտ մրցակցութեան մանելու անպէրճին, Ֆրանսերէնի, ռուսերէնի, չինարէնի նման լեզուներու հետ որոնք արդէն իրենց համար հարկաւոր երաշխիքը ստեղծած են: Այլ՝ գոնէ դուրս չմնալու դիտութեան յառաջդիմութեամբ սահմանագծուած մարզին: Որքա՞ն ժամանակ կարելի է զոյութիւն պահել անկէ դուրս մնալով: Այսօր ճիշդ է որ հոս ու հոն կան հայերէնի համար համակարգչային ծրագիրներ, չնչին չափով նաեւ տեղեկութեան փոխանցում, եւայլն, սակայն Ց. Զաքարեանի մտահոգութեան առարկան այս մասին ամբողջական քաղաքականութեան մը առանձնատնէ, իր բոլոր պարագրանքներով:

Համակարգիչի, հեռահաղորդակցութեան մէջ հայերէնին բոյն մը չինել, ինչպէս կը գրէ ինք, «ծանր գործ է թէ՛ մասնագիտական – տեխնիկական, թէ նիւթական ահռելի ծախսերի առումով». Իսկ այս «ծանր գործ»ին մէջ չատ հաւանաբար մանաւանդ ճարելը չէ դժուարագոյնը: Գործին մասնագէտներ կան թէ՛ Հայաստանի, թէ Սփիւռքի բոլոր անկիւններուն մէջ: Խնդիրը պանոնք քով – քովի բերելու տրամադրութիւնը եւ միջոցները ունենալուն մէջ է:

Ց. Զաքարեան այնքան կենսական կը նկատէ հարցը որ անոր քով «անտեղի վէճ» կը կոչէ ուղղագրական բարեփոխման նիւթն իսկ: Ինչ կը վերաբերի նիւթականին, երկար որոնումի պէտք չկայ ներկայի պայմաններուն մէջ երբ «համազգային եւ տիեզերական հանգանակութիւն ենք նախապատրաստում «գիգանտ» եկեղեցի կառուցելու համար: ... Իսկ եկեղեցու ծախսով կարելի էր այդ երաշխիքը ստեղծել»:

Ց. Զաքարեանի անառարկելի այս մատնանչումը իրատեսութեան ցնցիչ ապացոյց մը ըլլալով հանդերձ, հայկական

ԻՐՆԶՊԷՍ Զ. ԵԱՅԵԱՆ ՓՐԿՈՒԵՑԱՒ ԹՈՒՐՔԵՐՈՒ ՀԵՏԱՊՆԴՈՒՄԷՆ

ԽՄԲ. – Ապրիլ 24–ի «Ազգ»էն արտատպուած այս էջը պատրաստուած է 1916 Ապրիլ 20–ին Մոսկուայի հայկական կոմիտէին բացառիկ նիստին Զ. Եսայեանի ունեցած ելոյթէն: Հայաստանեան մեր պաշտօնակիցը կը յայտնէ թէ նիւթը տըրուած է կրճատումներով: Թարգմանութիւնը կատարած է Հ. Լիլոյեան:

*
**

... Մէկ տարի առաջ, Ապրիլ 15–ին, Զապէլ Եսայեան ներկայացաւ որ այդ օրը Պոլսոյ մէջ կալանաւորուած են բազմաթիւ հայ մտաւորականներ, գրողներ, լրագրողներ, վաճառականներ, բժիշկներ: Անածնօթ կին մը իրեն ըսաւ՝ որ նաեւ իր հին բնակարանը զացած են. ոստիկանները գինքը կը փնտռեն: Սկիզբը այդ լուրը սարսափելի չերեւցաւ: Ինք որոշեց հանդիստ սպասել: Ան կը մտածէր, որ ձերբակալութենէն յետոյ մեծ դատաքննութիւն կ'ըլլայ. Թրքական չինծու մեղադրանքները կը ցնցեն եւ գործը կը վերջանայ: Այդպէս կը խորհէին նաեւ իր հայրենակիցները, որոնք տակաւին ազատ էին: Անոնք հանդիստ կը սպասէին «հիւրերուն». ոչնչացուցին ինչ – որ ձեռագրեր, նամակներ, նոյնիսկ գրքեր կը գատէին բանտը կարդալու համար: Սակայն Երկուշաբթի օրը յայտնի դարձաւ որ բոլոր ձերբակալուածները 400 հոգիէն աւելի, աքսորուած են երկրին խորը, նոյնիսկ առանց հարցաքննութեան: Եւ Զապէլ Եսայեանը որոշեց թաքստոց մըտնել: Սկիւտարի ամայի ճամբաներով ան հասաւ Գատըգիւղ, իսկ հոնկէ ծովի ճամբով փոխադրուեցաւ Պոլիս: Այստեղ, որպէս «հիւանդ» 15 օր անցուց հիւանդանոց մը որ կը պատկանէր չէզոք պետութեան մը: Միայն եւրոպացի գլխաւոր բժիշկը գիտէր թէ ո՞վ է: Երբ հիւանդանոց մնալը վտանգաւոր դարձաւ, Զապէլ Եսայեան դէմքը չղարչով ծածկելով անցաւ իր տունը ուր ոստիկանութիւնը եղած էր չորս անգամ եւ կարելի էր ենթադրել որ կրկին չեն գար, կը փնտռեն այլուր: Մանօթ Թրքուհի մը Թրքական դեսպ մը ուղարկեց: Դրուղը պահուըտած էր քաղաքը, երկու – երեք օրը անգամ մը իր տեղը փոխելով: Ոստիկանութիւնը եռանդուն կերպով կը փնտռէր գինք, սակայն ան կը յաջողէր խոյս տալ: Եւ այսպէս, ան Պոլիս մնաց չուրջ երեք ամիս: Թերեւս, Թուրքերէն ոմանք որոնց հետ պատահաբար չփում ունեցած էր, կը կասկածէին թէ ով է Թրքական հանդերձով այդ կինը. սակայն այնպէս կը ձեւացնեն թէ բան մը չեն դիտեր:

Բայց, կարելի չէր միշտ պահուըտած մնալ: Իսկ փախչելու հնարաւորութիւն չկար: Իմացաւ որ Հայ կիներու եւ երախաներուն մեկնելու արտօնութիւն կը տրուէր: Ամէն օր, չուրջ 60 ընտանիք կը մեկնէր: Զապէլ Եսայեան որոշեց օգտըւիլ իր աղջկան անցագրէն: Կրկին հագաւ եւրոպական զգեստ, գինքը դրաւ դերձակուհիի տեղ որ պիտի մեկնի Պուլկարիա: Երբ Զապէլը եկաւ ոստիկանութիւն անցագիրը հաստատելու, ոստիկանապետին կասկածելի թուեցաւ Զապէլ անունը, քանի որ, ըստ ան, այդպիսի անուն ունի դրող Եսայեանը, զոր ոստիկանութիւնը երկար ատենէ կը փնտռէ: Հոս, գործը կարզադրուեցաւ քանի մը ոսկեդրամով, սակայն իրեն կը սպասէր աւելի վտանգաւոր քննութիւն: Պոլսոյ ոստիկանութեան պետ Պեդրի պէյ անձամբ կը ճանչնար Զապէլ Եսայեանը եւ դրեթէ միշտ ներկայ կ'ըլլար փաստաթուղթերու ստուգումին: Եսայեան չէնքին մօտ սպասեց ութ ժամ մինչեւ ազդանչան ստացաւ որ Պեդրի պէյ կը բացակայի: Զապէլ այդ պահէն օգտուեցաւ: Բարեբախտաբար, անոր լուսանկարը այնքան ալ իրեն չէր նմաներ. ոստիկանապետի օգնականը չճանչցաւ. միայն կասկած արտայայտեց որ Զապէլը աղջիկ է, ինչպէս նչուած էր անցագրին մէջ:

Վերջապէս Եսայեանը յաջողութեամբ անցաւ անցագիրներու ձեւակերպումի բարդութիւնը, նոտաւ վակոն. ընտրելով սպայականը. այն հաշուով որ լրտեսները որոնք կը վիտային Պոլսոյ կայարանը դժուար թէ այդտեղ աչք նետէին: Եսայեանը քանի մը արտառուչ յիշողութիւններ հաղորդեց պատահական ուղեկիցոուհիներուն մէջ: Ան չատ չուտ հասկցաւ թէ իրեն հետ ինչ ուղեւորուհի է եւ հրաժեշտ տալով ըսաւ. – «Դէ, չուտով դուք լրիւ ապահովութեան մէջ կ'ըլլաք»: Եւ յուզումով աւելցուց. – «Մի կարծէք որ բոլոր Թուրքերը այդքան չար են. կը հաւատամ որ չուտով ամէն բան կը փոխուի, չուտով դուք հանդիստ Պոլիս կը վերադառնաք»:

Վերջապէս սահմանը: Պուլկարիա Զապէլ Եսայեանը երկու ամիս մնաց. յետոյ տեղափոխուեցաւ Ռումանիա, այնտեղէն՝ Կովկաս:

Այս է պատմութիւնը: Իսկ թէ ինչպէ՞ս խուսափեցաւ Զապէլ Եսայեանը, վարելի է դատել հայ մտաւորականներու ճակատագրի մասին իր եւ միւս փրկուածներու պատմածներէն:

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՄԵՂՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

ՓՐՈՖ. ՏԱՏՐԵԱՆԻ ԸՆԴԱՐՁԱԿ ՅՕԴՈՒԱԾԸ ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ՊԱՀՊԱՆՈՂԱԿԱՆ ԹԵՐԹԻ ՄԸ ՄԷՋ

Գերմանական ազդեցիկ թերթերէն Der Tagesspiel–, որ Պէրլինի մէջ կը հրատարակուի, Ապրիլ 24–ի իր թիւին մէջ լայն տեղ տուած է փրոֆէսէօր Վահագն Տատրեանի այն յօդուածին ուր հայ ակադեմականը կը վերլուծէ Հայերու դէմ դործուած մեծ ոճիրին մէջ Գերմանիոյ պատասխանատուութեան հարցը: Երեք լայն սիւնակներու մէջ սփռուած այս յօդուածին իրրեւ մակդիր գերման խմբագիրները ընտրած են «Մահասփիւռ հրամաններ տեղահանութեան – Գերմանիոյ դերը Ա. աշխարհամարտի հայկական ցեղասպանութեան մէջ» խորագիրը: Յօդուածը ալ աւելի աչքառու դարձած է վերահրատարակութեամբը Ֆրանսական «Le Petit Journal» թերթին 1916 Դեկտեմբեր 12–ին տպած սահմռկեցուցիչ մեծ մէկ պատկերով, որ թուրք վայրագ դահիճներու կողմէ հայ կիներու սուրերով եւ դաշոյններով խողխողումի մէկ տեսարանը կը ներկայացնէ:

Բացատրելէ յետոյ թէ ինչու թուրք պետութիւնը 82 տարիներ չարունակաբար կը ժխտէ եւ կ'ուրանայ Հայերու դէմ կիրարկուած ցեղասպանութեան ոճիրը, Տատրեան կ'անդրադառնայ նաեւ մեծ պետութիւններու անուղղակի մեղսակցութեան: Հարց կը ծագի, կ'ըսէ ան, թէ ինչո՞ւ Եւրոպա եւ Ամերիկա տակաւին կը վարանին եւ կը յամենան պաշտօնապէս դատապարտելու քննութիւն: Պոլսոյ ոստիկանութեան պետ Պեդրի պէյ անձամբ կը ճանչնար Զապէլ Եսայեանը եւ դրեթէ միշտ ներկայ կ'ըլլար փաստաթուղթերու ստուգումին, Եսայեան չէնքին մօտ սպասեց ութ ժամ մինչեւ ազդանչան ստացաւ որ Պեդրի պէյ կը բացակայի: Զապէլ այդ պահէն օգտուեցաւ: Բարեբախտաբար, անոր լուսանկարը այնքան ալ իրեն չէր նմաներ. ոստիկանապետի օգնականը չճանչցաւ. միայն կասկած արտայայտեց որ Զապէլը աղջիկ է, ինչպէս նչուած էր անցագրին մէջ:

Վերջապէս Եսայեանը յաջողութեամբ անցաւ անցագիրներու ձեւակերպումի բարդութիւնը, նոտաւ վակոն. ընտրելով սպայականը. այն հաշուով որ լրտեսները որոնք կը վիտային Պոլսոյ կայարանը դժուար թէ այդտեղ աչք նետէին: Եսայեանը քանի մը արտառուչ յիշողութիւններ հաղորդեց պատահական ուղեկիցոուհիներուն մէջ: Ան չատ չուտ հասկցաւ թէ իրեն հետ ինչ ուղեւորուհի է եւ հրաժեշտ տալով ըսաւ. – «Դէ, չուտով դուք լրիւ ապահովութեան մէջ կ'ըլլաք»: Եւ յուզումով աւելցուց. – «Մի կարծէք որ բոլոր Թուրքերը այդքան չար են. կը հաւատամ որ չուտով ամէն բան կը փոխուի, չուտով դուք հանդիստ Պոլիս կը վերադառնաք»:

Վերջապէս սահմանը: Պուլկարիա Զապէլ Եսայեանը երկու ամիս մնաց. յետոյ տեղափոխուեցաւ Ռումանիա, այնտեղէն՝ Կովկաս:

Այս է պատմութիւնը: Իսկ թէ ինչպէ՞ս խուսափեցաւ Զապէլ Եսայեանը, վարելի է դատել հայ մտաւորականներու ճակատագրի մասին իր եւ միւս փրկուածներու պատմածներէն:

դաւոր քննութիւն: Պոլսոյ ոստիկանութեան պետ Պեդրի պէյ անձամբ կը ճանչնար Զապէլ Եսայեանը եւ դրեթէ միշտ ներկայ կ'ըլլար փաստաթուղթերու ստուգումին, Եսայեան չէնքին մօտ սպասեց ութ ժամ մինչեւ ազդանչան ստացաւ որ Պեդրի պէյ կը բացակայի: Զապէլ այդ պահէն օգտուեցաւ: Բարեբախտաբար, անոր լուսանկարը այնքան ալ իրեն չէր նմաներ. ոստիկանապետի օգնականը չճանչցաւ. միայն կասկած արտայայտեց որ Զապէլը աղջիկ է, ինչպէս նչուած էր անցագրին մէջ:

Վերջապէս Եսայեանը յաջողութեամբ անցաւ անցագիրներու ձեւակերպումի բարդութիւնը, նոտաւ վակոն. ընտրելով սպայականը. այն հաշուով որ լրտեսները որոնք կը վիտային Պոլսոյ կայարանը դժուար թէ այդտեղ աչք նետէին: Եսայեանը քանի մը արտառուչ յիշողութիւններ հաղորդեց պատահական ուղեկիցոուհիներուն մէջ: Ան չատ չուտ հասկցաւ թէ իրեն հետ ինչ ուղեւորուհի է եւ հրաժեշտ տալով ըսաւ. – «Դէ, չուտով դուք լրիւ ապահովութեան մէջ կ'ըլլաք»: Եւ յուզումով աւելցուց. – «Մի կարծէք որ բոլոր Թուրքերը այդքան չար են. կը հաւատամ որ չուտով ամէն բան կը փոխուի, չուտով դուք հանդիստ Պոլիս կը վերադառնաք»:

Վերջապէս սահմանը: Պուլկարիա Զապէլ Եսայեանը երկու ամիս մնաց. յետոյ տեղափոխուեցաւ Ռումանիա, այնտեղէն՝ Կովկաս:

Այս է պատմութիւնը: Իսկ թէ ինչպէ՞ս խուսափեցաւ Զապէլ Եսայեանը, վարելի է դատել հայ մտաւորականներու ճակատագրի մասին իր եւ միւս փրկուածներու պատմածներէն:

եւ հանդիսաւոր կերպով ճանչնալու պատմական դաժան իրականութիւնը հայկական ցեղասպանութեան երը նոյնքան պատմական, ուրիչ իրաւունք մը կը զուգակցի ցեղասպանական այդ ոճիրին դործադրութեան. այս առընչութեամբ հայ փորձագիտները այս պետութիւններուն եւ համայն մարդկութեան կը յիշեցնէ իրաւական եւ իրաւական այն նոր սկզբունքը, զոր 1915 Մայիս 24–ին երեք դաշնակից պետութիւնները, այսինքն Անգլիա, Ֆրանսա եւ Ռուսիա, հրապարակեցին մէջազգային օրէնսդրութեան մէջ. արդարեւ, այդ օրը անոնք յայտարարեցին, որ Թուրքիա անպատմ մը եւս Հայերու դէմ ջարդերը կը կիրարկէ աւելցնելով որ այս ջարդերը կը ներկայացնեն «մարդկութեան դէմ ոճիր» մը: Ինչպէս ծանօթ է, այս սկզբունքը 1945–ին որդեգրուեցաւ Նիւրէնպէրկի միջազգային դատարանին կողմէ իրրեւ միջազգային իրաւաբանական օրէնք: Ալ աւելին, Տատրեան նոյնպէս կը յիշեցնէ թէ դաշնակիցները նոյն առիթով յայտարարած էին որ պատերազմէն յետոյ քրէական հետապնդումի պիտի ենթարկուին այս ջարդերուն համար պատասխանատու նկատուող բոլոր պետական մարդիկ եւ իրենց աջակցող արբանեակները: Իրերու այս լոյսին տակ, փրոֆ. Տատրեան անյարիր կը նկատէ մեծ պետութիւններու չարունակական վարանումը՝ ճանչնալու հայկական ցեղասպանութիւնը, այդպիսով անուղղակիօրէն այսպանելով զանոնք:

Յօդուածին մնացեալ մասը մերկացուցած է Գերմանիոյ մեղսակցութեան (եւ հետեւաբար պատասխանատուութեան) առընչուղ յանցագործութիւններուն: Այս կապակցութեամբ Տատրեան կը կեդրոնանայ երեք բարձրաստիճան Գերմանացիներու խաղացած տխուր եւ չարագործ դերին վրայ: Առնցմէ ամենանչանաւորը եւ տիրահրչակը Փրուտիայի զօրավար Ֆրից Պրօնսարթ Ֆօն Շէլլէնտորֆ–ն է, որ Թրքական ընդհանուր սպայակոյտի գլխաւոր վարիչն էր եւ տերտօրէն դործակցած էր պատերազմական նախարար եւ Թուրք գինեալ ուժերու ընդհանուր հրամանատար Էնվէր փաշայի հետ: Տատրեան կը յայտնէ թէ վաւերական փաստեր ցոյց կուտան որ Հայերու զանգուածային տեղահանութեան դրդիչը եւ համապատասխան պետական որոշումի մը տրուիլը գործն էր այս զօրավարին որ իր հայատեաց կեցուածքը չարունակեց նոյնիսկ պատերազմէն յետոյ Հայերը բնորոշելով իրրեւ արիւն ծծող մակոյծներ եւ պանոնք նմանցնելով Հրեաներուն: Այս կապակցութեամբ յօդուածագիրը կը յիշէ զօրավար Պրօնսարթի 1915 Յուլիս 25–ին ուղարկած ծածկագիր հրամանի հեռագիրը: Յօդուածին մէջ կը յիշուած է նաեւ գերման դեղապետ Պէօթրիխի 1915 Հոկտեմբեր 3 թուակիր հեռագիրը Թրքական կեդրոնական հրամանատեղիին մէջ իրրեւ Զինուորական երկաթուղային փոխադրութեանց ընդհանուր տնօրէն պաշտօնավարող այս գերմանացի սպան. Պաղատամի երկաթուղային չինութեանց մէջ աշխատող հայ գործաւորներու, մեքենագէտներու եւայլնի անմիջական տեղահանութեան պաշտօնական հրամանը ստորագրած է, այդպէսով պատճառը դառնալով այս Հայերուն մեծամասնութեան ոչնչացումին:

Այս ամբողջ յօդուածին միտք բանին այն է, որ թէեւ ոչ մէկ գերմանացի հրամանատար կամ դիւանագէտ Հայերու կոտորածը անօրինող հրաման արձակած կամ այդ իմաստով թելադրութիւն մը ըրած է – «այս մասին բացարձակապէս ոչ մէկ ստոյգ փաստ կայ» կը չեշտէ Տատրեան – սակայն գերման պինուորականներու խաղացած որոշարդիչ դերը Հայերու ընդհանուր տեղահանութեան գործին մէջ, անխուսափելիօրէն յանգած է տեղահան ժողովուրդի ճնշիչ մեծամասնութեան բնաջնջումին. հոս է, որ կը ծագի Գերմանիոյ ծանրակչիռ պատասխանատուութեան հարցը կ'ըսէ Տատրեան:

Տարակոյս դուրս է, որ նկատի ունենալով այս թերթին վայելած վարկը, այս յօդուածը նախաքայլ մըն է փրոֆ. Տատրեանի Գերմանիոյ մեղսակցութեան մասին հրատարակած դիւրքին գերմանական ակադեմական եւ քաղաքական շրջանակներու կողմէ լրջօրէն ուսումնասիրելու գործին զարգացման մէջ: Այս իմաստով հարկ է չեշտել, որ յօդուածին հրատարակութիւնը արդէն ինքնին նուաճում մըն է Հայ Դատին բարեյոյս հետեւորդներու տեսանկիւնէն դիտուած:

ՏՈՔԹ. ԱՐՇԱԿ ՂԱԱՃԵԱՆ

Պիրքենֆելտ, Գերմանիա

կիւններուն մէջ: Խնդիրը պանոնք քով – քովի բերելու տրամադրութիւնը եւ միջոցները ունենալուն մէջ է:

Ց. Զաքարեան այնքան կենսական կը նկատէ հարցը որ անոր քով «անտեղի վէճ» կը կոչէ ուղղագրական բարեփոխման նիւթն իսկ: Ինչ կը վերաբերի նիւթականին, երկար որոնումի պէտք չկայ ներկայի պայմաններուն մէջ երբ «համազգային եւ տիեզերական հանգանակութիւն ենք նախապատրաստում «գիգանտ» եկեղեցի կառուցելու համար: ... Իսկ եկեղեցու ծախսով կարելի էր այդ երաշխիքը ստեղծել»:

Ց. Զաքարեանի անառարկելի այս մատնանչումը իրատեսութեան ցնցիչ ապացոյց մը ըլլալով հանդերձ, հայկական

չըլլալու թերութենէն կը տառապի: Հարցը այն չէ որ Հայաստանի մէջ ի՛նչ կենսական պահանջներ լրացնել կարելի է աւելորդ այդ տաճարին համար վատնուելիք գումարներով: Այլ այն որ յօդուածագիրը չէ լսած թէ տաճարաշինութեան նպատակէն հրաժարելու, այդ գումարով լեզուին յաւերժացումին ատաղձելու պարագային ի՞նչ պիտի ըլլան երկնաւոր ու երկրաւոր մեր արխատղմնելը:

Չէ՞ որ համակարգիչի ծրագիրներուն, հաղորդակցանկերուն վրայ ո՛չ քարող խօսիլ կարելի է, ոչ ալ բարեսիրական չքանչան կամ նուիրատուու ազգային յուշատախտակ պեռեղել...:

ԱՐՓԻ ԹՈՓՈՑԵԱՆ

ՀԱՅԱԳԻՏՈՒԹԵԱՆ ԱՄՊԻՈՆ

ՀԱՅԱԳԻՏԱԿԱՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ՇԱՐՔ ՄԸ ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ ԵԲՐԱՅԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԷՆ ՆԵՐՍ

Ապրիլ 10 – 14 Երուսաղէմի Եբրայական համալսարանի հնդկական, իրանական եւ հայկական ուսումնարու բաժինները, իսլամագիտական բաժնին հետ միասին, հաճոյքը ունեցաւ իր շրջանակէն ներս ընդունելու Լբրեւ պատուոյ հիւրեր ամերիկահայ ծանօթ պատմաբան փրոֆ. Ռիչըրտ Յովհաննէսեանը, Իխ-ԲԼա-էն, եւ իր ընտրհալի կինը, տոքթոր Վարդիքեր Յովհաննէսեանը:

Ապրիլ 10-ին, փրոֆ. Յովհաննէսեանի ի պատիւ կէսօրուան ճաշ մը սարքեց Համալսարանի Ուսուցչական Մարմնի Ընդհանուր անօրէն փրոֆ. Մէնախեմ Միլաէնը, որուն ներկայ գտնուեցան նաեւ ասիական եւ ափրիկեան Ուսմանց Հիմնարկի անօրէն փրոֆէսէօր Արիէ Լեվին, հայագիտական ամպիոնի ղեկավար փրոֆ. Մայքըլ Սթոն, Արդի հրէութեան ուսումնասիրութեան Հիմնարկի պետ՝ Մէրկօ տեվա Փերվոլա, եւ ուրիշ ուսուցիչ պաշտօնեաներ այն դիտական բաժիններէն որոնք կազմակերպեցին փրոֆ. Յովհաննէսեանի այցը եւ հանդիսութիւնը: Նմանապէս ներկայ էին Համալսարանի Հանրապետութեան պատուոյ դեսպան Պր. Յովակ Մոմճեան եւ Ամերիկայի Միացեալ Նահանգներու վարիչ մարմնի նորընտիրատենապետ Տիկին Անի Թոթաճ:

Փրոֆ. Յովհաննէսեանը ճաշէն յետոյ դասախօսեց «Աւանդապահ Մշակոյթ եւ Հայկական Ցեղասպանութիւնը» նիւթին շուրջ: Դասախօսութիւնը կազմակերպուած էր Արդի Հրէութեան Ուսումնասիրութեան «Աբրահամ Հարմոն» Հիմնարկին կողմէ:

Յաջորդ երեք օրերուն ընթացքին, փրոֆ. Յովհաննէսեանը ելոյթներ ունեցաւ նաեւ հետեւեալ նիւթերուն մասին «Ամերիկահայ Հանրապետութիւնը, 1918 – 1920» եւ «Կովկասի Հանրապետութիւններուն Դեմոկրատիզմը եւ Ազգային վերակենդանացումը»:

Այդ դասախօսութիւններուն ներկայ եղան բազմաթիւ համալսարանականներ եւ Երուսաղէմի հայ գաղութէն բազմաթիւ ունկնդիրներ:

Իր այցելութեան ընթացքին, փրոֆէսէօրին առիթ տրուեցաւ հետաքրքրական հանդիպումներ ունենալու Երուսաղէմի հայ համայնքի ներկայացուցիչներուն հետ: Հայկական համայնքին կողմէ նաեւ պատուոյ սեղան մը սարքուեցաւ ի պատիւ փրոֆ. Յովհաննէսեանի եւ իր կնոջ: Փրոֆ. Յովհաննէսեանը յաւելեալ դասախօսութիւն մը տուաւ Երուսաղէմի Պատրիարքարանի Ժառանգաւորաց Վարժարանի սրահին մէջ:

Երուսաղէմի Եբրայական համալսարանը փրոֆէսէօր Յովհաննէսեանի այցը նըկատեց իբրեւ նշանակալից դէպք մը համալսարանի երեսնամեայ հայագիտական գործունէութեան:

Փրոֆ. Յովհաննէսեանի դասախօսութիւնները գագաթնակէտը հանդիսացան Եբրայական համալսարանի ներկայ տարբերքի հայագիտական դասախօսութիւններու չարքին: Այդ դասախօսութիւններու զեկուցողները եղած են ծանօթ հայագէտներ, ինչպէս երեւանի համալսարանի հնագիտութեան բաժնի վարիչ փրոֆ. Գրիգոր Դարախանեանը, որ զեկուցեց «Հայաստանի ժայռ ապատկերները» նիւթին շուրջ: Իսկ Հայկական Գիտական Ակադեմիայի «Հրաչեայ Աճառեան» Լեզուագիտական Ինստիտուտէն Տոքթոր Գէորգ Թօսունեանը ելոյթ ունեցաւ «Հայկական Բառարանագրութիւնը» նիւթին շուրջ: Տոքթորական թեկնածու Տիկին Նունէ Պօղոսեանը բանախօսեց «Հայկական երաժշտագիտութիւնը» նիւթին մասին:

Հայագիտական դասախօսութիւններու չարքը կը չարունակուի Մայիս եւ Յունիս ամիսներուն եւս: Զեկուցողները կ'ըլլան համալսարանին Արուեստից պատմութեան բաժնի դասախօս տոքթոր Նիրա Սթոն եւ տոքթորական թեկնածու Օրիորդ Մարլէն Խօրաէկեան:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԲԱՐԶՐԱԴՈՅՆ ՈՒՍՄԱՆ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Բարձրագոյն ուսման մասնաւոր հաստատութիւններ սկսած են գործել Հայաստանի մէջ, 1989 թուականէն: Տարուէ – տարի աւելցած է անոնց թիւը. ներկայիս 75 է: Բոլորն ալ արտօնագիրը ստացած են նախարարութենէն: Մօտ 20 հազար երիտասարդներ կ'ուսանին անոնց բաժանումներուն մէջ: Մինչեւ այսօր տուած են երեք հազարի չափ շրջանաւարտ: Անոնցմէ ութը ունին իրենց սեփական տաբածքը, իսկ միւսները վարձակալ են պետական կամ այլ հիմնարկութիւններու չէնքերուն մէջ:

Սկզբունքով այս հաստատութիւնները կը կիրարկեն պետական ուսումնարաններու ծրագիրները. նաեւ անոնց մէջ դասաւանդողները ընդհանուր առմամբ պետական համալսարաններու դասախօսներ են: Այսուհանդերձ, տիրող համոզումը այն է որ ոչ պետական ուսումնարաններու վկայականները հրապարակին վրայ չունին պետականներուն ուժը:

Հայաստանի նախագահ Լեւոն Տէր-Պետրոսեան օրինակը, բայց հետաքրքրական է կարդալ («Մոլորակ», Մայիս 1) թէ երիտասարդուհի մը չորս տարուան մէջ երեք օտար լեզու ուսումնասիրել ծրագրած այս կարգի մասնաւոր հաստատութիւն մը աւարտած է, երեք լեզուներու միայն տառերը եւ անոնցմով կարդալ մը հազիւ սորված:

ԱԶԳԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐՈՒ ՆԱԽԱԳԱՀՆԵՐՈՒ ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

Մայիս 15-ին Ազգային Ժողովի նախագահ Բարդէն Արարքցեան ընդունած է ԼՂՀ-ի իր պաշտօնակից Արթիւր Թովմասեանը: Քննարկուած են համագործակցութեան հեռանկարներ, փոխանակուած են մտքեր զարարատեան հակամարտութեան կարգաւորման ներկայ ընթացքին վերաբերեալ:

***

102 ԸՆՏԱՆԻՔՆԵՐ «ՓԱՐՈՍ»Էն ԴՈՒՐՍ

Տաւուշի մարզի ընկերային սպասարկութիւններու Բերդ կեդրոնի 102 ընտանիքներ դուրս ճղուած են «Փարոս» ծրագրի շրջանակներէն: Վառթաբագոյն վիճակի մէջ գտնուող շուրջ 9000 ընտանիքներու հովանաւորութեան ուղղուած այս ծրագրին մէջ ընդգրկուածներու ցուցակները ներկայիս վերանայումի ենթակայ են: Այսպէսով պարզուած է որ վերոնշեալ 102 ընտանիքները ոչ միայն կարօտեալ չեն, այլեւ գնած են սեփական բնակարաններ, կառքեր, ունին առեւտուրի կրպակ եւ կ'ապրին բարեկեցիկ պայմաններու մէջ:

***

Միւս կողմէ, Տաւուշի մարզին մէջ կը շարունակուի լարուած կացութիւնը կենսաթոշակներու եւ երախաներու նպաստներու չվճարուելուն հետեւանքով: Երեւոյթը յատկապէս զգալի է Իջեւանի ենթամարզին մէջ, ուր 1997-ի կենսաթոշակներու պարտքը կը կազմէ 96,6 միլիոն դրամ: Մարտին, 9125 թոշակառուներէն միայն նախկին ռազմիկները ստացած են իրենց թոշակները, այն ալ միայն մասամբ:

***

«ՄՈՍԿՈՎՍԿԻ ԿՈՄՍՈՄՈԼԵՑ»Ի ՀԱԿԱՀԱՅ ԿԱՐՈՂՈՒԹԻՒՆԸ

«Մոսկովսկի Կոմսոմոլեց» ռուսական թերթին հաղորդած մէկ տեղեկատուութեան համաձայն, Ռուսաստան քիմիական զէնք տուած կ'ըլլայ Հայաստանի: Ըստ թերթին այս յայտարարութիւնը ըրած է Հայոց Ազիւս:

Հայաստանի Պաշտպանութեան նախարարութիւնը Ադրբեջանի նախագահին այս քայլը որակած է ադրբեջանական հակահայ քարոզչութեան նոր մէկ արտայայտութիւնը: Նախարարութեան մամուլի վարչութեան պետ կ'ըսուի Հովիկ Զարխչեան ըսած է թէ Ազիւս այս պնդումներուն ընկերացող ոճերէ ապացոյց չկայ, իսկ «Մոսկովսկի Կոմսոմոլեց» թերթն ալ ղպայացունի աժան կիրքերով կը ծառայէ այսինչ կամ այնինչ ուժերու, անոնց պատուէրները կիրարկելով:

***

ՁԱՏՐԱԿԻ ՀԱԻԱՔԱԿԱՆԻՆ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆԸ

Պրուաթիոյ Պուլա քաղաքը տեղի ունեցած ճատրակի Եւրոպայի ախոյեանութեան Հայաստանի հաւաքականը գրաւած է երրորդ տեղը, իսկ աղջիկներու հաւաքականը՝ հինգերորդ տեղը:

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՉԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

ՇԱԻԱՐՇ ՄԻԱՔԵԱՆԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

Ա. ՄԱՍ.- ԱԼԻ ՐԻԶԱՅԻ ՕՐԱԳԻՐԸ

ԵՐԲ ՄԱՏՆԵՐՈՒՆ «ՓՔԼՔՓՋԷ» ԱՆՑՈՒԻՑԻ, ՇՈՒԱՐԵՑԱՒ...

Իմայիլ Հաջքը պէյ, զղուչութեան հաւատարիմ, առաջուընէ կխսովին իշխեցուցեր էր երկու պատուհաններու վարագոյրները՝ հետուէն տուած նշանին վրայ իմանալով Շաւարշին դալը: Երբ իր գրասենեակէն ներս մտնէր, ոստիկանական տեսուչն ու ոստիկանապետը, որոնք նստեր էին երկու պատուհաններուն առջեւ դրուած բազկաթոռներուն վրայ, անմիջապէս իշխեցուցին վարագոյրները:

Ոակի փոխուելու պատրուակով, մէկ վայրկեանի մէջ Շաւարշի մատներուն անցուցի ձեռնափայ մը, զոր յատկապէս կը պահէր քովս: Շաւարշ չուարեցաւ այս անկարծելի ձերբակալութենէն: Նըստեցուցինք աթոռի մը վրայ,

«ԻՐԱ՞Ւ ԻՆՔՆ ԻՍԿ Է»

Հետախոսով Րէչատ պէյի հաղորդեցի Շաւարշի ձերբակալութիւնը: Րէչատ պէյ նախ չուզեց հաւատալ: «Իրա՞ւ ինքն իսկ է, սխալ չըլլայ» կը հարցնէր:

Վատահեցուցի զինք: Այն ատեն Րէչատ պէյ հրամայեց կառքով փոխադրել ոստիկանական կեդրոն: Իսկ ես խնդրեցի, որ «քիչ մը ժամանակ անցնի, որպէսզի գաղտնի փրեն հետեւողները չզգենաւը ճամբայ ելլելէ վերջ հետեւնէն երթան, անկէ վերջը կառքով կը բերենք»: Համաձայն դանուեցաւ: Շոգենաւը ճամբայ ելլելէ երկար ժամանակ վերջ, Շաւարշը դոց կառքով կեդրոն փոխադրեցինք:

ԵՐԿՈՒ ՏԵՏՐԱԿ, ՄԷԿ ԱՏՐՃԱՆԱԿ...

Երբ Շաւարշ, Պուլկարիա փախելու նպատակով, Վլատիմիրի հետ սպոռն կուգայ, անոր կը յանձնէ ամերիկեան օքտմաթիֆ ատրճանակ մը, Փոլտ, ինչպէս նաեւ դրպանի երկու կարեւոր տետրակ, սեւ կողքով:

Վլատիմիր երկու տետրակները եւ ատրճանակը կը յանձնէ Րէչատ պէյի: Շաւարշն ալ կեդրոնի արգելարանը ղրկուեցաւ, նկատի առնելով Շաւարշի կարեւոր անձնաւորութիւն մը ըլլալը, այդ շրջանի միւթեֆերրիխէյի ոստիկանապետ ճէմալ պէյի յանձնարարուեցաւ չափազանց արթուն եւ շրջահայեաց գըտնուիլ:

Տետրակները հայերէն գրուած ըլլալով, թարգմանութեան համար յանձնուեցաւ տեղեկատու պաշտօնեաներէն Արթին Մըկրտիչեան էֆէնտիին:

ԻՆՉ ԳՐՈՒԱԾ ԷՐ ՏԵՏՐԱԿՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Աւրդարեւ չատ կարեւոր էին Շաւարշի այդ երկու տետրակները, օրը օրին եւ թուականի կարգով, ծածկագիր եւ իւրաքանչիւրը ոչ աւելի քան երկու տող, արձանագրուած էին բոլոր դէպքերը, պօղոյ հայ քոմիթաճիներու առաջնին ձերբակալութիւններէն սկսեալ Էրզրամը սիասէի կողմէ քոմիթէճիներու մասին կատարուած հետապնդումները: Այս տետրակին մէջ, օրագրութեան ձեւով, միշտ ծածկագիր եւ համառօտ, արձանագրուած էին, պօղոյ ոստիկանական հետապընդումներէն զատ թէ ինչպէս Անատոլու կը ղրկուին ձերբակալուածները, եւ ի՛նչ վիճակի կ'ենթարկուին Անատոլուի մէջ, թէ քոմիթէճիները ի՛նչ կ'ընեն Անատոլուի եւ պօղոյ մէջ:

Տետրակներէն մէկուն մէջ արձանագրուած էր թէ ի՛նչպէս հայ քոմիթէճիներէն մէկը կը ձերբակալուի Բանկալթիի մէջ եւ ոստիկանատուն կը բերուի, սակայն սահուն պուլկարերէն խօսելուն եւ ձեռքը պուլկարական անցագիր ունենալուն, եւ պնդելով որ պուլկարահպատակ է, կը յաջողի օձիքը ազատել եւ Պուլկարիա անցնիլ: Արթին էֆէնտի (Մկրտիչեան) 15 – 20 օրուան ընթացքին, մինչեւ կէս գիշեր աշխատելով, կրցած էր լուծել բոլոր այդ ծածկագիր տողերը: Եւ տակաւին օրագրութեան փոքրիկ մասը մնայն:

ԳՈՆԻԱՅԻ ՄԷՋ ՎՐԱՆԻ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆ

Դարձեալ այդ սեւ տետրակներէն մէկուն մէջ ծածկագիր արձանագրուած էր, որ Գոնիայի հայ գաղթականները (աքսորականները) վրանի կազմակերպութեան (չատըր թէշքիլաթը) ձեռնարկած են, – Արթին էֆէնտի այս խնդիրը տեղեկագրով մը հաղորդեց Րէչատ պէյի, աւելցնելով որ անհրաժեշտ է խնդիրը քննել Գոնիայի մէջ:

Արթին էֆէնտիի այս տեղեկագիրը կարդալէ վերջ, Րէչատ պէյ կանչեց զիս:

– Վաղը չոգնկատ պիտի նստիք Արթին էֆէնտիին հետ եւ Գոնիա պիտի երթաք: Կը հաղորդուի թէ այնտեղ կարգ մը հայ գաղթականներ վրանի կազմակերպութեան ձեռնարկած են: Ներքին նախարարութենէն նամակ մը պիտի առնուի, ուղղեալ Գոնիայի կուսակալին: Ոստիկանական ընդհանուր տեսուչին հետ խօսեցանք այս մասին: Վաղը անմիջապէս ճամբայ ելլէք, Արթին էֆէնտի թող այնտեղ չփնտռի մէջ մտնէ կարգ մը հայերու հետ: Արդիւնքը կը հաղորդենք ձեզի: Եթէ պէտք տեսնուի, Գոնիայի ոստիկանական տեսչութեան հետ քննութիւն կատարեցէք: Հիմակուընէ պատրաստութիւն տեսէք:

Այդ օրը անմիջապէս ճամբու արտօնագիր մը հանեցինք եւ մեկնումի պատրաստութեան: Արթին էֆէնտիին համար Հարուն անունով ճամբու արտօնագիր առինք: Այդ օրուընէ սկսեալ Հարուն էֆէնտի կոչուեցաւ ան, հայերէնի մէջ Արթինը կը կոչուի Յարութիւն: Մենք բօ տառը հանեցինք, Հարունի վերածեցինք:

Յաջորդ օրը Հայտար – Փաշայէն ճամբայ ելանք եւ Գոնիա հասանք, ուղղակի ներկայացանք կառավարութեան եւ փոխկուսակալ Զէքայի պէյի յանձնեցի Ներքին նախարարին նամակը:

(Շար. 5)

ՀԱՅ ՄԵԱԿՈՑԹԻ ՏՈՒՆ ՄԱՐՍԷՑԼ

12-14, rue St-Bazile, Marseille 1er

Հիմնադրութեան 21-ամեակ
(1976 – 1997)

Շաբաթ, Մայիս 24-ին,
ժամը 20·30-էն սկսեալ

ՏԱՐԵԴԱՐՁԻ ՀԱՅԿԵՐՈՑԹ

Նախագահութեամբ՝
ՏԷՐ եւ Տիկին
ՍԵԴՐԱԿ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆԻ

Նուագ, հայկական մթնոլորտ:

Ճաշագին՝ 150 Ֆր.:

Սեղաններըը նախապէս ապահովել
հեռաձայնելով քարտուղարութեան՝
04 – 91 – 50 – 15 – 09

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզահայ Տիկին մը որուն տղան 40 տարիներ առաջ Հ. Բ. Ը. Միութեան Մարկոսեան Հիմնադրամէն 3 տարի կըրթաթոշակ ստացած էր համալսարանական իր ուսումը շարունակելու համար, 40·000 Ֆրանք կը նուիրէ Հայկական Բարեգործական Միութեան իր կրթական եւ մշակութային գործունէութիւնը շարունակելու համար:

*
**

Կապոյտ Աչքի Վօ–ան–Վըլէնի Սաթենիկ մանուճիւղը շնորհակալութեամբ ըստացած է Արզուման Մենճիկեանի մահուան առթիւ Հայաստանի որբերու ի նպաստ. – Տէր եւ Տիկին Ալէն Պրէօնէ 150 Ֆրանք, Օր. Անն Ռիթէ 200 Ֆր., Սէն–Մարթէնի Իլերօնութեան անուշկէն 400 Ֆրանք, զանազաններէ՝ 985 Ֆր.:

Մանուճիւղը իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Տիկին Մենճիկեանի, զաւակներուն եւ ընտանեկան պարագաներուն եւ այս առթիւ 350 Ֆր. կը նուիրէ Պելֆոն–թէնի Օգափոխութեան կայանին:

*
**

«Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժարան»ի խնամակալութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները Մարտ ամսուան ընթացքին:

Աղքատախնամ Ընկերակցութիւն 30·000 Ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Տէվինյը 800 Ֆր., Տիկին Նատիա Սօժի 500 Ֆր., Պր. Արամազդ Ալէմի, Տիկին Ժոզօ Ժազմին 300–ական Ֆր., Տէր եւ Տիկին Միքայէլ Զարդարեան 200 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ալէն Մուրատեան, 100 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Թորոսեան (Մոնմորանսի) 500 Ֆր., Պր. Ժան Սարոյեան 300 Ֆր., Փարիզի Հայ Տիկնանց Ողբախնամ Կոմիտէ 25·000 Ֆր., Պր. Արթիւր Հէրապեան իր կնոջ յիշատակին 500 Ֆր.:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տիկին Զապէլ Թօփալեան եւ զաւակը՝ Արամ 200 Ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ին Հրանդ Աբէլեանի մահուան առթիւ (Մայիս 2):

UGAB — UGAB — UGAB —

UGAB — PARIS
Ile-de-France

CONFERENCE

Dans le cadre de son cycle
de conférences,
le Comité de Paris — Ile-de-France
de l'UGAB

présente

LE LAC SEVAN :
UNE CATASTROPHE ECOLOGIQUE

avec **MAYA AKOPIAN**
Doctorante à l'Université Paris VI

le mardi 27 mai à 20 heures 30

au Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles, Paris 17e
M° Courcelles

— Entrée libre —

UGAB — UGAB — UGAB —

ՀԱՅ ԹԱՏԵՐԱԳԻՐՆԵՐՈՒ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐՈՒ Գ. ՇԱՐՔ

կազմակերպութեամբ՝
Համազգայինի
«ԴԻՄԱԿ» թատերախումբին
եւ
Հայ Թատրոնի Ընկերակցութեան

ղեկավար՝
ԱՐԲԻ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

ՇՈՒՇԱՆ ՊԱՐՏԻԶՊԱՆԵԱՆ-ՖԱՆՈՒՄ-ի

ՊԱՏ Ը

Կիրակի, Մայիս 25, ժամը 16-ին
«ՄԿՆԻԿ» կրթական աշխատանոցի
սրահին մէջ

75, rue Alexandre Dumas, Paris 20e
Métro Alexandre Dumas

Մուտք՝ 30 Ֆրանք:

Հեռաձայն. –
01 – 43 – 70 – 62 – 95

ԵՂԵՌՆԻ 82-ՐԴ ՏԱՐԵԼԻՑ

Դասախօսական երեկոյթ
կազմակերպութեամբ՝
ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ – ՓԱՐԻԶ-Լ
եւ
Ս. ՄԵՍՐՈՊ
ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

«Հայ ժողովուրդի հոգեւոր, մշակութային եւ նիւթական կորուստը»:

կը խօսին՝
ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՉԱՔԱՐԵԱՆ
(Լիոնէն)
ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՎՐԴ. ՊԶՏԻԿԵԱՆ
(Վէնեաիկի Մխիթարեան Ուխտէն)
Տոքթոր
ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՌՒՄՄՈՆ ԳԷՈՐԳԵԱՆ

Հինգշաբթի, Մայիս 22, ժամը ճիշդ 20·30-ին Հայ Կաթողիկէ Սուրբ Խաչ Եկեղեցին մէջ
13, rue du Perche, 75003 Paris
M° République ou Filles du Calvaire

ՊՈԼՍԱՀԱՅ
ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ
ՄԱՐՍԷՅԼ

ՄԻՋՎԱՐԺԱՐԱՆԱՅԻՆ ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄՐՑՈՒՄ

Կիրակի, Յունիս 1, ժամը 15·30

մասնակցութեամբ՝
ԳԱՐՈՒՆ մանկա – պատեհական
երգչախումբի

Հայ Մշակոյթի Տան մէջ
12-14, rue St-Bazile — Marseille 1er

Մուտքը ազատ է:

L'UCFAE présente
pour la première fois en France
sous la direction de SYLVA MEKINIAN
l'élite de l'avenir artistique

9 Jeunes Virtuoses

de l'Arménie
du Conservatoire Spendarian d'Erévan

Mardi 27 mai à 20h30 précises

Infos-réservations :
01 - 39 - 64 - 06 - 93

Auditorium Saint-Germain
4, rue Félibien, 75006 Paris
(métro Odéon)

Billets : 80 F.
Enfants de -12 ans et
écoles (groupe de 10) : 50 F. sur place
En vente : les FNAC, Virgin Megastore,
UCFAF : 6, Cité Wauxhall 75010 Paris
(lundi au vendredi, de 16h à 19h) :
Tél. : 01 42 08 76 49
— Parking sous l'Auditorium —

Avec le concours de la Ville de Paris.

Մայրերու Տօնին առթիւ

Թարգմանչաց Վարժարանի վարչութիւնը ձեզ կը հրաւիրէ նկարչուհի

ԿԱՐՕ

ՆԿԱՐԻՉԻՆ

(Néo-Impressionniste - Pointilliste)

UNESCO-ի *յուշահանդէսին նախաբանման («Մայրը եւ երախան բոլոր ազգերուն մէջ» բնաբանով):*

Բացումի՝ Ուրբաթ, Մայիս 23, ժամը 16·30-էն 20:

Յուշահանդէսը տեղի կ'ունենայ Շաբաթ, Մայիս 24, եւ Կիրակի, Մայիս 25, ժամը 11-էն մինչեւ 20, Թարգմանչաց պարտէզին մէջ
19-27, Sentier des Epinettes
Issy-les-Moulineaux

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

SEJOURS D'ETE

RECHERCHE

La Croix Bleue des Arméniens de France recherche pour son séjour du mois de juillet 1997 pour son Centre de Bellefonfaine :

- **ASSISTANT SANITAIRE**

(étudiant en médecine en 1ère année du 2ème cycle ou infirmière diplômée d'Etat ou élève infirmier de 2ème année).

Ecrire à : C.B.A.F. —
Conseil d'Administration —
17, rue Bleue — 75009 PARIS.

*
**

VISITE de la BASILIQUE de ST-DENIS

La Croix Bleue d'Issy-les-Moulineaux organise une sortie le Samedi 31 MAI.

- Départ de l'autocar à 9h30 devant la M.C.A. — 45, rue de la Défense à Issy-les-Moulineaux, avec arrêt devant l'Eglise arménienne — 6, avenue Bourgain à 9h45.
- Visite de la Basilique Saint-Denis, où se trouve le tombeau de Léon de Lusignan, dernier roi d'Arménie.
- Un repas sera pris dans un restaurant près de la Basilique.
- L'après-midi, visite de la Maison de Retraite arménienne de Montmorency, où une animation est prévue.

Participation : 150 F.

S'inscrire au plus tard le 26 Mai auprès de
— Annick Tél. : 01. 47. 36. 18. 09
— Marie 01. 46. 30. 81. 81
— Philomène 01. 47. 36. 39. 64.

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 PARIS
SIRET: 51027317 A R. C. Paris
Commission paritaire : N° 55935

GRANDE SOIREE DANSANTE

au profit de
L'ECOLE SAINT-MESROB D'ALFORTVILLE

sous la présidence de Monsieur *René ROUQUET*
Sénateur-Maire

DINER DANSANT

avec
ARAM ASSADRIAN et GRICHA

LE SAMEDI 24 MAI
à partir de 20 heures 30

Salle Roger DELMAS
Rue de Rome, ALFORTVILLE

— Tenue de soirée —

DINER DANSANT

L'ASSOCIATION DES DAMES ARMENIENNES
DU TEBROTZASSERE

organise

un DINER DANSANT

le Samedi 31 Mai à 20 heures

au *Y a n' s C l u b*
5, avenue Reille, Paris 14e

Pour tous renseignements et réservations, veuillez téléphoner à l'école au 01. 43. 81. 01. 72.

ՊԱՐԱՆՑԱՒԱԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանի խնամակալութիւնը կը կազմակերպէ պարանցիկ երեկոյթ մը, Շաբաթ, Մայիս 31, ժամը 20-էն սկսեալ, «Եան'ց Գլուպ»ի մէջ 5, avenue Reille — Paris 14e

Տեղերը ապահովելու համար հեռաձայնել՝ 01-43-81-01-72 թիւին:

ՈՒՐԲԱԹ
ՄԱՅԻՍ 23
VENDREDI
23 MAI
1997

LE NUMERO : 5,00 F.

ՀԱՅՐԱՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL.: 01.47.70.86.60 FAX : 01.48.00.06.70
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 1·100 Ֆ· — Վեցամսեայ : 560 Ֆ·
Արտասահման : Տար· 1·400 Ֆ· (ամէնօրեայ առաքում)
1·250 Ֆ· (շաբաթական առաքում) — Հատը : 5,00 Ֆ·

72ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 19·119 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 72e ANNEE — N° 19.119

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐՈՒՆ ՀԵՏ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՁԱՅԻՐԵԱՆ ՁԱԽՈՂՈՒԹԻՒՆԸ

Ձայրէր մենաէջը Մոսկուային մեկնումով աւարտեցաւ առաջին արար մը: Գալա պիլա կրնա՞յ տարբեր ուղղութիւն բռնել ու տարբեր տեղ առաջնորդել եղբայրասպան կռիւներով հիւծած ժողովուրդը: Ահեմտեան դէտերու կարծիքով մեծ ակնկալութիւններ ունենալու ոչ մէկ առիթ կայ: Բազմութիւնները կը խայտան, առանց լրջօրէն անդրադառնալու թէ կատարուածը նոյնքան իշխանատենչ դէմքերու միջեւ աթոռի փոխանցում մըն է պարզապէս, եւ թէ ներկայի կացութեան կրկնութիւնը ոչ մէկ լուրջ բանով յղացուած է,

երկիրը մինչեւ 1970-ական թուականներու սկիզբը «Քոնկօ» կը կոչէր. անկախացած էր 1960-ին: 1965-ին պետական հարուածով մը իշխանութեան գլուխ կ'անցնէր Մոպութու: Ցաջորդ տարին խոշ փորձ կ'ըլլար գլինք տապալելու, սակայն ան կը յաջողէր տէր մնալ աթոռին: 1990-ին կը յայտարարէր որ կը թոյլարէ բազմակուսակցական դրութիւն մը: Ցաջորդ տարին մայրաքաղաքը Քինչասայի ենթակայ կ'ըլլար, իսկ 1996-ին ծայր կուտար պատերազմը: Մոպութուի հակառակորդը իր ուժերով յաջորդաբար ձեռք կ'անցընէր քաղաքներ, մինչեւ մայրաքաղաք Քինչասան զոր իր ուժերը գրաւեցին ինչպէս յայտարարած էր, Ցուներին առաջ:

Այսօր, Քոնկօ վերամկրտուած երկրին ծանրակշիռ կացութենէն աւելի հետաքրքրութիւն կը չարժէ անկեալ մենատէր Մոպութուի միլիառները: Գապիլա դիմած է զուիցերական դրամատուներու որ «առեղծենն» այդ դումարները, մինչ այս վերջինները կը յայտնեն թէ մեծ բան չունին իրենց քով:

«Նուվել Օպսէրվաթէօր» չաբաթաթերթին մէջ Միջազգային ուսումնասիրութեան եւ հետազօտութեան կեդրոնին տնօրէնը Ժ.-Ֆ. Պայար հարցազրոյցի մը ատենաներուն մէջ կը բացատրէ Ափրիկէի մէջ Ֆրանսայի աստիճանական վարկրկումին պարագան: Ցեռքայլ մը ընելով ան նախ կ'անդրադառնայ Ռուանդայի նախագահ Հապիարիմանայի Ց. Մեթեզանի կողմէ տրուած նեցուկին զայն նկատելով լուռ համաձայնութիւն քաղաքականութեան մը հետ որ պիտի յանգի ցեղասպանութեան մը: Ապրիլ, 1994-ին Ֆրանսայի դաշնակից հութու ծայրագեղականները Թութիներու զանգուածային ոչնչացումին ձեռնարկեցին: Աւտր յաջորդեց Զայիրի մէջ ապաստանեալներու համարներու հաստատումը նոյն ուժերու հովանաւորութեամբ, տակ որոնք այդ համարները գործածեցին որպէս խարիսխ Ռուանդայի դէմ: Իսկ Ֆրանսա ոչինչով մէջտեղ:

Նոյն ընթացքին նախագահ Մոպութու իր վարչաձեւին ժողովրդավարութեան շունչ մը տալով Փարիզի նեցուկը ունենալէ առաջ ամրացուց իր իշխանութիւնը: Չոս ես Պայար ուղղակի պատասխանատուութիւն կը վերագրէ նախագահ Միթերանի որ մինչեւ 1993 սեպտ կապեր պահէց Մոպութուի չրջանակին հետ: Ցետոյ աչի իշխանութեան սկիզբէն Մոպութուի ի նպաստ քարոզչութիւն կատարուցաւ որպէս չրջանի զլխաւոր խաղաղարար:

Ֆրանսայի առաջին ձախողութիւնը արձանագրուեցաւ անցեալ Դեկտեմբերին երբ ընթացք չտրուեցաւ փրկարար օժանդակութիւն մը կատարելու առաջարկին որ կուգիւն մը Մոպութուի իշխանութիւնը փրկելու ձեւ մը, քանի որ Փարիզ կը չարունակէր նեցուկ կանգնիլ Քինչասային: Մասնագէտը հարց կուտայ թէ ինչ էր պատճառը որով Ֆրանսա Մոպութուն ափրիկեան այդ չրջանին իր չահերուն պաշտպանը նկատեց: Կ'աւելցնէ թէ Ֆրանսայի ժողովուրդը իրաւունք ունի դիտնալու թէ ինչ կայ այդ քաղաքականութեան ետին որուն ամրողջական ձախողութիւնը դրեթէ աննախադէպ է վերջին 30 տարուան ընթացքին: Եւ պէտք է ըսել որ Ֆրանսայի սխալ քաղաքականութիւնը չրջանին մէջ առաջնային տեղը ձգած է Միացեալ — Նահանգներու: Աւտր «օդնած է» Ֆրանսա մուտքի արտօնութիւններուն աստիճանաբար բերուած սահմանափակումն ալ, ճարտարարուեստ ու զործի չրջանակէն Ափրիկէցիներու որոնք Ֆրանսայի դուռները փակ գտնելով իրենց առջեւ, յաճախ կ'ուղղուին դէպի Տուպայ կամ Պոլիս:

Ներքաղթի Ֆրանսական քաղաքականութեան երկրորդ մէկ հետեւանքն ալ այն է որ ափրիկէցի հետազօտողներ եւ ուսանողներ աւելի կը նախընտրեն հիւսիսային ամերիկեան համալսարանները որոնք աւելի հիւրընկալ կը գտնուին: Այս կացութիւնը պատճառ է որ վաղը այդ հողամասին անտեսական եւ քաղաքական լծակները զարձած ըլլան Միացեալ — Նահանգներու եւ ոչ Ֆրանսայի: Վիճակ մը ուր կը հակադրուին այս երկու երկիրները: Դժուար չէ հետեւցնել թէ հոս եւս Ֆրանսա ինքն իր թշնամին կը յայտնուի, արդելք ըլլալով մշակութային իր ճառագայթումին, հակառակ Ֆրանսոֆոնութեան նուիրուած նախագահական ուշադրութեան: Պայար կ'ըսէ թէ պէտք է տեսնել ափրիկէցի մտաւորականներու վերապահուած վերաբերումը. անոնք Ֆրանսական հիւպատոսարանի մը մայթին վրայ ժամերու սպասումով ըստիպուած կ'ուզեն, աւարտելու համար փոքրիկ ոտիկանատան մէջ արեան քննութեամբ մը որ պիտի ճշդէ թէ ենթական սիտայէ վարակուա՞ծ է, թէ ոչ: «Ահա՛ թէ ինչի կը նմանի մշակութային փոխանակութիւնը այսօր» կ'ըսէ Պայար, աւելցնելով որ ինք որպէս կեդրոնին տնօրէն, պարտաւորուած է ափրիկէցի հետազօտողներու Փարիզ գալէն հրաժարիլ:

Զրույցին վերջին մասին մէջ թուտմը կ'ըլլայ Միացեալ — Նահանգներու քաղաքական դիրքորոշումներուն Ափրիկէի մէջ. անոնք Ծոցի պատերազմին կողմնակից եղած են Մոպութուի, ապա թիկունք կանգնած անոր հակառակորդ Գապիլայի. մանակցած են Սուտանը ապակայունացընելու գործին, Խարթումի իսլամ իշխանութեան դէմ Ուկանտայի, Էրիթրէի, Եթովպիոյ նիթական օժանդակութիւն կատարած են. յետոյ ձգած են որ Ուկանտացիներն ու Ռուանդացիները որոնք Սուտանի դաշնակից են, կռուին Մոպութուի ուժերուն դէմ:

Ամփոփելով պատահարներն ու դէպքերը, Պայար կ'եզրակացնէ թէ այս երկու մեծ պետութիւնները անպատասխանատուութեան մրցանիշ կոտրած են, Ափրիկէի մէջ 90-ական թուականներու սկիզբէն զօրավիզ կանգնելով պատերազմի ու ցեղային մաքրագործումի ռազմավարութիւններու, որոնք արժած են հարիւր հազարաւոր մարդկային կեանքեր:

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԻՇԽԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ՆՈՐ ԱԼԵԿՈԾՈՒՄՆԵՐՈՒ ՍԵՄԻՆ

Թուրքիոյ վճռաբեկ ատեանի գլխաւոր դատախազը փակել տալու նպատակով դատի տուած է Բարօրութեան կուսակցութիւնը որ ներկայիս իշխանութեան գլուխը կը գտնուի: Դատը բացուած է Սահմանադրական ատեանին առջեւ, այն պնդումով որ էրպաքանի կուսակցութիւնը ոտնակոխած է աշխարհականութեան օրինավիճակը որ Թուրք Պետութեան հիմնական սկզբունքներէն է, Սահմանադրութեամբ ամրացած:

Դատախազը իր պատրաստած թղթածրարին կցած է էրպաքանի կուսակիցներէ մէջբերումներ որոնք զանազան ձեւերով նպատակ կը յայտնեն երկրին մէջ կրօնական կարգեր հաստատելու: Հիմնուելով անոնց վրայ ան ըսած է. «Բարօրութեան կուսակցութիւնը կիզակէտը դարձած է աշխարհական Հանրապետութեան սկզբունքներու հակասող գործունէութիւններու եւ քացայայտ է որ երկիրը կ'առաջնորդէ դէպի բաղաքացիական պատերազմի մթնոլորտը»:

Վարչապետ էրպաքան անմիջապէս հակազդած է ըսելով որ դիմումնագրին պնդումները իրականութեան հետ ոչ մէկ առընչութիւն ունին եւ թէ իր գլխաւորած կուսակցութիւնը պահպանն ու երաշխաւորն է իսկական աշխարհականութեան: Ան եզրակացուցած է. «ժողովրդավարութիւնը ժողովուրդին հետ կարելի է: Զարժեր նման անցողակի պատահարներու վրայ կանգ առնել»: Այսուհանդերձ, իր կուսակցութիւնը պաշտպանողականը պատրաստելու լծուած է, նաեւ կը պատրաստուի ի հարկին «Բարօրութիւն Բ.» անունով ու նոր կազմով գուգահեռ կուսակցութիւն մը հիմնել, եթէ վճռաբեկ ատեանը փակումի որոշում արձակէ:

Թուրքիոյ մեծագոյն չորս արհեստակցական միութիւններն ալ էրպաքանի կառավարութիւնը տապալելու կոչ ուղղած են Խորհրդարանին: Անոնց պատճառաբանութիւնն ալ տարբեր չէ. ըսած են որ վարչապետը երկիրը կը տանի դէպի ներքին պատակտում:

Ռեֆահի դէմ նախաձեռնուած քայլը առաջին պարագան է Թուրքիոյ Հանրապետութեան պատմութեան մէջ, որպէս իշխանութեան գլուխ գտնուող կուսակցութեան մը դէմ բացուած դատ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍԱՀԱԿԵԱՆ ԱՄՈՒԼԸ ձերբակալուած է Մոսկուայի մէջ, երբ կը չանար ծախել իր նորածինը 23 հազար տոլարի (130·000 Ֆրանք), կը գրէ ռուս մամուլը, աւելցնելով թէ հազուադիւտ պարագայ մը չէ տակնայպի չրջանին: Ոտիկանական աղբիւրի մը համաձայն, մինչեւ դինը 200 տոլարը չանցնիր: Ըստ «Սեւդնիա» թերթին, Սահակեան զոյգը արդէն 9 տարեկան մանչ մը ունէր եւ ի վիճակի չէր ուրիշ մը մեծցընելու ու ընտանեկան խորհրդակցութենէ մը եաք, որոշած է Մոսկուա երթալ եւ ծախել: Սահակեանները Ուկրանիայէն եկած են, նորածինը որբանոց մը դրուած է:

ՓԱՐԻԶԵԱՆ ԱՐՈՒԱՐՁԱՆ Պոնաիի մէջ 15 տարեկան աշակերտի մը դաչունահարումէն եաք, փիէր — Պրոսոլէթ վարժարանի աշակերտութիւնն ու ուսուցչական կազմը գործադուլի եւ ցոյցի դիմեցին Մայիս 22-ին: Պատանին սպաննուած էր չորս երիտասարդներու կողմէ որոնք իր ժամացոյցը կը պահանջէին եւ կը մերժէր: Երեք երիտասարդներ ձերբակալուած են, բայց, չորրորդը որ կը կարծուի թէ դաչունահարողն է չէր գտնուած: Երբ այդ երիտասարդներուն հարց կը տրուի թէ ի՞նչ բան կը մղէ զիրենք նման արարքներ գործելու, կը պատասխանեն՝ «նոյն սերունդէն չենք, հո՛ս Ամերիկայի պէս է»: Ցոյց կ'ըլլար նաեւ կրթական նախարարութեան առջեւ պահանջելու համար որ կարգադրութիւններ ըլլան վարժարաններու ապահովութեան համար:

ՍՈՒԺԵՆԻՑԻՆ Մոսկուայի հիւանդանոց փոխադրուած է սրտի տագնապի մը հետեւանքով: Այլախոհ մեծ գրադէտը 78 տարեկան է:

ԵՈՒՍԷՖ ՇԱՀԻՆ որ չարժանկարային իր ստեղծագործութեան ամբողջութեան համար Գաննի փառատօնի յիսնամեակի մրցանակին արժանացած էր զոյն ձօնեց իր երկրին՝ «մեծ Եգիպտոսին, լոյսի, ապառութեան եւ գեղարուեստի բերդ»:

«ՇԱՐԺԷՆՓՐԷՍ»

(Մայիս 21 / 22)

ՎՐԱՍՏԱՆ — ԹՈՒՐՔԻԱ՝ ՁԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ՓԱՍՏԱԹՈՒՂԹ

Թրքական գինուորական ուժերու գլխաւոր հրամանատարի կցորդ Զէթին Տօղանի Վրաստան կատարած այցելութիւնը վերջ գտած է մխացեալ փաստաթուղթի մը ստորագրութեամբ: Այս արձանագրութեամբ կը սահմանուին ռազմական բնագաւառէն ներս համագործակցութեան եղրերը, կը նախատեսուի բարձրաստիճան պաշտօնատարներու պատրաստութիւն, օդնութիւն՝ ոչ — ռազմական թէքնիքով: Հոն ընդգծուած է նաեւ որ Վրաստան անհրաժեշտութեան պարագային, կ'օգտագործէ խաղաղարար գործողութիւններու մէջ Թուրքիոյ ունեցած հարուստ փորձառութիւնը. նաեւ որոշում գոյացած է Թուրքիոյ ռազմակայաններէն մէկուն մէջ վրացի վայրջիններու պատրաստութեան մասին: Այս այցելութեան ընթացքին վեր առնուած է նաեւ կապոյտ սաղաւարտաւորներու «սեւծովեան գումարտակ» մը լսատեսելու ծրագիր մը: Կը նախատեսուի այդ գումարտակին մէջ ներառնել Սեւծովեան Համագործակցութեան անդամ երկիրներու «կապոյտ սաղաւարտաւորներ»ու ստորաբաժանումները, որոնք կը ծառայեն ՄԱԿ-ի չրջանակներուն մէջ:

***

ԱՐՑԱԽԻ ՄԱՍԻՆ ՀԱՄԱՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՄԱԾՈՂՈՎ

ՀԴԿ-ի (Հայաստանի Դեմոկրատական Կուսակցութիւն) գրասենեակին մէջ Մայիս 21-ի մամուլի ասուլիսին կուսակցապետ Արամ Սարգսեան ըսած է թէ կը թուի որ վարչապետութիւնը կ'ընդունի Արցախի մասին համահայկական համաժողովի գաղափարը: Աւտր հիմնական նպատակն է ներկայի աննպաստ պայմաններուն մէջ ամբողջ աշխարհին յայտնել թէ անթոյլատրելի է Արցախը փորձել պահել Ազրպէյճանի կազմին մէջ: Համաժողովը կը ծրագրուի կազմակերպել Հոկտեմբերին Ստեփանակերտի մէջ:

***

ՌՈՒՍԵՒԱԴՐԵԶԱՆԱԿԱՆ ԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Մոսկուայի քաղաքապետին կցորդը էնէսթ Բաղիրով պատուիրակութեամբ մը Բաքու այցելած է նախապատրաստական աշխատանք կատարելու, ռուսեւաղբէնչական համագործակցութեան մը պայմանագրութեան ստորագրութեան համար: Հաւանական կը նկատուի որ քաղաքապետը Բաքու երթայ ու անձամբ ստորագրէ պայմանագիրը:

***

ՆԱԽԱԳԱՀԸ ԹԻՒՐՔՄԷՆՍՏԱՆ ԶԳՆԱՑ

Նախագահ Լ. Տէր — Պետրոսեանի նախապէս յայտարարուած Թիւրքմէնստան այցելութիւնը տեղի չունեցաւ Մայիս 22-ին, իր եղբօր մահուան պատճառաւ:

ԱՄԵՐԻԿԱՀԱՅ ՎԱՐԺԱՐԱՆՆԵՐԸ

ՄԵՐ ԽԱԶՈՒՀԻՆԵՐԸ

ՎԱԼԱՆՍԻ «ԱՂՈՒԹԱ»Ն ՈՒՆԻ ՀԱՄԱԿԻՐՆԵՐՈՒ ԼԱՅՆ ՇՐՋԱՆԱԿ ՄԸ

Ֆրանսայի մէջ, Վալանս եւ իր չուրջը կայ Հայերու կարեւոր համախմբում մը: Որքա՞ն: Հոն կամ ուրիշ տեղեր, մեր հայրենակիցներուն ճիշդ թիւը անկարելի է ունենալ: Ծանօթ չէ քանակը անոնց՝ որոնք իրենք զիրենք Հայ կը նկատեն: Արդէն ամէնքն ալ չէ որ կը մտնեն ազգային հաւաքոյթներու մէջ: Կայ հայածնունդ մարդիկ՝ որոնք չեն ուզեր հետաքրքրուիլ իրենց ծագումով: Հոն ալ կայ սերունդ մը՝ արդիւնք խառն ամուսնութիւններու: Իրաւ է որ, երբեմն, այդ սերունդը, կամ մաս մը անկէ աւելի մօտ է հայութեան քան ուրիշներ...

Կը կարծուի որ Վալանսի բնակչութեան տասը առ հարիւրը Հայ ազգութեանները են կամ անոնցմէ սերած են, ըստ վերջին մարդահամարին, Վալանս ունէր 63·437 բնակիչ: Եթէ նկատի առնենք իր արուարձանները հարիւր հազարը կ'անցնի անկասկած: Անոնց մէջ՝ կարեւոր մաս մը Հայեր են:

Այդպիսի հոծ համայնքի մը մէջ կայ պոյտ Խաչի ներկայութիւնը անհրաժեշտ էր, ակնկրէն իսկ: Հիմնուած է 1928–ին: Հոն ինչպէս ուրիշ տեղեր ձեռնարկած եւ քաջալերողը եղած է դաշնակցական ղեկավար Արշակ Ջամալեան:

***

Տիկին Նունէ Իսահեան, ներկայ տարեշրջանին նախագահուհին, կը յիշէ առջի օրերու կազմէն վերապրող մը՝ Տիկին Բերսիկեանը: Կա՞ն ուրիշ վերապրողներ: Թերեւս. քիչեր, ու անկարող հետեւելու մասնաճիւղին գործնէութեան: Տարինե– րը թաւալած են. մոռցուած են անուն– ներն ալ առաջին Խաչուհիներուն:

Աւելցնենք մեր կողմէ – արդիւնք մեր պրպտումներուն – առաջին տասնապա– ներէն մէկը եղած է, թերեւս առաջինը պ. Ժամագործեան: Վարած է 1931 փետր. 8–ի ընդհանուր ժողովը: Այդ ժողովին կը մասնակցէին 23 անդամ – անդամու– հիներ: Այդ թուականներուն, Կպպոյտ Խաչը աւելի երկսեռ էր քան զուտ կա– նացի:

Ներկայիս, Վալանսի մասնաճիւղին ա– նունն է՝ «Ազուէթա»: Եզակի անուն մը: Զկրցանք ճշդել Խոսուպել թէ ուրկէ կու– գայ– Մեզի ըսուեցաւ՝ հէն օրերու հի– անդապահուհի մը այդպէս կը կոչուէր:

***

«Ազուէթա» ունի, 1997–ին, 35 անդա– մուհիներ. ոչ մէկ դժուարութիւն անդա– մավճարներու գանձումին համար: Մաս– նաճիւղը կը դործէ համակիրներու լայն շրջանակի մը մէջ՝ որոնց մէջ կան, ան– շուշտ, աշակերտներու ծնողները, աշա– կերտները եւ Հ. Մ. Ը. Մ.–ի սկաուտ– ներն ալ: Միօրեայ դպրոցը կը տեւէ չոր– տորիներէ ի վեր:

«Մասնաճիւղին հիմնական ուժը ծան– րացած է դպրոցին պահպանման եւ անոր յառաջխաղացումին վրայ» կ'ըսէ Տի– կին Նախագահուհին:

Այս տարի 54 աշակերտներ կը յաճախեն հայերէնի դասընթացքներուն՝ որոնք վե– ճարովի չեն: Եօթը ուսուցչուհիներ կը դրաղին անոնցմով, կամաւոր կերպով ա– ռանց վարձատրութեան, աւելի ճիշդ՝ հո– գեկան վարձատրութեամբ մը միայն... Անցեալ ամրան, 16 երախաներ դացած են Պէլֆոնթէնի կայանը «Ազուէթա»ի մէջ– ցաւ:

Բնականաբար, Վալանսի Խաչուհիները կը ջանան օգտակար ըլլալ հիւանդներու, կ'այցելեն անոնց, կը քաջալերեն զանոնք:

Մասնաճիւղը չունի սանուհիներու խմբակ: Տիկին Իսահեան կը մնայ լաւատես. կ'ըսէ՝ «Մեր անդամուհիներուն բարի կեցուածքին չնորհիւ, համակրանք կայ Կպպոյտ Խաչի հանդէպ, կ'աւելնայ կամաց կամաց մեր ընկերուհիներու թիւը»:

Աւելցնենք մեր կողմէ՝ լաւ է որ «Ազ– ուէթա» ճոխանայ. 35 չափահաս անդա– մուհիներ Վալանսի համար չափազան– եալ թիւ մը չէ. տեղ կայ, անկասկած, ուրիշ սիկիլիներու եւ օրիորդներու կա– պոյտ Խաչի չարքերուն մէջ:

ՎԱՂԻՆԱԿ ՄԻՍԿՃԵԱՆ

ՓԵՐԱՀԵԱՆ ԱԶԳԱՅԻՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ(*)

Գրեց՝ ՀՐԱՆԴ ԱՃԷՄԵԱՆ

Ամերիկահայ հայկական ամէնօրեայ առաջին Սրբոց Նահատակաց Ազգային Բարձրագոյն Վարժարանի բացումը կը կատարուի 1964 Սեպտեմբեր 13–ի Կիրակին, «Անդաստան»ի արարողութեամբ: Կ'օրհնուի զպրոցին չէնքը, արբագործե– լով զարաւոր աւանդութիւնը, այն է՝ Հայ Եկեղեցւոյ կողքին ունենալ Հայ դպը– րոց մը:

Արարողութեան աւարտին, անօրէն Գարբիէլ Ինճէճիկեանի առաջնորդու– թեամբ ներկաները կ'այցելեն դասարան– ները եւ դոհունակութեամբ կը հաստա– տեն թէ երեք դասարաններն ալ օժտուած են արդիական յարմարութիւններով: Յօսք կ'առնեն Սրբոց Նահատակաց Եկեղեցւոյ հոգաբարձութեան առաջնորդ Օննիկ Քէ– չիչեան, անօրէն Գարբիէլ Ինճէճիկեան, ազգային բարերար Արշակ Տիլրանեան, Ս. Սարուխի, Լեւոն Ցարութիւնեան, ծը– նողներ եւայլն: Ներկաները կը խոստա– նան իրենց աջակցութիւնը դպրոցին:

Յաջորդ օրը, Սեպտեմբեր 14–ի առա– ւօտուն, կը բացուին հայկական ամէնօր– եայ վարժարանին դռները ամերիկահայ աշակերտին առջեւ: Հոգեւոր հովիւ, տը– նօրէն եւ ուսուցիչներ կը սպասեն աշա– կերտներու ժամանման: Դպրոցական նա– խընջազոյն հանրակառք մը 12 աշակերտ– ներ հաւաքած մուտք կը գործէ եկեղե– ցւոյ չրջափակը: Ցնծութեան մէջ են բո– լորը: Տասնեակ տարիներ անկարելի նը– կատուած երազ մըն է, որ կ'իրականա– նար: Վահրիճ Քհնյ. Շիրինեանի աղօթ– քէն եւ անօրէն Գարբիէլ Ինճէճիկեանի բարի զալուստի խօսքերէն ետք, աշա– կերտները կ'անցնին իրենց դասարանն– երը՝ 7–րդ եւ 8–րդ դասարանները եւ նա– խապատրաստական դասարան մը, անդ– լերէն չզիտցող նորեկներու համար: Յատ– կանշական է նշել որ վարժարանին առա– ջին 12 աշակերտները համեստ ծնողքներու զաւակներ են:

Տասը օր ետք, Սեպտեմբեր 24–ին, տը– նօրէնութեան հրաւէրով զպրոցին մէջ կը դումարուի ծնողքներու եւ ուսուցիչներու մասնակցութեամբ խառն ժողով մը: Ծը– նողքները, մեծ մասամբ ռումանահայ, կ'այցելեն դասարանները, հանդիսասրա– հը, մեքենադրութեան բաժինը: Ապա, տնօրէնը դիտել կուտայ թէ այս խառն ժողովները կանոնաւոր կերպով պիտի դումարուին գործակցարար պայքարելու համար փողոցին դէմ, ուրկէ պատանին կը ստանայ ո՛չ թէ այն ինչ որ պիտանի է, այլ՝ ինչ որ անպէտն է: Դաստիարա– կութեան դլխաւոր սատարները ծնողքներն ու ուսուցիչներն են եւ մանաւանդ ա– նոնց գործակցութիւնը: Յօսք առնելով ծնողքներ իրենց գոհունակութիւնը կը յայտնեն տասնօրեայ աշխատանքներուն նկատմամբ, աւելցնելով որ հայկական վարժարանին ձրի ուսումը չէ որ դիրենք մղած է իրենց զաւակները պետական դպրոցներէն հանելով բերել յանձնելու պանոնք հայ ուսուցչին, հայկական վար– ժարանի մը մէջ. պետական դպրոցներն ալ ձրի են: Իրենց զաւակները հայկական վարժարան բերելու մղիչ ուժը եղած է պանոնք հայ մեծցնելու, հայ պահելու ապ– դային դիտակցութիւնը:

Դպրոցի բացումէն երեք չաբաթ ետք աշակերտութեան թիւը կը հասնի 17–ի: Դպրոցին անտեսականը ապահովելու մը– տահոգութեամբ, Խնամակալ Մարմնի կողքին կը կազմուի Տնտեսական Խորհուրդ մը: Պէյրութէն եղած խոստումներէն 2000 տոլար կը ստանայ դպրոցը, իսկ ՀՕՄ–ը իր քուէարկած 25·000 տոլարէն իրրեւ առաջին մասնաւճար կը դրկէ 2·500 տո– լար:

Գարբիէլ Ինճէճիկեան, «Ասպարէզ»ի Հոկտեմբեր 20–ի թիւին մէջ յօդուած մը ստորագրելով, ի մէջ այլոց կը նչէ. «Ա– ռաջին ակնարկով գուցէ խորհողներ ըլ– լան, թէ արդեօք կ'արժէ՞ այսքան ծախք ու զոհողութիւն քանի մը աշակերտներու համար: Սակայն, երբ աւելի խորունկ մտածեն, պիտի տեսնեն որ այս փոքր վարժարանով նոր դարաշրջան մըն է որ կը բացուի Ամերիկահայութեան համար: Ես կասկած իսկ չունիմ որ քանի մը տա– րիէն Ամերիկայի հայաշատ բոլոր քաղաք– ներուն մէջ պիտի բացուին նմանօրինակ վարժարաններ, որոնք վստահաբար պի– տի դառնան մշակական պատնէշ ճերմակ ջարդի ահաւոր յորձանքին դիմաց: Ա– մերիկայի մէջ հայկական վարժարաննե– րու ցանցի մը կառուցման ամենադժուա– րին գործը արդէն իսկ կատարուած է այս առաջին վարժարանին բացումովն ու յա– ջող ընթացքով: Ա՛լ հարց չկայ թէ արդ– եօք կարելի՞ է վարժարան բանալ: Այլ հարց կայ թէ՝ արդեօք քանի՞ վարժա– րան կարելի է բանալ: ... Նմանապէս ին– ծի համար հարց չէ եւ ոեւէ Ամերիկա– հայու հարց պէտք չէ որ ըլլայ այն տե– սակէտը, թէ արդեօք Ամերիկահայու– թիւնը կրնա՞յ այս դպրոցներուն տնտե– սականը ապահովել: Այն Ամերիկահա– յութիւնը որ կրցած է վերջին տասնամ– եակին չուրջ 10 միլիոն տոլար ծախսել եկեղեցիներու համար, վստահաբար կըր– նայ առնր մէկ տասներորդը հայթայթել դպրոցներու համար: Միակ հարցը առ– այժմ այն է որ մեր ղեկավարութիւնը արդեօք պիտի կրնա՞յ կրթական գործի առընչութեամբ խօսքէն գործի անցնիլ ա– ռանց ուշանալու եւ տատամսելու»:

1964 Հոկտեմբեր 25–ին տեղի կ'ունենայ Սրբոց Նահատակաց Ազգային Բարձրա– գոյն Վարժարանին պաշտօնական բացու– մը, որուն ներկայ կը գտնուի Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Թեմի Առաջնորդը՝ Հրանդ Արք. Խաչատուրեան, Նիւ – Եորքէն:

Եկեղեցական արարողութենէն ետք ներ– կաները կ'ուղղուին դէպի Եկեղեցւոյ կից չէնքը, որ յատկացուած էր նորաբաց դպրոցին: Մուտքի դրան վրայ դետեղ– ուած են երեք տառեր՝ Ա. Բ. Գ.: Առաջ– նորդը, կտրելով Եռագոյն ժապաւէնը, կը մտնէ վարժարան եւ իրեն կը հետեւի բազմութիւնը: Հանդիսասրահին մէջ վար– ժարանին երգչախումբը, դեկավարու– թեամբ երգի ուսուցչուհի Տիկին Անդինէ Մուրատեան – Քէչիչեանի, կը մեկնարա– նէ «Ո՛վ մեծասքանչ դու լեռդ» երգը: Շատեր կը վրձկին: Ներծնեալ եւ սրտի խօսքեր կ'արտասանեն Հոգաբարձութեան տեղեկատու եւ ուսուցիչ Օննիկ Քէչիչ– եան, Ցերահեան կտակի կատակատար– ներէն Արշակ Տիլրանեան, Զարեհ Զար– դուն, Ս. Սարուխի, Հրանդ Արք. Խաչա– տուրեան եւ Սմբատ Վրդ. Լափաճեան: Ստեղծուած հոգեպարար մթնոլորտէն խանդավառուած սրտարուխ նուէրներ կ'ըլլան, որոնցմէ կը գոյանայ երկու հա– զար տոլար:

Դպրոցի բացումէն ամիս մը ետք աշա– կերտութեան թիւը կը հասնի 22–ի:

Պէտք է ըսել որ, դժբախտաբար, Ամե– րիկայի մէջ հայկական ամէնօրեայ վար– ժարանին բացումը անհրաժեշտ խանդա– վառութիւնը չի առեղծեր ամբողջ զաղու– թին մէջ, մանաւանդ այն հաւաքականու– թիւններու եւ անհատներու մօտ, որոնք կարելիութիւնը ունէին նիւթապէս եւ բարոյապէս օժանդակելու, որպէսզի տա– րիներու երազի մը իրականացումը դա– նար մնայուն եւ բացուած առաջին վար– ժարանը արագօրէն բարգաւաճէր: Այդ մասին կը վկայեն օրուան մամուլին մէջ հրատարակուած կարգ մը նիւթեր:

Այսպէս, «Հայրենիք» օրաթերթի 1964 Հոկտեմբեր 25–ի Խմբագրականը ի մէջ այլոց կը նչէ. «Անհրաժեշտ է չմոռնալ, թէ «Ամերիկահայութեան պատերազմը» կը մղուի այժմ Գալիֆորնիոյ մէջ, եւ այդ գոյամարտը՝ մեր պատմութեան առ– ջեւ լուրջ պարտականութեան կոչ մը ունի իւրաքանչիւր Ամերիկահայու համար: Ա– նոնք որ հետեւէն ձեռնածալ կը դիտեն պայքարը, եւ իրենց կարելին չեն դոր– ծադրեր այդ կրթարանի յաջողութեան համար, պարզապէս լսել կ'ուզեն, թէ կը համակերպին ամերիկահայ դպրոցի անփառունակ վախճանին, եւ հայ լեզուի մահուան դատապարտութեան, այս ա– փերուն վրայ»:

«Ասպարէզ» օրաթերթի Նոյեմբեր 3–ի թիւին մէջ լոյս կը տեսնէ «Հ.Օ.Մ.–ի Գրասենեակէն» տեղեկատուութիւն մը, ուր Գ. Թ. ի մէջ այլոց կը նչէ. «Լոս – Անճելըսի մօտ, Էնսինոյի մէջ բացուե– ցաւ առաջին Հայ Երկրորդական Վարժա– րանը, «Սրբոց Նահատակաց Երկրորդա– կան Վարժարան» անունով, Լուրը չսեպ– ծեց դժբախտաբար այն ծաւալուն ոգե– ւորութիւնը, զոր կ'ակնկալէինք տեսնել: Կը հաւատային մենք, որ Ամերիկահայու– թեան տարիներու անհրաժարժելի նկատ– ուած երազի իրականացումը անպատմելի խանդավառութիւն պիտի ստեղծէր հա– յութեան բոլոր շրջանակներուն մէջ, ան– խորհ»:

«Հայրենիք» Դեկտեմբեր 10–ի իր Խմբ– բագրականը կը խորագրէ՝ «Պէտք չէ ու– չանալ...»: Անդրադառնալով տիրող ան– տարբերութեան, Խմբագրականը կը նչէ. «Անկեղծ պիտի ըլլանք՝ արձանագրելու համար, թէ Ամերիկահայութեան կողմէ Լինկոլնի Հայ Երկրորդական վարժա– րանին հանդէպ ցոյց տրուած վերաբե– րումը այն չէ, ինչ որ կ'ակնկալուէր: Ենթադրուած էր, որ առաջին գործնական քայլին հետ իսկ՝ կը բացուէին քսակները, եւ մեր հազարաւոր հայրենակիցները, մօտաւոր թէ հեռաւոր չրջաններէ, կ'ա– ճապարէին սիւն մը աւելի բարձրացնել, կոստն մը աւելի ընծայել նախաձեռնող մարմիններուն ու կրթանուէր երիտասար– դութեան: ... Ինչ որ զարմանալին է, ցոյց տրուած հանրային ընդհանուր թըմ– բութիւնն է, – չըսելու համար կէս ան– տարբերութիւնը»:

«Հայրենիք»ի Դեկտեմբեր 17–ի թիւին մէջ՝ «Հայ դպրոցի տագնապը» խորագրի տակ, յօդուած մը ստորագրելով Գ. Մե– լիտինցի կը զրէ. «Խորապէս ցաւալի է, որ սկսուած նուիրատուութիւնները չա– րունակուեցան ակնկալուած չափով: Թեմը: Աւելին, ամօթալի է հայրենա– սէր եւ իրաւ հայ մարդոց համար: ... Դասալքութեան չանցանք գործած կ'ը– լանք, եթէ երես դարձնենք ու օդնութեան չհասնինք»:

«Ասպարէզ» Դեկտեմբեր 18–ի իր Խմբ– բագրականով կոչ կ'ուղղէ՝ «Նեցուկ հան– դիսանալ, խրախուսել, օդնել ու օժան– դակել, նիւթապէս ու բարոյապէս, տրա– մադրել, հայրենասիրութիւնն ու ազգասի– րութիւնը, հարթել խոչընդոտները, վե– րացնել դժուարութիւնները, յաղթահա– րել արգելքները, մինչ դանիւ՝ գործ– վիզ հանդիսանալ եւ հիմնադիրը – ուս– վիրաններուն, եւ հայ մանուկներուն, որոնք հայերէն կը խօսին, հայերէն կը կարդան, հայ երգեր կ'երգեն, կը ճըր– ուղեն, կը խաղան ու կը պարեն հայկա– կան պարեր»:

(*) Յօդուածաշարքին սկիզբը տես՝ «Յառաջ», Մարտ 12–էն 18:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

200 – 300 ՀԱԶԱՐ ԱՂԱՆԴԱՒՈՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Ապրային Ժողովի Մայիս 13–ի նիստին օրակարգի եկած է խղճի ազատութեան եւ կրօնական կազմակերպութիւններու մասին օրէնքին մէջ փոփոխութիւններ եւ լրացումներ կատարելու նիւթը: Նախաձեռնութիւնը ունեցած են երեսփոխանները Ռաֆայէլ Պօղոսեան եւ Դաւիթ Ցարութիւնեան: Առաջարկուած փոփոխութիւններով կարգ մը սահմանափակումներ բերուած են կրօնական կազմակերպութիւններու գործունէութեան մէջ: Այսպէս, անոնց հաւաքոյթներուն համար վայր կրնայ յատկացուիլ միայն կառավարութեան կողմէ լիազօրուած պետական կառավարման մարմնին համաձայնութեամբ: Իսկ կրօնական այն կազմակերպութիւնները որոնց կեդրոնները Հայաստանէն դուրս կը գտնուին պաշտօնապէս, չեն կրնար կուսակցութիւններու կողմէ յատկացում ստանալ:

Նոյն նիստին յայտնի եղած է որ քանի կրօնական կազմակերպութիւններ արձանագրուած են Հայաստանի մէջ, իսկ անոնց յարող աղանդաւորներու թիւը 200–300 հազար է: Ասիկա կը նշանակէ թէ աղանդաւորական չարժումը գոնդուածային բնոյթ ստացած է:

ՈՒՍՈՒՑԻՉՆԵՐՈՒ ԳՈՐԾԱԴՈՒԻ ԿԱՊԱՆԻ ՄԷՋ

Կապանի կարգ մը միջնակարգ դպրոցներու ուսուցիչները Մայիս 16–ին գործադուլի դիմած են, պահանջելով փետր. 15–էն ի վեր առկախ իրենց վճարումները: Մարզպետարանէն հաղորդուած է որ պետական պիւտճէէն մօտ 50 միլիոն դրամ յատկացուած է այդ նպատակին որով պահանջուած գումարներու մէկ մասը կը վճարուի. իսկ մնացածը մինչեւ Ցունիս 1 վճարելու համար Ֆինանսի նախարարութեան հետ կ'առնուին միջոցներ:

⁂

ՈՒԿՐԱՆԻՈՅ ՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԸ

Հայաստանի Ուկրանիոյ դեսպան Հրաչ Սէրվանեան նախագահ Լեւոն Տէր – Պետրոսեանի յատուկ այցին անդրադարձաւ նալով ըսած է թէ ուկրանահայ գաղութը աշխոյժ կեանք ունի: Օտեսայի մէջ կը կառուցուի Ս. Գարեգին Եկեղեցին. Հայաստան – Ուկրանիա մշակութային կեդրոնութեան ջանքերով լոյս կը տեսնէն «Դնեպրօ» երկշեղու եւ «Արագած» հայերէն հանդէսը:

⁂

ԵՐԵՒԱՆԵԱՆ ՄԱՄՈՒԼԻ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՏՊԱՔԱՆԱԿԸ

Երեւանեան մամուլը ընդհանուր առմամբ այսօր ունի 50 հազար տպաքանակ: Տպագրուող թերթերու տպաքանակը կը տարբերի 800 – 6·500 թիւի միջեւ: Մեծագոյն տպաքանակը ունի «Հայաստանի Հանրապետութիւն»ը, Շարաթաթերթերու բարձրագոյն տպաքանակը ունին «Ե-թեր» եւ «Էֆիր» (29 հազար):

⁂

«31»ԵՐՈՒ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Մայիս 16–ի նիստը սկսած է ուշացումով, փաստաբաններու բացակայութեան պատճառով: Ինչպէս նախատեսուած էր դատակազմը անցած է վկայութիւններու քննարկման: Դատախազ Լ. Զարխիֆալաքեան, նկատի ունենալով ամբաստանեալներ՝ Վազիֆ Ալեսխանեանի եւ Անդրանիկ Համբարձումեանի առողջական վիճակը, ինչպէս նաեւ ընտանեկան եւ ընկերային պայմանները, առաջարկած է փոխել անոնց արգելափակման պատիժը: Դատակազմը քննարկելէ ետք բոլոր ամուսինները արգելափակման պատիժը փոխարինած է բնակավայրէն չհեռանալու որոշումով:

Այսպէսով, ընդհանուր առմամբ, դատավարութեան ընթացքին պատիժներու փոփոխութիւն կատարուած է հինգ ամբաստանեալի նկատմամբ:

⁂

«ՓԱՐՈՍ»Ի ԲԵՒԸ ԿԸ ԹԵԹԵՒՆԱՑ

«Փարոս» օդնութեան համակարգին հանուած են Գիւմրիի 750 ընտանիքներ որոնք բարեկեցիկ նկատուած են: Կեդրոնի տնօրէնը յայտնած է թէ յետագային եւս կը չարունակուի այս «մաքրագործումը»:

⁂

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ 82–ԱՄԵԱԿԸ

Վասպուրականի հայրենակցական Միութեան եւ Արագածոտնի մարզպետարանի նախաձեռնութեամբ Մայիս 18–ին նշուած է Վասպուրականի հերոսամարտի 82–րդ տարեդարձը: Հերոսամարտի պատմական նշանակութեան մասին խօսած են Հայրենակցական Միութեան նախագահ՝ Ռոպէր Մինասեան, ազգագրագէտ Ցարութիւն Մարութեան, Միութեան պատուոյ նախագահ Վարդգէս Ցարութիւնեան, Սիլվա Կապուտիկեան եւ ուրիշներ: Վասպուրականեան երգչախումբ, բանաստեղծութիւններէ բաղկացած պեղարուեստական բաժինէն ետք ներկաները հիւրասիրուած են աւանդական ժամիկ – բրդուճով եւ վրկրոտ գինիով: Երեւանէն, Արարատի եւ Արագածոտնի մարզերէն հրաւիրուած հիւրերու մասնակցութեամբ տեղի ունեցած այս դաշտահանդէսը 16–րդն էր իր տեսակին մէջ:

⁂

ԹՈՒՆԱՒՈՐՈՒԱԾ ԶՈՐՍ ՀՈԳԻԷՆ ՄԷԿԸ ՄԱՀԱՑԱԾ

Մայիս 15–ին, Նորքի չուկայի չորս աշխատաւորներ կէսօրուան ճաշի ընթացքին թիւրիմացութեամբ աղի տեղ զորձածած են ճաքրիտմի ներքինք, ինչ որ սովորաբար կը գործածէին երշիկի արտադրութեան մասերու պատրաստութեան համար: Այս նկատին մեծ քանակութեամբ օգտագործումը սաստիկ վտանգաւոր ըլլալով առողջութեան համար, չորսն ալ ծանրօրէն թունաւորուած են, որոնցմէ մէկը մահացած է հիւանդանոցը, ուր փոխադրուած էին:

ՇԱՒԱՐԹ ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

Ա. ՄԱՍ.- ԱԼԻ ԲԻԶԱՑԻ ՕՐԱԳԻՐԸ

Փոխ – կուսակալը անմիջապէս իր մօտ հրաւիրեց ոստիկանապետն տեսուչը: Երբ ոստիկանապետն տեսուչը եկաւ, անոր հարցուց Պոլսէն մեր գալը եւ հրահանգ տուաւ, որ մեզի ցոյց տայ անհրաժեշտ օժանդակութիւնը: Ոստիկանապետն տեսուչին հետ իր գրասենեակը գացինք: Իրիկունը վրայ հասած ըլլալով, գացինք հանդչելու մեզի ցոյց արուած պանդոկին մէջ: Յաջորդ առաւօտ կանուխ Հարուն էֆէնդին գրկեցի հանդիպումներ հաստատելու:

Երեք – չորս օր Հարուն էֆէնդին յարաբերութեան մտաւ: Առաջին օրերուն «Չատ վարեւոր բաներ կան» ըսաւ, սակայն երրորդ – չորրորդ օրերուն ըսաւ որ գործը կարծածին պէս չէ:

ԵՐԿՈՒ «ՓԱՓԱՉ»

Չորրորդ օրը Արթին էֆէնտի եկաւ:

Ըսաւ որ իր կատարած քննութիւններուն իբրեւ արդիւնք, հասկցած է թէ գործին հետ կապ ունին Մեսրոպ Նարոյեանը եւ Հրանդ Վարդապետը, եւ անհրաժեշտ կը գտնէր Պոլիս տանիլ այս երկու «փափագ»ները (քահանայ):

Այն տեղն հետեւեալ խօսակցութիւնն ունեցանք:

– Ինչո՞ւ Պոլիս պէտք է տանիլ այս երկու տէրտէրները: Ձե՞նք կրնար հոս կատարել քննութիւնները:

– Ո՛չ, որովհետեւ այն տեղն իմ դիրքս կը խախտի եւ ոստիկանութիւնը չի կըրնար այնուհետեւ օգտուիլ ինձմէ: Ձիւղ չէ հոս կատարել քննութիւնները: Կացութիւնը ես կը պարզեմ Րէչատ պէյի: Եթէ հոս կատարենք քննութիւնը, այն տեղն պիտի վտանգին վրաս եւ պիտ պատասխանատու պիտի նկատեն:

– Դուն կ'ըսես որ դիրքդ կը խախտի կամ գործը կ'աւարտի: Սակայն երբ առնք մեզի հետ Պոլիս տանինք, դիրքը չի՞ խախտիր: Եւ քեզ պատասխանատու չե՞ն նկատեր միթէ: Քեզմէ չե՞ն կասկածիր:

– Ես, այստեղ, պիտ ճանչցող Հայերուն ըսի, որ պինուար եմ, գրաքննութեան մէջ կ'աշխատիմ եւ ատոր համար պինուրական զգեստ չեմ հագնիր, Հարուն անունով եւ իբրեւ Թուրք՝ ճամբու արտօնագիր առած եմ եւ քիչ մը իւղ ու պարէն հայթայթելու համար Գոնիա եկած եմ: Մենք չէ որ պիտի տանինք այս «փափագ»ները: Անունները կը հաղորդենք կուսակալութեան եւ կ'ըսես որ պէտք է առնք Պոլիս գրկել: Մենք կ'երթանք: Մեր եռեւէն ուրիշ չոգեկառքով մըն ալ անոնք կը գրկուին Պոլիս:

Երկու – երեք օր վերջ այդ երկու տէրտէրները, Գոնիայի ոստիկանական տեսչութեան կողմէ գրկուեցան Պոլիս, ուղղակի Գրամը Սիասի: Երկուքն ալ վար գրուեցան Միւթեֆէրրիխայի արգելարանին մէջ: 15 – 20 օր մնացին արգելարանը: Կատարուած քննութիւնները ցոյց տուին, որ երկուքն ալ յանցանք չունին:

Հոգեւորական տապարդին մէջ գրաւելով՝ ոստիկանական տեսչութեան կողմէ հրամայուեցաւ ապատ արձակել զանոնք, Պոլիս մնալու արտօնութեամբ:

ՆԱԽԱԶԳԱՑՈՒՄ

Ճամբան, Րէչատ պէյ, կարծես նախազգացումով, ըսաւ.

– Այս մարդը մինչեւ հիմա չատ գաղտնապահ մնաց, բերնէն խօսք մը, պատասխան մը առնել կարելի չեզաւ: Վախնալով երբէմ գաղտնիք մը կը կորզենք, – չըլլայ թէ վերի յարկի պատուհաններէն վար նետէ ինքզինք:

Այսպէս խօսակցելով Քըմմը Սիասի հասանք: Քիչ վերջ, Րէչատ պէյ հրամայեց.

– Հիմա բերէք Շաւարշը եւ հարցաքննութեան սկսինք:

Ուզեցի որ ես երթամ բերեմ Շաւարշը: Հետս երկու պաշտօնական եւ մէկ զգաստ ոստիկան առնելով, Միւթէֆէրրիխա գացի: Արդէլարանէն առնելով Շաւարշը, եկանք Քըմմը Սիասի: Այդ չրջանին Քըմմը Սիասին կը գտնուէր Հանր. Պարտուց վարչութեան դիմաց, Քէմէրլըի փողոց Իրանլըի քառայարկ չէնքին մէջ:

ՇԱՒԱՐՇԸ ԲԵՐԻՆՔ

Րէչատ պէյի գրասենեակը, ինչպէս եւ իմ գրասենեակս կը գտնուէին երրորդ յարկը: Ոստիկաններու հսկողութեան տակ Շաւարշը գրասենեակս թողուցի: Լուր տալու համար Րէչատ պէյի, դուրս ելայ գրասենեակէս:

(Շար. 6)

ՀԱՅ ԹԱՏԵՐԱԳԻՐՆԵՐՈՒ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐՈՒ Գ. ՇԱՐՔ

կազմակերպութեամբ՝
Համազգայինի
«ԴԻՄԱԳ» թատերախումբին
եւ
Հայ Թատրոնի Ընկերակցութեան

ղեկավար՝
ԱՐԲԻ ՑՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

ՇՈՒՇԱՆ ՊԱՐՏԻԶՊԱՆԵԱՆ-ՖԱՆՈՒՍ-ի

ՊԱՏԸ

կիրակի, Մայիս 25, ժամը 16-ին
«ՄԿՆԻԿ» կրթական աշխատանոցի սրահին մէջ

75, rue Alexandre Dumas, Paris 20e
Métro Alexandre Dumas

Մուտք՝ 30 ֆրանք:

Հեռաձայն. -
01 - 43 - 70 - 62 - 95

L'UCFAF présente
pour la première fois en France
sous la direction de SYLVA MEKINIAN
l'élite de l'avenir artistique

9 Jeunes Virtuoses

de l'Arménie
du Conservatoire Spendarian d'Erévan

Mardi 27 mai à 20h30 précises

Infos-réservations :
01 - 39 - 64 - 06 - 93

Auditorium Saint-Germain
4, rue Félibien, 75006 Paris
(métro Odéon)

Billets : 80 F.
Enfants de - 12 ans et
écoles (groupe de 10) : 50 F. sur place

En vente : les FNAC, Virgin Megastore,
UCFAF : 6, Cité Wauxhall 75010 Paris
(lundi au vendredi, de 16h à 19h) :
Tél. : 01 42 08 76 49

— Parking sous l'Auditorium —

Avec le concours de la Ville de Paris.

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Շրջ. Վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է 500 ֆր. Տէր եւ Տիկին Ռափըճեանէ:

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՒՅԹԻ ՏՈՒՆ ՄԱՐՍԷՅԻ
12 - 14, rue St-Bazile, Marseille 1er

Հիմնադրութեան 21-ամեակ
(1976 - 1997)

Շաբաթ, Մայիս 24-ին,
ժամը 20·30-էն սկսեալ

ՏԱՐԵԴԱՐՁԻ ՀԱՅԿԵՐՈՑԹ

նախագահութեամբ՝
ՏԷՐ եւ ՏԻԿԻՆ
ՍԵԴՐԱԿ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆԻ

Նուագ, հայկական մթնոլորտ:

Ճաշ-պիւֆէ՝ 150 ֆր.:

Սեղանները նախապէս ապահովել հեռաձայնելով քարտուղարութեան՝
04 - 91 - 50 - 15 - 09

UGAB — UGAB — UGAB —

UGAB — PARIS
Ile-de-France

CONFERENCE

Dans le cadre de son cycle
de conférences,
le Comité de Paris — Ile-de-France
de l'UGAB

présente

LE LAC SEVAN :
UNE CATASTROPHE ECOLOGIQUE

avec **MAYA AKOPIAN**
Doctorante à l'Université Paris VI

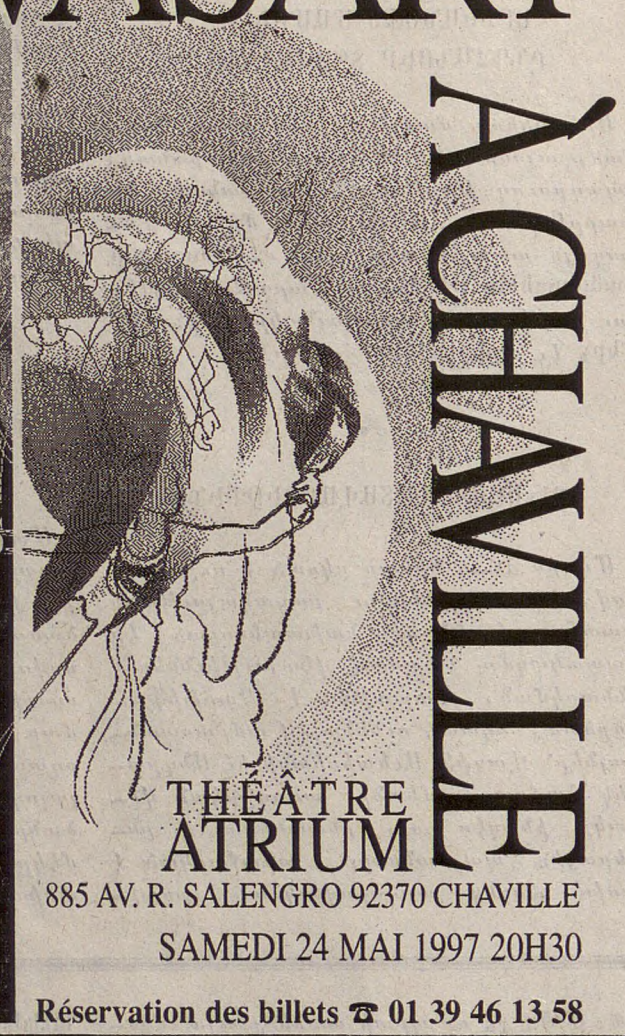
le mardi 27 mai à 20 heures 30

au Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles, Paris 17e
M° Courcelles

— Entrée libre —

UGAB — UGAB — UGAB —

NAVASART

SPECTACLE DE DANSES ET MUSIQUES FOLKLORIQUES ARMÉNIENNES

ORGANISÉ PAR LA CROIX-BLEUE DES ARMÉNIENS DE FRANCE SECTION TER TAVTIAN DE CHAVILLE

CHAVILLE

THÉÂTRE ATRIUM
885 AV. R. SALENGRO 92370 CHAVILLE
SAMEDI 24 MAI 1997 20H30

Réservation des billets ☎ 01 39 46 13 58

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

VISITE de la BASILIQUE de ST-DENIS

La Croix Bleue d'Issy-les-Moulineaux organise une sortie le Samedi 31 MAI.

- Départ de l'autocar à 9h30 devant la M.C.A. — 45, rue de la Défense à Issy-les-Moulineaux, avec arrêt devant l'Eglise arménienne — 6, avenue Bourgain à 9h45.
- Visite de la Basilique Saint-Denis, où se trouve le tombeau de Léon de Lusignan, dernier roi d'Arménie.
- Un repas sera pris dans un restaurant près de la Basilique.
- L'après-midi, visite de la Maison de Retraite arménienne de Montmorency, où une animation est prévue.

Participation : 150 F.

S'inscrire au plus tard le 26 Mai auprès de
— Annick Tél. : 01. 47. 36. 18. 09;
— Marie 01. 46. 30. 81. 81;
— Philomène 01. 47. 36. 39. 64.

SEJOURS D'ETE

RECHERCHE

La Croix Bleue des Arméniens de France recherche pour son séjour du mois de juillet 1997 pour son Centre de Bellefonfaine :

- **ASSISTANT SANITAIRE**

(étudiant en médecine en 1ère année du 2ème cycle ou infirmière diplômée d'Etat ou élève infirmier de 2ème année).
Ecrire à : C.B.A.F. —
Conseil d'Administration —
17, rue Bleue — 75009 PARIS.

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 PARIS
SIRET: 51027317 A R. C. Paris
Commission paritaire : N° 55935

Մայրերու Տօնին առթիւ

Թարգմանչաց Վարժարանի վարչութիւնը ձեզ կը հրաւիրէ ներկայ գտնուելու

ԿԱՐՕ
ՆԿԱՐԻՉԻՆ
(Néo-Impressionniste - Pointilliste)

UNESCO-ի ցուցահանդէսին նախաբանման («Մայրը եւ երախան բոլոր ազգերուն մէջ» բնաբանով):

Բացում՝ Ուրբաթ, Մայիս 23, ժամը 16·30-էն 20:

Ցուցահանդէսը տեղի կ'ունենայ Շաբաթ, Մայիս 24, եւ Կիրակի, Մայիս 25, ժամը 11-էն մինչեւ 20, Թարգմանչաց դպրոցին մէջ

19-27, Sentier des Epinettes
Issy-les-Moulineaux

Centre de Vacances de la Croix Bleue des Arméniens de France Bellefontaine (Jura)

Près de la frontière suisse et à proximité de Morez, Morbier et les Rousses, le village de Bellefontaine abrite, depuis plus de 40 ans, le centre de vacances de la CBAF. Implanté dans un domaine verdoyant, de 2 hectares, en lisière de forêt, le centre accueille chaque été, en juillet et août, 350 enfants, encadrés d'une cinquantaine d'animateurs et de directeurs diplômés.

Les enfants évoluent dans une ambiance arménienne, rythmée par des activités variées et enrichissantes (sport, randonnée, travaux manuels, éveil à l'arménité, musique, danse, chant...).

Nous vous invitons à inscrire vos enfants auprès de la section la plus proche de votre domicile soit :

Alfortville :	
Mme Zabounian	01 43 76 50 52
Arnouville :	
Mme Topalian	01 39 85 93 40
Asnières :	
Mme Danoux	01 42 42 85 87
Bagneux :	
Mme Pekmezian	01 46 63 10 48
Chaville :	
Mme Der-Kaloustian	01 47 50 64 37
Issy-les-Moulineaux :	
Mme Papazian	01 46 42 90 68
Paris :	
Mme Abousefian	01 47 84 82 90
Sevran :	
Mme Papazian	01 43 83 87 68
Décines :	
Mme Dolmadjian	04 78 49 26 66
Lyon :	
Mme Aghayekian	04 78 45 17 55
Grenoble :	
Mme Saboundjian	04 76 49 17 16
Mme Andonian	04 76 43 18 44
Valence :	
Mme Baron	04 75 40 12 49
Vienne :	
Mme Raymond	04 74 85 18 58
St-Maurice de Beynost :	
Mme Goubatian	04 78 55 28 82
Vaulx-en-Velin :	
Mme Kassabian	04 78 77 63 93
Marseille :	
Mme Gabrielian	04 91 77 61 66

La Colonie organise une fête traditionnelle pour les parents, les dimanches 13 juillet et 10 août. Venez nombreux.

Date des séjours :

1ER SEJOUR : du 5 au 29 juillet 1997
(date limite d'inscription : 1er juin).
Age des colons : pour participer, les colons doivent être nés entre le 1/1/83 et le 31/12/90.

2EME SEJOUR : du 30 juillet au 23 août
(date limite d'inscription : 1er juin).
Age des colons : pour participer, les colons doivent être nés entre le 1/1/82 et le 31/12/90.

Prix : 3 300 F + voyage : 400 F. (Paris et Marseille).

SABERATOURS SEVAN VOYAGES

PARIS • EREVAN • PARIS
VOLS HEBDOMADAIRES

ASSISTANCE A L'AÉROPORT
ORGANISATION D'ACCUEIL ET DE TRANSFERT
RÉSERVATION D'HÔTEL
LOCATION DE VOITURE AVEC CHAUFFEUR
EXCURSIONS GUIDÉES
VOYAGES ORGANISÉS EN GROUPE

PRIX PARIS-EREVAN-PARIS À PARTIR DE 3950 F
RENSEIGNEMENTS ET RÉSERVATIONS SUR SIMPLE APPEL

SERVICE FRET PARIS • EREVAN

SABERATOURS
19, RUE ST. ROCH - 75001 PARIS
TEL 01 42 96 10 10 - FAX 01 42 96 18 77

SEVAN VOYAGES
48, COURS DE LA LIBERTÉ - 69003 LYON
TEL 04 78 60 13 66 - FAX 04 78 60 92 26

EREVAN
37, RUE HANRABEDOUTIAN - EREVAN 10
TEL 52 54 48 - FAX 56 40 30

EN COLLABORATION AVEC ARMENIAN AIRLINES

A votre service pour toutes destinations
dans le monde!

ՇԱԲԱԹ – ԿԻՐԱԿԻ
ՄԱՅԻՍ 24-25
SAMEDI - DIMANCHE
24-25 MAI
1997
LE NUMERO : 5,00 F.

ՀԱՅՐԱՒԱՌ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL.: 01.47.70.86.60 FAX : 01.48.00.06.70
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 1·100 Ֆ· — Վեցամսեայ : 560 Ֆ·
Արտասահման : Տար· 1·400 Ֆ· (ամէնօրեայ առաքում)
1·250 Ֆ· (շաբաթական առաքում) – Հատը : 5,00 Ֆ·

72ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 19·120 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 72e ANNEE — N° 19.120

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐՈՒՆ ՀԵՏ

ՆԱԽԱԳԱՀ ՇԻՐԱՔԻ ՉԻՆԱՍՏԱՆ ԱՅՑԸ «ՈՒՂՂ ՍՓՐԻՒՓ»Ի ԱԿՆՈՑՈՎ

Միջազգային անտեսութեան ու դրամական աշխարհն այս ծանօթ թերթը եւս բացառութիւն չի կազմեր ամերիկեան մամուլին մէջ որ բաւական խստութեամբ քննադատած է նախագահ Շիրաքի Չինաստան այցելութիւնը: Այս առթիւ կը քննադատուի Չինաստանի համաձայնավար կացակցութիւնը որ փորձելով հանդերձ առեւտրական իր կապերը ամրացնել աշխարհի մնացեալ շրջաններուն հետ, կը ձերժէ արտայայտութեան ազատութիւն ալ իր ժողովուրդին:

Թերթը յայտնի զժգոհութեամբ կ'անդրադառնայ Ֆրանսայի Չինաստանին ուր երկու երկիրները մշակութային արտաքին տպառնալիքի ենթակայ կը նկատուին որպէս հասարակայց վիճակ: Եւ երկու երկիրներն ալ կ'ըսեն բացայայտ կերպով թէ այդ սպառնալիքը կուգայ Միացեալ – Նահանգներէն:

Ֆրանսայի Աջտաքին նախարարը երբ կը յայտարարէ թէ իր երկրին նման Չինաստան եւս կը վախճքի աշխարհին մէջ յարգուած տեսնել ուրիշներու մշակոյթներու եւ լեզուներու բազմազանութիւնը, կ'ակնարկէ Միացեալ Նահանգներու· արդէն Ֆրանսայի մէջ յաճախակի հակադրեցութիւններ եղած են ու կ'ըլլան անգլերէնն բառերու ներմուծումին դէմ: Փէքինի զոհունակութեամբ կ'երկրորդէ այս դատափարներուն, իր ամենափայլուն տարրերը ուսանելու համար ամերիկեան համալսարաններ ղրկելով հանդերձ: Անգլերէնն սորվելու կը մղէ նաեւ իր բնակիչները, առեւտրական մէջազգային կապեր հաստատելու հեռանկարով:

Ամերիկեան Թերթը «պրաքննութիւն» կ'որակէ Չինաստանի դրած արգելքը արտահանեան ֆիլմերու, երաժշտութեան հանդէպ. կ'ըսէ թէ չկան պատասխանատուներ չէն ուրանար այդ իրողութիւնը. իսկ երբ Ֆրանսական կառավարութիւնը կը սահմանափակէ նոյն սպառնալիքները ներմուծումը, տարբեր բան չ'ըրածը, բայց ատիկա կը կոչէ «Ֆրանսական մշակութային ինքնութեան պահպանում»:

Նոյն ձեւով երբ չինական պաշտօնական մամուլը չնորհակալութիւն կը յայտնէ Ֆրանսայի որ Ժընեւի մէջ մեղմած է մարդկային իրաւունքներու փչքինի բռնաբռնումները զատապարտել, ամերիկեանները կ'եզրակացնէ թէ փարիզ իրաւունք ունի վարձատրութիւն ակնկալելու: Խոպիւնեներու պայմանագրութեան վրայ յաջորդել, օրինակ, չպարի նիւթեր չուկային մէջ նոր բաժիններու տեղացումը: Եւ Չինաստան դիտէ սակարկութեան ապրելու մէջազգային կարելիութիւնները: Աւտոր արդիւնքը այն կ'ըլլայ որ Ֆրանսա վտանգաւոր առաջին դիծի վրայ դեռեղելու մարդկային իրաւունք ու ժողովրդավարական նախընտրութիւններ, անդրեւսանքոններու հանդէպ իր վերապահութիւնները կը չեշտէ, աշխարհի մէջ դրաւած իր դիրքէն տագնապի մատնուած կառավարութեան մը պատկերը տալով: Թերթը աւարտելէ առաջ կը դրէ թէ այս պարագաները թերեւս ուշադրութեան արժանանան Ֆրանսայի ընտրողներու:

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ԸՆՏՐԱՊԱՅՔԱՐԷՆ ԵՏՔ՝ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆ

Ուրբաթ, Մայիս 23–ի իրիկուն վերջ կը դռնէր ընտրապայքարը երեսփոխանական ընտրութիւններու Ա· շրջանին համար: Վերջին 24 ժամերու ընթացքին, դիւանագիտական երկու պարպդրութիւնները՝ Ծիւրիխ եւ Ժոսփէն կը ջանային համոզել թերահաւատները: Լիոնի մէջ է որ Փիւրիխ երկրի կ'ունենար եւ Ֆրանսայինեներուն կ'ըսէր որ ինչ ալ ըլլան իրենց ցաւերը, դժուարութիւնները «պրոս կը հասկնայ», պէտք է որ թօթափեն իրենց մտայլ տրամադրութիւնը, յոռետեսութիւնը, որոնք խեղդամահ կ'ընեն երկիրը: Երկրի վերջաւորութեան ալ, քաղաքական ոճով դիմելով ժողովրդին, չեշտեց՝ «Այո՛, Ֆրանսա ժամը եկած է· ոտքի՛ երկիր»:

Թուլուզի մէջ ալ Ժոսփէն կ'ըսէր թէ յաղթելու յոյս ունին, մինչ այլը վախ ունի կորսնցնելու: Համոզուած է որ երկիրը կ'ուզէ քաղաքականութիւն փոխել, ուրեմն՝ մեծամասնութիւն փոխել: Այս լուծումը, կ'ըսէ ընկերվարական պարագլուխը, ծրագրուեցաւ որպէս վերընտրութեան գործողութիւն եւ այսօր վերածուեցաւ իսկական ընտրութեան մը:

Այս երկու պարագլուխներու կողքին, բաւական ժժդոյն են զանազան հոսանքներու բանբերները, որոնք սակայն կը նան օգտուիլ երկրին մէջ տիրող ընդհանուր դժգոհութենէն եւ որու հետեւանքով ձայներու ցրւում կ'ըլլայ: Առաջին շրջանին մանաւանդ, կուսակցութիւններու դլխաւոր մտահոգութիւնը կը վերաբերի ձեռնպահութեան որ կրնայ մեծ համեմատութիւններու հասնիլ: Կապմուած են նաեւ քանի մը միութիւններ որոնք կը բողոքեն ճերմակ քուէներու նկատի չառնուելուն դէմ: Արդարեւ, Ֆրանսայի մէջ, ճերմակ քուէն չեղեալ կը համարուի, մինչ այլ երկիրներու մէջ հաշուի կ'առնուի, նոյնիսկ թեկնածուներու անունները կրող թղթիկներու կողքին կան սպիտակ թղթիկներ: Բողոքողները, իրաւացի կերպով կ'առարկեն որ սպիտակ քուէն տեսակէտ է, ժխտական արտայայտութիւն մըն է որ պէտք է նկատի առնուի:

— Հարցախոյզերը արդիւնած են Ֆրանսայի մէջ ընտրապայքարի վերջին չաթաթը, բայց, նոյնը չէ պարագան այլ երկիրներու համար: Եթէ Փորթուկալ Ֆրանսայի պէս նոյն օրէնքն ունի, Սպանիա միայն հինդ օր առաջ կ'արդիլէ, Յունաստան՝ երկու: Իտալիոյ մէջ երկու չաթաթ արդիլուած է եւ չորս՝ Լիւքսանպուրկ: Ոչ մէկ արդիլք կայ Դանիա, Հոլանտա, Իրլանտա, Շուէտ, Աւստրիա, Պելժիա, Մեծն–Բրիտանիա եւ Գերմանիա: Այս չարթու ժուրնալ տը Ժրնեւ հարցախոյզ մը ըրած է Ֆրանսա որու կարելի է տեղեկանալ էնթերնեթի միջոցաւ: Այս կեղծաւորութեան դէմ բողոքելու համար, Մայիս 23–ին, Լա Ռեփիւպլիք տէ Փիրէնէ հրատարակած է հարցախոյզ մը, բացատրելով նաեւ թէ պատճառ չկայ որ քանի մը առանձնաչնորհեալներ, որոնք էնթերնեթ ունին կարենան տեղեկանալ եւ ուրիշներ՝ ոչ:

— 9–րդ ընտրաշրջանին մէջ (Ալֆորվիլ եւ մաս մը Վիթրիէն) ընկերվարական–քաղաքական՝ Ռընէ Ռուքէ: Համայնավարները ժժդոհ են ընտրական շրջաններու կարատումէն (փասքուալի կողմէ) որու հետեւանքով նոյն շրջանի իրենց թեկնածուն է փօլ Մերսիէքա եւ Մայիս 23–ին իւմանիթէ կ'արձագանդէր Վիթրիի քաղաքապետին համայնապատ գործունէութեան, որպէս լատեսութիւն մը ցուցաբերելու համար, մինչ Լիպերասիոն ապահով կը նկատէր Ռուքէի ընտրութիւնը: Շրջանի (Ալֆորվիլ) Հ·Ց·Դ·ն կը հրաւիրէ քուէարկելու ի նպաստ Ռ· Ռուքէի, Արնուվիլ–Սըվրանի 12–րդ ընտրաշրջանին մէջ ալ, ի նպաստ՝ Տոմինիք Սթրօս–Քահնի:

***

Հաւանաբար, ոչ մէկ ընտրաշրջանի աւարտին, քուէարկողը այնքան դառնութեամբ պիտի դիմէ քուէատուփ, քանի 16 տարիներու (չորսը՝ համակեցութիւն, երկուքը աջ եւ 10–ը՝ ձախ) երկարնքին միջին Ֆրանսացիին կեանքին մէջ ոչինչ բարելաւուեցաւ, ընտրական բոլոր խոստումները օդը ցնդեցան աւելի քան երբեք եւ հորիզոնին վրայ ալ յոյսի նշոյլ մ'իսկ չկայ բարելաւման:

Այս պայմաններուն մէջ, ինչ նախընտրութիւն կարելի է ունենալ: Քուէարկողը, հաւանաբար, պիտի խորհի քուէն տալ անոր՝ որ ալ աւելի սեւ օրերու հեռանկար մը չի ներկայացներ, բայց, այդ դուշակութիւնն ալ այնքան դիւրին չէ, աչքէն զատ ձախին ալ բան յուսախաբութիւններուն պատճառ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄՈՍԿՈՒԱ. խիստ քննադատական մը ուղղած է Անգլիայի, իրաքեան հողին վրայ կատարուած դինեալ գործողութիւններուն համար: Արտաքին նախարարութեան բանբերը ըսած է որ իրենք կոմմանակից են ահաբեկչութեան դէմ պայքարին, բայց անընդունելի կը նկատեն այդ նպատակով երկրի մը զերիշխանութեան ոտնակոխումը եւ մեծ թիւով քաղաքացիներու սպանութիւնը: Բանբերը յոյս յայտնած է որ Թուրքիա ողջմիտ կը գտնուի ու Իրաքի տարածքէն անմիջապէս եւ կը քաշէ իր ուժերը:

ԹՈՒՐՔԻՈՑ բուռն բողոքին տեղի տուած է ՄԱԿ–ի Ընդհ. Խորհուրդէն ընդունուած բանաձեւ մը որ կը վերաբերի երկիրներու միջեւ ջուրերու բաշխուին: Բանաձեւը վէթոյի իրաւունք կուտայ երկրի մը որ համաձայն չի գտնը–ուիր իր տարածքէն անցնող ջուրերուն առընչուած որեւէ կարզադրութեան, երբ այդ կարզադրութիւնը կ'ընկ դրացի երկիրը ուր կը գտնուի այդ ջուրերուն ակը: Թուրքիա միշտ ջուրի հարց ունի Սուրիոյ հետ եփրատի եւ Տիգրիսի պատճառով: Ծանօթ է որ երկու գետերն ալ ծնունդ կ'առնեն Թրքական տարածքներէ, յետոյ կ'անցնին Սուրիայէն· վերջին տարիներուն Թուրքիա ամբարտակներ կառուցանելով երկու գետերուն վրայ, հետզհետէ աւելի քիչ քանակութեամբ ջուր ձգած է Սուրիոյ որ յաճախակի կերպով կը բողոքէ այս կացութեան դէմ: Թուրք մամուլը քանաձեւին քէուարկումը կը բացատրէ ԱՄՆ–ու մատուցուած մեկ խաղով որուն նպատակն է Միջին Արեւելքի խաղաղութեան հոլովոյթին մէջ առնել Սուրիան, զայն սիրաշահելով ի հաշիւ Թուրքիոյ: Բանաձեւին դէմ քուէարկած են Թուրքիա, Չինաստան եւ Պուրունտի:

ԵԼՑԻՆ պաշտօնական կերպ Պաշտպանութեան իր նախարարը՝ Իգոր Ռոդիոնով: Յայտարարեց թէ ոչ միայն դոհ չէ նախարարէն, այլեւ վրդոված է այն ձեւէն որ ան բանակին բարենորոգումը կը վարէ: Նոյն պատճառով պաշտօնանկ եղած է նաեւ ռազակոյտի պետը՝ Վիկտոր Սամսոնով:

ՊԱՂԵՍՏԻՆԵԱՆ ԻՇԽԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ձերբակալած է իր ամէնէն ծանօթ լրագրողներէն մէկը՝ Տաուտ Քութպաղ որ կը հաղորդէր Ժորհորդարանին վիճարկումները հեռատեսիլէն: Մայիս 22–ին, մերժուած էր իր ազատ արձակումը այն պատրուակով որ նախագահը բացակայ է: Արաֆաթ Գահիրէ կը գտնուէր: Լրագրողը ամերիկեան անցագիրը կը կրէ:

ԱԼՃԻԷՆ քանեւեւհինգ քիլոմեթր հարաւ, Պուֆարիքի կեդրոնը թակարդ – կառքի մը պայթումէն 12 հոգի մեռած է:

ՇՈՒՐՋ 100 ՔԻԼՐՏԵՐ ցոյց մը ըրած են Մայիս 22–ին Սթրազպուրկի Եւրոպայի Ժորհուրդի կեդրոնատեղիին առջեւ բողոքելու համար հիւսիսային – Իրաքի հարաւային Քիւրտիստանին դրաման դէմ Մայիս 14–էն ի վեր: Կը բողոքէն նաեւ «Քիւրտ ժողովուրդին ջարդին դէմ 70 հազար Թուրք պինուորներու կողմէ, որոնք 40 քիլոմեթր մտած են Իրաքի հիւսիսը»: 200 Քիւրտեր այ նման ցոյց մը ըրած են Ժընեւ ՄԱԿ–ի կեդրոնատեղիին առջեւ եւ երեք ժամ դրաւած են չէնքին մէկ մասը պահանջելով որ Միացեալ – Ազգերը զատապարտեն Թրքական այս յարձակումը:

ՊՈՆՏիի (վարիդեան արուարձան) պատանիին մարդասպանը որ յաջողած էր խոյս տալ, ոստիկանութեան յանձնուեցաւ: Նասիմ, 17 տարեկան է, եւ արդէն իսկ ձերբակալուած միւս երեք երիտասարդներուն հետ, յարձակած էր 15 տարեկան աշակերտի մը վրայ ժամացոյցը պահանջելով եւ անոր մերժումէն եաք դաշունահարած էր տղեկը: Մամուլը յայն տեղ կուտայ («Լիպերասիոն»՝ նաեւ խմբագրականով) պատանիներու մօտ այս բռնութեան ծաւալումին ի տես եւ որուն ճարը չի գտնուիր հակառակ «քաղաքի» նախարարութեան մը գոյութեան:

«ՇԱՐԺԷՆՓՐԷՍ»

(Մայիս 22 / 23)

ԵՐԵՒԱՆ – ՀԱԼԷՊ
ՅԱՄԱՔԻ ՃԱՄԲԱՅ

Փոխադրութեան նախարարութեան պատասխանատուութիւն մը Մայիս 19 – 22 այցելած է Սուրիա: Սատրազրուած է համաձայնագիր մը Երեւան – Հալէպ հանրակառքի ճամբուն բացումին մասին: Ըստ այդ համաձայնագրին, առաջին երթը տեղի կ'ունենայ Երեւանէն Հալէպ Յունիսի կէսերուն:

***

ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՇՏՕՆԵԱՆԵՐՈՒ ՄԵՂԱՄԱԿՈՒԹԻՒՆԸ ԹՄՐԵՑՈՒՑԻՉԻ ՅԱՆՑԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

Հայաստանի դատախազութեան քննչական բաժանմունքի մէկ հետաքննութեան ընթացքին յայտնաբերուած է թմրեցուցիչ դործածող յանցագործներու խումբ մը: Սոյն թղթածրարին առընչուած են նաեւ Ներքին եւ Ազգային Ապահովութեան նախարարութիւններու քննչական կազմի պաշտօնեաներ: Արդելափակուած են Ապարանի ներքին գործերու բաժնի քննիչ Վահան Գասպարեան, մեծ չափով կաշառքի առացման եւ պաշտօնական դիրքի չարաշահման, Արարատի ՆԳ քննչական բաժանմունքի պետ Արմէն Մաչասրեան՝ մեծ չափով կաշառքի միջնորդութեան մեղադրանքով: Իսկ կոտայքի ՆԳ բաժնի քննչական բաժանմունքի պետ Տիգրան Աստարեան նման յանցանքներու մեղադրանքով եւ արդելափակման պահանջով կը հետապնդուի:

Ցայտարարեց թէ ոչ միայն դոհ չէ նախարարէն, այլեւ վրդոված է այն ձեւէն որ ան բանակին բարենորոգումը կը վարէ: Նոյն պատճառով պաշտօնանկ եղած է նաեւ ռազակոյտի պետը՝ Վիկտոր Սամսոնով:

ՊԱՂԵՍՏԻՆԵԱՆ ԻՇԽԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ձերբակալած է իր ամէնէն ծանօթ լրագրողներէն մէկը՝ Տաուտ Քութպաղ որ կը հաղորդէր Ժորհորդարանին վիճարկումները հեռատեսիլէն: Մայիս 22–ին, մերժուած էր իր ազատ արձակումը այն պատրուակով որ նախագահը բացակայ է: Արաֆաթ Գահիրէ կը գտնուէր: Լրագրողը ամերիկեան անցագիրը կը կրէ:

ԱԼՃԻԷՆ քանեւեւհինգ քիլոմեթր հարաւ, Պուֆարիքի կեդրոնը թակարդ – կառքի մը պայթումէն 12 հոգի մեռած է:

ՇՈՒՐՋ 100 ՔԻԼՐՏԵՐ ցոյց մը ըրած են Մայիս 22–ին Սթրազպուրկի Եւրոպայի Ժորհուրդի կեդրոնատեղիին առջեւ բողոքելու համար հիւսիսային – Իրաքի հարաւային Քիւրտիստանին դրաման դէմ Մայիս 14–էն ի վեր: Կը բողոքէն նաեւ «Քիւրտ ժողովուրդին ջարդին դէմ 70 հազար Թուրք պինուորներու կողմէ, որոնք 40 քիլոմեթր մտած են Իրաքի հիւսիսը»: 200 Քիւրտեր այ նման ցոյց մը ըրած են Ժընեւ ՄԱԿ–ի կեդրոնատեղիին առջեւ եւ երեք ժամ դրաւած են չէնքին մէկ մասը պահանջելով որ Միացեալ – Ազգերը զատապարտեն Թրքական այս յարձակումը:

ՊՈՆՏիի (վարիդեան արուարձան) պատանիին մարդասպանը որ յաջողած էր խոյս տալ, ոստիկանութեան յանձնուեցաւ: Նասիմ, 17 տարեկան է, եւ արդէն իսկ ձերբակալուած միւս երեք երիտասարդներուն հետ, յարձակած էր 15 տարեկան աշակերտի մը վրայ ժամացոյցը պահանջելով եւ անոր մերժումէն եաք դաշունահարած էր տղեկը: Մամուլը յայն տեղ կուտայ («Լիպերասիոն»՝ նաեւ խմբագրականով) պատանիներու մօտ այս բռնութեան ծաւալումին ի տես եւ որուն ճարը չի գտնուիր հակառակ «քաղաքի» նախարարութեան մը գոյութեան:

ԱՄԵՐԻԿԱՀԱՅ ՎԱՐԺԱՐԱՆՆԵՐԸ

ՖԵՐԱՀԵԱՆ ԱԶԳԱՅԻՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Գրեց՝ ՀՐԱՆԴ ԱՃԵՄԵԱՆ

Վարժարանը 1965 Սեպտեմբեր 13–ին կը սկսի ուսումնական երկրորդ տարեշրջանը, 43 աշակերտներով: Նկատի առած այն՝ որ Ֆերահեանի կտակը պիտի յատկացուէր Ամերիկայի մէջ հայկական ամէնօրեայ վարժարանի մը, ժամանակը հասած էր օգտուելու այդ կտակէն, քանի որ զպրոցը արդէն բացուած էր եւ կ'արձանագրէր յաջողութիւններ:

Այդ ուղղութեամբ տարուած աշխատանքները կ'ունենան դրական հետեւանք մը: Նոյեմբեր 10–ին, վարժարանի սրահին մէջ տեղի կ'ունենայ հաւաքոյթ մը, որուն ներկայ կ'ըլլան առաջնորդ Հրանդ Արք. Աճեմեան, Սմբատ Ծ. Վրդ. Լափճեան, Ազգային Կեդրոնական Վարչութեան, ատենապետ՝ ճէք Զաքմճեան, զպրոցին տնօրէնն ու ուսուցչական կազմը, հոգաբարձութիւնը, մինչ այդ բացուած հայկական երկրորդ՝ Մեսրոպեան Ազգային Վարժարանի տնօրէնը՝ Թորգոմ Փօսթաճեան, Առաջնորդարանի կողմէ նշանակուած՝ Սրբոց Նահատակաց վարժարանի Ուսումնական Մարմնոյ չորս անդամները՝ Տօքթոր Սթենլի Կօրտըն (Ղազարեան), իրաւաբան Լեւոն Լեւոնեան, Արշակ Տիգրանեան եւ Մորէն Փափազեան եւ զպրոցին զօրավիգ եղող հիւրեր:

Մորէն Փափազեան խօսք առնելով կ'ողջունէ ազգային բարերարներ Տէր եւ Տիկին Մաթէոս Ֆերահեանի յիշատակը, նշելով որ կտակը կաթիլ – կաթիլ քըրտինքով չահուած էր սրբազան նպատակի համար, որ էր՝ զպրոցաշէնութիւն: Ապա, կտակակատարները՝ Արշակ Տիգրանեան եւ Ալպէր Ճարութիւնեան Առաջնորդին կը յանձնէին 235·000 տոլարի վճարագիրը մը:

Հրանդ Արք. կը յայտարարէ թէ այլեւս Ֆերահեան ամրոցին երազը իրագործուած է եւ թէ, այդ դիշեր, Մուրատ – Ռափայէլեան, Սանասարեան եւ Պէրպէրեան բարձրագոյն վարժարաններու ցանկին վրայ անուն մը եւս պիտի աւելնայ եւ այդ օրէն սկսեալ Սրբոց Նահատակաց Բարձրագոյն Վարժարանը պիտի կոչուի Սրբոց Նահատակաց Երկրորդական Վարժարան: Ստեղծուած յուզիչ մթնոլորտին մէջ կ'ըլլան սրտբուխ նուէրներ: Արշակ Տիգրանեան եւ Ալպէր Ճարութիւնեան, իրրեւ կտակակատար իրենց առանալիք 15·000 տոլարի գումարը ամբողջութեամբ կը նուիրեն զպրոցին:

Պատմութեան համար հարկ է նշել որ Ֆերահեան կտակը Լոս – Անճըլըսի հայկական գաղութին մէջ առիթ տուած է խուլ պայքարի մը: Ծանօթ է որ կտակը պէտք է յատկացուէր Ամերիկայի մէջ հիմնուելիք հայկական առաջին դպրոցին: Արդ, մինչ Գարբրիէլ Ինճէճիկեան, Պէյրութէն սկսեալ, 1961–էն ի վեր գործնական քայլերու կը դիմէր Ամերիկայի մէջ բանալու համար հայկական առաջին ամէնօրեայ վարժարանը, Լոս – Անճըլըսի մէջ, «Մեսրոպեան» չարաթօրեայ ղեկավարութեան խնամակալութիւնը 1959–ին իր գլխաւոր հոգամասին վրայ ամէնօրեայ դպրոց մը հիմնելու նպատակով 1963 Յունուարին կը կազմէ Դպրոցի Շինութեան Յանձնախումբ մը: Նոյն տարուան Նոյեմբեր 20–ին, Հայ Կրթական Հիմնարկութիւնը կ'որոշէ առանձնել առաջին հայ կրթական հաստատութեան նախաձեռնութիւնը եւ այդ նպատակին համար կը քուէարկէ 60 հազար տոլարի գումար մը: Մինչ դպրոցի կառուցման աշխատանքները յառաջ կը տարուէին, Գարբրիէլ Ինճէճիկեանի ջանքերը աւելի չուտ արդիւնաւորուելով, 1964 Սեպտեմբեր 14–ին կարելի կը դառնայ Սրբոց Նահատակաց Վարժարանին բացումը, խելով Ամերիկայի մէջ հայկական առաջին վարժարանի կոչումը:

1965 Սեպտեմբեր 13–ին է որ կը բացուի «Մեսրոպեան» ազգային ամէնօրեայ վարժարանը: Նկատի առած այն՝ որ, հաւանաբար, Գարբրիէլ Ինճէճիկեանի եւ «Մեսրոպեան»ի խնամակալութեան՝ ամերիկահայ անդրանիկ վարժարանի հիմնադրութեան համար թափած ջանքերուն մէջ գոյութիւն ունէր Ֆերահեան կտակէն օգտուելու միտումը, 1965 Նոյեմբեր 10–ի հաւաքոյթէն եռաբնականաբար ծայր կուտայ անոր տիրանալու պայքար մը: Ցիշեալ հաւաքոյթին, 235·000 տոլարի վճարագիրը Ազգային Առաջնորդարանին կը յանձնուի, պայմանաւ որ դրամագլուխը մնայ անձեռնմխելի եւ միայն տոկոսը յատկացուի բացուած առաջին վարժարանին, այսինքն՝ «Սրբոց Նահատակաց»ին, որ այնուհետեւ պիտի կոչուէր Սրբոց Նահատակաց Ֆերահեան Ազգային Երկրորդական Վարժարան: «Մեսրոպեան» վարժարանի պատասխանատուները, անշուշտ, դժգոհ կը մնան այս կարգադրութենէն: Չորս տարի ետք, 1969–ին, գործին մէջ պատահումի առաջքն առնելու նպատակով կ'որոշուի կտակին երկու երրորդը յատկացնել Ֆերահեան Ազգային վարժարանին եւ մէկ երրորդը՝ Մեսրոպեան Ազգային վարժարանին:

Ֆերահեան վարժարանի խնամակալ մարմինը, արդիական ոճով երկրորդական վարժարանի չէնք մը կառուցանելու նպատակով, օգտուելով Ֆերահեանի կտակէն, 1969–ին կը գնէ զպրոցին կից ուրիշ կալուած մը եւ 1973–ին՝ անոր կից ուրիշ կալուած մը, եկեղեցւոյ եւ զպրոցի կալուածներուն ընդհանուր տարածութիւնը բարձրացնելով երեքուկէս արտավարի:

Կառուցուելիք զպրոցի չէնքին նախագիծը կը պատրաստէ ճարտարապետ Վահրամ Ճէպէճեան: Շինութեան համար կը նախատեսուի 800 հազար տոլար: Կը նշանակուին Շինութեան եւ Տնտեսական Յանձնախումբեր, որոնք գործի կը լծուին դումարը գոյացնելու համար:

1974 Օգոստոս 26–ին տեղի կ'ունենայ համալիրին չորս թեւերէն մէկուն հիմնարկէքը. երկյարկանի կառոյց մը, որուն երկրորդ յարկին վրայ չորս դասարաններ եւ վարի յարկին վրայ սրահ – ճաշարան մը 200 հոգիի համար: Շինութիւնը կ'ամբարտի 1976 Մայիս 23–ին: Սրահը կը կրէ «Միհրդատ Տիգրանեան» անունը, իր արժանաւոր գումարին 25 հազար տոլար նուիրատուութեամբ:

1977 Սեպտեմբեր 11–ին տեղի կ'ունենայ երկրորդ թեւին բացումը. դարձեալ դասարաններ եւ գրադարան – ընթերցարան մը: Ցիշեալ չարաբեր ճաշ կարապետեան 40 հազար տոլար կը նուիրէ եւ իրրեւ երախտագիտութիւն, գրադարանը կը կոչուի իր անունով:

Այդ տարին, երկրորդական վարժարանին աշակերտութեան թիւը կը հասնի 200–ի: Նկատի առած այն՝ որ աշակերտութեան թիւը կ'աճի եւ յաճախ տեղի չգոյութեան պատճառաւ կը մերժուի ապագային ընդունիլ, ինչպէս նաեւ երկրին մէջ տիրող անտեսական պայմաններու հետեւանքով չնարաբարակաղ ծախքերը ապագային կը բարձրանան, պատասխանատու մարմինները կ'որոշեն դրամատուներէն մեծ գումարներ փոխ առնելով ամբողջացնել համալիրին կառուցումը:

Այդ շրջանին Լիբանանէն, Պարսկաստանէն, Կ. Պոլսէն եւ խռովեալ այլ երկիրներէ ծայր կուտայ հայ ընտանիքներու հոսք մը դէպի Միացեալ – Նահանգներ, յատկապէս Լոս – Անճըլըսի շրջանը: Օրուան պահանջքին պատասխանելով, 1978–ի աշնան կը հիմնուի նաեւ նախակրթարանի եւ մանկապարտէզի բաժինը: Ֆերահեան վարժարանը, համալիրի չորս թեւերու կառուցումով, կ'օժտուի նաեւ ընդարձակ մարզասրահով մը, պարսկահայ բարերար Գէորգ Մէհթիսեանի 100 հազար տոլարի նուիրատուութեամբ, ի յիշատակ իր հօր՝ Արզուման Ասէտիսեանի, որուն անունը կը կրէ սրահը:

1987 Դեկտեմբեր 5–ին, հանդիսաւոր ընթացքին, կը հրկիզուի Ֆերահեան զպրոցի համալիրին պարտամուրհակը:

1964–ին 12 աշակերտներով բացուած ամերիկահայ առաջին վարժարանը 1978ին ունէր արդէն 200 աշակերտներ Երկրորդական բաժնին մէջ: Երբ 1978 – 1979 տարեշրջանին կը բացուի նաեւ նախակրթարանի բաժինը, Երկրորդականը կ'ունենայ 322, իսկ նախակրթարանը՝ 120 աշակերտ: 1988–ին Ֆերահեան վարժարանի երկրորդական բաժնի աշակերտներուն թիւը կը հասնի 327–ի, իսկ նախակրթարանինը՝ 324–ի: Պատասխանատու մարմինները, տեղի չգոյութեան պատճառաւ հայ աշակերտները հայկական վարժարան յաճախելու կարելիութենէն չզրկելու համար, 1988–ին կը գնեն չորս արտավար տարածութեամբ եւ չուրջ 2 միլիոն տոլար արժողութեամբ նոր դպրոցի համալիր մը, որ կը գտնուի Սան – Ֆերնանտօ հովիտի՝ Սըփըլվիտա քաղաքի Փարթինիա եւ Հէյվընհըրսթ փողոցներուն անկիւնը:

1989–ի աշնան, երկրորդական բաժնի բարձրագոյն երեք կարգերը կը փոխադրուին նոր համալիրը, իսկ տարի մը ետք, անոնք կը փոխարինուին Ծաղկոցէն մինչեւ նախակրթարանի Գ. կարգերով:

ԵՐԲՈՐԴ ՀԱԶԱՐԱՄԵԱԿԻ ԸՆԴԱՌԱՋ

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻ ՃԱԿԱՏԱԳԻՐԸ ՕՐԱԿԱՐԳԻ ՎՐԱՅ

Երկար տարիներ լի վեր ակնկալուած՝ հայրենի նախագահական հրամանագիրը, որ կը հիմնադրէ Հայաստան – Սփիւռք յարաբերութեանց պետական խորհուրդը, ողջունելի է իր ինչիչ ընոյթին համար անկասկած: Հայաստանի Գ. Հանրապետութեան հռչակումէն ասդին, հայ արտասահմանը «առ հաչիւ թողլքուած»ի հոգեվիճակ մը կ'ապրէր: Արտասահմանեան բոլոր նախաձեռնութիւններն ու ջիրքորոմանները ճեւով մը, մասնակիօրէն պարապին մէջ կ'արձագանգէին, ենթադրելով անխուսափելի հարցադրում մը, լռելեայն կամ հրապարակային, – ի՞նչ հանդամանքով...

Ի՞նչ հանդամանք կը ներկայացնէր արտասահմանի Հայը՝ Հայաստանի հանդէպ եւ յաչս իր ըրջապատին: Հայրենիքին կապակցութեամբ ի՛նչ հանդամանք կը ներկայացնէինք մե՛նք մեր խօսքերուն եւ արարքներուն մէջ: Ի չգոյէ հայրենի պետութեան կողմէ ճանաչումի մը, արտասահմանի Հայը կ'անդիտանար (ցնոր տըրնօրինութիւն կ'անդիտանայ) իր դոյավիճակը հանդէպ մայր երկրին: Թէեւ այս մասին կը մտածուէր առաջին րոպէէն իսկ, եւ ասիկա կասկած չի վերցներ, եւ հակառակ անոր տեխդողական ընոյթին ու կարեւորութեան, հարցը նախապատուութեանց ցանկին վրայ առաջնահերթ տեղ մը չէր գրաւեր ցարդ:

Ասիկա հասկնալի է, նկատի ունենալով արտաքին ծանր ճնշումները, որոնց տակաւին ենթակայ կը մնայ այսօր ալ մեր երկիրը, եւ ներքին այլազան ծանրակշիռ դժուարութիւնները, զորս կը դիմակալէ: Այլ ժամանակը եկած էր, ի հեճուկս այս դժուարութեանց, հիմնական կարգադրութիւններ տեսնելու այս հարցին կապակցութեամբ, կրկնապէս կենսական, քանի որքան արտասահմանի հայութեան վերապրումը կախեալ է Հայաստան – Սփիւռք յարաբերութեանց ամրապնդումէն, Հայաստան իր հերթին պէտք ունի արտասահմանի զօրակցութեան:

Նախագահական հրամանագիրը (*), բաղկացած՝ երեք յօդուածներէ (**), 1997 Մայիս 5–ի թուականով, ներկայացնելով Համակարգման Պետական Խորհուրդին գոյառումն ու կազմը, չեզոքացնել կ'ըլլայ կարեւորութիւնը առաքելութեան, զոր ստանձնելու է այս խորհուրդը: Ակնյայտ է բարձր մակարդակով եւ լուրջ հանգամանքով խորհուրդ մը կարելի չէր ապակընկալել: Զայն կը գլխաւորէ վարչապետ մը, իր չուրջ ունենալով չորս նախարարներ, Մարզպարանի փոխ – նախագահ մը, հանրապետութեան նախագահի դիւանապետ մը եւ «Հայաստան» հիմնադրամի գործադիր տնօրէնը:

Հրամանագրին երկրորդ յօդուածը պատուոյ կուտայ հայրենի նորակազմ խորհուրդին՝ միամսեայ ժամանակաշրջանի մը մէջ «մշակել եւ հաստատել խորհուրդի գործունէութեան աշխատանքային կանոնակարգը». իսկ եռամսեայ ժամանակաշրջանի մը մէջ, արտասահմանեան մասնագէտներու մասնակցութեամբ մշակել եւ Հայաստանի հանրապետութեան նախագահին վաւերացման ներկայացնել Հայաստան – Սփիւռք յարաբերութեանց համակարգման եւ համահայկական ցանցին ստեղծման համապարփակ ծրագիր մը:

Եթէ չենք սխալիր, պետական ներկայ խորհուրդը իր առջեւ ունի չորս ամիս, վերջնական ծրագիրը նախագահական վաւերացման յանձնելու համար, – առաջին ամիսը՝ գործունէութեան յայտագիր մը հաստատելու, եւ երեք ամիս ալ՝ այդ անգամ արտասահմանի մասնագէտներուն մասնակցութեամբ վերջնական ծրագիր մը մշակելու համար: Այսպէս կը հասնինք Սեպտեմբեր 5–ի ժամկէտին:

Եթէ նկատի ունենանք այն կապը, որ խորհուրդը կը կապէ մէկ կողմէ հանրապետութեան նախագահին՝ յանձին այս վերջինի դիւանապետին, եւ միւս կողմէ Հայաստանի Մարզպարանին՝ յանձին Մարզպարանի փոխ–նախագահին, պատկերացումը կ'ամբողջանայ, – իսկական կառավարական վարչամեքենայ մըն է որ կը տեղադրուի արտասահմանի հայութեան համար:

Այս հանդրուանէն անդին կը մնայ ըսպասել չորս ամիս, տեսնելու համար արդիւնքը այն աշխատանքներուն, որոնց ձեռնարկուած է Երեւանի մէջ, Մայիս 5–էն ի վեր: Մեր մտահոգութիւններուն առաջին պատասխան մը բերող՝ հայրենի նախագահական այս նախաձեռնութիւնը, երրորդ հազարամեակի ընդառաջ, կը հարցապնդէ մեզմէ իւրաքանչիւրը անհատապէս եւ համայն սփիւռքը հաւաքաբար, առանց կանխակալ դիրքորոշումի, առանց սակայն դադրի մտածելէ մը ընելու առաջադրուած խորհրդակցութեան առնչութեան չուրջ: Նախագահական հրամանագրին լրջութեան գրաւականը այդպիսի յուշմունքի մը չգոյութիւնն է: Արդարեւ նման մտածելակերպ մը խոստումի մը ձեւն ունենալով, յանձնառութեան տակ պիտի դնէր հայրենի կեդրոնական կառավարութիւնը: Կը բաւականայ աչքի առաջ ունենալ Պետական Մորհուրդի անդամ չորս նախարարներուն հանդամանքները, գաղափար մը կազմելու համար խորհրդակցութեանց նիւթ ծառայելու սահմանուած հարցերու մասին: – Այսպէս պիտի արծարծուին քաղաքականութեան, կրթութեան, մշակոյթի ու մարմնակրթանքի եւ ֆինանսական հարցերը: Նախկին գործընթացին հետ համեմատած՝ նորութիւն կը կազմեն առաջինն ու վերջինը, որոնք բան մը աւելի կը բերեն կապերու ամրապնդման տեսակէտով:

Այս հրամանագիրը կը բանայ երկարաշունչ գործունէութեան ընդարձակ աշխատավայր մը, եւ ներելի պիտի չըլլար կանխակալ որեւէ դիրքորոշում այս նախաձեռնութեան կապակցութեամբ: Ներկայ հանդրուանին վրայ մեր խորհրդածութիւնները կանգ կ'առնեն մաղթանքներու եւ յուսադրումներու սահմանագիծին վրայ. մաղթանքն ու յոյսը՝ թէ սփիւռքի բազմերանգ հայութեան երեւելի եւ աներեւոյթ խնդիրներուն լաւատեղեակ պատասխանատուները կը յաջողին տակուն հիմերու վրայ դնել Հայաստան – Սփիւռք գործակցութիւնը, նոր թափ տալով անոր:

Ն. ԹՕՓՈՒԶԵԱՆ

(*) Տե՛ս «Ծառաջ», Մայիս 8, 1997:

(**) Երրորդ յօդուածը կը ճշդէ հրամանագրին գործադրութեան թուականը՝ 1997, Մայիս 5:

ՄԻՋԻՆ ԱՍԻԱԿԱՆ ՔԱՐԻՒՂԻՆ ՈՒ ԿԱԶԻՆ ԳՐԱԻԱՐԿՆԵՐԸ

Ուժանդակի համաշխարհային մրցակցութեան մէջ Միջին Ասիան իր հարուստ պաշարներով ուշադրութիւնները կեդրոնացնող չոլանի մը կը վերածուի օրէ օր: Քարիւղատար խոզովակաշարերու այժմէական ուժգնութիւնը մեծ դեր ունի այս զարգացումին մէջ, քանի որ քարիւղի չուկային կ'առընչէ ոչ միայն նաւթահորերու տէր երկիրները, այլ նաեւ չոլակայ երկիրներ որոնց տարածքէն կ'անցնին քարիւղատարները:

Վերջերս այս մարզին մէջ ռուսեւամերիկեան հակադրութեան մը պատճառ դարձած են Թիւրքմէնիստանի քարիւղի եւ կազի պաշարները, ճիշդ այն նոյն ձեւով որ անցեալ դարուն մրցակցութեան մէջ կային Ռուսաստան ու Մեծն Բրիտանիա: Նոր մրցակցութեան կողմերէն են Չինաստանը, Ճափոնը, Իրանը, Փաքիստանը, Սաուտի Արաբիան, Աֆղանիստանը: Այս բոլորը, այն պատճառով որ նոյն շրջանին ծրագիր մը կը նախատեսէ Թիւրքմէնական քարիւղը արտահանել ոչ դէպի Արեւմուտք, այլ դէպի արեւելք. դէպի Ճափոն: Միացեալ – Նահանգներու ճակատին վրայ ալ նորութիւնը այն է որ հակադրուողը քաղաքական ուժերը, դէմքերը չեն, այլ քարիւղի մեծ ընկերութիւնները:

Արդիական չրջանէն ժառանգուած հզօրագոյն եւ քարիւղատարներուն Ռուսաստանի տէր կանդնելու կեցուածքը շրջացուցած էր Ուզբեկներն ու Թիւրքմէնները որոնց Թիւրքմէնիստանի Միացեալ – Նահանգներ, Ներդրումներ կատարելով, Ատոր արդիւնքը չէ եղած բնականաբար երկու երկիրներուն մէջ մարդկային իրաւունքներ, ժողովրդավարութեան ոտնակոխ վիճակը: Միացեալ – Նահանգները կը մղեն իրենց դաշնակից Թուրքիան, Իսրայէլն ու Փաքիստանն ալ որպէսզի միանան իրենց ներդրումներուն Թիւրքմէնիստանի ու Ուզբէկիստանի մէջ: Մինչ Ռուսիա այս մարզին մէջ կը դոյնակցի Ղազախստանի, Կիրգիզիստանի, Տաճիկստանի, Իրանի հետ:

Շրջադրուած խոզովակաչարը Թիւրքմէնական կազը պէտք է ձափոն փոխադրէ: 8000 քիլոմեթր երկարութիւն պիտի ունենայ, պիտի արժէ 22 միլիառ տոլար: Մինչեւ վինական ափը երկարող առաջին մասը 12 միլիառ տոլար պիտի արժէ: Մնացեալը ծովուն տակէն պիտի հասնի ձափոն:

Բ. ծրագիր մը կը վերաբերի դէպի հարաւ երկարող քարիւղատարի մը. դէպի Աֆղանիստան ու Փաքիստան: Այս մէկը թէեւ առ այժմ մէկդի դրուած է աֆղանական բախումներու պատճառով: Թիւրքմէնիստան եւ Ուզբէկիստան կը նախընտրեն Իրանի հետ գործակցիլ որ դէպի Պարսից ծոց ամէնէն կարճ ճամբան է: Սակայն արեւմտեան դրամատուներ չատ տրամադիր չեն դէպի հոն խողովակաչարի մը նիւթականը հայթայթելու, նկատի առած այդ երկրին դէմ Միացեալ – Նահանգներու չրջափակումը: 1995 Ապրիլին ապարդիւ կարդալով Ուաշինկթընի, Թիւրքմէն նախագահը Իրանի ու Թուրքիոյ հետ ստորագրեց համաձայնութիւն մը, դէպի Եւրոպա կազատար մը կառուցանելու: Ան տարեվերջին աւարտած պիտի ըլլայ ու գործածութեան դրուի:

Ասիկա չափման անցուց Ուաշինկթընը որ չեչտուած հետաքրքրութեամբ դարձաւ դէպի կասպիական եւ մինչեւ ասկան քարիւղի պաշարներուն: Փորձեց տարհամոզել Թիւրքմէն նախագահ Նիյազովը որ հրաժարի Իրանի մօտենալէ: Այսուհանդերձ, Աշխապատ Թեհրանի հետ քարիւղի փոխանակութեան համաձայնութիւն կնքեց, դէպի Եւրոպա քարիւղ արտածելու համար: Ուաշինկթընը բողոք ներկայացնելէ ուրիչ բան չդտաւ ընելիք:

Ներկայիս թէ՛ Ուաշինկթընը, թէ քարիւղի ամերիկեան մեծ ընկերութիւնները ամէն բան կ'ընեն որպէսզի կառուցուի Թիւրքմէնիստանէն, Աֆղանիստանէն ու Փաքիստանէն անցնող քարիւղատար մը որ միջին ասիական նաւթը պիտի փոխադրէ չրջանցելով Ռուսաստանն ու Իրանը: Ատկէ զատ, ամերիկեան իշխանութիւնները ամէն բան կ'ընեն չլսուելու համար ոչ ամերիկեան ընկերութիւնները: Գլխաւոր հարցականը այն է թէ Աֆղանիստանի բախումները չարունակուելու պարագային ինչպէս պիտի վարուին առղդելի Թալիպաններուն հետ,

ՔԱՂՀԱՆ

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՁԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

ՄԵԾԱՐԱՆՔ

«Յառաջ»ի տարիներու աշխատակից եւ Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան նախներէն, մանթեմանթիքի փրոֆէսէօր՝ Կարօ Ճովսէվեան արժանացած է Արժանեայ ազգային արդեան ասպետի աստիճանի չքանչանին Կրթական նախարարութեան կողմէ (Chevalier dans l'Ordre national du mérite, Ministère de l'Education nationale, enseignement supérieur et recherches):

ԶԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԱԿԱՆ ՊԱՏԱՐԱԳ ՎԻԵՆԻ ՄԷՋ

«Ես միշտ սիրած եմ փոքրիկ գաղութներուն ծառայել եւ ամէնուրեք փնտռել իւրաքանչիւր Հայ կամ Հայուհի որ մեր եկեղեցիին ու ժողովուրդին անբաժանելի մէկ մասնիկն է». Այս քանի մը պարզ բառերով Վիեննի հոգեւարքութեան անդամներուն քարի գալուստի խօսքին կը պատասխանէր Հայրապետական Պատուիրակի Փոխանորդ Տարօն Եպիսկոպոս ձեռնադրեալ որ սիրով ընդառաջած էր իրենց քաղաքին մէջ պատարագելու հրաւէրին: Այս բառերը քիչ մը տարօրինակ կրնային թուիլ գուցէ Մարսէյլի կամ հարաւային Ֆրանսայի նման կարեւոր դաղութի մը պատասխանատուին չուրթերուն վրայ: Իր ղրկող պատասխանը Վիեննի հաւատացեալներուն խնդրանքին բաւական էր ապացուցանելու համար որ իրօ՛ք իր մէջը կայ հոգեւորականին պատշաճ ծառայասիրութիւնը:

Վիեննի գաղութը Տարօն Եպիսկոպոսի սիրած փոքրիկ համայնքներէն մէկն է, ճիշդ է, սակայն կիրակի, Մայիս 11–ին տեղւոյն Սուրբ Թէոդորոս Եկեղեցին ապատ աթոռ չէր մնացած: Մնայուն հովիւ ղրկուած նման համայնքներուն համար, եպիսկոպոսական այցելութիւն մը արտասովոր նչանակութիւն մը կը տանայ անշուշտ: Այդպէս ալ եղաւ Վիեննի մէջ ուր հաւատացեալները մեծ ուշադրութեամբ հետեւեցան պատարագիչ հոգեւոր հովիւին արտասանած քարոզին ամէն մէկ բառին: Խիտ քարոզ մը, խնամքով պատրաստուած, եւ որուն իւրաքանչիւր բառ ամենայն բծախնդրութեամբ ընտրուած էր: Նախ հայերէն եւ յետոյ ֆրանսերէն լեզուով արտայայտուելով, Տարօն Եպիսկոպոս ուզեց մանաւանդ իր խօսքերը հասցընել ներկայ գտնուող երիտասարդներուն: Այն մեր ժողովուրդին գոյատեւման «գաղտնիքը» վերագրեց Յիսուսի յարութեան դէպքին հաւատացած ըլլալնուս: Զուգահեռ մը կատարելով Յարութեան խորհուրդին հետ կ'աւելցնէր «անմահ է այն ժողովուրդը որ մահէն անդին գիտէ նայիլ: Ես ատկէ խորապէս համոզուած եմ»: Պատարագին աւարտին, Տարօն Եպիսկոպոս ներկայ հաւատացեալներուն կոչ ըրաւ միշտ նոյն եռանդով եկեղեցի յաճախելու եւ աղօթելու, դէթ ամիսը մէկ անգամ, եւ քաջալերելու դպիրներն ու սարկաւագները որոնց չնորհիւ մեր եկեղեցին իր առաքելութիւնը կը չարունակէ: «Մի մոռնաք որ առանց Չեզի, առանց ժողովուրդին, ոչինչ ենք ... մեր ամբողջ ծառայութիւնը ձեզմով կ'իմաստաւորուի»: Այս եղաւ, անտարակոյս, օրուան նչանաբաններէն մին՝ եկեղեցին բոլոր մկրտեալներուն հաւաքումն է փոխադարձ ծառայութեաց մէջ: Առանց ժողովուրդին «Աստուծոյ հօտը» կը զգրկի գոյութիւն ունենալէ, եւ առանց հոգեւոր առաջնորդներու՝ հօտը կը մնայ անհովիւ: Վերջապէս Տարօն Եպիսկոպոսին այցելութիւնը ղեղեցիկ առիթ մը եղաւ փոխադարձ ճանչման:

ԿՈՐԻՒՆ

Մայիս 11, 1997

ՋՈՒԹԱԿԱՀԱՐ ԱՐԱ ՄԱԼԻՔԵԱՆ ՍՈՐՊՈՆԻ ՊԷԹՀՈՎԷՆԵԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹԻՆ

Մայիս 20–ին Սորպոնի մեծ ամփիթեատրոնին մէջ Պէթհովէնի երկու գործով կազմուած յայտագրին փայլուն մասնակցութիւն բերաւ երիտասարդ չութակահար Արա Մալիքեան: Սորպոնի նուագախումբին հետ եռակի քոնչէրթոյին մեկնաբանութեան մասնակցեցաւ դաշնակահար Գաթրին Օրտոնոյի եւ թաւջութեահար Անդրիք Կօթիէի միասնութեամբ: Երեկոյթին ղեկավարն էր Ժակ Կրեմպէր:

Երեք մենակատարներէն ամէնէն ուշագրաւը եղաւ Ա. Մալիքեանի ինքնավստահ ու չջոդ մեկնաբանութիւնը. ան որուն ելոյթներուն չամախ արձագանգած է Սփիւռքի հայ մամուլը, փոքր տարիքէն սկսած է նուագել նախ որպէս ուսուցիչ ունենալով հայրը, ապա իտալական, գերմանական, անգլիական երաժշտանոցներու վարպետներ: Ոչ իսկ երեք տասնամեակի անոր կենսագրականին մէջ տեղ ունին միջազգային մրցանակներ, արեւելեան ու արեւմտեան կեդրոններու մէջ արբանած ռեսիթալներ, երբեմն ամենածանօթ նուագախումբերու ընկերակցութեամբ, չչտնի ղեկավարներու մակարդակ: Հիմնադիրն է իր անունով կոչուած քառեակի մը: Արդէն արձանագրած է բազմաթիւ ձայնապնակներ: Երեկոյթին չայտարդուած նուագացանկին մէջ Պեթհովէնի երկու սոնաթներ, Պրամսի եւ Շոսթաքովիչի մէկական գործեր:

Ա. Մալիքեան ունի ինքնավստահ ոճ մը որ կը յատկանչէ ամէն մեծ նուագարանահարը: Ան ունի ամուր տեխնիք, ինչպէս նաեւ՝ ներդաշնակ ընկալում մը որ կը զգայնացնէ իր նուագը: Ան կը ջանայ ներկայացնել ոչ միայն գործին տեսողական կողմը, այլ նաեւ անոր ներքին ոգին: Ասիկա ամենէն աչքառու կերպով կը տեսնուի Պեթհովէնի սոնաթին մէջ: Ան կը ջանայ ներկայացնել ոչ միայն գործին տեսողական կողմը, այլ նաեւ անոր ներքին ոգին: Ասիկա ամենէն աչքառու կերպով կը տեսնուի Պեթհովէնի սոնաթին մէջ: Ան կը ջանայ ներկայացնել ոչ միայն գործին տեսողական կողմը, այլ նաեւ անոր ներքին ոգին: Ասիկա ամենէն աչքառու կերպով կը տեսնուի Պեթհովէնի սոնաթին մէջ:

Ա. Մալիքեան ունի ինքնավստահ ոճ մը որ կը յատկանչէ ամէն մեծ նուագարանահարը: Ան ունի ամուր տեխնիք, ինչպէս նաեւ՝ ներդաշնակ ընկալում մը որ կը զգայնացնէ իր նուագը: Ան կը ջանայ ներկայացնել ոչ միայն գործին տեսողական կողմը, այլ նաեւ անոր ներքին ոգին: Ասիկա ամենէն աչքառու կերպով կը տեսնուի Պեթհովէնի սոնաթին մէջ: Ան կը ջանայ ներկայացնել ոչ միայն գործին տեսողական կողմը, այլ նաեւ անոր ներքին ոգին: Ասիկա ամենէն աչքառու կերպով կը տեսնուի Պեթհովէնի սոնաթին մէջ:

ՇԱՒԱՐԹ ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

Ա. ՄԱՍ.- ԱԼԻ ՐԻԶԱՑԻ ՕՐԱԳԻՐԸ

Թրասենեակին մէջ կը գտնուէին մէկ պաշօնական եւ մէկ զաղանի ոստիկան: Իսկ սալոնին մէջ կը գտնուէին 7 հոգի, երկու պաշօնական ոստիկան Քրամը Սիսաքէն, երկու պաշօնական ոստիկան ալ արդելարանի կողմէ զրուած՝ Շաւարշի հակողութեան համար, ինչպէս նաեւ՝ երկու զաղանի ոստիկան եւ մէկ սենեկապան: Բէչամ պէյի լուր տուի թէ Շաւարշը բերուած է: Հազիւ երկու վայրկեան մնացեր էի Բէչամ պէյի մօտ:

Շաւարշը Բէչամ պէյի զրասենեակը տանելու համար վերապարձայ զրասենեակ: Նեղս մտայ եւ «Հրամմեցէք» ըսի: Սալոնը ոստիկաններով լեցուած ըլլալուն, ես առջեւէն, Շաւարշը ետեւէս՝ սկսանք քալել: Սալոնին մէջտեղը հասեր էինք: Սպասաւորը զաւաթ մը չուր բերէր էր, Շաւարշի խնդրանքով: Շաւարշ սպասաւորին ձեռքէն առաւ զաւաթը եւ սկսաւ խմել:

ՉՈՒՐԸ ԽՄԵԼՈՒ ԺԱՄԱՆԱԿ

– Ինչո՞ւ չէք զար տակաւին, կը պոռար այդ պահուն Բէչամ պէյ ինծի:

Գացի մինչեւ Բէչամ պէյի զրասենեակին դուռը եւ ըսի.

– Չուր կը խմէ: Հիմա պիտի բերենք:

– Այս մարդն ալ ամէն անդամ որ հարցաքննութեան բերուի, այսպէս չուր կ'ուզէ, – ի՞նչ կը նշանակէ այս:

Բէչամ պէյ աւարտած չէր խօսքը, երբ աղմուկ մը փրթաւ սալոնին մէջ: Գլուխս ետեւ դարձուցի, սալոնին կողմը նայեցայ, տեսայ որ Շաւարշը, ձեռքի զաւաթը յանկարծ ոստիկաններուն նետելով, այդքան մարդոց մէջէն արագարար վազեց դէպի սանդուխները:

Սպասաւորը, չուրը բերած ժամանակ, սանդուխի վրայի սալոնի ապակեպատ դուռը բաց ձգած ըլլալով, Շաւարշը նետուեցաւ դէպի սանդուխները: Մինչ ոստիկաններուն հետ, բռնելու համար զինք, ետեւէն կը վազէինք, յաւով տեսանք որ Շաւարշ ինքզինք վար նետեց սանդուխներէն: Երբ Շաւարշ ինքզինք վար նետեց սանդուխներէն, Բ. եւ Ա. յարկի սանդուխներուն վայտեայ բազրիքներուն զարնուելով՝ կը կոտրէ բազրիքները, այս պատճառով իր անկման ամպակուածիւնը կը նուազի: Երբ ետեւէն հասանք, Շաւարշ վարի յարկը, դետինը պառկած՝ ծանր ծանր կը չնչէր:

Բէչամ պէյ անմիջապէս հրաւիրեց հերթապահ բժիչկը: Բժիչկին քննութենէն վերջ տեսնուեցաւ որ մարմնոյն մեծ վնաս մը (էսապը պիր սաֆաթլըք) չէ հասած, բայց երբ ըսաւ որ առաջ օր մը հանդիստի պէտք ունի, յետագրուեցաւ հարցաքննութիւնը:

Զարմանալի է որ այս անկումէն իրրեւ հետեւանք Շաւարշի բան մըն ալ չէր եղած: Իր անկումէն երեք օր վերջ քարտուքեցաւ վիճակը: Սակայն բժիչկին տեղեկագրին համաձայն առաջ օր հանդիստ տրուած ըլլալով, նորէն չհարցարքննուեցաւ:

ՍՈՒՏ ԽՆԹՈՒԹԻՒՆ

Երբ ինք եւս տեսաւ որ իր անձնասպանութեան փորձը արդիւնքի մը չյանգեցաւ եւ հասկցաւ որ բժչկական տեղեկագրով տրուած պայմանաժամէն վերջ նորէն հարցաքննութեան պիտի հրաւիրուի, այս անգամ խնդիր ձեւացաւ եւ սկսաւ պլուիզը պատերուն զարնել, ինչպէս կը հաղորդէր Միւթէֆէրրիխայի ոստիկանապետը: Այս պատճառով հրաման տրուեցաւ կապել ոտքերն ու ձեռքերը: Բայց եւ այնպէս չհարցաքննուելու եւ «իֆտաէ» չտալու համար, սկսաւ գլուխը զարնել դէպին:

Այս կացութեան մէջ, հակողութեան համար երկու պաշտօնական ոստիկան եւս յատկացուեցաւ իրեն, որպէսզի անձնասպանութեան միջոց չտրուի: Մօտ քսան օր այսպէս սուտ խենթ վիճակով հակողութեան տակ՝ մնաց: Երբ տեսաւ որ սուտ խենթութիւնէն ալ օգուտ չկայ, հրաժարեցաւ այդ փորձէն ալ:

Քանի մը օր վերջ, Բէչամ պէյի նամակ մը դրկով կը յայտնէր թէ պիտի պատասխանէ տրուած հարցումներուն: Ու նորէն Քրամը Սիսաքի բերուեցաւ:

Սակայն զարձեալ չպատասխանեց տրուած հարցումներուն, «լուր չունիմ, չեմ գիտեր» ըսելէ զատ ուրիշ բան չըսաւ: Ատոր վրայ մինչեւ այդ օրը իրմէ տուած պատասխաններէն ամփոփում մը ընելով, գինք յանձնեցինք պատերազմական տաեանին:

ՀԻՆԳ ՏԱՐԻ ԲԵՐԴԱՐԳԵԼՈՒԹԻՒՆ

Պատերազմական տաեանը գայն զատապարտեց հինգ տարուան բերդարգելութեան եւ ղրկուեցաւ կեդրոնական բանտ:

Շաւարշն ալ այս ձեւով ազատեցաւ:

(Շար. 7 եւ վերջ այս մասին)

Madame Thérèse Berberian,
Serge Kezirian,
Pascale, Patrick et Raphaëlle Soussan,
Emmanuelle Kezirian,
Madame Odette Gourtchiglouian
Et toute la famille
ont la douleur de vous faire part du décès de

Marlène KEZIRIAN

survenu le 22 Mai 1997.

La cérémonie religieuse se tiendra en l'église arménienne, 15, rue Jean-Goujon, Paris 8e, le lundi 26 Mai 1997 à 15h., suivie de l'inhumation au cimetière de Montparnasse.

«HARATCH». — Nos sincères condoléances au Dr S. Kezirian et à toute la famille.

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

VISITE de la BASILIQUE de ST-DENIS

La Croix Bleue d'Issy-les-Moulineaux organise une sortie le Samedi 31 MAI.

- Départ de l'autocar à 9h30 devant la M.C.A. — 45, rue de la Défense à Issy-les-Moulineaux, avec arrêt devant l'Eglise arménienne — 6, avenue Bourgain à 9h45.
- Visite de la Basilique Saint-Denis, où se trouve le tombeau de Léon de Lusignan, dernier roi d'Arménie.
- Un repas sera pris dans un restaurant près de la Basilique.
- L'après-midi, visite de la Maison de Retraite arménienne de Montmorency, où une animation est prévue.

Participation : 150 F.

S'inscrire au plus tard le 26 Mai auprès de
— Annick Tél. : 01. 47. 36. 18. 09;
— Marie 01. 46. 30. 81. 81;
— Philomène 01. 47. 36. 39. 64.

⁂

La Section **Helen Puzant** d'Alfortville organise

une SORTIE à REIMS

(Visite de la Ville, de la Cathédrale et d'une cave)

Dimanche 15 Juin

Départ et retour autocar Place Achtarak

Pour tous renseignements et inscriptions téléphoner au :

01 - 43 - 76 - 99 - 11

Date limite d'inscription : Le 8 Juin.

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 PARIS
SIRET: 51027317 A R. C. Paris
Commission paritaire : N° 55935

le CENTRE CULTUREL SAHAK-MESROP
et
l'UGAB
Union Générale Arménienne de Bienfaisance
organisent
avec la participation de
l'INSTITUT EUROMEDITERRANEEN POUR L'ARMENIE

La présentation publique du livre de RAYMOND BOYER

UN AUMONIER MILITAIRE FRANÇAIS TEMOIN DU DRAME ARMENIEN

— . —

Journal
de l'Abbé CHAPERON
(Cilicie 1920 — Constantinople 1922-1923)

Lundi 2 Juin à 20 heures 30

Salle Ardzrouni Tcherpachian
339, ave du Prado, 13008 Marseille

sous la présidence de
Monseigneur DARON GEREJIAN
Vicaire Général des Arméniens du Midi de la France

en présence de
Pasteur JOEL MIKAELIAN
Président de l'Union des Eglises Evangéliques de France

Rév. Père KOMITAS BOUJEKIAN
Curé des Arméniens Catholiques de Marseille

●

Ont participé à la publication du Journal de l'Abbé Chaperon :
Mgr Daron Gerejian, Abbé Boyer, Professeur Gérard Dédéyan, Dr Yves Ternon, Ohan Hékimian.

●

Conférence par les auteurs — Débat public — Dédicace

●

Partie artistique

●

Cocktail

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՄՈՒՐԱՏ-ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ
ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ
ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՏԱՐԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

կիրակի, Յունիս 8

Սամուէլ Մուրատեան Վարժարանի պարտէզներուն մէջ։

ՎԱՂԱՆՆ - Ս. ԱԱՇԱԿ

Մայիս 31-ին
Տօն Ս· Գրիգոր Լուսաւորչի
ելոյթ ի Վիրապէն
Պատարագ՝ ժամը 10-ին։

LE... MARSEILLE... MARSEILLE... MA

MAISON ARMENIENNE DE LA JEUNESSE ET DE LA CULTURE MARSEILLE

12-14, rue St-Bazile — Marseille 1er

Section «**Jeunes**»

PRESENTATION ET DEDICACE
par
Henri VERNEUIL
de son roman
« LE CHEVAL VARTAN »
(Editions Plon)

Vendredi 30 Mai à partir de 20 h.

Après la dédicace, repas en présence d'HENRI VERNEUIL.

Le nombre de places étant très limité, veuillez réserver en téléphonant au: 04. 91. 50. 15. 09 (les après-midis).

LE... MARSEILLE... MARSEILLE... MA

Մայրեռւ Տօնին առթիւ

Թարգմանչաց Վարժարանի վարչութիւնը ձեղ կը հրաւիրէ ներկայ գտնուելու

ԿԱՐՕ

ՆԿԱՐԻՉԻՆ

(Néo-Impressionniste - Pointilliste)

UNESCO-ի *յուշահանդէսին նախաբանման («Մայրը եւ երախան բոլոր ազգերուն մէջ» քնաբանով)։*

Յուշահանդէսը տեղի կ'ունենայ Շաբաթ, Մայիս 24, եւ Կիրակի, Մայիս 25, ժամը 11-էն մինչեւ 20, Թարգմանչաց դպրոցին մէջ

19-27, Sentier des Epinettes
Issy-les-Moulineaux

UGAB — UGAB — UGAB

UGAB — PARIS Ile-de-France

CONFERENCE

Dans le cadre de son cycle de conférences,
le Comité de Paris — Ile-de-France de l'UGAB

présente

LE LAC SEVAN :
UNE CATASTROPHE ECOLOGIQUE

avec **MAYA AKOPIAN**
Doctorante à l'Université Paris VI

le mardi 27 mai à 20 heures 30

au Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles, Paris 17e
M° Courcelles

— Entrée libre —

UGAB — UGAB — UGAB

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչէ Պօտոնի «Նայիրի» մասնաճիւղը չնորհակալութեամբ առացած է· — Տիկին Րօզի Տօրումեանի (ծնեալ Աբրահամեան) մահուան առթիւ՝ հանգուցեալին զաւակները 500 Ֆր·, Տէր եւ Տիկին Ժապ Պօղոսեան 200 Ֆր·, Պր· Ֆրէտէրիք Քէչէճեան եւ Հռիփսիմէ Տօրումեան 500 Ֆր·։

Տիկին Գամիլ Պաբիքեանի մահուան քառասունքին առթիւ՝ Տէր եւ Տիկին Լեւոն Տէրտէրեան 200 Ֆր·։

Տիկին Աստղիկ Տէրտէրեանի մահուան քառասունքին առթիւ՝ Տէրտէրեան ընտանիք 150 Ֆր·, Գիւլիճեան ընտանիք 100 Ֆրանք։

Գառնիկ Պաղտասարեանի հոգեհանգստեան առթիւ՝ Տէր եւ Տիկին Պաղտասեան 100 Ֆր·։

DINER DANSANT

L'ASSOCIATION DES DAMES ARMENIENNES DU TEBROTZASSERE
organise
un DINER DANSANT
le Samedi 31 Mai à 20 heures
au *Yan's Club*
5, avenue Reille, Paris 14e

Pour tous renseignements et réservations, veuillez téléphoner à l'école au 01. 43. 81. 01. 72.

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանի խնամակալութիւնը կը կազմակերպէ պարանցիկ երեկոյթ մը, Շաբաթ, Մայիս 31, ժամը 20-էն սկսեալ, «Եան'ց Գլուխ»ի մէջ 5, avenue Reille — Paris 14e

Տեղերը ապահովելու համար հեռաձայնել՝ 01-43-81-01-72 *թիւին։*

UN VOYAGE MEMORABLE A VIENNE

FESTIVAL INTERNATIONAL DE MUSIQUE

RECITAL DE PIANO

Vardan Mamikonian

MUSIKVEREINE

Le 17 Juin 1997

Un voyage qui vous fera découvrir Vienne dans le cadre du Festival International de Musique. Vous aurez par la même occasion la joie d'assister au concert de gala et Récital unique du Pianiste *Vardan Mamikonian* dans l'une des plus prestigieuses salles de concert du monde, la *Musikvereine*.

Avion + Hôtel* pour 2 nuits à partir de 2100,00 Frs.**

Les programmes de la semaine des Opéras de Vienne :

- Le Barbier de Séville, *Rossini*, le 14 juin;
- Don Pasquale, *Donizetti*, le 15 juin;
- Faust, *Gounod*, le 16 juin;
- Récital Piano, VARDAN MAMIKONIAN, le 17 juin au programme : *Bach — Ravel — Chopin — Liszt.*

Renseignements et inscriptions :
Marie, Alice et Karen
SABERATOURS
31, rue d'Argenteuil, 75001 PARIS
Tél. : 01 42 61 51 13 — Fax : 01 42 61 94 53.

COLONIE DE VACANCES à SAINT-GERVAIS-LES-BAINS

L'Asociation SIPAN des Arméniens catholiques des France organise cet été

un séjour de colonie de vacances

dans sa superbe propriété «*Résidence Sipan*»
sise à Saint-Gervais-les-Bains (Haute-Savoie) à 15 kms de Chamonix,
pour les enfants de 6 è 12 ans,

du 2 au 22 juillet.

Les dossiers d'inscription peuvent être retirés auprès de nos paroisses ou demandés au Secrétariat de l'Association.
10 bis, rue Thouin, 75005 PARIS.

Tél. : 01 40 51 11 90, du lundi au vendredi, de 14h30 à 18h30.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԱՅԻՍ 27
MARDI
27 MAI
1997

LE NUMERO : 5,00 F.

ՀԱՅԱՍՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL.: 01.47.70.86.60 FAX : 01.48.00.06.70
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 1·100 Ֆ· — Վեցամսեայ : 560 Ֆ·
Արտասահման : Տար· 1·400 Ֆ· (ամէնօրեայ առաքում)
1·250 Ֆ· (շաբաթական առաքում) — Հատը : 5,00 Ֆ·

72րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 19·121 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 72e ANNEE — N° 19.121

ԽԻՍՏ ԱԶԴԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ ՄԵԾԱՄԱՍՆՈՒԹԵԱՆ

ՁԱԽԻ ՅԱՌԱՋԴԻՄՈՒԹԻՒՆ, ԱԶԳ. ՃԱԿԱՏԻ ԱՄՐԱՊՆՊՈՒՄ

31 % ՁԵՌՆՊԱՀՈՒԹԻՒՆ

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԸ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ Կ'ՈՒԶԷ, ԲՈԼՈՐԸ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ ԿԸ ԽՈՍՏԱՆԱՆ

Իողոքի, ժժդահութեան քուէարկութիւն մը եւ գլխաւորաբար խիստ ազգարարութիւն մը մեծամասնութեան: Անդամ մը ևս հաշիւներ սխալ ելան: Փիւրիէի թելադրանքով է որ Շիրաք լուծեց Ազգային ժողովը այն պատճառաւ որ պարտութեան մը վախը կար 1998-ի համար եւ պարտութիւնը եկաւ 1997-ին իսկ: Երբ կրսուի թէ կառավարել կը նշանակէ նահանջել, փաստը արուեցաւ որ Ֆրանսան կառավարողները ոչինչ կը նահանջեն եւ ինչ որ չատ աւելի ցաւալի է եւ մտահոգիչ այն իրողութիւնն է որ Շիրաք եւ փիւրիէ ոչ մէկ կապ ունին իրենց իսկ ժողովուրդին հետ, ոչինչ հասկցած են անոր հոգերէն, քանի որ իրենց մաքէն իսկ չի անցներ այն դասը զոր ժողովուրդը առաւ իրենց: Ազդարար, մեծամասնութենէն անդին, պարտութիւնն է Փիւրիէի ու ինչ որ աւելի ծանր է՝ Շիրաքի:

Այս առաջին չրջանի ոչ վերջնական արդիւնքներն իսկ կը հաստատէին ձախին զգալի յառաջխաղացումը եւ Ազգային ձակատի ամրապնդումը: Այս վերջնոյն թեկնածուները ի վիճակի են մնալու Բ. չրջանին համար քառմաթիւ ընտրաչրջաններու մէջ, ուր այդ պարագային եռանկիւն ընտրութիւններ կը նախատեսուին, այլ ընտրաչրջաններու մէջ ալ Ազգային ձակատը իրաւարարի դերին մէջ է: Այսօր, պարզ է որ Ժ. Մ. Լը Փէնի Ազգային ձակատը եղկոյն երրորդ հոսանքն է եւ անոր դէմ պայքարը, ցարդ ոչ մէկ ղրաւկան արդիւնք տուած է, ընդհակառակն: Ցխաւոր պատճառն այն է նաեւ որ ալ քէ ձախ բուռն յարձակումնէր կ'ընեն Ազգային ձակատի դէմ փոխանակ ղբաղելու Ազգ. ձակատի ի նպաստ քուէարկողներով եւ անոնց մտահոգութիւններով, առաջն առնելու համար աւելի ղգալի յառաջխաղացումներու: Ցատկանչական երեւոյթը մեծամասնութեան պարտութիւնն էր եւ որքան ալ իր պարագլուխները կրկնեն որ հասկցած են ժողովուրդին ուղերձը, այնքան ալ ապահով չէ որ վաղը կրնան յիշել, եթէ դալ կիրակի, ընտրեալ ձեռնպահներու էՌ – Փէ – էՌ – Իի – ՏԷ – էՖ վերապահեն որոչ մեծամասնութիւն մը:

Անդամ մը եւս պարզուեցաւ որ հարցախոյզերը կը սխալին, քանի որ մինչեւ վերջին արաօնուած հարցախոյզերը աջը պիտի յաղթէր եւ ապահովէր առ նուազն 100 աթոռներու առաւելութիւն մը:

Մայիս 26-ի առաւօտեան արդիւնքներուն համաձայն, որոնք վերջնական բլոգ չունէին, ձախը (բոլոր հոսանքներով) գլուխը կը հասնէր ձայներու 40,15%-ով, աջը (էՌ – Փէ – էՌ – Իի – ՏԷ – էՖ) 36,45%-ով կը հետեւի և երրորդ դիրքի վրայ է Ազգային ձակատը 15,6%-ով, Համաձայնավար կուսակցութիւնը չի յաջողիր հասնիլ 10%-ի եւ կը դոհանայ 9,98%, բայց, որովհետեւ մեծամասնութեան այս դրութեամբ, երեսվոխանական աթոռներու թիւը կապ չունի ձայներու համեմատութեան հետ, Համաձայնավար կուսակցութիւնը, չատ հաւանաբար, պիտի կարենայ 10–15 երեսփոխան ունենալ մինչ Ազգային ձակատը, լաւագոյն պարագային ոչ աւելի քան երկու, հակառակ իր 15,6%-ին:

Կանաչները, երկք մասի բաժնուած, կը հասնին 6,86%-ի բայց հաւանական չէ որ ունէ երեսփոխան ունենան, հակառակ անոր որ Տոմինիք Վուանէ լաւ դիրքի վրայ է:

Ինչպէս ամէն անդամ, հոսանքները զոհ էին, եթէ նոյնիսկ մեծամասնութեան պարագլուխները չէին կրնար քօղարկել իրենց գառնութիւնը եւ յուսախաբութիւնը: Ընդհանուր ձեւով, այս առաջին շրջանին, չատ քիչ են անոնք որոնք ընտրուած են: Մեծամասնութեան կողմը ծանօթ միայն երկք դէմքեր կան՝ Փ. Մեհէնեըրի, Պ. Փոնս, Ն. Սարքոզի: Մը նացեալ բոլորն ալ, ներառեալ Ալէն Ժիւփէ համեմատականի մնացած են:

Համեմատականի մնացած են, բայց նպաստաւոր դիրքի վրայ, Անթոնիի քաղաքապետ՝ Փաթրիք Տէվէճեան՝ ձայներու 36,95%, նաեւ լաւ դիրքի վրայ է Անտրէ Սանթինի (Իսի) 41,76%-ով: Ժ. Փ. Ֆուշէ (Գլամար) 23,61%-ով Բ. դիրքի վրայ է, գլուխը կը հասնի ընկերվարական Պիւշէ 28,04%-ով, Պանեէօլի մէջ, Տիկին Ժամպիւ (Համայնավար) գլուխն է 29,75%, Սարսէլի մէջ Տոմինիք Սթրօս – Քահն ձայներու 36,62% կ'ապահովէ, 9-րդ թաղամասին մէջ, կապրիէլ Քասվէրէթ չէր ուզած քաչուիլ (տարիքի բերմամբ – 77 – կուսակցութիւնը իր թեկնածութիւնը չէր վաւերացուցած) եւ ձայներու միայն 17,07-ը կրցաւ ապահովել ընդդէմ մեծամասնութեան օրինաւոր թեկնածուին՝ Փ. Լըլուշ որ 31,5 առ հարիւր առացած է, բայց կայ նաեւ ընկերվարական՝ Պրաւօ 22,01%-ով: Համեմատականի մնացած են՝ Ժոսփէն, Մարթին Օպրի, Ֆ. Պայրու, Ժ. Թուպոն, Է. Կիկու, Ժ.-Գ. Կօտէն, Է. Պալլատիւր, Լ. Մերմազ, Ռ. Պաո, Ժ. Թիպերի, Ֆ. Լէոթար, Ռ. Հիւ, Պ. Մեկրէ, Տիկին Սթիրպուա, Փիսքար-Հ'Էոթէն, Ա. Մարըէն, Ֆ. Սէկէն, Տիկին Թրոթման, եւայլն: Մարսէյլի չրջանը Պլում (ԻիՏէ – էՖ, հայանպատ երեսփոխան) 31,12% ապահոված է, Ա. ընտրաչրջանին մէջ, ուր Պօղոսեան (դանապան) 1,27 ձեռք ձգած է: Շրջանին յատկանշական կէտն է Ազգ. ձակատի յառաջխազացումը:

Փարիզի 18-րդ չրջանին մէջ (17-րդ թաղամաս), Փաթրիսիա Ոսկանեան (կանաչ, ձախ այլընտրանք) 374 ձայն ստացած է (1,26%), 20-րդին մէջ (19-րդ թաղամասի մէկ մասը) Վալերի Սանտրոսեան (դանապան կանաչ) 297 ձայն (0,85%):

Հրապարակէն բոլորովին հեռացուած են Իպպէլ Պալքանի, Ժ. Կոբս, Պրիս Լալոնտ, Անթուան Վէչթէր:

Դասը ծանր է մեծամասնութեան համար եւ անհրաժեչտ է որ պէտք եղածը քաղէ այդ դասէն, այլապէս հինգ տարիներու համար կը ստեղծուի նոր համակեցութիւն մը, այս անդամ հակառակ ուղղութեամբ եւ Շիրաք չատ փափուկ կացութեան մը մէջ կը գտնէ ինքզինք թէ ներքին եւ թէ մանաւանդ արտաքին՝ եւրոպական ճակատի վրայ: Բայց, ոչինչ կարելի է նախատեսել Յունիս 1-ի համար եւ հարցախոյզերու հիմնարկները ոտնք ձախի բացարձակ մեծամասնութիւն մը կը տեսնեն Ազգ. ժողովին մէջ, կրնան կրկին սխալիլ, քանի չատ բան կախում ունի ձեռնպահներէն եւ Ազգային ձակատի ձայներու տեղափոխումէն եւ առայժմ Շիրաք կրնայ զեռ յոյսով ապրիլ, գոնէ չարաթ մը:

Առաջին գնահատումներէն անմիջապէս եաք, գլխաւոր պարագլուխները արտայայտուեցան: Ա. Ժիւփէ ըսաւ թէ հարկ է «առանց զաղարի բացատրել»: Ըստ իրեն բոլոր քաղաքացիները որոնք իսկական փոփոխութիւն մը կ'ուզեն, պէտք է համախմբուին մեծամասնութեան չուրջ Բ. չրջանին: Բայց, քաղաքացիները ի՞նչպէս կրնան փոփոխութիւն ակնկալել, երբ սկիզբէն իրենց ըսուեցաւ թէ Ժիւփէ պիտի մնայ (թէեւ, այլեւս, որեւէ պարագայի մէջ չի կրնար մնալ, այսքան չախչախիչ պարտութենէ մը եաք):

Ժոսփէն խոհեմ է, չուզեր յաղթանակ բացատրանչել, կը զգայ թէ չատ պատասխանատու դիրքի մէջ է, կը նկատէ որ Ազգ. ձակատի ձայներու համեմատութիւնը չատ քարձր է եւ թէ յաջորդ կառավարութիւնը պէտք է առաջնահերթ հարց նկատէ մտատանջ Ֆրանսացիներու մտահոգութիւնները, որոնք իրենք պիրենք մոռցուած կամ վտանգուած կը կարծեն:

Ժ.-Մ. Լը Փէնի համար նախապահ Շիրաք պարտուած է եւ պէտք է քաչուի: Ինք անձնապէս նետուեցաւ ընտրապայքարին մէջ, իբրեւ պատգլուխ մեծամասնութեան և պարտուեցաւ: Պէտք է հետեւանքները քաչէ եւ ամօթխածութիւնն ունենայ քաչուելու ինչպէս ըրաւ, իր ժամանակին, տը Կօլ:

Ռ. Հիւ կը խորհի որ բոլոր պայմանները կան ձախ մեծամասնութիւն մը ապահովելու համար:

***

Մեծամասնութեան բոլոր պատգլուխները իրենց յայտարարութենց մէջ կը խորհին թէ արդիւնքը հետեւանք է «բացատրութիւններու բացակայութեան», ընտրապայքարի ընթացքին: Բայց, ի՞նչ բացատրութիւն կրնար տարբեր արդիւնք տալ, երբ ժողովուրդը երկու տարի է (չբսելու համար՝ 4) յուսախար է աջէն եւ մանաւանդ Շիրաքէն եւ Ժիւփէէն որոնց ժամանումէն ի վեր իր վիճակը վատթարացած է: Հարցը բացատրութիւն տալու մէջ չէ, այլ՝ բարելաւելու միջին Ֆրանսացիին կեանքը՝ աչխատանքի, ապրուստի, ապահովութեան եւ այլ կենսական հարցերու մէջ: Ցորքին մէջ, ժողովուրդը դժգոհ է թէ ձախէն, թէ աջէն, ոչ մէկուն հանդէպ վստահութիւն ունի եւ հո՛ս է արդէն, երկուքին ալ դըլխաւոր պարտութիւնը:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՐԱՆի Իսլամական Հանրապետութեան նախագահ ընտրուեցաւ չափաւորական՝ Մոհամէտ Խաթամի, ձայներու 69%-ով, ինչ որ բնաւ նախատեսուած չէր եւ հոս ալ հարցախոյզերը սխալեցան: Արդարեւ, նախատեսուած էր Ցորհրդարանի նախագահ՝ Ալի Աքպար Նաթեղ-Նուրիի յաղթանակը, բայց հաշիւները սխալ ելան, գլխաւորաբար չնորհիւ երիտասարդներու (կրնան քուէարկել 15 տարեկանէն սկսեալ), կիներու քուէներուն: Խաթամի, անցեալին, «Իսլամական ուղղութեան» (կրթական) նախարար եղած է եւ մաս կազմելով հանդերձ իսլամական Նամենկլատուրային, իր ընտրութիւնը ապտակ մըն է Խամէնէիի եւ ծայրայեղական հոսանքին համար:

Թուրք գինեալ ուժերը իրաքի տարածքին վրայ կը չարունակեն հալածել ՓՔՔ-ի քիւրտ մարտիկները: Սահմանէն 20 քիլոմեթր ներս քարուքանդ եղած է քրտական կարեւորագոյն խարիսխներէն մէկը: Թրքական ազրիւրներու համաձայն, միայն այդ գործողութեան ընթացքին 750 քիւրտ գինեալ սպաննուած է: Թուրք գինուորները գրաւած են մօտ երկու հազար կալաչնիկով, թնդանօթներ, հրթիռներ, ականներ, եւայլն:

ԱՖղԱՆԻՍՏԱՆի մէջ ծայրայեղ կրօնամոլ թալիպաններու իչխանութեան ընդդիմացող վերջին դէմքն ալ գօրավար Ռաչիտ Տօսթում հեռացած է երկրէն ու ապաստանած Թուրքիա: Նախկին նախագահ Ռապպանի եւս հեռացած է ու ապաստանած Իրան: Աֆղանիստանի թալիպաններն որոնք Ասիոյ կրօնական երկրորդ իչխանութիւնը յայտարարելու կը պատրաստուին, արդէն ոտքէն այդ առաջին ճանաչումը գտած են Փաքիստանէն:

ՔՄԲԱՄԱՐՏ

ՄՆԱՑԱԿԱՆԵԱՆ ԱՒՈՑԵԱՆ

Ֆինլանտիոյ Քուվոլա քաղաքին մէջ տեղի ունեցած ըմբչամարտի յունահռոմէական ոճի Եւրոպայի ախոյենութեան, 58 կգ· դասակարգին մէջ, Հայաստանէն կարէն Մնացականեան յաղթելով իր բոլոր մրցակիցներուն, դարձած է Եւրոպայի ախոյեան:

***

ՓՈՒԹՊՈԼ

ՎԱԼԱՆՍ 10-ՐԴ ԱԽԱՐՏԵՑ

Վալանսի Հայ Մարզականը, Մայիս 24-ին, Ֆրանսայի Բ. դասակարգի 42-րդ եւ վերջին օրը Պովէի մէջ հաւասար՝ 0 – 0 արդիւնք մը արձանագրեց: Հայտնուն խումբը այսպէսով ախոյենութիւնը կ'աւարտէ 10-րդ դիրքի վրայ, 58 կէտով: Ա. եւ Բ. տեղերը գրաւեցին Շաթորու եւ Թուլուզ որոնք կը միանան Ա. դասակարգի խումբերուն: Իսկ Ա. դասակարգի մէջ, ախոյեան Մոնաքոյի հետ Ախոյեաններու Բաժակին մասնակցելու իրաւունք ձեռք ձգեց, վերջին օրուան խաղերուն վերջին վայրկեաններուն, Փարի-Սէն-Ժերմէն, որ յաղթելով Սթրազպուրգի Նանթէն խլեց դասաւորման Բ. աստիճանը:

«ՄՈՒՆ» ԱՂԱՆԴԻՆ ՀՐԱՒԻՐԵԱԼ ՀԱՅ ՄՏԱՒՈՐԱԿԱՆՆԵՐԸ

ԿԱՄ ՔԱՂԱՔԱԿԻՐԹ «ՆԵԳՐ»ԻՆ ԱՌԹԱԾ ՆԱԽԱՆՁԸ

Որքան ալ ուժգնօրէն հնչեն աղանդները Հայաստանեան ծաւալումին ու ատոր ազդավնաս հետեւանքներուն մասին ահազանգները, անոնք չեն կրնար մարել այդ աղանդներուն բազմադրոյթ խայծերով բացուած ախորժակները: Երեւոյթը ո՛րուն ամէն օր նոր փաստ մը կուտայ Հայաստանի իրականութիւնը, ըսենք որ կրնայ լուսթեան մատնուիլ եթէ կը բացատրուի կենսական անհրաժեշտութիւններով: Այդ մէկն ալ, նկատի առած երկրին հասկնալի ու անհասկնալի դժուարութիւնները: Այս մօտեցումին մէջ, անշուշտ, ճակատագրական սխալ պիտի ըլլար հայ մտաւորականներու խմբակի մը դէպի «լոյս»ին դիմելու ծարաւը «կենսական անհրաժեշտութիւն» չնկատել: Ցատկապէս երբ այդ լոյսը կը ճառագէ հրաչքներու երկիր Ամերիկայէն: Ո՞ր օրւան համար է «երեքհազարամեայ մշակոյթի տէր», «դիմադրութեան, գեղեցկութիւններու ծարաւ» հայութեան չողշողուն լոզունգներու մէր զինանոցը: Դաւաճան է ան որ երբ առիթը կը ներկայանայ, այդ զինանոցէն չի վերցներ թուր ու ասպար, մինչեւ աշխարհին ծայրն ալ երթալու, հաւատարմութեան նոր փաստ բերելու համար յաճախ մեր կողմէ մեզի չհայցուած որակումներուն:

Այսպէս մտածած պէտք է ըլլայ Մունի կողմէ Ապրիլ 28–ին Ուաշինկթըն հրաւիրուած հայաստանցի մտաւորականներու ութ հոգինոց խմբակը, կազմուած՝ զրական մարզի դէմքերէ՝ Ազատ Այվազեան, Կարինէ Վերդեան, Հենրիկ Էդոյեան, Գուրգէն Խանջեան, Լեւոն Խաչոյեան, Վիոլէթ Գրիգորեան, Ցուհան Նէս Գրիգորեան, Եուրի Մաչաարեան: Գրեթէ պատկառելի մարմին մը որուն անունները կ'առընչուին նաեւ մամուլին, համալսարանին, չարժանկարին, թարգմանութեան մարզին, եւայլն: Ո՞վ ըսեր է թէ քաղաքական ոլորտին մէնաչնորհն է «բարեկամներ չկան, շահեր կան» սկզբունքը: Արդէն ո՞վ կրնայ պնդել թէ Հայաստանի զրական աշխարհը քաղաքականէն եւս կը մնայ ճապկումներու, դիրքափոխումներու, ցատկռիկ ճկունութիւններու, յաջող մարտավարութիւններու գեղին վրայ: Ատոր փաստը չէ՞ քաղաքական կարեւորագոյն դիրքերու վրայ զրականէն եկած դէմքերու ուշագրաւ ներկայութիւնը. կամ հոն հանիլ չյաջողած միւսները որոնք առիթ կը փնտռեն զրականն ու քաղաքականը չփոթելու, նախագահը քննադատելու, անոր ընթացքին սխալներն ու իրենց ակնոցնիսրուն տեսած ճիշդերը մատնանշելու համար եռանդով: Ցատուկ ուշադրաւ երեւոյթ է այդ չփոթին մէջ դիւրութիւնը զոր անոնք ունին, թերեւս ալ երկու մարդերուն միջեւ տեղ մը մնացած ըլլալու իրենց յատկանիշին չնորհիւ...:

Գրողներու վերոյիշեալ ութնեակը երկու խումբէն ալ մարդ չունի, եթէ նոյն–իսկ անոնցմէ մէկ – երկուքը ունեցած են պարագայական արտայայտութիւններ ի նպաստ ներկայ իշխանաւորներու: Տեղեկատու թերթին («Հայկական ժամանակ» Մայիս 9) էջը չի յայտներ թէ անուններու բնորոշութիւնը ո՛վ կատարած է եւ ի՛նչ չափանիշով: Աղանդին պատասխանատուները իրենց նպատակներուն յարմարագոյնը նկատած եւ ուղղակի այս անձե՞ն զրկած են հրաւէրները, թէ Հայաստանի մէջ որոշուած են մանակիցները: Ինչ որ ալ ըլլայ պարագան, կարեւորը այն երեւոյթն է որ մինչ համազգային մտահոգութիւններու մէջ կարեւոր տեղ մը կը զրաւէ աղանդներու հայաստանեան գործունէութիւնը, դիրի աչխարհէն ութ ծանօթ անուններ որեւէ անպատեհութիւն չեն տեսներ անոնց ա–մէնէն յայտնի մէկուն հրաւէրին ընդառաջելու: Նաեւ իրենց «առաքելութեան» մասին հարցումներու ալ կը պատասխանեն հրապարակաւ:

Այս անկեղծութեան չնորհիւ կը կարդանք խումբէն Գուրգէն Խանջեանի բացատրութիւնները, տպաւորութիւնները, որպէս «զրական միջազգային համագումար» ներկայացուած ձեռնարկին մասին: Անոր տրուած է «Մարզկութեան մշակոյթը Ի՝Ա. զարու չեմին» խորագիրն ալ: Այսուհանդերձ, Նայիրա Զօհրապեանի հարցումներուն առած առաջին պատասխանին առաջին նախադասութեամբ Գ. Խանջեան կ'ըսէ. «այս համագումարի ընդհանուր պատակը Մուսի հրիաստոնէական աղանդի տարածումն էր»: Կուտայ նաեւ մարտավարութեան մի քանին. «ընդ համար շատ աւելի դժուար կը լինէր այդ բոլոր երկրներում առանձին – առանձին բարոզչութիւն ծաւալել, դա շատ աւելի ծախսատար կը լինէր, բան այսպէս՝ մի տեղ հաւաքել մշակոյթի գործիչներին, որպէսզի յետոյ էլ նրանից շարունակեն այդ բարոզչութիւնը»: Կ'աւելցնէ թէ հրաւիրեալները հիմնապէս նախկին խորհրդային երկիրներէն էին:

*Թէ ի՛նչ պիտի քարոզեն, կամ կը քարոզեն արդէն հայաստանցի ութ պատիւրակները իրենց վերադարձին մեծ ու փոքր հայրենակիցներու, կը յայտնուի մշակոյթի բացառիկ բարձր մակարդակով: Մունը կ'ըսէ թէ Եւան Աղամին արդէլը եղաւ իր առաքելութիւնը կատարելու, զայն ներքաչելով «ազատ սէխի, ապօրինի կապի մէջ, առանց ընտանիքի կազմելու: Ցետոյ ուղարկեց Յիսուսը, սակայն սատանան նրան էլ խանգարեց»: Մունը վեհանձնօրէն նեղկաներուն կը յայտնէ Ատուծոյ անտես կարծուած նախընտրութիւնն ալ. ան «միայն ընտանիքի սիրոյ վրայ է հիմնում ամէն ինչ»: Ակէ անդին յստակ է որ սպասուած Մեսիան, վերածնած Յիսուսը ուրիշ ոչ ոք կրնայ ըլլալ, քան ինքը՝ Մունը որ «13 զաւակ ունի ու շատ ամուր ընտանիք»: Որպէս «զրական համագումար» այս կարգի յայտնութիւններու ունկնդիրը ըլլալէ հետք, չատ անակնկալ չէ որ գոնէ Գ. Խանջեան մխիթարութեան ու զոհունակութեան եզրեր փնտռէ եւ գտնէ. «մի բան ուշ կարելի է այդ բարոզչութիւնը դրական համարել. մասնակիցների մեծամասնութիւնը մահմետականներ ու պուտտայականներ էին, իսկ բարոզում էր ամէն դէպքում բրիստոնէական աղանդ»: Այս ոչ իսկ «այրած սրտի» մխիթարանքը նաեւ չափանիշ կարելի է նկատել քրիստոնէութեան հայաստանցի մտաւորականի ընկալումին. ատիկա՝ ճիշդ այն օրերուն երբ հարկաւորէն զատ ամէն բանի հետամուտ ենք մեծ ու պզտիկով, այդ նոյն քրիստոնէութեան հայկական 1700–ամեակը նշելու համար: Մէկը մտածա՞ծ է արդեօք թէ ի՛նչ պիտի ըլլայ մեր պատասխանը եթէ մէկը հարց տայ այդ 1700 տարիներու առաջինին հետ նաեւ վերջինին՝ այսօրուան հայաստանեան պատկերին մասին: Գ. Խանջեանի արժեւորումը ճիշդ առենին կը հասնի, մտածել թելադրելով այս մասին եւս, խնայելով անտեղի անակնկալ կացութիւնները:

«Հայկական ժամանակ»ի նոյն էջին վրայ Հայաստանի պատուիրակներէն վեցը դրօսաշրջիկական յաջող լուսանկարէ մը ինքնատոհ նայուածքներ կ'ուղղեն ծովափեայ սեղանի մը չուրջ փոլորուած: Հոն կը կարդանք տակաւին թէ Մունի եւ լոյթին յաջորդած են ուրիշներ ալ. օրինակ, Հ. Էդոյեան իր խօսքին մէջ չատ նրբօրէն անդրադարձած է Հայերու ցեղասպանութեան նիւթին: Ատիկա պատճառ կ'ըլլայ զաղափար մը ունենալու Մունի քարոզչութեան հզօր ներգործութեան մասին, քանի որ բացայայտօրէն փոխադարձ սիրոյ անոր հրահանգը արդէն անմիջապէս իրագործած են ներկայ աղբերիչներուն, կամ թուրք պատուիրակները, «առանց չարութեան» ընդունելով Հ. Էդոյեանի անդրադարձը...:

Գ. Խանջեանի տպաւորութիւններէն պատելով, Ուաշինկթընի այս այցը իրեն համար եղած է մշակոյթներու բազդատական ակնարկի մը առիթն ալ: Նախանձ դրդռելու աստիճան: Ուաշինկթընի փողոցներէն քալելով կը տեսնէ որ հոն եւրեւանէն 10 անգամ աւելի ինքնաշարժ կայ, բայց ոչ մէկ ճչակի աղմուկ կը լսուի: Սկիւռները ապատ կ'ոստոստեն: Ոչ ոք կարմիր լոյսին դիմաց անցնիլ կը փորձէ, կամ եթէ մէկը փորձէ, վարորդները ժպտուն համբայ կուտան: Նախանձի բաժին մըն ալ կ'երթայ Թուրքին. երբ պարտաւոր կ'ըլլան օր մը Պոլիս մնալու, կը նախանձին քաղաքին կատարեալ մաքրութեան, կարգուկանոնին: Կը հիանան Թրքական օդային դիծերու նաժիշտանեան վերաբերումին որ տրամադիր է հակառակը եղած է հայկական օդանաւին անձնակազմէն յատկապէս մէկուն որ զիրենք «բշած է» ը. սրահը, «ասես կարտոլ տեղափոխելիս լինի»:

Այսպէս, Ուաշինկթըն ու Պոլիս ձեռք – ձեռքի ազդային խոր քննարկումներու կը մղեն հայ մտաւորականը որ կ'եզրակացնէ. այսպէս ապրիլ չի կարելի: ... Կամ կը դառնաինք բաղաքակիրթ, կամ ոչ: Նեգրին մի տարում բաղաքակրթում են, Հայերիս մէջ չբաղաքակրթուելու բարդոյթ կայ»: Ցետոյ, վերջին պոռթկումով մը «ռարիսը», «աղմուկը», «վայրենի լինել»ը դատապարտելով, կը պատգամէ. «եթէ դա է մեր ազգային տեսակը, լաւ է ընդհանրապէս չլինի»:

Հետաքրքրական պիտի ըլլար գիտնալ թէ ազգային նման պատուիրակութիւններու վերադարձին, ըրօսաշրջութեան յատկանիշէն զատ լուրջ պարագաներ ալ խնդրոյ առարկայ կ'ըլլա՞ն: Օրինակ, Մշակոյթի նախարարութիւնը հաշուետուութիւն մը կը պահանջէ՞ ուաշինկթընեան «զրական համագումար»ին մասին որ Մունի ճամբով առիթ տուած է քաղաքակրթութեան հետ նման լուրջ չըփոփմի մը. կամ եթէ նման սովորութիւն կայ, ի՞նչ արժեւորում կը տրուի Գ. Խանջեանի կատարածին նման տեղեկատուութեան մը:

Նախարարը կը հրահանգէ՞ յետագային աւելի լրջութեամբ քննել արտասահմանեան հրաւէրները, զրկուելիք պատուիրակութեան կազմը, թէ ազգային առանդութիւններու դաւաճանելու ամբաստանութեամբ դատարան կը յանձնէ մոլորեալ մտաւորականը: Կամ արդեօք հրամանագի՞ր մը կը ստորագրէ Երեւանի փողոցներուն մէկ սկիւռներու ազատ չըրջագայութեան մասին...:

ԱՐՓԻ ԹՈՓՈՑԵԱՆ

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԲԺԻՇԿՆԵՐՈՒ ԵՐԵԻԱՆԵԱՆ ՕՐԵՐԸ

Ֆրանսահայ Բժիշկներու Միութիւնը (UMAF) հիմնուած է 1975–ին եւ իր համագումարը կ'ունենայ չորս տարին անգամ մը, աչխարհի զանազան երկիրներու մէջ, Այս տարի Մայիս 1–էն 8 ԻՒՄԱՖ գեղեցիկ զաղափարը ունեցած էր իր «Première journée franco-arménienne médicale et Première journée franco-arménienne dentaire» համագումարը կատարել մայր հայրենիքի մէջ, առիթ առեղծելով որ Հայաստանի բժիշկներն ալ կարենան իրենց լայն մասնակցութիւնը բերել եւ ծանօթանալու բժշկական թէ առաջնաբուժային վերջին նորութիւններուն: Իբրեւ բժիշկներ ներկայ էին Փարիզէն, Լիոնէն, Մարսէյլէն: Ժողովը բաղկացած էր 180 հոգիէ որոնց 120–ը բժիշկներ էին:

Այս առիթով, ուզեցի իմ տպաւորութիւններս, ապրումներս ու նաեւ հիացումս արտայայտել եւ փոխանցել «Յառաջ»ի ընթերցողներուն, քանի տարիներէ ի վեր ԻՒՄԱՖ–ի բժիշկներու միջոցաւ ծանօթ էի Հայաստանի եւ հոն բնակող մեր քոյրերուն եւ եղբայրներուն կեանքի դժուարութիւններուն ու մանաւանդ Սփիւռքի հայ բժիշկներու կատարած անշնահատելի աչխատանքին: Ժողովականիս, սակայն, որ երբեք չէի պատկերացներ թէ որքան մեծ են կարիքները եւ թէ ինչ նուիրումով եւ անչահախնդրութեամբ է որ բժիշկները կը գործեն, նոյնիսկ երբեմն ոչ հայեր, Ֆրանսացի բժիշկներ եւս, ինչպէս այս խումբին մաս կազմող երեք անձեր, որոնք դիշերը – ցերեկ գործողութիւններ կատարեցին հայ հիւանդներ խնամելու համար:

Ուրբաթ, Մայիս 2–ի իրիկունը հրաւիրուած էինք Ֆրանսական դեսպանատունը, ուր դեսպան՝ Միչէլ Լըկրա եւ Առողջապահութեան նախարար՝ Ալբա Բարլոյեան բարի գալուստ մաղթեցին եւ ուր խօսք առաւ նաեւ ԻՒՄԱՖ–ի Փարիզի նախագահը՝ տոքթոր Սերժ Գազանճեան: Ապա, տեղի ունեցաւ ճոխ ընդունելութիւն մը:

Յաջորդ օրն ալ Մայիս 3, Շաբաթ դիչեր պանդոկին սրահին մէջ տեղի ունեցաւ ճաշ – պարահանդէս մը հոծ բազմութեան մը ներկայութեան: Ջերմ մթնոլորտի մը մէջ կը չարունակուէր հանդէսը մինչեւ ուշ դիչեր: Հաճելի անակնկալ մը եղաւ Ֆրանսահայ բժիշկներու Միութեանց բոլոր նախագահներուն ըմբրաւիրուիլը: Առաջին նախագահէն մինչեւ այսօրուանը իրարու յաջորդեցին բեմին վրայ խանդավառ մթնոլորտի մը մէջ: Պահը չափազանց յուզիչ էր: Շնորհիւ բժիշկներու կարմակերպութեան անձնուէր անդամներուն է որ այսօր ԻՒՄԱՖ հասած է բարձր մակարդակի մը եւ այսքան ծաւալ առացած:

***

Համագումարը տեւեց երկու օր եւ աւարտին, հրաւիրուած էր Միքայէլեան հիւանդանոցը ուր կազմակերպուած էր ընդունելութիւն մը հիւանդանոցին վարիչ՝ տոքթոր Համլէթ Թահմազեանի կողմէ առ ի գնահատութիւն ԻՒՄԱՖ–ի բժիշկներուն բերած օժանդակութեան Մի–քայէլեան եւ Էրեբունի հիւանդանոցներուն: Բացումը կատարուեցաւ երկու յատկախտակներու յանձնումով, մին՝ տոքթոր Սերժ Սիմոնեանի, միւսը՝ տոքթոր Միչէլ Տէրվիչեանի: Երբ, կ'այցելէինք Էրեբունի հիւանդանոցը, կ'ուզէի նաեւ յիչել տոքթոր Գէորգ Աբգարեանը, Ամամէաթոյժ Աբթիւբ Պօյաճեանը, վրոֆէսօր Եղիա Կարապետեանը որոնք, այդ հիւանդանոցին մէջ հսկայ աչխատանքներ կատարած են: Նաեւ նախկին նախագահ՝ տոքթոր Ժաղ Երուանդ որ երկար տարի կազմակերպած էր անցեալի բոլոր ճեռնարկները: Գալով այցելութիւններուն, չատ խճողուած ժամանակացոյց մը ունէինք: Այցելեցինք Մատենադարանը որ մեծ հիացում պատճառեց 19 կրամէն 28 քիլօ կչռող իր ձեռագիրներով:

Այցելեցինք Ծիծեռնակաբերդ, այդ օրը մեր յուզումին մասնակից էին նաեւ մարդոց երկինքն ու անձրեւը:

Երբ հաւաքուած էինք յուերժական բոցին չուրջը պատօթելով, արտասուելով, մտիկ ընելով Կոմիտաս Վարդապետին երաժչտութիւնը, մեր աչքերուն առջեւ կուգար կոտորածը: Ապա՝ այցելեցինք 1915–ի Մեծ Եղեռնի նուիրուած թանգարանը: Այցելեցինք Մայր Աթոռ Էջմիածինը, որ իւրաքանչիւր Հայու հաւատքի բերդն է: Մտմեր վառելով, հիացմունքով հետեւեցանք պատարագին: Ապա՝ մեծ հետաքրքրութեամբ հետեւեցանք հայ ժողովուրդին ստեղծագործած հոգեւոր արժէքներուն, որոնք մեր փառաւոր անցեալին լաւագոյն յուչարձաններն են: Շատ լաւ ընդունուեցանք Մայր Աթոռ Էջմիածին Ներսէս Արքեպիսկոպոս Պօղոսեանի կողմէն, Այցելեցինք Նոր Վիրապ, ուր 14 տարիներ Ս. Գրիգորիս աստուածուչ տառապեցաւ եւ չնորհիւ իր աղօթքներուն, զարձանք աչխարհի առաջին քրիստոնեայ Պետութիւնը 301 թուականին:

Տեսանք Գառնիի հեթանոսական տաճարը, Գեղարդի ժայռափոր եկեղեցիները, վերջապէս Սեւանայ լիճը որ կը գոլացնէր երկինքի կապոյտը, իսկ միւս կողմէն Այրիմար հպարտութեամբ գինք կը դիտէր: Այցելեցինք Դիլիջան, որուն բնակիչները դեղեցկութիւնը հիացմունք պատճառեց բոլորին:

Մանաւոր յուզում պատճառեց անմահ Մեսրոպ Մաչտոցի չիրիմին այցելութիւնը Օչական գիւղին մէջ: Խոնարհեցանք անոր յիչատակին առջեւ, քանի չնորհիւ իր 36 տառերուն, կը չարունակենք Հայ ապրիլ:

Վերջին օրը խումբը այցելեց Հաղրատի, Սանահինի համալսարանն ու վանքերը, որոնք պատիւ կը բերեն Հայ ժողովուրդին:

Անկարելի է մոռնալ Զօրեքչարթի պիչերը Արմէնիա պանդոկին մէջ: Օգնական առնելէ քանի մը ժամեր առաջ, իրարանցում մը միջանցքներուն մէջ: Հիւանդներ, հեռաձայններ, դեղ ուզողներ, պականներ, անբեւեռակայելի իրարանցում մը, որ մեր կողմէն բոլորովին հասկնալի էր եւ համբերութեամբ կը տանէինք:

Աչքերս առջեւ կուգայ 9 տարեկան աղջնակ մը որ չէր կրնար քալել, խօսիլ, երիտասարդ հայրը յոտնախառ, օգնութիւն կ'ուզէր ... զոհունակութեամբ մեկնեցաւ պանդոկէն:

Կարեւոր է որ չեչտենք Հուտէ Լապրաթուարին կատարած 3000 տուփ դոլար չեկին դեղերուն նուէրը, միաժամանակ պատասխանատուներուն ներկայութիւնը մեր մէջ:

Վերջապէս մեր խորին չնորհակալութիւնները Սապէրթուրի անօրէնութեան եւ աչխատակիցներուն, որոնց չնորհիւ չատ հաճելի եւ հանգիստ ժամեր ապրեցանք մեր ամբողջ ճամբորդութեան ընթացքին:

Անձնական վերջին համոզմունքս այն է որ երբ անգամ մը Մայր Հայրենիք այցելենք, անմիջապէս յաջորդ ճամբորդութիւնը կը ծրագրենք:

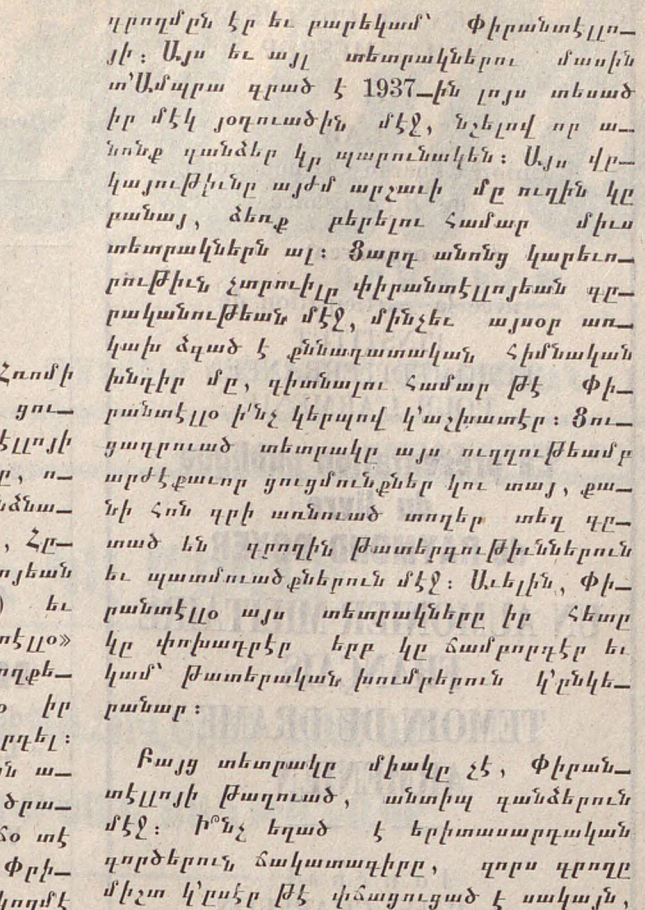
ՌՈԶԻԹ ՏԷՐՎԻՇԵԱՆ

ՓԻՐԱՆՏԵԼԼՕ՝ ՆՈՐ ԼՈՑՍԻ ՏԱԿ

Անցեալ տարուան վերջերուն, Հռոմի մէջ տեղի ունեցաւ հպատակիւտ ցուցահանդէս մը՝ Լուիճի Փիրանտելլոյի նուիրուած: Կարեւոր ձեռնարկ մը, ուրուն մաս կազմած են գրոսին անձնական պաղատարանէն 200 հատոր գիրք, Հռոմի իր տունէն (այժմ Փիրանտելլոյեան ուսումնասիրութիւններու կեդրոն) եւ Ակրիճէնթոյէ «Լուիճի Փիրանտելլո» քանդարանէն բերուած, որոնց կողքը եւ ճակատի էջերը Փիրանտելլո իր խիտ ձեռքով կը սիրէր նկարազարդել: Ցուցադրուած են նաեւ անձնական առարկաներ, բեմադրարուեստներ, ծրագիրներ, իր դիմանկարները (ձորճօ տէ Քիրիքոյի, Ենրիքօ Փրամփոլինիի, Փրիմօ Քոնթիի, Ֆիլիփփօ տէ Փիսիսի կողմէ իրագործուած), նամակներ, յարգի իրեր, լուսանկարներ: Իսկ առաջին անգամ ըլլալով հանրութեան ներկայացուած են իր կողմէ երկնուած իւղանկարներ եւ գծանկարներ, ինչպէս եւ անտիպ ստեղծագործութիւնը՝ որուն մէջ մեծ գրողը կ'արձանագրէր մտքեր, աշխատանքի ծրագիրներ, նկատառումներ:

Ձեռնարկին խնամակալն ու գլխաւոր ներկայացնողը, Անամարիա Անտրէօլի, կ'ըսէ թէ Փիրանտելլոյի «գրադարանը անընդհատ երեւան կը հանէ այդ գիրքերուն հետ գրողին հրաւառ կապը: Ի տարբերութիւն տ'Անունցիոյի, մեծ ոճապաշտ մը բայց նաեւ ամենակուլ լրագրող մը՝ միշտ հետամուտ բանաիրքերու եւ մեկնակէտերու բանագողութեան, Փիրանտելլո ուշադիր է, ասելի, առանձին նախադասութիւններու, բանի մեջերու: կը զգացուի լեզուագէտի իր պատրաստութիւնը»: Աւտր համոզուելու համար, կը բաւէ աչքի առաջ ունենալ նկատառումները, ընդգծումներու ձեւը եւ ձեռագիր նշումները, որոնք հատորներուն մէջ տարածուած են, էջերու ծայրերուն արձանագրուած:

Սակայն, անտիպ տետրակն է որ անգնահատելի մասունքի մը դերը կը տայ, որ միշտ Փիրանտելլոյի կ'ընկերանայ, որպէս «փոխադրելի տարրալուծարան» մը, Նախապէս, ան պատկանած է Լուիճօ տ'Ամպրայի ժառանգորդներուն, որ 1930-ական թուականներուն բանական ժողովրդականութիւն վայելող

Լուիճի Փիրանտելլո

գրողմէն էր եւ բարեկամ՝ Փիրանտելլոյի: Այս եւ այլ տետրակներու մասին տ'Ամպրա գրած է 1937-ին լոյս տեսած իր մէկ յօդուածին մէջ, նշելով որ անոնք պահեր կը պարունակեն: Այս վկայութիւնը այժմ արշաւի մը ուղին կը բանայ, ձեռք բերելու համար միւս տետրակները ալ: Յարդ անոնց կարեւորութիւնէն չտրուիլը փիրանտելլոյեան գրքանութեան մէջ, մինչեւ այսօր առկախ ձգած է քննադատական հիմնական խնդիր մը, պիտնալու համար թէ Փիրանտելլո ինչ կերպով կ'աշխատէր: Յուցադրուած տետրակը այս ուղղութեամբ արժէքաւոր յուշմունքներ կու տայ, քանի հոն գրի առնուած տողեր տեղ գտած են գրողին թատերգութիւններուն եւ պատմուածքներուն մէջ: Աւելին, Փիրանտելլո այս տետրակները իր հետ կը փոխադրէր երբ կը ճամբորդէր եւ կամ՝ թատերական խումբերուն կ'ընկերանար:

Բայց տետրակը միակը չէ, Փիրանտելլոյի թողուած, անտիպ դանձերուն մէջ: Ի՞նչ եղած է երիտասարդական գործերուն ճակատագիրը, զորս գրողը միշտ կ'ըսէր թէ վճացուցած է սակայն, ասելի ուշ, անոնցմէ մեկնակէտեր եւ նիւթեր օգտագործած: Անիկա կրնայ լուսանցքային այլ խնդիր մը թուիլ· բայց եւ այնպէս, հիմնական է՝ Փիրանտելլոյի մօտ թատերական եւ գրական փոխադարձ առընչումներուն գործով: Անտրէօլի կ'աւելցնէ թէ «Այստեղ եւս ցարդ գոյութիւն ունեցող դիտանկիւնը կը շրջուի· բանասէրները հակամէտ են անտեսելու կամ, յամեցայնդէպս, բաւարար չափով նկատի չառնելու իրողութիւնը որ, պատմուածքները թատրոնէն կը ծնին եւ ոչ՝ հակառակը»: Փաստ՝ ժամանակագրական կապը «Աքցան»ը թատերախաղին եւ «Վախը» պատմուածքին միջեւ:

ՓԻՐԱՆՏԵԼԼՕ ԵՒ Տ'ԱՆՆՈՒՆՑԻՕ

Թուագրումի այլ կարեւոր պարագայ մըն է Փիրանտելլոյի եւ Կապրիէլէ տ'Անունցիոյի անձնական ծանօթութեան վերաբերողը, որ երեւան եկած է ցուցահանդէսին ներկայացուած վաւերաթուղթ մը, որ նամակ մըն է (1917 Հոկտ· 11 Թուականը կրող), տ'Անունցիոյի կողմէ գրուած Փիրանտելլոյի, որպէս յանձնարարագիր՝ երիտասարդի մը ի նպաստ: Նամակին սիրալիր եղանակը, ձեւականէ այնքան հեռու, մտածել կու տայ որ երկու գրողներուն միջեւ արդէն գոյութիւն ունէր ուղղակի կապ մը մինչ, դեռ վերջերս, կը կարծուէր որ

⁂

Ոչ մէկ տարակոյս, — Ալի Բիզա կը կոչուի այն թուրք ոստիկանապետը որ ծպտուած գաղտնի ոստիկանի դիմակին տակ, գրի առած է այդ յուշերը Պոլսոյ «Ջաման» թերթին մէջ:

Քանի մը տեղեկութիւններ՝ իր մասին: Վաւերական տիպարը թուրք պաշտօնեայի, մանաւանդ գաղտնի ոստիկանի:

Երեւութապէս հաճոյակատար, բարեկիրթ եւ քաղցր, այլ մոլեռանդ եւ դաժան, իր պաշտօնին կատարմանատեն:

Ես չեմ ճանչնար դինքը ձերբակալութենէս առաջ: Լսած էի միայն անունը: Առաջին կալանաւորներու ընտանիքները կը պատմէին թէ՝ ամէն անգամ որ տուն մը կը մտնէր խուզարկութեան եւ ձերբակալութեան համար, կը նստէր աթոռին վրայ, եւ հրամաններ կ'արձակէր, միշտ վեր քաշելով տափատը, որպէսզի չծալուի, եւ թօթվելով փոշիները:

Իմացեր էի, նաեւ, թէ մասնաւորապէս իրեն վստահած էին հայ մտաւորականներու հետապնդումն ու ձերբակալութիւնը, ակնկալութեամբ երկու հրէշներու, Թրքացած Հիտայէթի, որ օձիքը աղատեց ճարպիկ խաղով մը, եւ Ցարութիւն Մկրտիչեանի, որ մաքրուեցաւ դինադադարին, Հմայեակ Աբրամեանցի, պուլկար Վլատիմիրի եւ ուրիշներու:

Ձերբակալութենէս յետոյ, երբ առաջնորդին պահականոց եւ «քէչէվէճ» անցուցին ձեռքերուս, չորս — հինդ պաշտօնեաներու մէջ, յանկարծ մէկը պոռաց երեսիս.

— Օլան էէ ... սէն Շաւարշ Միհաէեան տէյի՞լմիսին ... Սէնին իչին պիր սէնէ իսթանպոլը գէհիրլէնտիճ ... արգատաշ—

ՇԱՀԱՐԻ ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

Բ. ՄԱՍ

ՏԵՐԵՒՆԵՐ ԴԵՂՆԱԾ ՅՈՒՇԱՏԵՏՐԻ ՄԸ

... Ի՞նչ կ'արժեն անհատական պարագաները, նոյնիսկ ամէնէն քամնելին, այն համառարած ողբերգութեան հանդէպ որ կը ազէ մեր հոգին եւ կը քամէ մեր երակները:

— Գրէ՛ ... է՞րբ պիտի գրես ...: Անհրաժեշտ են լուսաբանելու համար այն անուղղ ձգնաժամը, որ տեւեց 1914-էն մինչեւ պինադադար, որու մասին բոլորը դրեցին, բայց քեզմէ:

— Ոչինչ. երբեք ուշ չէ պատմութիւն դրելու համար:

Եւ արդէն անցեր է քանի տարի, Բայց քանի որ Թուրքը խօսեցաւ — «ինչէ՛ր տեսայ, ինչէ՛ր անցուցի», — հարկաւորած եմ դրել այնքան որքան կապ ունի այլ յուշերուն հետ, եւ այնքան որքան կը թոյլատրեն պարագաները:

Ենկելոսի Ս. Երրորդութիւն եկեղեցւոյ նեղքնասրահին մէջ, Մայիս 2-ին, դասախօսութիւն մը տեղի ունեցած է կազմակերպութեամբ Եկեղեցւոյ Ծխական Մարմնուրբին: Բացման խօսքը արտասանած է Անդրանիկ Զիլինկիրեան եւ ներկայացուցած է օրուան բանախօսը՝ Ժիրայր Փէհէրեանը: Անոր նիւթը եղած է. — «Ի՞նչպէս կ'ըմբռնենք զԱստուած»:

⁂

Մոնրէալի Վէնեան աւէնաք երաժշտանոցի Մարի Սթեֆան սրահին մէջ, Հայ Երաժիշտներու ընկերակցութեան կազմակերպութեամբ, Մայիս 4-ին երաժշտական համերգ մը տեղի ունեցած է, որու մասնակցած են հայ պատանի երաժիշտներ: Շուրջ մէկուկէս ժամ, ներկայացած են հայ եւ օտար երաժիշտներու գործեր:

Մայիս 2-ին, բացումը կատարուած է ՀՕՄ-ի Գոլկեան նախակրթարանի եւ միջնակարգի աշակերտութեան արուեստի գործերու ցուցահանդէսին: Բացման խօսքը արտասանած է վարժարանի տնօրէնը՝ Մարզար Շարապխանեան, որ անդրադարձած է նաեւ արուեստի ուսուցչուհիին Փարիս Մաղաքեանի տարած աշխատանքին:

⁂

Թորոնթոյի Ս. Երրորդութիւն եկեղեցւոյ նեղքնասրահին մէջ, Մայիս 2-ին, դասախօսութիւն մը տեղի ունեցած է կազմակերպութեամբ Եկեղեցւոյ Ծխական Մարմնուրբին: Բացման խօսքը արտասանած է Անդրանիկ Զիլինկիրեան եւ ներկայացուցած է օրուան բանախօսը՝ Ժիրայր Փէհէրեանը: Անոր նիւթը եղած է. — «Ի՞նչպէս կ'ըմբռնենք զԱստուած»:

⁂

Մոնրէալի Վէնեան աւէնաք երաժշտանոցի Մարի Սթեֆան սրահին մէջ, Հայ Երաժիշտներու ընկերակցութեան կազմակերպութեամբ, Մայիս 4-ին երաժշտական համերգ մը տեղի ունեցած է, որու մասնակցած են հայ պատանի երաժիշտներ: Շուրջ մէկուկէս ժամ, ներկայացած են հայ եւ օտար երաժիշտներու գործեր:

— ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ —

Մոնրէալի Հայ Կեդրոնի Հ.Մ.Ը.Մ. — ԿԱՄՔ մարզասրահին մէջ, Մայիս 11-ին տեղի ունեցած է ՀՕՄ-ի օրուան եւ Մոնրէալի Սօսէ մասնաճիւղի 40-ամեակի տօնակատարութիւնը կազմակերպութեամբ տեղւոյն Սօսէ եւ Լաւալի Շուշի մասնաճիւղերուն: Օրուան գլխաւոր բանախօսը եղած է առաջնորդական փոխանորդ Խաժակ Ծ. Վրդ. Յակոբեան: Գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը:

⁂

Սէնթ Տօնա (Գանատա) Մոնրէալի Հ. Ց. Դ. Պատանեկան Միութիւնը Մայիս 2-էն 4 կազմակերպած է իր երկրորդ սեմինարը Քէպէքի Սէնթ Տօնա բանակայրին մէջ: Մասնակցած են 20 պատանիներ և 5 վարիչներ: Պատանիները հետեւած են դասախարակչական երեք դասախօսութիւններու հետեւեալ յաջորդականութեամբ՝ ա.— «Արցախի պատմութիւնը մինչեւ 1988» (Շանթ Ժամկոչեան), բ.— «Արցախի պայքարը 1988-էն մինչեւ այսօր» (Սեւակ Զապարեան), գ.— «Ազգային եւ յեղափոխական երգերու մասին» (Հուրի Թօփալեան):

⁂

Թորոնթոյի Հայ Կեդրոնի Համագգային Յ. Մանուկեան դրադարանին մէջ, երկուքին միջեւ առաջին յարաբերութիւնը 1926-ին տեղի ունեցած է:

Սակայն, խորքին մէջ, իրենց միջեւ կ'անցնէր հակամարտութեան բարակ թել մը, քանի Փիրանտելլոյի կողմէ իսկական նախանձ մը կար տ'Անունցիոյի նկատմամբ, որուն մասին դէշ կը խօսէր 1890-ական թուականներէն իսկ: Հակառակ ասոր, երկուքին միջեւ տարբերութիւնները պատճառ չեն եղած որ փոխադարձ կապեր չունենան եւ՝ ոչ աւ արդելք հանդիսացած որ հրապարակի տարօրինակ ձեւեր տեղ գտնեն թ'Անունցիոյի եւ Մարթ Ապպայի միջեւ (Փիրանտելլոյի նախընտրեալը եւ սիրեցեալը) ու, միւս կողմէ, Փիրանտելլոյի եւ Էլէօնորա Տուզէի (Տիւզեան) միջեւ (թ'Անունցիոյի երկար տարիներու սիրուհին), որուն գրած է, գայն համոզելու համար իր մէկ կատակերգութեան մէջ դեր ստանձնելու. «Ազնիւ Տիկին, գիտեմ որ երէկուընէ սկսեալ Ձեր ձեռքերուն մէջ է "կեանքը դոր դուն քեզի կը ձօնես"ը: Զայն գրած եմ երկիւղածութեամբ համակուած սիրով, միշտ Ձեր մասին մտածելով ...»: կարելի է հետեւցնել որ, ինչպէս Ռ. Պարպօլինի կը նշէ, հնչքնասիրական այս թեւարկումներով, երկու գրողները իրենց հակամարտութիւնը գրականէն փոխադրած են նաեւ զգացական մարզը:

Այս երեւոյթներէն անդին, երկու ականաւոր դէմքերը գործած էին ապագային խորհրդանշաններ: Այս իսկ պատճառով Մուսոլինի, իր վարչակարգին մշակութային արժանիքը չեչտելու համար, երկուքին միջեւ յարաբերութիւնը խիստ կը գնահատէր, չրջանի մը ընթացքին երբ Փիրանտելլոյի չնորհուած Նոպէլեան մրցանակը աւելի կը բարձրացնէր իր վարկը եւ կը սատարէր իր մեջպզային արժէքի հաստատման:

ՍԵՐՄՆԱՁԱՆ

(Քաղուած՝ «Փանորամա»էն)

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻՑ

Մարլէն Գիզլրեանի *մահուան առթիւ, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Համբարձումեան 1000 Ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ի փոխան ծաղիկի :*

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Սէն Լու Ս. Գէորգ եկեղեցի. – Շնորհիկ Մօրուճեանի մահուան քառասունքին հոգեհանգստեան առթիւ եղած են հետեւեալ նուիրառութիւնները. –

Ս. Գէորգ եկեղեցւոյ՝ Յովսէփեան ընտանիք 200 Ֆր., Ճէնտէրճեան ընտանիք, Տէր եւ Տիկին Սեպուհ Ճանիկեան 100 ական Ֆր., Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Տէմիրճեան 50 Ֆր. :

Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան՝ Պօյաճեան ընտանիք, Շալճեան ընտանիք 200 ական Ֆր., Տէր եւ Տիկին Սեպուհ Ճանիկեան 100 Ֆր. :

«Յառաջ»ին՝ Պօյաճեան ընտանիք, Շալճեան ընտանիք, Տիկին Տենճալի Վարսենեան 200 ական Ֆր. :

le Centre Culturel
SAINT MESROB

vous invite

à UNE

CONFERENCE

du

Rév. P. Charles RENOUX

sur le thème :

LES RITUELS ARMENIENS DU BAPTEME

(*Vente du livre et signature*)

Le Jeudi 5 Juin à 20 heures 45

au Centre Culturel ST-MESROB
10 bis, rue Thouin, Paris V^e^
M° Cardinal Lemoine ou Monge.

— Entrée libre —

— ԳԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ —

Կապոյտ Ծաչէ Վիէնէ Սեւան մասնաճիւղին տարեկան դաշտահանդէսը Յունիս 8, կիրակի ամբողջ օրը Ժէմանի մէջ, ձոխ պուֆէի հայկական ճաշերով : Կը նուագէ Անի նուագախումբը : Տեղւոյն վրայ մեր աշակերտները կը ցուցադրեն իրենց գծադրութիւնները. նիւթ՝ «Հայաստանը ըստ ձեզի» : Առաջնութիւն չհոդ երեք աշակերտները կը վարձատրուին նուէրով մը : Եկէք քաջալերելու մեզ եւ մեր դպրոցի աշակերտները :

Անձրեւի պարագային սրահ մը ապահովուած է :

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տիգրան Էօզմանեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղիկի «Յառաջ»ին կը նուիրեն. –

Տէր եւ Տիկին Աբրահամ Թորիկեան 1000 Ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Գլակ Ղազարեան 1000 Ֆր. :

ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐԱԿՑՕՒԹԻԻՆ
ՀԱՑՑ. ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ
ՎԱԼԱՆՍԻ ԵՒ ՇՐՋԱԿԱՅԻՑ

ՀՐԱՒԷՐ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎԻ

Վալանսի Հայց. Առաքելական Եկեղեցւոյ ԸՆՏՐՈՂԱԿԱՆ ՄԱՐՄՆԻ եւ ՀՈԳԱԲԱՐՁՈՒԹԵԱՆ 1995 – 97 տարուան նստաշրջանը լրացած ըլլալով, կը հրաւիրենք ՎԱԼԱՆՍԻ եւ շրջանի հաւատացեալները ընտրելու նոր ընտրողական մարմին մը, նոր նստաշրջանի մը համար :

Ժողովը տեղի կ'ունենայ Ս. ՍԱՀԱԿ Եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ ՈՒՐԲԱԹ, ՅՈՒՆԻՍ 6, ժամը 20·30–ին Օրակարգ. –

— Բարոյական զեկուցում,
— Նիւթական Հաշուետուութիւն,
— Ընտրութիւն նոր Ընտրողական Մարմնի :

Ա.մն հաւատացեալները որոնք կը փափաքին ընտրողական մարմնի մաս կազմել, կրնան իրենց թեկնածուութեան դիմումնագիրը համակով քարտուղարութեան դիմել, կրօնական Ընկերակցութեան հասցէին, մինչեւ 1997 Մայիս 31 (Eglise St-Sahag— 12, rue de la Cécile, 26000 VALENCE).

ՊԱՏՄԱՆՆԵՐԸ ՀԵՏԵՒԵԱԼՆԵՐՆ ԵՆ

Ընտրական Մարմնի թեկնածուութեան.–
Ա. – Վճարած ըլլալ իւղագին մոմագին եկեղեցւոյ,
Բ – Ամբողջացուցած ըլլալ 21 տարեկանը,
Գ – Հաստատուած ըլլալ Վալանս կամ շրջանը առնուազն հինգ տարիէ ի վեր :

Ընտրողական Մարմնի Քուէարկող անդամներուն.–
Ա. – Վճարած ըլլալ իւղագին մոմագինը եկեղեցւոյ,
Բ – Ամբողջացուցած ըլլալ 21 տարեկանը,
Գ – Հաստատուած ըլլալ Վալանս կամ շրջանը առնուազն երկու տարիէ ի վեր :

Վստահելով ձեր նեղկայութեան, եկեղեցւոյ Վարչութիւնը կը յայտնէ իր կանխայայտ շնորհակալութիւնը :

ՀԱՑԱՍՏԱՆԵԱՑ
ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ
ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐԱԿՑՕՒԹԻՒՆ

le CENTRE CULTUREL
SAHAK-MESROP

et

l'UGAB
Union Générale Arménienne
de Bienfaisance

organisent

avec la participation de
l'INSTITUT
EUROMEDITERRANEEN
POUR L'ARMENIE

La présentation publique du livre de RAYMOND BOYER

UN AUMONIER MILITAIRE FRANÇAIS TEMOIN DU DRAME ARMENIEN

— . —

Journal
de l'Abbé CHAPERON
(Cilicie 1920 —
Constantinople 1922-1923)

Lundi 2 Juin à 20 heures 30

Salle Ardzrouni Tcherpachian
339, ave du Prado, 13008 Marseille

sous la présidence de
Monseigneur DARON GEREJIAN
Vicaire Général des Arméniens
du Midi de la France

en présence de
Pasteur JOEL MIKAELIAN
Président de l'Union des Eglises
Evangéliques de France

Rév. Père KOMITAS BOUJEKIAN
Curé des Arméniens Catholiques
de Marseille

●

Ont participé à la publication du
Journal de l'Abbé Chaperon :
Mgr Daron Gerejian, Abbé Boyer,
Professeur Gérard Dédéyan,
Dr Yves Ternon, Ohan Hékimian.

●

Conférence par les auteurs —
Débat public —
Dédicace

●

Partie artistique

●

Cocktail

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Ծաչէ Փարիզի Ա. Թադէոսեան մանաճիւղի չարաթօրեայ դպրոցի տարեվերջի հանդէսը՝ Յունիս 29, կիրակի,
SALLE ROSSINI, 6, rue Drouot,
Métro : Richelieu-Drouot

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 PARIS
SIRET: 51027317 A R. C. Paris
Commission paritaire : N° 55935

ՎԱԼԱՆՍ - Ս. ՍԱՀԱԿ

Մայիս 31–ին
Տօն Ս. Գրիգոր Լուսաւորչի
ելոյ ի վիրապէն
Պատարագ՝ ժամը 10–ին ;

LE... MARSEILLE... MARSEILLE... MA

MAISON ARMENIENNE DE LA JEUNESSE ET DE LA CULTURE MARSEILLE

12-14, rue St-Bazile — Marseille 1er

Section «**Jeunes**»

PRESENTATION ET DEDICACE
par
Henri VERNEUIL
de son roman
«LE CHEVAL VARTAN»
(Editions Plon)

Vendredi 30 Mai à partir de 20 h.

Après la dédicace, repas
en présence d'HENRI VERNEUIL.

Le nombre de places étant très limité, veuillez réserver
en téléphonant au: 04. 91. 50. 15. 09
(les après-midis).

LE... MARSEILLE... MARSEILLE... MA

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

La Section **Helen Puzant** d'Alfortville
organise
une
SORTIE à REIMS
(Visite de la Ville, de la Cathédrale et d'une cave)
Dimanche 15 Juin

Départ et retour autocar Place Achtarak
Pour tous renseignements
et inscriptions téléphoner au :

01 - 43 - 76 - 99 - 11

Date limite d'inscription : Le 8 Juin.

*
**

CAMP ITINERANT EN ARDECHE
du 8 au 29 juillet

Nombreuses activités sportives et découvertes de la région destinées aux adolescents nés en 1981 et 1982.

Prix : 3 600 F. + voyage.

Date limite d'inscription : 15 juin.

Places limitées.

Inscriptions :
C.B.A.F. : 17, rue Bleue, 75009 Paris
Tél. : 01. 48. 24. 46. 57.

L'ASSOCIATION MACHTOTZ
pour la Défense de la Langue Arménienne

organise un

SEJOUR LINGUISTIQUE ARMENIEN
LE CAIRE/EGYPTE, du 2 au 23 Juillet 1997

pour les jeunes de 10 à 16 ans
sous le patronage et avec le soutien de son
Eminence l'Archevèque Zavèn Tchintchinian, Prélat des Arméniens d'Egypte

Les participants seront hébergés individuellement par des familles sélectonnées, dont ils partageront la vie et avec lesquelles ils communiqueront en langue arménienne.

Des cours d'arménien seront organisés à raison de 20 heures par semaine pour *les débutants francophones* par Mme Hilda Kalfayan-Panossian, avec sa *méthode audiovisuelle* et pour les autres niveaux, par des professeurs expérimentés.

L'encadrement et l'assistance seront assurés par le Conseil d'Administration de l'Eglise et par les responsabes de l'Assocation Machtotz.

Plusieurs excursions sont prévues : les pyramides de Guizeh, le Sphinx, promenade sur le Nil, village pharaonique, etc...

Frais de participation : 4950 F par personne comprenant le transport aérien, l'hébergement en pension complète, les cours et les excursions.

Renseignements et inscriptions (avant le 15 Juin) :
ASSOCIATION MACHTOTZ
8, rue Lamennais, 92370 Chaville — tél. : 01 47 50 97 51

DINER DANSANT

L'ASSOCIATION DES DAMES ARMENIENNES
DU TEBROTZASSERE
organise
un DINER DANSANT
le Samedi 31 Mai à 20 heures
au *Yan's Club*
5, avenue Reille, Paris 14^e^

Pour tous renseignements et réservations, veuillez téléphoner à l'école au 01. 43. 81. 01. 72.

ՓԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանի խնամակալութիւնը կը կազմակերպէ պարանոցիկ երեկոյթ մը, Շաբաթ, Մայիս 31, ժամը 20–էն սկսեալ, «Եան'ց Գլիւպ»ի մէջ 5, avenue Reille — Paris 14^e^

Տեղերը ապահովելու համար հեռաձայնել՝ 01–43–81–01–72 *թիւին :*

ՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԱՅԻՍ 28
MERCREDI
28 MAI
1997

LE NUMERO : 5,00 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՀԱՐԸ ՄԻԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL.: 01.47.70.86.60 FAX : 01.48.00.06.70
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 1·100 Ֆ· — Վեցամսեայ : 560 Ֆ·
Արտասահման : Տար· 1·400 Ֆ· (ամէնօրեայ առաքում)
1·250 Ֆ· (շաբաթաթերթի առաքում) — Հատը : 5,00 Ֆ·

ՀԱՐՒ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 19·122 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 72e ANNEE — N° 19.122

ԺԻՒՖԷ ԿԸ ՄԵԿՆԻ

ՊԻՏԻ ԲԱՒԷ՞ ԱՊԱՀՈՎԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ ՄԵԾԱՄԱՍՆՈՒԹԵԱՆ ՅԱՂԹԱՆԱԿԸ

Պարզ է, մէկը պէտք է վճարէր մեծամասնութեան ջախջախիչ պարտութեան հատուցումը: «Զոհը» ծանօթ էր եւ կարճ տեսակցութենէ մը ետք նախագահին հետ, Մայիս 26-ին, Ժիւփէ յայտարարեց իր կառավարութեան անդամներուն թէ պիտի հրաժարի իր պաշտօնէն Յունիս 2-ին քիչ որ ալ ըլլան նախորդ օրուան արդիւնքները: Մնաց որ Սահմանադրութեամբ իսկ, Ժիւփէ եւ իր կառավարութիւնը պարտին հրաժարիլ երեսփոխանական ընտրութիւններու Բ. շրջանի արդիւնքներէն ետք եւ նախագահին կը մնայ որ նախարարապետ մը նշանակել: Ուրեմն, ըսուածը այն է թէ Ժիւփէ պիտի չդանակուի, մինչ, ցարդ իր կրկին նշանակումը պատճառ կը նկատուէր որ մեծամասնութիւնը չկայքէ: Արդէն, Ժիւփէ կը լեզէ որ կը քաշուի գլխաւորաբար որպէսզի մեծամասնութիւնը չհոի, քանի որ ինք է խոչընդոտը այդ յաղթանակին: Այս յայտարարութենէն անմիջապէս ետք Ժիւփէի «բարեկամները» չատցան մեծամասնութեան մէջ եւ բոլոր անոնք որոնք կառավարութեան ժողովրդականութեան ցոյցին կուտայ, կը զոհուի եւայլն, եւայլն: Լրագրողներու համաձայն (Լիպերասիոն) նեղծատրութեան գաւինին կարելի է չըներել Ֆ. Սեկէնի որ մեծարեց Ժիւփէն եւ անոր տարած աշխատանքին տարողութիւնը: Քանի մը օր առաջ, Ժիւփէ ինքն իրեն հարց կուտար՝ «աւելի լաւ է հատափոր չհնչո՞ղ մը որ ծանօթ չէ իր պղծածարներուն թէ չոփչոր մէկը որ քիչ մը նուագ չհնչող է, բայց ծանօթ է իր պղծածարներուն»:

Ժիւփէ, որ հարցազրոյցով մը բացատրութիւններ ալ կուտար Մայիս 27-ին (Ֆիւտ – Ուէսթ)ի (Պորտոյի օրաթերթը) մէջ ինքզինք քաւութեան նոխազը կը պատէ: Ի՞նչ կրնար ընել բուն պարտեալը, այսինքն՝ Շիրաք: Այլ եւ է չունէր եւ վիպերասիոն»ի խմբագիրը դիպուկ նկատողութիւն մը կ'ընէ երբ կը գրէ թէ Շիրաք իր աթոռէն քշեց Ժիւփէն որպէսզի կարենայ իւրը պահել: Կը մնայ սպասել եւ տեսնել, Յունիս 1-ին, թէ յունական ողբերգութեան այս արարը, ինչպէս կ'ոգեկոչեն ոմանք, պիտի բաւէ՞ որպէսզի մեծամասնութիւնը յաղթէ: Երեքշաբթի իրիկուն, Մայիս 27-ին, Շիրաք հեռատեսիլի ելոյթով մը կը ջանար համոզել ձեռնպահները: Ժիւփէի մեկնումով մէկ օրուակարութիւն ունի անմիջականին հաճար, այն է որ ընկերվարականները եւ ընդդիմութիւնը ընդհանրապէս այլեւս իր ընարապայքարը չեն կրնար կեդրոնացնել Ժիւփէի վրայ, յայտնելով թէ քաղաքականութիւնն չի փոխուիր քանի ոչ Ժիւփէ կը մնայ: Հիմա ալ, Ժոսփէն կ'առարկէ որ մարդ փոխել չի նշանակեր քաղաքականութիւն փոխել:

Երեսփոխանական ընտրապայքարին հետ, այժմ կայ նաեւ նախարարապետական աթոռամարտ մը, Սկկէն, Պալատիւր, Մանսէ եւ դեռ չարքը երկար է:

Ձախին համար Ժիւփէի այս մեկնումը հատատումն է ծանր տագնապի մը, մինչ իր դիրքը բաւական ամուր է եւ Յունիս 1-ին կընայ վերատին տէր դառնալ իր կորսնցուցած կարգ մը աթոռներուն:

***

Երեսփոխանական ընտրութեանց Ա. շրջանի արդիւնքներն են. —

Ընկերվարական. — 23,53%
Համայնավար. — 9,94
Ծայրայեղ — ձախ. — 2,52
Ազգ.-Ընկերվարական. — 1,45
Զանազան ձախ. — 2,80
Կանաչ· — 6,81
ԷՒ — ՓԷ — ԷՒ· — 15,70
ԻՒ — ՏԷ — ԷՖ· — 14,22
Զանազան աջ· — 6,60
Ազգ. ճակատ. — 14,94
Ծայրայեղ աջ· — 0,10
Զանազան· — 1,39

Ինչ որ կը նշանակէ 36,52% մեծամասնութեան համար եւ 40,24% ձախին:

***

Ա· շրջանի արդիւնքներէն ետք, նոյն օրը սակարանը անկում արձանագրեց, Ֆրանքը թէեւ տակաց եւ իր նահանջը սահմանափակեց մարքին նկատմամբ:

***

Ինչ կը վերաբերի այն թեկնածուներուն որոնք ծագումով Հայ Ֆրանսացի մը կը ներկայացնէին, որպէս վերոյիշեալ (սիւփլէաճ), արդիւնքները հետեւեալներն են. —

Իվըլին, Ալէն Փուպլին — Անիէս Քեչէեան 0%, Օ—տը—Սէն, Ֆիլիփ Փեմիզէք — Պէաթրիս Ալեսիքեան 17,80%, Սէն — Սէն — Տընի Ֆայըրիս Պէօր — Ֆիլիփ Թոմինեան 0,12%, Միշէլ Շամփիոն — Անի Փիլիպոսեան 23,38%, Վալ—տը—Մարն, Ժան — Գլօա, Մոնրօ — Մարին Կալափոն — Յովնանեան 0,46, Վալ տ'Ուազ 7-րդ ընտրաշրջանը կը ներկայանար Ալպէր Մակարեան որ կը ստանայ ձայներու 3,71%-ը:

Յիշենք որ Ալֆորվիլ — Վիթրի ընտրաշրջանին մէջ, ծերակուտական քաղաքական՝ Ռընէ Ռուքէ ձայներու 30,46% տակը ետաց եւ նպաստաւոր դիրքի վրայ է, համայնավար Մերսիէքա իրեն կը հետեւի 24,60%-ով, հաւասար դիրքի վրայ են — 15% — Ազգային ճակատի եւ ԻՒ — Տէ — էֆ-ի թեկնածուները:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹՈՒՐՔԻՈՑ վինուորական պերապոյն առաքնը սպայակոյտի նախագահին որոշումով արտաքերթ նիստ մը գումարած է Մայիս 26-ին, արտաքսելու համար բանակին կրօնամէտ — յետադիմական սպաները: Ժողովին նախագահած է վարչապետ Ն· Էրպագան որ նախ ընդդիմադատ Ա· Ազգ. ժողովի նախագահ Հիւսէյին Ճէվահիրճի հետ ունեցած հանդիպումին մասին տեղեկութիւններ տուաւ: Ապա ատորացած է արտաքսումներուն, ապա ատորացած է արտաքսուած 161 սպաներ: Ժողովին մասնակցած են ծովային, ցամաքային, օդային ուժերու հրամանատարները ու բարձրաստիճան բազմաթիւ պինուորականներ:

ԳՈՆԿՈՑի ժողովրդավար Հանրապետութեան (նախկին Զայիր) նոր դեկավարը Գապիլա երկու տարի եաք միայն ընտրութիւններ կը նախատեսէ: Ներկայիս արդիլեց բոլոր կուսակցութիւնները եւ ցոյցերը:

(Մայիս 26 / 27)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

Լ· ՏԷՐ — ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ
ԼԱ ՀԷ ԳՆԱՑ

Մարշալ ծրագրի ժողովին մասնակցելու համար Լա Հէ մեկնեցաւ նախագահ Լեւոն Տէր — Պետրոսեան: Իրեն կ'ընկերանայ Ազգային Ժողովի նախագահը՝ Ա· Աբրահամեան:

***

ՀԱՆՐԱԿԱՒՈՒԲԻ ԱՐԿԱԾ՝
ԵՐԿՈՒ ՄԵՌԵԱԼ, 13 ՎԻՐԱՒՈՐ

Մայիս 24, ժամը 23-ի չուրջ Ապարան — Աշտարակ ճամբուն 10-րդ քիլոմեթրին հանրակառք մը առ այժմ անծանօթ պատճառներով ճորը գլորած է, որու հետեւանքով վարորդը եւ ճամբորդներէն մէկը տեղն ու տեղը մահացած են, իսկ 13 ուրիշներ ալ, որոնք զանազան աստիճանով վիրաւորուած են, փոխադրուած են հիւանդանոց: Հետաքննութենէն կը ճշդուին արկածին պատճառները:

***

ԱՐՑԱԽԻ ՄԷՋ
ԾՆՈՒՆԴՆԵՐԸ ՔԱՋԱԼԵՐԵԼՈՒ
ՆՊԱՏԱԿՈՎ

ԼՂՀ նախագահի պաշտօնակատար, վարչապետ Լէոնար Պետրոսեանի գլխաւորութեամբ Մայիս 26-ին տեղի ունեցած խորհրդակցական ժողովին ուսումնասիրուած են Արցախի բնակչութեան մօտ ծնունդներու քաջալերման ուղղութեամբ միջոցները: Մասնաւոր ուշադրութեան արժանացած է այն առաջարկը որ կը նախատեսէ 1000 տոլարի դրամատնային հաշիւ մը բանալ բոլոր ընտանիքներու չորրորդ եւ յաջորդող երախաներուն համար:

***

452,5 ՄԻԼԻՈՆ ԴՐԱՄ
ԼՈՌիի ՃԱՄԲԱՆԵՐՈՒՆ

Կառավարութեան 1997-ի պիւտճէէն ճամբաներու նորոգութեան եւ վերականգման համար յատկացուած 3 միլիառ 158 միլիոն դրամէն 452 միլիոն 500 հազար դրամ կը տրամադրուի Լոռիի մարզին: Այս միջոցներով կ'ամբարտաւղուին եւ կը բարեկարգուին Մարգարա — Վանաձոր — Տաշիր եւ Վանաձոր — Ալավերդի — Վրաստանի սահման միջպետական ճամբաները: Վանաձոր — Ալավերդի ճամբուն «Սատանի կամուրջ» կոչուող հատուածի ապահովութեան միջոցներու ամրապնդման համար ալ կը ծախսուի 20 միլիոն դրամ: Վերջին շրջանին այս հատուածին մէջ պատահած արկածներու թիւը զգալի չափով յաւելում արձանագրած էր:

***

ՈՒԿՐԱՆիոյ ԳԵՐԱԳՈՅՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻ
ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ
ԵՐԵՒԱՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆԸ

Ուկրանիոյ Գերագոյն Ռատայի նախագահ Ալէքսանդր Մորոզ երկօրեայ այցելութիւն մը տուած է Երեւան: Մայիս 26-ին պինդը եւ իրեն ընկերացող պատուիրակութիւնը ընդունած է նախագահ Լ· Տէր — Պետրոսեան: Այս հանդիպումին ներկայ եղած են նաեւ Բարգէն Ա— րարքեանն եւ երկու երկիրներու դեսպանները՝ Հրաչ Սիրմանեան եւ Ալ· Բոժկո: Փոխարկումի նիւթ եղած են երկու երկիրներու մէջ օդչեղրական կարգի հատատման, սեփականաշնորհման ընթացքին, զարգացման կնճիռին կարգադրութեան, փոխադրութեան մարզին մէջ ջրանային փոխշահաւէտ յարաբերութիւններու ամրապնդման, առեւտրա — տնտեսական համագործակցութեան աշխուժացման, ինչպէս նաեւ Հայաստանի նախագահին Ուկրանիա կատարելիք այցելութեան առընչուող հարցեր: Նոյն օրը Ա· Մորոզ Էջմիածնի մէջ ընդունուած է Գարեգին Ա· Կաթողիկոսին կողմէ, նաեւ ելոյթ ունեցած է Ազգ· Ժողովին առջեւ:

ԱԴՐԲԵՋԱՆԻ ԼՐԱԳՐՈՂԻՆ ԶԳՈՒՇԱՑՈՒՄԸ ՀԱՑԱՍՏԱՆԵԱՆ ՄԱՄՈՒԼԷՆ

Երեւանի ռուսալեզու «Ռեսփուպլիկա Արմէնիի» թերթին Մայիս 19-ի թիւին մէջ Բաքուէն լրագրող Էլտար Հիւսէյնով ուշադրաւ յօդուած մը ունի Ղարաբաղի հարցին յետադայ հատանական զարգացումներուն մասին:

Ադրբեջանցի լրագրողը կը յիշեցնէ կըռիւներու առաջին շրջանին Թուրքիոյ նախագահ Թ. Էօզալի խօսքերը թէ իրենք կարելի ամէն օգնութիւն պիտի ընծայեն, բայց ադրբեջանական հողը միայն ադրբեջանցիի արիւնով կարելի է պաշտպանել:

Ան վստահութիւն յայտնած էր որ Ադրբեջանցիները պատրաստ են Ղարաբաղի «անջատողական»ներուն դէմ հակաւոր պայքարը մղելու:

Ներկայի կացութեամբ, լրագրողը կը խոստովանի որ հայկական ուժերը զրաւած են իրենց պէտք ունեցած բարձունքները եւ եթէ ադրբեջանական բանակը յարձակման անցնի այդ դիրքերուն դէմ, անհամեմատելի զոհ պիտի տայ, քան Հայերը. իւրաքանչիւր Հայու փոխարէն ութ ադրբեջանցի զինուոր պիտի սպանուի, կ'ենթադրէ ան, «անընդունելի» նկատելով աւելցա Ադրբեջանի ներկային, յատկապէս ներքին պայմաններուն լոյսին տակ:

Իր վերլուծումը կը յանգի կարգ մը հատատումներու· պատերազմը վերսկսելու պարագային Ադրբեջանի յաղթելու հաւանականութիւնը մեծ չէ, քանի որ բանակը պատրաստ չէ նման մարտահրաւէրի մը ընդառաջելու: Պատերազմելու, եւ մանաւանդ յաղթելու տրամադրութիւնը կը բացակայի· նոյնիսկ եթէ կռուելու պատրաստակամութիւնը ըլլար, «մեգի պիտի չբդյլատրէին որ յաղթեն»f կը դրէ է. Հիւսէյնով, վստահաբար ակնարկելով ռուսական միջամտութեան մը:

Այս նշումները ընելէ ետք ադրբեջանցի լրագրողը յարմարագոյն կը նկատէ երկկողմանի համաձայնութիւն մը որ Ղարաբաղի պիտի տայ «անկախութեան բարձրագոյն օրինավիճակ» ... Ադրբեջանի կազմին մէջ: Բայց, կ'աւելցնէ, տակաւին Հայերը պատրաստ չեն նման կացութիւնը քայլ մը առնելու, ուստի կը մնայ «լուծումը յետաձգել, Ղարաբաղը տնտեսապէս մեկուսացնել եւ Ադրբեջանի բանակը զօրացնել»:

Հասկնալի է որ Ադրբեջանի եւ միջազգային պաշտօնական կարծիքին կողմէ որպէս «լուծում» առաջարկուածը կրկնելէ աւելի, յօդուածը քօղարկուած զգուշացումի մը դերը կը կատարէ· եթէ հայկական կողմը այսօր չյօժարի ընդունելու ըսուածը, վաղը տնտեսապէս աւելի տկարացած Ղարաբաղ մը (հետեւաբար նաեւ Հայաստան մը) դարձ պիտի ունենայ ադրբեջանական զօրացած բանակի մը հետ: Դէմերու կարծիքով զգուշացումին թիրախը գլխաւորաբար հայկական կողմին անպիլող տարրերն են որոնք չեն համակերպիր հնազանդեալ անկախութեան մը եաք կրկին ադրբեջանական դերիշխանութեան ենթարկուիլ:

ՂԱՐԱԲԱՂԵԱՆ ՕՐԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ՎԱՀԷ ՕՇԱԿԱՆ

Իե·

Կէսօրին՝ նորէն ճոխ սեղան ու նորէն անթիւ կենացներ ծխական ճշդրտութեամբ ու բովանդակութեամբ: Կենացներ Ղարաբաղի անցեալին ու ներկային, նորէն ոգեկոչում նահատակ տղոց որոնք ոչ մէկ վայրկեան բացակայ են հաւաքական յիշողութենէն: Ղարաբաղի մէջ, ժամանակի դաշափարը բոլորովին տարբեր է մեր դուրսի ըմբռնումէն: Հոս ժամանակը չի չարժիր, կամ աւելի ճիշդը, հին ու հերոսականն անցեալը եկեր բամբեր է՝ առօք փառօք բացարձակ ներկային մէջ ու կը մերժէ տեղը տալ նոր բանող վայրկեաններուն ու տարիներուն: Երբ Ղարաբաղցիք կ'ըսեն թէ թիզ մը հող ետ չենք տար Թուրքին, արդեօք դիտակցութիւնը ունի՞ն թէ հեռաւոր կամ մօտիկ ապագային պէտք պիտի ըլլայ սակարկութեան նստիլ աշխարհի հետ որ իրենց հողի սահմաններէն անդին՝ գլուխը առեր կ'երթայ ... Հոս միտքերը տրամաբանութենէն դուրս ու վեր մակարդակի վրայ կ'աշխատին եւ բանի չի ծառայեր վիճաբանութեան նստիլ հետերնին, մանաւանդ դիւցական միջավայրի մէջ:

Սոկրատ Յանեանը կը պնդէ, որ Տղ պատմական գիւղը այցելութիւն մը տանք:

— Նշանաւոր քաղաք եղած է ժամանակին, 16–րդ դարուն Դիզակի Մելիքութեան կեդրոնն էր, մօտ 10·000 բնակչութիւն եւ մինչեւ 19–րդ դար Լեռնային Ղարաբաղի են նշանաւոր բերդաքաղաքը եւ 17–րդ դարու Մելիք Եկանեաններու մայրաքաղաքը...

Յանեանը երկար կը պատմէ Մելիքներու սխրագործութիւններէն ու ներքին կռիւներէն: Գոց պիտի պատմութիւնը:

—Րաֆֆի եւ Լէօ պիտի կարդաք, — մէն ինչ Թաղլարի եւ Տղի մասին հոն է:

— Գիտեմ Րաֆֆին, Յամասյի Մելիքութիւններուն դրքին մէջ է, չէ՞:

— Հիմա այս խեղճ վիճակին մի նայիք դուք:

Իրապէս աննշան տեղ մըն է: Մուտքին, խումբ մը երիտասարդներ վոտրած օթոյի մը վրան նստած կը խօսին, մեղի կը նային ուշի ուշով: Ամայի, քարքարուտ փողոցին կը հետեւինք:

— Մելիքին բերդը աւերակ է սակայն երկու եկեղեցի կայ, մէկը լերան վրայ, փլատակ վիճակի մէջ է, շատ դժուար է մոտկցիլը, միւսը աւելի մօտ է — Սուրբ Ստեփանոս Եկեղեցին, 18–րդ դարուն չինուած:

Քիչ եաք Ս· Ստեփանոս Եկեղեցիին առջեւ ենք: Ջուր մը կը հոսի քովէն, լաճեր եւ կայտառ աղջնակներ բաղեր կ'արածեն դարպասին մէջ: Ամէն կողմ տապանաքար, կիսաթաղ մնացած տարիներէ ի վեր: Եկեղեցին մատուռ մըն է, մուտ ու քառակուսի ներսի ու դուրսի պատերուն մէջ բամբակի խաչքարերով: Գեահինը՝ հող ու քար:

— Այս խեղճ վիճակին մի նայիք, Թուրքերը չէին թողուր որ գործածուի:

— Հիմա միաք ունի՞ն մերինները նորոգելու եւ գործածելու:

— Քիչ մը ժամանակ կ'ուզէ, — կ'ըսէ Յանեան, — մինչեւ որ կրօնքը մեր կեանքին մաս կազմէ նորէն: Բայց հիմա՝ աս առանկ կը մնայ:

«Աստուած դիտէ երբ կ'ըլլայ ատիկա», կը խորհիմ. «քանդի՞նդ տարի, յիսո՞ւն տարի ... երբե՞ք»: Բայց Յանեանը բնաւ մտահոգ չէ եւ առանկ պարագաներու՝ աւելի լաւ է բանաստեղծին բնագրին ապաւինիլ եւ իր հետ քալել, մինչեւ վիզը թաղուած յիշատակներու եւ առասպելականի հերոսներու հէքեաթներուն մէջ:

— Դիմացի սա լեռը կը տեսնէ՞ք, սա սկի պառկերին ծայրը, գիւղին կռնակը:

— Այո:

— Հոն է, Գահիճի վանքը: Կատարեալ աւերակ: Լերան կողին:

— Հոդ չէ, ելլենք:

— Չէ պարոն Վահէ, ձեր սրտին համար չատ դժուար է: Էն լաւը, դուք երբ վերադառնաք Աւստրալիա, Լէոյի դիրքը բացէք ու կարդացէք, էն լաւը այդ է: (Այդպէս ալ ըրի: Անոնք որ կրնան ձեռք ձգել Լէոյի երկերը, կրնան բանալ 8–րդ հատորը, լոյս տեսած Երեւան, 1985–ին ու կարդալ առաջին 28 էջերը, ուր Լէօ յուզիչ ու ճշդրիտ նկարագրութիւնը կու տայ թէ՛ Տղի, Գահիճ վանքի, Տիզափայտի պատմականը կ'ընէ, ու չրջանի հէքեաթները, ինչպէս եւ ժողովրդային ուսուցանութեան մանրամասնութիւնները չատ հաճելի ոճով կը նկարագրէ:

Գիւղապետին քով կ'երթանք: Քոնիաք ու սուրճ: Եւ անշուշտ՝ անցեալն իր առասպելներով: Բայց ներկան կը բռնանայ մարդոց հոգիներուն վրայ:

— Մեր գիւղի Թուրքերը թիւով մեր կրկինն էին: Հազար հոգի էին, բայց մեր տղաքը յաջողեցան այդ մարդիկը, որ հարիւրաւոր տարիներէ ի վեր հաստատուած էին, փախցնել հոսկէ: Մեր երիտասարդները 108 հոգի էին: 37 զոհ տուինք, բայց ալ հոս գալիք չունին այդ Թուրքերը:

— Սոկրատ, — կ'ըսեմ, — ո՞ր օրուան կը սպասես, որ աս բոլորին մասին գրես: Սրտիդ մօտիկ գիւղ է: Գրէ իշտէ այս մարդոց պատմութիւնը: Քարերուն մէջէն դուրս լոյսին հանէ մարդիկ ու իրենց հեռուական արարքները:

— Այո, — կ'ըսէ իր խաղաղ ու մեղմ ձայնով, — միաք ունիմ գրելու, երբ քաշուիմ գործէս:

— Ե՞րբ կ'ըլլայ ատիկա:

— 2001 Թուին:

Նորէն կ'այցելեմ մատածումէն, թէ ժամանակ կոչուածը հոս հասած է իր լրումին՝ Թուրքերու ջախջախիչ ու վերջնական պարտութեամբ եւ Ղարաբաղի ազատութեամբ որուն ակնկալութեամբ կ'ապրէին իրենք դարերէ ի վեր: Ոչ ոք կ'ուճապարէ հոս, ժամերը կ'անցնին յոգնած ուղտերու պէս, ու Երեւանի նման՝ հոս ալ մարդիկ, ճամբուն եզրին կուկուղըրած՝ կը սպասեն, որ ժամանակը հասնի եւ իրենք անոր երեսը ելլեն ու սկսին ապրիլ: Սակայն, ապասե՞լ է, մոռնա՞լ է թէ անդիտանալ է, թէ ժամերու եւ վայրկեաններու դաժան տրամաբանութիւն մը կայ: Այն տպաւորութիւնը ունիմ թէ աշխարհէն ու պատմութենէն կարուած, Ղարաբաղցիք թուրք յանկարծական յարձակումի մը ակնկալութեամբ կ'ապրին, հակառակ որ դիտեն թէ պատերազմը վերեւէ լմնցած է (անշուշտ ամբողջ Շահումեանի նահանգը դեռ կայ ազատագրուելիք), յաղթական են եւ Թուրքին ոտքը անգամ մըն ալ այս հողերուն վրայէն պիտի չանցնի, անոր աչքի երեսը անգամ մըն ալ տեսնելիք չունին: Դարերէ ի վեր բնականարին մաս կազմող տարր մը, Թուրքը, յանկարծ բացակայ է···: Անոր— նակա՞ն է կացութիւնը: Հին, փորձուած մարդիկը կը բացատրեն ինծի — «պարոն վահէ, զարդացած մարդու ձեր խօսքերը չատ լիտակ են, բայց գիտցէք թէ մենք մարդ մորթեցինք ... ու եթէ պէտք ըլլայ՝ նորէն կը մորթենք, մարդ, կին, երախայ ու ծերունի՝ եթէ մեր հողին պաշտպանութիւնը պահանջէ, — ատիկա Թուրքէն սորվեցանք եւ գիտցէք թէ Սումգայիթէն ետք, ամէն ինչ արտօնելի է, մանաւանդ Քելբաջարը՝ անխուսափելի էր:

Մութը նոր վոխած՝ Մեծ Թաղլար ենք: Կիները ճաշի սեղանը դրած են: Ու կըլլինի՝ կենացներու ծէսն է, որ կը չարունակուի: Այս ամբողջին մէջ, մարդ ու կենդանի, նահատակ ու մարտիկ, բնութիւն, պատմական յիշատակները, դիցակաս մշակոյթ, բարբառ ու հնադարեան սովորոյթները, խոր ծերութեան մէջ բազմած մայրը տան, որ առանձին կը նստի, սեղանէն քիչ մը հեռու եւ բացարձակ յարդանքի կ'արժանանայ բոլորին կողմէ, — բան մը կայ որուն բացատրութիւնը կը խուսափի ինձմէ: Մ՞յս է որ դարերով հայութեան գոյութեան արմատը, բունը եւ զաղանի ուժը եղած է, ի՞նչ կայ այս փշրանք մը իրականութեան խոր, չուրջը՝ որ սերունդներով դրագիտներ Արիմեանէն, Աբովեանէն, Վարուժան, Համաստեղ եւ Օշական, յիշելու համար միայն մի քանին՝ պահած է իր խորհրդաւոր համայքին մէջ, եւ որուն սէրը, քաշողութիւնը մղած են զանոնք ու կը մղեն դէպի Արցախ, ինչպէս ուրիշ ոչ մէկ վայրկեան ունեցած է ազգը:

Ես ալ կը զգամ այդ քաշողութիւնը, ինչպէս ամէն անգամ որ Հայաստանի մէջ եմ: Ու ինչպէս ամէն անգամ, ներքին ձայնը կ'ըսէ ինծի՝ ինչո՞ւ չես մնար, ինչո՞ւ չես ապրիր հոս, ինչո՞ւ չես գրեր հոս, ինչո՞ւ չես ուզեր ինքզինքդ ամբողջացնել հոս, ինչո՞ւ չես ուզեր ինքզինքդ գտնել

ՊՂՏՈՅ Ս. ԽԱՉ ԴՊՐԵՎԱՆՔԻ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԵՐԿՈՅԹԸ

ՍՓԻՒՌՔԻ ՀԱՑ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹԵԱՆ ԱՊԱԳԱՑԻՆ ՄՏԱՀՈԳՈՒԹԵԱՄԲ

Պոլսոյ Ս. Խաչ Դպրեվանքի Փարիզի Վանուց Միութիւնը իր տարեկան ընդհանուր ժողովին զուգահեռ, կրթադաստիարակչական նիւթով երեկոյթի մը նախաձեռնարկ եղած էր Մայիս 16–ին, զոնէ վիճարկումի սեղան մը տրամադրելու համար Սփիւռքի հայ նոր սերունդին վերաբերող ընդհանուր հարցերու։ Հ. Բ. Ը. Մ. Ակնք Մանուկեան սրահը մեծ մասով նախկին Դպրեվանքցիներէ ու Պոլսահայերէ բաղկացած լսարանին ուղղած ողջոյնի խօսքին մէջ Միութեան նախագահ Յակոբ Արապէ չեշտեց թէ նոր սերունդին հայ մեծնալուն առընչուած չատ մը հարցումներու պատասխան փորձելու հետապըրքրութենէն ծնունդ առած էր երեկոյթին գաղափարը։ Իրենք ծրագրած էին ընտանիքի, դպրոցական գործունէութեան, լրատուիւղի, եկեղեցւոյ, միութենական մարզերէն ներկայացուցիչներ հրաւիրել որպէսզի իւրաքանչիւրը իր փորձառութեան ու համոզումներուն մասին արտայայտուէր արձագանգուած նիւթին մասին։ Հրաւէրին ընդառաջած էին «Երկիր եւ Մշակոյթ» կազմակերպութեան նախագահ Գեղամ Գեւոնեան, Ռատիօ Ազդ–ի անօրէն Յակոբ Պալեան եւ Իսկի Թարպանեանց վարժարանի հիմնադիր բժիշկ Վիքէն Կարապետեան։ Առաւլիսը կը վարէր Ալիքս Ալթունօղլու։ Յակոբ Արապէ նշեցաւ թէ հակառակ դրաւորը ու բեռնացի իրենց զիմումներուն, չէին յաղթած եկեղեցական մարզին ներկայացուցիչ մը ունենալ, ուստի զրոյցը տեղի պիտի ունենար ներկայ երեք հոգիով։

Զրուցավար Ա. Ալթունօղլու ներկայացնելէ ետք օրուան հիւրերը, առաջին խօսքը տուաւ Գ. Գեւոնեանի. ան նախ դանագանեց Սփիւռքները, ըսաւ թէ կան երկիրներ ուր փոքրամասնութիւնները որպէս ուրոյն համայնք ընդունուած են, կան նախկին խորհրդային երկիրներու համայնքները եւ արեւմտեան երկիրներու մէջ ապրողները որոնք որպէս անջատ համայնք զոյութեան իրաւունք չունին։ կարեւոր ազդակ էր նաեւ ժամանակը։ Մեր Սփիւռքին երէկուան ու ներկայի պայմանները նոյնը չէին բնականաբար։ Իր հայեցակէտով նոր սերունդները հայ պահելու գործը ունէր երեք հիմնական ձեւ. պէտք էր մշակութային ժառանգութիւնը փոխանցել նորահասներու, եկեղեցին հետ կապի մէջ դնել զայն, ինչպէս նաեւ եղեռնին հետ։ Այս նպատակով ամէնէն կարեւոր դերը կը վիճակէր դպրոցին, եկեղեցիին, քաղաքական կազմակերպութիւններու եւ միութիւններու,

Բժիշկ Վ. Կարապետեանի համար հարցը կ'ամփոփուէր «Հայ երախայ» տեզծելուն մէջ։ Ըսաւ թէ յատակ դեղապիր մը չկար ատոր համար, իսկ որպէս ծնողք անհրաժեշտն էր նպատակը եւ միջոցները ունենալ։ Նոր սերունդին հայ մնալու գործին մէջ կարեւորագոյնը ընտանիքին դերն էր։ Ակնարկելով խառն ամուսնութիւններու պարագային, ան մերժելի չնկատեց նման բան, բայց տարակոյս որ յաճախ երբ հայ մը ֆրանսացիի կը վերածուի, պէտք է ընդունելի ըլլայ ի հարկին ֆրանսացիի մըն ալ հայանալը, ի նպաստ հայ երախայ մեծցնելու նպատակին։ Այս բաւական ինքնատիպ տեսակէտը չատ փնական կը թուէր իրեն որ կ'ուզէինէր թէ եթէ չենք ընդունիր նման բան, կը նշանակէ թէ բարդոյթ ունինք։ Տղան հայ պահելու գործը ի հարկին պատիժ ալ կրնէ ներառնէր, քանի որ դրուած օրինքը կիրարկութեան ձեւերու անհրաժեշտութիւնը կը թերէր։ Բժիշկ Կարապետեան լեզուի փոխանցումէն զատ որպէս կարեւոր ազդակներ թուեց հայ մը նալու իտէալը, ուսումը, Հայաստանի, եկեղեցիին, մամուլին հետ կապը եւայլն։

Երրորդ զրուցողը Ց. Պալեան տեղին անդրադարձով մը ըսաւ թէ դէմ է «հայապահպանում» կոչուն եղելին որ չատախակի կերպով գործածուած էր երեկոյթին սկիզբէն ի վեր։ Իր տեսակէտին համաձայն անհրաժեշտ էր ազգային իմաստասիրութիւն եւ ազգային քաղաքակրնութիւն ունենալ ամէն գործի մէջ։ Ան չեշտեց հայ մամուլին սկիզբէն իսկ կատարած դաստիարակչական գործը։ Հոն, անթերի հայերէնը անհրաժեշտութիւն նկատեց, աւելցնելով որ այն թերթը որ չենք – չնորհք հայերէն գրելու կարող խմբագիր չունի, պէտք է փակուի։ Որպէս լեզուի արտադրութեան օրինակ յիշեց լոս – անճըլըսեան հայկական թերթեր։ Ապա հայ մամուլին գպրոցի դերին անցնելով յիշեց «Ցառաջ»ի սիներու խումբը որուն անդամները թերեւս մեծ դրոշներ չէին եղած, բայց ուշագրաւ մասնակցութիւն բերած էին գաղութին մամուլին ու գրական կեանքին։ Ներկան Սփիւռքի մամուլին բերած էր արեւելահայերէնին ազդեցութիւնը, որ լեզուական համար չատախ խանգարող ազդակ մը կ'ըլլար։

«Արեւմտահայաստանի ժողովուրդը ըսփիւռքի հիմքն է» բաւական, չեշտելով որ այս պէտք է ըլլայ հայ լրատիւներու ազգ. քաղաքականութիւնը. մեր արտասահմանը իրաւունք չունէր հրաժարելու արեւմտահայերէնէն. այս քաղաքականութեամբ պէտք է չարժէին հայ մամուլը, եկեղեցին, դպրոցը։ Աւսր հետ անհրաժեշտ էր կեդրոնացած մարմիններու ստեղծումը։

Ընդհանուր եւ դժուարին հարցի մը չատախացուած երեկոյթը բարի արամադրութեան արդիւնք ըլլալով հանդերձ, չէր կրնար ու չանցաւ հատարակ տեղիք արտայայտութիւններու մակարդակը։ Մանկավարժական, հոգեբանական, արհեստավարժական ժամանակակից թելադրանքներու դրեթէ կատարեալ անգիտացում մը չատ տիրեց երեկոյթին։ Գործածուեցան եզրեր, ինչպէս՝ Սփիւռք, ինքնութիւն, հայապահպանում, քաղաքականութիւն, եւլն. առանց անոնց սահմանումին անդրադառնալու, կամ այդ սահմանումը ընելու մտահոգութեան։ Ելոյթները մեծ մասով առաջնորդուեցան «պէտք է»նէրու ոչինչ ըսող կաղապարով. անոնց բարմութեան մէջ չիոթուեցան գիտական տուեալներ ու անձնական փորձառութիւն, ախտաճանաչումէն դարմանի երթալու փորձեր ու խրատաբանութիւն։

Անպայման գրական եզրակացութիւն մը փնտռողներու համար կարելի է նչել երկու կէտ. առաջինը այն է որ երեկոյթը փաստ էր կարեւորագոյն հարցի մը մասին արդար մտահոգութիւններու եւ լուծումի մը փորձին գոյութեան. իսկ երկրորդը՝ թէ ձեռնարկով անուղղակի այլ բաւական խօսուն բացատրութիւն մը տրուեցաւ անյաջողութեան երեւոյթին...։

ԱՐՓԻ ԹՈՓՈՑԵԱՆ

ՄԱՄՈՒԼ

ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆՑ ԴԱՐԸ

«ՍԿՍԱԾ ՀԱՅԵՐԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ՊՈՍՆԻԱ»

«Իլ կածէբիճօ» վենետիկի նահանգին մեծագոյն օրաթերթը (1997 Մայիս 14) Իվ Թերնոնի «Ոճրագործ պետութիւն» դիրքին խտալերէն հրատարակութեան առիթով եւ վերոյիշեալ վերնագրով, եօթը սիւնակի վրայ, իր զրական բաժինին մէջ, Ճանանթոնիօ Փալատինիի գլխով առողջ խորհրդածութիւններու չափ մը կը կատարէ, ինչ որ նոր րութիւն մը կարելի է նկատել, առ հասարակ խտալական մամուլին համար, որ ընդհանրապէս զրաղած է հայ մշակոյթով եւ Ս. Ղազարով։

Հեղինակը, Թերնոնի ընթերցումէ ազդեցութեան տակ, կը հատատատէ որ Հայերը եղան առաջինը որ ճաչակեցին 20–րդ դարուն «նոր ոգին» արդարեւ 1915–1916 տարիներուն հայ ժողովուրդին երկու – երրորդը բնաջնջուեցաւ իր հողին վրայ, շուրջ 1,5 միլիոն անձ, ընդհանուր լռութեան մէջ։

Այդ անպատիժ եւ առանց հատուցումի մնացած առաջին ցեղասպանութիւնը, առանց դժուարութեան այլ անպատիժ կոտորածներու ճամբան պիտի բանար, որոնք դժբախտաբար կը չարունակուին մինչեւ մեր օրերը։

Թերնոն, յատկապէս Հայերուն եւ Հրեաներուն ցեղասպանութիւնները խորապէս վերլուծելով կը հասնի անոնց իրաւական խմաստին։

Փալատինիի խորհրդածութիւն – դրախօսականը, իվ Թերնոնի դիրքին իտալերէն հրատարակութեան առիթով, զարդարուած է Մինճեռնակաբերդի ծաղկեփունջերուն մեծ նկարով մը։

Հ. Ց. Պ.

ԳԱՐԵԳԻՆ Ա. ԿԱԹՈՂԻԿՈՍՆ ԸՆԴՈՒՆԵՑԱՒ ՎԱԼԱՆՍԻ ԵՒ ԻՋԵՒԱՆԻ ՔԱՂԱՔԱՊԵՏՆԵՐԸ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ապրիլի 13–ին Նորին Սրբութիւն Գարեգին Ա. Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսն ընդունեց Վալանսի քաղաքապետ Փաթրիք Լապօնին եւ Իջեւանի քաղաքապետ Համլէտ Գասպարեանին։

Զրոյցի ընթացքում Պր. Լապօնն ու Պր. Գասպարեանը վեհափառ Հայրապետին տեղեկագրեցին, որ աշխոյժ կապեր են հաստատուել Վալանս եւ Իջեւան քոյր քաղաքների միջեւ, որոնք խորանալու եւ ընդլայնուելու միտում ունեն։ Երկու քաղաքների համագործակցութեան ծրագրերը ընդգրկում են հիմնականում մշակութային, առողջապահական եւ մարզական բնագաւառները։ Նամակագրական կապեր են հաստատուել երկու քաղաքների դպրոցականների միջեւ, լինելու են նաեւ փոխադարձ այցելութիւններ։ Երկու քաղաքների եղբայրութեան անունն է կրում Իջեւանի նորաբաց փողոցներից մէկը, իսկ Վալանսում չուտով կը բացուի Հայոց Ցեղասպանութեան Թանգարանը։

Վեհափառ Հայրապետը իր հայրական օրհնութիւնը տալով քաղաքապետներին՝ բարձր գնահատեց եւ քաջալերեց երկու քաղաքների բարեկամական կապերի զարգացումը։ Նորին Սրբութիւնը նշեց նաեւ, որ Մայր Աթոռը իր աջակցութիւնն ու գօրակցութիւնը կը բերի՝ նրանց զեղեցիկ, մարդասիրական ձեռնարկները իրականացնելու ճանապարհին։

ՄԱՄԼՈՑ ԴԻՒԱՆ
ՄԱՅՐ ԱԹՈՌԻ

ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՇԱՒԱՐԹ ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

Բ. ՄԱՍ

ՏԵՐԵՒՆԵՐ ԴԵՂՆԱԾ ՅՈՒՇԱՏԵՏՐԻ ՄԸ

Իր չար բախտէն, մօրեղբայրը (Լեւոն) եկած կ'ըլլայ երկրորդ խուզարկութեան առեն, եւ կը ձերբակալուի ու կը նահատակուի երբեւ Շաւարշ Միսաքեան։

Թշուառ տղան, մէկու իր բանին գործէն կապուած եւ զգոյշ, կը քաւէր մեղք մը որուն հետ հեռաւոր կապ անգամ չունէր։

Եւ ես այսօր ուրիշ բան չեմ կրնար ընել, եթէ ոչ երկու տողով յիշել իր անունը։

Յաջորդ օրը, կիրակի, այլեւս զգաստ չէր մնացած։ «Ազատամարտ»ը զգաստ, խմբագրատունը խուզարկուած, բազմաթիւ կալանաւորներու անուններ՝ թերեւ թերան։

Քալաք իջած էր, եւ ճամբան, Օրոզտի Պաքի առջեւ տեսայ Բժիշկ Միքայա Քէթենճեանը, որ պահականոց կը փոխադրուէր ձեռնակապերով։

Հայրենակից մը պատմեց գիշերուան եւ ցերեկուան դէպքերը, եւ յանձնարարեց պահուիլ։

Երբո՞րդ չէ չորրորդ օրը, Գրիգոր Մերճանովը եկաւ զտաւ զիս, զգուշական միջոցներ ձեռք առնելու եւ կացութեան մասին խորհրդակցելու համար։

Անմիջապէս անցանք աւելի ապահով չրջան մը, եւ մեր առջեւի գործը եղաւ տուգումներ կատարել, ճշդել ձերբակալուածն ու ազատ մնացածը, վերահաստատել կապերը, ներքին թէ արտաքին։

Մեզի գործակից ունէինք նոր ընկեր մը, Սամուէլ, Վարդգէսը, որ այն տեն ազատ էր, եւ ուրիշներ։

Անմիջապէս վերահաստատեցինք հաղորդակցութիւնները՝ արտասահմանի հետ, Սոֆիայի միջոցաւ, օրը օրին հաղորդելով բոլոր տեղեկութիւնները։

Վարդգէս կը չարունակէր զիմումները կատարել ձերբակալութեանց դէմ եւ կը չանար եւս ստանալ «Ազատամարտ»ի սըն–տուկէն զրաւուած 440 հնչուն ոսկին, բաժնելու համար աքսորականներու ընտանիքներուն։

Բաւական յառաջացած էին զրամի մասին կատարուած բանակցութիւնները։ Նոյնիսկ փոխանորդագիր եկած էր Այաչի եւ Զանկըրիի կալանաւոր ընկերներէն եւ Թալէաթ – Ճանպօլաթ կը խոստանային այսօր վաղը վերադարձնել զրամը։

Վերջին օրը (1915 Մայիս), երբ Վարդգէսի տունը պացեր էի լուր ստանալու համար, կինը դուռնէն զիմաւորեց, խոբացէս յուզուած.

– Հիմա, հինգ վայրկեան առաջ տարին Վարդգէսը, 10 – 15 ոստիկաններով։ Զօհրապին տունն ալ կոխած են ... հետացի՛ր...։

Պարաք սեպեցի ներս մտնել եւ իմանալ ինչ որ կատարուած էր։

Վարդգէսը ձերբակալելէ յետոյ, եղած – չեղած թուղթերը տոպրակներուն մէջ լեցնելով, կնքեր եւ թուղթ մը տորթագրել տուեր էին տիկնոջ։

Այնտեղ ալ, ինչպէս Զօհրապին տան մէջ, յատկապէս փայլած էին Ալի Րիզա եւ Թրքացած Հիտայէթը։

Այդ միջոցին, անհրաժեշտ զգուշութիւնները ձեռք առնելով հանդերձ, միշտ միջոց կը գտնէի պարբերելու որոշ տեղեկութիւն մը մէջ։

Առիթով մը, հարկ եղաւ մինչեւ կումուրջ հետապնդել միւս չանտատակ հրէշը, Աբրահիմ Եասեան, որ էր ճանչցած գիս եւ կը փորձէր անճանաչելի զտնել, կապոյտ ակնոց մը անցուցած աչքերուն...։

Ուրիշ տեն մը, զիմացս ելաւ Բիւզանդ Քէչեանը, որ նոր վերադարձած էր աքսորէն եւ որուն հետ հաղիւ երկու անգամ առիթ ունեցած եմ խօսելու։ Հաղիւ գիս տեսած, գոռաց երեսիս.

– Ի՞նչ կը պարտիս այսպէս, հայտէ տունդ գնա։

Իրմէ իմանալով նաեւ Կոմիտաս Վարդապետի ազատումը, նոյն գիշերն իսկ հանդիպեցայ անոր տունը։

Շատ ուրախ էր Վարդապետը։ Իր երեւոյթին եւ խօսքերուն մէջ ոչ մէկ ախտանչան, որ մտաներ յետագայ ողբերգութիւնը։

Ընդհակառակն, նոյն չէնչող կոմիտասը, զոր ճանչցեր էինք առաջին օրէն։ Հաղիւ լուցկին հաներ էի գլանիկ մը վառելու համար, երբ ձեռքէս քաշեց նետեց սաստելով.

– Նետէ՛ սա «գըխըմ»ը. մօրկանդ կո՞ղն է, ի՞նչ է...։

Եւ զոհունակութեամբ կը պատմէր, թէ չատ բարեացակամ եղած է Զանկըրիի կառավարիչը, թէ արտօնած է բաղնիք երթալու եւ պատարագ մատուցանելու, թէ միւսներն ալ չուտով կ'արձակուին, թէ պատերազմը երկար չի կրնար տեւել, եւայլն։

Քմայք մը չէր, որ կը մղէր երբեմն փակուիլ, երբեմն մատ գալ։ Միամիտ չէի, չնախատեսելու համար վերահաս վտանգը, որ կրնար գլուխ իջնել որեւէ տեղ։

Անգամ մը հանրակառք նստեր էի, նոր հասած նամակներ՝ գրպանս։

– Վա՛յ, Շ. ... ի՞նչպէս հոս ձգեր են քեզ ... բացատրէնց արթուն բարեկամ մը։

Հաղիւ կրցայ հասկնալ, որ կարճ կապ է, եւ առաջին առթիւ զուրս նետուելու։

Որոշ պարտականութիւններ տրուած էին ինծի։ Հարկ էր, ի մէջ այլոց, հանդիպիլ աքսորական ընկերներու ընտանիքներուն, կարգալ անոնց եկած նամակները, – թրքերէն, – տեղեկութիւններ քաղել, իրենց տրամադրուած օրապահիկները վճարել եւայլն։

(Շար. 2)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

ՓԱՐԻԶ. — *Տէր եւ Տիկին Կարապետ Զըրբաչեան 2000 Ֆր. առ ի գնահատութիւն «Յառաջ մխիթ եւ արուեստի»:*

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊԱԼԱԿԻ

Մարլէն Գիզիրեան մահուան առթիւ, Մուրատեան — Ապտալեան ընտանիքը փոխան ծաղիկի 1000 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ին:

— ԳԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ —

Կապոյտ Խաչի Վիճիի Սեւան մասնաճիւղին տարեկան գաշտահանդէսը Յունիս 8, կիրակի ամբողջ օրը ժէմանի մէջ; ձոխ պիւֆէ հայկական ճաշերով: Կը նուագէ Անի նուագախումբը: Տեղւոյն վրայ մեր աշակերտները կը ցուցադրեն իրենց գծագրութիւնները. նիւթ՝ «Հայաստանը քոյ ձեզի»: Առաջնութիւն չահող երեք աշակերտները կը վարձատրուին նուէրով մը: Եկէք քաջալերելու մեզ եւ մեր զպրոցի աշակերտները:

Անձրեւի պարագային սրահ մը ապահովուած է:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Շաւիլի եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը չնորհակալութեամբ առացած է. — Զատկուան իւղագին՝ Տէր եւ Տիկին Յակոբ Գարաօղլանեան, Տիկին Ռոզին Ժանմէր 100—ական Ֆր.:

Միսաք Բրուքի մահուան առթիւ փոխան ծաղիկի. — Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Սէմէրճի, Պր. Վահրամ Քանթարճը 500—ական Ֆր., Տէր եւ Տիկին Թորոս Զոփուր, Տէր եւ Տիկին Միքայէլ Զոփուր 200—ական ֆրանք, Տիկին Վանտրուիէնպրոկ, Օր. Մարիանոյչ Գոզլու 100—ական Ֆր.:

Offre d'emploi

L'ECOLE TARKMANTCHATZ d'Issy-les-Moulineaux cherche pour sa grande section de maternelle une institutrice diplômée (Licence d'enseignement), de préférence sachant parler l'arménien.

Contacter : La Direction de l'Ecole Tarkmantchatz, tous les jours sauf Mercredi et Samedi de 10h à 16h en téléphonant au :

01 - 46 - 45 - 60 - 55.

ԿԸ ՓՆՏՌՒԻ

Իսի—Լէ—Մուլինոյի ԹՄՐԳՄԱՆՉԱՑ վարժարանը կը փնտռէ վկայեալ մանկապարտիզպանուհի մը (Licence d'enseignement *ունեցող*), *որ զբաղի մանկապարտէզի Ծաղիկ դասարանի աշակերտներուն հետ՝ ֆրանսերէնով: Նախընտրելի է որ ըլլայ հայախօս:*

Դիմել զպրոցի Տնօրէնութեան, բացի Զորեքշաբթիէ եւ Շաբաթէ, ամէն օր, ժամը 10—16, հեռաձայնել թիւին՝

01 — 46 — 45 — 60 — 55:

ՏՆՕՐԷՆՈՒԹԻՒՆ

Centre de Vacances de la Croix Bleue des Arméniens de France Bellefontaine (Jura)

Près de la frontière suisse et à proximité de Morez, Morbier et les Rousses, le village de Bellefontaine abrite, depuis plus de 40 ans, le centre de vacances de la CBAF. Implanté dans un domaine verdoyant, de 2 hectares, en lisière de forêt, le centre accueille chaque été, en juillet et août, 350 enfants, encadrés d'une cinquantaine d'animateurs et de directeurs diplômés.

Les enfants évoluent dans une ambiance arménienne, rythmée par des activités variées et enrichissantes (sport, randonnée, travaux manuels, éveil à l'arménité, musique, danse, chant...).

Nous vous invitons à inscrire vos enfants auprès de la section la plus proche de votre domicile soit :

Alfortville : Mme Zabounian	01 43 76 50 52
Arnouville : Mme Topalian	01 39 85 93 40
Asnières : Mme Danoux	01 42 42 85 87
Bagneux : Mme Pekmezian	01 46 63 10 48
Chaville : Mme Der-Kaloustian	01 47 50 64 37
Issy-les-Moulineaux : Mme Papazian	01 46 42 90 68
Paris : Mme Abousefian	01 47 84 82 90
Sevran : Mme Papazian	01 43 83 87 68
Décines : Mme Dolmadjian	04 78 49 26 66
Lyon : Mme Aghayekian	04 78 45 17 55
Grenoble : Mme Saboundjian	04 76 49 17 16
Mme Andonian	04 76 43 18 44
Valence : Mme Baron	04 75 40 12 49
Vienne : Mme Raymond	04 74 85 18 58
St-Maurice de Beynost : Mme Goubatian	04 78 55 28 82
Vaulx-en-Velin : Mme Kassabian	04 78 77 63 93
Marseille : Mme Gabrielian	04 91 77 61 66

La Colonie organise une fête traditionnelle pour les parents, les dimanches 13 juillet et 10 août. Venez nombreux.

Date des séjours :

1ER SEJOUR : du 5 au 29 juillet 1997
(date limite d'inscription : 1er juin).
Age des colons : pour participer, les colons doivent être nés entre le 1/1/83 et le 31/12/90.

2EME SEJOUR : du 30 juillet au 23 août
(date limite d'inscription : 1er juin).
Age des colons : pour participer, les colons doivent être nés entre le 1/1/82 et le 31/12/90.

Prix : 3 300 F + voyage : 400 F. (Paris et Marseille).

DINER DANSANT

L'ASSOCIATION DES DAMES ARMENIENNES
DU TEBROTZASSERE

organise

un DINER DANSANT

le Samedi 31 Mai à 20 heures

au *Yan's Club*

5, avenue Reille, Paris 14e

Pour tous renseignements et réservations, veuillez téléphoner à l'école au 01. 43. 81. 01. 72.

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանի խնամակալութիւնը կը կազմակերպէ պարանոցիկ երեկոյթ մը, Շաբաթ, Մայիս 31, ժամը 20—էն սկսեալ, «Եան'ջ Գլիւպ»ի մէջ 5, avenue Reille — Paris 14e

Տեղերը ապահովելու համար հեռաձայնել՝ 01—43—81—01—72 թիւին:

Imprimé sur les presses du Journal «HARATCH» 83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935 SIRET : 51027317 A R.C. Paris

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Զորեքշաբթի, Մայիս 28
Հայ Պետականութեան Հայաստանի Առաջին Հանրապետութեան
(1918 Մայիս 28)
Հոչակման տարեդարձ

Այս առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհաննէս — Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ, երեկոյեան ժամը 6—ին, ժամերգութիւն եւ Գոհաբանական Մաղթանք կ'ըլլայ Հայաստանի Հանրապետութեան Հաստատունութեան եւ բարգաւաճման համար:

le Centre Culturel SAINT MESROB

vous invite

à UNE

CONFERENCE

du

Rév. P. Charles RENOUX

sur le thème :

LES RITUELS ARMENIENS DU BAPTEME

(*Vente du livre et signature*)

Le Jeudi 5 Juin à 20 heures 45

au Centre Culturel ST-MESROB
10 bis, rue Thouin, Paris Ve
M° Cardinal Lemoine ou Monge.

— Entrée libre —

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզի Ս. Յովհաննէս — Մկրտիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը Սուրբ Յարութեան տօնին առթիւ չնորհակալութեամբ առացած է իւղագինի հետեւեալ նուէրները. —

Տէր եւ Տիկին Ժան Գինոսեան 250 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ստեփան Տամլամեան 500, Օր. Օֆելիա Գոմպաճեան 100 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Գէորգ Գէորգեան 300 Ֆր., Տիկին Հռիփսիմէ Շիրինեան 100 Ֆր., Պր. Քերոբ Գուլումճեան 500 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Սարգիս Քէչիչեան, Տիկին Յովհաննէս — Ժիլէ 100—ական Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ալէն Համբարձումեան 200 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Վ. Աթթէ — Ֆըչըճեան 150, Տէր եւ Տիկին Սերժ Թապաղեան 100 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ժան Յարութիւնեան 200, Օր. Կուրս եւ Մ. Օնոլեան 500 Ֆր., Պր. Ժան Պչաքճեան 30 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ազըքէօզեան, Տիկին Ժոզէթ Տօնիկեան 100—ական Ֆր., Տիկին Ժակ Գանթարճեան 200 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Անտրէ Պուրժէ, Տէր եւ Տիկին Խոսար Շահվէրտիեան 250—ական Ֆր., Պր. Փիէռ Գոնաւաղեան 200 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ալեքսանտր Պասմաճեան 100 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ժան Տադէսեան, Տէր եւ Տիկին Մարսէլ Հիմինեան 200—ական Ֆր., Տէր եւ Տիկին Խոսար Ծառուկեան 300 Ֆր., Տիկին Գրիգոր Թեւանեան 500 Ֆր., Պր. Սարգիս Սարգիսեան, Տէր եւ Տիկին Շ. Ալանեան, Տէր եւ Տիկին Ժակ Այվազեան 100—ական Ֆր., Տէր եւ Տիկին Անթուան Էօզկիւլիւ 200 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ժակ Ճէնէթեան 300 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Նուպար Տիլան 100 Ֆր., Տիկին Ալիս Գոլար 200 Ֆր., Տիկին Էլիզապէթ Գոչեան 100 Ֆր., Տիկին Արմենուհի Գեւոնեան 200 Ֆր., Պր. Յովակիմ Ադամեան 3000 Ֆր., Պր. Փիէռ Թէրկանեան 1000 Ֆրանք, Տիկին Մարգրիտ Ճէպէճեան 100 Ֆր., Տիկին Անիկ Ափրիկեան 150, Տիկին Մարի Քիւրքճեան 200 Ֆր., Տիկին Պ. Պեկոյեան 100 Ֆր., Տիկին Վիրժինի Միրասեեան 50 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Զաւէն Մուրատեան 250 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Անտրէ Սահաթճեան, Պր. Փիէռ Արզումանօֆ 300—ական Ֆրանք, բժիշկ Ժանին Ճապուրով 100 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Վարդգէս Երկանեան 200 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Մարտիրոս Փօլատեան 150 Ֆր., Պր. Նուպար Անդրանիկեան 250 Ֆր., Օրիորդ Ժ. Քիւչիւքեան 200 Ֆր.:

(Շար.)

ՃՇԴՈՒՄ. — Նախորդ յանկերէն՝ Տէր եւ Տիկին Կրեկուար Թուղլեան 150 Ֆր. (փոխան 50—ի), այլ առիթով Տիկին Մարի Ծառուկեան 300 Ֆր.:

ՎԱԼԱՆՆ - Ս. ՍԱՀԱԿ

Մայիս 31—ին
Տօն Ս. Գրիգոր Լուսաւորչի
ելոյ ի վիրապէն
Պատարագ՝ ժամը 10—ին;

le CENTRE CULTUREL SAHAK-MESROP

et

l'UGAB
Union Générale Arménienne de Bienfaisance

organisent

avec la participation de
l'INSTITUT EUROMEDITERRANEEN POUR L'ARMENIE

La présentation publique du livre de RAYMOND BOYER

UN AUMONIER MILITAIRE FRANÇAIS TEMOIN DU DRAME ARMENIEN

— . —

Journal
de l'Abbé CHAPERON
(Cilicie 1920 — Constantinople 1922-1923)

Lundi 2 Juin à 20 heures 30

Salle Ardzrouni Tcherpachian
339, ave du Prado, 13008 Marseille

sous la présidence de
Monseigneur DARON GEREJIAN
Vicaire Général des Arméniens du Midi de la France

en présence de
Pasteur JOEL MIKAELIAN
Président de l'Union des Eglises Evangéliques de France

Rév. Père KOMITAS BOUJEKIAN
Curé des Arméniens Catholiques de Marseille

●

Ont participé à la publication du Journal de l'Abbé Chaperon :
Mgr Daron Gerejian, Abbé Boyer, Professeur Gérard Dédéyan, Dr Yves Ternon, Ohan Hékimian.

●

Conférence par les auteurs — Débat public — Dédicace

●

Partie artistique

●

Cocktail

LE... MARSEILLE... MARSEILLE... MA

MAISON ARMENIENNE DE LA JEUNESSE ET DE LA CULTURE MARSEILLE

12-14, rue St-Bazile — Marseille 1er

Section «Jeunes»

PRESENTATION ET DEDICACE
par
Henri VERNEUIL
de son roman
«LE CHEVAL VARTAN»
(Editions Plon)

Vendredi 30 Mai à partir de 20 h.

Après la dédicace, repas en présence d'HENRI VERNEUIL.

Le nombre de places étant très limité, veuillez réserver en téléphonant au: 04. 91. 50. 15. 09 (les après-midis).

LE... MARSEILLE... MARSEILLE... MA

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Փարիզի Ս. Թաղէոսեան մասնաճիւղի չաբաթօրեայ դպրոցի տարեվերջի հանդէսը՝ Յունիս 29, կիրակի,
SALLE ROSSINI, 6, rue Drouot,
Métro : Richelieu-Drouot

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՄԱՅԻՍ 29
JEUDI
29 MAI
1997

LE NUMERO : 5,00 F.

ՀԱՅՐԱՍԱՆՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՀԱՐԱՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL.: 01.47.70.86.60 FAX : 01.48.00.06.70
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 1·100 Ֆ· — Վեցամսեայ : 560 Ֆ·
Արտասահման : Տար· 1·400 Ֆ· (ամէնօրեայ առաքում)
1·250 Ֆ· (շաբաթական առաքում) — Հատը : 5,00 Ֆ·

72ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 19·123 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 72e ANNEE — N° 19.123

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՇԻՐԱՔ ՀԱՄԱԿԵՐՊԱԾ ԿԸ ԹՈՒԻ ՀԱՄԱԿԵՑՈՒԹԵԱՆ

Նախապահին ելոյթին առաջին խօսքերը դամբանականի բնոյթ ունէին, Ան նախ դովքը հիւսեց ճամբու դրած իր նախադրապահին եւ անոր կառավարութեան, յետոյ ալ յայտնելով որ, օր մը, Ֆրանսայի հոգեվուրդն ալ նոյն կարծիքը պիտի ունենայ: Ապահովութիւն տուաւ թէ հասկցած է թէ ի՞նչ ուզած են ըսել ընտրողները եւ նկատի կ'առնէ: Յունիս 1-ին, հինգ տարուան համար պիտի ընտրուի Ազգային ժողովը եւ այդ ընտրութիւնը, կ'ըսէ Շիրաք, պիտի վճռէ մեր ապագան: Զի ծածկեր թէ երկրին վիճակը փայլուն չ՚է, երկար ժամանակ Ֆրանսան ձգձգեց անհրաժեշտ պատշաճեցումները ինչ որ սուղ արժեց աշխատանքի, պարտքի, տուրքի ու նաեւ պատրանքներու մարդին մէջ: Յետոյ, Ֆրանսան ինքզինք զոհած է եւ ամէն ջան կարդի մտած է, ուրեմն ազգութիւն պէտք է ընել որ ամէն ինչ ինդրոյ առարկայ չըլլայ, այն պահուն երբ կը քաղենք մեր ճիգերուն առաջին պտուղները: Կուզէ՞ք, հարց կուտայ Շիրաք, կրկին մէջտեղ դնել ընկերվարական զաղափարները (ի դէպ, ընկերվարական զաղափարները լաւ զաղափարներ են, կարելի է թերեւս քննադատել անոնց կիրարկումը···) ու կը հրաւիրէ ժողովուրդը որ այլ ուղի մը ընտրէ, արդիական եւ մարդկային ուղի մը որ աւելի լաւ կը ծառայէ Ֆրանսայի շահերուն: Հինգ տարիէն, կ'ըսէ, պէտք է որ Ֆրանսա արդի միջոցներն ունենք:

Իւաւական ժժդոյն, չբսելու համար տագնապ իր ելոյթի վերջաւորութեան, Շիրաք փորձեց նաեւ բացատրել թէ ինչո՞ւ կանխաս ընտրութիւններու դիմեց (հատկապար, այդ հարցումը ինքն ալ կ'ընէ, պատ···): Կորհած է որ այդ ձեւով նոր հանդ մը պիտի տրուի ազգին;

Ամէն պարագայի մէջ, ոչ բովանդակութեամբ ոչ ալ ոճով, Շիրաքի ելոյթը այն ապաւորութիւնը կրնայ ձգել որ նախագահը դեռ յոյս ունի յաղթելու: Աւելին՝ ընդհանուր մէկուն ապաւորութիւնը թողց, համակերպած պարտութեան եւ ուրեմն՝ համակեցութեան:

Այս ելոյթին աւարտին, Ժոսփէն արագագուեցաւ, Շիրաքի խօսքերուն մէջ նշանելով ձախողութեան ահաւոր խոստովանութիւն մը: Ժոսփէն ալ, նոյնքան համակերպած կը թուի, բայց՝ յաղթանակի: Այսինքն, բանի մը զոր չէր փափաքը, հաւանաբար, քանի ընդդիմադիրի դիրքը չատ աւելի հանգստաւէտ է, մանաւանդ երբ երկրին դլխուն այսքան փորձանք կայ, ներսէն թէ դուրսէն, բայց, յաղթանակը կարելի է, հաւանական, ուրեմն ինք ալ պատրաստ է համակեցութեան:

Մեծամասնութեան դէմքերը դոհ են անշուշտ ելոյթէն: Ժիւփէ կ'ըսէ թէ արդիական տեսիլք մը տուաւ յառաջիկայ հինդ տարիներուն համար, Լէոթար «լրատուիւն» կը տեսնէ խօսքերուն մէջ, Պայրու կը գտնէ որ Շիրաք հասկցած է ժողովուրդին ուզածը եւայլն, եւայլն: Ժ. Մ. Լը Փէն կ'ըսէ թէ Շիրաք կարելիին չափ չէզոք եւ առփակ ելաւ, դլխուն մէջ արդէն կը նախատեսէ համակեցութեան ժամանակը, անխուսափելի կերպով: Ուրիշներ կը նախատեսեն նոյն յանկերդը կը կրկնէ, ան որ վրդոված էր արդէն Ֆրանսացիները Ա. չրջանէն առաջ:

Պէտք է հաստատել նաեւ թէ Ֆրանսայի աչքին այս փլուզումը կը մատնոդէ Եւրոպան: Մամուլը կը քննադատէ Շիրաքը: «Նիւ — Եորք Թայմզ» չի հասկնար թէ ինչո՞ւ Շիրաք այսքան սպասած է ճամբու դնելու համար ժիւփէն:

***

Ընդհանուր ձեւով մեծամասնութիւնն ալ համոզուած չէ որ ժիւփէի յապաղած մեկնումը բաւ է կիրակի օր: Շատ բան կախում ունի ձեռնպահներէն, որոնք ընդհանրապէս աչ հասանքի կը պատկանին եւ կրնան, մեծամասներորդ ժամուն «վերկել» Շիրաքը···:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓԱՐԻԶԻ մէջ, Մայիս 27—ին տատրաստեցաւ Ռուսաստան — ՕԹԱՆ Հիմնական Ուխտը, որ, ըստ Շիրաքի, վերջ կը դնէ Եալթայի: Արարողութեան կը մասնակցէր նաեւ Գլինթըն, որու Եւրոպա ժամանումին գուն պատճառն էր Լա Հէ դումարուած Մարշալ Ծրագրի յիսնամեակի հանդիսութիւնը (1947, Յունիս 5—ին էր որ գործ· Ճորճ Մարշալ հրապարակ նետեց ծրագիր մը Եւրոպայի վերաչինութեան ի նպաստ): Այս Հիմնական Ուխտին առթիւ, Ելցին կըրկնեց թէ Ռուսաստան միշտ դէմ է ՕԹԱՆ—ի ընդլայնման, եթէ նոյնիսկ ան կը հաստատէ որ ՕԹԱՆ եւ Ռուսաստան իրենք իրենք այլեւս հակառակորդ չեն նկատեր: Ելցին անակնկալօրէն յայտարարեց նաեւ թէ որոշած է քակել հիւլէական բոլոր հրթիռներու դլխանոցները որոնք ուղղուած են այդ երկիրներուն դէմ:

ՍԷՆ—ԼԱԶԱՐի արուարձաններու դիծերուն վրայ գործադուլի անակնկալ չարժում մը ծագեցաւ Մայիս 28—ին: Ուղեվարները կը բողոքեն ամրան ժամանակացոյցին դէմ, որոնք բացասական հետեւանքներ ունին աչխատանքի իրենց պայմաններուն եւ անձնական կեանքին վրայ: Երթեւեկը խանգարուած էր 60% համեմատութեամբ:

ԻՐԱՆի նորընտիր նախագահը՝ Խաթամի յայտարարած է որ որեւէ փոփոխութիւն չի նախատեսեր Միացեալ—Նահանգներու հետ յարաբերութիւններու գետնի վրայ: Որեւէ փոփոխութիւն, կ'ըսէ, կախում ունի այդ երկրին քաղաքականութեան փոփոխութենէն Իրանի նկատմամբ: Ուչինկըըն փոփոխութեան որեւէ պատճառ չի տեսներ:

ՄՈՒՊԱՐԱՔի եւ Նեթանիահուի հանդիպումը ոչ մէկ արդիւնք տուաւ ինչ կը վերաբերի խաղաղութեան գործընթացին: Իսրայէլի վարչապետը միշտ կը մերժէ առկախել հրէական թաղամասերու հաստատումը արեւելեան Երուսադէմ:

ՎԵՆԵՏԻԿի համբաւաւոր Ֆենիչէ թատրոնի հրդեհը (1996, Յունուար 29) ծանօթ էր որ ոճրային բնոյթ ունէր, բայց նոր յայտնուեցաւ թէ այդ հոյակապ թատրոնը հրոյ ճարակ եղած է 55·000 Ֆրանքի համար: Արդարեւ, փոքր ձեռնարկութեան մը տէրը եւ իր զարմիկը կրակի տուած են թատրոնը, որովհետեւ կարգ մը աչխատանքներու մէջ երկու ամիս յապաղում ունէին եւ պարտէին 15 միլիոն լիռ (55·000 Ֆր·) հատուցում վճարել: Կորհած էին որ փոքրիկ «ազգային» մը առժամապէս կը կարպադրէ իրենց նիւթական հարցերը:

Գլինթընի դէմ փաուլա Ճոնսի դատը պիտի չկետաձգուի հակառակ նախագահին փաստաբաններուն դիմումին: Անոնք կ'ուզէին որ դատը տեղի ունենայ Գլինթընի նախագահական պաշտօնի ժամանակաշրջանի աւարտին, բայց, սահմանադրական Ատեանը մերժեց ընթացք տալ: Ծանօթ է որ փաուլա Ճոնս կը մեղադրէ Գլինթընը որ սեռային հետապնդումի դիմած է, երբ Արքանսասի կառավարիչ էր եւ ինք ալ հոն կ'աչխատէր: 700 հազար տոլար վնասուց հատուցում կը պահանջէ,

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Մայիս 27 / 28)

ԱՅՍ ԱՆԳԱՄ ԱԼ ԱԶԱՏԱՄԱՐՏԻԿՆԵՐՈՒ ԸՆՏԱՆԻՔՆԵ՞ՐԸ ԶԵՂՁԱՐԱՐՈՒԹԵԱՆ ԶՈՀ

«Հայք» օրաթերթի լրագրող, ազատամարտիկ Վահան Մելիքսէթեան, իր դործընկերներու աչակցութիւնն ալ ապահովելու նպատակով, Մայիս 27—ին մամուլի ասուլիս մը կազմակերպած է, հրապարակ ներկայացնելու համար զոհ գացած ազատամարտիկներու ընտանիքներուն բարեսիրութիւն ընելու քոդին տակ կատարուած ապօրինութիւնները: Լրագրողը ներկայացուցած է իր տրամադրութեան տակ ունեցած վաստերը, տուժածներու վկայութիւններու ձայնագրութիւնները: Ասուլիսին ներկայ եղած են նաեւ զոհերու մայրեր եւ այրիներ, որոնք հաստատած են ըսուածները:

Խօսքը կը վերաբերի զոհ ազատամարտիկներու Միութեան եւ անոր նախագահ Մարսէլ Վարդանեանի գործունէութեան, որ նահատակ ազատամարտիկներու ընտանիքներէն դումարներ հաւաքած է իրենց համար փայտ ապահովելու համար, ուրիչ անգամ մը 10 — 15 հազար դրամով իրենց երախաները Իրան օդափոխութեան ղրկելու, աննդամթերք դնելու եւայլն համար: Հաւաքած է նաեւ սեվականաչնորհման, վկայաթուղթեր, գործատուն դնելու եւ հոն նահատակներու այրիներուն աչխատանք ապահովելու պատճառաբանութեամբ, սակայն ասոնցմէ ոչինչ կատարուած է:

Ան կապակցութեամբ, Հայաստանի դատախազին կարգադրութեամբ յարուցուած է քրէական գործ, որ յանձնուած է Երեւանի գինուորական դատախազութեան:

Վ. Մելիքսէթեան դժգոհած է նաեւ անոր համար որ, մինչ քանի մը ղրամ գոդցողները կը մատնանչուին, Մարսէլ Վարդանեան մինչեւ այսօր ազատ ձգուելով առիթը ունեցած է իր հաւաքած գումարները եւ վկայաթուղթերը իրենց տէրերուն վերադարձնելու, «մաքրելու» համար հետքերը եւ այս ընթացքով օր մըն ալ մեղադրանքի պատճառ չի մնար եւ ինք կ'ամբաստանուի զրպարտութեամբ:

***

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐԸ ԵՒ ՀՀՇ—Ն ՄԷԿՆԱԿԱՆ ԵՐԵՍՓՈԽԱՆ

կեդր· Ընտրական Յանձնաժողովը Մայիս 27—ի նիստին որպէս երեսփոխան ար-

ձանագրած է Մայիս 18—ին երկու ընտրաչրջաններու մէջ տեղի ունեցած ընտրութիւններուն յաղթականները: Արմաւիրի մարզի թիւ 108 ընտրաչրջանին մէջ ընտրուած է Դաւիթ Մելիքեան (ՀՀՇ), իսկ Գեղարքունիքի մարզի թիւ 121 ընտրաչրջանին մէջ համայնավար Նորիկ Պետրոսեան (ՀԿԿ):

***

ԳԼԽԱՒՈՐ ԴԱՏԱԽԱԶԸ ԿԸ ԾԱՆՕԹԱՆԱՅ ՓՆՆԶԱԿԱՆ ԿԱՐԳԻՆ

Հանրապետութեան գլխաւոր նոր դատախազ Հենրիկ Խաչատրեան Մայիս 27—ին այցելած է Ներքին եւ Ազգային Ապահովութեան նախարարութիւններու քննչական մեկուսարանները, ուր ձերբակալուած անձերը գիտակ կը պահուին: Գլխաւոր դատախազը ծանօթացած է արգելափակուածներու պանպատներուն եւ բողոքներուն, ինչպէս նաեւ տեղւոյն վրայ օրէնքներու գործադրութեան ընթացքին: Հ· Խաչատրեանին ընկերացած է հիմնարկներու մէջ օրէնքներու պահպանման հսկիչ բաժնի պետ, գօրավար Վարդանեան:

***

ՄԻԶԱԶԳԱՅԻՆ ԱՃՈՒՐԴ ՊԱՆԴՈԿՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

«Ափի», «Դուին» եւ «Արմենիա» պանդոկները կը գրուին միջազգային ճուրդով սեփականաչնորհման Առեւտուրի, Սպասարկութեան եւ Զբօսաչրջիկութեան նախարար Գառնիկ Նազուկեան որպէս բացատրութիւն ըսած է թէ այս քայլին նպատակն է բարձրացնել պանդոկներուն մակարդակը օտար ներդրումներու միջոցով:

***

ՆՈՐ ՄԻՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԵՒ ՄԱՄՈՒԼԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉՆԵՐ

Արդարադատութեան նախարարութեան հերթական նիստին արձանագրութիւնը կատարուած է չարք մը կազմակերպութիւններու եւ մամուլի միջոցներու: Այսպէս պաչտօնապէս ստեղծուած են բնապահութեան եւ կենսոլորտի պահպանութեան դիտութեանց միջազգային կաճառի մասնաճիւղը: «Սալոմոն» լեռնադահոյկի ակումբը, Տիդրանակերտ բարեսիրական հայրենակցական միութիւնը, «Կոնտակտ» բարեսիրական միութիւնը, «Արեւիկ» հանրային միութիւնը, «Արագած» հանրային բարեսիրական կազմակերպութիւնը, Լոռիի մարզի քարաթէի դաչնակցութիւնը, Ջուլֆոնէթաքի քարաթէի եւ մենամարտի արհեստավարժներու Լիկան, Միացեալ — Նահանգներու «Հայրենիք» Միութեան մասնաճիւղը, արդիական չարժման հայկական «Արդիական» մասնաճիւղը, եւ ընդունուած է Հայաստան — Գորչա ընկերութեան կանոնադրութիւնը:

Լրատուութեան նոր ստեղծուած միջոցներն են. — «Երեւան Թայմս» չաբաթաթերթը, Հայաստանի կիրառական քիմիայի հանդէսը, «Ձեպագյց», «Դեբեդ», «Հինդչաբթի» չաբաթաթերթերը, «Թալլին» թերթը, «Շողակաթ», «Կապուտաչեայ Սեւան», «Օդէնք» հեռատեսիլի ծրագիրները, «Ռատիօ — Վան» եւ «Տուֆաչխարհ» ձայնասփիւռի ծրագիրները, «Հայոց Աչխարհ» օրաթերթի կանոնադրութիւնը:

ԱՅՍՊԷ՛Ս Կ՛ԸԼԼԱՐ ԱՊՐԻԼ 24-Ի ՆՇՈՒՄԸ

Փարիզի «Համազգային»ը ծրագրուած ու հետեւողական աշխատանքով վերջին տարիներու յարգելի ու հաճելի բացառութիւնն է Ջրջանի մշակութային կեանքին. Հայ կաթողիկէ Ս. Խաչ Մայր Եկեղեցւոյ Մայիս 22-ի երեկոյթը որ իւրովի նշում մըն էր Ապրիլ 24-ին, կրնար նը-կատուիլ նաեւ չատ նրբավարի մէկ «սրբագրութիւն»ը ամիս մը առաջ այն-քան աղմուկ – աղաղակով ծանուցուած «պաշտօնական» ոգեկոչումին:

Ինչպէս չատ իրաւացի կերպով դիտել տուաւ աղջոյնի խօսքին մէջ Մարի Լուիզ Պալեան, Եղեռնի ոգեկոչումը կարելի չէ սահմանափակել տարուան մէկ օրով մը միայն, երբ անոր ներգործութիւնը այ-սօր, 82 տարի ետքն ալ, կը չարունակուի մեր կեանքին բոլոր մարզերուն մէջ: Այս մտածեցումով «Յեղասպանութեան 82-ամեակ» խորագրուած երեկոյթին հրաւիրուած էին դասախօսներ, արտայայտուելու համար երեք դիմաւոր մարզի մեր կո-րուստներուն մասին:

Նախ Վենետիկի Մխիթարեան միաբա-նութենէն Հ. Յարութիւն Պզտիկեան որուն նիւթն էր «Մեր հոգեւոր կորուստը» անդ-րադարձաւ քրիստոնէական կեանքի կա-ռոյցներուն – վանք, եկեղեցի – ու հոգե-ւորական կեանքին տրուած հարուածին:

Իրեն յաջորդեց Նուպարեան մատենա-դարանի անօրէն Յարութիւն Գէորգեան որ ամփոփ այլ տպաւորիչ մէկ պատկերը ներկայացուց (Ֆրանսերէն) եղեռնին նիւթական կորուստներու մարզին: Նախ Պոլսոյ Պատրիարքարանին 1913 Փետր.– 1914 Օգոստոսի տուեալով տուաւ Օսման-եան կայսրութեան Հայերուն թիւը որ հայկական հինգ նահանգներուն մէջ երկու միլիոնի կը հասնէր, երբ Փոքր Ասիոյ ընդհանուր բնակչութեան թիւը 12 միլիոն էր: Այդ համայնքը ունէր աւելի քան եր-կու հազար եկեղեցի ու 451 վանք: Ինչ կը վերաբերէր անհատական ստացուածքին, նախ կային Հայերու կալուածները, ըն-թամական ու այլ հարստութիւնները – գոհարեղէն, արժեթուղթ, ապահովագր-ութիւն–: Յ. Գէորգեան քացատրեց այն կարգադրութիւնները որոնք նախատես-ւած ու կիրարկուած էին երկրորդ կէս-խանութեան կողմէ, այդ ամբողջ թողո-նին տիրացումին համար: Մրագրուած այդ գործընթացը ան ապացոյց մը կը նը-կատէր որ ցեղասպանութիւնը նախա-պատրաստուած էր մինչեւ յետին մանրա-մասնութիւնը:

Ներկայիս երբ արեւմտեան երկիրներ ողջակիզումին գոհերուն ստացուածքը իւրացուցած ըլլալու ամբաստանութիւն-ներով ամէնօրեայ նիւթ կ՛ըլլան լրատ-փիւռներու, հետաքրքրական էր լսել Յ. Գէորգեանի զուգահեռը. ան ըսաւ թէ Ա-րեւմահայերու բարեկեցիկ խաւը յաճախ կեանքի ապահովագրութիւն ունէր հուն-գարական, անգլիական ընկերութիւննե-րու մօտ: Ու այդ ընկերութիւնները ոչինչ հատուցանած էին յետպային: Մատնա-նշում մը որ նիւթը անմիջականօրէն կ՛ա-ռընչէր ներկային, անուղղակի կերպով ցոյց տալով նաեւ կատարելի գործին լայ-նածիր սահմանները:

Օրուան երրորդ դասախօսը Լիոնէն Նորվան Եպիսկոպոս Զաքարեանն էր «Մեր մշակութային կորուստը» նիւթով. այդ կորուստին տարողութեան առաջին հա-տատումներէն եղած էր «Յուշարձան» խո-րագրուած հատորը որ լոյս տեսած էր 1919-ին, վերապրող մտաւորականներու նախաձեռնութեամբ: Հոն ամփոփուած էին Եղեռնի զոհ Հայ բոլոր մտաւորա-կանները որոնք իրենց բաժինը ունեցած էին ժո. դարու Բ. կէսին հայկական մը-շակութային զարթօնքին: Լեզուական, դրական, դպրոցական, եւ մամուլի այդ զարթօնքը անդարմանելի հարուած կը-րած էր 1915-ին. իսկ այդ հարուածին ազդեցութիւնը այսօր ալ ներկայ էր մեր իրականութեան մէջ: Աղէտին կազմա-կերպիչները 1915 Ապրիլ 24-ին ամէնէն առաջ հարուածելով հայ միտքը, անդա-մալուծած էին ամբողջ զանգուածը, ըզր-կելով զայն մտածող տարրէն. այս պա-րագան եւս տուեալ մըն էր վճռաւորու թէ ցեղասպանութեան ծրագիրը գոյու-թիւն ունեցած էր սկիզբէն իսկ:

Նորվան Եպիսկոպոս խօսքին վերջին մասին մէջ անդրադարձաւ յետ – եղեռն-եան կացութեան. վերապրող զրոյներ դանուելով հանդերձ, արեւմտահայ մը-շակոյթը կորսնցուցած էր իր կեդրոնները եւ դարձած էր «աքսորական». խորտակ-ուած ու կոտորակուած: Ըսաւ յատկապէս թէ արեւմտահայ մշակոյթը ոչկոչել կը նշանակէ զայն վերատանճանել. ոչ միայն պահպանել արեւմտահայերէնը, գործերը վերահրատարակել, այլ նաեւ անոր կապը ստեղծել ներկային հետ: Այդ հրահան-գին անսացող դէմքեր էին այսօր Գ. Պըլտ-եանի, Վ. Օշականի նման զրողներ որոնք կը ջանան փակել խրամատը: Բայց կը մնայ մեծ դանդուածը որ դեռ «չի խմոր-ուիր». եկեղեցիին, մշակութային միու-թիւններու, կուսակցութիւններու կը պատկանի կորուստին դիմակցութիւնը հասարակականակէս աշխարհահայեացքի վերածելու գործը. եւ որքան ուշանայ այդ ուղղութեամբ անհրաժեշտ աշխա-տանքը; այնքան պիտի մեծնայ կորուս-տին չափը:

Երեկոյթը ունէր նաեւ զեղարուեստա-կան բաժին մը. դաշնակ, արտասանու-թիւն եւ ընթերցում: Արտա Քէչէլիկեան նուագեց Մէնտելսոնի ու Ռուսելի երկու գործերը, Պարոյր Աբոյեան արտասանեց Գ. Էմինի «Երգ կռունկի մասին»ն ու Գ. Վարուժանի «Ձոն»ը, իսկ Սիլվա Հապէշ-եան – Արաքս կարդաց Ա. Հախնազար-եանի «Պղնձէ ափսէ»ն:

«Համազգային»ի եւ Ս. Մեսրոպ Մաշ-կութային Կեդրոնին գործակցութեամբ ներկայացուած երեկոյթը աւարտեցաւ Գրիգոր Եպիսկոպոս Կապրոյեանի Պահ-պանիչով: Ապա, ներկաները հիւրասիր-ուեցան քաքթէյով մը եկեղեցւոյ կից սրա-հին մէջ:

Զարմանալի՞, ափսոսալի՞ թէ ընական պէտք է նկատել երեւոյթը որ Ապրիլ 24-ի միացեալ յանձնախումբէն ոչ ոք կար չուրջ 100 ներկաներուն միջեւ, երբ այդ խմբակին համար օրինակելի այնքան կուռ միջուկ ունէր երեկոյթը: Բայց թե-րեւս ուղղակի անհեթեթ է հատատումը: Երբ դէմ քաղաքական մեր գործերը բա-ւական ժամանակէ ի վեր կը վարէ նորին ինքնապահպանութիւնը:

ԱՐՓԻ ԹՈՒՐՈՑԵԱՆ

ՄԵՐ ՄԱՄՈՒԼԻ ԼԵԶՈՒԻՆ

Գրեց՝ ԹՈՐՈՍ ԹՈՐԱՆԵԱՆ

Անչուչտ հայերէնն է պիտի ըսէք մեր մամուլի դործածած լեզուն: Զենք խօսիր մեր օրաթերթերուն եւ չարաթաթերթե-րուն մէջ օգտագործուած մայրենի լեզ-ուին մասին, երբ խօսքը թարգմանուած յօդուածներու մասին է:

Հոդ տիրապետողը բարեւոնական խառ-նաչփոթութիւնն է: Կրնանք հարիւրաւոր օրինակներ բերել մեր բոլոր ցամաքամա-սեայ թերթերէն, մանաւանդ քաղաքա-կան լուրերու թարգմանութիւններէն:

Բայց եթէ պիտի խօսինք ինքնատիր յօդուածներու մասին, հոն եւս իրականու-թիւնը մխիթարական չէ երբ անցեալին ունեցած ենք հրապարակագրական այն-պիսի յօդուածներ, որոնք այսօր ալ լըզ-մայլանք կը պատճառեն մեզի:

Մօտիկ անցեալէն յիշենք Հրաչ Երուան-դի, Մանուկ Աւետեանի, Հրանդ Տէվէ-ճեանի, Անդրանիկ Ծառուկեանի, Գառ-նիկ Ազդարեանի, Անդրանիկ Անդրէաս-եանի, Վահան Թէքէեանի հրապարակա-դրական յօդուածները, որոնք տասնամ-եակներով հայ ընթերցողին մատուցելին հիւթեղ հայերէն մը, որուն այսօր հա-դիւ թէ հանդիպինք մեր օրաթերթերուն եւ չարաթաթերթերուն մէջ:

Եթէ քիչ մը հեռուն երթանք, պիտի չմոռնանք Շաւարշ Միսաքեանի հրապարա-կագրութիւնը:

Անցեալները, պատահաբար, բարեկամի մը տան մէջ հանդիպեցայ Փարիզի «Յա-ռաջ»ին 1995 Յունուարի Ապրիլի 23-ի մէկ թիւին: Հոն Պոլսոյ «Ճակատամարտ»ի 1912 Յունուարի Ապրիլի 23-ի թիւէն մէկ քանի արտատպումներ ուշադրութիւնս դրաւեցին:

Հոն, արձակ բանաստեղծութեան մը մէջ Ահարոն անունով ծանօթ Տատուրեան բանաստեղծը ստորագրած էր արձակ բանաստեղծութիւն մը «Մեռելական Քե-թողապատ» խորագիրով:

Ահարոնը այդտեղ խօսած է Վարուժա-նի, Սիամանթոյի, Գեղամ Բարսեղեանի, Գրիգոր Չոպանեանի, Տիգրան Գասպարեա-նի, Ռուբէն Սեւակի, Արտաշէս Յարու-թիւնեանի եւ Արմէն Տօրեանի մասին:

Այլ յօդուածի մը մէջ, միշտ նոյն թի-ւէն նկրս, Յակոբ Օշականը «Մեծ Կորուս-տը եւ մեր Արձակը» խորագրին տակ խօ-սած է Կիւրճեանի, Զօրապի, Երուխանի, Թլկատինցիի, Զարդարեանի, Մինասեանի եւ Զէօկիւրեանի մասին:

Կը հետեւին երկու յօդուածները Շա-ւարշ Միսաքեանին «Անոնք որ, երէկ...» եւ «Երգի վերածենք վէրքը» խորագիրնե-րով, այս անգամ վերցուած նոյն «Ճակա-տամարտ» թերթին Թերթի 1920 Յունուա-րի Ապրիլի 25-ի եւ «Յառաջ»ի 1956 Ապ-րիլ 24-ի թիւերէն:

Այս բոլորը լուրջ, խիստ այլ խիզախ, մաքրամաքուր հայերէնով մը, տեսլա-պաշտ եւ հեռատես ոգիով գրուած եւ մա-նաւանդ գրուած առանց ամբոխավարա-կան չէշտի:

Ահա «Յառաջ»ի մէջ «Ճակատամարտ»էն արտատպուած յօդուածները, որոնք իրենց մտածումի եւ մայրենի լեզուի վայելքով լրջութեան հրաւէր մը կը կարդան մեր այսօրուան մամուլին, որ մեր օրերուն ազգատածած վիճակ մը կը պարզէ յատ-կապէս մայրենի լեզուի օգտագործման մէջ:

Կը յիշենք Պարոյր Սեւակի մէկ խօսքը երբ տեսութեան զացած է պատմավիպա-գիր Հայկ Յակոբեանին:

Հարցում. – Հայկ ջան, վերջերս ի՞նչ ես կարդում:

Պատասխան. – Բառարանները, Պարոյր ջան:

Այդ ումնի՞ց իմացար, կը յարէ բանաս-տեղծը, որ այս օրերին ես էլ եմ բառա-րաններ կարդում:

Ահա երկու գրող, բանաստեղծ մը եւ արձակագիր մը, որոնք բառարաններ կարդացած են, այսինքն, անոնք ձգտած են տիրանալ հայ լեզուի բառերու գաղտ-նիքներուն եւ ոչ թէ ուզած են կենդանա-ցընել «մեռած» բառեր:

Յիշեցի այս պատահարը երբ «Յառաջ»ի յիշեալ թիւին մէջ կարդացի Ահարոն Տատուրեանի «Ճակատամարտ»էն արտա-տպուած արձակ բանաստեղծութիւնը:

Աստուա՛ծ իմ, ի՛նչ պայծառ լեզու, ի՛նչ ձեւաւոր հայերէն մը, որ մնացած է հին թերթերու էջերուն վրայ, ի՛նչ աքանչելի լեզու որ չէ փոխանցուած մեր մամուլի էջերուն, այսօրուան մամուլի էջերուն:

Այս յօդուածը կը գրենք յատկապէս «Մարմարա» օրաթերթին համար եւ կը խնդրենք, որ օրաթերթին յարգելի խըմ-բագիրը ջվիրաւորուի, քանի որ յարուց-ած հարցին մէջ իր գրիչը նկատի առնը-ւած չէ:

Ահա կը կարդանք Տատուրին գրածը եւ հոն կը հանդիպինք բառերու, որոնց գը-րեթէ չենք հանդիպիր այլուր:

Ալարի՞նք արտագրել այստեղ փունջ մը այդ բառերէն:

Ո՛չ: Տանք պատկեր մը, որովհետեւ այդ բառերը մոլեթը փախուստի մատնող լոյ-սեր են, Ապրիլին ծածկող ծառերու փայ-լփլող կանաչներ են, եւ բուրմունքը ծաղիկ-ներու...:

Կարդացէք մեզի հետ ու տեսէք թէ ձեր ուռնդիրէն ներս եւս ծաղիկներու բուր-մունքը չէ՞ք զգար:

– Փառաձայնք, ցայգահով, չիչելա-փառ, վաղաչէջ, հրամանագրուած է, ա-րիւնահոս ճրագ, սեւաթոյր լոյս, հերա-պանծ, վերապատառ, անառնական թըշ-նամի, տագերպակ, նրբաշղարշ, հսկայա-բերձ սօսի, ապատաթեւ տոզեր, հոզմեր-դելու համար, նրբենի, մերկատարսուռ, ապերաթռուն դէմք, տենդայոյզ, մեհե-նալուռ, քաղցրատիւք, պիշերահոս աչքեր, բալաձիգ ճամբայ, բիւրազան երանգ, անդորրագեղ, նրբագիծերով, մարգար-տաբեր ոստիկ, աստղատառերով գրել, արտօսրաչէմ, առաձիգ ակնարկ, թեր-թոհիչ թիթեռ, եղերամահ, անդրյու-րազեղ, հեռաճախուստ, երկնահունչ...:

Մենք արտագրեցինք 35 բառ եւ բառա-կապակցութիւն:

Հայերէն բառերու համերգ մը չէ՞ ար-ուածը:

Այս փոքր յօդուածով մեր տուածը կուզ մըն է բովանդակ հայ մամուլին, հայ մամուլի բոլոր աշխատակիցներուն, այդ մեզմէ սկսեալ, որ այս բանակը ա-ւելի խոտապահանջ ըլլայ մայրենի քաղց-րահունչ լեզուի, անհունօրէն հարուստ բառապաշարի օգտագործման մէջ:

Անչուչտ այս կոչը նկատի ունի նաեւ նախադասութիւններու կազմութեան ձիրքի չարահամման հարցը, որպէսզի բայն ու առէր բայը, եզակին ու յոգնակին չիմուին իրարու հետ, այլ ապրին կատարեալ ներ-դաշնակութեան մը մէջ:

Իր երբեմն, հայ լեզուի ու դրականու-թեան այդին ունէր այդեպանները:

Այսօր ... այդին անհաէր կարծողները ապերասան ակած են կոխկրտել այս յա-ւէտ բուրմունաւէտ, մշտականաչ այ-գին...

Վարուժանէն մինչեւ Բենիամին թաղ-եան ինչե՜ր պիտի ըսէին մեզի այսօր, եթէ հրաչքով մը վերադառնային կեան-քին...:

Հալէպ
Ապրիլ 15, 1997

Հ.Բ.Ը.Մ.-Ի ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱԿԱՆ ՅԱՂԹԱԿԱՆ 9-ՐԴ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԸ

... Երկուշաբթի, Մայիս 19-ի յետ-միջօրէին, երբ մի քանի հոգիով տակա-ւին, Կրընոպլի «Պաստիլ» պանդոկին մէջ նստած վերջին մեկնողներուն չարժում-ներուն կը հետեւէինք, յանկարծ մեզի այն տեղն կրցանք սթափիլ եւ անդրա-դառնալ թէ՝ Լոնտոնէն, Գերմանիայէն, Հոլանտայէն, Աւստրիայէն, Զուիցերիա-յէն եւ Ֆրանսայի բոլոր Ջրջաններէն ե-կող չուրջ 400 – 450 հայ երիտասարդնե-րը եւ դեկավարները, ի՛նչ անհուն խան-դավառութիւն ու խանդ ապրեցան, թէ մարզական եւ թէ ալ ընկերային յայտա-րարով եւ մթնոլորտով...

Մայիս 16, 17, 18 եւ 19, Հոգեպա-ռատեան չարաթաւերջի ծոնական օրերն էին: Եւ՛ յիրաւի ու կրկնակիութիւն, հայ-կական հոգիի, հայկականութեան նոր տեսակի «Հոգեպարատ» մը եղաւ զոր ապ-րեցաք բոլոր անոնք՝ որոնք հետաքրքրած էին մարզական եւ ընկերային 9-րդ հան-դիպումին, Կրընոպլի մէջ:

Հ. Բ. Ը. Մ.-ը, Կրընոպլի մէջ մասնա-ճիւղ եւ դրեթէ անդամ ալ չունի եւ բո-լորին կարծիքն ու նախատեսութիւնները այն էին որ՝ այս յանդուգն ձեռնարկը, եթէ չձախողի, գոնէ բաւական դժուար եւ թերի կ՛անցնի ... բայց ի՛նչ փոյթ որ՝ Բարեգործականը մասնաճիւղ չունենայ, երբ որեւէ տեղ Հայ եւ հայութիւն կայ, Բարեգործականին Տունն է հոն...

Արդարեւ՝ Հ. Բ. Ը. Մ.-ի Ֆրանսայի Շրջանային յանձնաժողովը, ասկեցու-թեամբը Տէր եւ Տիկին Ա. Քէչիչեանի, հանդիպումը այնքան մանրամասնօրէն եւ կատարեալ կազմակերպած էին որ Մայիս 16 յետմիջօրէն մինչեւ Մայիս 19-ի յետմիջօրէն, բոլորին ընդունելու-թիւնը, պանդոկներու մէջ տեղաւորումը, փոխադրութիւնները, Փուէթպոլի, պաս-քէթպոլի, վոլէ պոլի եւ փինկ – փոնկի, խումբերուն մէկը միւսին դէմ չուրջ 96 մրցումները, ճաշկոնի ապատարկու-թիւնը եւ Շարաթ ու Կիրակի դիշերուան մեծ եւ անմոռանալի պարահանդէսնե-րը, յաջողութեան պսակ մը հանդիսացան որ՝ բարմահարիւր պարա-հանդէսներու նուագող ու երգող նո-կան'ցն իսկ՝ ի տես այդ երեւոյթին, ինք-նաբուխ ճամբայ, բիւրազան երանգ, անդորրագեղ, նրբագիծերով, մարգար-տաբեր ոստիկ, աստղատառերով գրել, արտօսրաչէմ, առաձիգ ակնարկ, թեր-թոհիչ թիթեռ, եղերամահ, անդրյու-րազեղ, հեռաճախուստ, երկնահունչ...:

Մենք արտագրեցինք 35 բառ եւ բառա-կապակցութիւն:

Հայերէն բառերու համերգ մը չէ՞ ար-ուածը:

Այս փոքր յօդուածով մեր տուածը կուզ մըն է բովանդակ հայ մամուլին, հայ մամուլի բոլոր աշխատակիցներուն, այդ մեզմէ սկսեալ, որ այս բանակը ա-ւելի խոտապահանջ ըլլայ մայրենի քաղց-րահունչ լեզուի, անհունօրէն հարուստ բառապաշարի օգտագործման մէջ:

Անչուչտ այս կոչը նկատի ունի նաեւ նախադասութիւններու կազմութեան ձիրքի չարահամման հարցը, որպէսզի բայն ու առէր բայը, եզակին ու յոգնակին չիմուին իրարու հետ, այլ ապրին կատարեալ ներ-դաշնակութեան մը մէջ:

Իր երբեմն, հայ լեզուի ու դրականու-թեան այդին ունէր այդեպանները:

Այսօր ... այդին անհաէր կարծողները ապերասան ակած են կոխկրտել այս յա-ւէտ բուրմունաւէտ, մշտականաչ այ-գին...

Վարուժանէն մինչեւ Բենիամին թաղ-եան ինչե՜ր պիտի ըսէին մեզի այսօր, եթէ հրաչքով մը վերադառնային կեան-քին...:

Հալէպ
Ապրիլ 15, 1997

նարուի կերպով եւ պաչտօնապէս յայտարարեց, ըսելով. –

– Ես, կեանքիս մէջ այսքան հայ երիտասարդ միատեղ եւ այսքան խանդավառ չեմ տեսած...

Աղջիկներէն, նոյնիսկ տղոցմէ չատեր յուզուած բաժնուեցան իրարմէ՝ «գալ տարուան» ժամադրութեամբ... Իրենէ աղուոր բան կ՚երեւցող ըլլալ եւ «գալ տարուան» յոյսովն իսկ ուրախանալ... «տաք հացի անոյշ բուրմունքին պէս» առնել ու ապրիլ կեանքը...:

Այս բոլորէն եւս անդամ մը եւս կարելի է ըսել թէ ամէն գնահատանքէ վեր է Հ.Ր.Լ.Մ.ի գեկավարութեան չոայլած բարոյական եւ նիւթական գուրգուրանքը հայ երիտասարդութեան:

Թ. Հանդիպումի հանդիսաւորութեանց, Հ.Ր.Մ.ի Ֆրանսայի Շրջ. Յանձնաժողովի նախագահ՝ տոքթ. Է. Ադամեանի ղեկավարութեամբ, ներկայ էին Հրջանիս գեկավարները եւ լայնօրէն քաջալերելու երիտասարդները ու կազմակերպողները:

Կիրակի, Մայիս 18–ին, Ալի Էքսփոյի մեծ «վալս»ին, տոքթ. Ադամեան խօսք առնելով, չեշտեց թէ՝ Սփիւռքի մէջ, ամէն գոհողութեամբ պէտք է քաջալերել երիտասարդութիւնը, որպէսզի՝ վաղ մը նայ հայկականութիւնը...

ՆԵՐԿԱՅ ՄԸ

*
**

ՄՐՑՈՒՄՆԵՐՈՒՆ ԱՐԴԻՒՆՔԸ, ԲԱԺԱԿՆԵՐՈՒ ԵՒ ԳՆԱՀԱՏԱԳԻՐՆԵՐՈՒ ԲԱՇԽՈՒՄԸ

1 – Պ. Ժան Մարանճեանի յիշատակին, բաժակ մը տրուեցաւ Կրընոպլի Հայ Ակումբին:

2 – «Ֆէրփէյ»ի բաժակը ստացաւ Վալանսի խումբը:

3 – «Տիսիփլին»ի բաժակը ստացաւ Գերմանիոյ խումբը:

4 – «Տիսիփլին»ի Բ. բաժակը ստացաւ Զուիցերիոյ խումբը:

5 – Քալալերանքի բաժակը ստացաւ Վիէննայի (Աւստրիա) խումբը:

6 – Մասնակցութեան բաժակները տրուեցան, Մարսէյլի, Գերմանիոյ եւ Վիէննայի խումբերուն:

7 – Վոլէյպոլի Խառն խումբի յաղթանակի բաժակը, Լիոնի խումբին:

8 – Վոլէյպոլի Խառն խումբի Բ. տեղի բաժակը, Պելժիոյ խումբին:

9 – Վոլէյպոլի աղջիկներու խումբի յաղթանակի բաժակը, Լիոնի խումբին:

10 – Վոլէյպոլի աղջիկներու խումբի Բ. տեղի բաժակը, Փարիզի խումբին:

11 – Վոլէյպոլի տղոց խումբի յաղթանակի բաժակը, Պելժիոյ խումբին:

12 – Վոլէյպոլի տղոց խումբի Բ. տեղի բաժակը Լիոնի խումբին:

13 – Պասքէթպոլի տղոց խումբի յաղթանակի բաժակը, Լոնտոնի խումբին:

14 – Պասքէթպոլի տղոց խումբի Բ. տեղի բաժակը, Գերմանիոյ խումբին:

15 – Պասքէթպոլի աղջիկներու խումբի յաղթանակի բաժակը, Լիոնի խումբին:

16 – Պասքէթպոլի աղջիկներու խումբին Բ. տեղի բաժակը, Զուիցերիոյ խումբին:

17 – Փինկ–փոնկի աղջկանց ախոյեանի բաժակը Կ. Կուրունլեանի (Պելժիա):

18 – Փինկ–փոնկի աղջկանց Բ. տեղի բաժակը Ռ. Պեռենեանի (Գերմանիա):

19 – Փինկ–փոնկի տղոց ախոյեանի բաժակը, Ն. Քեհիրեանի (Կրընոպլը):

20 – Փինկ–փոնկի տղոց Բ. տեղի բաժակը, Ռ. Պապիկեանի (Կրընոպլը):

21 – Ֆութպոլի ախոյեանի բաժակը, Հոլանտայի խումբին:

22 – Ֆութպոլի Բ. տեղի բաժակը, Փարիզի խումբին:

– Նաեւ՝ իրենց ազգային ծառայութեան համար, յուշատախտակ – գնահատագիր տրուեցաւ, Կրընոպլէն Տիկին Մ. Մարտիրոսեանին, Պ Պ. Տ. Մարտճեանին, Կ. Ադամեանին, Վ. եւ Է. Մանուկեան եղբայրներուն եւ Ժընեւէն՝ Պ. Ժագ Կապրաչին:

«ԱԼԶԱՍԻ ԹՐՔԱԿԱՆ ԿԷԹՕՆ»

Այս խորագիրով 4 էջ ունի «Լը Փուէնի» շաբաթաթերթը (Մայիս 17), տարօրինակ պրուած Գրիմթիան Ժէլէն: Նախ կ՚անդրադառնայ թուական տուեալներու. Ֆրանսա ապրող Թուրքերու թիւին մասին աղբիւր կ՚առնուի Թուրքիոյ Աչխատանքի Նախարարութիւնը. 1993–ին 240 հազար էր անոնց թիւը: Ֆրանսական աղբիւրներ կեցած են 1990–ի թիւին վրայ որ 197 հազար էր: Այսօր, կ՚ըսուի թէ աւելի քան 400 հազարի հասած է այդ ներկայացուցիչը:

Խօսելու համար թրքական կէթթոյին մասին օրինակ կ՚առնուի Պիժիլլէրի պարագան. 11.500 բնակիչով փոքրիկ այդ քաղաքին մէջ 1990 – 1996 օրինաւոր կարգավիճակի տէր թուրք բնակչութիւնը 1102–էն հասած է 1376–ի, 24%–ի յաւելում մը արձանագրելով: Նոյն երեւոյթը կը յայտնուի ամէն տեղ ուր Թուրքերը համախումբ կ՚ապրին:

Թիւի յաւելումին դիւաւոր պատճառը ծնունդներու մեծ համեմատութիւնն է, յետոյ ընտանեկան համախմբումները: Լրագրողը կը դրէ թէ ամուսնութիւններու մեծ մասը մեծերու կարգադրութեամբ կ՚ըլլայ եւ ծնողքները չատ յաճախ «երիտասարդին» կը դանեն հարսնը կամ փեսաները:

Ոչ միայն Ալզասի, այլ նաեւ Լորէնի մէջ օտարներու ամէնէն ուշադրաւ խումբը Թուրքերուն է. նոյնն է պարագան հիւսիսի Հրջանին, իսկ ու Ֆրանսի, կեդրոնական Ֆրանսայի, Ռոն – Ալփի: Գաղթական Թուրքերու 85%–ը Թրքախօս է. անոնց քով մեծ է կրօնամոլ յետադիմականներու աղդեցութիւնն ալ. բազմաթիւ վայրերու զպրոցները հարց ունեցան ու կ՚ունենան լաչակով դասարան մտնել յամառող պատանուհիներու հետ: Լաչակը Թրքուհիներու պարտադրուած ձեւերէն է. օրէ օր աւելի գործածական բան մը կ՚ըլլայ: Հակադրեցութիւն գտած վայրերն է Միւլհուզը ուր տեղացիները Հրջանը կը նկատեն համարկումը մերժելու ձեւ մը: Շատ մը Միւլհուզցիներ ափ ի բերան մնացած են տեղեկանալով որ երկու Թուրք կիներ քաղաքապետարան դիմած են ինքնութեան Թուղթի դրծով մը. երբ իրենցմէ լուսանկար պահանջուած է, մեծ մեծ պլխաթաց լուսանկարուել: Ի վերջոյ, մասամբ տեղի տալով Թուրքերու ազմուկ – աղաղակին, պաչտօնեաները ընդունած են լուսանկարներ ուր կիներու Հրչակներէն խուրձ մը մաղ դուրս ձգուած է: Ոչ ոք մոռցած է իր ընտանիքին կոմկ սպանուած Թուրք պատանուհին պարապան ալ որ զոհ եղած էր եւրոպական բարքերու հակումին ու Ֆրանսացի, այսինքն՝ ոչ մահմետական բնակիր մը ունէր:

Թուրքերու մեծ մասը քաղաքական ամուսնութիւն կը կատարէ ոչ թէ տեղւոյն քաղաքապետարանը, այլ Թրքական հիւպատոսարանին մէջ: Ամիկա եւս համաձայն կերպով եւ պաչտօնապէս յայտարարեց, ըսելով. –

– Ես, կեանքիս մէջ այսքան հայ երիտասարդ միատեղ եւ այսքան խանդավառ չեմ տեսած...

Աղջիկներէն, նոյնիսկ տղոցմէ չատեր յուզուած բաժնուեցան իրարմէ՝ «գալ տարուան» ժամադրութեամբ... Իրենէ աղուոր բան կ՚երեւցող ըլլալ եւ «գալ տարուան» յոյսովն իսկ ուրախանալ... «տաք հացի անոյշ բուրմունքին պէս» առնել ու ապրիլ կեանքը...:

Այս բոլորէն եւս անդամ մը եւս կարելի է ըսել թէ ամէն գնահատանքէ վեր է Հ.Ր.Լ.Մ.ի գեկավարութեան չոայլած բարոյական եւ նիւթական գուրգուրանքը հայ երիտասարդութեան:

Թ. Հանդիպումի հանդիսաւորութեանց, Հ.Ր.Մ.ի Ֆրանսայի Շրջ. Յանձնաժողովի նախագահ՝ տոքթ. Է. Ադամեանի ղեկավարութեամբ, ներկայ էին Հրջանիս գեկավարները եւ լայնօրէն քաջալերելու երիտասարդները ու կազմակերպողները:

Կիրակի, Մայիս 18–ին, Ալի Էքսփոյի մեծ «վալս»ին, տոքթ. Ադամեան խօսք առնելով, չեշտեց թէ՝ Սփիւռքի մէջ, ամէն գոհողութեամբ պէտք է քաջալերել երիտասարդութիւնը, որպէսզի՝ վաղ մը նայ հայկականութիւնը...

ՆԵՐԿԱՅ ՄԸ

*
**

ՄՐՑՈՒՄՆԵՐՈՒՆ ԱՐԴԻՒՆՔԸ, ԲԱԺԱԿՆԵՐՈՒ ԵՒ ԳՆԱՀԱՏԱԳԻՐՆԵՐՈՒ ԲԱՇԽՈՒՄԸ

1 – Պ. Ժան Մարանճեանի յիշատակին, բաժակ մը տրուեցաւ Կրընոպլի Հայ Ակումբին:

2 – «Ֆէրփէյ»ի բաժակը ստացաւ Վալանսի խումբը:

3 – «Տիսիփլին»ի բաժակը ստացաւ Գերմանիոյ խումբը:

4 – «Տիսիփլին»ի Բ. բաժակը ստացաւ Զուիցերիոյ խումբը:

5 – Քալալերանքի բաժակը ստացաւ Վիէննայի (Աւստրիա) խումբը:

6 – Մասնակցութեան բաժակները տրուեցան, Մարսէյլի, Գերմանիոյ եւ Վիէննայի խումբերուն:

7 – Վոլէյպոլի Խառն խումբի յաղթանակի բաժակը, Լիոնի խումբին:

8 – Վոլէյպոլի Խառն խումբի Բ. տեղի բաժակը, Պելժիոյ խումբին:

9 – Վոլէյպոլի աղջիկներու խումբի յաղթանակի բաժակը, Լիոնի խումբին:

10 – Վոլէյպոլի աղջիկներու խումբի Բ. տեղի բաժակը, Փարիզի խումբին:

11 – Վոլէյպոլի տղոց խումբի յաղթանակի բաժակը, Պելժիոյ խումբին:

12 – Վոլէյպոլի տղոց խումբի Բ. տեղի բաժակը Լիոնի խումբին:

13 – Պասքէթպոլի տղոց խումբի յաղթանակի բաժակը, Լոնտոնի խումբին:

14 – Պասքէթպոլի տղոց խումբի Բ. տեղի բաժակը, Գերմանիոյ խումբին:

15 – Պասքէթպոլի աղջիկներու խումբի յաղթանակի բաժակը, Լիոնի խումբին:

16 – Պասքէթպոլի աղջիկներու խումբին Բ. տեղի բաժակը, Զուիցերիոյ խումբին:

17 – Փինկ–փոնկի աղջկանց ախոյեանի բաժակը Կ. Կուրունլեանի (Պելժիա):

18 – Փինկ–փոնկի աղջկանց Բ. տեղի բաժակը Ռ. Պեռենեանի (Գերմանիա):

19 – Փինկ–փոնկի տղոց ախոյեանի բաժակը, Ն. Քեհիրեանի (Կրընոպլը):

20 – Փինկ–փոնկի տղոց Բ. տեղի բաժակը, Ռ. Պապիկեանի (Կրընոպլը):

21 – Ֆութպոլի ախոյեանի բաժակը, Հոլանտայի խումբին:

22 – Ֆութպոլի Բ. տեղի բաժակը, Փարիզի խումբին:

– Նաեւ՝ իրենց ազգային ծառայութեան համար, յուշատախտակ – գնահատագիր տրուեցաւ, Կրընոպլէն Տիկին Մ. Մարտիրոսեանին, Պ Պ. Տ. Մարտճեանին, Կ. Ադամեանին, Վ. եւ Է. Մանուկեան եղբայրներուն եւ Ժընեւէն՝ Պ. Ժագ Կապրաչին:

Ֆրանսերէն չգիտնալը տարածուն երեւոյթ է ու պատճառ մը որ բազմաթիւ ներգաղթողներ մնան գաղութին շրջանակին մէջ: Ամիկա նաեւ տղոց մըն է որ Թուրք կինը աւելի կախում ունենայ իր ամուսինէն: Դպրոցներու մէջ ալ Թուրք պատանիներու ձախողութեան պատճառ է ան: Ընտանեկան աղդեցութեան ուժը Թուրք պատանիները մաղրէպի կամ ափրիկէցի իրենց տարեկիցներէն տարբերելով հեռու կը պահէ յանցագործութիւններէ ու թմրեցուցիչի վաճառքէ: Այսուհանդերձ, վերջին երկու – երեք տարուան մէջ կ՚աւելնայ թմրեցուցիչի վաճառքով պղտղ ու ձերբակալուած Թուրքերու թիւը:

Միւլհուզի, Պաւի կամ Պիչվիլլէրի մէջ որ վերամկրտուած է «Թիւրքվիլլէր», Թրքական ներկայութիւնը խանդարիչ բնոյթ ունի կեդրոնական Թաղերու մէջ խմբուած ըլլալով: Պատճառը այն է որ հիւսուածեղէնի աչխատանոցներու, դործատուներու մեծ մասը վերջին 20 – 25 տարուան մէջ դոցուած ըլլալով, անոնց հանդստեան կոչուած պաչտօնէութիւնը, կամ անոնց զատակները ծախած են տուներնիրը: Թուրքերը գնելով այդ չէնքերը, կը նորոգեն, յարկաբաժիններու կը վերածեն ու բարձր գիներով կը վարձեն իրենց հայրենակիցներուն, փայլուն եկամուտ ապահովելով: Այդ Թաղերուն մէջ Թուրքերը ունին իրենց մսավաճառները, նպարավաճառները, խորովածի ճաչարանները: Անոնց խիտ ներկայութեան հանդէպ դժդոհութեան փաստ կը նկատուի այն երեւոյթը որ 1995 Մայիսին Միւլհուզցիներու 26,72%–ը, իսկ Պիչվիլլէրցիներու 35%–ը քուէարկած ի նպաստ Լը Փէնի:

Թուրքերու գնելու կարողութիւնը հարցականներու ծնունդ կուտայ. ո՞րկէ կը գտնեն դրամը, հարց կը տրուի: Գիտցուի որ հիւպատոսարանը առանց տոկոսի վոխառութիւն կ՚ընէ իրենց: Կամ վոխ կ՚առնեն ընտանեկան շրջանակէն: Կայ այն վարկածն ալ որ չարաչար աչխատանքի ու խիստ խնայողութիւններու արդիւնք են կարուածի գնումները: Ազգասի ոստիկանական պղիւրներ թմրեցուցիչի վաճառքն ալ կը դասեն այս պղիւրներու շարքին:

ՇԱՒԱՐԾ ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

Բ. ՄԱՍ

ՏԵՐԵՒՆԵՐ ԴԵՂՆԱԾ ՅՈՒՇԱՏԵՏՐԷ ՄԸ

Այսօր կ՚ուզեմ զանց առնել այն բոլոր աչխատանքները որ կը կատարէինք, համաձայն օրուան պահանջներուն, միշտ ամուր պահելով կապերը՝ արտասահմանի եւ գաւառի հետ:

Ուրիշներ չատ դրած են այդ մասին: Դեռ պղտղներ ալ կ՚ըլլան:

Կը բաւէ ըսել թէ՝ եթէ արտասահմանը կրցաւ օրը օրին եւ քիչ – չատ լրիւ տեղեկութիւններ ստանալ այդ շրջանի ազգային գործերու մասին, պաչտօնական թէ մասնաւոր տեղեկագիրներով, ականատեսի վկայութիւններով եւ թղթակցութիւններով, մեծ մասով կը պարտի մեր կազմակերպած աչխատանքին:

Սոֆիան միակ ազատ կեդրոնը կամ կեդրոնացեալ պղիւրն էր, Կովկաս եւ այլուր հաղորդելու համար այդ լուրերը: Միեւնոյն ատեն, Ֆրանսերէն տեղեկագիրներ կը յանձնէինք երեք չէզոք դեսպանատուներու, – պուլկարական, ամերիկեան եւ սպանական, նկարագրելով ամբողջ արհաւիրքը:

Առաջին տեղեկագիրները կը վերաբերէին ընդհանուր ձերբակալութեանց եւ դինահատաքման առթիւ գործադրուած սարսափներուն:

Տեղահանութիւնը սկսած էր արդէն: Կապերը խզուած էին նոյն իսկ Այաչի եւ Զանկըրիի հետ, ուր կը գտնուէին Պոլսոյ կալանաւորները:

Բայց մենք տակաւին գաղափար չունէինք տեղահանութեան իսկութեան մասին:

Երկնակլի առաջնորդական տեղապահէն (Համազասպ Վարդապետ) Պոլիս հասած տեղեկագիր մը կը նկարագրէր դինահատաքման առթիւ կատարուած գաղանութիւնները, որոնք «աննախընթաց» կը համարուէին:

Տեղապահը վերջին պահուն կ՚ողբար իբրեւ յետ – դրութիւն, – կարաւաններ սկսան գալ կարինէն, աննկարագրելի է պատկերը. նամակիս բովանդակութիւնը ուչինչ է այս նոր ողբերգութեան առջեւ:

Շարք մը նամակներէ յետոյ, վերջին յուսատական կանչը կ՚արձակէր, կարինէն, ընկեր Միհրան Թէրլէմէզեան, երկու էջի վրայ հասկցնելով թէ «աս ուրիշ բան է», եւ աղաղակելով իբրեւ կատակ:

Այսքան չարիք թէ մոռանան մեր որդիք, թող ողջ աչխարհ կարդայ Հայուն նախատինքը...:

Վերջին ձայն մըն ալ Սեբաստիայէն (1915 Մայիս) ոչ նոյնքան յուսատակական բայց խորապէս չարագուշակ:

Երբ ձայները մարեցան եւ արդէն սարսափի պատմութիւնները չրջան կ՚ընէին բերնէ բերան, Բարերդէն կը հասնէր կին մը, իբրեւ կրօնափոխ, Զաւէն պատրիարքին յանձնելով տեղահանութեան առաջին նկարագրութիւնը:

Զեմ գիտեր ինչպէս կրցայ դասաւորել եւ արտասահման հաղորդել, բայց կը յիշեմ որ երեք օր չկրցի ոչ խօսիլ, ոչ ալ ճաշել. նամակաբերը աղբացեալ Մարին էր: Այդ նամակէն յետոյ ամէն անդամ որ կ՚երեւար փողոցին եւ ես պատուհանէն կը տեսնէի դող մը կը համակէր զիս, – ի՞նչ ահաւոր լուրեր բերած է նորէն...

Եւ այս արի աղջիկը դարձած էր մղձաւանջ, յետոյ լուռ ու մունջ տառապելու եւ մեռնելու համար:

*
**

Այսչի եւ Զանկըրիի իրաւասու ընկերները անծանօթ ուղղութեամբ ճամբայ հանուած առեն, վերջին անդամ յաղորդեր էին մեզի հասցնել երկտող մը, որ իրենց վերջին կտակն էր:

– Ջըլլա՛յ որ Շ...ը բռնուի: կացութիւնը ծանր է: Ոչ մէկ ձեռնարկ:

Չհետեւելով աքսորի կարաւաններու գլխաւոր ուղեգծին, յաղորդեր էինք յարաբերութիւններ հաստատել կարեւոր կէտերու վրայ:

Մեր բջիջը հետզհետէ տարածուեցաւ մինչեւ Գոնիա, ուր աքսորուած էր վերոֆէսօր Ա. Խաչատրեան, Խոսրով Պապեան, ղրկացեալ Տիգրան Ծամհուր (Ֆէրիա ձէմիլ)եւ ուրիշներ:

Ֆէրիա ձէմիլ անդամ մը վտրձած էր մաքրել Թալէաթը, երբ ան Գոնիայէն կ՚անցնէր: Ատրճանակն ալ պատրաստ էր: Բայց յետոյ ետ կեցած էր, խորհելով թէ հետեւանքը կրնայ աղէտաբեր ըլլալ ազգային բարմութեանց համար, որոնց Թիւը քանի հազարը կ՚անցնէր, այդ օրերուն,

Ճաչողեր էինք բջիջ մըն ալ հաստատել մինչեւ Հալէպ, չնորհիւ ղրկացեալ Մարգպետ բանտարկուած էր կեսարիոյ մէջ: Այդ առթիւ թանկագին տեղեկագիր մը կազմած էր բանտային չարչարանքներու մասին, որոնց դեկավարն էր արիւնարբու հրէշ մը, Զէքի պէյ (յետոյ վոխդրուեցաւ Տէր Զօր, 60.000–ի Ջարդը կազմակերպելու համար):

Տեղեկագիրը կ՚ըսէր թէ հրէշը ցերեկները կը քնանար, իսկ գիշերները բանտ գալով, անձամբ կը գործադրէր չարչարանքները, արիւնռուչտ կատաղութեամբ:

Այսպէս, կլկլակի «մարփուճ» մը անցընել տուած էր Հնչակեան Մուրատի (Համբարձում Պօյաճեան) յետոյքէն, խրելով դէպի բերանը եւ կախաղան հանած էր կիսամեռ վիճակի մէջ:

Մեր աղբացեալ ընկերը, Գէորգ Վիչապեան, իր վրայ առնելով Դաշնակցութեան բոլոր մեղքերը, կախաղան բարձրացած էր առանց որեւէ գաղտնիք յայտնելու:

Նոյն իսկ Իբրանոսեան հաճի ազան կրցած էր պահել իր կորովը:

(Դժբախտաբար աչքի առջեւ չունիմ տեղեկագիրը եւ յիչողութեամբ կը գրեմ այս քանի մը տողերը):

Իբրեւ աւտորիական կամ իբանեան հպատակ, Մարգպետ բողոքած ըլլալով, վոխադրուեցաւ Պոլիս, յետոյ Նորէն աքսորուեցաւ, բայց Գոնիայի մէջ, օգտուելով պահակ ոստիկանին թմրութենէն, դուրս ելած եւ անհետացած էր:

Այնուհետեւ գերմանի միսիոնարի տարազ հագած, յաղթական հասնիլ մինչեւ Հալէպ:

(Շար. 3)

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ - ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Շաբաթ, Մայիս 31, Տօն է Սրբոյն Գրիգորի Լուսաւորչին Մերոյ՝ Ելեւէջոյն ի Վիրապէն

Այս առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, ժամը 10-ին, պատարագ կը մատուցուի:

Կիրակի, Յունիս 1, Տօն է Կաթուղիկէ Եկեղեցւոյ Սրբոյ Էջմիածնի զոր կարգեաց Սուրբն Գրիգոր Լուսաւորիչն մեր՝ յելա-ւնելն ի վիրապէն:

Պատարագի ընթացքին Մաղթանք կը կատարուի «Վասն Սուրբ Էջմիածնի»:

ՊՈԼՍԱՀԱՅ
ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ
ՄԱՐՍԷՅԼ

ՄԻՋՎԱՐԺԱՐԱՆԱՅԻՆ ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄՐՑՈՒՄ

կիրակի, Յունիս 1, ժամը 15·30

մասնակցութեամբ՝
ԳԱՐՈՒՆ մանկա - պատանեական երգչախումբի

Հայ Մշակոյթի Տան մէջ
12 - 14, rue St-Bazile — Marseille 1er

Մուտքը ազատ է:

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

La Section **Helen Puzant** d'Alfortville organise

une

SORTIE à REIMS

(Visite de la Ville, de la Cathédrale et d'une cave)

Dimanche 15 Juin

Départ et retour autocar Place Achtarak

Pour tous renseignements et inscriptions téléphoner au :

01 - 43 - 76 - 99 - 11

Date limite d'inscription : Le 8 Juin.

***

CAMP ITINERANT EN ARDECHE

du 8 au 29 juillet

Nombreuses activités sportives et découvertes de la région destinées aux adolescents nés en 1981 et 1982.

Prix : 3 600 F. + voyage.

Date limite d'inscription : 15 juin.

Places limitées.

Inscriptions :
C.B.A.F. : 17, rue Bleue, 75009 Paris
Tél. : 01. 48. 24. 46. 57.

***

SEJOURS D'ETE

RECHERCHE

La Croix Bleue des Arméniens de France recherche pour son séjour du mois de juillet 1997 pour son Centre de Bellefonfaine :

- **ASSISTANT SANITAIRE**

(étudiant en médecine en 1ère année du 2ème cycle ou infirmière diplômée d'Etat ou élève infirmier de 2ème année).

Ecrire à : C.B.A.F. —
Conseil d'Administration —
17, rue Bleue — 75009 PARIS.

ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ
ՀԱՑՑ· ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ
ՎԱԼԱՆՍԻ ԵՒ ՇՐՋԱԿԱՅԻՑ

ՀՐԱՒԷՐ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎԻ

Վալանսի Հայց· Առաքելական Եկեղեցւոյ ԸՆՏՐՈՂԱԿԱՆ ՄԱՐՄՆԻ եւ ՀՈԳԱԲԱՐՁՈՒԹԵԱՆ 1995 - 97 տարուան նստաշրջանը լրացած ըլլալով, կը հրաւիրենք ՎԱԼԱՆՍԻ եւ շրջանի հաւատացեալները, ընտրելու նոր ընտրողական մարմին մը, նոր նստաշրջանի մը համար:

Ժողովը տեղի կ'ունենայ Ս· ՍԱՀԱԿ Եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ ՈՒՐԲԱԹ, ՅՈՒՆԻՍ 6, ժամը 20·30-ին

Օրակարգ· -

— Բարոյական զեկուցում,
— Նիւթական Հաշուետուութիւն,
— Ընտրութիւն նոր Ընտրողական Մարմնի:

Այն հաւատացեալները որոնք կը փափաքին ընտրողական մարմնի մաս կազմել, կրնան իրենց թեկնածուութեան դիմումադիրը նամակով քարտուղարութեան դիմել, Կրօնական Ընկերակցութեան հասցէին, մինչեւ 1997 Մայիս 31 (Eglise St-Sahag— 12, rue de la Cécile, 26000 VALENCE).

ՊԱՏՄԱՆՆԵՐԸ ՀԵՏԵԻԵԱԼՆԵՐՆ ԵՆ

Ընտրական Մարմնի թեկնածուութեան·-

Ա. - Վճարած ըլլալ իւղազին մոմագինը եկեղեցւոյ,

Բ - Ամբողջացուցած ըլլալ 21 տարեկանը,

Գ - Հաստատուած ըլլալ Վալանս կամ շրջանը առնուազն հինգ տարիէ ի վեր:

Ընտրողական Մարմնի Քուէարկող անդամներուն·-

Ա. - Վճարած ըլլալ իւղազին մոմագինը եկեղեցւոյ,

Բ - Ամբողջացուցած ըլլալ 21 տարեկանը,

Գ - Հաստատուած ըլլալ Վալանս կամ շրջանը առնուազն երկու տարիէ ի վեր:

Վստահելով ձեր ներկայութեան, եկեղեցւոյ Վարչութիւնը կը յայտնէ իր կանխայայտ շնորհակալութիւնը:

ՀԱՑԱՍՏԱՆԵԱՑ
ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ
ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՏԱՐԵՎԵՐՋԻ ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

Իսկի Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ հոգարարձութիւնն ու Կրթական Մարմինը կը ծանուցանեն թէ Եկեղեցւոյ Միօրեայ դպրոցի աշակերտութեան տարեվերջի հանդէսը տեղի պիտի ունենայ Կիրակի, Յունիս 8-ին Իսի քաղաքի «Փասի»ին սրբահին մէջ

25, avenue Victor Cresson,
92130 Issy-les-Moulineaux

1) - *Ժամը 13-ին ճաշ (երաժշտական մթնոլորտ):*

2) - *Ժամը 15-ին աշակերտութեան հանդէսը, երգեր, արտասանութիւններ (մանկապարտէզի եւ մեծերու 3 դասարաններու մասնակցութեամբ):*

3) - *Ժամը 17-ին ելոյթ կ'ունենայ պարախումբը:*

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՄՈՒՐԱՏ-ՌԱՓԱՑԷԼԵԱՆ
ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏՍՑ
ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՏԱՐԵԿԱՆ
ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, Յունիս 8

Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի պարտէզներուն մէջ:

ՎԱԼԱՆՍ - Ս. ՍԱՀԱԿ

Մայիս 31-ին
Տօն Ս· Գրիգոր Լուսաւորչի
Ելն ի Վիրապէն
Պատարագ՝ ժամը 10-ին:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը Սուրբ Յարութեան տօնին առթիւ շնորհակալութեամբ ստացած է Իւղազինի հետեւեալ նուէրները. -

Տիկին Թէրէզ Տէր - Աբէլեան 200 Ֆր., Տիկին Մարգարիտա Սուրէնեան 100 Ֆր., Պր. Պերճ Յակոբեան 200 Ֆր., Տիկին Մարի Առաքելեան 100 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ժան Մինասեան 500 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Տէր - Յակոբեան 250 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Փիէռ Թէրզեան 200 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Էլվիս Փանարօթօ, Տիկին Անժելիք Հանըմեան 300-ական Ֆր., Տիկին Օրոր Սէմէրճեան 200 Ֆր., Պր. Ֆիլիփ Սէմէրճեան 300 Ֆր., Տաթեւ Ընկերակցութիւն, Տիկին Զապէլ Տէր - Յակոբեան 200-ական Ֆրանք, Տիկին Թադուհի Յարութիւնեան 1000 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Անթուան Ալթունեան, Տէր եւ Տիկին Միքայէլ Գարանֆիլեան 300-ական Ֆր., Օր. Լիւսէթ Ալթունեան 150 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Սիմոն Գըլճեան, Տէր եւ Տիկին Արշակ Տամլամա, Պր. Կարապետ Դանիէլեան 100-ական Ֆր., Տէր եւ Տիկին Կարապետ Կէօճեան 200 Ֆր., Պր. Պերճ - Պօղոս Գալֆեան 2500 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Մարտիրոսեան, Օր. Սէմա Անկէցեան 300-ական Ֆր., Տէր եւ Տիկին Կրկոռար Օհանեան 2000 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Գամէր Գոչեան 200 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ն. Իշխեճեան, Տիկին Անգինէ Մելգոնեան 50-ական Ֆր., Օր. Սէլմա Ալթըփարմաքեան 500 Ֆր., Օր. Իրէն Ակոբեան 300 Ֆրանք, Օր. Մերէյ Ներսէսեան 500 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Խոսրով Ճըրճըրեան 150 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Գէորգ Տէկիրմէնճաշ 200 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Մուշեղ Զալոյեան, Տէր եւ Տիկին Ժերար Զալոյեան 500-ական Ֆր., Տիկին Գեղամ Ուլճեան 100 Ֆր., Տիկին Ժոսլին Զաքմաքճեան 1100 Ֆր., Տիկին Էլիզա Կարապետեան 100 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ժագ Պաթմանեան 200 Ֆր., Պր. Սերոբ Ֆարչեան 600 Ֆր., Օր. Ժագլին Մէսճեան 200 Ֆր.:

(Շար.)

***

Կապոյտ Խաչի Տէրունի Արշակ Զամալեան մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է 1000 Ֆր. Պառաւեան ընտանիքէն Տիկին Տէր - Թորոսեանի մահուան առթիւ, 300 Ֆր., Պր. Օննիկ Պառաւեանէ, նոյնպէս ռիւ Նաճնէճի դրացիներէն Պ. Չիլինկիրեանի մահուան առթիւ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Փարիզի Ս. Թադէոսեան մասնաճիւղի չարաթօրեայ դպրոցի տարեվերջի հանդէսը՝ Յունիս 29, Կիրակի,
SALLE ROSSINI, 6, rue Drouot,
Métro : Richelieu - Drouot

Offre d'emploi

L'ECOLE TARKMANTCHATZ d'Issy-les-Moulineaux cherche pour sa grande section de maternelle une institutrice diplômée (Licence d'enseignement), de préférence sachant parler l'arménien.

Contacter : La Direction de l'Ecole Tarkmantchatz, tous les jours sauf Mercredi et Samedi de 10h à 16h en téléphonant au :

01 - 46 - 45 - 60 - 55.

ԿԸ ՓՆՏՈՒԻ

Իսի-լէ-Մուլինոյի ԹՈՒՐԳՄԱՆՉԱՑ վարժարանը կը փնտռէ փակալեալ մանկապարտիզպանուհի մը (Licence d'enseignement *ունեցող), որ զբաղի մանկապարտէզի Ծաղիկ դասարանի աշակերտներուն հետ՝ Ֆրանսերէնով: Նախընտրելի է որ ըլլայ հայախօս:*

Դիմել դպրոցի Տնօրէնութեան, բացի Հոգեբաշխութիւն եւ Շաբաթ, ամէն օր, ժամը 10-16, հետեւեալ թիւին՝
01 - 46 - 45 - 60 - 55:
ՏՆՕՐԷՆՈՒԹԻՒՆ

LE... MARSEILLE... MARSEILLE... MA

MAISON ARMENIENNE DE LA JEUNESSE ET DE LA CULTURE MARSEILLE

12-14, rue St-Bazile — Marseille 1er

Section «**Jeunes**»

PRESENTATION ET DEDICACE
par
Henri VERNEUIL
de son roman
« LE CHEVAL VARTAN »
(Editions Plon)

Vendredi 30 Mai à partir de 20 h.

Après la dédicace, repas en présence d'HENRI VERNEUIL.

Le nombre de places étant très limité, veuillez réserver en téléphonant au: 04. 91. 50. 15. 09 (les après-midis).

LE... MARSEILLE... MARSEILLE... MA

— ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ —

Կապոյտ Խաչի Վիէննի Սեւան մասնաճիւղին տարեկան դաշտահանդէսը Յունիս 8, Կիրակի առաջնորդական օրը ժխմանի մէջ, ճոխ պիւֆէ հայկական ճաշերով: Կը նուագէ Անի նուագախումբը: Տեղւոյն վրայ մեր աշակերտները կը ցուցադրեն իրենց գծագրութիւնները. նիւթ՝ «Հայաստանը ըստ ձեզի»: Առաջնութիւն չունի երեք աշակերտները կը վարձատրուին նուէրով մը: Եկէք քաջալերելու մեզ եւ մեր դպրոցի աշակերտները:

Անձրեւի պարագային սրահ մը ապահովուած է:

DINER DANSANT

L'ASSOCIATION DES DAMES ARMENIENNES DU TEBROTZASSERE

organise

un DINER DANSANT

le Samedi 31 Mai à 20 heures

au *Yan's Club*

5, avenue Reille, Paris 14e

Pour tous renseignements et réservations, veuillez téléphoner à l'école au 01. 43. 81. 01. 72.

ՓԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅՔ

Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանի խնամակալութիւնը կը կազմակերպէ պարանոցիկ երեկոյթ մը, Շաբաթ, Մայիս 31, ժամը 20-էն սկսեալ, «Բան'ը Գլուխ»ի մէջ 5, avenue Reille — Paris 14e

Տեղերը ապահովելու համար հեռաձայնել՝ 01-43-81-01-72 *թիւին:*

Imprimé sur les presses du Journal «HARATCH» 83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935 SIRET : 51027317 A R.C. Paris

ՈՒՐԲԱԹ
ՄԱՅԻՍ 30
VENDREDI
30 MAI
1997

LE NUMERO : 5,00 F.

ՀԱՐԱՁ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL.: 01.47.70.86.60 FAX : 01.48.00.06.70
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 1·100 Ֆ·՝ — վեցամսեայ : 560 Ֆ·
Արտասահման : Տար· 1·400 Ֆ· (ամէնօրեայ առաքում)
1·250 Ֆ· (շաբաթական առաքում) — Հատը : 5,00 Ֆ·

72ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 19·124 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 72e ANNEE — N° 19.124

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԸՆՏՐԱՊԱՅՔԱՐ

ԱՐԴԻՒՆՔՆԵՐԷՆ ԱՌԱՋ՝ ԱԹՈՌԱՄԱՐՏ

Հաղուագէպ պարագաներու մէջն այսքան անորոշ կրնայ ըլլալ երեսփոխանական ընտրութիւններուն արդիւնքը: Ոչ ոք կրնայ դուշակել. գալով հարցախոյզներուն, այնքան կոպիտ սխալներ ըրած էին Ա. Ջրճեանին, որ լուրթիւնը լաւագոյնն է Ֆ. Ջրճեանի համար: Եթէ տրամաբանական ընթացք մը զոյութիւն ունի, պարզ է որ ձախը պէտք է յաղթէ, բայց, ոչինչ կարելի է նախատեսել Ֆրանսայի մէջ եւ բնաւ անկարելի չէ որ ձեռնպահ եւ փոփոխամիտ բոլորովին հակառնեայ արդիւնք ապահովեն Յունիս 1-ին: Այս հաւանականութիւնը պատճառ է որ Սեկէն — Մաուրէյն խանդավառ ելոյթներ ունենան, վստահեցնեն որ իրենց դաշտախաղերը լրացուցիչ են եւ ոչ թէ պիրար հակասող: Արդէն մէկը Մաթիւեոն, միւսն ալ Պէրսի (նախարարապետ եւ Ելմտական նախարար) կը տեսնէ ինքզինք, մինչ Ժոսիէն կը պատրաստուի, ինք ալ, Մաթիւեոնի եւ վերջին օրերու ընտրապայքարը աւելի կը ջողու իր հաւատարիմներուն՝ Սթրօս — Քանն, Մարթին Օպրի, Ժ. Լանկ եւլն.:

*
**

Հոդերոյժներ եւ յիմարաբոյժներ վերլուծեր են Շիրաքի ճառը (Լիպերասիոն, Մայիս 29) եւ այն եզրակացութեան կուգան որ այդ ելոյթը համակեցութեան փախաք մը կ'արտայայտէր: Փոլաք, յիմարաբոյժ, կ'ըսէ թէ ոչ հոդերոյժ, ոչ յիմարաբոյժ ըլլալ անհրաժեշտ է վերլուծելու համար մարդը եւ իր խօսքը: Շիրաքի վարանոտութիւնն է հաւասարիլ որ կ'ելլէ եւ Միթերանի, դարուս երկու մեծ նախագահները: Եթէ նմանութիւնը մինչեւ ծայրը տանինք, կարելի է հասատել որ Շիրաք համակեցութիւն կը փափաքի: Արդէն այդ դերը խաղաց մէկ ուղղութեամբ 1986-ին, հիմա կ'ուզէ խաղալ միւս ուղղութեամբ: Բազմաթիւ այլ հոդերոյժներ ալ իրենց կարծիքը կուտան, մէկը կը նկատէ որ Հանրապետութեան նախագահ ըլլալու իր փանթազմը յաղեցուցած է եւ այժմ ի'նչ ընելէ չի պիտեր: Հարկ եղածին չափ պինուած չէ եւ իր ելոյթն ալ ատոր ապացոյցն է:

Մնաց որ առջի օր, Ժոսիէն ալ, հետեւելէն երբ «մենք»ի տեղ «ես» դործածեց, Ֆրօյոր ոգեկոչեց արդարացնելու համար իր լափսուսը:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Ա. Հէի մէջ, ուր տեղի կ'ունենար Մարշալ ծրագրի յիսնամեակի հանդիսութիւնը, Գլինթըն իր ճառին մէջ ապաշարիած է որ նոր Մարշալ ծրագիր մը պէտք է ընդառաջէ Եւրոպայի համար: Ոգեկոչած է անցեալի ամերիկեան օժանդակութիւնը, երբ Հելմութ Քոհլ մանուկ էր, ինչ որ արցունքոտեր է Գերմանիոյ վարչապետին աչքերը: 1947, Յունիս 5-ին է որ զօր. Մարշալ Հարվարտ (Պոսթըն) համալսարանի ամպիոնէն կը հրապարակէր եւրոպական իր ծրագիրը՝ «սովին, աղքատութեան, յուսահատութեան եւ քաոսին դէմ»: Ծրագիր մը որ կը վերաբերէր Եւրոպայի բոլոր երկիրներուն, համայնավարներն ալ ներառեալ եւ որու գումարն էր 13,35 միլիառ տոլար (85%-ը ձրի, մնացեալը երկար ժամանակի վրայ փոխառութիւն): Այսպէս ծնունդ առած է Մարշալ ծրագիրը, զոր արեւմտեան Պետութիւնները ոգեւորութեամբ կ'ընդունին, մինչ Խորհ. Միութիւնը կը մերժէ առարկելով թէ կը վերնատ իր ազդային ինքնիշխանութեան եւ իր մերժումը կը պարտադրէ նաեւ Վարշաւայի Ուխտի իր յետագայ արբանեակներուն՝ Լեհաստան, Չեխոսլովաքիա, Պուլկարիա, Ռումանիա:

ԴԱՆԻՈՑ Խորհրդարանը 51-ի դէմ 62 ձայնով օրէնք մը քուէարկեց որ կ'արդիլէ ծնողքներուն իրենց զաւակները ծեծել (ապտակ, յետոյքին հարուած եւլն.):

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆ եւ Ուկրանիա երեք համաձայնագրեր ստորագրած են Սեւ Ծովու նաւատորմի եւ սարքաւորումներու բաշխումին շուրջ:

ԻՐԱՆ խստօրէն կը հակազդէ իրաքեան տարածքին վրայ Թրքական զինեալ ուժերու գործողութիւններուն որոնք նպատակ ունին փԿԲ-ի քիւրտ զօրախումբերը չէզոքացնելու: Ատոնք նախարար Վէլայթի ըսած է թէ կատարուածին դէմ բողոքել իրենց օրինաւոր իրաւունքն է, քանի որ ոչ մէկ երկրի սահմաններուն բռնաբարումը հաշտ աչքով կրնայ դիտուիլ: Իրան կասկածներ ունի որ իսրայէլեան ուժերու գործակցութեամբ Թրքական զօրքեր նախ իրենց սահմանակից քիւրտ ղեկավար Թալապանիի շրջանը կը դրաւեն, ապա յարձակում կը գործեն ուղղակի Իրանի վրայ: Իրանի Ազգ· ապահովութեան Խորհուրդի ընդհանուր քարտուղարը յայտնած է թէ նման հաւանականութեան մը պարագային պատրաստ են իրենց ուժերը: Թեհրանի մտահոգութեան աղբիւր են այն լուրերը թէ իսրայէլացի 30 զինուորականներ կը գտնուին Հիւսիսային Իրաքի մէջ եւ թէ Իսրայէլ նոյն շրջանին մէջ լրագաղ կեդրոն մը հաստատած է:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՁԱԿԱՏ

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

«ԱՌԱՒՕՏ»Ը ԿՐԿԻՆ ԼՈՅՍ ԿԸ ՏԵՍՆԷ

«Առաւօտ» օրաթերթը կը վերհրատարակուի Յունիս 3-ին, համաճայն իր պետ խմբագիր Արամ Աբրահամեանի տուած լուրին: Թերթը դադրած էր անցեալ Փետրուարին, նիւթական պրկուներու նեղութեան պատճառով:

***

ԻՐԱՆԻ ԵՐԿՐԱՇԱՐԺԸ ԶԳԱԼԻ ԵՂԱԾ Է ՂԱՐԱԲԱՂ

Մայիս 28-ին Ռիխթէրի աստիճանաչափով 4·8 ուժգնութեամբ նոր երկրաշարժ մը պատահած է Իրանի հիւսիս — արեւմտեան շրջանը որ զգալի եղած է Ադրբէջանի սահմանակից Առտարա եւ Արտեպիլի մէջ, ինչպէս նաեւ Ղարաբաղ, 4 բալ ուժգնութեամբ:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐՈՒՆ ՀԵՏ

ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՆ Ա. ՇՐՋԱՆԷՆ ԵՏՔ

Ֆրանսայի քաղաքական ասպարէզին ձախ թեւի ամէնէն աւելի յարգանք ու վստահութիւն վայելող դէմքերէն է ժագ Տըլոր: Պատասխանելով «Նուվէլ Օպսէրվաթէօր» շաբաթաթերթին հարցումներուն ան կը վերլուծէ ընտրութեան Ա. Ջրճեանին արդիւնքը, ապա կը բացատրէ թէ ինչո՞ւ պէտք է ձախը վերջնական յաղթանակը տանի:

Ալ Ժակոզմեան ճակատին պարտութեան մէջ առաջին ազդակը կը նկատէ Ֆրանսացիներու դժգոհութիւնը, ապա Ազգ· Ճակատի յառաջխաղացքը կասեցնելու անզօրութիւնը: Ֆրանսացի ժողովուրդը դժգոհ է ու իշխանութիւնը չէ յաջողած զայն համոզել թէ կիւրարկուած քաղաքականութեամբ երկիրը պիտի յաջողի պատշաճիլ մեծ փոփոխութիւններուն որոնց ենթակայ են բոլոր երկիրները:

Այս փոփոխութիւններուն առաջին տեղը կը գրաւէ աշխարհայնացումը, ապա արհեստագիտութեան արբնթաց զարգացումը որ կը խթանէ ճարտարարուեստականացած երկիրներու միջեւ մրցակցութիւնը ու անորակ աշխատանքին յաջողութեան առիթ չի ձգեր: Այս բոլորը սրբագրելու համար, իր կարծիքով, ձախի իշխանութիւն մը աւելի լայն կրելիութիւն պիտի ունենայ: Ձախակոզմեան կազմի մը առաջին գործը կը նկատէ Տըլոր հաստատել ընկերային համաձայնութեան դրութիւն մը որով օրինակ Հոլանտա յաջողութիւն արձանագրեց գործազրկութեան մարզին մէջ:

Կացութիւնը բարելաւելու համար նախ հարկաւոր է աշխատող տարրերուն թիւը աւելցնել: Ինք կը մտածէ յատկապէս փոքր եւ միջակ ձեռնարկութիւններուն մասին որոնք վարչարարութեան եւ հարկերու ծանրութեան տակ կքած են: Ինչ կը վերաբերի տուրքերը նուազեցնելու հեռանկարներու, այդ ատիկա խոստանալով հանդերձ, ոչինչ կրցաւ ընել· անոր իշխանութեան չորս տարուան ընթացքին 200 միլիառ ֆրանք աւելցան տուրքերը: Ատիկա ձեւով մը նաեւ կարելի է նկատել արդէն անցեալ ցնցում մը որմէ ետք ներկայիս կարելի է անտեսութիւնը ոտքի կանգնել: Ժամանակի ընթացքին ատիկա կ'առաջնորդէ հարկերու թեթեւացումին:

Եւրոպայի կառուցումն ու միակ դրամի անցքը անյետադարձելի նախասիրութիւնը պիտի ըլլայ նաեւ ձախակոզմեան իշխանութեան մը· Ժ· Տըլոր այդ մասին կասկած չունի: Արդէն կ'ըսէ թէ Ցունիսին Ամստերտամ կայանալիք 15 նախագահներու վեհաժողովը պիտի դոհանայ համեստ արդիւնքներով, այնպէս որ տնտեսական եւ դրամական միութեան համար դրուած պայմանաժամը յարգել քաղաքական անյետադարձելի հրամայական մը պիտի ըլլայ միշտ: Հասարակայ դրամանիշին անցքը տնտեսական համարկումը լրումին պիտի հասցընէ ու ճամբան բանայ դէպի քաղաքական միութիւն: Ատով Եւրոպան միջազգային բեմին վրայ զօրութիւն պիտի դառնէ:

Պատասխանելով այն հարցումին թէ ինչո՞վ կարելի է վստահ ըլլալ որ իշխանութեան գալով ձախը արդիականացումի ուժ մը ըլլալ պիտի յաջողի, Տըլոր կը պատասխանէ թէ կերպով մը պարտաւոր է ատոր եթէ չի փափաքիր երկու տարիէն իշխանութենէն հեռանալ: Կ'ըսէ թէ ան յաջողած էր դրամահոսութեան տալանքը առնել, բարելաւել տնտեսական մշակոյթը, առանց ուրանալու իր արժէքները: Միայն ձախն է որ կրնայ Ֆրանսացիներուն փաստել թէ աշխարհայնացումին պատշաճիլ հակասական չէ ընկերային յառաջընթացին: Պէտք է սահպան հասկցնէ նաեւ թէ ընկերային յառաջընթացը այսօր առանձին չի կրնար ապահովել տնտեսական զարգացումը:

Վերջին հարցումը կը վերաբերի համահոութեան կառավարութեան մը որ այլեւս ստոյգ կը նկատուի: Ցետագայ մեծ փոփոխութիւններուն համար ատիկա ժխտական տուեալ մը չէ: Ճիշդ հակառակը, ինք համոզուած է թէ առողջ բան պիտի չըլլար մենաիրական համկումներու տէր մեծամասնութեան մը ձեռքը ձգել ամբողջ իշխանութիւնը, հինգ տարի եւս: Համակեցութիւնը կրնայ դժուարին շրջաններու համար ուժերը համախմբելու ձեւ մը ըլլալ, երկիրը մատնուած նեղ կացութենէն դուրս բերելու համար: Ատիկա պարագան եղած է ուրիշ երկիրներու· եւ Ժ· Տըլոր պատճառ չի տեսներ որ ան նաեւ չյաջողի Ֆրանսայի մէջ:

ՄԱՄՈՒԼ

«COURRIER INTERNATIONAL»

(29 Mai / 4 Juin)

ARMENIE

Moscou a financé la guerre contre l'Azerbaidjan

Robert Kotcharian, président du Haut-Karabagh, «sauveur» de l'Arménie

Առաջին խորագիրը կը պատկանի թրքամանական յօդուածի մը, լոյս տեսած Թրքական Նոբթա թերթին մէջ· կը վերաբերի ռուսական զէնքերու յանձնումի ծանօթ պատմութեան եւ մասնաւոր նրութիւն մը չունի: Կ'արձագանգէ Դուման Պաշտպանութեան յանձնախումբին տեղեկագրին եւ Ռոխլինի յայտարարութեան: Թուրք լրագրողը՝ Մելթեմ Պոսթանճը կ'եզրակացնէ որ Ռոխլինի տեղեկագիրը պիտի չէր կրնար մինչեւ վերջը գոյց տայ Ռուսաստանի եւ ՀԱՊ-ի երկիրներու յարաբերութեանց նոր դիմադիծը· անոնք հիմնուած են նախկին խորհրդային Հանրապետութեանց մէջեւ կնճիռներու արծարծումին վրայ:

Այս յօդուածի կողքին, չաբաթաթերթը առանձին գլուխ մը յատկացուցած է Ռ. Քոչարեանի: Ցետ-խորհրդային պատմութեան մէջ, կը գրէ, անհաղթեցեալ էր, անցեալ Մարտ 20-ին չճանչցուած պետութեան մը նախագահը կը դառնար ճանչցուած պետութեան մը կառավարութեան պետը: Ադրբէջանի համար զբրզռուիւն մըն էր: Չկարենալով օրինական նացնել ինքնակոչ պետութիւն մը, նախագահ Լեւոն Տէր-Պետրոսեան կ'օրինականացնէր անոր պարագլուխը, մարմնացումը Լ· Ղարաբաղի «ազատագրման» չարժումին եւ հերոս հայկ· ազգայնականութեան: Ակնարկ մը տալէ ետք Քոչարեանի կենսագրական դիծերուն, կը մէջբերէ ռուսական Նովոյէ Վրեմիա շաբաթաթերթին մէկ դատումը· — «Ռ· Քոչարեան երեւան չի գար ելմտական բնիկի դեր խաղալու: Ազգ· հերոսը միակ գաղափարի մը մարդն է·— Հայաստանի եւ Ղարաբաղի միացումը: Բաւուի հանդէպ իր դիրքը միշտ-խիստ վրեժական եղած է: Շատեր կը մտահոգուին իր «երկաթեայ բռունցք»ին պատճառաւ եւ կը վախնան որ Հայաստանը կառավարէ զօրանոցի մը նման, ինչ որ իրողութիւն դարձած է Լեռնայինի Ղարաբաղի պարագային»:

Չարմանք ալ կը յայտնուի որ «"գիւղին առաջինը" Հոռմ երբայ նախարարապետի անորոշ պաշտօնի մը համար: Թեղնեւս Քոչարեան կը նախատեսէ սպասել երեւանի մէջ Հայաստանի նախագահական յաջորդ ընտրութիւնը»:

ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎՐԴԱՎԱՐ ՄԻՈՒԹԵԱՆ 8-ՐԴ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

Ազգային Ժողովրդավար Միութեան (ԱԺՄ) 8-րդ համագումարը տեղի ունեցած է Մայիս 16-ին, 187 պատուիրակներու մասնակցութեամբ, Երեւանի Կինոյի տան մէջ: Ընդվիմութեան «Ազգային համաձայնութեան դաշինք»ին գլխաւոր բաղկացուցիչ այս կուսակցութեան հիմնադիր ու ղեկավար Վ. Մանուկեան ծանրաբեռնուած է ղեկավարելու ընտրութեան յաջորդող օրերէն մինչեւ այսօրուան քաղաքական կացութեան, Ղարաբաղի հարցին ու Դաշինքին ներքին կարգ մը երեւոյթներուն վրայ: Ելոյթին ամբողջութիւնը աւելի քան 2 լման էջ զբաղած է «Ազիմ»ի Մայիս 21-27-ի թիւին մէջ:

Նախագահական ընտրութեան անդրադառնալով, Վ. Մանուկեան կ'ըսէ թէ կատարուած կեղծիքները չատ «կոշտ ու կոպիտ» ձեւով եղան. նոյնիսկ տեղին չի դտներ «կեղծիք» բառը: «Հայաստանում ուղղակի մի մարդ է դարձել նախագահ որը ընտրուած չի եւ դրա մասին գիտի եւ՛ ինքը, եւ՛ մեր ամբողջ ժողովուրդը», կատարուածը կը կոչէ «զինուած յեղաշրջում»:

Խօսելով իրենց վերադրուած դիտեալ ձեւով իշխանութիւնը ձեռք անցընելու մտադրութեան, ան չի ժխտեր որ եղած են նման առաջարկներ կուսակցութիւններէ դուրս մարդոց կողմէ, բայց իրենք մերժած են: Կ'ըսէ թէ քննարկուած առաջարկներէն առաջինը հիմնուած է ի'ր նախագահութեան եւ կազմելիք կառավարութեան վարկածին վրայ. «առիկա բոլորովին անպէտ առաջարկ չէր լսելով հանդերձ, ճակատում պիտի առեղծէր այն ժամանակ: Երկրորդ տեսակէտ մը ամենօրեայ ցոյցերու, հանրահաւաքներու կը վերաբերէր: Սակայն այդ մէկին ալ մկկէլի կը ճգուի, քանի որ կը դիտուի որ «արդէն որոշ հիասթափութիւն կայ»: Վ. Մանուկեան, դրեթէ վախցուած առիթ կը նկատէ պիչերը ինքնաչարժներով եւ բարձրախօսներով ամբողջ քաղաքը չբզկելու եւ ժողովուրդը ոտքի հանելու ձեւը:

Խօսելով նախագահական ընտրութեան ապօրինութիւններուն կամ դիտեալ յեղաշրջումի առաջարկներուն մասին, Վ. Մանուկեան կը թուէ պարագաներ որոնք զաղտնիք չէին իր կուսակիցներուն, կամ Դաշինքի միւս խմբաւորումներուն: Սակայն զարմանալի է որ քաղաքական ելոյթի մը մէջ բաւական երկարօրէն կը ծանրանայ «ժողովուրդ ոտքի հանել»ու, մինչդեռ ամենօրեայ ցոյցեր, հանրահաւաքներ կազմակերպելու ընտրանքին վրայ: Աւելոր, երբ աւելի քան ամիսէ մը ի վեր ոչ թէ ամենօրեայ, այլ չաբաթական փրենց հանրահաւաքները չեն յաջողիր քաղաքական լուրջ երեւոյթ դառնալ, աւելորդ չէ՞ այդ կեցուածքը:

Ելոյթին չարունակութիւնը քիչ-չատ լուրջ հարցեր կը մատնէ Դաշինքին մէջ: Գլխաւորն է իշխանութեան դէմքերու հետ հանդիպումներու պարագան: Առիկա ըստ նախապէս տրուած որոշումին, պէտք է Դաշինքի անունով ըլլար, այդ տեսակէտէն անընդունելի կը համարուին թէ՛ Պ. Հայրիկեանի նախագահ Լ. Տէր-Պետրոսեանի հետ ունեցած հանդիպումը եւ թէ Հ. Ց. Դ.-ի Բիւրոյին Երեւանի մէջ ունեցած պաշտօնական հանդիպումները: Երկրորդը որոշ յուսախաբութիւն ալ պատճառած է, քանի որ Բիւրօն Երեւանի մէջ փոխանակ նախ հանդիպելու Դաշինքի ղեկավարութեան, որպէս նաեւ Հ. Ց. Դ.-ն ալ կազմին մէջ ունեցող խմբաւորում, զացած տեսած է իշխանութեան դէմքեր: Այս պարագաները անկեղծութեան արտայայտութիւն նկատուելով հանդերձ, բաւական կասկածի կ'ենթարկեն Դաշինքին «ամրութիւնը» որուն մասին կը փորձէ հաւաստել Վ. Մանուկեան:

Անցնելով երկրին հարցերուն, նախ նիւթ կ'ընէ Ղարաբաղը: Բաւական մութ է ղծուած պատկերը: Կեղծ կը նկատէ այդ հարցին չուրջ համախմբուելու Սփիւռքահայերու, տարբեր կուսակցութիւններու կոչերը. իր համոզումով «այս իշխանութիւնները քիչ մը ուրիշ ձեւով կարող էին Ղարաբաղը պահել չեմ կարող»: Պահելու նախապայման կը նկատէ նոր սկզբունքներու հիմով, փոխուած իշխանութիւն մը:

Յայտնապէս, Վ. Մանուկեանի համար երաշխիք չէ այս հարցին մէջ Ռ. Քոչարեանի վարչապետ նշանակումն ալ: Անոր դերը կ'ամփոփէ «կլանիներին ճնշելով պիւտճէն լցնել»ու մէջ: Ընդդէմ առարկայ «կլան»ները կ'ըսէ թէ կը կազմեն Հայաստանի ներկայի համակարգը: Այդ պատճառով ալ պետական պիւտճէն չի լեցուիր: Թերահաւատ է կլանները վերցնելու Ռ. Քոչարեանի կարողութեան մասին, քանի որ անոնց մէջ կան նաեւ «զարաբաղեան կլաններ»: Ինչ որ աւելի ծանրակշիռն է այս մասին ըսուածին մէջ, այն է որ ըսուեղծուած է «Հայաստանցիներ-Ղարաբաղցիներ հակասութիւնը»: Առով կ'ամբաստանուին իշխանութիւնները որոնք հետեւողական կերպով կը սրեն այդ հակասութիւնը. «եւ հիմա արդէն խօսում են թէ Ղարաբաղցիները եկել են նուաճելու Հայաստանը»:

Վ. Մանուկեան կը քննադատէ նաեւ արտաքին աշխարհէն միանութիւնները փնտռողները որոնք օրինակ, օրակարգի կը բերեն Ռուսաստանի կազմին մէջ մտնելու խնդիրը: «Սթրկամութիւն» կը կոչէ ամէն հարց մը ծագելուն արտաքին կապերու, նեցուկներու դառնալու հայկական հակումը: Ղարաբաղի հարցը կը նկատէ մեղի նետուած մարտահրաւէր. «մեր ամբողջ ապագան կախուած է նրանից. մենք այդ մարտահրաւէրը կ'ընդունենք եւ կը յաղթե՞նք, թէ՞ կը կոտրուենք»,

Ելոյթը կ'անդրադառնայ տակաւին դժգոհ մարդոց խումբերէն մտաւորական արժէքի վերածուելու հրամայականին, թէ՛ կուսակցութիւններու, թէ՛ ամբողջ հանրութեան համար:

ԱԺՄ-ի համագումարին Վ. Մանուկեանէ զատ խօսք առած են Շ. Քոչարեան, Ա. Յարութիւնեան, Ա. Մայիլեան, Ֆ. Բերիկեան եւ Դ. Վարդանեան: Շ. Քոչարեան քննադատած է ընդդիմութիւնը որ կապկումներով տեղքայլ ըրած է ընդդիմութենէն ի վեր: Միւսները ծանրացած են ճգնաժամի երեւոյթներու, զանոնք չաղթահարելու անհրաժեշտութեան վրայ: Հնչած է նաեւ բաւական լոզունգային տարազներ, ինչպէս՝ «պետութիւնը կը լլլանիներինն է, իսկ հայրենիքը ժողովրդինը»:

«Կլաններ»ու մասին դատապարտումներ ներկայացուցած է նաեւ Դ. Վարդանեան: Իսկ «առողջ» նկատած է Դաշինքը ուր ընդգրկուած են տարբեր կուսակցութիւններ: Ան ըսած է նաեւ որ իր համոզումով «մէկ տարուայ պայքարի արդիւնքում կը վերանայ այս վարչախումբը»:

Հանդուման 11 անդամներով վարչութիւն ընտրուած է, իսկ նախագահ՝ Վազգէն Մանուկեան:

ԱԺՄ-ի համագումարին թղթակցութիւնը («Ազգ», Մայիս 20) անդամ մը եւս ուշադրութիւնը կը կեդրոնացնէ Հայաստանի ընդդիմութեան վրայ: Ու հարցականները կ'ուղղուին անոր դրսեւած դիրքին: Ի՞նչէն է իսկական պատճառը որ հակառակ ծանօթ ու անծանօթ լայն դժգոհութիւններու ան չի յաջողիր քաղաքական այլընտրանք ներկայանալ: Ցոռեւդոյնին վա՞խն է արդեօք, թէ հաւատքի պակասը: Հաւանօրէն, համոզիչ ու լուրջ ծրագրի մը բացակայութիւնը որ կը յայտնուի նաեւ Վ. Մանուկեանի ելոյթին մէջ, գլխաւոր պատճառներէն է այս կացութեան: Ուրբաթ օրուան յաջորդական յոյցերը հետզհետէ աւելի փոքրաթիւ ցուցարարներ կը հաւաքեն որոնք մատնուած են:

Հարցականներ, տուեալներ որոնք հանօրէն ԱԺՄ-ի ու նաեւ Դաշինքի յետագայ օրակարգերուն նիւթ պիտի ըլլան. սակայն ամբողջ խնդիրը հոն է որ վերլուծումի հանդրուանէն անդին լուրջ դրուծօնի պիտի վերածուի՞ն:

ԱՐՓԻ ԹՈՓՈՁԵԱՆ

ՄԵՐ ԹԱՂՈՒՀԻՆԵՐԸ

ՊԱՆԵԷՕ-ԳԱՇԱՆ՝ ԶՈՐՍ ՏԱՍՆԵԱԿ ԱՆԴԱՄՈՒՀԻՆԵՐ Ի ՍՊԱՍ «ՀՐԱՉՈՒՀԻ ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ»Ի

Կապոյտ Աչի Պանեէօ – Գաչանի մասնաճիւղը մկրտուած է «Հրաչուհի Իսահակեան», ի յիշատակ ժամանակին ծանօթ եւ ժրաջան խաչուհիի մը՝ մահացած չուրջ քառորդ դար առաջ:

Մասնաճիւղը կը զործէ երկու նահանգներու մէջ՝ Չօ-ռը – Սէն եւ Վալ-ռը – Մառն. կը ջանայ օգտակար ըլլալ չորջանին մէջ բնակող հայրենակիցներուն:

Պանեէօ եւ Գաչան ունին, միասնաբար, չուրջ վաթսուն եւ հինգ հազար բնակիչ: Անոնցմէ է հարց տալ թէ որքան է, ճըշդիւ, այդ թիւին մէջ Հայերու քանակը:

Տիկին Շիրվանեան, մասնաճիւղին քարտուղարուհին կը նշէ թէ կ. Խաչի չուրջ կայ համակիրներու բազմութիւն մը՝ 500 – 600 հոգի՝ որուն կարեւոր մէկ մասը կը հետեւի «Հրաչուհի Իսահակեան»ի ձեռնարկներուն:

Առոնց գլխաւորները եղած են, անցեալ տարի, Վարդաց Մամիկոնեանի համերգը՝ որուն կազմակերպութիւնը պահանջած է անչուշտ լուրջ աշխատանք, թէկուզեն մը ի պատիւ երէցներու՝ որոնք արժանացած են չքանչաններու, ի յիշատակ իրենց ներկայութեան ու զործնէութեան, երկար տարիներ, Կապոյտ Աչի չարքերուն մէջ:

Ե՞րբ ծնած է «Հրաչուհի Իսահակեան» որ, բնականաբար, այդ անունը չէր կրեր սկիզբը: Հիմնադիրները մոռցուած են, չկայ վերապրող: Ոչ մէկ անուն կը յիշուի ճշդրտօրէն: Չէ մոռցուած միայն հիմնադրութեան տարին՝ 1935, զաղթական ներու առաջին հոսանքներէն տասնեակ մը տարիներ վերջ:

***

Մասնաճիւղին այժմու նախագահուհին է Անայիս Պէնար – Սթաթեան՝ որ կազմակերպութեան մէջ մտած է քանի եւ – հինգ տարիներ առաջ. քաջ տեղեակ ուրեմն մօտիկ անցեալի պատմութեան:

Տիկին Պէնար մտ կը կազմէ Քոլէժ-ռը – Ֆրանսի ուսուցչական կազմին: Մասնագիտութիւն՝ նախապատմութիւն (փրէ – իսթուար):

«Հրաչուհի Իսահակեան» իր չուրջը կը բոլորէ 42 անդամուհիներ, տիկիններ կամ օրիորդներ: Մասնաճիւղը երկսեռ չէ: «Մեր մասնաճիւղին անդամուհիները մէկ չունչով համերաչխ կ'աչխատին» կը զրէ Ազիւի Շիրվանեան: Անոնցմէ երեքը, իրենց մանկութեան, հաճելի արձակուրդներ անցուցած են Պէլֆոնթէյն եւ անկատ երախտապարտ են Կապոյտ Աչի եւ անոր առաջին ձեռնարկու վարիչներուն՝ որոնք ի զլուխ հանեցին կայանին կազմակերպութիւնը, մանաւանդ՝ զնումը եւ յաջորդական բարելաւումները, տարիներու ընթացքին:

Անցեալ տարի, Պանեէօ – Գաչանի մասնաճիւղին կազմէ 15 երախաներ զացած են Պէլֆոնթէյն արձակուրդի. ասոնցմէ եօթը՝ «Հրաչուհի Իսահակեան»ի ծախքով:

Պանեէօ – Գաչանի խաչուհիները կ'այցելեն չորջանին հայ հիւանդներուն, ծերերուն, մանաւանդ: Մասնաճիւղը չունի հայերէնի դասընթացք, բայց կը ջանայ, ամէն առթիւ, օգնել հայ զպրոցներու, դասընթացքներուն, նիւթապէս:

Այս մասնաճիւղն ալ չունի սանուհիներու խմբակ: Կը նկատենք որ Կապոյտ Աչի մասնաճիւղերուն աչխատանքը, այդ ուղղութեամբ յաճախ չէ որ կը նչուի այս յօդուածաշարքին մէջ:

Հարց տուած էինք՝ ի՞նչ կը թելադրէք որպէսզի անդամուհիներու թիւը չատնայ:

Տիկին քարտուղարուհին կը պատասխանէ.

«Մեր մատնահոգութեան հարցն է այդ»:

ՎԱՂԻՆԱԿ ՄԻՍԻՔՃԵԱՆ

ՄԱՐԴԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՐԿԽՕՍՈՒԹԻԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԴԷՄՔԵՐՈՒ ՀԵՏ

Ֆրանսայի «Հայաստան» հիմնադրամը աւանդութիւնը ունի իր հաւաքոյթներուն հրաւիրելու տեղական կամ քաղաքական պատասխանատուներ (քաղաքապետներ, երեսփոխաններ, խորհրդականներ, եւ այլն) որոնք այդ ձեւով կը ծանօթանան Հայաստանի եւ Ղարաբաղի մէջ տարուած զործունէութեան:

Այս հանդիպումները մաս կը կազմեն խմբաւորումներու հետ հիմնադրամին զործակցութեան որուն արդիւնքը եղած են արդէն չօչափելի ծրագիրներ. զանոնք առանձնած են զանազան չրջաններու խմբաւորումները, ինչպէս ՓԱՔԱ (Փրովանս – Ալփ – Գոթ տ'Ազիւր), Ռոն – Ալփ, Իզէռ, Պուչ – տիւ Ռոն, եաւլլն:

Սակայն, մարդասիրական կազմակերպութեան մը համար, որուն մտահոգութիւնը կը կազմէ հայ հաւաքականութիւններու ապագան, հետզհետէ աւելի անհրաժեչտ կը զառնայ աւելի լայն երկխօսութիւն մը հաստատել ամէն մակարդակի քաղաքական դէմքերու հետ, կենսական հարցերու մասին, ինչպէս՝ Ղարաբաղի կնճիռին լուծումին կամ ցեղասպանութեան հարցին մէջ Ֆրանսայի դիրքը: Այս հարցերուն մէջ հայկական հանրային կարծիքին ու քաղաքական զասի միջեւ միջոցը մտահոգիչ չափի հասած է:

Այս է պատճառը որ վերջին ընտրութեան նախօրեակին Հիմնադրամի տեղական հաւաքոյթներէն եաք որոշուեցաւ երկխօսութեան մը ձեռնարկել հանրութեան ու քաղաքական դէմքի մը միջեւ որ օրուան պատուոյ հիւրը պիտի ըլլար: Առոր առաջինը տեղի ունեցաւ Մայիս 21-ին Փարիզ, քաղաքին Ա.Ժ.Մ.-ականի ծագումով Հայ բնակիչներուն համար կազմակերպուած երեկոյթի մը ընթացքին: Օրուան հիւրը վարչապետ Ալէն Ժիւփէի խորհրդական Պր. Փաթրիք Սթեֆանինին էր:

Լարանին հետ աչխոյժ վիճարկումը ցոյց տուաւ թէ հանրութիւնը որքան պահանջ կը զգար արտայայտուելու: Սըրահը յստակօրէն ու միաձայնութեամբ յայտնեց իր վրդովումը Ֆրանսական կառավարութեան կեցուածքին հանդէպ որ կը պաչտպանէր Ադրբեջանի հողային ամբողջականութեան թէզը ու դէմ էր ինքնորոչման սկզբունքին: Ներկաները նաեւ Ֆրանսան մեղադրեցին «քանի մը տակառ» ադրբեջանական քարիւղի սիրոյն Հայաստանի հետ աւանդական իր կապերը աժան վաճառելու մեղքով, առանց մտածելու Ղարաբաղի հայ բնակչութեան ապահովութեան մասին, «հակառակ Սամ. դայիթի, Բաքուի, Կիբրվապաի կոտրածներուն», անոր խոստանալով երաչխիքներ որոնք ոչ ոք կրնայ ըսել թէ ինչի՛ մէջ կը կայանան: Լարանին ներկայացուցած փաստարկումներուն – յատկապէս Սոալինի կարծատումները վերացնելու եւ տարածքը ադրբեջանական իչխանութեան ենթարկելու պարագային Ղարաբաղի հայութեան տեղահանութիւնը կամ բնաջնջումը պատրաստելու մասին Պր. Սթեֆանինի պատասխանեց թէ «եթէ Հայերը կամքը ունին իրենց տեսակէտը պարտադրելու եւ վճռած են ներկայի կատարուած իրողութիւնը ընդունիլ տալ – ինչ որ Ղարաբաղի պարագան ըլլալ կը թուի –, միջազգային ատեաններ որոնք սեւեռած են սահմաններու անրնութաբանելիութեան ու միշտ դանդաղօրէն կրնդառաջեն փոփոխութիւններու, ի վերջոյ պիտի ընդունին»: Ինք անձնապէս, նկատի առած անցեալի փորձառութիւնները, կողմնակից էր Ղարաբաղի հայութեան ինքնորոչման սկզբունքին: Առանց բացայայտօրէն ըսելու, Պր. Սթեֆանինի այս ձեւով յիչեցուց թէ անտեղիտալի վնասներ կանութեան մը առջեւ – ի հարկին նաեւ պատերազմական գործողութիւններու դնով – միջազգային ոչ մէկ ատեան կը յաջողի մինչեւ ղովուրդներու չահերուն դէմ լուծում մը պարտադրել:

Ցեղասպանութեան հարցին առնչութեամբ սրահը որոշ զայրոյթ արտայայտեց ամէն հնանքէ Ֆրանսայի քաղաքական դէմքերու ձգձգումի ճակատներուն դէմ «որոնք երբ ընդդիմութեան մաս կը կազմեն, Հայերու ցեղասպանութեան ճանաչումի ի նպաստ վճռական դիրք կ'որո-

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՁԱԿԱԽՈՍ

Նկարիչ Վալմարի գործերը ցուցադրուած են Փորանթրիսիի (Զուիցերիա) Ցիսուս-հաններու նախկին եկեղեցւոյ մէջ Մայիս 1-էն 4: Նախաձեռնողն էր Զուիցերական Հիմնարկը եւ հասոյթը տրամադրուած է Երեւանի մանկանց հիւանդանոցին: Վալմար (Վլադիմիր Մարգարեան) 30 գործեր ներկայացուցած է, զանազան չրջաններէ:

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆ

Որ է համառօտ տեղեկութիւն երաժշտական սկզբանց ելեւէջութեանց եղանակաց եւ նշանագրաց խաչից

1815

Հ. ՄԻՆԱՍ ԲԱԺՇԿԵԱՆ

Աշխատասիրութեամբ՝

ԱՐԱՄ ՔԵՐՈՎԲԵԱՆԻ

Պուլկարահայ Առաքելականի

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ՀԱՑ ԴԱՇՆԱԿԱՀԱՐԻ ՄԸ ԵԼՕԹԸ

•

Վերջերս, Փլովտիւի Հին Թաղամասին «Պալասանովա քըչըթա» հանդիսութեան փոքր ու ոմանթիկ սրահին մէջ տեղի ունեցաւ երիտասարդ, բայց տաղանդաւոր հայ դաշնակահար ու յօրինող Արթիւր Գէորգեանի հեղինակային համերգը: Ան տակաւին ուսանող է «Տոպրին Փեթքով» երաժշտական ուսումնարանին, սակայն արդէն ստեղծած է տասրեր ժանրերու եւ տարբեր երաժշտական գործիքներու համար բազմաթիւ գործեր, ներառեալ եւ մէկ Համանուագ մը 1997 թուականին, որ մեկնաբանուեցաւ այս ելոյթի ժամանակ առաջին անգամ ըլլալով: Լրիւ լեցուած սրահի հանդիսականներուն առջեւ յաջորդաբար կատարուեցան հեղինակի կողմէ «Սոնաթա» օփուս 14 (1995 թ.), (առաջին անգամ), դպրոցական նոթթիւրնօ» օփուս 41 (1996 թ.), «Նոթթիւրնօ օփուս 36, ու թիւ 1 (1996 թ.), «Նոթթիւրնօ դաշնամուրի եւ սեղնակային նուագախումբի համար» օփուս 60, (1997 թ.), առաջին կատարում, «Նոթթիւրնօ թիւ 2 օփուս 39 (1997 թ.), կատարուած նոյնպէս առաջին անգամ, ինչպէս եւ «Սոնաթա ուօ մաժոր», օփուս 60, (1997 թ.), «Ալեկրօ» դաշնամուրային քառեակ, օփուս 40 (1996 թ.), «Նոթթիւրնօ սրինդի համար» օփուս 46, (1996 թ.), կատարումը Քրասիմիրա Պըրզաքովա, «Նոթթիւրնօ սրինդի ու դաշնամուրի Քրասիմիրա Պըրզաքովայի կողմէ եւ «Նոթթիւրնօ» չորս ձեռքի համար, օփուս 43 (1996 թ.):

Ունկնդիրներու վրայ լաւ տպաւորութիւն ձգեց հեղինակին ստեղծագործութեանց դաշնաւորման բարեհնչիւնութիւնը եւ անոնց դիւրահաղորդ բնոյթը տակաւին առաջին ունկնդրութեան ընթացքին: Արթիւր Գէորգեան դէթ իր զարգացման ներկայ փուլին մէջ ակնյայտօրէն իր ներշնչումը կը ստանայ դէրմանացի ստեղծագործութիւններէն՝ Պախ, Հայտըն, Մոցարթ եւ մասամբ Պէթհովէնէ: Անիկա սակայն արդէն մը չէ եղած, որ անոր յօրինումներուն մէջ չզգացուի հայկական ֆոլքլորի մոթիւներ: Գաղտնիքը այն է, որ ինք ծնած է Երեւան եւ ծնողքներուն հետ մի քանի տարի առաջ հաստատուած Փլովտիւ, Պուլկարիա: Հաւանաբար տարիներու ընթացքին ան վերջնականապէս պիտի հաստատէ իր անձնական ոճը դասական հիմքի վրայ, ներկայացնելով անչուշտ ազգային երանգաւորումը հարուստ արեւելեան ֆոլքլորէն: Համերգին վերջ ներկաներէն չատեր ողջունեցին երիտասարդ ստեղծագործողը ծաղկեփունջեր նուիրելով: Թող յաջողութիւններ մաղթենք անոր՝ իր յառաջիկայ ստեղծագործական ճանապարհի ընթացքին:

ԹԱԴԷՈՍ ՍԱՆՃԱԳԵԱՆ
Դաշնակահար – դասախօս՝
(Թարգմ. ՎԱՆԱՏՈՒՐ)

Փլովտիւ
Մայիս 12, 1997

ԳԱՂՈՒԹՔ ԳԱՂՈՒԹ

ՊՈՒԼԿԱՐԻԱ այցելած է Մայիս 6–էն 10, Հ. Բ. Ը. Միութեան Ֆրանսայի Շրջանային Մարմնի փոխ – նախագահ եւ դանձապահ՝ Պ. Վահէ Ճաղմաճարեան: Հընդօրհայ իր այցելութեան ընթացքին Պր. Վահէ Ճաղմաճարեան յատուկ տեսակցութիւններ ունեցած է Սոֆիա, Փլովտիւ եւ Վառնայ գործող Հ. Բ. Ը. Մ.–ի մանուճիւղերու վարչութիւններուն հետ եւ ծանօթացած այդ հայաշատ քաղաքներու գաղութի հանրային կեանքին: Սոֆիայի մէջ այցելած է հայկական Ազգային Տունը, տեսակցած է Թեմական Խորհուրդի առենապետ՝ Օննիկ Քիւրազեանի, Եկեղեցւոյ վարչութեան անդամներու, «Երեւան» թիւրթի խմբագրական կազմին եւ ազգային այլ դէմքերու հետ: Հարցաղրոյց մըն ալ ունեցած է «Երեւան» թիւրթի խմբագրութեան հետ, որու ընթացքին յայտնած է իր տպաւորութիւնները, հաստատած որ Հ. Բ. Ը. Մ.–ի մանուճիւղերը եռանդուն գործունէութիւն կը տանին իր այցելած այդ երեք քաղաքներուն մէջ: Պուլկարիոյ մէջ, Հ. Բ. Ը. Միութիւնը ըսած է պէտք է իր ուժը կեդրոնացնէ եւ ըիտասարդութեան հայեցի դաստիարակութեան վրայ:

*
**

ՊԷՅՐՈՒԹի «Արաքսի Պուլղուրճեան» ընկերարժէքական կեդրոնի «Թնճուկեան» սրահին մէջ, Ապրիլ 16–ին 100–ի դասախարակչական յանճնախումբի կազմակերպութեամբ դասախօսութիւն մը տեղի ունեցած է որու նիւթն էր՝ «Հայ դատը այսօր» եւ զոր ներկայացուցած է Նորա Պայրաղտարեան: Բացման խօսքը կատարած է Յասմիկ Գէորգեան, ապա դասախօսը ներկաներուն ներկայացուցած է Հայ դատի իրավիճակը միջազգային եւ լիբանանեան քաղաքական բեմին վրայ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐԻ ՄԸ

ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

Բ. ՄԱՍ

ՏԵՐԵՒՆԵՐ ԴԵՂՆԱԾ ՅՈՒՇԱՏԵՏՐԻ ՄԸ

Յարաբերութիւնները չարունակուեցան մինչեւ 1915 Սեպտեմբեր, երբ «ռուսաները» Պուլկարիան ալ մտաւ կրկէս, դերմանական ճակատին վրայ:

Բուն մանակցութենէն քանի մը օր առաջ, պուլկարական դեսպանատան Թարգմանը, Պ. Փավլով, որուն հետ սերտ կապեր ունէինք, յատնեց թէ Սոֆիայէն իրեն յանձնարարուած է միասին Պուլկարիա տանելու պիս, Մէրճանովը եւ մեր երբորդ ընկերը: «Եթէ մերժէք, պատասխանատու չեմ»:

(Այս բոլր երիտասարդը, որ լաւ խորհրդատու եղած էր մեզի, զինուորագրուելով իբրեւ սպայ, սպաննուեցաւ ռազմաղաշտին վրայ):

Տարակոյս չկայ թէ մեր ընկերները սարքած էին այս պատեհութիւնը:

Առաջին ընդդիմացողը ես եղայ, արժեցնելով մեր ստանձնած պատասխանատուութիւնները եւ կացութեան պահանջները:

Ամբողջ Անատոլուն եւ «արեւելեան նահանգները» արմատախիլ եւ կոտորուած:

Բիւթանիոյ եւ Թրակիոյ հայկական բազմութիւնները անդամ տեղահան: Մը–նացած էր միայն Պոլիսը, իբրեւ վերջին բեկոր, անոր ալ ճակատագիրը անստոյգ:

Սփովարար լուրերու կը սպասէինք դուրսէն, իսկ ներսէն՝ արձագանգները ահաւոր սարսափներուն, որոնց հանդէպ Կիլիկիոյ ծերունի կաթողիկոսն անդամ, Սահակ Արք. Խապաեան, ըմբոստացած եւ «Հայդոյժ» մը ղրկած էր Պոլիս, Հալէպի դերմանական հիւպատոսին միջոցաւ: (Արտասահման հաղորդուած մեր ճամբով):

Զարդարար կառավարութիւնը պատրուակի կը սպասէր, Պոլիսն ալ տեղահանելու համար:

Ցաջողեր էինք Լեվխիսը բերել տալ Գերմանիայէն, եւ երբ եկաւ, առաջին յուսահատողը ինք եղաւ:

– «Մենք այս եղածներուն մէկ տասներորդն անգամ իմացած չէինք: Այնտեղ է այլ եւս. կը մնայ միայն կարմիր Խաչի աշխատանք, ողջ մնացողները, գոնէ մանուկները փրկելու համար...»:

Իր ձեռնարկներու կարգին, երբ էնվէրին կը դիմէ որպէս զի արտօնէ դրամական օգնութիւն հասցնել աքսորական բազմութեանց, «սպարապետը» կը պատասխանէ.

– Մեզի տուէք դրամը, մենք պիտի բաժնենք, որպէսզի հինգ տարեկան հայ երախան անդամ դիտնայ թէ իր ղէսուն վերեւ ոչ քրիստոնեայ աշխարհ կայ, ոչ ալ Եւրոպա, այլ միայն մենք:

Լեվխիս ստանալով մեր ֆրանսերէն տեղեկագիրները եւ իր կարգին հաւաքելով ուրիշ բազմաթիւ վաստաթուղթեր, անճրկած էր զանոնք արտասահման փոխադրելու համար: Գերմանական սպայակոյտը մերժած էր, իսկ ինք կը սպասէր որ Պալքանեան ճակատը ճեղքուի, որպէսզի գերմանական նոր զօրք հասնելով, զօրանայ իրենց կշիռը՝ Թրքական կառավարութեան վրայ:

Ի՞նչպէս ձգել – երթալ, այս կացութեան մէջ...

Մնանանդ որ, կաւական կարեւոր ցանց մը ունէինք, իսկ մեր պարտականութիւնները կը ծանրանային օրէ օր:

Եւ համաձայնեցանք մնալ:

Պուլկարիոյ մասնակցութեամբ, յանկարծ խզուեցան յարաբերութիւնները արտասահմանի հետ, եւ մենք մատնուեցանք անստուգութեան:

Պոլսոյ պինուորական իշխանութիւնը բացառիկ խստութիւններ ձեռք առած էր, որպէսզի փշուր մը տեղեկութիւն չհասնի արտասահման:

Նամակները թղթատարին պիտի յանձնուէին ոչ միայն բաց, այլ եւ միայն մէկ թուղթի (երկու էջ) եւ մէկ էջի վրայ գրուած: Ետեւն ալ՝ հասցէն:

Եւ սակայն մենք միջոցը գտեր էինք ոչ միայն նամակ, այլ եւ թղթակցութիւններ եւ տեղեկագիրներ հացնելու օրը օրին:

Այդ չրջանի կացութեան մասին գաղափար մը կազմելու համար, թոյլ տուէք արտատպել. վերջին թղթակցութիւնս – անզօր կառավարութեան կանչ մը, որ հրատարակութեան տրուած է որոշ մեղմացումով, ինչպէս կը պատմէր «Հայաստանի» խմբագիրը, ընկեր Լիպարիտ Նազարեանց: (Թղթակցութիւնը հրատարակուած էր 1915 Օգոստոս 22–ին, բայց մենք լուր չունէինք).–

ՄԵՌ ՃԳՆԱԺԱՄ

Դեռ չյագեցաւ ճիւաղը:

Ամբողջ Հայաստանը, բովանդակ Կիլիկիան, այլ եւ փոքր Ասիան ու Բիւթանիան ոչնչացնելէ յետոյ, Թուրքիոյ հայոյութեան արեւը վերջնապէս մարելու համար, ահա հաթաղանը Պոլսոյ գլխուն:

Ո՛չ, շառաւիղ պէտք չէ մնայ այս ժողովուրդէն: Եւ ահա հինգ հազար երիտասարդ կալանաւոր Ջանի մը օրուան ընթացքին, դիւային խուճապով մը, որ ահ ու սարսափ կը ցանէ ճամբուն վրայ:

Այ այժմ ամուրիներն է, որ կը հնձեն առաւօտէն մինչեւ իրիկուն եւ կ'ուղարկեն դէպի Նիկոմիդիա ... Մինչեւ այսօր տարագրուած դժբախտներէն ոչ մէկը կրցած է լուր հասցնել: Անհատ թէ զանգուած, – ով որ կը խլուի իր բոյնէն եւ կը յանձնուի չորս հովերուն – այլեւս ոչ մէկ կապ ունի այս աշխարհին հետ: Կ'ապրի՞, մեռա՞ծ է, ինչպէ՞ս խաւարեցաւ իր արեւը, – ժանտարման ու չէթէները միայն գիտեն, ու մէկ ալ մոլորած ուղեւոր մը, եթէ երբեմ կարենայ պրծիլ այդ դժոխքէն:

Ապրեցէ՛ք ազատ Հայեր, եւ թող ձեր շառաւիղները վառ պահեն հայրենի թոնիրն ու բուխերիկը, ազա՛տ ու խրոխտ, ինչպէս իրենց սեփական բոյնին մէջ, վախ չունենալով ո՛չ էզանէն, ոչ զապթիէէն:

(Շար. 4)

Պ. Անթուան Հորվաթ,
Օր. Ալեքսանտրա Հորվաթ,
Տէր եւ Տիկին Օսթէն Վասիլիէֆ եւ իրենց աղջիկը,
Տէր եւ Տիկին Պեռնար Քիւրքճեան եւ իրենց աղջիկները,
Այրի Տիկին Անթուան Հորվաթ,
Տէր եւ Տիկին Պարզեւ Գառնիկ,
ինչպէս նաեւ Սէյֆճեան, Սարեան, Խոզույկուն, Թոթոյեան, Պէրպէրեան ընտանիքները
խոր կսկիծով կը զուժեն իրենց կնոջ, մօր, քրոջ, քենիին, մօրաքրոջ, հարսին, քրոջ զաւկին եւ ազգականին՝

ԷԼԻԶ ՄԱՐԻ ՀՈՐՎԱԹ-Ի

(Ծնեալ Պէրպէրեան)

մահը որ պատահեցաւ Մայիս 25-ին, 63 տարեկանին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Երկուշաբթի, Յունիս 2, ժամը 11-ին Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցին՝

15, rue Jean-Goujon, 75008 Paris

ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Մոնթրէօյլի նոր դերեզմանատունը՝

Avenue Jean-Moulin

ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանին մէջ։

«ՅԱՌԱՋ»-ը Մեր ցաւակցութիւնները Քիւրքճեան, Վասիլիէֆ ընտանիքներուն եւ ողբացեալին բոլոր պարագաներուն։

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 PARIS
SIRET: 51027317 A R. C. Paris
Commission paritaire : N° 55935

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը Սուրբ Ծարութեան տօնին առթիւ շնորհակալութեամբ առացած է իւզապինի հետեւեալ նուէրները. -

Տէր եւ Տիկին Ժորժ Աբոյեան 200 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ժան Մինասեան 2500 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Արթին Գալանճեան 100 Ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Գեղամ Զոթուրեան, Բժ. Լիկ Արէլ Փափազեան 200-ական Ֆրանք, Պր. Սիմոն Քէօսէյեան 100 Ֆր., Տիկին Ռոզ Սէֆէրեան 500 Ֆրանք, Պր. Գոսէմ Պարաքաթ 100 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Լեւոն Զարդաւաթճեան 2500 Ֆր., Տիկին Սրբուհի Տէմիրճեան, Տէր եւ Տիկին Ալպէռ Մակարեան 200-ական Ֆր., Տէր եւ Տիկին Պերճ Պետրոսեան 500 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ժան Գարկայեան 200 Ֆր., Պր. Թորգոմ Պամմաճեան 100 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Պ. Գալուստեանօղլու 200 Ֆր., Տիկին Էլիզա Գանատեան 100 Ֆր., Բժ. Լիկ Անուշա Զագըրեան 500 Ֆր., Տիկին Մարի - Ռոզ Զաքարեան 100 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Սէրգէնկիւլեան 500 Ֆր., Տիկին Նաիրի Թօփալեան - Թուչէ 150 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Կրէկուար Տիրեան 400 Ֆր., Օրիորդ Սիւզան Անդրէասեան, Տիկին Սիմոն Նարկիզեան 100-ական Ֆր., Տէր եւ Տիկին Յակիկ Տաղէսեան 500 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ռուպէր Թորոսեան 200 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Լեւոն Մելգոնեան 100 Ֆր., Օր. Անի Պաէմեան 300 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Շողոլոզեան 100 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Սիմոն Մնակեան 200 Ֆր., Պր. Յովակիմ Ադամեան, Տիկին Ալիս Գալուստեանօղլու 100-ական Ֆր., Տէր եւ Տիկին Միհրան Տատեան 500 Ֆր., Տիկին Վ. Մաթէոսեան 100 Ֆր., Պր. Դաւիթ Դաւիթեան 50 Ֆր., Պր. Լիւսիէն Լուսպարոնեան 100 Ֆր., Պր. Ժան Թորոսեան 100 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ժան Փափազեան 100 Ֆր., Տիկին Ասթղիկ Սերոբեան 200 Ֆր.։

(Շար.)

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ - ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Շաբաթ, Մայիս 31, Տօն է Սրբոյն Գրիգորի Լուսաւորչին Մերոյ՝
Ելեւէջոյն ի Վիրապէն

Այս առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, ժամը 10-ին, պատարագ կը մատուցուի։

Կիրակի, Յունիս 1, Տօն է կաթուղիկէ Եկեղեցւոյ Սրբոյ Էջմիածնի զոր կարգեց Սուրբն Գրիգոր Լուսաւորիչն մեր՝ յելեւնելն ի վիրապէն։

Պատարագի ընթացքին Մաղթանք կը կատարուի «Վասն Սուրբ Էջմիածնի»։

L'Ecole de la Langue et de la Culture Arméniennes
« Khatchadour ABOVIAN »
de la Cathédrale Apostolique Arménienne de Marseille
vous invite à sa
Kermesse annuelle
ՏՕՆԱՎԱՃԱՌ
Dimanche 8 Juin
de 14h30 à 20h30
Dans la cour de la Cathédrale
SERPOTZ TARKMANTCHATZ
339, ave du Prando — Marseille 8e
Tirage de la TOMBOLA sur place, avec de nombreux lots
Venez nombreux, pour encourager nos élèves et déguster nos nouvelles spécialités dans une ambiance familiale.
Քաջալերեցէք ՀԱՅ ԼԵԶՈՒԻՆ եւ Ազգային Դաստիարակութիւնը

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE D'ALFORTVILLE
ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՑԹԻ ՏՈՒՆ
NUIT DE LA MUSIQUE TRADITIONNELLE
SAMEDI 7 JUIN
Salle des Fêtes, rue Voltaire
organisée
par la VILLE d'ALFORTVILLE
avec la participation de la
Maison de la Culture Arménienne
à partir de 18 *heures*
Musique indienne
Chœurs de Femmes Berbères
Ensemble de Musique Traditionnelle Arménienne
JEAN-PIERRE NERGARARIAN
de 20*h à* 21*h*30
Buffet — Dégustation
A partir de 21 *h* 30
Flamenco
Musique Traditionnelle libanaise
Elie Achkar
Entrée : 50 f.
Tarif réduit : 30 f. pour les -15 ans.
9, rue de Madrid, 94140 Alfortville
Tél.:01 43 76 55 89 - Fax:01 43 78 66 64

ՎԱԼԱՆՍ - Ս. ՍԱՀԱԿ

Մայիս 31-ին
Տօն Ս. Գրիգոր Լուսաւորչի
ելեւէջ ի վիրապէն
Պատարագ՝ ժամը 10-ին։

Offre d'emploi
L'ECOLE TARKMANTCHATZ d'Issy-les-Moulineaux cherche pour sa grande section de maternelle une institutrice diplômée (Licence d'enseignement), de préférence sachant parler l'arménien.
Contacter : La Direction de l'Ecole Tarkmantchatz, tous les jours sauf Mercredi et Samedi de 10h à 16h en téléphonant au :
01 - 46 - 45 - 60 - 55.

ԿԸ ՓՆՏՌՒԻ

Իսի-լէ-Մուլինոյի ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ վարժարանը կը փնտռէ վկայեալ մանկապարտիզպանուհի մը (Licence d'enseignement ունեցող), որ ըզգալի մանկապարտէզի Ծադիկ դասարանի աշակերտներուն հետ՝ ֆրանսերէնով։ Նախընտրելի է որ ըլլայ հայախօս։

Դիմել ղպրոցի Տնօրէնութեան, բացի Հորեքշաբթիէ եւ Շաբաթէ, ամէն օր, ժամը 10-16, հետեւեալ թիւին՝
01 - 46 - 45 - 60 - 55։
ՏՆՕՐԷՆՈՒԹԻՒՆ

— ԳԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ —

Կապոյտ Ծաչի Վիէնի Սեւան մասնաճիւղին տարեկան ղաչտահանդէսը Յունիս 8, Կիրակի ամբողջ օրը ժէմանի մէջ, ճոխ պիւֆէ հայկական ճաշերով կը նուագէ Անի նուագախումբը։ Տեղւոյն վրայ մեր աշակերտները կը ցուցադրեն իրենց գծագրութիւնները. նիւթ՝ «Հայաստանը ըստ ձեզի»։ Առաջնութիւն չունի երեք աշակերտները կը վարձատրուին նուէրով մը։ Եկէք քաջալերելու մեզ եւ մեր ղպրոցի աշակերտները։

Անձրեւի պարագային սրահ մը ապահովուած է։

ՏԱՐԵՎԵՐՋԻ ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

Իսի Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնն ու Կրթական Մարմինը կը ծանուցանեն թէ Եկեղեցւոյ Միօրեայ ղպրոցի աշակերտութեան տարեվերջի հանդէսը տեղի պիտի ունենայ Կիրակի Յունիս 8-ին Իսի քաղաքի «Փասի»ին սրահին մէջ

25, avenue Victor Cresson,
92130 Issy-les-Moulineaux

1) - Ժամը 13-ին ճաշ (երաժշտական մթնոլորտ)։

2) - Ժամը 15-ին աշակերտութեան հանդէսը, երգեր, արտասանութիւններ (մանկապարտէզի եւ մեծերու 3 դասարաններու մասնակցութեամբ)։

3) - Ժամը 17-ին ելոյթ կ'ունենայ պարախումբը։

FETE CHAMPETRE TRADITIONNELLE
à la Maison de Retraite de
MONTMORENCY
le Dimanche 15 Juin à partir de 11 heures 30
*
PARTIE ARTISTIQUE
Marten Yorgantz
La *CHORALE TEBROTZASSERE*
Bar — Buffet arménien
Toutes les dispositions sont prévues en cas de mauvais temps.

UNION DES ANCIENS ELEVES
MOORAT - RAPHAEL
ՄՈՒՐԱՏ - ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ
ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ
Dimanche 8 Juin
à partir de 12 heures
GRANDE FETE CHAMPETRE
Dans les Jardins du Collège Arménien SAMUEL-MOORAT
— 26, rue Troyon — 92310 SEVRES —
Entrée libre
● Animation musicale ●
Brochettes — Mézés — Boissons
T o m b o l a
Accueil prévu en cas d'intempéries.
Venez nombreux pour passer un bon moment entre amis.

DINER DANSANT
L'ASSOCIATION DES DAMES ARMENIENNES DU TEBROTZASSERE
organise
un DINER DANSANT
le Samedi 31 Mai à 20 heures
au *Y a n' s C l u b*
5 avenue Reille, Paris 14e
Pour tous renseignements et réservations, veuillez téléphoner à l'école au 01. 43. 81. 01. 72.
ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ
Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանի խնամակալութիւնը կը կազմակերպէ պարանցիկ երեկոյթ մը, Շաբաթ, Մայիս 31, ժամը 20-էն սկսեալ, «Եանի Գլիւալ»ի մէջ 5, avenue Reille — Paris 14e
Տեղերը ապահովելու համար հեռաձայնել՝ 01-43-81-01-72 թիւին։

ՇԱԲԱԹ
ՄԱՅԻՍ 31
SAMEDI
31 MAI
1997

LE NUMERO : 5,00 F.

ՀԱՐԱՁ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL.: 01.47.70.86.60 FAX : 01.48.00.06.70
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 1·100 Ֆ· — Վեցամսեայ : 560 Ֆ·
Արտասահման : Տար· 1·400 Ֆ· (ամէնօրեայ առաքում)
1·250 Ֆ· (շաբաթական առաքում) — Հատը : 5,00 Ֆ·

72ԴԱՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 19·125 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 72e ANNEE — N° 19.125

ԸՆՏՐԱՊԱՅԿԱՐ

Փարիզի Չէնթրի մէջ՝ այբ եւ Լիլլի մէջ՝ ձախ Մայիս 29-ի իրիկունը գումարեցին ընտրապայքարի վերջին հանրաժողովները: Ձախը այլեւս կասկածով իսկ չի խօսիր Ցունիս 1-ի արդիւնքներուն եւ կը պարզէ այն առաջնահերթ միջոցները որոնք պիտի կիրարկէ իշխանութեան եկած առաջին օրերուն: Նախ հանրային հաշիւներու օսիք մը կատարել պիտի տայ, ապա ժողովի մը պիտի դնէ մարդէ աշխատավարձերու, աշխատանքի եւ աշխատանքի ժամանակի չուրջ: «Լիպերասիոն» Մայիս 30-ին կը հրատարակէր Ժոսփէն կառավարութեան մը հաւանական նախարարները՝ Ժ. Տըլոր (Արտաքին), Տ. Պթրօս — Քահն (Տնտեսութիւն), Շեվէնմեան (Արդարադատութիւն), Գ. Թրօթման (Քաղաք), Տ. Վայան (Ներքին), Մարթին Օպրի (Աշխատանք), Փօլ Գիլէս (Պատգամաւորութիւն), Մոսզովիչի (Պիւճէ), Գուչնէր (Առողջապահութիւն), Ձէք Լանկ (Կրթութիւն), Էլիզապէթ Կիվու (Միջերային հարցեր), եւայլն, եւայլն: Ինչպէ՞ս կրնայ մէկը ապրիլ այսքան պիտի ըլլայ թէ ոչ մէկ մեծութեամբ կը նշանակէ՞ ձախի հատ մը: Նոյն օրը, Մայիս 29, Թիւիլըրի պարտէզը դուրս չէր ելած, փորձ մը ըրած էր ուրիշ Մուֆըթար սուլոցներու եւ հայհոյանքներու առիթ տուած (200·000 ֆրանքի գործ մը չունի՞ն եւայլն, ակնարկելով կնոջը տացած գումարին չինծու տեղեկագրի մը համար):

Սկիզբն վերջին ջանքերը կը թափէ վերլծելու համար աջը, բայց, այնքան ալ հաղթած չի թուիր: Ազգային ձակատը ներկայ է 132 ընտրաշրջաններու մէջ, որոնց 76-ը եռանկիւն: Ժ. Մ. Լը Փէն, նոյն իրիկունը արտասանած իր ելոյթին մէջ կարդացած է ցանկը այն թեկնածուներուն զոր պէտք է պարտութեան մատնել՝ Ժիւիփ, Թուպոն, Թիւէրի, Մաքրոն, Պայրու, Տուբօ — Պլազի, Լոնկէ: Թուած է նաեւ ձախի քանի մը անուններ՝ Ֆ. Թրօթման, Ռ. Հիւ:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՁԱԿԱՏ

ՌՄՕԷՆՓՐԷՍ,

(Մայիս 29 / 30)

ԹՈՒՐՔԻԱ ԵՒ ՀԱՅԱՍՏԱՆ ՓԱՍՏԱԹՈՒՂԹ ԿԸ ՍՏՈՐԱԳՐԵՆ ՀԻՒԼԷՆԿԱՅԱՆԻ ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

Ցունիսի կէսերուն Վիէննայի մէջ Թուրքիա եւ Հայաստան Մեծամօրի հիւլէականին ապահովութեան վերաբերող վաստաթուղթ մը պիտի ստորագրեն: Ան կը նախատեսէ երկրաչարժական տեղեկութիւններու փոխանակում, արտակարգ իրավիճակներու պարագային ձեռնարկուելիք միջոցներու ծրագրում, համագործակցութիւն՝ այս ուղղու — թեամբ բարձրաստիճան պաշտօնեաներու պատրաստութեան մարզէն ներս: Ցիշենք որ, Թուրքիա քանիցս մտահոգութիւն յայտնած էր իր սահմանէն 14 քիլոմեթր հեռու գործող հիւլէակայանին կապակցութեամբ, նշելով որ ան չի համապատասխաներ ապահովութեան միջազգային չափանիշներու:

***

ԱԻՄ-Ի 17-ՐԴ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

Մայիս 29-ին կառավարութեան նիստերու սրահին մէջ իր աշխատանքը սկսած է

(Շար·ը կարդալ Դ· էջ)

SPPP

ՑԻՍՆԱՄԵԱԿ ՄԱՄՈՒԼԻ ԹՈՒՂԹԻ ԱՐՀԵՍՏԱԿՑԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ

Հինգշաբթի իրիկուն, Մայիս 29-ին, Պուա սը Պուլոնեսի վավիլոն տ'Արմըտոնվիլի չքեղ սրահներուն մէջ նախ քոքթէյլով, ապա ճաշով կը տօնուէր Մամուլի Թուղթի Արհեստակցական Ընկերութեան յիսնամեակը: Սրահներուն պատերը զարդարուած էին թերթերու Ա· էջերու նկարներով, մինչ հսկայ ցուցատախտակի մը վրայ կարելի էր տեսնել հարիւրաւոր թերթերու անուններ, բոլորը՝ լատինատառ բացի «Ցառաջ»ի բոցավառ տառերէն:

Շուրջ 700 հոգի կը մասնակցէին այս բացառիկ հանդիսութեան, ղէմառորաբար թերթերու տէրեր (ի շարս որոնց «Ցառաջ»ի տնօրէնուհին), խմբագիրներ, նաեւ արտասահմանէն եկած (Գերմանիա, Իտալիա, Գանատա, Ֆինլանտա) թուղթի հայթայթիչներ:

Քոքթէյլի աւարտին ելոյթ ունեցան ԷՍ — Փէ — Փէ — Փէ-ի եւ Սէ — Էֆ — Փէ — Փէ-ի նախագահները: Առաջինը յայտնեց որ հասկնալի պատճառներով չէր կրցած զալ նախարարապետը՝ Ալէն Ժիւփէ որ ուղերձ մը ղրկած էր, ուր ան կը շեշտէր մամուլի կարեւորութիւնը, անոր անկախութեան անհրաժեշտութիւնը եւ խաղացած անփոխարինելի դերը:

Ճաշի սկիզբին, ԷՍ — Փէ — Փէ — Փէ-ի նախագահը ելոյթով մը հակիրճ պատմականը կ'ընէր ընկերութեան, յայտնելով թէ չքեղ հատոր մըն ալ լոյս տեսած է այս առթիւ որ պիտի նուիրուէր մասնակցողներուն, հանդիսութեան ելքին: Ապա, շուրջ 7 տասնեակ սեղաններու շուրջ, որու ամէն մէկը կրկր ֆրանսացի գրադէտի մը անունը (Վալերի, Սարթր, Ժ. Ռոմէն, Սթէնհալ, եւլն· եւլն·) տեղի կ'ունենար ճաշը որու ընթացքին գծագրիչներ, Մոնմարթրի արուեստագէտներ սեղանէ սեղան ծաղրանկարներ կամ դիմանկարներ կ'ընէին, փաստաւոր Ռուֆ Օրքսթրայի երաժշտութեան ընկերակցութեամբ: Գեղարուեստական յայտագրին փակումը կը կատարէր Լոս-Անճելըսէն յատկապէս ժամանած Ճուլիա Միկէնէս:

Շատ յաջող երեկոյթ մը որ լաւագոյնս կը նկէր ընկերութեան յորելեանը:

ՎԱՂԸ՝

«ՑԱՌԱՋ-

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ»

Վաղը լոյս կը տեսնէ «Ցառաջ միտք եւ արուեստ»ի նոր (227) թիւը հետեւեալ բովանդակութեամբ· —

Espaces de fonctionnement
des deux branches de l'arménien
littéraire moderne
R. DERMERGUERIAN

Շ· Միսաճեանի աւտիպ մէկ նամակը
Կ· Ջորեանիից Վ· ՄԱՏԹԻՈՍԵԱՆ
Կէտը որ դարձաւ դաշտ ՇԱՀԱՐԱԶ

ԱՅՍ ԱՌԱՒՕՏ, ԱՅՍ ԵՐԵԿՈՅ

ՈՒ ԳՆԱՑՔԸ Ի ՋՈՒՐ ԿԸ ՁԱՐՈՒՆԱԿԷ ԻՐ ԸՆԹԱՑՔԸ

Կուզայ գնացքը լուսաւոր մութին ընդմէջէն, օր մը, տեղ մը, անոր յառաջացացքը նմանցուցած եմ օձի մը դալարումին, ահա կանգ կ'առնէ, կը նայիմ ուշադրութեամբ: Նորակառոյց գնացք մըն է, գնացքներու նոր սերունդի մը առաջին օրինակներէն մէկը պէտք է ըլլայ, կը մտնեմ, այս մէկը աւելի լուսաւոր, աւելի լայն, կը նայիմ չուրջս, զարմանք, նայուածքս չի սահմանափակուիր մէկ կարգով: Կը տեղափոխուիմ դէպի խորք, անմիջապէս կը նկատեմ նորին դասաւորանութիւնը: Փոխանակ հինգ առանձին կառքերէ բաղկացած ըլլալու՝ միակտուր է ամբողջութիւնը, կարելի է մտնել առաջին դռնէն, քալել կառաշարին երկայնքով, նստելու տեղ փնտռել ամբողջ միջոցին մէջ, վերածել տեղափոխութիւնը պտոյտի, լքնել որեւէ դռնէ: Շարժում՝ չարժումի մէջ, մուտքի եւ ելքի հաւանականութիւններու բազմացում, կ'առաջնայ գնացքը, աչքերս կը դառնան կամերայի մը նման, իսկ ուղեղս՝ կրկին լծուած տարրալուծարանի իր աշխատանքին՝ խորհրդածութիւններ կը հասցնէ մտածումիս:

Ըսին, կը կրկնեն անդուլ, թէ կ'ապրինք հաղորդակցութեան, communication-ի դարը: Հնադոյն սայլակէն մինչեւ նորագոյն տիեզերանաւը, ներկայիս բոլորին հասողութեան մէջն է հեռաձայնին չարժականը, téléphone portable, մարդիկ կրնան զիրար գտնել աւելի մեծ դիւրութեամբ, հեռաձայններ զրպաններու մէջ՝ կը հնչեն անոնք անդադար, կը հնչեն հանգստարաններու մէջ, կը հնչեն ճաշարաններու մէջ, կը հնչեն նոյնիսկ յուղարկաւորութեան արարողութիւններու ընթացքին: Կը հնչեն անոնք, կը խօսին մարդիկ փողոցին մէջ, կը խօսին քալելու առեն, սրճարան մը նստած, կը խօսին սիրաբանելու առեն, պահ մը կ'երեւակայեմ վիճակը մթնոլորտին, դոր ճայնային այդ ալիքները հեազհեազ անպէտք քուրջի պիտի վերածեն:

Ոչինչ կը մնայ անպատիժ, ահաւասիկ առեղծուած է Internet-ն ալ, ազատ տիեզերք, կը տեղափոխուիմ գնացքին մէջ, ամէն պահ կ'ընդարձակուի մարդ արարածին ընտրութեան դաշտը, առօրեային կուգան միջամտել նո՛ր դիւտեր, կը յիշեմ տարիներ առաջ կարդացած «կոմունիստական» մէկ յոխորտանքը, թէ պիտի դար օր, երբ Խորհրդային Միութեան իւրաքանչիւր քաղաքացին պիտի ունենար իր սեփական օդանաւը:

— Իսկ ի՞նչ ընելու համար, — երբ հարց կուտար քաղաքացին,

— Որպէսզի երբ Մոսկուայի բնակիչ մը տեղեկանայ որ լուցկի յայտնուած է Լենինգրադի չուկային վրայ, անմիջապէս նստի անձնական օդանաւը եւ չուտով հասնի Լենինգրադ: Իսկ երբ Լենինգրադի բնակիչը իմանայ որ կարագ յայտնուած է Մոսկուայի չուկային վրայ, նստի օդանաւը ու...

Կը չարունակէ ընթանալ գնացքը, նորութիւն՝ դռները կը բացուին ու կը փակուին մեքենաբար, անոնք կը բացուին ու կը փակուին նոյնիսկ երբ ոչ իջնող կայ, ոչ՝ բարձրացող, կը յիշեմ խաչմերուկներու չրջագայութեան լոյսերը, անոնք պարտաւոր են աշխատիլ գիշեր ու ցերեկ, բանիլ անդադրում, նոյնիսկ գիշերուան ա՛յն պահուն երբ չկան չրջագայող կառքեր՝ այս անգամ սակայն դատարկութիւնը կանոնաւորելու պարտաւորութեամբ:

Կը չարունակէ գնացքը իր ընթացքը, կը նայիմ մարդոց, հաղորդակցութեան սա դարուն՝ անոնց բնութեան մէջ կը հաստատեմ ո՛չ մէկ փոփոխութիւն, այդ բոլոր դիւրութիւնները միատեղ՝ ո՛չ մէկ կերպով աւելի հաղորդական դարձուցած են զանոնք: Ահա փոխուած է կառքն ալ, անոնց խոժոռ դէմքերը կը չարունակեն մնալ խոժոռ, կը յարատեւէ անտարբերութիւնը, քիչ անդին ոտքի մնացած ծերուկ մը, անճնասիրութիւնը կը զանուի ոչինչ պիջելու հաստատակամութեան զաղթականէին: Կը դիտեմ, կարգ մը նստարաններուն դրուածքն իսկ ենթարկուած է բարեփոխութիւններու, տրուած է մարդոց իրարու երես տեսնելու աւելի մեծ պատեհութիւն, կը նայիմ, խորշանո՞վ կը բնորոշուի այդ դէմքերուն տարտայտութիւնը:

Փոխանակ բացուելու, փոխանակ կեղրոնանալու իրարու մսեղէն պատառներուն վրայ, արուեստական արբանեակներ երկինքներու տարածքին, ահա ընդարձակուած են նաեւ առաւել նկար տառնալու միջոցները, մարդիկ առաւել եւս կը մխրճուին իրենց ապակեայ ա՛յն պատառներու մէջ, որոնք կը խլեն իրենցմէ պահիկ մ'իսկ կեդրոնանալու երջանկութիւնը:

***

Կը հասնիմ դրասենեակ, կը պատմեմ նոր գնացքին մասին: Ժօսակլեյս, որ տակաւին առիթը ունեցած չէ տեսնելու զայն, կարդացած է սակայն, թէ boa կը կոչուի ան:

— Պօա՞, վիչապո՞ճ:

Այո՛, պօա, վիչապոճ, կը յիշեմ նախակրթարանի դիտութեան դասը, երբ կը ծանօթանայի թունաւործ այլ հաստատմարմին այդ սողունին, ինծի մնացած յիշողութիւնը կ'ըլլայ ա՛յն որ՝ անուելու համար՝ ան կը սպաննէ ա՛յլ անասուններ, կուլ կուտայ զանոնք տրորելով, եւ կը պատահի որ քուն մտնէ ամբողջ չարաթ մը՝ կուլ տուածները մարսելու համար: Այդքա՞ն: Ա՛հ, կը յիշեմ նաեւ որ ան կրնայ ծնունդ տալ յիսուն ժառանգներու՝ միանգամայն:

Նորակերտ գնացքը պիտի ընդհանրանայ չուտով, յիսուններով նոր ժառանգներ պիտի ծնին, չուրջս՝ հաղորդակցութեան անհագորդ միջոցներուն կուլ գացող բազմութիւններ, երեկոյեան, վերադարձի քարափին վրայ, տասերեկրեայ գնացքի քսան տարուան առատագոյն դործածութենէս հառք, ուղեղս նո՛ր միայն կը յայտնաբերէ իրողութիւն մը, կ'ըսեմ ընկերակիցիս·

— Նկատա՞ծ ես որ գնացքը մի՛չտ ալ «ձախ»էն է որ կը հասնի:

Կ'ըսեմ, գնացքը՝ օրհնութիւն, ընկերակիցս կը ժպտի, կը թափանցէ ակնարկութեանս խորքին, կ'ընթանայ գնացքը, կ'անցնի Tuileries-էն Palais-Royal-էն, կ'երթայ, կ'երթայ, միայն Bastille հասնելուն է որ, նո՛յն ուղեղս, փճացնելով առաջին մտածումը, կը քրթմնջէ՝ ստակ լինի լսելի ձայնով·

— Այո՛, «ձախ»էն կը հասնի, բայց մի՛չտ ալ դէպի «ա՛յ» երթալու համար:

Այս անգամ կը խոժոռի ի՛մ դէմքս, պահ մը կը մխիթարուիմ որ գոնէ եկած չեն իւրաքանչիւր անհատին սեփական օդանաւ ունենալու ժամանակները, իսկ լուսաւոր գնացքը ի գուր կը չարունակէ իր ընթացքը:

ՄՈՎՍԷՍ ՊԱԶԱՃԵԱՆ

ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՀԵՏԵՒԱՆՔ ՄԵՐ ՆԻՒԹԱԿԱՆ ԿՈՐՈՒՍՏՆԵՐԸ

Օսմանեան կայսրութեան մէջ ապրող Հայութեան ցեղասպանութեան հետեւանք նիւթական կորուստները ճշդրիտ արժեւորումը տակաւին չէ կատարուած։ Անիկա, հակառակ անոր որ հայկական բանական աղբիւրները կան այդ մասին, ինչպէս հայկական պատուիրակութեան կողմէ 1919–ի Փարիզի ժողովին ներկայացուած տեղեկագիրը։

Հետեւեալ տողերով կը սրտին քանի մը դէպիններ որոնց յետագայ պեղում մը կրնայ յայտնաբերել յատկապէս այն ձեւերը որոնք ի գործ դրած էին երիտթուրք իշխանութիւնները «մատակարարելու» համար հայկական ինչքերը։ Նաեւ այն մեթոտները զոր ինուորական եւ ոչ զինուորական պաշտօնէութիւնը գործածած էր տարագրուածներու ստացուածքին յափշտակութիւնը լրումին հասցնելու համար։

Ամբողջական առաջին արժեւորումի մը համար նախ եւ առաջ պէտք է ցեղասպանութեան նախօրեակին Օսմանեան կայսրութեան Հայերու կացութեան մէկ պատկերը ներկայացնել։

Պոլսոյ Հայոց պատրիարքարանին 1913 Փետրուար – 1914 Օգոստոս մանրամասն մարդահամարին համաձայն Օսմանեան կայսրութեան մէջ չուրջ երկու միլիոն Հայեր կ'ապրէին որոնց կէսը կը զանուէր հայկական բարձրաւանդակի հինգ նահանգներուն (Էրզրում, Վան, Պիթլիս, Խարբերդ, Տիյարպէքիր) մէջ, երբ Փոքր Ասիոյ ընդհանուր բնակչութիւնը 12 միլիոնի մօտ էր։ Այս երկու միլիոն Հայերը կ'ապրէին երեք հազար բնակավայրերու մէջ. անոնց 70%–ը գեղջուկներ էին։ Մնացեալ 30%–ը կը կազմէին արհեստաւորները, առեւտրականները, ազատ ասպարէզի տէր անձեր եւայլն որոնք հիմնական դեր կը խաղային կայսրութեան տնտեսութեան մէջ, լայն մասնակցութիւն կը բերէին երկրին, ճարտարարուեստականացումի առաջին քայլերուն եւ տէր էին կարեւոր քանակութեամբ կալուածներու, ինչքերու։

Եթէ բացառութիւն հաղուագիւտ համայնքներ, ինչպէս պոլսականը որ փրկուեցաւ տարագրութիւններէ եւ կոտորածներէ, կը մնայ չուրջ 1 միլիոն 800 հազար հոգի որոնք իրենց անձնական ամբողջ ստացուածքը կորնցուցին, իսկ անոնց չափազանց մեծամասնութիւնը՝ նաեւ իր կեանքը։

Անձնական ստացուածքէն զատ կային «պետական» կոչուածները, մատակարարուած՝ պատրիարքարանին կողմէ որոնք դրեթէ հետեւողական կերպով «գրաւուեցան»։ այսինքն՝ 2538 հայկական եկեղեցի եւ չուրջ 200 կաթողիկէ եւ աւետարանական ժողովրդապետութիւններ, ինչպէս եւ 451 վանքեր իրենց ընդարձակ հողերով։ Տակաւին կային 1996 դպրոցներ որոնք պատրիարքարանին կեդրոնական վարչութեան տակ էին եւ 500 ուրիշներ որոնք կաթողիկէներու եւ բողոքականներու կը պատկանէին. ընդհանուրը կը կազմէ մօտ 2500 դպրոցական հիմնարկութիւն, 220 հազար աշակերտներով։

Անձնական եւ պետական ստացուածքին «գրաւում»ին ձեռնարկելու համար Միութիւնն եւ յառաջդիմութիւնը կուսակցութիւնը 1915 Մայիս 16–ին իսկ «դէպի ներքին չրջաններ տեղափոխութեան օրէնք»ին զուգահեռ չարաղրեց կանոնակարգող օրէնք մը որ կը վերաբերէր «լքեալ գոյք»երու «մատակարարութեան» եւ կազմեց յանձնախումբ մը որ պիտի վարէր այդ գործը (լոյս տեսած «Թաքվիմ ի վէքայի»ի (Օսմանեան պաշտօնաթերթ) Մայիս 19–ի թիւին մէջ։ Օրինաւոր տարազով մը ներկայացուած, ան հայկական ինչքերու թալանն է որ կազմակերպուած է այս ձեւով։ Աւելի հասարակ ըսուած, Իթթիհատի կողմէ նչանակուած «պատասխանատու քարտուղար»ները էին – քաղաքական իսկական պաշտօնատարներ որոնց պարտականութիւնն էր հսկել տարագրութեան եւ թալանի գործողութիւններուն – որոնց տնօրէնութեան ներքեւ էր ամէն գաւառի մէջ, հայկական ստացուածքը։ Հայկական բնակարաններու գոյները կնքելէ առաջ, յանձնախումբին պաշտօնեաները «կը թոցնէին» կահ – կարասին. ամէնէն արժէքաւորը առկաները ուղղակի կ'անցնէին Իթթիհատի պատասխանատու քարտուղարներուն ձեռքը։ Մնացածին տնօրինումը յաճախ կ'ըլլար տեղւոյն զլխաւոր երեք անձնաւորութեան կողմէ. ոստիկանապետին կամ փոխ – ոստիկանապետին, քաղաքագօրքի հրամանատարին եւ քաղաքապետին. իսկ մնացածը բաժին կը դառնար տեղացիներու որոնք կը թալանէին տուները եթէ անոնք անմիջապէս արուած չէին Պալքաններէն կամ Կովկասէն եկած գաղթականներու (մուհաճիր)։ Այսու հանդերձ կը մնար ոչ արհամարհելի աւար մը. դրամ, արժեթուղթ, փոխանցելի արժեթուղթեր, գոհարեղէններ զոր աքսորեալները իրենց հետ առած էին եւ ամէնէն բարեկեցիկներուն օտար դրամատուներու մէջ բացուած հաշիւները։ Երբ խնդրոյ առարկայ էին օսմանեան դրամագլուխի տէր դրամատուները, յանձնախումբը կրնար ձեռք դնել հաշիւներուն, ինչ որ բացէ ի բաց կը նչանակէ որ այդ հաշիւներուն հայկական դրամարկղը իւրացուած էին ի նպաստ Իթթիհատական չրջանակին մէջ կազմուած չինծու ընկերութիւններու. ուստի այս մէկը եւս կազմեց պատերազմական աւար մը։

Դրամը, գոհարեղէններն ու թուղթերու հակակշիռն դուրս մնացած հաշիւները տեղական իշխանութիւններու ձեռքէն կրնային խուսափիլ։ Այդ պատճառով, չատ մը պարագաներու մէջ տեղական եռապետութիւնները իրենց քաղաքին եւ բեւեռները չէին տարագրեր ու չրջակայքը վայր մը կ'արգելափակէին քանի մը չաբաթ, որպէսզի լաւագոյնս օգտագործեն անոնց անօթութիւնը։ Շատ քիչ ուտելիք տրուած քանի մը օրերէ ետք այդ երեւելիները ամէն օր փոքր հարստութիւն մը վճարելու կը պարտաւորուէին, հացի կտորի մը փոխարէն, կամ անմիջապէս չտարագրուելու համար։ Միջին հաչուով չորս – հինգ չաբաթը բաւական կ'ըլլար ամբողջ իրենց ունեցածը քամելու, իրենց հաշիւներուն համար փոխանորդագիր առորագրել տալու, կամ «մահուան պարագային» տեղացի պաշտօնեաներ իրենց ապահովագրութիւնէն միակ օգտուողը նըչանակելու համար – չատեր ապահովագրութիւն ունէին ամերիկեան, հունդարական եւ զուիցերական ընկերութիւններու քով։

Այսուհանդերձ, տեղական պաշտօնատարներ ստիպուած էին ցաւ ի սիրտ թոյլ տալու որ խուսափին տարագրեալներ որոնք ոչ արհամարհելի չափով գործօնի կարելիութիւն կ'ընծայէին։ Այդ պարագաներուն ալ տարբեր կերպարկում կ'ըլլար. ամէն օր հաւաքական գումար մը պէտք է վճարուէր թափօրին հրամանատարին, որպէսզի աքսորեալները պահպանէր տեղական ցեղախումբերէ. թափօրներուն պահակները գաւաթ մը ջուր կամ կտոր մը հաց կը ծախէին ոսկեդրամի մը փոխարէն. վճարել պէտք էր նաեւ իջեւանի մը մէջ գիչերելու, կամ դաղարի մը արտօնութիւն ունենալու համար, եւայլն։ Դժուար չէ տեսնել թէ նըւիրապետութեան բոլոր աստիճաններուն կողմէ կը չահագործուէր Հայերու անցքը։ Իսկ քիւրտ աւազակները իրաւունք ունէին միայն աքսորեալներու վրան գրտնուածները կողոպտելու անոնց անվերջնալի ճամբորդութեան ընթացքին եւ մանաւանդ ամենագեղեցիկ երիտասարդուհիներն ու կիները առեւանգելու որոնք կը փոխանակուէին կամ կը ծախուէին, ճիշդ է ցած գիներով, համեմատած՝ «սպրանք»ին կարեւորութեան–, բայց եւ այնպէս եկամուտի աղբիւր մը կը հանդիսանային։

Այսուհանդերձ, Սուրիոյ անապատներուն մէջ հաստատուած կեդրոնացման ճամբարներու – յատկապէս Պապի, Թֆրիճէի, Լալէի, Սկֆերէի, Տիփսիի, Սկսքա Մունպուճի, Ռաս իւլ Այնի, Մէսքէնէի, Ապու Հարրարի եւ Տէր Զօրի – տնօրէնները էին մեծագոյն հարստութիւնները դիզողները։ Անոնք առաւելութիւնը կը վայելէին իրենց տրամադրութեան ենթակայ ունենալու վերասլրող աքսորեալները եւ զանոնք ծառայեցնելու իրենց կամքին։ Ամէն բան դին ունէր, կեցուվրայ։ Բեմադրութիւնը կատարած է ուսուցչուհի Արմինէ Շահմելիքեան։

⁂

«ԱՆԻ» ՊԱՐԱԽՈՒՄԲԻՆ ԵՐԵԿՈՅԹԸ

Կլենտէյլի Հայ Սքաուլի հանդիսասրահին մէջ, Մայիս 4–ին, տեղի ունեցած Համազգայինի «Անի» պարախումբին տարեկան երեկոյթը։ Յայտագիրը բաղկացած է երկու մասերէ։ Առաջին բաժինին ներկայացուած են Տ. Մանուկեանի «Մեղեդի» պարային էթիւտը, Ա. Գէորգեանի «Անգելի զանգակատուն» պարային պատկերը եւ Գրիգոր Հախինեանի «Լռեայ Սաքօն» բեմախաղը։ Երկրորդ բաժինին մեկնաբանուած են ժողովրդական եւ ազգագրական պարեր։ Պարուսոյցներն են Եղիա Հաչօլեան եւ Սիւզի Բարսեղեան, որոնց հետ գործակցած է Նորայր Մեհրաեան։ Յայտագիրը վարած եւ մէջ ընդմէջ արտասանած է Նունէ Աւետիսեան։

⁂

ՎԵՐԱՊՐՈՂՆԵՐՈՒ ԼՈՒՍԱՆԿԱՐՆԵՐՈՒ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ ՍԱՔՐԱՄԵՆԹՈՅԻ ՄԷՋ

Գալիֆորնիոյ մայրաքաղաք Սաքրամենթոյի նահանգային խորհրդարանի չէնքին մէջ, Մայիս 5–ին, տեղի ունեցած է հայկական ցեղասպանութենէն վերապրողներու լուսանկարներու ցուցահանդէսը, որուն ներկայ եղած է Հայ Դատի Յանձնախումբն ու Ազգային Առաջնորդարանը ներկայացնող պատուիրակութիւն մը, առաջնորդ Մուշեղ Ծ. Վրդ. Մարութեանի գլխաւորութեամբ։ Լուսանկարները առնուած են Արա Օշականի եւ Լեւոն Փարեանի կողմէ։ Ցուցահանդէսը բաց մնացած է մինչեւ Մայիս 9։

⁂

ՎԵՐԱՊՐՈՂՆԵՐՈՒ ԼՈՒՍԱՆԿԱՐՆԵՐՈՒ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ ՍԱՔՐԱՄԵՆԹՈՅԻ ՄԷՋ

Գալիֆորնիոյ մայրաքաղաք Սաքրամենթոյի նահանգային խորհրդարանի չէնքին մէջ, Մայիս 5–ին, տեղի ունեցած է հայկական ցեղասպանութենէն վերապրողներու լուսանկարներու ցուցահանդէսը, որուն ներկայ եղած է Հայ Դատի Յանձնախումբն ու Ազգային Առաջնորդարանը ներկայացնող պատուիրակութիւն մը, առաջնորդ Մուշեղ Ծ. Վրդ. Մարութեանի գլխաւորութեամբ։ Լուսանկարները առնուած են Արա Օշականի եւ Լեւոն Փարեանի կողմէ։ Ցուցահանդէսը բաց մնացած է մինչեւ Մայիս 9։

⁂

ՇՈՒՇիի ԱԶԱՏԱԳՐՄԱՆ 5–ԱՄԵԱԿԻ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻԻՆ

Էնսինոյի Ֆերահեան վարժարանի «Տիգրանեան» սրահին մէջ, Մայիս 8–ին, տրուած է դասախօսութիւն մը՝ Շուշիի ազատագրման 5–ամեակին առթիւ, կազմակերպութեամբ Հ. Ց. Դ. «Րոստոմ» կոմիտէութեան։ Բացումը կատարելով Կարօ Քամարեան անդրադարձած է արցախեան պայքարի պատմական նչանակութեան։ Բանախօսած է Խոսրով Աստեան, պատմական ակնարկ մը նետելով դարերու ընթացքին կատարուած վերին վայրումներուն եւ քաղաքական տագնապներուն վրայ, ներկայացնելով Շուշիի ազատագրումը եւ յարակից հոդերու դրումը։

⁂

ԿԻԼԻԿԵԱՆ ԹԵՄԻ 25–ՐԴ ԱԶԳԱՅԻՆ ԵՐԵՍՓՈԽԱՆԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԸ

Ֆրէզնոյի Ս. Երրորդութիւն եկեղեցւոյ սրահին մէջ, Մայիս 16 – 17, գումարուած է Հիւսիսային Ամերիկայի Առաքելական Թեմի 25–րդ Ազգային երեսփոխանական ժողովը, մասնակցութեամբ 8 չրջաններէ 40 երեսփոխաններու, հոգեբարձութեանց ատենապետներու, տնօրէններու, ուսումնական եւ տնտեսական խորհուրդներու ներկայացուցիչներու։ Ժողովի ընթացքին արծարծուած են քրիստոնէական դաստիարակութեան, հանրային վարժարաններու հայ աչակերտներուն հետ գործելու կարեւորութեան, պլորոցներու մէջ հայերէն դասախօսութեան եւ հայկական ոգիի փոխանցման, հայ ոգիով ուսուցիչ պատրաստելու եւ չրջանի թեմերու մերձեցման գծով տարուած աչխատանքներուն վերաբերեալ հարցերը։

⁂

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՏՕՆԸ ՆՇՈՒԱԾ ԳՈԼԷՁի ՄԷՋ

Կլենտէյլ գոլէճի կեդրոնական հրապարակին վրայ, Մայիս 5–ին, նչուած է Հայաստանի անկախութեան տօնը, կազմակերպութեամբ՝ Գոլէճի Հայ Ուսանողական Միութեան։ Բացումը կատարած է Միութեան նախագահ Կէրի Սինանեան։ Բանախօսած է փոխ – նախագահ Գրիգոր

ՇԱԲԱԹԱԿԱՆ ԱԿՆԱՐԿ

ՀԱՅԿ. ԿԵԱՆՔԸ ԳԱԼԻՖՕՐՆԻՈՅ ՄԷՋ

ՀՈԳԵՒՈՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՄԻՕՐԵԱՅ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐ

Կլենտէյլի Ս. Աստուածածին Եկեղեցւոյ մէջ, Մայիս 7–ին, տեղի ունեցած է հոգեւորականներու միօրեայ համագումարը, նախագահութեամբ առաջնորդ Մուշեղ Ծ. Վրդ. Մարութեանի։ Կարդացուած է Կրօնական Ժողովին տեղեկագիրը։ Կէսօրէ ետք դասախօսած է Նարեկ Ա. Քհնյ. Շիրվեան՝ «Հոգեւոր հովիւին պարտականութիւնները» նիւթին չուրջ։ Քննարկուած է հոգաբարձութեանց գործունէութեան ուղեգիծը։ Անհրաժեշտ նկատուած է, որ հոգաբարձութիւնը հոգեւոր հովիւին հետ մղէ ուժը հանդիսանայ հետեւեալ աչխատանքներուն. – եկեղեցասէր Տիկնանց Միութիւն, Դպրոցաց Դաս, Քրիստոնէական դաստիարակութեան յանձնախումբ, Կիրակնօրեայ վարժարան, Հայ եկեղեցասէր պատանիներու եւ երիտասարդներու խմբակներու կազմակերպում, նորապսակ երիտասարդներու խմբակ, «Լրատու» թերթիկի կանոնաւոր հրատարակութիւն, եկեղեցի – ընտանիք կապի միջոցներու ստեղծում։ Համագումարը վերջ գտած է երեկոյեան ժամերգութեամբ։

⁂

«ՄԱՅՐԵՐՈՒ ՕՐ» ԵՒ 18 ՆՈՐԱԳԻՐՆԵՐՈՒ ՄՈՒՏՔԸ Հ.Օ.Մ.–Ի ՇԱՐՔԵՐԸ

Փասատինայի Հայ Կեդրոնին մէջ, Մայիս 8–ին, տեղի ունեցած է Հ. Օ. Մ.–ի «Սօսկ» մասնաճիւղի կազմակերպած Մայրերու Օրը։ Բացումը կատարելով վարչութեան ատենապետուհի Նովա Հինտոյեան յայտնած է թէ այդ օր 18 նորագիրները կ'անդամագրուին Հ. Օ. Մ.–ին։ Բանախօսած է Ռիթա Որբերեան, վեր առնելով հայ մօր դերը մեր պատմութեան մէջ։

⁂

ՄԽԻԹԱՐԵԱՆԻ ԱՇԱԿԵՐՏՆԵՐՈՒ ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄԸ

Լա Քրեսենթայի Մխիթարեան վարժարանի Է. եւ Ը. կարգի աչակերտները, Ապրիլ 18–ին եւ 20–ին, ներկայացուցած են Պերճ Զէյթունցեանի «Ոտքի՛, դատարանն է գալիս» թատերախաղը մեծ տպաւորութիւն ձգելով հանդիսականներուն վրայ։ Բեմադրութիւնը կատարած է ուսուցչուհի Արմինէ Շահմելիքեան։

⁂

«ԱՆԻ» ՊԱՐԱԽՈՒՄԲԻՆ ԵՐԵԿՈՅԹԸ

Կլենտէյլի Հայ Սքաուլի հանդիսասրահին մէջ, Մայիս 4–ին, տեղի ունեցած է Համազգայինի «Անի» պարախումբին տարեկան երեկոյթը։ Յայտագիրը բաղկացած է երկու մասերէ։ Առաջին բաժինին ներկայացուցած են Տ. Մանուկեանի «Մեղեդի» պարային էթիւտը, Ա. Գէորգեանի «Անգելի զանգակատուն» պարային պատկերը եւ Գրիգոր Հախինեանի «Լռեայ Սաքօն» բեմախաղը։ Երկրորդ բաժինին մեկնաբանուած են ժողովրդական եւ ազգագրական պարեր։ Պարուսոյցներն են Եղիա Հաչօլեան եւ Սիւզի Բարսեղեան, որոնց հետ գործակցած է Նորայր Մեհրաեան։ Յայտագիրը վարած եւ մէջ ընդմէջ արտասանած է Նունէ Աւետիսեան։

⁂

ՇՈՒՇիի ԱԶԱՏԱԳՐՄԱՆ 5–ԱՄԵԱԿԻ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻԻՆ

Էնսինոյի Ֆերահեան վարժարանի «Տիգրանեան» սրահին մէջ, Մայիս 8–ին, տրուած է դասախօսութիւն մը՝ Շուշիի ազատագրման 5–ամեակին առթիւ, կազմակերպութեամբ Հ. Ց. Դ. «Րոստոմ» կոմիտէութեան։ Բացումը կատարելով Կարօ Քամարեան անդրադարձած է արցախեան պայքարի պատմական նչանակութեան։ Բանախօսած է Խոսրով Աստեան, պատմական ակնարկ մը նետելով դարերու ընթացքին կատարուած վերին վայրումներուն եւ քաղաքական տագնապներուն վրայ, ներկայացնելով Շուշիի ազատագրումը եւ յարակից հոդերու դրումը։

⁂

ԿԻԼԻԿԵԱՆ ԹԵՄԻ 25–ՐԴ ԱԶԳԱՅԻՆ ԵՐԵՍՓՈԽԱՆԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԸ

Ֆրէզնոյի Ս. Երրորդութիւն եկեղեցւոյ սրահին մէջ, Մայիս 16 – 17, գումարուած է Հիւսիսային Ամերիկայի Առաքելական Թեմի 25–րդ Ազգային երեսփոխանական ժողովը, մասնակցութեամբ 8 չրջաններէ 40 երեսփոխաններու, հոգեբարձութեանց ատենապետներու, տնօրէններու, ուսումնական եւ տնտեսական խորհուրդներու ներկայացուցիչներու։ Ժողովի ընթացքին արծարծուած են քրիստոնէական դաստիարակութեան, հանրային վարժարաններու հայ աչակերտներուն հետ գործելու կարեւորութեան, պլորոցներու մէջ հայերէն դասախօսութեան եւ հայկական ոգիի փոխանցման, հայ ոգիով ուսուցիչ պատրաստելու եւ չրջանի թեմերու մերձեցման գծով տարուած աչխատանքներուն վերաբերեալ հարցերը։

⁂

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՏՕՆԸ ՆՇՈՒԱԾ ԳՈԼԷՁի ՄԷՋ

Կլենտէյլ գոլէճի կեդրոնական հրապարակին վրայ, Մայիս 5–ին, նչուած է Հայաստանի անկախութեան տօնը, կազմակերպութեամբ՝ Գոլէճի Հայ Ուսանողական Միութեան։ Բացումը կատարած է Միութեան նախագահ Կէրի Սինանեան։ Բանախօսած է փոխ – նախագահ Գրիգոր

(Այս ելոյթը արտասանուած է, Մայիս 22–ին Ս. Խաչ Հայ Կաթողիկէ Մայր Եկեղեցւոյ երեկոյթին։ Տե՛ս «Յառաջ»՝ Մայիս 29)։

Ցակոբեան։ «Սասուն» պարախումբը մեկնած է քանի մը պարերը։

***

«ՌՈՋ ԵԻ ԱԼԵՔՍ ՓԻԼԻՊՈՍ»
ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ
ԵՐԳԱՀՈՒՄԲԻՆ ՀԱՄԵՐԳԸ

Կլենդէյլի Հայ Սքաուլի հանդիսասրահին մէջ, Մայիս 18–ին, տեղի ունեցած է «Ռոզ եի Ալեքս Փիլիպոս» ազգային վարժարանի երգչախումբին համերգը, նուիրուած Հայաստանի անկախութեան։ Ներկայ եղած են շուրջ 1200 հոգի։ Բացումը կատարած է Նորա Պալիթ։ Ողջոյնի խօսք արտասանած է վարժարանին տնօրէնը՝ Վիգէն Եազուպեան։ 90 հոգինոց երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Ազա Մահսիմը, նաչի եւ ընկերակցութեամբ սենեկային նուագախումբի, մեկնաբանած է ազգային, հայրենասիրական եւ յեղափոխական երգեր։ Ցայտապրին մասնակցած է նաեւ երգիչ Գառնիկ Սարգիսեան։

***

ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ
ՏԱՐԵԿԱՆ
ՁԱՇ – ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Փասատինայի «Ազատանեան» սրահին մէջ, Մայիս 10–ին, տեղի ունեցած է Ալֆրէտ եւ Մարկրիթ Յովսէփեան վարժարանի տարեկան ձեռնարկը, Մայրերու Օրուան առիթ։ Խօսք առած են հոգաբարձութեանատենապետ Ռիչըրտ Մուշեղեան, տոքթոր Սիմոն Սիմոնեան, տնօրէն Յովսէփ Ինճէճիկեան։ Պարզեւատրուած են 3 ուսուցչուհիները, որոնք 10 տարի պաշտօնավարած են դպրոցին մէջ։ 13–ամեայ վարժարանը ունի 220 աշակերտ։

ԼՐԱՏՈՒ

Պուլկարահայ Եւանականի

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՆՈՐ ԿԱԶՄԱԽՈՐՈՒՄ ՄԸ ՓԼՈՎՏԻՒԻ ՄԷՋ

•

Տարիէն քիչ մը առեւլի կ'ըլլայ, որ Փլովտիւի մէջ նախանձախնդիր մէկ քանի հայ գործարար անձերու կողմէ հիմը դրուեցաւ «Արմէն Թուռ» սահմանափակ պատասխանատուութեամբ ընկերութեան՝ նախագահ ունենալով Պր. Մինաս Մինասեան, երկարամեայ գլխաւոր տնօրէն պետական «Պալքանթուրիսթ» հիմնարկին։ Ընկերութեան գործունէութիւնը նախատեսուած է ընթանալ քանի մը ուղղութեամբ։ Նպատակ դրուած է զարգացնել զբօսաշրջիկութիւնը, կազմակերպել օտարերկրեայ քաղաքացիներուն համար ծովային, լեռնային կամ ջերմուկային հանգիստը Պուլկարիոյ արդէն հռչակ ստացած վայրերու մէջ «Ոսկէ աւազուտներ», «Արեւոտ ծովափ», «Ալպենա» եւ այլ ծովեզերեայ վառնա, Պուրկազ, Նեսեպըը եւ այլ քաղաքներու մօտակայքը, լեռնային հանգստավայրեր՝ Պորովեց, Փամփորովօ (ամառնային ու ձմեռնային սէզոնի համար), ջերմուկային կեդրոններ՝ Հիսար, Վելինկրատ, Վրչեց, Քարլովօ եւ այլն։

Այլ նպատակ մը, որ կը հետապնդէ ընկերութիւնը՝ ընկերային գետնի վրայ է եւ կը ձգտի նիւթապէս տկար հայ անհատներու հիւանդութեան պարագային փրոֆիլակտիկ օգնութիւն ցոյց տալ եւ ձրիաբար համապատասխան դեղօրայք ապահովել անոնց համար։ Այդ նպատակով արդէն համեստ միջավայր մը ապահովուած է համեստ սարքաւորումով, ուր անվարձահատոյց պիտի ապասարկեն հայ թոշակառու բժիշկներ – բժշկուհիներ հերթով։ Եթէ պայմանները թոյլատրեն կը խորհուի առաջնահերթ օդակ մըն ալ ստեղծել։ Այս բնագաւառին մէջ ընկերութիւնը կը կարօտի ոչ միայն տեղւոյս հայկական կազմակերպութիւններուն եւ առանձին գործարար մարդոց օժանդակութեան, այլեւ արտասահմանի։ Այս հարցերու կապակցութեամբ ընկերութիւնը յատուկ հանդիպում մը կազմակերպեց քաղաքիս գործող ու թոշակառու հայ բժիշկներու եւ առաջնորդներու հետ, ուր քննուեցան տարբեր խնդիրները նպատակին աւելի արագ ու ճիշդ իրագործման համար։

Ընկերութեան աշխատանքի ծրագրին մէջ տեղ գտած են նաեւ մշակութային որոշ հարցեր եւ դանդաղ լուծելու համար ստեղծուած է Հայկական մշակութային – լրատուական կեդրոն՝ տնօրէնն ունենալով Պր. Ցակոբ Կիլիկեան։ Անոր նեցուկ կանգնած է «ՀԱՅ» սահմանափակ պատասխանատուութեամբ ընկերութիւնը, որուն չնորհիւ արդէն նկատելի արդիւնք մը առկայ է։ Առաջին հերթին պէտք է յիշել թէ՝ հրատարակչականի մը սկիզբը դրուած է, որ «ԼՈՑՍ» մատենաշարի անուան տակ պիտի իրագործէ հայերէն լեզուոյն կամ թարգմանական գրականութեան տպագրութիւնը։ Տեղ տրուած է նաեւ պուլկարերէն եւ այլ օտար լեզուներով գրքի հրատարակութեան, եթէ այդպիսիները առաջարկուին եւ ընդունուին հրատարակչական յանձնախումբի կողմէ։ Արդէն իրագործուած է «Հացապատում» գիրքի պուլկարերէն թարգմանութիւնը «Հլէպոսթրույ» անուան տակ՝ թարգմանիչ Ցակոբ Օշմանճեան։ Գիրքը տպագրուած է ընտիր թուղթի վրայ, իսկ կողքը դունաւոր է՝ արտատպում հայկական ձեռագիր մանրանկարչութենէ։ Երկրորդ գիրքը, Ցովհաննէս Թումանեանի «Սասունցի Դաւիթ» պոէմի պուլկարերէն թարգմանութիւնն է՝ չնորհիւ Պր. Միհրան Պօղոսեանի տարած բծախնդիր աշխատանքին։ Ներքին նկարազարդումը դունաւոր՝ արտատպութ Կոչոյեանի գործերէն, իսկ կողքի երեսին Սասունցի Դաւիթի արձանն է Երեւանի մէջ, հակառակ կողմին կանգնած է «Մայր Հայաստան» արձանը՝ Երեւանի մէջ։ Հայկական ազգային վերերդութեան այս գործը առաջին անգամ թարգմանաբար կը ներկայացուի հասարակութեան։

***

ՊՈՒԼԿԱՐԱՀԱՅ ԳԱՂԹՕՁԱԽԻ
ՓԱՍՏԱԳՐԱԿԱՆ ՖԻԼՄ

Արմէն Թուռ (*) «Հայ» սահմանափակ պատասխանատուութեամբ ընկերութեանց նախաձեռնութեամբ եւ Արմէն Արսէնեանի Միացեալ – Նահանգներէն նիւթական օժանդակութեամբ եւ տեղական որոշ հայկական միաւորումներու յատկացէս եկեղեցական վարչութեանց մասնակի ֆինանսաւորմամբ, ստեղծագործ յանձնախումբ մը սկսած է անցեալ տարուան ամառ ամիսներուն եւ այս տարուան քանի մը ամիսներու ընթացքին նկարահանումները ընել եւ ֆիլմը իր աւարտին հասցնել։ Ասիկա առաջին դէպքն է, երբ տեղական ուժերով նման պատասխանատու գործի մը ձեռնարկուած է եւ յաջողութեամբ աւարտած։ Հարկ չկայ ընդգծելու թէ՝ որքան շատ աշխատանք, յամնութիւն եւ բազում դիշերներ անհրաժեշտ եղած են մինչեւ որ ժապաւէնը իր վերջնական տեսքը ստանայ։ Մասնագէտները ֆիլմի բանագործին մէջ լաւագոյնս գիտեն թէ՝ ինչ ահաւոր աշխատանք կը պահանջէ ֆիլմի մը կերտումը։

Փաստագրական ֆիլմի բեմադրութեան համեմատ ստեղծագործ յանձնակազմը նկարահանումներ ըրաւ նախ Հիւսիսային Պուլկարիոյ մեծագոյն հայ գաղութներու մէջ՝ Շումէն, Ռուսէ, Սիլիստրա, Վառնա, Տոպրիչ, իսկ յետոյ Հարաւային Պուլկարիոյ քաղաքներէն՝ Պուրկազ, Փլովտիւ, ու Փազարճըք եւ վերջաւորութեան՝ երկրին մայրաքաղաք՝ Սոֆիա։ Ձգտումը եղած է ընդգրկել այդ տարբեր քաղաքներու հայկական կեանքը իր անցեալով ու ներկայով, իր եկեղեցիով, հայկական կազմակերպութիւններու գործունէութեան մասնակի ցուցադրումով։ Նըշուած են նաեւ պուլկարահայ իրականութեան մէջ գործած ու գործող անհատներ մասնակիօրէն։ Ֆիլմի երկարատեւութիւնը հարկաւոր էր ըլլալ ոչ աւելի քան 60 վայրկեան, ուստի նման սահմանափակում մը հնարաւորութիւն չէր տար ստեղծագործողներուն ներկայացնել Պուլկարահայ գաղթօճախը։

Սոյն դունաւոր փաստագրական ֆիլմը ձայնաւորուած է երեք լեզուներով՝ հայերէն, պուլկարերէն ու անգլերէն, համապատասխան երաժշտութեամբ, աշխարհական եւ եկեղեցական, Ֆիլմին մէջ ներհիւսուած են տեսարժան վայրեր Պուլկարիոյ տարբեր շրջաններէն։ Այս աշխատանքը յղացուած է եւ նախատեսուած ոչ միայն Պուլկարահայութեան համար, այլեւ Սփիւռքի մէջ բոլոր հայ գաղութներուն ուղղուած է ան, որպէսզի պատկերացում մը առնան տեղւոյս հայութեան մասին։

Պուլկարիոյ հայկ. գաղթօճախի փաստագրական ֆիլմը իրագործած են բեմադրութեան հեղինակ՝ Ցակոբ Կիլիկեան, օփէրատիօր – նկարահանող՝ Զէնոբ Փամպաքեան եւ ռէժիսէօր՝ Օնչօ Զէրչիեան եւ պուլկարական տեխնիկական դործի մասնակիցներ։ Շուտով քաղաքիս մէջ Արմէն Թուռ պիտի կազմակերպէ ֆիլմի առաջին ցուցադրումը լրատուական հատուածութեան ներկայացուցիչներու եւ պետական շրջանակներու ընտրանիի մը ներկայութեան։ Ցուսանք որ բարեյաջող կ'անցնի ցուցադրութիւնը եւ լաւ ընդունելութիւն կը գտնէ այս ֆիլմը։

ՎԱՆԱՏՈՒՐ

(*) *ARMEN TOUR*
29, Otets Paisii Str
4000 Plovdv
BULGARIA

ՇԱՒԱՐԾ ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

Բ. ՄԱՍ

ՏԵՐԵՒՆԵՐ
ԴԵՂՆԱԾ ՅՈՒՇԱՏԵՏՐԷ ՄԸ

Ձեր հայրերը, ձեր որդիները, ձեր մայրերն ու ձեր քոյրերը, անշնչացան, դառնօր խաղաբակրթութեան մը բեկորները փճացան, հայկական հարուստ մշակոյթ մը անհետացաւ։ Մի՛ յուսահատիք։ Այդ աւերակներուն վրայ դուք կանգնեցէք նոր հայութիւն, նոր մշակոյթ, նոր կեանք, եւ քիւրահազար գոհերուն անխնայները թող դառնան ամրակուռ շաղախ՝ նոր հիմնարկութեան։

Իսկ դո՛ւն, պռոնիկ Եւրոպա, ցաւագա՛ր ծերուկ, դո՛ւն որ, իբրեւ հանդիսատես, հանդուրժեցիր այս բոլորին, տեսար ու անցար, լսեցիր ու մոռցար, դո՛ւն ապիկա՛ր վհուկ, գէթ վեհանձնութիւնը պիտի ունենա՞ս Ասիոյ միացմանն կէտին վրայ կանգնելու վիթխարի յիշատակարան մը՝ ի պատիւ այն ժողովուրդին, որ քաղաքակրթեաց նոյնիսկ քեզ։

Պիտի ուզե՞ս արդեօք կանգնել այդ յիշատակարանը որ խորհրդանշէր խաչելութիւնն ու մահը հայ ժողովուրդին, կոտրածը, առեւանգումը, եաթաղան, սուր, կացին, հրացան, ժանտարմ, խուժան, հոգս, սպայ, գետը իր հազարաւոր գոհերով, անօթութիւնը, մանուկներու խողխողումը, – եւ դեռ ինչե՞ր, որ գիտես ասիական քարբարոսութենէն, այս բոլորը համադրուած, հիւսուած իրականութեան բոլոր տարրերով, բարի վրայ մարմնացած իբրեւ կենդանի պատկեր, իբրեւ վերական պատմութիւն հայկական մարտիրոսութեան...

Կանգնէ այդ յիշատակարանը Սարա-Պուրնույի հրանանգաձին վրայ, դո՛ւն, փոքրոգի հսկայ, եւ իբրեւ տապանագիր, թող կարդան բոլոր ազգերը, դարէ դար եւ սերունդէ սերունդ։

– «Այսպէս մեռաւ այն ժողովուրդը, որ Արեւմուտքը կը ներկայացնէր Արեւելքի մէջ, եւ զոր մենք ձգեցինք իր բախտին»...

ՎԱՐԱԶ

Ուրեմն, կը թղթակցէինք, առանց պատասխան ստանալու։

Կցկտուր տեղեկութիւններ կը հասնէին, երբեմն։ Լռութեան պատճառը կը վերագրուէր իրագեկ եւ փորձ ընկերներու տարագրման կամ ջլատման։ Հազիւ մէկ – երկու հոգի դիտէին ծածկագիրը, անոնք ալ հեռացած կամ հեռացուած էին, Պուլկարիոյ գինուորական իշխանութեան կարգադրութեամբ։

Գէթ այսպէս կը բացատրէին ողբացեալ Արզումանը եւ ուրիշ ընկերներ, երբ հանդիպեցանք գինադադարին։

Անօգուտ անցան զանազան փորձեր, վերահաստատելու համար կապը։

Երկու – երեք անգամ ճամբորդ ունեցանք, որոշ յանձնարարութիւններով։ Գացին, բայց մեր սպասած պատասխանը չեկաւ։

Վերջին պահուն երկու անուղղակի նամակներ, եւ անուն մը, – Վլատիմիր, բանպան Պոլսոյ պուլկարական հիւպատոսարանի։

Նամակագիրը ծանօթ էր ոչ միայն իր ձեռագրով, այլ եւ անձնապէս։

Մոռցայ յիշել թէ այդ միջոցին ես վերջնապէս թաքստոց մտած էի, ընկերներու որոշումով։

Վարդավառի Կիրակին (1915 Յունիս), երբ դուրս եկած էի, խումբ մը նոր ձերբակալութիւններ կատարելով իմ յանձնումս պահանջած էին քանըշէորս ժամէն։ Լուսանկարս ալ վիճռած, սակայն չգըտնելով, ուրիշ մը յարմարցուցեր եւ բաժներ էին ոստիկաններուն։ (կարծեմ Թէոդիկի տարեցոյցէն)։

Այդ օրը չարք մը մտաւորականներ եւս կալանաւորելով, քշած էին Դէպլի Գոնիա, աքսորական կարաւաններուն խառնելու եւ ոչնչացնելու համար։ Ասոնց մէկ մասը ողջ մնացին «ակվզիյաթ»էն խուսափելով, իսկ ուրիշներ անհետացան։

Հեռուէն եւ մօտէն ոչ մէկը գիտէր թաքստոցս, բացի երկու ընկերներէ եւ երկու արի աղջիկներէ, որոնք մեր սուրհանդակները էին (մէկը ողբացեալ Օր. Մառի Քիւրքճեանը, որու մասին պիտի խօսիմ դեռ, միւսը Օր. Աննա Քէօչկէրեան որ կովկաս գնաց Կ. Խաչի մէջ ծառայելու համար եւ մեռաւ բծաւոր ժանտախտէն)։

(Շար. 5)

ԳՈՂՈՒԹԻՆ ԳՈՂՈՒԹԸ

ՊԼՅՕՎՂԱՒԻ մէջ (Պոլիս) Մայիս 18–ին նշուած է Ս. Երրորդութիւն եկեղեցւոյ 190–րդ տարեդարձը կրօնական եւ աշխարհիկ հանդիսութիւններով եւ միաժամանակ յարդանքի արտայայտութեան մը առիթ եղած է մտքի, դրչի եւ հրապարակային ծառայութեան 14 մշակներու ոգոնց ամէն մէկուն յանձնուած է յուշանուէր մը Պատրիարքին կողմէ։ Այդ 14 մշակներն էին. – Զահրատ, Վարդան Կոմիկեան, Վարդ Շիկահեր, Ռ. Հատտէճեան, Զարեհ Խրախունի, Ցակոբ Այվազ, Երուանդ Կոպէլեան, Բարսեղ Թուղլաճեան, Սաթենիկ Նշան, Վահէ Սաաթճեան, Եղուարդ Գովան, Վարուժան Քէօսէեան, Երուանդ Կիւզելէվլէթեան եւ Զաքար Վիլտանօղլու։ Նոյն օրը, նաեւ սիրոյ սեղանի ընթացքին նշուած են Գրեգէրին Պատրիարքի եւ Շահան Արք.ի 70–ամեակները։ Հաւաքոյթին բացումը կատարած է Եկեղեցւոյ քարտուղար՝ Վազարշակ Չիլճեան, ապա խօսք առած է Թաղային Խորհուրդի անդամներէն՝ Տոքթոր Արամ Ֆընտըք որ կարդացած է տեղեկագիրը, որմէ պարզուած է նաեւ որ Պէյօղլուի Եկեղեցին 12 միլիառի թրքական (600 հազար Ֆրանք) պատրաստ դումար մը ունի տնտուկը։ Թաղային Խորհուրդի առենապետը՝ Արիկ Հայրապետեան մեկական նուէր ալ յանձնած է Գրեգէրին եւ Շահան Արքեպիսկոպոսներուն իրենց տարեդարձին առթիւ։

ուժերով նման պատասխանատու գործի մը ձեռնարկուած է եւ յաջողութեամբ աւարտած։ Հարկ չկայ ընդգծելու թէ՝ որքան շատ աշխատանք, յամնութիւն եւ բազում դիշերներ անհրաժեշտ եղած են մինչեւ որ ժապաւէնը իր վերջնական տեսքը ստանայ։ Մասնագէտները ֆիլմի բանագործին մէջ լաւագոյնս գիտեն թէ՝ ինչ ահաւոր աշխատանք կը պահանջէ ֆիլմի մը կերտումը։

Փաստագրական ֆիլմի բեմադրութեան համեմատ ստեղծագործ յանձնակազմը նկարահանումներ ըրաւ նախ Հիւսիսային Պուլկարիոյ մեծագոյն հայ գաղութներու մէջ՝ Շումէն, Ռուսէ, Սիլիստրա, Վառնա, Տոպրիչ, իսկ յետոյ Հարաւային Պուլկարիոյ քաղաքներէն՝ Պուրկազ, Փլովտիւ, ու Փազարճըք եւ վերջաւորութեան՝ երկրին մայրաքաղաք՝ Սոֆիա։ Ձգտումը եղած է ընդգրկել այդ տարբեր քաղաքներու հայկական կեանքը իր անցեալով ու ներկայով, իր եկեղեցիով, հայկական կազմակերպութիւններու գործունէութեան մասնակի ցուցադրումով։ Նըշուած են նաեւ պուլկարահայ իրականութեան մէջ գործած ու գործող անհատներ մասնակիօրէն։ Ֆիլմի երկարատեւութիւնը հարկաւոր էր ըլլալ ոչ աւելի քան 60 վայրկեան, ուստի նման սահմանափակում մը հնարաւորութիւն չէր տար ստեղծագործողներուն ներկայացնել Պուլկարահայ գաղթօճախը։

Սոյն դունաւոր փաստագրական ֆիլմը ձայնաւորուած է երեք լեզուներով՝ հայերէն, պուլկարերէն ու անգլերէն, համապատասխան երաժշտութեամբ, աշխարհական եւ եկեղեցական, Ֆիլմին մէջ ներհիւսուած են տեսարժան վայրեր Պուլկարիոյ տարբեր շրջաններէն։ Այս աշխատանքը յղացուած է եւ նախատեսուած ոչ միայն Պուլկարահայութեան համար, այլեւ Սփիւռքի մէջ բոլոր հայ գաղութներուն ուղղուած է ան, որպէսզի պատկերացում մը առնան տեղւոյս հայութեան մասին։

Պուլկարիոյ հայկ. գաղթօճախի փաստագրական ֆիլմը իրագործած են բեմադրութեան հեղինակ՝ Ցակոբ Կիլիկեան, օփէրատիօր – նկարահանող՝ Զէնոբ Փամպաքեան եւ ռէժիսէօր՝ Օնչօ Զէրչիեան եւ պուլկարական տեխնիկական դործի մասնակիցներ։ Շուտով քաղաքիս մէջ Արմէն Թուռ պիտի կազմակերպէ ֆիլմի առաջին ցուցադրումը լրատուական հատուածութեան ներկայացուցիչներու եւ պետական շրջանակներու ընտրանիի մը ներկայութեան։ Ցուսանք որ բարեյաջող կ'անցնի ցուցադրութիւնը եւ լաւ ընդունելութիւն կը գտնէ այս ֆիլմը։

ՎԱՆԱՏՈՒՐ

(Շար. Ա. էջէն)

ԱԻՄ–ի հերթական 17–րդ համագումարը։ Ողջոյնի խօսքով հանդէս եկած են հրապարակախօս Ա.Մ.Էն Յովհաննիսեան, Հ.Յ.Դ. Գերագոյն մարմնի անդամ Գաղիկ Մկրտչեան, Ռազմավարական և ազգ. հետազօտութիւններու հայկ. կեդրոնէն՝ Ներսէս Մկրտչեան եւ Ազգային Պեռութիւն կուսակցութեան նախադահ Սամուէլ Շահինեան։ Կուսակցութեան գերքարոյականութեան, ծրագիրներուն եւ յառաջիկայ գործունէութեան մասին խօսած է պարագլուխ Պարոյր Հայրիկեան։ ԱԻՄ–ի համագումարին եւս, բացի կուսակցական ներքին եւս, բացի կուսակցական ներքին գերէ, կը քննարկուին Դաշինքի ներքին յարաբերութիւններուն առընչուող խնդիրներ։

***

«ԱՐԱՐԱՏ» ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԲԱԺԱԿԱԿԻՐ

Ֆութպոլի Հայաստանի բաժակի աւարտական մրցումին «Արարատ» 1 – 0 յաղթելով «Փիւնիկ»ի, նուաճած է բիւրեղապակեայ բաժակը։ Խաղին միակ կէտը արձանագրած է 6–րդ վայրկեանին Սեդրակ Բաբայեան գլխու գեղեցիկ հարուածով մը։

***

«ԱԶԱՏՈՒԹԻՒՆ» ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

Մայիս 29–ին 243 պատուիրակներու մասնակցութեամբ տեղի ունեցած է «Ազատութիւն» կուսակցութեան հիմնադիր համագումարը։ Հիւրի կարգավիճակով ներկայ եղած են նաեւ ԱԻՄ, ՀՅԴ, ԳԻԱբԲՄ կուսակցութեանց, «Մտաւորական Հայաստան»ի, «Ազնաւուրը Հայաստանին»ի, «Հայկական Համագումար»ի ներկայացուցիչները, Ազգային Ժողովի պետական իրաւական հարցերու Յանձնաժողովի նախագահ Եդուարդ Եդոեան։

Հրանտ Բագրատեան, որ համագումարի վերջաւորութեան ընտրուած է վարչութեան նախագահ, ներկայացուցած է կուսակցութեան գաղափարաբանական առանձնայատկութիւնները, զուգահեռաբար վերլուծելով Հայաստանի քաղաքական եւ ընկերա – տնտեսական իրավիճակը։

***

ՎԱԶԳԷՆ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ ԿՈՂՋՈՒՆԷ ՀՐԱՆՏ ԲԱԳՐԱՏԵԱՆԻ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԾՆՈՒՆԴԸ

Ազգ. Ժողովրդավար Միութեան նախագահ Վազգէն Մանուկեան չէ բացառած կարգ մը հարցերու մէջ համագործակցութեան կարելիութիւնը նորաստեղծ «Ազատութիւն» կուսակցութեան հետ, որու ղեկավարն է նախկին վարչապետ Հրանտ Բագրատեան։ Ան աւելցուցած է թէ Բագրատեանի կուսակցութեան որոշ սկզբունքներուն հետ տարակարծիք ըլլալով հանդերձ կ'ողջունէ անոր ծնունդը քանի որ «Ազատութիւն» կրնայ օգտակար ըլլալ իր հիմնական սկզբունքներով՝ ժողովրդավարական պետութիւն եւ ազատ տնտեսավարութիւն։

Վ. Մանուկեան այս մասին խօսած է Մայիս 29–ին, Մամուլի Ազգ. Ակումբին կողմէ «Ազմէնփրէս»ի մամուլի սրահին մէջ կազմակերպուած հանդիպումին։

ԱԻՄ–ի պարագլուխը ըսած է նաեւ թէ դէմ է մէկ ժողովուրդ, մէկ կամ երկու կուսակցութիւն կարգախօսին, նշելով թէ կուսակցութեանց բազմազանութիւնը օգտակար երեւոյթ է։ Ինչ կը վերաբերի ՀՀՇ–ին, յայտնած է թէ հարկ է զայն նորացնել, առողջացնել, եւ այդ աւելի դիւրաւ կ'իրագործուի եթէ ան դադրի իշխող կուսակցութիւն ըլլալէ։ Եզրափակելով Վ. Մանուկեան ըսած է թէ երկրին պետական կառուցուածքը այնպէս է որ, իշխող համարուող կուսակցութիւնը չունի իշխանութեան լուրջ լծակները եւ այդ է ՀՀՇ–ի մէջ ծագում առած պառակտումին պատճառը։

***

ՄԻՆՍԿԻ ԽՈՒՄԲԻ ՆԱԽԱԳԱՀՆԵՐՈՒՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽՕՐԵԱԿԻՆ

Մայիս 29–ին վարչապետ Ռոպէր Քոչարեան ընդունած է Մինսկի խումբի Միացեալ – Նահանգներու ներկայացուցիչ Ճոզէֆ Փրեսլը։ Անոնք քննարկած են զարգացման գործընթացի ներկայի վիճակը եւ հեռանկարները, Մինսկի խումբի համանախագահութեան չրջան կատարելիք այցելութեան նախօրեակին։ Հանդիպման ներկայ եղած է նաեւ Միացեալ – Նահանգներու դեսպան՝ Փիթըր Թոմսըն։

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Սեպուհ Զիւթճեանի մահուան առթիւ Այրի Տիկին Ազնիւ Գէորգեան 500 Ֆրանք կը նուիրէ «Հայաստան» հիմնադրամին (առանձ՝ «Յառաջ»էն)։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑ ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղին ժողովը, Յունիս 7, Շաբաթ օր, ժամը 16–ին, Հայ Մշակոյթի Տունը
17, rue Bleue, Paris 9e
M° Cadet

— ԳԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ —

Կապոյտ Խաչի Վիէնի Սեւան մասնաճիւղին տարեկան դաշտահանդէսը Յունիս 8, կիրակի ամբողջ օրը ժէմանի մէջ, ձոխ պիւֆէ հայկական ճաշերով։ Կը նուագէ Անի նուագախումբը։ Տեղւոյն վրայ մեր աշակերտները կը ցուցադրեն իրենց գծադրութիւնները. նիւթ՝ «Հայաստանը ըստ ձեզի»։ Առաջնութիւն չհոդ երեք աշակերտները կը վարձատրուին նուէրով մը։ Եկէք քաջալերելու մեզ եւ մեր դպրոցի աշակերտները։

Անձրեւի պարագային սրահ մը ապահովուած է։

le CENTRE CULTUREL
SAHAK-MESROP
et
l'UGAB
Union Générale Arménienne
de Bienfaisance
organisent
avec la participation de
l'INSTITUT
EUROMEDITERRANEEN
POUR L'ARMENIE

La présentation publique du livre de RAYMOND BOYER

UN AUMONIER MILITAIRE FRANÇAIS TEMOIN DU DRAME ARMENIEN

— . —

Journal
de l'Abbé CHAPERON
(Cilicie 1920 —
Constantinople 1922-1923)

Lundi 2 Juin à 20 heures 30

Salle Ardzrouni Tcherpachian
339, ave du Prado, 13008 Marseille

sous la présidence de
Monseigneur DARON GEREJIAN
Vicaire Général des Arméniens
du Midi de la France

en présence de
Pasteur JOEL MIKAELIAN
Président de l'Union des Eglises
Evangéliques de France

Rév. Père KOMITAS BOUJEKIAN
Curé des Arméniens Catholiques
de Marseille

●

Ont participé à la publication du
Journal de l'Abbé Chaperon :
Mgr Daron Gerejian, Abbé Boyer,
Professeur Gérard Dédéyan,
Dr Yves Ternon, Ohan Hékimian.

●

Conférence par les auteurs —
Débat public —
Dédicace

●

Partie artistique

●

Cocktail

ՆՈՒԷՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ. – Տէր եւ Տիկին Սեդրակ Սամուէլեան կը նուիրեն 500 Ֆր. «Յառաջ»ի բարգաւաճման Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան հիմնադրութեան 21–րդ տարեդարձի ձեռնարկին առթիւ։

le Centre Culturel
SAINT MESROB
vous invite
à UNE
CONFERENCE
du
Rév. P. Charles RENOUX
sur le thème :
LES RITUELS ARMENIENS DU BAPTEME
(*Vente du livre et signature*)

Le Jeudi 5 Juin à 20 heures 45

au Centre Culturel ST-MESROB
10 bis, rue Thouin, Paris Ve
M° Cardinal Lemoine ou Monge.

— Entrée libre —

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 PARIS
SIRET: 51027317 A R. C. Paris
Commission paritaire : N° 55935

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

ՄԱՐՍԷՅԼ. – Տէր եւ Տիկին Պերճ Վարժապետեան 500 Ֆր. կարօ Յովսէփեանի պարգեւատրման առթիւ Կրթական նախաձեռնութեան կողմէ։

***

ՎԻԵՆԱՅԷՆ. – Տիկին Սաթենիկ Սողոմոնեան 400 Ֆր.։

ՏԱՐԵՎԵՐՋԻ ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԻՊ

Իսիի Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնն ու Կրթական Մարմինը կը ծանուցանեն թէ Եկեղեցւոյ Միօրեայ դպրոցի աշակերտութեան տարեվերջի հանդէսը տեղի պիտի ունենայ Կիրակի, Յունիս 8–ին Իսի քաղաքի «Փասի»ին սրահին մէջ

25, avenue Victor Cresson,
92130 Issy-les-Moulineaux

1) – *Ժամը 13–ին ճաշ (երաժշտական մթնոլորտ)։*

2) – *Ժամը 15–ին աշակերտութեան հանդէսը, երգեր, արտասանութիւններ (մանկապարտէզի եւ մեծերու 3 դասարաններու մասնակցութեամբ)։*

3) – *Ժամը 17–ին ելոյթ կ'ունենայ պարախումբը։*

SABERATOURS SEVAN VOYAGES

PARIS • EREVAN • PARIS
VOLS HEBDOMADAIRES

- ASSISTANCE A L'AÉROPORT
- ORGANISATION D'ACCUEIL ET DE TRANSFERT
- RÉSERVATION D'HÔTEL
- LOCATION DE VOITURE AVEC CHAUFFEUR
- EXCURSIONS GUIDÉES
- VOYAGES ORGANISÉS EN GROUPE

PRIX
PARIS-EREVAN-PARIS
À PARTIR DE
3950 F
RENSEIGNEMENTS ET RÉSERVATIONS SUR SIMPLE APPEL

SERVICE FRET PARIS • EREVAN

SABERATOURS
19, RUE ST. ROCH - 75001 PARIS
TEL 01 42 96 10 10 - FAX 01 42 96 18 77

SEVAN VOYAGES
48, COURS DE LA LIBERTÉ - 69003 LYON
TEL 04 78 60 13 66 - FAX 04 78 60 92 26

EREVAN
37, RUE HANRABEDOUTIAN - EREVAN 10
TEL 52 54 48 - FAX 56 40 30

EN COLLABORATION AVEC
ARMENIAN AIRLINES

A votre service pour toutes destinations
dans le monde!

SETRAK® le "JEANER"

